RADU THEODORU

VULTURUL

1

RADU THEODORU

Vulturul

ROMAN

1

EDITURA MILITARĂ — BUCUREȘTI, 1981

Coperta și ilustrațiile: *Stihi Bogdan*

ANUL 1595

CAPITOLUL ÎNTÎI

1

— În goana goanelor !... Tăiaţi-i... Stropşiţi-i !... În goană !... În goană !

Barda plină de sînge închegat i se pare grea. I-a amorţit mîna. Îşi simte sudoarea curgîndu-i sub platoşa de oţel. Sub gugiumanul care i-a fiert creierii toată ziua asta cumplită a Călugărenilor. Hasan paşa se mistuie în codru, urmat de Mihnea Turcitu şi toată călărimea de Asia, adusă să-i cadă în coastă. Stăpîneşte greu hampa steagului mare al profetului, care n-a mai ieşit din sacra moscheie Suleymanyie din vremea lui Soliman Magnificul. L-a adus Sinan ca să i-l smulgă el, aici, la Călugăreni, despicîndu-l pe stegar cu barda. Sudoarea uscată în barbă îl ustură. Vîntul de seară cade uşor peste codrii Vlăsiei. Aduce miros de frunze şi-o boare caldă şi dulce, zăcută sub copacii bătrîni. Aude fornăitul obosit al cailor gărzii. Scîrţîitul şeilor uscate de arşiţa zilei. Clinchetul armelor. Răsuflarea grea a călăreţilor. Poate-a fost o nebunie împotrivirea lor la Călugăreni, aşa cum a căutat să i-o explice cu amănunţime, la chartă, căpitanul Albert Király, invocînd toate numele strategilor italieni ajunse celebre la Curţile Evropei. Există o singură deosebire între el, strategi şi Curţile Evropei. Strategii şi Curţile socotesc cîte ghiulele de atîtea libre trebuie trase, ca un bastion de atîţia coţi grosime să fie dărîmat. El a-nvăţat să-i bată pe turci, văzîndu-i cu ochii disperării oştenilor lui... Vînătorii călări trec la galop întins, cu săbiile ridicate. Cei din urmă călăreţi turcomani dau dosul în codru, bătîndu-şi caii cu latul iataganelor. Se ridică în şa. Nu-şi mai recunoaşte glasul cînd strigă :

— Tăiaţi !... Fără milă, vitejilor !

Își rupe gulerul de mătase cu dinții. Sultan îi tremură sub pulpe. Nechează ușor. Își freacă nările de botforul stîng. S-ar vrea tras de urechi, afurisitul.

— Mai rabdă și tu, îi spune. Îl îndeamnă ușor cu latul pintenilor, îi pune pulpă și Sultan, care astăzi i-a mîntuit viața de zeci de ori, fără să-i ceară nimic în schimb decît acea mîngîiere bărbătească, înțelege. Se-ntoarce, trage-n frîu și pornește în buiestru lin spre locul unde îl așteaptă garda...

Hotnogul Caloian are carîmbii ferfeniță. Platoșa turtită de lovituri. Penele de la coif retezate. Nici ceilalți nu sînt mai puțin flenduriți. Poate și-a luat o povară prea grea pentru el și Țara Românească. Trece în buiestru prin fața gărzii, stegarul îl urmează la galop mic, călăreții intră în formație și Sultan ocolește cel dintîi morman de hoituri care-au și început să pută. Niciodată ca acum nu i s-a părut mai nemernică clipa. Niciodată nu l-a-nspăimîntat veșnicia ca acum. A urcat colnicul după ce în zori a șarjat tabăra spahiilor din Călugăreni. Avea proaspăt gustul amețitor al luptei corp la corp. Nebunia asta pe care nu și-o poate stăpîni, atunci cînd le cere oștenilor să moară sub steaguri. I se pare strigător la cer ca, stînd la adăpostul buzduganului de voievod, să-ndemni pe alții la luptă, și tu însuți, cel căruia îți este hărăzită mucenicia domniei, să te cruți de jertfă, dacă crezi fierbinte în veșnicia ei. De aici a văzut intrînd în rînduri, în sunetul trîmbițelor și răpăitul tobelor, căpităniile de roșii de țară și darabani domnești, călărașii, oștile boierești leite în zale. Fîlfîiau steagurile, sulițele scînteiau în soare, compania de archebuzieri nemți mărșăluia falnic cu archebuza la umăr, aliniată fără cusur, a văzut atlazul roșu al cușmelor căzăcești și palele lucind albastru cînd polcovnicul Ocesalsky a strigat : — sabia la umăr, pe urmă furcoaiele acelea cumplite ale glotimilor și coasele și țepușele de carpen pîrlit la vîrf și măciucașii Buzeștilor, mehedinteni tuciurii, cu mustățile pe oală, și tighecenii căpitanului Mîrzea și ferentarii lui Racea și popa Stoica binecuvîntînd glotimile cu crucea lui ghintuită, totul în ramătul miilor de pași, boarea zilei de vară și oștile lui Sinan pașa, scînteietoare, sălbatice, spahioglanii, spahiii, nubienii, cămilele, bivolii de la tunuri, de aici a auzit căzînd una după alta clipele acestei zile despre care cronicarul Balthazar Walter spunea c-a intrat în istoria tuturor timpurilor, clipele cumplite în care oștile s-au încleștat în luptă, clipele în care el a sărutat în gînd pămîntul acestor locuri înțelepte, care-l strîng pe Sinan între apele nămoloase ale Neajlovului și codrii Vlăsiei, clipele în care desculții lui au frămîntat pulberea muind-o cu sînge și-n care el a auzit dincolo de vaetul muribunzilor, alte vaete și alte glasuri, necunoscute, cutremurătoare, apoi curgerea timpului s-a oprit, pen-

tru că n-a mai putut asculta glasurile acelea ale veacurilor și s-a prăvălit el însuși în luptă, poate să se împlinească, poate să se mîntuiască, poate să răspundă întrebărilor chinuitoare care s-ar naște mîine, ori peste vreme.

Pe colnic zac trei vînători domnești, sub caii lor uciși de trăgătorii de girid. Au sulițe înfipte în piepturi și cheaguri de sînge în barbă. De pe obrazul unuia se ridică un corb. Vînătorului îi lipsesc globii ochilor. În vale mișună căruțele șătrăriei. Șătrăreii bat cu cozile sulițelor în hoituri. Strigă, și el se cutremură auzindu-i :

— Ești careva viu, frate-miu ?

Strigătul șătrăreilor ajunge aici venit parcă dintr-o altă lume. Caii cu mațele scoase galopează spre Neajlov. L-a văzut pe Sinan cînd s-a răsturnat de pe pod, l-a văzut pe căpitanul Mîrzea sărindu-i aproape în cîrcă, a rîs atunci, acum îi vine să urle. Să urle pentru că s-au bătut zi de vară pînă-n seară, i-au snopit pe turci, i-au sfîșiat cu dinții și le-au smuls inimile din piepturi, au crezut în ei și-n dreptatea lor — ah, corbii ăștia blestemați pe trupurile hăcuite ale pămîntenilor — și-acum ?

Tot ținutul de dincolo al Neajlovului, tot drumul spre Uzunu și Stoenești, cît poate cuprinde cu ochii și cu mintea, pînă la Giurgiu și dincolo, în Bulgaria, totul năpădit de akingii și ieniceri și spahiii steagului galben, și spahiii steagului roșu, trec caraule la galop, cămilarii mînă cămilele la Neajlov, bivolarii îndeamnă bivolii la apă, îl văd aici pe colnic, îl suduie urît și-l fac fecior de iapă și șacal chior. Vede prin umbrele purpurii ale luncii strecurîndu-se cetele de akingii, jefuitori de hoituri.

Amurgește.

Soarele scapătă dincolo de codrii Vlăsiei.

Cad văluri dese, grele, sîngerii. Și-o pulbere sîngerie se cerne peste cîmpul de luptă în care-a auzit el clipele numărînd veșniciile. Au rămas martori caii străpunși de sulițe. Coifurile și săbiile și scuturile de-a valma cu morții. Scîrțiitul căruțelor șătrăriei. Șătrăreii strîng răniții. Alții strîng armele. N-are arme de lăpădat. Dac-ar găsi oameni, pentru armele celor morți. Se smulge din el.

— Sfeteo !

— Poruncă, măria-ta !

— Sună adunarea sub steaguri !... Să te audă Sinan, porcul bătrîn !

Stă în șa și se uită la obrazul pungit al mai marelui peste crainici. A slujit și voievodului Petre Cercel și altor trei voievozi acest Sfetea. Cornul de zimbru ferecat cu argint cheamă sub steaguri c-o limpezime cristalină. Poate singurul lucru rămas limpede în ziua asta a Călugărenilor. De dincolo de Neajlov răspunde o trîmbiță de

ienicer. Un răget jalnic de cămilă. Își spune că el este singurul om din Țara Românească căruia soarta nu-i îngăduie să se gîndească la el însuși. Coboară colnicul la trap bătut, nelepădînd steagul profetului. Poate că așa vrea el să se-nfățișeze oștilor hăcuite, biruitoare fără biruință. Cu steagul profetului în dreapta. Cu barda plină de sînge și păr negru, o fi din barba lui Caraiman pașa, ori din aceea a lui Satîrgi — rîde —, cu barda în stînga, ca o profeție. Cu cît coboară în umbrele de sub colnic și-l învăluie boarea rece care trage pe vale, își revine. Lupta de la Călugăreni s-a încheiat... Ce va fi mîine ? Se aud poruncile hotnogilor de călărime. Tropote. Scîrțiitul carelor. Și glasurile muierilor :

— Lăsați-neee, lăsați-ne !

— Să ne găsim soțiorii...

— Haide fa și nu mai boci.

— Doamne, Dumnezeule, că numai pe el l-am avut și cu ce ți-am greșit, Doamne, să mă lași singură, Dumnezeule, arde-i-ar inima ăluia de nu te lăsă să-ți trudești amarul...

Trece la galop mic un pîlc de roșii de țară.

— L-au hăcuit pe căpitanul Ghețea, spune cineva cu glas spart.

— Dați drumul muierilor... Să-și găsească soții... Să-i îngroape după datină... Trimeteți străji să le păzească. Au ieșit akingiii să prade morții.

Se-ndeasă umbrele serii. Cineva, nu-l cunoaște, spune sleit :

— După poruncă, măria-ta.

«Limpede, limpede». De doi ani, de cînd s-a urcat în scaun, își spune mereu : «Limpede, limpede». Și nimic nu e mai puțin limpede decît domnia pe care și-a luat-o ca pe un destin, așa cum i-a spus-o în noaptea aceea Valed Celebi Efendi, înțeleptul de la Uskütari.

2

Ard cerurile deasupra Vlăsiei. Poate este un semn al sorții. Poate a cutezat prea mult. Poate însăși soarta să nu dea dreptate celor mici și mereu pe pămînt dreptatea să fie a celor puternici.

— Măria-ta !

— Căpitanul Mîrzea, la poruncă !

— Căpitanul Racea, la poruncă !

— Paharnicul Șerban, la poruncă !

Trece jos o pasăre de pradă. Și dintr-o dată aude greierii. Oftatul pămîntului. Își trece mîna peste frunte. Lui Valed Celebi.

Efendi îi convenea să cerceteze mersul stelelor și vechile cărți de astrologie ale perșilor. Între el și lume stă împărăția. Cu oștirile ei, cu vizirii și pașalele, cu ienicerii de Damasc vîrîți în armuri și-n zale... Apele Bosforului sînt pline de lumini ciudate, sandalul se leagănă pe valuri și Valed Celebi Efendi se-ntreba despre veșnicie și neființă, despre destinul puterii și nimicnicia omului în fața timpului. Se ridică în scări. Îi vede și-i simte. Au fețele în umbra serii. Glasurile dogite de răcnete. Au suduit și l-au implorat pe Dumnezeu, au chiuit și-au gemut, s-au smuls morții și-au dat moarte cu fierul, acum stau în șei, vlăguiți, și-i cer poruncă.

— Unde-i Ghețea ?

— Hăcuit, măria-ta... Cu fierbinți.

— Sfeteo !... Sună hodina pe scut și sub steaguri... Voi repeziți olăcari la toate căpităniile... Să se adape caii. Să se mănînce din traistă. Să se stea în arme... Căpeteniile, la sfat de oaste. Sună, Sfeteo, adunarea căpeteniilor. Raceo ! Pas la Ghețea. Să-l văd.

Înainte de a-l vedea pe căpitanul Ghețea, voievodul vede altceva. Glotimile așezate pe pămînt, cu sulițele între picioare. Oștenii aceștia neplătiți, storși de dăbilarii lui, vînduți ba monastirilor, ba boierilor, ba luați de el însuși pe seama domniei — deci cei puțini și slabi — mîrîie, trece pe lîngă ei și Iovii se ridică din sleială și-i strigă :

— Să trăiești, măria-ta !

Le răspunde :

— Să trăiți, vitejilor !

Se-aleg cîțiva. Îl înconjoară. Își țin căciulile în mînă.

— Ce-i, mă, oameni ?

Se pleacă-n șaua înaltă de safian roșu, bătută pe oblînc cu smaragde.

— Zicem să aprindem focurile, doamne. Să nu se bucure cîinele de Sinan...

Un galop greoi. Din întuneric o umbră mătăhăloasă. În loc de coif, potcap.

— Venii la poruncă, doamne. Ce-i bă, Iovilor... Ce-l oprirăți pe măria-sa ? Poate vă gîndiți să-l înduplecați la ceva, amărîților ?

Glasul popii Stoica răzbubuie gros. Răstoarnă liniștea zăcută care-l înecase. S-a prins pe veci în jocul ăsta al tuturora... Oamenii se foiesc. Nu-ndrăznește nimeni. Au îndrăznit altfel. Cu piepturile goale în fața salvelor de archebuză. Ori în fața zecilor de șarje ale spahiilor. Ciudați oameni.

— Rămînem aici, ori dăm înapoi, măria-ta ? întreabă foarte limpede popa Stoica.

Se lasă o liniște grea. Tac și greierii. Poate pentru că răsare luna. O lună galbenă, rotundă, mare și tristă. Îi aude pe căpitani și boieri foindu-se-n șei. Un cal își roade zăbala. Sub lumina galbenă a lunii, cîmpul de luptă pare din alt tărîm. Jos, în vale, se văd alergînd luminile fîlfîite ale lumînărilor. Femeile își caută bărbații. Trece o căruță plină cu răniți. Oamenii gem. Cineva își strigă măicuța.

— O fi vreun feciorandru nededat cu fierul.

— Aprindeți focurile, poruncește... Împingeți străji pe Neajlov. Și stați la pîndă, în arme.

— Măria-ta !

— Ce-i, popo ?

Glasul rece, tăios, se-nfige în liniște, făcînd-o și mai adîncă.

— Pricepui, măria-ta, mormăie popa...

Îl și dușmănește, îl și iubește pe popa ăsta răspopit, care face războiul ca pe-o desfătare, dar care nu-și smulge tălpile dintre glotași nici dacă l-ar muia în aur. N-o să-l înmoaie în aur pe blestemat.

— Sfeteo ! Sună să se aprindă focurile !

Glasul cornului de zimbru stăpînește noaptea, încă o dată. Iarăși îi răspunde trîmbița ienicerească, de peste Neajlov. Și-n clipa în care aude cum ciocăne careva cremenea cu amnarul și vede licărul repede aprins în iască, trei focuri uriașe izbucnesc dincolo, unul chiar la moara lui Varlaam, altul spre Uzunu și altul pe mal, acolo unde stătuse Sinan... Apoi alte trei și alte cinci și alte zece, ori cincizeci, ori cinci mii. Tot malul Neajlovului și-al Cîlnîștii, spre Stoenești, spre Hulubești și Strîmba de Sus...

— Mulți sînt, Dumnezeule !

Focurile turcilor se ridică înalte, învîlvorate. Din ce în ce mai înalte. Prin pălălăi se văd cămilele duse la apă. Dintr-o dată, din ramătul urdiei se ridică spre cer un strigăt limpede ;

— Allah !

— Isus ! răzbubuie glasul popii Stoica...

— Isus, strigă gloatele.

S-aprind focurile. Multe. Din marginea codrului, pînă-n mlaștinile Neajlovului. În lumina lor se văd străjile rezemate în sulițe.

Dă pinteni. Sultan se lasă pe picioarele dinapoi... Îl îndeamnă spre tabăra de harabale. Trece la trap pe lîngă o patrulă de archebuzieri nemți ;

— Halt !

Nu oprește. Ajunge din urmă căruța cu răniți. Tabăra de harabale e păzită de ferentari. Se cunoaște strășnicia căpitanului Racea. Oșteni de gardă. Se-ncarcă cazanele. Sacii cu mălai. Dincolo de ha-

rabalele ferentarilor un foc năpraznic. Zbîrnîie o cobză. Un cazac gol pînă la brîu, i se văd numai nădragii roşii şi cizmele întoarse la vîrf, atunci cînd se lasă pe vine i se vede ţeasta rasă, lucioasă, joacă de duduie pămîntul... Alţi cazaci ciuciţi pe vine, cu cuşmele agăţate în străjile săbiilor, bat tactul din palme şi chiuie... Îi place nepăsarea asta ostăşească. Şi-ar vrea-o pentru el. Cazacii se bat pe bani, azi sub steagurile lui, mîine sub ale celui care-i va plăti mai bine ca el. Sînt acolo cîţiva credincioşi. Ocesalsky de pildă.

— Nu pe aici, măria-ta, spune Racea.

— Ba pe aici, căpitane.

Straja ridică hulubele chervanului. Sînt acolo cîteva harabale mari, de stepă, cu obezi groase, ferecate. Căzăcioaice înalte, trupeşe, îşi doftoricesc cazacii răniţi. Altele mestecă în ceaunele din care se ridică aburi de carne fiartă.

— Bună seara, cavaleri ! le spune din şa.

Cazacii îl recunosc. Sar din harabale, ies din miţele în care dorm, bat cu săbiile în teci şi dansatorul cu pieptul păros lac de apă, cherchelit uşor, i se ploconeşte adînc. Un cazac chipeş îl strigă pe polcovnic şi polcovnicul iese dintr-o haraba trasă într-o margine, ridicînd pologul coviltirului atît cît trebuie ca focul să smulgă din nefiinţă chipul încondeiat al unei femei cu ţîţele goale. Numai în nădragi şi cămaşă de mătase albastră, desculţ, polcovnicul stă pe inima harabalei, cască şi-şi face semnul crucii peste gură. Cînd îl recunoaşte, vine repede, îl apucă pe Sultan de dîrlogi, îl scarpină între urechi şi-l bate pe gît, cu gest părintesc de om crescut în stepă, la cai. Căpitanul Mîrzea tălmăceşte :

— Să trăieşti, măria-ta... Descalecă şi ne cinsteşte tabăra.

— Veseliţi-vă, cavaleri zaporojeni... Pentru vitejia voastră am poruncit să vi se dea trei butoaie de holercă şi cîte un taler de fiecare călăreţ... Polcovnice, ia-ţi sabia şi vino la sfatul căpeteniilor. Pesemne n-ai auzit chemarea noastră...

Zaporojenii rîd fără perdea. Se bat cu palmele peste pulpe. Spun măscări ostăşeşti, cum că polcovnicul îşi încearcă bărbăţia asupra bizurmanilor, unde de bine de rău se descurcă, ba cu sîneaţa, ba cu sabia, ba cu arcanul, dar nu se ştie cum o să se descurce cu Afdotia şi altele mai pipărate, el rîde, dă pinteni, cazacii chiuie, strigă slavă şi moarte bizurmanilor. Una din femei bate o dairea, parcă-ar fi tătăroaică...

De fapt, abia de acum încolo începe cu adevărat lupta lui. Un olăcar sosit azi-noapte de la Buzău i-a adus vestea că tătarii au trecut Nistrul prin vadul de sub Tighina. Asta se adaugă la faptul că «serenissimul», puţoiul bubos Sigismund, s-a nuntit cu principesa Maria Cristierna, dacă s-o fi putut nunti, toată nobilimea rîde

de neputința lui de bărbat și-acum o duce grijuliu la cetatea Gherlii, la adăpost, ridicîndu-i în cale arcuri de triumf, amestecînd gloria slăbuță a patului nupțial cu gloria încă necunoscută a săbiei. Aici sînt o sută de mii de oșteni turci, conduși de Sinan pașa, Cogea Sinan pașa, cel mai temut mare vizir al Aliotmanului ; iar pan Zamoyski a trecut Nistrul acum trei nopți să-l izgonească din Scaunul Moldovei pe țiganul de Răzvan și să-l aducă pe bulbucatul de Ieremia Movilă, prea plecată slugă a regelui, a sultanului și-a patimilor lui de mărire.

— Aici, măria-ta, spune căpitanul Racea...

Căruțe. Șir lung de telegi țărănești umplute cu fîn. Unele cu lumînări aprinse lipite pe loitre. Morți. De ceară, sub lumina fulguită galben din luna plină. Cu mîinile încrucișate la piept, peste străjile paloșelor moșnești. Trecute din tată-n fiu. Precum cîntecele. Cu cămășile înscorțoșate. Cu răni cumplite la grumaz. Cărăușii își țin cușmele în mîini.

— De unde sînteți ?

— De sub munte, măria-ta.

— Noi de la Tîrgoviște.

— Noi de la Rucăr.

— De la Nehoiaș.

— Duceți-vă cu Dumnezeu... Și nu mă uitați... Să-i ierte Domnul.

— Dumnezeu să-i ierte.

Caii se opintesc. Sînt grei morții. Pămînt.

— Ghețeo !

— Măria-ta !

Nu vede decît vag chipul bărbătesc al căpitanului Radu Gheța, moșnean viteaz din Cremenari, căpitanul roșilor de Păduret, pentru că din căruță îl privesc înțelepțește ochii albaștri ai cneazului Gheța, tatăl acestui oștean, răpus la București în răzmerița din noiembrie 1593, cînd a ridicat steagul slobozeniei. Tot așa zăcea pe spate, cu pletele albe ca o aureolă de mucenic ; ningea, și el a descălecat și-ar fi îngenuncheat în fața acelui novac din trunchiul neamului... — Ah, Michali, spunea zîmbind Valed Celebi Efendi — vorbele tale sînt aprinse și mari, inima ta este prea aprinsă și ce spui aceea și crezi, nu ești făcut pentru lumea bazarului, ori a saraiului, iar credința săbiei, pe Allah, credința cavalerească și onoarea au pierit de mult, Michali. Spune ce nu crezi, ascunde-ți ochii care te trădează și stăpînește-ți sîngele, dacă vrei să-ți rămînă capul pe umeri... — Ce viață, Valed Celebi Efendi... Decît un an cioară, mai bine o zi șoim... Valed Celebi Efendi ridica din umeri... Robul egiptean trăgea la rame și dincolo de turnul lui

Lesandru se vedeau luminile de poziţie ale galerelor împărăteşti păzind intrarea în Cornul de aur. În spatele catargelor se ridicau subţiri şi albe, spălate cu argint, cu semilunile aurite scînteind în noaptea caldă şi umedă, minaretele moscheilor Suleymanyie, Baiezit şi aici, aproape, dincolo de zidurile mohorîte ale Bizanţului, minaretele de la Aya Sofia.

Se pleacă peste loitră. Sărută fruntea năduşită a căpitanului. Îl înţeapă mirosul de praf de puşcă, de fîn, de sînge şi de scîrnă.

– Iţi dau trei roţi de moară la Curtea de Argeş, să-ţi fie ţie şi urmaşilor... Duceţi-l. Să mi te-ntorci la oaste, sănătos.

Se pleacă mai tare şi-i şopteşte la ureche.

— Scoală satele şi pe argeşeni. Să se băjenească la munte. Nu-i pot ţine pe şacalii ăştia aici. Dumnezeu să ne ierte pentru neputinţele noastre... Du-te !

Porneşte la galop spre măgura deasupra căreia fîlfîie steagul lui de voievod.

3

— Ce s-aude, Simioane ?

Îl opreşte pe Sultan în loc, înaintea gărzilor. Dincolo de muchea măgurii — acum vede zugrăvit pe cerul de august spuzit de stele vîrful cortului, de mătase albă — răsună ropotul îndesat al cîtorva călăreţi. Vătaful Simion, umbra lui, straja trupului său, omul pe care l-a scăpat din cîrligele gealaţilor de la Edi-Cule, îşi trage calul alături.

— Din tabăra boierimii, măria-ta.

Mihai rîde într-un dinte.

— Ai aşezat oamenii după cum ţi-am spus ?

— Da.

— Porcii.

Porcii au înţeles că la Călugăreni a cîştigat lupta, dar nu şi războiul. Acum şi-au repezit olăcarii pe la moşii, să adune averile, şi să-şi pună muierile la adăpost. Nu de asta îi ţine de rău. Măcar unul, Doamne dac-ar fi numai unul, măcar unul din olăcari duce cusut în tureatcă, ori în cuşmă, un răvaş pentru Zamoyski. Şi acela n-a plecat ropotind, nici n-a ţinut potecile pe care le-a-nchis el cu oşteni de credinţă. Ştie că vînzarea, după un scîrbavnic obicei al locului, a-nceput să-şi joace iţele. Vînzarea şi pizma. Se simte singur, ca şi cînd platoşa l-ar închide într-o temniţă. I-au plăcut învăţăturile din «Alixăndria" şi dintre toţi pe Alexandru l-a iubit

pentru firea lui vijelioasă, pentru încrederea în steaua lui... Un singur lucru nu stă scris în cărțile cu isprăvi ostășești. Însingurarea căpeteniei după luptă. Și-amărăciunea lui. Și sleiala lui.

Cînd descalecă, vede caii boierilor. Pe cel alb, de sînge arab al lui Radu Buzescu. Îi țin de dîrlogi oamenii de oaste. Mulți sînt cai odihniți. Se vede după cum joacă. El, voievodul, n-a avut vreme să-și schimbe calul. Gărzile lovesc straja săbiilor de platoșe. Prin pînza cortului se văd umbrele uriașe ale celor dinăuntru. Intră așa, cu steagul profetului într-o mînă, cu barda în cealaltă. Căpeteniile fac loc. Aruncă barda. În cort ard trei făclii. Desfășoară mătasea verde a steagului. Zugrăvit cu aur, chipul Profetului. Ciulește urechea. Cunoaște murmurul acesta surd, plin de lingușire, în spatele căruia se ascund gîndurile. Au luptat totuși cu vitejie. Unde-i adevărul lor, al tuturora ?! Unde-i adevărul fiecăruia dintre ei ? Leapădă steagul sfînt. În cort liniște nefirească. Îngrijorată. Adulmecă aerul mirosind a fier și curelărie. Stau cu toții în zale, cu coifurile sub braț, Radu Buzescu și-a schimbat zaua de luptă în ochiurile căreia văzuse două săgeți cu o platoșă subțire de argint aurit, lucrată la Florența. Ceilalți își pleacă frunțile și arțăgosul căpitan al serenissimului se trage de mustățile lui hunice, semn că-l coplește trufia. N-are să le dea răgaz să sufle.

— Vă mulțumesc la toți pentru cinste și vitejie... Ce zici, căpitane Király ?... Iată o luptă cîștigată fără să ne ținem de principiile lui Collado, ori ale lui Tartaglia ?!... Ai scăpat viu, stihuitorule (asta o spune în greceasca pură a vechilor familii bizantine)... Cavalerul Stavrinos de Kiparissia își face loc, înghenunche și-i sărută mîna pe care s-a uscat sudoarea de cal, sîngele și terciuiala din creierii pașilor despicați cu barda.

— Oh, prea luminate, cum te-așteaptă gloria Bizanțului... Arhanghelul luptei ai fost, măria-ta. Și de mii de ori mi-aș vărsa sîngele pentru gîndurile și biruința măriei-tale.

Îl crede pe bietul poet Stavrinos de Kiparissia, venit din Moreea cu trei sute de săbii exaltate, să lupte aici, pentru slobozenia Helladei lor, pe care-o visau reînviată... Stavrinos nu știa, atunci cînd își alcătuia stihurile lui eroice, că dulăilor din Țara Românească au să li se strepezească dinții ascultîndu-i-le și-au să-l lase singur, cu cei trei sute de cavaleri sărăciți, în viscolul de la Șerpătești și-n fața ceambururilor hanului. Să-i taie tătarii, să-i îngroape în uitare nămeții, să-i mănînce vulpile și să rămînă ei în moșiile pe care și le temeau...

— Ridică-te, cavalere... Boieri, cavaleri și căpitanii mei. V-ați cîștigat astăzi slavă nemuritoare. Să vi-o răsplătească neuitarea, pentru că eu, cu voia domniilor-voastre, sînt sărac...

Postelnicul Preda Buzescu, măreț în zale, ușor gîrbovit, atins de pleșuvie, tușește...

— Ești bogat în fapte, măria-ta, spune Radu Buzescu. I-ai înmuls biruința lui Sinan, cu trupul măriei-tale.

Sub lumina tremurată a făcliilor chipurile bărbătești, aprige, lacome, unele tăiate de fier, altele îngrijorate, altele fățarnice, mustăți și bărbi, platoșe din piele de bivol, ori din oțel lustruit, totul dintr-odată străin și-ndepărtat pentru că ei, cei de față, Buzeștii și vlădicii, și marii boieri munteni, atunci în caftane și-n fum de tămîie, l-au vîndut lui Sigismund, nu mai departe decît în mai, l-au legat de mîini și de picioare, l-au umilit și l-au jignit într-atît, încît nu numai că s-au ales cu imunitate, dar nu i-au lăsat nici măcar pecetea străveche a voievozilor Țării Românești cu care să pecetluiască hrisoavele Divanului, fiind silit să le pecetluiască cu inelul său boieresc — din voievod l-au făcut slujbaș al serenissimului și el, aici, stă iarăși în fața lor ca-n fața unor judecători...

Nu poate răsturna blestemata legătură care-l dă pe mîna lor. Sînt mulți. Sînt puternici. Este vremea lor. Poate n-ar trebui să-l lase pe Radu Buzescu să vorbească. Bate din palme.

— Vin de Chios, poruncește.

Vătaful Simion îi desprinde pelerina. Doi copii de casă desfac curelele platoșei. Se grăbește la treaba asta și postelnicul Preda Buzescu. Se aduc ligheanele de campanie, pentru spălat pe mîini.

— Altădată, voievozii aveau ligheane de aur, mîrîie.

Are și el ligheane de aur.

— Priviți, spune cu glas tremurat Preda Buzescu.

Ridică partea din spate a platoșei. Oțelul pe care joacă lumina făcliilor poartă urme adînci de iatagan. Postelnicul le urmărește cu vîrful degetului.

— Cinci de iatagan și trei de suliță.

— Ce nebunie, spune Radu Buzescu...

— Nebuni sîntem noi, că te-am lăsat, măria-ta, spune vistierul Theodosie Rudeanu.

Apoi în germană și italiană :

— Priviți domnilor cavaleri și-nțelegeți că aici nu este un simplu turnir, ci altceva... Și acest altceva se numește libertate.

— Vă plac prea mult discursurile, retează căpitanul ungur Albert Király. Comunicați-i voievodului Mihail că nu mai repet nebunia de astăzi. Dacă vrea să se sinucidă, este liber s-o facă. M-am bătut astăzi, pentru că ne-a obligat onoarea. În noaptea asta am dat toate ordinele de marș. Din această clipă mă socotesc liber.

Apa rece îl înviorează. Își vîră obrazul în lighean. Vătaful Simion îi toarnă după ceafă dintr-o cană de cositor. Kir Albertu ăsta

parc-ar sparge nuci cînd vorbește. Mereu răstit. Mereu gata să se-nece în trufie. Radu Buzescu îi ține ștergarul și-i tălmăcește șoptit spusele căpitanului ungur... De la-nceput n-a mers treaba. Sînt în solda lui Sigismund, vor întotdeauna cel mai bun loc de tabără, cel mai bun vad de adăpat, pradă și ard ca-n țară dușmană, se bat în săbii, sînt gîlcevitori și acest Kir Albertu îl ucide cu știința lui de război... Se vede la Gran și Oradea și Temișoara cam cît plătește această știință pe cîmpul de luptă și-n fața turcului.

— Vere Mihai, șoptește Radu Buzescu turcește, retează-i cotcodăcitul... Sîntem fierți cu toții. Ce facem cu moșiile, că se băjenesc toate satele și rămînem în sapă de lemn. Ce-ai de gînd pentru miine ?

Vere Mihai... Abia în clipa aceea simte toată oboseala. Îl dor încheieturile. I-au scos cotarele de oțel, genunchierele, se lasă dezbrăcat de coantăș... Vere Mihai... Ei l-au ridicat în scaun, e vărul lor, ruda lor bună, a chefuit cu ei la Strejești, și-au împărțit roabele frumoase, de lăsata secului au mînjit noaptea, cu păcură, porțile conacelor cu fete nemăritate, ori le-au scos din țîțîni, ținînd străjile sub amenințarea pistoalelor ; ori, de Sîngheorghe, au pișcat cu urzici jupînițele ochioase... Vere Mihai, nu măria-ta...

S-așează în scaunul acoperit c-un camelot moale. Sînt aici, cu toții. Ei, nu ceilalți, căpitanii rupți de luptă, sortiți veșnicei ascultări. Îl roagă, cînd ar vrea să răcnească, îl roagă pe viteazul căpitan al serenissimului principe al nostru, care a făcut o nuntă strălucită, vrednică de faima lui princiară (surîd toți cei care-nțeleg, ba signorul Vicenzo Bombardier Mantovano, șeful artileriei lui, șoptește destul de tare signorului Cosma Capponi că adevărata nuntă vrednică de un principe a fost aici), îl roagă deci, pentru a se păstra rînduiala taberelor și-a oștirii, să nu facă nici o mișcare nechibzuită. Îi spune că munții nu sînt o piedică în fața lui Sinan, decît dacă sînt păziți de oștirea Țării Românești și că, dacă-și aduce bine aminte, aici se luptă pentru o cauză sfîntă, cauza întregii creștinătăți, care, într-un fel, privește toată Evropa... Să se gîndească vajnicul căpitan al serenissimului principe că prin împotrivirea Țării Românești, efortul principal al armatei otomane se face aici, dovadă prezența lui Sinan pașa în fruntea urdiei, și că, astfel, Țara Românească oferindu-se jertfei a slobozit mîna imperialilor în Ungaria de sus, pe a serenissimului la Temișoara și Lipova, a atras tătarii tot aici și ar fi lipsit de demnitate să dea bir cu fugiții, după o bătălie cîștigată.

Își ține mîna la frunte, să-și ascundă ochii care-l trădează. Privirea cu care-ar vrea să-l ardă pe blestemat. Tresare. Țîșnește din scaun :

— Unde-i boier Dan ?

Liniște împietrită.

— Unde-i boier Dan ?... La Sinan ? La Zamoyski ? La Ghazi Ghirai ?... La Belzebut ? A murit poate apărîndu-și voievodul, cum a făcut-o Catina Ilie ?...

Nu vrea să se lase stăpînit de cuvinte. De șuvoiul lor fierbinte, la fel de pătimaș ca lupta, ori ca dragostea.

— Unde-i boier Dan, repetă livid...

Îl vede pe Albert Király ciulind urechea cu smocuri de păr... Intră fîfîind polcovnicul Ocesalsky și se răscracără în fața lui Albert Király, fără nici un fel de ceremonie.

Intrebarea rămîne fără răspuns. Știe acum unde este boier Dan. Cel puțin a avut curajul să trădeze pe cîmpul de luptă, știind ce-l așteaptă dacă-i cade în mînă.

— Trebuie să judecăm, măria-ta, spune postenlnicul Preda Buzescu.

— Noaptea e scurtă.

Noaptea e scurtă, olăcarii nu pot ajunge la moșii, biruința domnului nu se confundă cu biruințele lor, postelnicul Preda Buzescu, temelia boierimii oltene, propovăduiește înțelegere cu Sinan, să nu se mai verse atîta sînge nevinovat, l-a apucat mila creștină și ceilalți bîțîie din cap a demnă încuviințare. Cei trei frați Buzești se trag din Maria din Stănești, rudă apropiată cu Tomana, soția lui Dobromir, banul tăiat de Petre Cercel, unchiul Stancăi, soția lui. Ar trebui deci să bîțîie și el din cap, să ofteze din rărunchi de grija «țării», cum oftează vistiernicul său Theodosie Rudeanu care se-nrudește tot cu Buzeștii prin Sima, viteaza și colțoasa, muierea care-ncalecă bărbătește și se bate la sabie. Ori să se tragă de barbă cum se trage de barba de țap banul Mihalcea Karatzas din Chios, singurul grec scăpat de mînia boierilor de baștină, pentru că Radu Buzescu o ține pe fie-sa, Maria, și banul fiindu-i socru Buzescului, într-un fel îi este și lui rubedenie. Îi vine să behăie de fericire, pentru că el însuși a logodit-o din leagăn pe Florica lui cu Preda, feciorul Calomfirescului, care-o ține pe Calea, fiica lui Radu ot Cepturoaia, vărul Buzeștilor. Ori unde-ar vrea să găsească scăpare, n-o găsește. Păienjenișul nemoteniilor l-a țesut într-o plasă deasă, ca pe-o gînganie. De jur împrejur, ei... Ageri. Gata să-i soarbă vlaga. Gîndurile. Sufletul. Comisul Radu Florescu și-a uns rana din obraz cu iarbă de pușcă muiată în rachiu... Îl privesc țintă. Aude pașii străjilor. Nechezatul unui cal. Țîrîitul greierilor... Este robul lor. Nu poate porunci rămînerea la Călugăreni. O nouă luptă cu Sinan. Pentru că n-o vor ei. Au nevoie de oamenii de sub steaguri să secere grîul. Să-l treiere. Să-l ascundă în gropnițe. Nu-i vor

morți, pentru gloria lui ostășească. Toată mărirea lui e o minciună. O minciună care ascunde lipsa lui de slobozenie. E mai puțin slobod decît cel din urmă rumân de pe moșiile lui. Totul nu este decît mascarada puterii pe care-o joacă la praznice, cînd iese din Cetatea de scaun cu toată pohfala, în salvele de artilerie și răpăitul tobelor. Autocratismul lui este autocratismul lor, prea șireți să și-l dezvăluie. Pînă și lupta asta cumplită a fost biruința lor, nu a lui. Îi laudă vitejia, se minunează de loviturile oprite în platoșa soldățească din oțel gros, pentru că l-au legat mai strîns de ei. Va trebui să-i răsplătească cu moșii, pentru dreapta slujbă și vărsare de sînge. Lupta asta n-a fost biruința voievodului asupra lui Sinan, ci a lor asupra voievodului pe care l-au îndatorat cu vitejia și de asta îi urăște de moarte. Scrîșnește în măsele... Bate din palme.

— Oștile să se tragă în tabăra mare de la Copăceni, încă în noaptea asta... În cea mai strașnică rînduială... Paharnice Șerban, lasă un steag de călărime să țină Călugărenii pînă ne rînduim la Copăceni... Șătrăria să-i strîngă pe răniți. Logofete Chisar, scrie porunci pe la monastiri. Să-i primească pe hăcuiții ăștia, să-i îngrijească prin bolnițe, să le tămăduiască rănile trupului, că de cele ale sufletului are grijă bunul Dumnezeu. Treceți la steaguri și să purcedem... A fost o zi grea și sînt ostenit.

Reverențe, atît cît le permit platoșele, ori zalele și se duc nu înainte de a-i lăuda înțelepciunea.

— Ridică pologul cortului, Simioane. Să intre aer...

Rămîne în jilț, frînt, vlăguit, vede stelele pe uraniscul de catifea și se prăbușește-n el, ca-ntr-o furtună sleită și-amară. Îl stăpînesc scene din bătălia de astăzi. Nu-și poate smulge din urechi ropotul cumplit al călărimilor lui plecate la șarje, ropotul steagurilor de spahii, trosnetul sulițelor care se rup, sudălmile, scrîșnetul fierului, nu se poate smulge din mirosul de sudoare de cal și de oameni, de sînge și de carne sfîrtecată, nu se poate smulge din privirile încețoșate ale muribunzilor... Vătaful Simion și copiii de casă string blănile, vesela, armele, steagurile smulse turcilor... Trebuie să se stăpînească. De undeva, din cort, se aude uguitul unui porumbel... Se ridică din scaun.

— Simioane...

Oșteanul atletic, întunecat, face un semn. Copiii de casă dispar. Se lasă pologul. Vătaful aduce măsuța egipțiană din abanos încrustat cu ivoriu. Călimările și penele de gîscă. Numai în cămașă, cu toate ecourile bătăliei în el, îi scrie cifrat mitropolitului Dionisie Rally, la Tîrnovo. Recitește mesajul scurt, care-i anunță victoria și-l roagă s-o facă cunoscută la Roma, în Hellada, Istan-

bul și Raguzza, înainte ca veștile răstălmăcite de diplomația lui Sigismund să umple Curțile Evropei. Presară nisip pe cerneala încă umedă. Vătaful Simion ridică mătasea roșie care acopere o colivie de aur în care doi porumbei albi picotesc și un al treilea, fumuriu, așezat pe stinghia de sus, îi privește cu ochi rotund, inteligent... Poate că odată viața lui va atîrna de iuțeala, îndemînarea și credința acestei păsări, crescută la Tîrnovo, domesticită și învățată de un meșter hulubar al mitropolitului. Cînd vătaful ridică portița de aur, porumbelul îi sare pe mînă. Voievodul ia între buze un bob de grîu. Apropie porumbelul de gură și acesta îi ciugulește bobul de grîu, apoi îi sare pe umăr cu un fîlfîit ușor de aripi. Vătaful Simion îi prinde mesajul în teaca de argint legată la picior. Voievodul îl ia în palme. E cald și-i simte inima. Iese în pragul cortului. Luna stă galbenă în tării. Jos, spre Călugăreni, se mișcă torțele șătrăreilor și fînarele muierilor. Dincolo de ele se țese un întuneric gros, lăptos și dincolo de el se ridică în vîlvătăi focurile taberei otomane. Ei sînt aici, mai mulți decît în zori cînd a-nceput bătălia, mai sălbatici, mai dornici de jaf și de sînge. Porumbelul uguie scurt. Cu un gest frînt îl aruncă în sus. Îl vede zbătîndu-se parcă, dînd ocol cortului în zbor frînt apoi, săgeată, tăind lumina moartă a nopții, spre Dunăre. De undeva, din neființă, un glas sleit :

— Slăbiți chingile și luați caii la mînă...

Apoi aude și-nțelege totul. Scîrțîitul osiilor încinse de dogoare, tropotele, pașii, clinchetul armelor, poruncile răzbite și peste cîmpul de luptă sufletele morților tremurînd ca un abur străveziu.

4

— Stăpîne, îndură-te.

— Să se îndure Allah, fecior de scroafă.

Sinan pașa ridică un deget. Gealatul nubian, castrat într-o monastire coptă din Sudan, mînuie biciul din piele de hipopotam. Lovitura sfîșie spinarea medicului arab Ibn Rusta de la umăr la șale. Pielea plesnește. Sîngele curge negru. Sinan pașa morfolește între gingii o bucată de mătase înmuiată în zeamă pe portocale. S-a lovit cu gura de buștenii podului de pe care a căzut în mocirlă Tasih, armăsarul lui neînvins. Îl dor gingiile, îl dor buzele sfîrtecate, l-a tîrît de-acolo un ienicer de Damasc și a ieșit din nămol murdar ca un porc... Astea toate pentru că Ibn Rusta i-a tălmăcit vise mincinoase. Bătrînul știe foarte bine că nu visele inventate de

nenorocitul cu carnea sfîşiată de bici sînt cauza înfrîngerii lui. Înjură în gînd italieneşte, înjură în levantină, apoi în cea mai aspră şi pură albaneză. S-a ridicat la cel mai înalt rang al imperiului, el un simplu soldat albanez înrolat cu forţa în armata otomană. Şi-a cucerit tuiurile de mare vizir în Egipt, în Persia, în Ungaria de sus, în Croaţia... Îi e foame şi nu poate bea decît suc de portocale. În cortul lui de mare vizir, sacrul Divan Chane, ard şapte lumînări înfipte într-un sfeşnic prădat dintr-o sinagogă.

— Iartă-l stăpîne, şopteşte alb, Benvenisti Mozes... Iartă-l. Nu pot suferi sîngele.

Sinan, tolănit pe blana de leu, face semn. Sătîrgiii nubieni rezemaţi în satîrele uriaşe cu tăişurile răsfrîngînd flăcăruile lumînărilor, îl ridică pe condamnat, săltîndu-l de subsuori. Omul se prăbuşeşte la picioarele marelui vizir. Îi sărută tălpile mirosind a mîl.

— Să-l vinzi, îi spune lui Benvenisti Mozes, medicul sultanului... Luaţi-l...

Sătîrgiii scot mugete bucuroase. Au limbile tăiate să nu poată spune nimănui ce aud în saraiuri şi-n corturile de campanie. Înalt, osos, cu nas coroiat, ras în cap după legea lui Allah, cu trăsăturile împietrite, Sinan paşa, Cogea Sinan paşa păstrează şi-n acest rol ingrat de general scos din nămoale pe brînci aerul solemn de măreţie posacă, ostăşească. Benvenisti Mozes îşi spune că n-a investit de pomană atîta aur în afacerea Sinan. Cu tichia rituală pe cap, într-un caftan simplu, de mătase neagră, Benvenisti Mozes cunoaşte pînă la fund cele trei taine ale puterii : intriga, aurul şi femeile. Prin intrigi şi cu aur l-a scos din vizirat, în iunie, pe Ferhat paşa Characlan, protejatul ienicerilor. Ienicerii, în loc să-şi vadă de cele ostăşeşti, au început operaţii cămătăreşti în stil mare. Una dintre ele, pe care i-au smuls-o din mîini cu iataganele, este a birurilor din Kara-Iflak şi Bogdan-Ilî, ca şi numirea domnilor. Numai din afacerea cu Aron Vodă, el, Benvenisti, a cîştigat aproape un milion de galbeni. Dacă n-ar fi avut agenţiile din Pera cu ramificaţii la Veneţia, Geneva, Cairo şi Paris, mazilirea lui Sinan şi viziratul lui Ferhat l-ar fi ruinat. Benvenisti Mozes nu este un cupid. Pasiunea lui mistuitoare este puterea de a dezintegra puterea. Talmudul, nici măcar nu este un habotnic, talmudul este un principiu de la care se pleacă, nu unul la care se ajunge. Tot haremul este al lui, de zece ori mai al lui decît al sultanului. A cumpărat toate tainele celor din sarai, le cunoaşte patimile şi ambiţiile... Sinan paşa bate din palmele lui osoase. Benvenisti Mozes, cu barba roşie unsă cu untdelemn, îşi pleacă pleoapele peste irisul verde, trans-

lucid... A făcut în patru zile drumul de la Constantinopol pînă aici...

— Ce face Esthera ? întreabă Sinan.

Fața palidă a medicului se împurpurează ușor...

— A-nflorit în înțelepciune, milostive... Allah i-a...

— Allah ! mîrîie Sinan. Apoi în italiana lui guturală... Măcar cu tine să-mi spăl limba de minciuna asta... A văzut-o ?

— Îmi tremură inima, stăpîne, la gîndul c-am s-o dau în harem.

— Ai s-o dai stăpînului Deri Devletului, căruia are să-i tălmăcească visele, mersul stelelor și înțelepciunea cărților sfinte... Acum taci, privește și-nțelege ce vrei.

Nici o aluzie la bătălia pierdută, nici un cuvînt despre oștire, ori despre ziua de mîine. Robul circazian așteaptă după perdeaua de mătase verde pe care este țesut cu litere de aur un verset din coran. Circazianul cu chip de șoim își încalță stăpînul cu cizmele galbene de catifea, cu vîrful întors și tureatca scurtă. Îi dă kafkanul - un caftan roșu, de purpură, tivit cu blană de hermelină — și șeșberul de aur, cu măciulia bătută în diamante. Apoi, cu un gest indemînatec, îi potrivește pe craniul în muchii, cu închieturile vizibile sub pielea lucie, turbanul cu pene de flamingo, prinse într-o agrafă de diamante și rubine. Medicul Benvenisti Mozes, alb, cu bărbița tremurînd, îl roagă sugrumat :

— Iartă-mă, stăpîne... Nu pot vedea sînge...

De afară se aud plesnete de bici, gemete, un răget jalnic de cămilă.

— Toată înțelepciunea ta nu plătește cît o piele de pisică rîioasă... Ieși afară, dacă vrei să nu-ți pisez măselele. Ieși să-mi bucur inima, cîine.

Benvenisti îngenunche și-i sărută poala caftanului. Cunoaște mîniile demențiale ale acestui obsedat al puterii de dragul puterii, care călcînd în picioare toate uzanțele diplomatice pălmuiește ambasadorii regilor occidentali ; iar pe cel al Sfîntului Imperiu roman l-a asaltat în propria sa locuință, l-a aruncat în temniță alături de cerșetori și i-a tălmăcit toată corespondența diplomatică, tîrîndu-l apoi cu Urdi Alaiul spre cîmpiile de luptă împotriva propriului său împărat... Răpăit scurt de tobe. Benvenisti Mozes intuiește mulțimile adunate undeva, dincolo de perdelele grele ale Divan chaneului. Sinan pașa își împietrește trăsăturile. Irisul sclerozat are luciri sălbatice. Poate și pentru acești ochi crunți spahiii l-au poreclit «Iavuș».

— După execuție să-mi spui ce-au aflat oamenii tăi trimeși la Paris și la Escurial. Pe Allah, din pricina șacalilor ăstora născuți dintr-o scroafă...

Benvenisti Mozes știe ce trebuie să asculte și ce nu. S-ar vrea în grădinile lui din Galata înconjurate de ziduri înalte, de unde poate vedea fortificațiile, Cornul de Aur, Bosforul și întregul Istanbul, această țară a Islamului care n-a uitat încă, după un veac și jumătate de stăpînire turcească, splendorile bizantine. În cerul albastru se ridică minaretele albe și prin fața porții trec măgarii negustorilor de fructe, veniți din Cukurbostan și Altinkemern... Simte în nări mirosul de pește și alge venit de pe țărm, aude strigătele pescarilor și ale salepgiilor, și brusc se sfîșie de grija pentru toată rețeaua lui de prăvălii din Kapali Carsi, marele bazar — acolo unde în chiar inima lui, în Bedestenul ridicat de Mahomed Cuceritorul își are aurăriile și giuvaergeriile, covorăriile și tapițeriile, amforele cu smirnă și tămîie, acolo în forfota negustorilor veniți de la Bagdad și Cairo, din sălbatica Anatolie și din India, din Kurdistan și din China, acolo inima lui se regăsește pe ea însăși...

... Trei ruguri uriașe ridicate în fața Divan chaneului. Spahiii steagului galben cu săbiile la umăr. Sinan pașa ridică șeșberul de aur deasupra capului. A scăpat astăzi de moarte de două ori. Crede posac în steaua lui care-a urcat mereu în ciuda tuturor dizgrațiilor și exilurilor. Privește printre gene șirurile de spahii, harabalele gărzii de spahioglani, cămilele care se odihnesc nepăsătoare, le joacă lumina în ochii placizi, întredeschiși leneș, aici, în stînga, sînt harabalele cu cassanele, lăzile uriașe legate în fier în care sînt banii pentru plata tuturor oștenilor lui Allah, tuiul cu trei cozi în fața Divan chaneului, satîrgiii nubieni, goi pînă la brîu, cu brățări de aramă la încheieturile brațelor, unși cu untdelemn, rezemați în cozile de abanos ale satîrelor, iată și cei trei butuci de execuție cărați la chervanul dundarilor, adică iată aici toată forța înfricoșătoare a celei mai puternice armate din lume. În vreme ce Filip II al Spaniei și-a irosit caraghios Invincibila Armada — poate dac-o folosea în Mediterana soarta strîmtorilor ar fi fost alta — și acum se sleiește în războiul cu vicleanul și parșivul de Henric IV de Navara, regele Franței, în vreme ce Elisabeta a Ingliterei îi trimite daruri zgîrcite prin Barton, delegatul Companiei engleze a Levantului, încercînd cu succes să-i scoată pe polonezi din coaliția catolică a Casei de Austria, el este aici cu toate oștile Deri Devletului să transforme în pașalîkuri țările de la Dunăre, să ierneze în Ungaria de jos și la anul, cînd o da iarba, să se reverse asupra Vienei, visul lui de aur, cununa pe care și-o dorește pentru moarte

și veșnicie. Astăzi a pierdut steagul sfînt al profetului. Nu-și va putea salva capul, decît dacă îi va aduce în schimb tiranului afemeiat de la Topkapi Sarayi toate cele trei țări, cetățile Ungariei de sus și Viena.

Dundarii împing cu vîrful iataganelor cinci colonei de ieniceri pe care spahiii îi scuipă și le strigă măscări. Zboară cîteva pietre. Una lovește cuca înaltă a unuia dintre colonei, cel mai semeț dintre condamnați.

— Cîine bătrîn, strigă Othmar Güler, anatolianul spătos...

Îl știe. A fost păstor de capre... La asediul Rodhosului... Ori al Algerului... Ori poate la Damasc... Spahiii huiduie. Îl aude pe Benvenisti Mozes bolborosind ceva în ebraică.

— Ai pierdut steagul sfînt și acum cauți țapi ispășitori ?... Voi spahiii, feciori de iepe chioare, v-ați bătut ca niște babe... Voi l-ați vîndut pe sublimul padișah, nemernicilor... Caiafa asta scopită vă varsă sîngele și din sîngele vostru încheagă pungi de aur. Pe Allah, unde-i steagul sfînt, nenorociților ?!... Cum aveți să vă întoarceți la Istanbul, bivoli fără coarne ?

Othmar Güler are farmec. E înalt, cu pometii ieșiți, așa cum își căuta Bellini ieniceri anatolieni să-i pozeze pentru scenele de luptă. Dacă-și aduce aminte bine, chiar și el l-a ales pentru «Asediul...». La dracu. Au fost prea multe. Caftanul îi ține cald și-l dor varicele. Undeva, în tabăra ienicerilor, răsună împușcături și huiduieli. Se aude ropotul unor cai la galop. O patrulă de spahii își face loc cu latul săbiilor. Descalecă stegarul de spahioglani Fatih Șubesi. Poartă pe umeri blană de leopard. Îngenunche.

— Stăpîne, ienicerii și-au bătut tunurile în cuie. Au tăiat toate sforile corturilor. Au vărsat cazanele cu pilaf.

— Ce vor ?

— Să lași viața comandanților.

— Altceva ?

— Îl cer mai ales pe Othmar Güler.

— Auzi Othmar Güler ?

Colonelul eschivează iataganul unui dundar. Face un salt prelung și de la cîțiva pași îl scuipă în obraz. Sinan pașa se șterge liniștit cu mîneca. Colonelul își smulge cuca înaltă, cu pene de struț și pînza albă lăsată pe umeri. Își scoate ilicul verde, culoarea profetului, cămașa tot verde și gol pînă la brîu, îngenunche lîngă butucul cel mai apropiat.

— Sîngele meu, pe sufletul tău, cîine de vizir... Pe lîngă Michali, nu ești decît...

Sinan pașa își fulgeră șeșberul, odată cu satîrul călăului. Se aud trosnind oasele gîtului. Capul cu albul ochilor holbat se rosto-

golește pînă la picioarele marelui vizir. Stegarul de spahioglani Fatih Șubesi îl culege în vîrful săbiei. Îl ridică.

— A fost un viteaz, strigă cineva dintre spahii.

— Allah să aibă milă de noi.

— Du-l pe viteaz porcilor de ieniceri, spune Sinan... Să știe că-i descăpățînez pe toți dacă nu se supun...

Cu capul însîngerat în vîrful săbiei, stegarul pleacă la galop. Sinan pașa asistă nemișcat la execuția celorlalți patru colonei de ieniceri, ale căror unități s-au debandat la apariția lui Michali și care-au strigat că acest porc este însuși Israfil, îngerul morții. Capetele acestora, rase, aproape sferice, cu mustățile pline de sînge, sînt luate în lănci și duse ortalelor de ieniceri. Timpanele bat semnalul sfatului de război. Semnalul este preluat de trîmbițe și chimvale. Sinan știe că este inutil. Cu coada ochiului vede toți begii și pașii scăpați nehărtăniți, adunați în stînga Divan chaneului. Printre ei, schimonosit de spaimă, Mehemet bey, fostul domn Mihnea al Țării Românești. Valahii ăștia n-au nici un talent de renegați. Nici unul din cei care-au trecut la mahomedanism, din rațiuni politice, n-a reușit să-și uite vechea credință. Rapoartele spionilor spun că frecventează pe ascuns vechile biserici bizantine și atunci cînd mor cheamă un popă ortodox să-i dezlege. Acest Mehemet bey de Nicopol și-a pus toate nădejdile în fiul său nevîrstnic, Radu, pe care-l ține la Veneția și pe care l-ar vrea domn. Behăie în barbă, pentru că îi e silă de asemenea bărbați slabi, mereu supuși forțelor dinlăuntrul lor, mereu îngenuncheați de cele din afară. Și el este un renegat. În numele patriei lui de origină trimite la moarte, pe cîmpurile de luptă, fără cruțare, zeci de mii de cotropitori otomani. Asta-i aduce gloria și puterea. Într-un fel compensează renegarea... Privește căpățînile coloneilor, purtate în sulițe. Au fost toți cinci într-o expediție de represalii în Epir și Albania. Nu i-a uitat. Allah are să-i primească în raiul lui cu hurii, munți de pilaf și mied. Își pungește colțurile sfîrtecate ale gurii. Rugurile își domolesc vîlvătăile. Pe drumul de la Stoenești se aud strigătele cunoscute ale topciilor de la chervanul cu praful de pușcă. Sinan rămîne posomorît în fața Divan chaneului. Și-a pierdut aghiotantul în luptă. Benvenisti Mozes bîlbîie încă în ebraică... Îi e frică de sînge. Dar nu-i e frică să trimeată sub secure pe toți cei care-i stau împotrivă... La al treilea semnal de trîmbiță, comandanții, cu blăni de tigru și leoparzi peste zale, cu coifurile orientale strălucind, unii își țin culakclîcurile lucrate în arabescuri trase peste urechi și burunlukurile apărîndu-le nasul, — he, he, he, rîde Sinan, își apără căpățînile bivolii puturoși — se alinie, cad în genunchi și rămîn prosternați, cu frunțile atingînd pulberea.

Chervanul topciilor s-a oprit. Nu se aude decît trosnetul uscăturilor care ard. Și răsufletul miilor de spahii care-nconjoară Divan chaneul. Sinan prelungește tăcerea. Iată-i din nou la picioarele lui de renegat, de om al nimănui, pe acești lei ai împărăției, unii cu sîngele prinților din casa lui Osman în vine.

— Mișeilor, șoptește... Dacă mîine în zori oștile n-au să strălucească, am să vă trimet capetele slăvitului padișah. Să vi le înfig în pari, la Edi Kule, vieri fără... spune lucrului pe nume, apoi, greoi, pentru că-l dor șalele, se pleacă și trecînd de la comandant la comandant, le atinge umărul stîng cu șeșberul de aur... Este semnul de avertisment și cea mai mare rușine pe care-o poate suporta un ostaș. Se aud gemete. Cineva-l cheamă pe Allah.

— Îndură-te, stăpîne !

— Sîntem pulbere sub picioarele tale !

In clipa aceea, de undeva dintre corturile imbrohorului, se aud strigătele dervișilor cadrii și ale celor rotitori. Goi, cu sîngele ghiaurilor uscat pe membrele acoperite cu plăgi purulente, unii rotindu-se amețitor, alții autoflagelîndu-se, cu ochii dați peste cap, strigîndu-l pe Allah : — Hu, hu, hu ! dervișii trec spre tabăra ienicerilor, ducînd căpățînile ghiaurilor învinși, bucăți de mîini, de picioare, organe genitale. Sinan pașa aude cînd medicul Benvenisti Mozes se prăbușește la pămînt. Rîde. Ghiaurilor le este indiferent ce li se întîmplă după moarte, nu însă și spahiilor, ori ienicerilor care văd procesiunea. Dervișii își cunosc meseria. Tot al șaptelea om duce o torță. În lumina aceea, spectacolul are-n el, dincolo de spaimă, o încrîncenare nebunească. Sinan pașa îl izbește cu vîrful cizmei pe cel din urmă comandant prosternat și-i spune foarte limpede :

— Porc bătrîn ! Unde e jumătatea de iuc de aur cu care-ai spus că-i cumperi pe cîinii lui Michali ?... Am să-ți umplu pielea cu paie și am să te zvîrlu în cîrlige, hienă fără colți.

Mihnea Turcitu se chincește sub platoșa din piele de rinocer.

- Mîine în zori, Solkolul, Dib Alaiul și Sagkokul să fie sub steaguri, spune Sinan și crainicii așezați în formă de semilună predau ordinul, strigîndu-l mulțimilor. Sinan pașa intră în cort, urmat de Benvenisti Mozes trezit în palme de gărzi... Sinan se lasă dezbrăcat. Într-o cucură de catifea neagră cu un verset din coran scris cu litere de aur, agățată de stîlpul central al cortului, sînt cele trei săgeți de aur, semnul puterii lui în campanie. Se așează pe blana de leu. Circazianul îi scoate turbanul. Îi șterge craniul cu un prosop muiat în oțet aromat.

De ce-ai venit, îl întreabă pe Benvenisti Mozes, fixîndu-l cu ochii lui verzi, sclerozați.

— Să-ți aduc vești, stăpîne...

Sinan rîde.

— Ești la fel de verde ca șalvarii ienicerilor... Cînd l-ai vîndut pe Petru Cercel, erai mai vesel, cîine.

— A fost de mult, stăpîne. Am uitat.

— Spune ce vrei de la mine ?

— Să mă asculți.

— Pe Allah ! Cunosc cîntecul ăsta. Cît mă costă ?

— O nimica toată, o, aleb !... Să-mi dai mie firman pentru băile de sare, de aramă, pentru negoțul cu oi, ceară și miere. Atît... Au să vină să-ți cadă la picioare cămătarii din Pera, în frunte cu Daniil... Să-i bată cu biciul. Sînt niște porci.

Sinan pașa behăie ascuțit.

— Dar tu ?

— Eu îți plătesc a cincea parte, stăpîne... Mai mult decît Slăvitului...

— Taci... Îmi dai a treia parte.

— Ai, vei ! Mă ruinezi, stăpîne. Am zis a cincea parte ? Am fost nebun... Și a șapte e prea mult... Toți spionii din Europa îi țin pe socoteala mea. Corăbiile cu care-i trimit, eu le plătesc. Curtea ta, eu o țin... Eu ți-am împrumutat fără camătă cinci iuci de aur, să-ți ridici mazilirea.

— Și eu te țin în sarai, netrebnicule, iar pe fiică-ta, pe Esthera, în loc s-o iau în haremul meu, te fac s-o dăruiești padișahului... Numai asta ar trebui să te oblige să uiți de cei cinci sute de mii de galbeni.

— Asta se uită foarte greu, o sonkur !

— Ai să-i cîștigi numai din sarea și din arama de la Kara-Iflak. Una din trei, am zis.

— Una din șapte, stăpîne ! Și mai adaugă firman pentru cînepă și lemn de corabie. Aici îți dau una din șase.

— Cîine !

Cu o mișcare scurtă, Sinan pașa îi trage două palme medicului Benvenisti Mozes, care răsuflă ușurat. Fără alt ordin, circazianul aduce călimări, un sul de pergament și o măsuță de scris pe trei picioare subțiri, de aur. Benvenisti Mozes scrie în italiană titlurile monopolurilor cerute, scoate din sîn o pungă de piele în care ține copii după veniturile realizate de domnitorii Țării Românești la aceste monopoluri în ultimii zece ani și, în timp ce marele vizir se lasă descălțat și fricționat pe picioare, socotește abil, bineînțeles trișind la partida lui, ceea ce se cuvine amîndurora, pe vreme de un an, numai din Țara Românească. Fără să verifice socotelile, Sinan pașa îi spune să adauge încă o sută de mii de galbeni la

partida lui şi-l concediază cu un gest care nu admite replică... Circazianul stinge şase din cele şapte lumînări. Sinan se întinde pe blana de leu. Urechea lui obişnuită cu zgomotul taberilor, prinde miile de freamăte bine cunoscute şi dragi.

Incearcă să-şi alunge neliniştea pricinuită de pierderea steagului sfînt. Ochiul lui de general încercat a fixat imaginea nebuniei acestui bey răzvrătit, nebunie care i-a adus o victorie strălucită, dar numai atît. Astăzi el n-a angajat în luptă nici măcar o cincime din efectiv. Pe cînd Michali şi-a istovit întreaga oştire... În Ungaria luptă fiul său iubit Mahomed, plămădit cu favorita Eli, albaneză din Elbasan. Topciii şi-au făcut loc, în sfîrşit. Harabalele chervanului scîrţîie îngrozitor. Ar trebui biciuiţi, pentru că nu ung osiile cu catran la fiecare etapă... Generalul Mansfeld asediază Granul apărat de Kara-Ali-bey, este unul din cei mai buni generali ai lui Rudolf, dacă nu cel mai bun, dar spre fericirea lui Kara-Ali-bey, are trupele hămesite, cu muniţia pe sponci şi reiterii abia-şi pot încăleca mîrţoagele. Cancelaria aulică e zgîrcită şi săracă. Avînd Ţările Româneşti, spatele asigurat, liniile de aprovizionare sigure, soarta Vienei e pecetluită. Rîgîie de plăcere şi foame. Dintr-odată strigăte. Vînzoleală. Se ridică într-un cot. Circazianul se precipită la perdeaua cortului. Vede umbrele satîrgiilor de gardă agitîndu-se. Răcnete de spaimă. O bubuitură cumplită, un val de aer fierbinte mirosind a pucioasă şi Divan chaneul e smuls de deasupra lui, lăsîndu-l sub cerul clăbucind fum negru, înecăcios... Răcnete, gemete, altă bubuitură din care ţîşnesc flăcări verzi. Apoi alta. Şi alta.

Bucăţi de scîndură îi trec vîjîind pe deasupra capului. Înainte de a se dezmetici, spahiii îl acoperă cu scuturile. Aude ceva tare căzînd deasupra. Un geamăt. Un trup prăbuşindu-se. Pe cineva, bîlbîind.

— Ghiaurul a sărit cu făclia... A pus foc prafului de puşcă.

— Ghiaurii au făcut legămînt cu djinii, duhurile pădurii.

Injură urît şi iese de sub scuturi, împărţind lovituri de picioare în stînga şi dreapta. Satîrgiii gemînd de spaimă ridică Divan chaneul zdrenţuit de explozie.

5

Măciucaşii mehedinţeni ţin între măciuci cincizeci şi trei de ieniceri şi spahii, luminîndu-i cu torţele. Postelnicul Preda Buzescu îi mai numără o dată. Slugile şi oamenii de oaste cară la harabale blănurile, văsăria de aur în lăzi ferecate, închise cu lacăte uriaşe

lucrate la Sibii. Alături se strîng corturile vasalilor : Floreștii, Calomfireștii, cei din Cepturoaia, boiernașii închinați de la Strejești și Balș, de pe Olteț, — îi cunoaște după flamuri, după cai, după nepoți, poruncește ca robii turci să fie mînați în muntele Buila, la stîne, pînă trece potopul, să fie păstori și tăietori de lemne, ori cărbunari, unde s-o simți lipsa de brațe.

— Băă Ivănete, să nu te prind că-i znopești, că-ți tai dreapta... Auzișî ?

— Auzii, domnia-ta.

— Ia-i între străji și pas la Cepturoaia... Să te-nchini jupînesei Sima și să-i spui că sîntem sănătoși și ne tragem la munte. Auzișî ?

— Auzii, domnia-ta !

— Că nu ne-nchinarăm lui Sinan !... Că dacă dau turcii, să-i ia în sabie, că boierul Stroe nu se-ntoarse încă de la nunta lui Jigmont Bator, că o rugăm să ascundă rîmătorii la codru și să urce tamazlîcurile pe la Hurezu, la Vaideeni și ce-i de vîndut în Ardeal să vîndă pe calea lotrilor și-a mocanilor, nu pe la vama domnească de la Turnu Roșu... Auzișî ?

— Auzii, domnia-ta.

— Ivănete.

— Auzii domnia-ta. Am eu grije de buduroaie, de miere, de gropnițe, de fîn, de oi, de saivane, de sare, ce te slujii de cînd făcui ochi. Le știu pe de-a rostul. Altceva mai ai să-mi poruncești ?

— Vezi cum calcă alea strugurii... Să-i alegi tu... Să le pui să se spele bine pe picere. Cînd s-o lăsa coptul toamnei, să afli unde sîntem în tabără și s-aduci niște tulburel, pastramă, boia, niște murături, bă, din alea pe care le pune Vătășoaia... Caș s-aduci și mălai și niște balerci cu vin aspru de nisipuri și niște rachiu... Auzișî ?

— Auzii ! Și niște afumătură, domnia-ta, și blănurile, și tălpicile de sanie, și oi pentru oastea domniei-tale, vîrfuri de săgeți, mațe de pește pentru corzi la arce, oțet, niște unturică, usturoi, că s-a făcut în toate zarzavageriile, și praz și linte.

— Ho !... Pupă mîna, încalecă și să nu te sfințești, că te ciumpăvesc la nas și te arunc în lanțuri, Ivănete.

— Scuipă-ți în sîn, boierule ! Rămîi sănătos și să te văd la toamnă, ca acușica.

— Umblă sănătos...

Ivănete, logofătul de la Strejești, un oltean mic și-al dracului, ușor cocîrjat, crăcănat, pliscos, mustăcios, cu albeață pe ochiul stîng, vîrît tot în cioarecii găitănați și-n ipingea, se face că nu nimerește scărița. Își ghiontește iapa bălană și trage cu coada ochiului la boier Preda Buzescu.

— Nu uitaşi nimic, boierule ?

— De aia nu nimereşti tu scărița, Ivănete ?

— Înțelesei, domnia-ta... O sui în harabaua cu murăturile şi cu bunătățile, şă-ți bată pernele şi să-ți mai vadă de albituri.

— Să nu-l uiți pe Dincă şi pe Mitroi şi pe Sardanache cu țambalul.

Dintr-un salt fără să atingă scărița, Ivănete se cocoață în şa. Ienicerii şi spahiii legați cu funii sînt urcați în telegi țărăneşti, trase de cîte trei cai.

Preda Buzescu se-nchină. La cei 65 de ani, începe să se îngrașe şi-i duce dorul Domnicăi, văduvă de vătaf boieresc, muieruşcă zdupeşă, tare-n carne, pe care-ncepe s-o viseze noaptea, arde-o-ar focul de zvăpăiată, că-i cînta cîntece de lume şi-l fulgera cu ochii negri şi scăpărători şi-l gîdila cu buzele pe după ureche... Stă măreț, fără platoşă, cu picioarele goale în papuci, să răsufle după ziua de luptă, cu un caftan de mătase galbenă aruncat pe umeri, de jur împrejur asudă şi suduie ardeiat oamenii de oaste, dincolo de corturi călăreții lui îşi hrănesc caii şi pe drumul mare încep să se scurgă oştile ungureşti ale căpitanului Kir Albertu, la care s-a dus fratele lor, Radu.

— Băă, Ivănete ! strigă boier Preda Buzescu. Auzişi ?

— Auzii, domnia-ta, răspunde logofătul din întuneric şi depărtare.

* * *

— *Mein Gott*... Ascultă asta, domnule doctor, spune căpitanul Nicolaus Theil, întorcîndu-se în şa. Doctorul în medicină şi cunoscutul chimist Balthazar Walther, frînt după ziua de luptă în care stătuse călare, notînd cu zel toate amănuntele bătăliei, cu călimările legate la brîu, înnebunit de tăuni, de şarjele de spahii care se spărgeau la cîțiva paşi de locul unde stătea pe lîngă voievodul Mihail, de urlete, de toată vînzoleala oştilor orientale, călăreți cu platoşe de aur sau din piele de rinocer, cu blăni de leoparzi pe umeri, arabi în burnuzuri albe, ienicerimea în zale, cămilele, totul într-un caleidoscop halucinant dominat de apariția năpraznică a voievodului Mihail, căruia i-a găsit în scrierea lui un nume de mare plasticitate şi sonoritate «*Il Valacho*», acest «*Il Valacho*» şarjînd în fruntea gărzii înarmat cu securea de luptă, despicînd literalmente doi paşi şi patru sangiaci, smulgînd steagul profetului în urletele de disperare ale gărzii de spahii şi ienicerimii ; şi-acum

noaptea asta sudică, fierbinte și catifelată, brăzdată de o luminiscență necunoscută, poleită galben de această lună imensă ; plină de tropote și scîrțiit de care și pe deasupra cîntecul archebuzierilor căpitanului Theil, compatriotul său, care pufăie din lulea și căruia îi vede nasul gogoneț în lumina roșiatică a jarului. Archebuzierii și-au predat armurile și archebuzele la căruțe. Doar coifurile, gen morionul spaniol, le lucesc în noapte. Mărșăluiesc în cadență și cîntă cu glasuri puternice, poate prea răgușite pentru urechi mai sensibile decît ale lui :

Die Wlachen kamen angeritten
Mit manigen huernen Bogen
Die waren hoch aufgezogen
Zu schiessen manige Pfeile
Die Sach' man an der Weile
So dicke von der sene gan
Sam oft der sue hat getan
Da den treibet der Wind.

Desigur styriana în care cîntă poate zgîria timpanele juriștilor de la universitatea din Köln... Ori din München. Ori pe a latinizanților de la cea din Viena...

— Este un cîntec adevărat, domnule căpitan Nikolaus Theil și am să-l trec în «*Historia*» mea.

— Nu uitați să treceți și numele bravului lor comandant, *Herr Doktor !*

— Desigur că n-am să-l uit... Destul de trist că o asemenea companie de elită este silită de luptele acestea religioase să se bată departe de patria sa, la marginea lumii civilizate.

— Sîntem protestanți și vom muri protestanți, fără ca asta să ne facă mai puțin bravi decît catolicii.

— Catolicii, catolicii, mîrîie doctorul în medicină... Au trecut douăzeci de ani de cînd Carol IX al Franței ne-a servit lecția din noaptea Sfîntului Bartolomeu și de douăzeci de ani luptele astea idioate n-au încetat... Sfîntul Scaun a vărsat mai mult sînge european decît toate războaiele acestui veac luate la un loc.

— Se zice că-n Spania inchiziția regelui Filip arde încă oamenii de vii.

— Numai în Spania ? Dar în Italia ?! Apropo ! Am văzut cîțiva italieni la curtea voievodului. Înclină oare spre Roma ?

Un nor de scîntei iese din pipa căpitanului Nicolaus Theil. Are toată stima pentru știința lui *Herr Doktor,* dar astăzi cînd ie-

...uții și sfîntul părinte își au spioni peste tot, este mai prudent ...a te faci că n-auzi asemenea întrebări.

— Pe legea mea, căpitane. Îți înțeleg discreția. Iezuiții sînt ...atotputernici atît la curtea principelui Sigismund Báthory, cît ...și la aceea a sacrei majestăți imperiale. Iezuiții în politică și acești ...mîncători de broaște în armată. S-ar crede că nu mai există ingineri ...militari altundeva decît la curțile italiene. Domnule căpitan, eu ...sînt originar din Gross Glogau, sînt luteran ca și domnia-ta, sînt ...burghez e adevărat, nu gentilom scăpătat, nu te supăra, știu cum ...s-a desfășurat procesul baronetului Nikolaus Theil de Murau și cum ...i-a fost răpit baronatul strămoșesc — și de aceea am cerut să fiu ...repartizat la compania de archebuzieri styrieni... Uite, domnule ...căpitan, ca să-ți cîștig încrederea, trebuie să-ți spun că pînă acum ...majestatea sa imperială a dorit să cunoască exact situația din acest ...principat și...

— Pe toți dracii, și ?

— Și foarte abilul nunciu Alfonso Carillo l-a sfătuit pe prin...cipele Sigismund să rețină toți diplomații imperiali. Așa că nici ...reverendul Cornelius de Nona, canonic de Udria și arhidiacon la ...biserica Ieronim de Ripeta din Roma...

— Mai precis Alexandru Cumulovici...

— El ! Și nici Ioan de Marini Polli n-au ajuns aici să vadă ...ce am văzut eu.

— Deci ?

— Deci voi face tot ce este posibil să cunosc viața, obiceiurile ...și gîndurile acestui principe, în așa fel încît să-mi pot sluji suve...ranul care se lasă tras pe sfoară de toți italienii și albanezii și ...valonii care-i storc vistieria. Uită-te numai la jocul acestor doi al...banezi renegați : Georgio Basta, generalul imperial, și Sinan Pașa, ...marele vizir.

— *Mein Gott*, ce vrei să spui *Herr Doktor ?*

— Nimic altceva decît adevărul. Se joacă de-a războiul, dragul ...meu baronet. Pe banii celor doi suverani și cu viețile soldaților. ...Anul acesta Georgio Basta îi smulge trei cetăți lui Sinan, iar anul ...viitor, ți-o jur pe biblie, Sinan va smulge lui signor Georgio exact ...cele trei cetăți pierdute cu un an în urmă. Soldele, onorurile curg, ...pîrful îi îmbogățește și Mansfeld, cel mai bun general al imperiului, ...este ținut prin intrigi, la comanda cîtorva regimente prăpădite... ...Pe legea mea, majestatea sa are mai multă nevoie decît oricînd de ...acest *«Il Valacho»* care de doi ani...

Ultimele cuvinte se pierd în ropotul des al unui pîlc de cava...lerie, care-i depășește la galop. În fruntea gărzii, cei doi styrieni ...recunosc silueta principelui. Doctorul în medicină Balthazar Wal-

ther are vreme să-i vadă eșarfa și pelerina purpurie care-i flutură pe umeri.

— *Il Valacho,* șoptește, descoperindu-se cu un gest pe care nu și-l poate explica.

* * *

— Pe inima Madonei, signor Mantovano, mi-e somn.

— Minți, cavalere.

— Hm ! S-ar putea să și mint. Dar dacă îndrăznea să mi-o spună oricine altcineva decît signoria ta...

— Micul meu Cosma Capponi, oricît ai fi de toscan, n-ai trecut prin școala intriganților florentini și dacă Granduca se-ncrede în talentele tale de diplomat, cauza pe care i-o servești e pierdută dinainte.

— *Madonna !* Împingeți lucrurile prea departe, signor Vicenzo Bombardier Mantovano. Explicați-vă.

Harabaua uriașă a comandantului artileriei voievodale, trasă de opt cai voinici, acoperită cu polog de pînză de corabie fiartă în ulei de in, hurducăne țăcănind din bucșele de fier. Cei doi cavaleri italieni stau tolăniți pe niște pilote. Perdeaua ridicată lasă să se vadă crupele cailor rotași, spinarea surugiilor, și deasupra cerul de august acoperit cu stele strălucitoare. Signor Vicenzo Bombardier Mantovano ciulește urechea. Tropotelor monotone ale cailor de ham li se adaugă un alt tropot, lejer, care nu poate fi decît al unui cal de șa. Simte neliniștea bravului condotier Cosma Capponi, zîmbește și se pregătește să savureze scena al cărui martor a mai fost de două ori pînă acum.

— Dacă domniei-tale nu-i este somn, mie îmi este somn în lege, cavalere. Trebuie să recunoști că pentru artileriști a fost o zi puțintel cam neobișnuită.

Comandantul artileriei și inginerul ei șef se-nvelește cu mantaua, își trage pălăria pe obraz și făcîndu-și loc în pilotă oftează adînc, pregătindu-se vizibil pentru somn. Același lucru îl face în mod demonstrativ condotierul. Mormăie, mîrîie, își trage spada alături și, întorcîndu-se pe jumătate, îi agață de gardă o pungă de piele. Apoi, mîrîind și mormăind în continuare, apucă spada de teacă și o împinge spre codîrla harabalei, sprijinind-o pe lada cu instrumentele signorului Mantovano. Nu se mai aud decît potcoavele țăcănind pe drumul uscat, scîrțiitul osiilor și de foarte departe zgomotele miilor de oameni și cai în marș... Signor Mantovano aproape atipise. Fusese o luptă de artilerie cu totul neobișnuită.

După șarja din zori, condusă de principele Mihail și intrarea în dispozitiv a celor două oștiri, deschisese foc cu cele zece piese de artilerie ușoară, turnate de el la Tîrgoviște. A tras douăsprezece salve cu efecte ucigătoare, pînă cînd turcii au asaltat poziția artileriei și i-au smuls tunurile din mînă. A pierdut șase artileriști. Mult. Principele a reușit la sfîrșitul zilei să-și redobîndească artileria. A fost o nebunie incredibilă... Aha ! Începe comedia. Țăcănitul calului de șa se apropie din spatele harabalei. Probabil este artificierul Ion Lumînare... Numai el poate să se apropie nestingherit, făcînd parte din comanda artileriei. Perdeaua din spate se ridică - ei drăcia dracului, i-a verificat legăturile el însuși — o simte după curentul de aer care-i izbește barba, apoi se aude clinchetul nedibaci al unor obiecte metalice lovite de codîrlă. Cu o mișcare lină, condotierul Cosma Capponi împinge spada spre înapoi. Aude gîfîitul ușor al omului trecut din șa în haraba, înjurăturile înfundate ale camaradului său, atunci cînd Ion Lumînare face zgomot, apoi Cosma Capponi își retrage spada, se aude clinchetul unor monede, un mormăit satisfăcut și nu peste multă vreme bravul condotier începe să sforăie în lege. Vicenzo Bombardier Mantovano își încrucișează palmele sub ceafă. A fugit din Mantova natală și-apoi din Roma de groaza inchiziției. Prietenia cu Galileo Galillei și Giordano Bruno îl va pierde mai devreme sau mai tîrziu. Dar pînă atunci va putea lucra nestingherit la curtea acestui principe tolerant, la partea din lunetă pe care i-a încredințat-o maestrul, lunetă care nu poate fi lucrată în întregime la Pisa, din pricina spionilor papali... Este de necrezut unde poate duce intoleranța (își aduce aminte de unul din discursurile fulminante ale lui Giordano Bruno împotriva scolasticii, cînd în sală n-au mai rămas decît trei oameni și oratorul) și pînă unde s-a diformat dogma. Ah, dogmele... Stupiditatea crîncenă și totalitară a unui adevăr limitat, canonizat și sanctificat, capabil să jefuiască ființa umană de cel mai nobil atribut al ei, libertatea gîndirii. Și ce arme jalnice folosește împotriva acestei sublime rațiuni umane : lanțul, temnița, eșafodul, rugul. Unde este epoca tuturor cutezanțelor gîndirii, epoca lui Leonardo, magnifica epocă a lui Il Magnifico, ori a divinului Michelangelo ? Recită în gînd :

«Durerea, doamnă, izbucnind întreagă,
Ne-omoară ca pe hoțul ce se zbate
La moarte dus, cu genele-nghețate,
Dac-o minune mare nu-l dezleagă...»

Ah, Michelangelo !... Montaigne e mort de trei ani. Tintoretto a murit anul trecut. Cu el a murit ultimul maestru și s-a născut cel dintîi capitulard. Tintoretto nu ne mai recunoaște dreptul să fim stăpînii. Tintoretto recunoaște atotputernicia supranaturalului, Tintoretto, venețianul, s-a speriat poate de forța confreriilor, abandonînd omul... Doamne, Dumnezeule... Ce simplu este să fii Cosma Capponi. Ai vîrît în punga de piele un raport asupra situației de la curtea lui Sigismund, cu ultimele vești culese din tabăra lui Albert Király și-n locul raportului, Ion Lumînare a lăsat zece asprii de argint. Mîine, ori poimîine va sosi un călugăr-soldat și-atunci veștile cele mai fabuloase vor lua calea cetăților italice și a tipografiilor unde se tipăresc «*Aviso*»-urile. Banii pentru aceste vești vor fi trecuți în contul cutărei bănci, pe numele bravului Cosma Capponi, care visează, alături, cine știe ce echipaje luxoase în Toscana natală. Signor Vicenzo Bombardier Mantovano se-ntreabă dacă Fra Giuseppe Pisculo da Melfi, pe care-l așteaptă poate chiar mîine, are să-i aducă cele patru lentile comandate la Veneția cu cinci luni în urmă, și-adoarme brusc, cu imaginea propriului său portret pictat acum cinci ani de duelgiul și nestatornicul Caravaggio.

* * *

Postelnicul Preda Buzescu trage cu coada ochiului la cei trei făclieri care călăresc în spatele stegarului. Codrii dinspre Crîngurile se lasă spre stînga, șleahul începe să urce colinele între care curge Argeșul, mai au cîteva leghe pînă la tabăra mare de la Copăceni și cu toată dragostea lor pentru Mihai îi așteaptă cu îngrijorare pe ceilalți. Cei trei făclieri se văd în noapte de ochii care vor să vadă. Cel dintîi vine la galop scurt bătrînul Mihalcea banul. Se ține-n șa, de parc-ar avea treizeci de ani, nu aproape șaizeci. Nu i-a căzut nici un dinte diavolului și nici zalele nu le-a lăpădat.

— Crîncenă luptă, spune și-și trage calul scară la scară.

— Crîncenă.

— Unde mi-e ginerele, boierule ?

Obrăznicia asta n-a putut-o suferi niciodată. Nu se știe ce-o fi făcut în Chios, unii spun c-a vîndut măsline și pește, alții c-ar fi avut vii, aici a ajuns ban al Craiovei și-i vorbește lui, stîlpului Buzeștilor, celor înrudiți cu casa Wizniewieki, descendentă din marii duci al Litvaniei, din care-și trage spița însăși neamul Yagellonilor — îi vorbește lui ca unui bănișor de Mehedinți... Alte galopuri și, înainte de-a ajunge la mijlocul colnicului, iată-i aici, de-a

stînga și dreapta lui pe toți boierii olteni, așezați după ani și cinuri; al doilea logofăt Stoichiță din Strîmba Gorjului, Bădican spătarul din Greci și el ginere al banului Mihalcea, paharnicul Manta care se gudură tot pe lîngă Mihalcea, pe urmă cei în slujbe mai mărunte, ori numai boieri stăpîni de moșii de la Dunăre pînă-n munți. Își trag caii în rînduri și Preda Buzescu se vede înconjurat de cîțiva zeci de călăreți, unii în zale, alții în coantășe, purtînd însă toți coifurile de luptă orientale, rotunde, cu nazalul ridicat și cu apărătoarea de ceafă din zale fine căzută pe umeri. Preda Buzescu îi simte neliniștiți și-i lasă cu neliniștile, pînă cînd îi vine bine.

— Unde-i Șerban, paharnicul ? întreabă gros.

— Îl văzui pe lîngă măria-sa !

— Așa se și cuvine... Unde-i spătarul Calotă Bozianu ?

— Tot acolo... Îl duse pe hotnogul de roșii Matei (care-și zice Băsărabă) să-l firitisească măria-sa, pentru sîngele de-l vărsă azi.

— Îi e cumnat. Așa se cuvine. Da' marele vornic Ivan Norocea ?... Da' Udrea Băleanu ?... Da' marele vistiernic Theodosie Rudeanu ?

Tropotul cailor la pas, scîrțiitul șeilor și-atît. Sînt deci la Mihai, nu aici. Își fac jocul pe socoteala Buzeștilor. Nu spune nimic pentru că nu se vîră în trebile politicești. Astea sînt ale lui Radu, mezinul neamului, cel umblat în lume.

— Care-l văzu din voi pe boier Dan ? Ai ?

Un glas răgușit din cel din urmă rînd de călăreți :

— Eu, naș Predo !

— Care ești ?, întreabă postelnicul fără să se întoarcă în șa.

— Pas, Marine, n-auzișî ?

Călărețiî fac loc. Face loc și banul Mihalcea.

— Eu, naș' Predo !... Marin Ogrezeanu de la Romani.

— Zi-ne și nouă cum îl văzușî ?

— Îl văzui cînd mă repezi boier Radu să mă ațiu în dosul taberii. Era alb, îi clănțăneau dinții și din ochiul ăla teafăr vărsa flăcări. — Încotro boier Dane, zisăi... — Pe-aici, zîse... — Luașî turcu în coada calului, zisăi... — Ia-l tu între urechile calului, zîse... Cine ești ?!... — Păi sînt al de Marin Ogrezeanu, hotnog în oastea Buzeștilor... — Te văd isteț, Marine... Și istețul cugetă la mîine, dar mai ales la poimîine, pentru că azi a fost... Dă-mi cale slobodă și spune-i postelnicului (Marin Ogrezeanu tușește în barbă, pentru că boier Dan spusese de fapt Radului Buzescu, curva) că mă trag la moșii că s-a copt grîul și se scutură...

— Și tu ? De ce-l lăsașî să treacă ?

— De, naș' Predo, știu și eu ? ! Poruncă să-l opresc n-avui... C-așa-mi porunci boier Radu... Ațînte-te, mă Marine, în dosul taberii și mai vezi și tu ce se-ntîmplă... Asta o văzui...

— O luă spre Copăceni ?

— Ba ! O apucă spre Comana...

— Eh, spune cineva din rînduri... Sîntem la răscruciuri și ce-avem noi cu al de boier Dan ?

— Bine, Marine... Pupă mîna și să treci mîine pe la cortul meu.

— Săru' mîna, naș' Predo... Trec !!

Dintr-o latură a șleahului, acoperită cu bunget, s-arată trei călăreți. Atît de năpraznici, încît boierii olteni apucă săbiile...

— La loc ! poruncește Preda Buzescu...

Unul dintre călăreți poartă mantie albă de mătase și coif spaniolesc suflat cu argint, licărind sub lumina palidă a lunii. Banul Mihalcea își împinge calul din pinteni...

— Te-așteptam Radule, spune cu glas de bas...

Își pune o mînă în șold și se-ndreaptă în șa. Radu Buzescu își strunește calul. Peste cuirasa ușoară, de argint lucrat în relief la Florența, modă răspîndită la toată nobilimea europeană, poartă o eșarfă lată de mătase sîngerie la care are prinsă sabia. Înalt, cu trăsături prelungi și subțiri, clucerul trece în dreapta fratelui său, Preda, căruia îi sărută mîna. Banul Mihalcea se gîndește la fiica lui, Maria, la nunta lor, cînd au ieșit din biserica de la Cepturoaia, erau doi zei, Apollon și Venus, coborîți să-nfrumusețeze viața — aveau și el și Buzeștii moșii hotar în hotar și era mai bine pentru toți ca să fie și neamuri...

— Ce zice Kir Albertu ?, întreabă cu tonul poruncitor care-l scoate din scări pe cumnată-su, Preda Buzescu.

— Nu se mai bate în cîmpie, tată...

— Atunci ?

— Atunci lăsăm țara și ne tragem în munte.

— VorbișI cu măria-sa, Radule ?

— Vorbii, neică...

— Ce facem ?

— Lăsăm jumătate din oameni să treacă Oltul.

— Și Mihai ?

— Zice Kir Albertu că se strînge oastea de dincolo, neică.

— E bine așa, șoptește postelnicul Preda Buzescu, mulțumit.

Radu Buzescu își privește socrul. Grecul a-nchis ochii și se face că moțăie. Tac toți călăreții din stînga și dreapta. Oricît de încet le-a mărturisit gîndurile stîlpul neamului, l-au auzit, pentru că pe ei s-au auzit. Demonstrațiile lor la Dunăre, bărbăția cu

care-au tăiat cetele de akingii trecute-n pradă spre Caracal, faptul că Sima, nevasta fratelui său Stroe, veghează cu sabia aurul trimis lui Mihnea Turcitu și speranța lui că-l vor ajuta la o eventuală schimbare de domnie, toate astea, ca și rațiunile politice ale Porții, au făcut ca Sinan să nu treacă Dunărea pe la Vidin, cruțînd astfel banatul Olteniei și averile lor. Sinan va ocupa Muntenia, va răslui satele boierilor din partida ostilă lor, și-i va sărăci pentru cîțiva ani. Are știri sigure că oastea lui Sigismund se concentrează la Brașov și că cel mai tîrziu într-o lună și jumătate va fi peste munți... Pînă atunci, Dumnezeu să-l ierte, dar nu-l pot ține pe Sinan în piepturile lor... Ar fi o nebunie să-și toace călăreții în cîmp deschis. Albert Király este un căpitan chibzuit și-n această luptă, cu Sinan, cu timpul, cu Mihai, cu partida boierilor vechi, tatîditi în raporturi umile cu Înalta Poartă, rămași doar crescători de porci, de oi, de vite și mai puțin de grîne, frica lui de luptă îi convine de minune, îi este cel mai bun aliat... Radu Buzescu își scoate morionul, pe care i-l ia unul din oamenii de oaste. Adierea ușoară venită dinspre codrul Vlăsiei îi răcorește fruntea. Călăresc în tăcere, unii moțăie în șei. Calul fratelui său se coseşte și-atunci își lovește crupa de crupa lui Vifor, armăsarul lui lipițean, și ziua de astăzi, ziua Cuviosului Maxim Mărturisitorul, se va înscrie cu slove de aur în Cronica Buzeștilor... Au dat voievodului oastea și bărbăția lor sub sabia a doi Buzești : Preda și Radu, în vreme ce un al treilea Buzescu l-a reprezentat în fața tuturor curților principiare, pe lîngă Sigismund Báthory : Stroe Buzescu, sfetnicul și însoțitorul micului principe Pătrașcu... Politica lui Mihai este politica lor, și după acest război, ei bine, după acest război, Mihai va fi al lor mai mult decît ar fi dorit-o, poate...

— Stați !, comandă Preda Buzescu.

Înainte ca ceilalți să se dezmeticească, Radu Buzescu pune pinteni și țîșnește la galop viu. Vifor este al treilea cal pe care-l schimbă. Nechează vesel, stîrnind forfotă la călăreții care se-nvîrt în jurul prepeleacului din vîrful colnicului... L-a recunoscut pe Mihai, după statură. Panta este dulce, împădurită și din vîrf se văd luncile Argeșului și oglinzile lui poleite de lună, și dincolo, marea de focuri a taberei mari din Copăceni. În contrapantă trec hurducîndu-se harabalele sotniilor căzăcești și pe marginea șleahului, pedestrimile de ferentari și darabani... Radu Buzescu își struneşte armăsarul. Dintr-o privire îmbrățișează scena. Vărul lor, comisul Radu Florescu, lîngă Mihai și-n spatele lor vistiernicul Theodosie Rudeanu, marele vornic Ivan Norocea, marele spătar Calotă Bo-

zianu rănit în umărul stîng, cu brațul legat la gît cu o eșarfă. Adică toți cei care pînă mai ieri în umbră doresc astăzi să-și cucerească boieriile și averile cu sabia. Voievodul se face că nu-l vede. Strigă celor doi oșteni din vîrful prepeleacului :

— Gata ?

— Gata, măria-ta !

— Puneți foc !

Radu Buzescu tresare. La asta nu s-a gîndit. Iată că Mihai se gîndește. La toate se gîndește. Acolo sus, în vîrful prepeleacului, este una din ciugile mari din lanțul ciugilor care pleacă de la Dunăre spre Cetatea de Scaun. O roată mare împletită din paie, tăiată de o săgeată din paie care arată cu vîrful spre București. Se aude limpede cum unul din oșteni scapără amnarul. Radu Buzescu trage cu coada ochiului la Mihai. Încruntat sub gugiumanul cu surguci din pene de cocor, ostenit, cu trăsăturile căzute, voievodul privește cu o fixitate stranie flăcările care se-ncolăcesc în jurul săgeții de paie. Într-o clipită cercul de foc, tăiat de săgeata de foc, adică semnalul de primejdie care vine de la Dunăre spre Cetatea de Scaun, stăpînește vîrful prepeleacului. Vîlvătaia se ridică în noapte, limpede, dominînd întunericul.

— S-a văzut, măria-ta, spune marele vistiernic Theodosie Rudeanu.

Mihai se-ntoarce-n șa. Spre Adunații-Copăceni, apoi spre Mogoești și Grădiștea, spre Stănești și Dărăști se-aprind, unele după altele, ciugile vestind primejdia. Distincte cele mai apropiate, puncte luminoase cele de dincolo de luncile Argeșului și codrii... Nu mai răsuflă nimeni. Mihai se descoperă. Își face trei cruci repezi.

— Iartă-mă, Doamne, șoptește, și Radu Buzescu îi vede privirea de halucinat pierdută-n gol.

— Mîntuie-ne, Dumnezeule, șoptesc ceilalți, închinîndu-se.

Izbucnesc clopotele. Unele aproape, parcă din inima pămîntului, altele stinse, ca un ecou. Clopote trase în dungă, rar, a primejdie și a tîngă.

— Parc-ar plînge sufletele morților, spune voievodul. Își îndeasă gugiumanul pe frunte, pune pinteni și coboară la galop spre Argeș.

Clucerul Radu Buzescu își joacă calul pe loc. Cei doi ostași coboară din prepeleac. Sar de pe scară direct în șei. Preda Buzescu s-apropie la trap domol.

— Putea s-aștepte pînă mîine noapte, Radule, îi șoptește, privind gînditor ciuga care se mistuie în întuneric.

6

Nimic din toate astea nu este adevărat, după cum nu este adevărat nimic din tot ce a crezut şi a visat, şi a sperat, arzînd în el ani de zile, stăpînindu-se ani de zile, uitînd ani de zile taina mărturisită de maică-sa, taina care şoptită de alţii ori de el însuşi la vreo petrecere, purtată la urechile lui Alexandru de neprieteni, era să-l scurteze c-un cap. Este sau nu os din osul lui Pătraşcu cel Bun şi dacă este, pentru că prea-l ard trebile de obşte, prea-i simte-n el pe ceilalţi voievozi urcînd prin Ţepeş spre Mircea Bătrînul, dacă i-a fost orînduită de Dumnezeu povara domniei în această ţară, pentru care se bat trei puteri ale vremii, turcii, polonii şi Sfîntul imperiu, şi dacă există în fapt o cauză creştină, adică sfînta slobozenie a fiecărui popor să fie el însuşi prin vreme, cu obiceiurile şi credinţele lui, sfînta slobozenie întrată în sînge pînă-ntr-atîta încît fiecare bărbat este gata să se lase tăiat în patru pentru ea, dincolo de orice teamă omenească, atunci, dacă toate astea sînt adevărate şi sfinte, pentru că trebuie să fie ceva sfînt în viaţă, altfel am trăi ca fiarele.

Doamne Dumnezeule, iată-mă în genunchi la picioarele şi la mila ta, călăuzeşte-mă, povăţuieşte-mă şi iartă-mi sîngele ostaşilor mei pe care l-am risipit, Doamne, nu pentru gloria mea deşartă, nici pentru mărirea mea, nici pentru sporirea averilor mele, Doamne, l-am risipit risipindu-mă pe mine însumi, m-am dăruit gîndurilor mele cu fapta, cu trupul şi cugetul, atunci de ce cînd mi-ai dăruit biruinţa deplină, de ce să fiu vîndut de cei cărora le sînt ca un părinte, iartă-mă Atotputernicule că n-am învăţat nimic din viaţa sfîntului tău fiu, cel vîndut de Iuda pe treizeci de arginţi, şi nimic n-am învăţat din lăpădarea apostolului Petru, şi-acum dau ţara turcilor şi-aud mereu, şi mereu, şi mereu gemetele celor chemaţi de pămînt şi plînsetul 'muierilor şi jalea fînaţelor luate-n copite de spahii şi iată, Ziditorule, că nu s-a surpat cerul peste Sinan, cel ce s-a lăpădat de dreaptă credinţa ta şi nici s-a deschis pămîntul să-i înghită oştile păgîneşti, şi nici dreptatea noastră sfîntă călcată-n copite nu l-a trăsnit pe vizir, nici bulgarii nu s-au sculat cu mic cu mare să-l înece în Dunăre, iar tu Făcătorule stai neclintit în slava ta de Savaot, de şaptezeci şi şapte de ori cîte şapte, iartă-mă, poate asta să fie crucea mea, Părinte, crucea pe care mi-o port şi numai tu şi cu mine ştim cu cîtă sîngerare şi cu cîtă jale şi cum n-aş vrea decît să-i văd pe toţi arzînd la gîndul unor împliniri întru slobozenie, Doamne, ajută-mă să-nţeleg ce nu-nţeleg alţii, că asuprind eşti asuprit, că tălmăcirea învăţă-

turii «cine scoate sabia, de sabie va muri» se cere de la veacuri, nu de la zile, atunci cînd e vorba de soarta noroadelor și că, lăpădîndu-mă eu de orice gînd care să nu fie legat de creștinătate, să nu fiu judecat, Doamne, de pizmași mărunți, cu gîndul înalt numai pînă la streașina conacelor — Atotînțelegătorule — ce singur sînt și cum mă doare singurătatea asta, cum urlă-n mine ca un lup flămînd și cum nu de fier și de otravă mă tem, ci de ea mă tem Părinte, pentru că om sînt și prea grea povară pus-ai pe umerii mei ostășești, grea povară de gînduri, grea povară de durere, grea povară filozoficească, atunci cînd ai îngăduit minții să judece, inimii să simtă, dorului să plîngă, măreției să cheme fapta și fapta să cheme slava, iar voievodului să se desprindă din azi și să cugete-n veșnicie ; că poate a avut mai multă dreptate fratele meu Petru Cercel, bătînd toate Curțile Evropei și-nchinînd versuri scăpărătoare Henrietei de Valois, regină de Navara și de-un an regină a Frînciei, poate a-nțeles el mai mult din crugul veacului ăstuia decît am înțeles eu, legatul de pămîntul strămoșesc, precum urmașii lui Cain de omorul lui Abel ; și dacă Petru și-a lăsat capul în mîinile gîzilor din Istanbul, pentru ruperea lui de țară, eu, cerescul meu Părinte și Domn, eu Mihail Voievod al Țării Românești, eu unde-am să mi-l las ?... Primește, Doamne, acest pahar amar de la mine și ușurează-mă de arșița care mă mistuie și-ntărește-mă să pot purta povara asta cumplită a țării mele și jalea ei și blestemele ei... Și iartă-mă, Doamne, pentru slăbiciunile mele, și iartă-mă, Preabunule, pentru mîniile mele, și iartă-mă, Atoatevăzătorule, pentru patimile mele omenești...

Rămîne în genunchi în fața tetrapodului suflat cu aur, pe care este deschis tripticul lucrat într-o monastire gruzină în email albastru, verde și în argint, avîndu-l în mijloc pe Isus, în stînga pe Sfînta Fecioară și în dreapta pe arhanghelul Mihail. L-a purtat cu el în toate călătoriile prin Evropa și Asia, în Gruzia și în Armenia, l-a purtat cu el în toate luptele și în războaiele de care are parte de doi ani de cînd este domn. Nu-l aude decît tîrziu pe vătaful Simion care tușește și se frămîntă în pologul cortului. Pe tetrapod arde o singură lumînare de ceară. Sub triptic, o cățuie cu cîteva bucăți de anafură. Ține postul Sîntămăriei și parcă-și simte cugetul mai slobod.

— Vești de la Nikifor Parasios, măria-ta...

Voievodul se ridică greoi. Nu și-a scos nimic din îmbrăcămintea cu care s-a luptat, în afară de armură. Își simte cămașa scorțoasă, pantalonii lipiți pe pulpă, cizmele frîngîndu-i glezna. Simion a avut vreme să așeze lîngă scaunul florentin steagul sfînt al profetului, cu mătasea desfășurată, alte zeci de tuiuri și bairace

de spahii și ieniceri, coifurile și platoșele pașilor și sangiacilor despuiați de el, cîteva iatagane cu gărzi bătute-n nestemate... Nikifor Parasios din Tricala, ori Nikifor Dascălu, atotputernicul protosinghel de la patriarhia constantinopolitană, cu o soră în haremul sultanului și văr cu soția lui Sinan pașa. Nikifor Parasios în casa căruia a găzduit la Istanbul, plecat deopotrivă la sfat filozoficesc, cu și la aventuri galante în Pera, ori Fener, ori în insule, ori prin cartierile puternicilor din Istanbul. Noaptea cu lună sub zidurile bătute de apele mării Marmara și Nikifor Parasios cîntînd «Ochii tăi negri», acompaniindu-se cu ghitara, el stînd la cîrmă cu școtele velei strînse, gata să prindă vîntul din Anatolia, făcliile în turn, ceva negru zburînd prin întuneric, țipătul deznădăjduit, plescăitul apei, bulbucitul și focul de archebuză, Parasios sărind peste bord luptîndu-se s-aducă la sandal sacul din piele de bivol din care-au scos-o pe frumoasa Madiha, cu un hanger înfipt în vintre, încă caldă, încă răsuflînd, îndurerată și-nsîngerată și murindu-le pe brațe, în vreme ce curentul îi îndepărtează de Kinali Ada, insula pe care Parasios o numea cu numele ei grecesc : Proti. Și-acum îi răsună în urechi rîsul lui Ismail Nuran Yerli pe vremea aceea mai marele arsanalelor unde se construiau bastimentele flotei de război — o poveste de dragoste tristă, au îngropat-o pe Madiha în taină, spre zori, în nisipul coastei anatoliene, pe lîngă Büyu-Liman, între rădăcinile unui sicomor singuratic. Umbletele lor de zi și de noapte, mai ales de noapte, pentru că atunci rămîneau stăpîne zidurile și zidurile vorbeau numai și numai de gloria Bizanțului, începînd de la Turnul de marmură, pe toată coasta Propontisului scăldată în lumina uleioasă a mării pe care se legănau caicele și galerele, fie la port Eleutherlus, ori la port Heptascalon și mai aproape de palatul lui Justinian, la port Contoscalion și Sophianus — străji rare, caraule și mai rare și de jur împrejur amintirile Bizanțului păstrate cu venerație în acest nepot de preot bizantin — Forumul lui Arcadius, hipodromul, apeductul lui Justinian, o lume, o altă lume de care se simțea legat sufletește, o legătură ciudată pe care nu și-o putea explica atunci decît prin anii petrecuți la Istanbul la unchiul Iani, capuchehaia țării pe lîngă Inalta Poartă, dar pe care și-a explicat-o mai tîrziu cînd l-a întîlnit pe fratele său domn al țării și acesta i-a vorbit pătimaș de arta italiană și bizantină, de vechii meșteri bizantini zugravi de icoane și de meșterii italieni — mereu avea ochii sufletului ațintiți spre civilizația apuseană acest prea frumos Petru Cercel care-a clădit palatul de la Tîrgoviște, secătuindu-și vistieria și și-a zugrăvit ibovnica în chip de Sfînta Fecioară spre spaima bărboșilor de boieri, umplînd palatul de ghitariști napolitani și cavaleri flo-

rentini, de mobile și oglinzi venețiene, ca mai apoi pielea lui umplută cu paie să-i fie trimisă lui Mihnea Vodă. Biruise Chiajna în lupta din sarai și favoritul Catherinei de Medicis și al fiului ei regele Henric III al Frînciei, cu toată intervenția lui de Germigny, ambasadorul frînc la Poartă, a trebuit să plătească cu capul cutezanța sa de a smulge Țara Românească din păienjenișul țesut la Dunăre și a o apropia de țările romane, surorile ei firești.

Și acest Nikifor Parasios, care-i trimite vorbă din tabăra lui Sinan, prieten încă de la Padaua cu Petru, i-l amintește dureros pe cavalerul învățat și fermecător care n-a știut cum să aducă apusul aici și nici drumul care trebuia urmat ca înțelegerile de aici să ajungă la binefacerile apusului... lumînarea își fîlfîie lumina palidă, mișcînd umbrele gîndurilor lui peste trofeele cîștigate în luptă.

— Adu-mi olăcarul, Simioane...

Rămîne rezemat cu cotul de tetrapod. Privește chipul profetului zugrăvit pe mătasea verde și se gîndește la fanatismul urdiilor care se aruncă în luptă, urmînd acest chip de înțelept. Pe sub polog se strecoară în cort o arătare cocoșată și șchioapă, zdrobită parcă de greutatea turbanului și a pelerinei de mătase. Arătarea scoate un sughiț ca de plîns, îi cade la picioare și-i sărută cizmele pline de praf și de sînge închegat.

— Franco !

Omul se adună la picioarele lui. Voievodul îl ridică de subsuori. Franco, pajul surorii mai mici a favoritei Baffa Safiyé — ajunsă sultană după ce corsari turci au răpit-o din Corfu, era fiica fostului guvernator venețian Safigi Baffa și-l conducea pe Amurat după interesele Veneției — care slujindu-și stăpîna cu credință căzuse în mîna lui Ferhat pașa, pe atunci mare vizir, fusese supus torturilor, i se sluțise nasul, i se tăiaseră urechile, omul nu mărturisise nici unul din secretele sultanei și fusese salvat de Nikifor Parasios, pe care-l slujește cu credința disperării.

— Franco !

— La picioarele voastre, monseniore.

Vorbesc în levantină. Mihai simte gustul limbii acesteia de bazar și port grecesc, înmiresmat și iute.

— Unde-i stăpînul tău, Franco ?!

Lumina tremurătoare a lumînării cade pe chipul mutilat al pajului, smulgîndu-i un surîs chinuit.

— Aici, monseniore... La trei pași de cort, la cai, să nu atragă atenția.

— Franco !

— Pe viața mea, monseniore, Sinan și ai lui nu știu nimic... Am plecat la Urdi Alai să petrecem cu femeile. Stăpînul are acolo o codoașă din Cipru, cu cinci harabale de hetaire și dansatoare pentru timarioți... De la Șerpătești am trecut în codru și la Comana am căzut în mîinile oștenilor tăi... Să-l chem ?

— Simioane !... Ai grijă de cai. Dă-le ovăz. Întărește străjile. Ia caii și leagă-i lîngă ai noștri. Schimbă-le șeile. Cine v-a văzut, Franco ?

— Aproape nimeni. Eu am venit cu o haraba plină de robi turci.

Îi face semn vătafului, care iese ca o umbră. Atunci aude miile de zgomote ale taberei, tropotele pîlcurilor de călărime, scîrțîitul carelor, pașii pedestrimilor, strigătele caraulelor, gărzile lui mișcînd străjile, țîrîitul neostoit al greierilor și răsufletul pripit, gîfîit al bietului Franco. Îl așteaptă pe Nikifor Parasios parcă temător. De ce i-ar mai putea fi teamă acum ? Brusc, Franco îi cade din nou la picioare și izbucnind în plîns îi sărută mîna. Îi simte lacrimile căzîndu-i pe dosul palmei.

— Mi-ai răzbunat toate umilințele, toate chinurile, toate durerile, Kir Mihail, șoptește Franco... Să te binecuvinte Domnul și să ai parte de gloria lui Achile.

În clipa aceea, aproape neauzit, intră pe sub polog un bărbat înalt, subțire, cu trăsături acviline, care spune în greaca aleasă a constantinopolitanilor nobili :

— Bine te-am găsit, măria-ta.

Face o reverență adîncă și cînd el îi deschide brațele, se grăbește, împurpurîndu-se la față...

— Cu ce să-ncep, măria-ta ?

— Cu ce-ncepeai odinioară, Nikifor !

— Este o-nțelepciune adîncă, aceea de a avea nostalgia trecutului, dar a te supune rigorilor prezentului. Faima măriei-tale a început să acopere Balcanii, ca umbra unui vultur uriaș. Eu am ajuns protosinghelul patriarhiei ecumenice a Constantinopolului și toată lumea mă crede cel mai mare intrigant din orient.

— Pe nedrept, Nikifor ?

— Cine-o poate ști, măria-ta ?...

— Zi-mi Mihail, cum îmi ziceai înainte.

Îl privește drept în ochi și vede-n ochii grecului fulgerarea aceea de mulțumire pe care i-o cunoaște. Franco cercetează cortul, trece dincolo, în despărțitura unde doarme, adulmecă totul, se întoarce și rămîne împietrit în fața steagului sfînt.

— *Madonna,* şopteşte schilodul... Am fost de faţă cînd l-au scos din Suleymanyié. Cu tabulhanaua, cu imbrohorul, cu beglerbegii şi o mie de imami...

Nikifor Parasios, aşezat pe un taburet la picioarele lui, se face că abia vede steagul sfînt. Pentru asta să fi venit ? Încearcă să-şi stăpînească gîndurile.

— Te-ascult, Nikifor, îi spune blînd... Ce cauţi în tabăra lui Sinan ?

— Nu asta voiai să mă-ntrebi, Mihail... Voiai să mă-ntrebi ce zice Sinan, ce zic turcii de biruinţa ta de astăzi. Cum au primit înfrîngerea ? Pierderea steagului sfînt al Profetului ! Ce vor face mîine ? Şi dacă nu poate fi o scăpare pentru Ţara Românească !

Il recunoaşte pe Nikifor Parasios de acum trei ani. Ochii negri îi strălucesc, îşi frămîntă nările ca un cal de sînge ales, înainte de a-i slobozi frîul.

— Poate că ai dreptate.

— L-ai zădărit pe bătrînul leu şi nu-şi poate scăpa capul după ce-a pierdut steagul Profetului, decît cu preţul Ţării Româneşti şi al...

— Capului meu.

— Da... Au şi-nceput să curgă pîrile către sultan, către tershane emini, şeful arsanalelor imperiale, şi ghiumish chane emini, inspectorul şef al minelor de metal, care nu-i sînt prieteni. Însuşi prietenul lui, Benvenisti Mozes, l-a trădat acum trei ceasuri. Am aflat printr-un om al meu că i-a scris despre înfrîngere şi pierderea steagului sfînt lui David Sasi, astrologul sultanului, şi celuilalt doctor ovreu al sultanului, Solomon Tedeschi.

— Şi oştirea ?

— Oştirea a tras o spaimă cumplită. Ienicerii spun că barda ta are puterea fulgerului şi că duhurile negre ale pădurii te apără de plumb şi de fier, ca şi pe Ţepeş Vodă... Dar...

— Există deci un dar...

— Asta o spun astăzi. Sinan a descăpăţînat cîţiva colonei de ieniceri şi mîine ori poimîine vor fi din nou gata să moară pentru Allah, cu atît mai mult cu cît mîine se vor face plăţile... Sinan are cassanele pline...

— Eşti ruda lui ! De ce-l vinzi ?

— Sînt ruda lui prin forţă şi inteligenţă. Ştii bine că sînt trup şi suflet pentru cauza eliberării Bizanţului şi a întregii Hellade.

Nikifor Parasios îngenunche şi-i sărută mîna, cu acelaşi gest lacom pe care l-a făcut Franco.

— Nu trebuie, îi spune și-l mîngîie pe creștet... «iată că a-ncărunțit neistovitul meu prieten, și are să moară visînd gloria renăscută a Bizanțului»...

Nikifor Parasios se așază din nou pe taburet. Are ochii înlăcrimați.

— I-am scris lui Andronic Cantacuzino. El va vesti toată creștinătatea și biruința ta va fi sărbătorită pe tot cuprinsul patriarhiei. Se vor trage clopotele la patriarhie, la Sfînta Irina, la toate monastirile din Athos, chiar sub archebuzele împărătești...

Cu glasul lui pasionat, Nikifor Parasios îi povestește că partida lui Sinan este mai tare ca oricînd avîndu-l pe Curt aga și Hasan pașa, beglerbegul Rumeliei, fiul lui Mahomed Socoli, pe Giafer pașa, eunucul ungur ajuns pașa de Tauris, pe Haidar, beglerbegul de Capadoția, pe Ibrahim pașa, al doilea vizir, pe muftiul Bostan Zadeh, pe Gerrah pașa, al treilea vizir, și pe însăși sultana Hasechi, fosta iubită a lui Petru Cercel, pentru care acesta și-a primejduit capul, pătrunzînd în harem.

El ascultă glasul acesta binecunoscut, plin de patimă, cuvintele date parcă prin untdelemn și se întreabă de ce n-au putut constantinopolitanii să-și păstreze cetatea lor minunată, fiind ei dăruiți cu multe din darurile dumnezeești ?! Din neunire, din pizmă și din trufie au pierdut-o. Tresare, pentru că Nikifor Parasios declamă cu glas plin, în italiană, una dintre cele mai frumoase poeme scrise de fratele său Petre Cercel :

«Potentissimo Dio del sommo, et imo,
Tu che creasti il ciel, la terra, e'l mare,
Gli angeli de la luce, et l'huom di limo,
Tu che nel ventre vergine incarnare...»

Cadența versurilor îl sugrumă... Poate este gelos, peste moarte și dincolo de ea, pe viața scînteietoare a lui Petru...

...«Et che tu sia riconosciuto il vero
Dio d'Israel, colui che Faraone
Somnerger fece furibundo e fiero...»

O clipă de liniște.

— Partida lui Sinan este partida islamului și a războiului. Nu va învinge, pentru că, dincolo, pe lîngă sultan, lucrează interesele străine, plătite cu aur greu și conduse de Regnina, ambasadorul raguzan, care se sprijină pe cei trei bancheri, cei mai mari din tot Orientul : Benvenisti, Solomon Tedeschi și David Sasi... Sînt

meşteri neîntrecuţi ai corupţiei şi intrigei. Ce n-au putut face ei pînă acum, ai făcut tu, astăzi. Soarta lui Sinan este pecetluită...

— Asta e tot, Nikifor ?

— Asta nu este încă nimic, măria-ta ! De cîtăva vreme mă bîntuie duhul apostolic, spune Parasios zîmbind subţire.

A rămas acelaşi bărbat frumos, îşi îngrijeşte barba şi mustăţile cu uleiuri parfumate egiptiene şi poate jura că-şi dă buzele cu carmin, iar în urechea stîngă poartă un inel de aur, precum piraţii algerieni, şi în totul are mai mult înfăţişarea unui spadasin decît pe a unui cuvios protosinghel.

— Ei, ei, spune zîmbind... Şi cu ce pot fi eu de folos duhului tău apostolic ?!

— Cu multe, măria-ta... Dar mai-nainte de toate, cu luarea aminte a măriei tale.

— Franco, uită-te la stele şi spune-mi dacă putem bea un pocal de Chios ?

Fără să se mişte din spatele stăpînului său, Franco spune că este trecut de miezul nopţii. Atunci, fără să fie chemat, apare Simion, cu tava pe care este un pocal din aur masiv, încrustat cu rubine şi smaragde, şi amfora de lut în care se ţine vinul de Chios. Vătaful ia credinţă, gustînd vinul. Umple pocalul. Abia atunci îşi dă seama voievodul că-i este gura iască şi că n-a pus picătură de apă pe limbă de-o veşnicie. Bea lacom cupa cu vin inmiresmat, după ce-o închină oaspeţilor. O dăruie pe rînd, celor doi, cu mîna lui, lucru care-l mişcă pe protosinghel şi care nu-i scapă... Vătaful se retrage neauzit. Şi iată că prin gura lui Nikifor Dascălu prind viaţă gînduri mai vechi, poate plecate de la mitropolitul Dionisie Rally de Tîrnovo, ori de la Andronic Cantacuzino, dar mai curînd de la el însuşi şi scrisorile schimbate cu cneazul Constantin de Ostrog al Ucrainei...

— Sinan paşa a prins în insule o caravelă spaniolă pe care se afla un iezuit şi acest iezuit avea sub sutană un săculeţ din piele în care era o scrisoare a senatului Poloniei, măria-ta... Aşa se tălmăceşte prezenţa mea la picioarele măriei-tale...

Limpede şi curgător, Nikifor Parasios îi povesteşte cuprinsul scrisorii, adresată regelui Filip II al Spaniei. Polonia s-ar alia cu Sfînta Ligă împotriva Porţii şi ar intra în război, dacă majestatea sa regele Filip II, împăratul romanilor Rudolf II şi sanctitatea sa papa ar jura să asigure Poloniei Ţările Româneşti şi ieşirea la Marea Neagră, cu limanul Nistrului, Cetatea Albă şi Chilia. În cazul în care Constantinopolul va fi reluat de creştini, Polonia să aibă plutire slobodă pe Marea Neagră şi Mediterana, prin Hellespont şi arhipelaguri. Temeiul juridic al acestor cereri ar fi

propunerea făcută lui Sigismund August de Republica Veneția acum 35 de ani, ca grînele poloneze să fie exportate pe Marea Neagră.

Mihai ascultă cu pleoapele lăsate. I s-au albit rădăcinile nărilor și Nikifor Parasios, care-i cunoaște fiecare fibră, știe c-a nimerit în plin. Își coboară glasul cu un semiton, făcîndu-l mai insinuant :

— Măria-ta, Sinan pașa mă trimite în Polonia, la rege, să-i atrag atenția că jocul ăsta nu numai că-l dezonorează, dar îi poate aduce Hoarda de la Crîm pînă-n inima Poloniei, la un simplu semn al marelui vizir.

— Ieșire la Mare, peste Țările Românești, mîrîie Mihai... Mai departe ! Te-ascult !

— Asta este solia lui Sinan. Pe lîngă ea, am alta : a înalt prea sfinției sale patriarhului și a duhului meu apostolic.

Ascultîndu-l pe protosinghel, i se pare că vede mai limpede, acolo unde pînă acum bîjbîise. Vasăzică din pricina asta îl scosese Zamoyski din scaunul Moldovei pe Ștefan Răzvan și-l aduce pe bulbucatul de Ieremia Movilă ?! Joacă două cărți acest Sigismund de Wassa al Poloniei și Șveziei : una a reginei Elisabeta din Inglitera, prin Barton, și alta ar vrea-o a dușmanului ei de moarte, Filip II... Cam mari cărțile...

Parasios spune cum mitropolitul Mihail al Kievului s-a dat cu polonezii, semnînd Unirea cu Roma veche, făcînd astfel jocul papei, împotriva patriarhului ecumenic, și mai adevărat făcînd jocul polonezilor împotriva înființării patriarhiei rusești care-ar vrea să ia sub oblăduire pe toți ortodocșii de limbă slavă, care după cum se știe s-a întemeiat la anul 1589... Episcopul Ghedeon Balaban de Liow și Hipatie Pociej de Brzésc s-au și închinat Romei vechi, semnînd Unia. Așa că duhul lui apostolic îl îndeamnă să-i combată cu argumente teologice, să ducă sfîntul cuvînt ecumenic între ruteni și ucraineni și pentru asta va avea lipsă de sprijinul măriei sale pe lîngă binecredinciosul mare cneaz Constantin de Ostrog și fiii săi, Ianus de Ostrog, castelanul Cracoviei, deci stăpînul senatului, și Alexandru de Ostrog, voievodul Volhiniei, apărătorii ortodoxiei. Regele Poloniei este slab și mai mult cu gîndul la Șvezia, mai departe de viesparul european, decît la Polonia. De partea regelui stau arhiepiscopul primat Karnkowski, partizanul papei, cneazul Radziwill care nu înghite tirania cancelarului Zamoyski, și mai ales cneazul Constantin cu fiii săi. De cealaltă parte stă atotputernicul cancelar Zamoyski care are cu sine șleahta, dar mai ales pe iezuitul Petre Skarga, mare scriitor

și orator temut, autorul scrisorii către Filip II și atletul papii în lupta pentru Unia rutenilor cu Roma...

— Cu acest iezuit Petre Skarga vreau să mă-ntrec în dueluri oratorice, măria ta, dar ca s-o pot face am nevoie de un salv-conduct al marelui cneaz, smuls regelui. Altfel risc să fiu ars pe rug. Și, crede-mă, oricît m-ar bîntui zelul apostolic, asta ar fi prea mult pentru biata mea credință și bietul meu rol de protosinghel.

— Dac-ai ști că după biruință te-ar aștepta scaunul patriarhiei, te-ar sperla rugul ?

— O, măria-ta !... De ce-mi tulburi inima cu visuri niciodată de împlinit, spune Nikifor Parasios, zîmbind smerit. Cred că a meritat să-nfrunt primejdia și să-mi caut vechiul meu prieten de tinerețe...

— Asta ai s-o judeci tu singur, Nikifor...

Voievodul se ridică cu o sprinteneală trudită. Trage colțul învelitoarei de mătase care acoperă colivia porumbeilor călători. Pe un scăunel mic, din abanos, un cufăr ferecat. Voievodul îl deschide cu cheia pe care-o poartă la gît. Scoate de acolo, stînd cu spatele la cei doi, un inel de argint, cu cizelura fină, pe care este încrustat vulturul bizantin din aur. În cutioara de catifea roșie mai sînt încă cinci asemenea inele. Încuie cufărul cu grijă. Porumbeii călători, treziți, uguie blînd. Se-ntoarce în jilț...

— Scrisori nu-ți pot da, iubite al meu prieten Nikifor. În schimb îți dau acest inel, pe care ai să-l arăți marelui cneaz Constantin de Ostrog, apropiat inimii mele. Și-acum ține minte aceste cuvinte cu care-ai să-ți începi vorbirea...

— Sînt numai urechi, măria-ta, spune Nikifor Dascălu, lăsîndu-se într-un genunchi la picioarele voievodului.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Preceas de ziuă. Spre Dunăre o geană zmeurie, deasupra ei alta chihlimbarie, apoi cerul de vară, verde și adînc și nesfîrșit, cu Steaua ciobanului licărind strălucitoare și dedesubt pîclele plutind peste Argeș, alburii și diafane, ori înfășurîndu-se în trîmbe pe trunchiurile plutelor vechi din luncă, ori unduind dincolo, spre valea Sabarului și o liniște atît de adîncă, încît își aude inima zvîcnindu-i neliniștită. Nikifor Parasios și Franco s-au topit în noapte, ca și cînd n-ar fi fost. Dascălu a adus cu el vînt rece. Îndoieli chinuitoare. Știrile din tabăra lui Sinan mușcă. Poate este aici o urmă de mișelie. Cînd nu știi, te-mbrobodești în neștiință și uiți. Dar cînd știi, cînd vezi limpede toată urzeala menită să te piardă, cînd o vezi țesută din vîrful lăncilor pîlcurilor de cercetare ale lui Sinan, pînă-n saraiul împărătesc, și din sarai la Bachcisaraiul hanului, la Curtea Moldovei și-n Polonia, cînd Jigmond Bathor al Ardealului, care-a jurat alianță veșnică, după ce i-ai închinat tot ce-aveai mai scump, demnitatea ostășească a scaunului voievodal, se nuntește și te lasă singur în fața Urdiei numărînd o sută de mii de săbii, cînd vezi toate acestea cu ochi limpede și rece, poate, oricît ți-ar fi de bărbată inima, să te apuce spaima. Și numai credința în dreptate și-n veșnicirea celor de-o veșnicie veșnice te poate îmbărbăta.

Stă în fața cortului, numai în cămașa albă de olandă și-n cizme, descoperit, privindu-și tabăra și așteptînd răsăritul. Parcă de-o viață n-ar fi făcut altceva decît să-și ducă oștile la luptă și la izbîndă. În fața cortului de mătase purpurie, ieșită la soare, spălată de ploi, steagul mare al țării înfipt cu hampa în pămînt, abia vălurit de vîntul zorilor. În stînga steagul lui de voievod, spada puterii domnești țesută în fir de aur pe cîmp de azur, în-

conjurată de spice, și în colț, corbul Țării Românești cu crucea în cioc. Gărzile, caii și telegile curții așezate în semicerc, oștenii dormind pe sub telegi, și jos, spre lunca Argeșului, ori în lungul șleahului spre Sinteși, ori spre Sabar, pîlcurile de corturi boierești, galbene și verzi și albastre, fiecare cort avînd în față lancea cu steagul și herbul neamului, frunzarele sub care dorm pedestrimile, șirul de harabale care-nconjoară tabăra ca un zid de apărare, străjile, corturile aliniate ale companiei de archebuzieri, o caraulă de cazaci călări undeva într-o depărtare, le vede de aici fundurile vișinii ale cușmelor, apoi căruțele slugeriei ieșind din luncă, acoperite cu ramuri de sub care ies hălci de carne și deasupra cărora încep să roiască muștele.

O trîmbiță — recunoaște deșteptarea sunată în tabăra lui Albert Király — sparge liniștea preceasului de ziuă, cînd pînă și caii picotesc trîntiți la pămînt. Îi răspunde altă trîmbiță la roșii de țară, alta la darabani, la cazaci, la archebuzieri. De după codrii Vlăsiei, ori și mai departe, de după cei ai Ialomiței, răsare roșu și-nsîngerat soarele.

Stă în fața cortului. Ascultă trîmbițele, glasurile hotnogilor răgușite de somn, zgomotele taberei din ce în ce mai limpezi și cu fața în lumina purpurie, nu se gîndește la nimic. Ori nu vrea să se gîndească la nimic.

— Ce zi este astăzi, Simioane ? întreabă șoptit.

— 14 august, a sfîntului proroc Miheia și a sfîntului mucenic Marcel, măria-ta...

— Zi de post negru, pentru vii și morți, Simioane. Zi de post, numai pentru mine, Simioane... Să se-mpartă viței la gloate. Să fie praznic domnesc la prînzișor. Mă duc să mă scald... Franco Finori povestea, cînd l-am cunoscut la curtea lui Petre Cercel, ceremonialul în care se culca și scula regele Henric III al Frînciei. Petale de flori risipite pe covoare, uleiuri înmiresmate și alifii pentru obraz, barbă și mustăți, valeți, candele arzînd, gentilomi, cuvinte de duh... Poate că neavînd ce face altceva, asta-l mai înveselea. Coboară spre Argeș urmat de Simion și doi copii de casă. Lumina soarelui se revarsă în el însuși. O primește ca pe un har. Coboară priporul, mirat s-audă răcnete, bocănit de săcuri și sudălmi turcești răzbite de sub luncă...

— Bă Iovilor, atît mai cer de la sufletele voastre, că atît vă mai rămase bă, sufletul...

— Ia mai lasă-ne, sfinția ta, că ne omorîși zilele astea.

— Mai bine te năsteai drac, sfinția-ta.

— Ori turc.

— Care ești ăla ?

— Io... Stănete de pe Călmățui.
— Ne-mbrobodișI, părinte, mai rău decît vistieria.
— VorbișI, părinte, cu măria-sa ?
— Că și azi-noapte o tuliră pîlcuri, pîlcuri, oștile boierești.
— Și noi, ăștia ?

Coboară în lunca plină de răchită și curpen, de iederă împletită pe trunchiul plutelor și de sălcii bătrîne, scorburoase, în care au făcut focul drumeții și păstorii. Stă roua pe frunze, groasă și strălucitoare. Se dezbracă de cămașă. Simion îi trage cizmele din picioare. Rămîne gol pușcă, dîrdîie și-o tulește printre brusturi, pe-o potecă de vite, spre locul de unde bat topoarele și se-aud carele și caii fornăindu-și nările în apă. Parc-a înviat lunca, dintr-odată. Fluieră pe-ntrecute grangurii și tocăie ciocănitorile, răzbat trîmbe de lumină printre crengi, miroase a reavăn și-a Argeș, cum mirosea a Olt la Plăvicenii liniștilor lui de-odinioară — apă, pește, nisip, frunze, soare, toate la un loc, amețitor. Îi cade roua pe umeri și-l frig urzicile. Simion i se ține-n pas. Mormăie după obiceiul lui, a nemulțumire. Un cot de luncă, un trunchi de salcie plecat peste o dolie adîncă, cu ape rotitoare și verzi. Vede dincolo, la vad, vadul mare al Argeșului prin care și-a trecut oastea azi-noapte, păzit de două șiruri de făclieri — a rămas pe mal să vadă făcliile răsfrîngîndu-și luminile pe luciul șerpuitor al apelor — vede o mulțime de bărbați goi pe care cade lumina soarelui, bătînd pari de-a latul vadului, și altă mulțime de bărbați goi împletind lese între pari și umplîndu-le cu mărăcini de porumbe. Se scarpină în barbă. Nu-și aduce aminte să fi dat poruncă să se-nchidă vadul... Poate ar fi dat porunca asta astăzi. În mijlocul vadului, călare, gol cu nerușinare, cu bărboiul negru și lațele căzîndu-i pe umeri, popa Stoica. Își dă drumul în Argeș. Apa-l închide caldă și fumegoasă. Înoată voinicește la deal. Își spală somnul, își spală sleiala de după luptă, o simte pe trup ca o mîngîiere.

— Uiuium, bă ăla de-noți !... Treci la muncă Iovule, c-acu te spovedesc... Bă, n-auzi ?...

Rîde și se dă de-ascufundișilea cu ochii deschiși prin apele verzui în care joacă lumina, pînă ajunge fundul nisipos, pe care-și vede mîna alburie, ca de-necat. Țîșnește la suprafață. Face pluta, lăsîndu-se purtat lin pe luciu. Se-ntoarce. Zvîcnește împotriva apei, trăgînd spre malul stîng, unde-ntîlnește fundul. Stă cu apă pînă-n gît. Se uită la popa Stoica amenințîndu-l cu pumnul. După ce-i pomenește de lucruri lumești, popa călărind pe par iese în calea unui car încărcat de spini, împroșcînd curcubee de stropi...

Trupuri albe, ude, trupuri bărbătești, pe care joacă mușchii, mîinile și fețele sînt arse de soare și de vînt, brațele ridică săcurile

și maiurile, loviturile curg pe apă, sonore, cineva fluieră, sînt cîteva sute de bărbați goi acolo, ori poate peste o mie, recunoaște glotașii popii Stoica și alți glotași stau pe mal, își lapădă straiele, opincile și cămeșoaiele și itarii, vin mereu alții, se dezbracă, își fac cruce, își acoperă fala bărbătească cu palmele, intră-n Argeș, se-nchină iarăși, unii se scaldă, alții aduc pari ascuțiți la un capăt și peste apă tună glasul popii Stoica :

— Închidem vadu băăă, să aibă porcu de Sinan ce munci să-și treacă harabalele, că fără pilaf ienicerii nu-l ascultă și-avem noi vreme să ne băjenim la munte...

— Numa să ne sloboadă vodă, părinte.

— Repede îl uitarăți voi pe vodă, le strigă de-acolo din apă.

— Tot tu, diavole ?... Fă-te-ncoa să pupi crucea și să te zmerești, îi răspunde popa Stoica, arătîndu-i crucea cît toate zilele, cu brațul de jos cioplit ca o ghioagă și bătut în piroane.

— Dă-l în măsa de slugoi boieresc, părinte...

— Băă p..ă, îi strigă unul cu maiul... Îți sui fuduliile în șa și te duci, duluță, da' noi ?

— Da' vodă nu ne uită pe noi, băăă, cur de găină ? Ai !

— Nu vă uită, c-aprinse ciugile azi-noapte, să se știe.

— Și dacă le-aprinse ?

— O să le păzească pe alea ale noastre morții din morminte, ai ?

— Ia lăsați maiurile și treceți să vă dezleg de păcatele voastre, că se ridică sfîntu soare deasupra Argeșului, spune popa Stoica.

Descalecă și-atunci vede că-i legat peste partea bărbătească c-o blană de oaie, ca sfîntul Ion Botezătorul... Se lasă s-alunece pe sfor spre miile acelea de bărbați goi care umplu vadul și malurile și care ies mereu din luncă, se-nchină și intră în Argeș, acum dintr-odată tăcuți, smeriți și plini de evlavie...

...Încă din tinerețe l-au atras și l-au vrăjit mulțimile. Au un gust, un duh al lor, cu mirosul și viața lor, cu deosebire mulțimile pestrițe ale orientului, ale bazarelor, ale tîrgurilor de robi. Intră între glotașii țării, poate stă în Argeș toată Oastea Mare, e gol ca acești oșteni goi, care-au ținut ieri în furcoaie și-n bărbăția lor oștirea împărătească a lui Sinan, nu-l cunosc, în schimb el îi cunoaște pe toți laolaltă și pe fiecare în parte, unii sînt bărboși, cei de la munte și din părțile argeșene, ori muscelene, sînt bărboși cojanii din șesurile Munteniei, cei dinspre Moldova, buzoienii se fudulesc numai cu mustățile lăsate pe oală, au umeri vînjoși, nici lui nu-i e rușine cu trupul, se vîră între doi bărbați în putere, care-și moaie degetele în Argeș, apoi își fac semnul crucii deasupra frunții, la fiecare umăr și la piept. Soarele stă deasupra luncii, abia săltat c-o

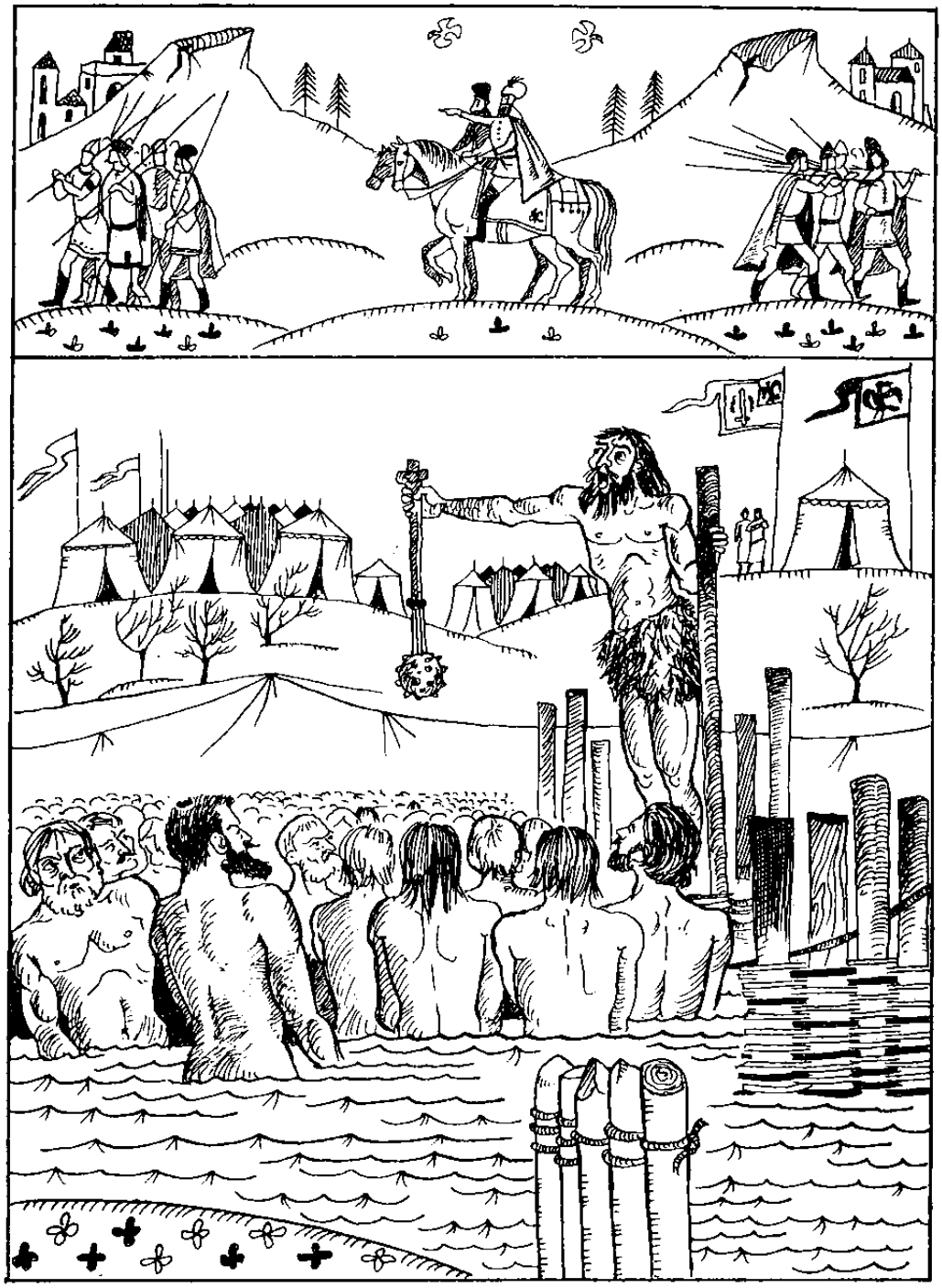

margine strălucitoare peste coama pletoasă a plutelor. Are sentimentul ciudat că dintr-odată s-a cufundat într-o altă lume, că nu mai este el însuşi, că l-a uitat pe domnul Ţării Româneşti cu toate zbaterile şi neliniştile şi că s-a-ntîlnit cu un necunoscut vechi cît lumea, mai vechi decît Biblia, aproape atît de vechi cît Facerea. Oamenii aceştia goi, pe pielea cărora cade lumina, cu palmele cioturoase şi negre, cu feţele şi gîturile arse de soare, cu trupurile ciudat de albe, vorbesc despre holdele rămase nesecerate, despre vite, unul spune răstit c-ar trebui să dea foc grîului să n-aibă turcii nici măcar bucuria unui bob, e unul scund, cu faţa tăiată de zbîrcituri, cu mustaţa ciupelită care spune că-i a naşte muierea, şi altul, cu glas răguşit, ciolănos şi păros, care se plînge de împilările unui Cîrstea, vornic, care vrea să le ia satul pe-o mie de aşpri vechi, da' ei nu-l dau decît dacă-i agaţă vodă la fum, că-i al lor cu urice vechi de la Vlad Dracu şi credea c-o să dea ochi cu vodă, aici la Oastea cea Mare, să-i cadă în genunchi şi să-l tragă în pîră pe Cîrstea, vornicul.

— Parcă Cîrstea ăla al tău, vere Cocoş, e ăl mai al dracu'...

— Şi cam de unde eşti, nene Cocoş ? îl întrebă el, luînd apă pe degete şi-nchinîndu-se.

— De la Mîneciu-Ungureni, om bun... Eram sat de călăreţi, am ajuns glotaşi...

Atunci s-aude glasul puternic al popii Stoica... Îi roagă pe Iovii Ţării Româneşti să-i ierte lui greşelile cele cu voie, ori fără voie, asupririle şi mîniile lui duhovniceşti, chiar vorbele lui aspre şi le mulţumeşte pentru vitejia lor şi pentru că i-au fost supuşi şi n-au lăsat să treacă peste ei spahiii şi ienicerii. Aşa că li se-nchină ca unor mucenici. Oamenii ascultă. Argeşul îi scaldă pînă la genunchi, ori pînă la brîu. Îşi trece apele susurînde peste buricele lor. Tot vadul e numai capete pletoase şi umeri şi gîturi încordate. Ascultă predica popii Stoica uitîndu-se pe sine, pentru că popa vorbeşte frumos despre roadele pămîntului binecuvîntat al ţării, muma noastră a tuturor, care astăzi au luat calea coşărcilor boiereşti şi-a Porţii nesătule, precum nesătul este Belzebut şi că ei au rupt un corn al hidrei, da' s-arată balaur cu nouăzeci şi nouă de capete şi pe lîngă el, iată şi lupii în piei de oaie care-n bănie se cheamă Buzeştii, ori Mihalcea — aici îl îngînă pe marele ban şi stîlceşte cuvintele aşa cum le stîlceşte acesta : — băăa Iovilor, puneţi bă furcoaiele pe ăi de vă calcă vetrele şi-acu, că se-ncheie postu Sîntămăriei — las' că ştiu, Cocoro, tu eşti în post tot anu de cînd te calici domnia sa vel vistierul, — bă, mîine-i zi 15 şi sfînta sărbătoare a Adormirii Maicii Domnului, aşa că n-am să vă citesc la evanghelii slavoneşti, că tot nimic nu pricepeţi, numai să vă

rugați odată cu mine, aici în apa sfîntă a Argeșului, care-a văzut chipul lui Basarabă și al slăvitului Mircea, și-al lui Țepeș și le-a luat chipurile, uitați-vă bă în apă și vedeți-le. Se-nfioară, ar vrea să l spînzure pe aținătorul ăsta de popă nebun, dar peste puterile lui se uită-n apă și se vede de la piept în sus, tremurînd pe luciu, mai mult semănînd cu Isus decît cu Mircea Bătrînul, se-nfioară și cînd ridică fruntea îl vede pe popa Stoica cocoțat pe niște pari, cu blana de oaie înconjurîndu-i șoldurile și crucea-măciucă ridicată deasupra capului.

— Îi văzurăți, bă, Iovilor !

— Văzurăm, sfinția ta, răspunde glotimea.

— Îi văzurăți pe ei, pe moșii și strămoșii voștri, pînă la Adam, că de aia au sfințenie apele Țării Românești, și de aia ați umplut țintirimele cu care de oase și-ați îngrășat țarinile cu trupurile voastre, să nu bîntuie neuitarea pămînturile și apele astea... Ziceți după minte :

— Doamne Dumnezeule, făcătorul cerului și al pămîntului.

— Făcătorul cerului și al pămîntului...

Glasul glotimilor îi vuiește în urechi. Rugăciunea aceasta aproape plînsă, chemarea aceasta sfîșietoare spre mîntuirea țării de robia turcească, jurămîntul aproape hohotit sub lumina soarelui și-n apele licăritoare ale Argeșului, îngînată de fluieratul granguri-lor și-al mierlelor, trupul de Ion Botezătorul proțăpit pe pari, și glasul profetic cerînd lui Dumnezeu Atoatevăzătorul ciuma pentru oștirea păgînă, toate îi vin de foarte departe. Spinările glotașilor au început să miroasă a piele încinsă. El n-aude decît numărătoarea de ieri a glotimii, cînd talazurile nesfîrșite ale oștirii otomane s-au prăvălit peste ea, smulgînd-o din pămîntul Călugărenilor.

— Unu ! a numărat careva din glotimea asta, atunci cînd s-a făcut cel dintîi pas înapoi.

— Cinci sute trei !... Cinci sute patru !...

Cinci sute patru pași din brazda țării, cinci sute patru pași udați cu sînge din belșug, cinci sute patru pași de fînaț, de cer, de slobozenie. Apoi, spre seară și spre al o mie nouă sute nouăzeci și nouălea pas, strigătul de spaimă al acestor Iovi care-l înconjoară cu căldura trupurilor lor, strigătul de spaimă dinaintea celui de al două miilea pas care nu mai trebuia făcut : — Nu ne lăsa, măria-ta ! și ochii lor sleiți și neomenească lor îndîrjire : — Nu ne lăsa, măria-ta !

— Că sîntem Doamne ai acestor țarine și-ai acestor codri, precum Isus este fiul tău și le-am sădit și le-am altoit, să nu vină la noi turcu, lăcustă, fata dracului, fata diavolului, fata lui Faraon, fata satanei, a Mumei-Pădurii, a pajurei, a ciumei, a boalelor, a

nevoilor, să ne lase pustie, unde cocoșul nu cîntă, calul nu rînchează și săcurea nu taie, fata mare nu împletește, voinicul nu chicotește, iarba mare nu se calcă și izvorul nu se tulbură — și adă Doamne asupra lor boul-cibol negru de dumbravă,

cu coarnele întraurite,
cu coama zugrăvită,
cu picioarele potcovite
prin nări șuierînd,
din picioare scăpărînd
pă gură pară de foc țipînd...

Stă mare, păros, pletos, cocoțat pe pari, cu brațele ca rădăcinile zvîrlite spre cer, mai mult a amenințare decît a rugă, mai mult semănînd a vrăjitor decît a popă, pentru că începe să descînte cele patru zări :

— Meletică
peletică
pog canopogo
cana gana carga
ptiu, spurce-vă iadul
solomoni,
Sinan
cap de viclean
inimă de vidră
de la picere
cap de șarpe,
cîine vrăjmaș
cu ochii zgîiți
cu dinții rînjiți,
cu labă de urs-lup,
cu ochii ca cepele
dinții ca secerele,
dar-ar Potopul
și carul lui
Ilie
și cu Pălie
cu tunetul
cu fulgerul
cu moș Apeș peste tine
Sinan,
să nu te dezlege

99 de idoloaice
99 de cataroaice
99 de idoli
99 de tartori.
Meletică
peletică
pog canopogo
cana gana carga...

Cineva îi împinge calul pînă lîngă pari. Popa Stoica îi sare-n cale... Se vînzolește prin vad, calul nechează, sar stropi și din tabără se aud din ce în ce mai neliniștite și nerăbdătoare chemările trîmbițelor și-ale buciumelor care vestesc intrarea sub steaguri pentru numărătoare, plata simbriei și primirea de porunci.

Voievodul iese dintre oamenii parcă amețiți, taie spre malul drept unde roșii de țară veniți cu caii la adăpat au dat în genunchi și bat cruci largi, privind cu spaimă arătarea goală, călare care blagoslovește glotimile cu crucea-măciucă și strigă măscări cumplite din care tot mai des se-aude numele lui Sinan.

2

În spatele lui, steagul țării, garda și în spatele steagului, cu caii la mînă, căpeteniile oștirii. Platoșele lustruite, spălate de sînge, și țin coifurile sub braț, caii odihniți scurmă pămîntul și cei douăzeci și patru de preoți, unii aduși cu telegile de prin satele băjenite, slujesc slujba morților. Le-a dat el tetrapodul pentru evanghelie. Sfeșnicele și lumînările le-au dat Buzeștii. În fața acestui altar ostășesc, năsăliile împletite din crengi, pe care stau țapeni oștenii răniți care-au murit azi-noapte și-n zori și pînă acum. Are fiecare la căpătîi lumină de ceară galbenă, cu flăcăruia bătută de vîntișorul de luncă, răcoros. La căpătîiul morților, oștirea. Călărimile cu caii la mînă și sulița la picior, pedestrimile sprijinite în arce, cu pavezele agățate de umeri, glotimile în cămeșoaiele înnegrite de praful drumurilor și-al luptei, rezemate în coase și-n furcoaie și-n țăpușe și-n săcuri, cu ochii la el într-o rugă mută, pe care-o înțelege acum mai bine decît oricînd. Sînt și cinci cazaci așternuți pe năsălii și artificierul secund Georg Mellius cu gîtul străpuns de o săgeată, cu fața lui plină de cicatrici foarte galbenă, ascultînd grav slujba asta ciudată a morților, fără cuirasă, o face economie căpitanul Theil, cîțiva țîrcovnici în straie de ferentari apără

morții de muștele care li se așează pe buze ori pe globii ochilor, cu ramuri de salcie, steguleţele albastre şi roşii de la sulițele călărimilor flutură, flutură flamurile boiereşti şi cîțiva cazaci țin isonul cîntînd aliluia cu voci profunde, de bas. Soarele luceşte pe țestele lor rotunde, bine rase. Aici, în stînga, sînt gorjenii, unii din oastea Băniei, alții din pîlcul căpitanului Maldăr, cel pierit fără urmă în lupta de la Șerpăteşti, cu tătarii, din iarnă.

Ciuleşte urechea. Prinde, peste glasul fonfăit al preoților, bocetul gorjenilor, spus jos, ca o litanie ieşită din fînaţul călcat în copitele cailor. Oamenii n-au avut cînd să bocească, nici de unde s-aducă brad. Au tăiat şi curățit pînă aproape de vîrf un paltin rătăcit prin luncă. L-au împodobit cu ciucuri de lînă de la căpestrele cailor, ori de la cioltare, cu buchete de ovăscior şi iarba fînului, firuşcă, ghizdei şi garofițe, mai ales garofițe, au pus acolo, în paltinul subțirel şi-nalt de două sulițe, trei clopoței de la gîtarele cailor şi clopoțeii clinchetesc duios cînd îi bate vîntul, acoperind clinchetul cădelnițelor şi văzîndu-se dincolo de fumul de tămîie risipit peste morți.

...Doi voinici din sat
cu părul lăsat,
cu capul plecat,
cu roua pe față,
cu ceața pe brață,
cu barde la brîu,
cu colaci de grîu,
cu securi pe mînă,
merinde pe-o lună...

...E al lor şi ei ai lui şi se cutremură nu la gîndul despărțirii de cei morți, moartea e-n firea lucrurilor şi-a războaielor, se cutremură la gîndul despărțirii de ceilalți, de cei vii, pe care i-a auzit şi înțeles în botezul acela neînțeles din Argeş, se înspăimîntă mai cumplit decît de singurătatea morții — în capul lagărului răpăie tobele şi se mişcă oştile lui Albert Király, porcul — n-a putut să aştepte pînă se mîntuie slujba morților, sclipeşte soarele-n coifuri, pămîntul bubuie lovit de copite, vrea să prade Bucureştii, să astupe gura nemeşimii mărunte, sărăcite, care-a venit aici nu pentru creştinătate, ci pentru jaf.

...Pe min' m-au mințit,
c-au zis că m'or pune
zînă la fîntînă,
călători să vină.

Și-au zis că m'or pune
tălpoaie la casă,
să mă șindrilească,
cu șindrilă trasă.
Dar ei că m-au pus
la mijloc de cîmp,
la cap de voinic,
cîinii să-i aud,
a lătra-n pustiu.
Ș-a urla morțiu
și să mai aud
cocoșii cîntînd,
muieri nimăind
și preoți cîntînd,
ploaia să mă ploaie
cetina să-mi moaie
vîntu să mă bată,
cetina să-mi cadă,
ninsoarea să ningă,
cetina să-mi frîngă...

Marele vornic Ivan Norocea își fulgeră buzduganul în soare. Tunurile trag o salvă. Le răspund cazacii pedeștri cu sînețele și archebuzierii nemți cu o salvă de archebuze.

— Dumnezeu să-i ierte, spune.

Crainicii îi duc cuvintele spre șirurile de oșteni.

— Să le fie țărîna ușoară, răspund oștirile.

Morții sînt luați și așternuți în gropanul săpat în marginea șleahului. Călărași, glotime, boiernași, pălmași, cazaci, cîțiva sîrbi și bulgari veniți să moară aici pentru slobozenia Balcanilor, domnul artificier secund... trei copii de casă îl duc pe Sultan în urma lui. Se-nșiruie boierii, căpeteniile, oștirea. E cald. Morții încep să miroasă dulceag. Pentru ei s-a mîntuit. Calcă repezit, pentru că-l asuprește cealaltă despărțire. Își umple gugiumanul cu pămînt. Răpăie tobele. Scurt. Îl varsă peste morți. Altă salvă de artilerie. Se pleacă steagurile. Se-nchină. Încalecă. Rămîne călare în fața groapniței, cu steagul mare al țării alături. Căpeteniile își umplu coifurile cu pămînt. Le răstoarnă peste morți. Se-nchină. I s-așează în urmă, după ceremonialul curții. Trec roșii de țară în coantășele roșii, cu cușmele pline de pămînt. Pămînt țesut de rădăcinile fînului, înțelenit. Poate de la Darius. Poate dinaintea lui. De după Potop. Unii aduc bolovanii de rîu. Alții piatră de gresie. Se umple groapnița. Cînd ajung la rînd fustașii în ceapcănele lor verzi, se face gor-

gan. Cazacii îl tipăresc cu pietroaie șlefuite de Argeș. Popa Stoica duce pe umăr o cruce de-un stat, cioplită din bardă. O înfige în vîrful gorganului, ajutat de cîțiva glotași. Alții răsădesc niște sălcii. Aduc apa în cușme și le stropesc. Oștile s-au tocmit din nou, pe steaguri. Cărăușii au înhămat la harabale. E în afara timpului și parcă undeva, departe de acest loc. Au rămas în fața gorganului, nemișcate, glotimile. Descoperite. Tăcute. Atunci se regăsește. Se ridică în scări. Ridică buzduganul de aur bătut în rubine. Sună buciumele. Sună corniștii, în coarnele de zimbru, sună trîmbițașii.

— Să fiți slobozi, voi, glotașii, să vă duceți la vetrele voastre, să vă porniți în băjenie, să v-ascundeți în codru, ori la munte și nimeni să nu vă poată opri decît porunca mea de voievod. Să se strige în toată oștirea, ca să fie slobod glotașul Cocoș de la Mîneciu-Ungurenilor de asupririle unui vornic Cîrstea, pe care-l vom munci în furci dacă nu se cuminteşte...

Iese Cocoș acela dintre rînduri, îngenunche, se ridică și nu știe ce să facă.

— Din inimă îți mulțumesc, glotașe Cocoș, și vouă tuturor, vă mulțumesc din inimă pentru credința voastră. Se desface Oastea Mare a Țării Românești, după porunca domnului și stăpînului ei, după datină se desface și nimeni să nu cuteze a sta împotrivă.

Buciumele tînguie jalnic desfacerea Oastei Mari. Era tăria lui cea de pe urmă. Rămîne cu Oastea Mică, a lui, cu oastea boierească și cu străinii.

— Doamne ai milă de mine, se roagă-n gînd, pune pinteni și se mișcă la trap să n-audă cum se strigă glotimile pe neamuri și cumetrii, pe județe și pe sate, pe văi de apă și pe fire de vale, să nu vadă ochii scăpărători ai popii Stoica, rămas fără oaste, să n-audă binecuvîntările și preamăririle, el cel jefuit de el însuși.

La semnul marelui vornic sună tîmpenele, răpăie tobele și Oastea Mică, a roșiilor de țară și-a călărașilor domnești, încalecă.

— S-aveți grijă de-ai noștri, desculților, spune cineva din rîndurile roșiilor. Îl aude. Vorbele cad în el, grele. Suie colnicul la galop. Sare din șa. Intră în cort, unde-a chemat la poruncă toate căpeteniile oștirii.

3

— Ești cel mai viteaz dintre viteji, logofete Chisar. Te știu oștean cinstit, bărbat drept, cavaler de onoare. Care-i cel de pe urmă cuvînt al domniei-tale ?

— Îl urăsc de moarte...

— Atunci ?

— I-am jurat credință în luptă. M-a pus s-o jur pe spada voievozilor și pe biblie.

— Numai jurămîntul ăsta te ține, logofete Chisar ?

— Poate...

— Au drept sfînt voievozii să dezlege jurămintele, boierule ?

— Au !

— Atunci eu, voievodul căruia i-ai închinat cel dintîi jurămînt de credință, eu Mihnea voievod...

— Nu huli, Mehemet bey, spune jos logofătul Chisar.

Mihnea Turcitu, Mehemet bey de Nicopol, fostul voievod Mihnea alunecă frînt în scaun. Îl privește rătăcit pe acest boier credincios neamului său, cu umărul obrazului crestat de sabie din proaspăt, cu trăsături bărbătești și ochi mari, negri, adînci, înfricoșători. A venit în tabăra lui Mihai trimes de Sinan, sub amenințarea cu moartea. Înainte de luptă strecurase în tabăra românească pe binecredinciosul fostul paharnic Alecu Vlășteanu, cu cinci zeci de mii de galbeni, la boier Dan, să cumpere partida munteană, dușmana lui Mihai. Vlășteanu se scursese în pămînt, ori în moarte. Dan dăduse bir cu fugiții, slobozindu-i vorbă că se duce în Polonia. Sinan turbase. Se așteptase la trădare, încă înainte de luptă, așa cum au pătimit-o mulți din voievozi. Și dintre ei, cel mai apropiat și de neuitat Ion Vodă Cumplitul, din Moldova. Marele logofăt Chisar, atletic, cu platoșa pusă, își trece peste umăr eșarfa de piele, de care îi atîrnă sabia grea, de luptă. După vechiul obicei al pămîntului l-a primit azi-noapte pe renegat, așa cum se primește chiar dușmanul de moarte, dacă-ți cere adăpost. Nu-i este teamă că va auzi Mihai, nu-i este teamă că va putea fi învinuit de trădare, nu-i este frică de moarte, nu-i mai este frică de nimic, de cînd, în iarna lui 1593, cînd s-a sculat cu oștile să-l pălească pe noul voievod, vel vistiernicul Dan și marele paharnic Manta l-au trădat în chiar cursul luptei cu oștile voievodului, paharnicul Manta prinzîndu-l cu arcanul și tîrîndu-l la picioarele dușmanului său de moarte, care nu numai că l-a iertat, umilindu-l astfel pe toată viața, dar l-a și ridicat în boierie, hărăzîndu-i-o pe cea mai apropiată de toate trebile lui politicești, marea logofeție. Știe foarte bine că Mihai are un logofăt de taină, pe marele vistier Theodosie Rudeanu, care-i scrie și hronicul domniei, dar asta nu-l umilește mai rău decît l-a umilit iertarea voievodului. Îl vede pe Mihnea Turcitu prăbușit în el, cu fața de muiere frumoasă crîmpoțită de deznădejde, cu mîinile tremurîndu-i ca la neputincioși...

— Ce vrei, domnia ta logofete Chisar : o Țară Românească făcută pașalîk de Sinan, trecută prin foc și sabie, robită, cu bisericile făcute geamii, cu copiii luați la ieniceri, cu jupînesele și jupînițele vîndute prin haremuri, astea toate numai din patima prostească a războiului, din păcatul sumeției, din fala asta ostășească, ori o Țară Românească într-ale ei cele vechi, prea plecată Sultanului, dar în adînc ea însăși ? Răspunde-mi ?

Marele logofăt își ia coiful de pe măsuța din lemn de trandafir. Lumina zilei trece prin mătasea zmeurie a cortului, scăldînd fața Turcitului într-o apă de sînge.

— De data asta, Mehemet bey, vreau ce vrea vodă.

— De ce-mi zici mereu și mereu Mehemet bey ?

— Pentru că limba mea a uitat să spună : măria-ta. Pentru că nu poate spune : măria-ta. S-ar frînge. Ori aș tăia-o și-aș arunca-o cîinilor.

— Oare n-am să găsesc iertare nici pe pămînt, nici în cer, șoptește Mihnea Turcitu, frîngîndu-și mîinile albe, tremurătoare...

Se aud trîmbițele chemînd poruncitor la sfatul de oaste. Mihnea Turcitu ascultă cu nările fremătînde. Chisar înțelege dintr-odată tot ce se zbuciumă în acest om bîntuit de patima domniei, care s-a turcit de spaima iataganului, atunci cînd a fost mazilit. Tiran crud cînd era domn, păzit de halebardele gărzilor, laș pînă la scîrbă cînd n-a mai avut gărzile, îl urăște pentru lașitatea lui, pentru batjocura adusă scaunului domnesc, pentru faptul că are rubedenii în Pera, pe acei Salvaresso uneltitori de departe, ori pe acea Mărioara Vallarga din Veneția, unde-a ascuns-o pe ibovnica lui Vișa și pe fiul său Radu, pentru care cheltuiește averi să-l vadă în scaunul Țării.

— Mă cheamă domnul meu, spune sec Chisar... Am pregătit caii și oamenii care să te ducă pînă la Neajlov, Mehemet bey. Nu-mi pun sabia în slujba ta, nici a fiului tău Radu. Și dacă mai încerci să mă cumperi, te dau pe mîna lui vodă. Lui Sinan spune-i că pînă nu iese din țară, nu găsim altă limbă să ne-nțelegem decît pe-a săbiei. Și-acum, iartă-mă, Mehemet bey... Sînt al domnului meu, spune Chisar livid, cu dinții clănțănindu-i de ură, pentru că fiecare cuvînt pe care-l rostește este împotriva lui și-a patimilor lui, este împotriva dorințelor lui de mărire și stăpînire, împotriva intereselor lui și-ale familiei lui, pentru că se rupe de acest Mihnea sub care s-a îmbogățit, pe care l-a iubit cu toate slăbiciunile de domn și de bărbat, de acest Mihnea sub domnia căruia a-nfrînt puterea mereu crescîndă a boierilor Buzești și-n care domnie, domnul, de fapt, a fost el. Se leapădă de Mehemet bey, pentru vecie,

cu toate că-l vede tremurînd de dorul alor lui, se uită în cort cu un zînatec, pipăie blănile și armele, adulmecă mirosul de tămîie și azi-noapte cînd a venit, s-a prăbușit în fața candelei, s-a prăbușit în genunchi, s-a bătut cu pumnii în piept și s-a rugat fierbinte.

— O clipă încă, logofete Chisar !... O clipă numai, bîlbîie Mihnea Turcitu, cuprins de toate spaimele, parcă în clipa asta dîndu-și seama de primejdia de moarte care-l pîndește aici și de primejdia cealaltă care-l așteaptă dincolo, la Sinan pașa. Și-a lăpădat credința și toți cei de-un grai cu el, țara asta care-l cheamă cu glasul dulce și răscolitor al amintirilor, cu țintirimele alor lui, cei vechi, cu vraja limbii ei aspre, țara asta îl alungă ; iar dincolo Doamne Dumnezeule, dincolo nu este decît un renegat, un străin cîrbavnic, mereu suspectat, mereu disprețuit, un nenorocit, un nimeni, un cîine.

— O clipă, logofete ! Sînt încă puternic, sînt încă în averi și domnia ta știi ce-nseamnă aurul la Stambul.

— Mai puțin decît bărbăția noastră, aici.

— Ce-ai de gînd să faci ?

— Să lupt alături de vodă, pînă cînd vă lăpădăm dincolo de Dunăre.

— O crezi, zănaticule ? O mai crezi asta, orbule ?

— Cu toată puterea sufletului meu.

— Ah, cît ai să-ți muști mîinile, logofete Chisar... Ascultă aici... Dar dacă împotriva credinței tale, împotriva orbirii tale, bagă de seamă, dacă Țara Românească va fi făcută pașalîk — Mihnea Turcitu se ridică din scaun și se agață cu amîndouă mîinile de eșarfa de piele — dacă Sinan are să-mi dea mie acest pașalîk, odată cu capul nebun al voievodului pe care-l slujești, atunci...

— Atunci mă pribegesc la marginile pămîntului, ori îmi împlînt jungherul în inimă, Mehemet bey ?

— Nebun ! De trei ori nebun... Doamne ce neam turbat... Doamne ce neam neînțelept.

— Fii fără grijă, Mehemet bey... Oamenii mei...

— Stai ! Dar dacă împotriva adevărului adevărat, al celor o sută cincizeci de mii de iatagane pe care le aduce Sinan, împotriva a tot ce o minte teafără vede și-nțelege, Țara Rumânească va fi slobodă și Mihai va ieși învingător, atunci...

Palid, clănțănind din dinți, cu albul ochilor holbat, Chisar șoptește scrîșnind :

— Atunci, Domnul va alege între mine și Mihai, Mehemet bey... Numai între mine și el... Ai înțeles ?

Logofătul Chisar i se închină după obiceiul musulman, ducîndu-și degetele la buze și frunte. Se retrage de-a-ndăratelea, ară-

tîndu-i astfel că nu calcă legile ospitalității. Un ropot de copite. Și glasul binecunoscut al vel vistierului Theodosie Rudeanu.

— Haide, vel logofete Chisar ! Ne-așteaptă măria-sa !

Dintr-un salt Chisar ridică pologul și iese lăsîndu-l să cadă în urma lui. Se lovește piept în piept cu marele vistiernic, care, la rîndul său sărise din șa și, ocolind lancea înfiptă în fața cortului, voia să intre.

— La poruncă, vel vistiernice, zîmbește Chisar alb.

Pe lance flutură flamura Chisarilor. Un cîmp verde tăiat de-o cruce galbenă și de-un paloș.

— Gînd la gînd cu bucurie, spune marele vistiernic Theodosie Rudeanu și marelui logofăt i se pare ciudat felul în care sînt rostite aceste cuvinte. Omul de arme îi aduce calul. Logofătul încalecă. Încalecă și vistiernicul.

— Ai cai frumoși, vel logofete, spune acesta, arătînd cei patru cai cu șeile puse, ținuți de alți doi oameni de arme... Într-un treapăt și sînt la Dunăre...

— De ce nu la Tîrgoviște, mîrîie Chisarul.

— Fie ! La Tîrgoviște, spune rîzînd vel vistierul, dînd pinteni.

În cort, Mihnea Turcitu, lac de apă, bate cruci dese... Ciinele de Theodosie Rudeanu. Cu toată ura, ascultă lacom la vorbele schimbate de cei doi, felul cum se strigă între ei oamenii Chisarului, ropotul cailor celor doi dregători, sudălmile cuiva din spatele cortului. Apoi, cu un gest frînt, îngenunche, ridică pîsla la marginea cortului, dă de fînul culcat, cu mireasmă ametitoare de vițelar și ghizdei, își culcă obrazul în el și sărută pămîntul de trei ori, spunînd :

— În numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh,... amin !

4

Radu Buzescu își privește fratele, stîlpul neamului cum îi place să i se spună, pe neica Preda, cu acea admirație protectoare cu care se obișnuise să-i privească pe frații săi mai mari, încă de cînd împlinise douăzeci de ani. Preda Buzescu călărește măreț în șaua înaltă de safian cu ferecături în aur, sprijinit în scările arăbești, late, isprăvite cu pinten ascuțit, din argint lucrate în arabescuri fine, cu stropituri din email azuriu. Călăresc la trap ușor spre cortul lui Mihai, spre care se văd urcînd călăreți împlătoșați, cu coifurile strălucind și panașele roșii, ori verzi, ori galbene, jucîndu-le deasupra coifurilor. Pe șleahul Sinteștilor trec răpăind din

tobe pedestrimile de darabani ale marelui vornic Ivan Norocea, în dolmane vineții, cu chivărele pe cap, sulițele pe umăr și scuturile petrecute peste spate. În urma lor calcă sprinten haiducii balcanici, arbii lui Deli Marco Dubrowniki, în cioarici albi, găitănați, opinci, brîie late, cu săbii încovoiate și sînețe ușoare, cu brîiele pline de pistoale, hangere și pungi cu praf de pușcă și plumbi ; voinicii bulgari de pe la Tîrnovo, ori din Rodope, ori din Tracia, mustăcioși, puși pe viață, ori pe moarte.

Preda Buzescu lasă la pas. Privește oastea cu coada ochiului.

— Priceput la ale războiului, vărul nostru Mihai, Radule.

— Priceput, neică.

— Costă bani oastea asta a lui, Radule, și țara-i săracă, Radule, auzișI ?

— Auzii, neică ! Cînd e săracă tare, e sărac și domnul.

— Gînduri mari cu bani puțini, Radule.

Praful se ridică de sub opincile haiducilor pedeștri și de sub copitele cailor haiducilor călări. O haraba de-a șătrăriei intră în șleah la trap, dă într-o groapă și-i sare-o roată. Caii se sperie. Pornesc în goană. Haiducii rîd. Chiuie. Strigă măscări. E cald, soarele pripește din slavă și-au început să țîrîie cosașii, Preda Buzescu pune călcîie. Poartă platoșa lui bătrînă de oțel, turtită de lovituri, coiful oriental cu apărătoare de ceafă din zale, botfori de Sibii și sabia moștenită de la tatăl lor.

— Cîți slobozișI, neică ? întrebă Radu Buzescu.

— Cîți să slobod ?... O mie pentru seceră și arăturile de toamnă și vii. Altă mie pentru pază la Dunăre. Bașca ce mai slobozire ai noștri : Floreștii, Calomfireștii, socră-tu.

— Rămaserăm cu două mii... O să ne ia Mihai în unghii.

— Rămaserăm cu o mie trei sute cincizeci în cap... Ne-ajunge să dăm bir cu fugiții.

— Nu dăm ! Ne tragem la munte și bine facem... Am o rugăminte, neică.

— Te-ascult, Prîsleo.

— Lasă-l pe Mihai în apele lui. Nu-l zădări. Nu-l înfrunta.

Preda Buzescu își mîngîie barba cîlțoasă, căruntă, cu un gest plin de măreție. Vasăzică se știe că-l înfruntă pe domn. Asta-i face plăcere, asta arată tuturor că ei, Buzeștii, l-au ridicat în scaun și că tot ei au un cuvînt de spus într-ale domniei.

Radu Buzescu știe că atît neica Preda, cît mai ales neica Stroie, acest Hercule vestit în toată oștirea pentru puterea lui de balaur, pentru vitejia, bărbăția și credința sa nestrămutată, prostească față de domn, amîndoi spun destule gogomănii la sfaturile voievodului, primejduind într-un fel sau altul opera lui diplomatică. După exil

și pribegie, după ce neamul era să se stingă în vremea prigoanei lui Mircea Ciobanul, iată-i întorși sub un sceptru prielnic și-ntr-o zodie bună. A petrecut destulă vreme la curtea marelui rege Ștefan Báthory ca paj și scutier, ca să fi putut învăța ceea ce se ascunde dincolo de eticheta curții. A petrecut destulă vreme la Viena, la Florența, la Veneția și Raguza, ca să-nțeleagă că destinul Europei este destinul nobilimii ei și că boierimea Țării Românești nu și-a spus încă cuvîntul decît în intrigi de curte și în concurența dintre marile moșii. Ori, în Apus, a crescut înspăimîntător puterea tîrgoveților și asta s-a-ntîmplat pentru că, isteață, tîrgovețimea a-nțeles ce-nseamnă puterea banului și agerimea minții. Mihai și-a deschis fonderia de tunuri de la Tîrgoviște, a întărit tîrgovețimea, a slobozit negoațele. El, Radu Buzescu, nu va-ncerca să-i bărbierească pe frații săi, cum a-ncercat Petru Cercel, nici nu le va schimba caftanele pe moda spaniolească cu gulere gofrate și scrobite, tocă și pantaloni bufanți, dar va deschide tăbăcării, o fonderie a Băniei, va exploata băile și va aduce meșteri din Italia, astfel încît mîine stema Buzeștilor să fie cea mai strălucitoare dintre toate constelațiile țării. Iscoade și olăcari veniți de peste munți l-au asigurat că oștirea lui Sigismund se adună. Mihai și Muntenia trebuie să învețe însă lecția pe care-o pregătește Sinan și a cărei concluzie va fi simplă și unică, și definitivă. Lecția se va intitula: Buzeștii.

— La ce te gîndești, domnia ta, clucere Radu Buzescu ?... Jur pe-o butie de Valea Călugărească...

— Nu jura, paharnice Șerban, c-ai putea face jurămînt calp.

Lui Radu Buzescu îi place acest bărbat vînjos, tăcut, de-o vitejie nebunească în aparență, judecată pînă la fiecare mișcare în fond, care ieri, la Călugăreni, avînd sub poruncă aripa dreaptă, cu roșii căpitanului Nicolae cel hăcuit de dervișii, a executat una din cele mai teribile manevre de cavalerie, menită să desprindă oștirea voievodului din încleștarea mortală a ienicerimii lui Sinan.

— Oare lăsăm Cetatea de Scaun, clucere ? întreabă paharnicul.

Se poartă bărbierit pînă la sînge, doar cu mustăți, cu platoșă, leduncă roșie și coif italian, cu viziera ridicată. Paharnicul are moșiile aici, pe Neajlov. Conac mare, întărit cu ziduri, la Comana, rămasă între straja din urmă a oștirii și cercetașii lui Sinan, pe fața lui nu se trădează nici un gînd, trăsăturile îi sînt împietrite și privește undeva, în gol, ca și cînd n-ar mai aștepta răspuns la întrebarea pusă.

— După voia măriei-sale, răspunde Radu Buzescu.

Paharnicul Radu Șerban îl fulgeră cu privirea verde, dintr-o dată vie, a ochilor săi rotunzi, ca de bufniță.

5

Voievodul stă în jilțul domnesc pe care i l-a sculptat meșterul Ion Pîntece la Rîmnicul Vîlcii. Pipăie cu buricul degetelor vulturii, și crucile, și spada, armoriile Țării Rumânești, și ciorchinii de struguri, și păunii legați în ghirlande, săpați cu vîrful custurii, și-l cuprinde dintr-odată un dor sec după tinerețea lui de bănișor de Mehedinți, cînd bătea satele și codrii merei, cînd se tologea unde-i venea, la izvoare, ori pe luncă, își descheie cămașa de olandă albă, cu gulerul dantelat scos peste tunica subțire din postăvior zmeuriu cu nasturi din rubine și se uită urît la vel boierii care se așează pe tobele albastre ale gărzii călare, șase în dreapta lui, șase în stînga. Îl are în spate pe marele spătar Calotă Bozianu. Cortul domnesc este pregătit pentru marele sfat de oaste. Pologul a fost ridicat în două sulițe, alcătuind un fel de umbrar sub care stau în picioare boierii de rangul doi și trei, aripile au fost lărgite spre stînga și dreapta, cuprinzînd în stînga căpeteniile boiernașilor, ale mazîlilor, ale tuturor călărimilor și pedestrimilor de pămînt, iar în dreapta pe cele ale haiducilor sîrbi și bulgari, între cari strălucește barba albă de patriarh a banului Sava, pe hatmanul Ocesalsky și căpitanul Nicolaus Theil al archebuzierilor styrieni. Deosebit de ceilalți boieri, pe un scaun de campanie pliabil acoperit c-o blană de vulpe albă, stă măreț, în arme, marele ban al Craiovei, Mihalcea. Saivanul domnesc, așezat pe muncelul cel mai înalt din tabără, sub un gorun străvechi, lasă vederea slobodă spre Argeș și Copăceni, sat înstărit, cu țarine mănoase, acum pustiu, pe șleahul căruia se scurg spre Cetatea de Scaun harabalele artileriei. În spatele marelui vistiernic Theodosie Rudeanu, cu penele de gîscă ascuțite, cu călimările deschise și terfelogul din hîrtie de Genova așternut pe măsuța voievodului, domnul doctor în medicină Balthazar Walther face în latinește portretul voievodului ; «Principele Mihail este dăruit ca bărbat, înalt și voinic, cu obrazul osos, prelung și c-o foarte nobilă frunte, cu ochi negri care-i trădează zbuciumul sufletului, vărsînd văpăi la mînie, are graiul ușor și frumos și din această pricină îi place să țină cuvîntări înaripate trupelor sale»...

— Adaugă ceea ce este mai adevărat decît adevărul însuși, domnule doctor și anume că : «în bătălie principele cu exemplul faptei sale, luptînd la sabie cu neasemuit dispreț pentru viața sa, își îmbărbătează trupele», îi șoptește cronicarului marele vistier, într-o germană aleasă.

— Lasă-l singur, vel vistiernice Rudeanu, spune voievodul. Să vadă, să-nțeleagă, să simtă și-apoi să scrie după credința lui. Noi avem, aici și-acum, a rîndui țara.

La un semn al mai marelui peste crainicii domnești, bătrînul Sfetea sună cornii și buciumele. Marele spătar îngenunche înaintea voievodului și-i înmînează spada Basarabilor cu garda de aur bătută-n diamante, rubine și smaragde. Voievodul o primește cu fruntea plecată. Prinde cu coada ochiului grimasa făcută de bătrînul boier Mitrea, fost mare vornic de la 1578 în sus, pînă înainte de răzmerița lui, pribegit în Ardeal sub Petre Cercel. Ciulește urechea, pentru că Mitrea își pleacă bărboiul spre fostul vistiernic al lui Mihnea Turcitu, Andrei, și-i spune :

— Văzuși cu cîtă strajă înconjură saivanul ?

— Atunci cînd sînt unii care hăinesc oștirea în chiar cursul luptei, prieteni ai domniei tale biv vel vornice Mitrea, de !... Nu te osteni să-mi numeri străjile. Mai bine ostenește-te să-ți numeri gîndurile.

— Mă asupreşti pe de pomană, măria-ta, spune grav boier Mitrea ...Lasă-mă să mă tem pentru noi toți, tot atît cît te temi măria-ta.

— Calci legile divanului domnesc, biv vel vornice. Mai întîi să spun de ce v-am chemat. Pe urmă...

Spune acest «pe urmă» foarte încet, dar atît de limpede, încît se-nfige în urechile unora, făcîndu-le să țiuie... «Trebuie să fiu de o mie de ori mai viclean decît șarpele» își spune voievodul «să-mi stăpînesc limba și sîngele ăsta blestemat, Doamne, să număr pînă la zece, ori pînă la o sută, ori să-mi muşc limba decît s-o las slobodă», îi vine să sară din jilț, să se dezbaere și, dimpotrivă, alb, stăpînindu-se, își reazămă amîndouă palmele pe garda spadei, cu un gest energic și elegant, pe care Radu Buzescu obișnuit cu noblețea vremii, i-l invidiază.

— Cinstit divan și sfat de oaste, începe după tipic și-ar vrea să rămînă la tipic, pentru că acolo vorbele spun foarte bine ceva, sau tot atît de bine pot să nu spună nimic, dar el n-are nevoie de vorbe măcinate aiurea, el are nevoie de inimile lor, și-i vede cînd ca printr-un abur des, cînd c-o uluitoare limpezime, pînă și negul păros de pe nasul gogonet al boierului Barbă-Albă, ori tăietura unsă cu pomadă din obrazul căpitanului Racea care-a intrat în divan cu sulița la care sînt înnodate turbanele turcilor răpuși ieri. Nu se mînie, pentru că el însuși a poruncit să stea sub steagul profetului, cum și stă, îl simte pe Mahomed privindu-l în ceafă, iar picioarele le ține pe lăncile bairacelor și tuiurilor, pe lamele neșterse de sînge ale iataganelor, lucru care-l face pe vel vornicul Mitrea să-l privească c-o dușmănie acră... Le mulțumește pentru bărbăția

lor de ieri, pentru dania lor de sînge, sînt mulți din ei cu brațele în eșarfe, ori cu obrazurile crestate, ori cu pulpele hărtănite, mulți din cei care-ar trebui să fie aici nu sînt, zac în gropniță așa cum zace căpitanul de roșii Niculae, ori poate mor pe drum, cum poate moare binecredinciosul căpitan de Pădureț, Radu Ghețea. Le dă mulțămita lui și unora și altora, apoi, ca și cînd s-ar afla la sfat filosoficesc, în cine știe ce medresă din Ispahan, la umbra curmalilor și-a veșniciei, vorbește de *ereditate* și alegerea domnului în Țara Românească, fapt care-l face pe Radu Buzescu să ciulească urechea și să-și spună că de acum încolo începe adevărata primejdie. Același lucru și-l spune marele logofăt Chisar, căruia Theodosie Rudeanu îi zîmbește ciudat. Mihai nu scapă nimic din tot ce se-ntîmplă în saivan și nu s-ar putea plînge că nu se-ntîmplă lucruri deosebite.

— Este un bine în domnia care curge fir pe fir, din tată-n fiu, spune. Țara își găsește puțină liniște, zavistiile și tăierile pentru scaun sînt mai rare...

— Și dacă urmașul e un bicisnic ? întreabă marele logofăt Chisar...

— Cum ar fi feciorul Turcitului, Radu, spune cu același zîmbet mieros, marele vistiernic Theodosie Rudeanu.

— Da ! Ai dreptate, vel vistiernice. Cum ar fi acela, ori tătîne-su, Mehemet bey, de care m-am lăpădat azi-noapte, în cortul meu, venind el să-mi ceară ajutor împotriva măriei sale !

Murmure. Sudălmi. Blesteme. Mihai livid. Își înfige dinții în buză. I se aricește barba tunsă după moda spaniolă.

— Și l-ai lăsat să plece, vel logofete, îl întreabă Theodosie Rudeanu... Azi-noapte l-ai lăsat ?

— L-am lăsat... Era un sol a lui Sinan pașa, către marele logofăt Chisar. Răspunsul Chisarului a fost răspunsul domnului său și-al țării.

— Să-l auzim, strigă căpitanii de oaste.

— Îl dăm cu sabia, pînă cînd nu va mai fi urmă de turc în pămîntul nostru.

— Așa e !

— Cu sabia !

— Bine-a vorbit logofătul Chisar !

Mihai își ucide zîmbetul. Știe sigur că numai așa a vorbit Chisar, Turcitului, că n-ar fi folosit mai mult dacă i l-ar fi dat pe mînă și că ducînd lui Sinan răspunsul vel logofătului, cunoscut ca cel mai mare dușman al său, Sinan va avea la ce să gîndească. De

această întîmplare pe care o bănuia după fuga Danului, dar pe care n-ar fi putut-o afla întocmai nemărturisită, se vor lega altele, în lanț. Prinde privirea căpitanului Racea, care-i face semn cu familiaritatea lui lipsită de obraz și care-i aduce aminte de toate suretele prinse astă-iarnă cînd Chisarul a urzit cu Ieti Ghirai, fratele hanului, pierzania domnului său pe cîmpul de luptă și cînd el l-ar fi putut da pe mîna gîdelui, cu cugetul împăcat. Nu l-a dat dintr-o rațiune interioară, care l-a făcut să-nțeleagă că numai Chisar poate duce pe umeri un complot și că, dacă vrea să-și mîntuie domnia de primejdia dinăuntru, atunci cînd va cădea capul Chisarului, vor trebui să cadă toate celelalte capete potrivnice.

— Un sol este sfînt, spune răgușit, chiar dacă vine din partea lui Sinan și chiar dacă solul este urzitorul pieirii mele și a țării. Iar boierii mei pot să primească soli, dacă domnia știe de ei și nu sîntem noi aceia care să ne mînjim mîinile cu sîngele unui sol, oricum s-ar numi el. Și ce-a vrut Turcitu, vel logofete Chisar ?

— Capul măriei-tale !

— Altceva ? Pe asta o știam.

— Să desfacem oastea.

Se lasă o liniște grea, de mormînt. Începe să miroasă a botfori, a cuirase, a fier încins și sudoare bărbătească. Radu Buzescu își dă seama că Mihai a cîștigat partida, fără să apeleze nici la elocință, nici la gărzi. I-a cîștigat-o Chisaru, din prostie. Nu este nimic de făcut. Nu se poate smulge nimic lui Mihai, bine suit în șa de Sinan și acum de acest jalnic conspirator, pe capul căruia nu mai dă două cepe degerate, cu tot aerul de bravură pe care și-l ia. Auzi-i :

— Să desfacem oastea, măria-ta ?

Vel vornicul bate cu buzduganul în teaca săbiei. Se face liniște. Voievodul spune încet, ca și cînd și-ar smulge cuvintele din îndoieli și Radu Buzescu îi șoptește jupînului Preda Buzescu :

— Leul se-arată și vulpe, la trebuință, neică.

— Poate este mai bine pentru țară să las scaunul și să mă pribegesc, cinstit divan și sfat de oaste. Nu se cuvine să sufere toți din pricina unuia și mai abitir nu se cuvine să ne încăpățînăm în fața acestei puteri cumplite care este puterea otomană.

— Cuvinte înțelepte, măria-ta, spune cu glas mare biv vel vornicul Mitrea. Ți-om rămîne mulțumitori toți cei care știm că ne risipim averile și satele din fața Urdiei. Gîndește-te că Sinan ne șterge de pe fața pămîntului. Că nu va rămîne piatră pe piatră. Că ne va robi pe noi toți și că ni se va stinge stirpea... Că turcii, măria ta prea înțeleaptă, sînt pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele creștinătății și mai ales pentru păcatele noastre, doamne.

Fostul mare vornic care-şi vedea dintr-odată întorcîndu-se fără primejdie toate măririle apuse, bine străjuite de ienicerime, coste cît o costa, mai ales în capetele şi-n moşiile boierilor olteni apărătorii acestui diavol se va face plata, înaintează între cele două rînduri de tobe, îngenunche greoi şi ridică braţele a implorare :

— Sîntem puţini şi slabi, şi nevolnici, măria-ta. Capul ce se pleacă, sabia nu-l taie, doamne. Dacă ne împotrivim prosteşte, ca bivolul cel care în prostia lui vrea să dărîme zidul cu coarnele...

— Ridică-te, boier Mitreo... La anii dumitale nu se cade să şezi în genunchi.

— Toată viaţa se tîrî în genunchi, spune Preda Buzescu.

Biv vel vornicul se ridică, gîfîind. Voievodul îşi lasă fruntea pe dosul palmelor rezemate de spadă.

— Eşti un porc bătrîn, biv vel vornice, spune Chisar foarte limpede, gata să lingi unde-ai scuipat, să-ţi mănînci şi scîrna, numai să-ţi păstrezi rangurile şi averile.

Atunci saivanul se umple de strigăte. Unii vor capul biv vel vornicului, care-i blestemă făcîndu-i orbi şi claponi, alţii vor să-l înhaţe, dar nu cutează, apoi năvăleşte boier Barbă Albă, în zale, uriaş, cu nasul vînăt, a comandat boierii mazîli la Călugăreni, îşi scoate sabia în chirăitul de spaimă al biv vel vornicului, care se şi vede cu guşa tăiată, şi i-o închină voievodului. Mihai se ridică drept, fulgerîndu-i din priviri :

— Cine n-a păzit tractatele vechi, scrise pe piele de viţel, din vremea lui Mircea Bătrînul, spune el jos. Noi sau ei ?... Cine-a răsluit din trupul ţării şi s-a-nfipt căpuşe în pămîntul ei sfînt ? Cine ne-a luat laptele şi mierea, şi sufletele, şi copiii de la pieptul mamelor, cine ne-a sorbit văzduhul şi ne-a golit apele de peşte şi s-a-ntors să ne ucidă negoţul, şi cine caută astăzi să prefacă ţara în paşalîk, şi cine unelteşte împotriva credinţei strămoşeşti şi-a slobozeniei noastre sfinte, păzită din veac de veac cu sufletul, şi mintea, şi sîngele nostru ? Răspunde-mi, biv vel vornice Mitrea ?... Mă sfătui să las scaunul ? Cui să i-l las ? Lui Sinan ?... Turcitului ?... Lui Amurat ? Hanului ?... Oricui, numai tu să propăşeşti ! Oricui, numai ţie şi alor tăi să le fie bine... Ţi-ai vinde şi locul din ţintirim unde-ţi zac părinţii, ce nevoie mai au oasele acelea de veşnică hodină, limba ţi-ai vinde-o şi rugăciunile ţi le-ai vinde tu şi...

Se stăpîneşte. Îşi trece palma peste frunte.

— Ne-am cîştigat slobozenia cu neînfricarea noastră bărbată. Toate noroadele astea mici, ale Balcanilor, asuprite şi mucenicite

de împărăția antichristului, cată la noi ca la soarele slobozeniei lor. Sîntem mai mult decît un norod. Decît o soartă. Sîntem un gînd izbăvitor... Sîntem o viitorime.

Se-aude de foarte departe, pentru că vorbele pe care le spune au o mie de-nțelesuri. Știe că la răsărit se naște în spatele sinoadelor ecumenice o împărăție a săbiei, că țara leșească tot spre Dunăre și Mare năzuiește, că poate turcii nu sînt cei mai primejdioși dintre toți primejdioșii pe care-i nasc zvîrcolirile Evropei, dar ei sînt aici, dincolo de Argeș, răsmii avîndu-l în frunte pe Sinan. Un ropot des de cal opintindu-se la deal. Și-un glas:

— Olăcar de la căpitanul Mîrza, pentru măria-sa.

Face semn. Vătaful Simion bate din palme. Zornăit de pinteni. Un tighecean plin de sudoare și praf.

— Măria-ta. Vești.

— Te-ascult, oștene.

— Sinan nu se mișcă din tabără. E zaveră mare la ienicerime. Și-au bătut tunurile în piroane. Și-au tăiat frînghiile corturilor... Sinan a-mpins caraule de arapi de la Hulubești spre Stănești. Pe ăștia i-am luat noi în sulițe. A-mpins și pe drumul Olacului spre Fălăștoaca. Pe ăia i-au tăiat oștile vel paharnicului Radu Șerban.

— Care oști, tresare voievodul, știind căpităniile de roșii plecate spre Cetatea de Scaun.

— Oamenii mei de la curte, măria-ta, spune paharnicul Radu Șerban.

— Ai auzit, biv vel vornice Mitrea ? Iată-l pe marele paharnic, cel dintîi pe care-l lovește urgia turcească, aruncîndu-și oamenii de curte în luptă. N-am să uit, paharnice Radu Șerban. Un voievod trebuie să aibă ținere de minte lungă. Și eu unul o am ! Ai să vezi și domnia ta, biv vel vornice... Paharnice...

Radu Șerban îngenunche în fața lui. I se uită în lumini cu ochii aceia rotunzi, de bufniță. El își scoate inelul cu vulturul împăraților bizantini pe care-l poartă pe degetul mic, inel primit de la un strănepot al împăratului Dragases, biet prinț de Moreea pe care l-a scos din mîna corsarilor anatolieni, și-l trece pe degetul paharnicului.

— Slujba la oaste este datorința tuturora... Slujba paharnicului, apărîndu-și ocina neamului său și aripa stîngă a domnului, fără poruncă, din dragoste și din înțelepciune și din credință, este slujbă de frate.

Paharnicul își reia locul, nu fără să-și treacă privirea peste obrazul clucerului Radu Buzescu, care-i zîmbește protector.

— Alte veşti, oştene?

Trage cu coada ochiului la marii boieri care-l firitisesc acru pe marele paharnic. Dacă Dan a dat pilda nesupunerii, luînd calea pribegiei, iată-i pe marele logofăt şi marele paharnic dînd alte pilde, sînt boieri munteni bogaţi şi vulpoii bătrîni căzuţi în coadă de spaima pe care-a băgat-o Soliman Magnificul în toată Evropa şi-or fi punînd măcar o-ntrebare. Tot acolo unde sînt întrebări, el va trebui să găsească răspunsurile cele mai potrivite. Îl ascultă pe oşteanul care povesteşte cum, azi-noapte, hotnogul măriei-lui Vifor, de baştină din Călugăreni, prins cu arcanele şi cîrligele în bălţile Neajlovului unde luptase în spatele Urdiei, răpunînd cu arcaşii lui mulţime de ofiţeri împărăteşti, a fost adus la judecata lui Sinan şi cum, aflîndu-se în faţa Divan Chaneului, au trecut harabalele cu iarbă de puşcă ale topciilor şi-atunci hotnogul Vifor a smuls o făclie din mîna străjii, i-a plesnit-o peste ochi, şi-a făcut loc cu acea făclie şi, strigînd numele Mîntuitorului şi pe-al muierii sale Irinuca, a sărit într-o haraba, a spart un săculeţ cu dinţii, i-a pus foc şi s-a lăsat sfîrtecat în mii de bucăţi, mai bine decît să rămînă rob.

Oşteanul povesteşte rar, cu demnitate şi c-o undă de lacrimă spălîndu-i ochii. După ce mîntuie, toate căpeteniile aflate în saivan îşi trag săbiile din teacă şi se-nghesuie la mijloc, punîndu-le lamă pe lamă. Sugrumat, răscolit, abia stăpînindu-şi tremurul mîinilor, el ridică spada Basarabilor şi-i pleacă tăişul lat, străbun, peste zecile de săbii.

— Amin! spune...

Nu putea dori alt jurămînt mai cumplit decît acest jurămînt mut, înfricoşător în muţenia lui. Cînd vrea să dea spada marelui spătar, se ridică din vale, ori din luncă, ori din preajma saivanului, un murmur surd, răscolitor, un murmur de glasuri ca o litanie, ori ca un bocet. Se-nfioară.

— Gloatele, măria-ta, spune crainicul Sfetea. Te-aşteaptă.

Vătaful îi întinde gugiumanul cu surguci din pene negre de cocor prins în pafta de diamante. Gugiumanul găurit de plumbii cadiulaskerului Baki, venit să-l prindă la Bucureşti după răzmeriţa din '93, cel care şi-a dat foc şi-a ars de viu în casele Danului, atunci cînd s-a văzut învins, şi despre care alăutarii şi băzmuitorii spun c-ar fi fermecat. Se face loc. Boierimea şi căpeteniile oştii îl urmează cu săbiile goale, la mînă. El iese sprinten şi înalt, depăşindu-se pe sine, iese ca-ntr-un vis de slavă şi nebunie, nici nu bagă de seamă cînd vătaful îi aruncă pe umeri mantia albă, voievodală, tivită cu samuri şi ţesută cu vulturi împărăteşti, de aur.

Iese în fața saivanului într-o amețeală înnebunitoare, cu inima rupîndu-i pieptul, cu o dăruire de care s-ar teme dac-ar putea judeca, dar nu judecă, doar simte. Iată-i că nu s-au rupt de el. S-au strigat pe neamuri și cumetrii, pe județe, pe văi și fire de apă, să le vină mai ușor. Sînt răsmii. Poate cinci. Poate opt... Aproape. Cum n-ar fi îndrăznit niciodată. Și toți, aproape toți au rogojini aprinse pe cap. Rogojinile ard cu pălălăi albăstrui în albul zilei de vară și deasupra capetelor acelora bărboase, negre, supte de suferințe se ridică șuvițe subțiri de fum negru. În fruntea lor, aici la zece pași, popa Stoica. Tot cu rogojină aprinsă pe cap. Îngenunche. Îngenunche glotimea. Și-atunci se ridică spre cerul de august, gol, strigătul care l-a răscolit ieri :

— Nu ne lăsaaa, măria-ta ! Nu ne lăsaaa !

Rogojinile ard pe capetele bărbaților, strigătul se ridică crîncen în inima lui și totul i se pare cumplit și din altă lume. Ridică spada cu stînga. O ridică cu brațul întins ca pe-o cruce a răzbunării în care adună sclipătul frînt al luminii. Odată cu el își ridică săbiile căpeteniile. Gloatele își încetează tînga. Se scoală din genunchi — stau unii în fața altora muți, nemișcați, el ar vrea să le vorbească și nu le poate vorbi, ei n-au poate ce să-i spună altceva și-atunci Sfetea sună încă o dată desfacerea Oastei Mari, o sună el poruncitor în cornul de zimbru, apoi porunca este preluată de trîmbițași, de corniști și buciumași.

Rămîne acolo, în vîrful muncelului, pentru că Oastea Mare se desface cu adevărat. Unii își aruncă rogojinile. Alții le iau în vîrful furcoaielor. Unii se duc spre miază-noapte. Alții în susul Argeșului. Alții spre Cetatea de Scaun. Trec însă toți la doi pași de el, îi strigă «să trăiești, măria-ta», ori «îți dăm mulțămită că nu desfaci Oastea Mică» ; ori «te așteptăm la codru, doamne» ; ori «înecă-i în sînge, că de mărgini avem noi grijă» ; unii se smeresc, dau în genunchi, apucă cu degete rădăcinoase poala mantiei și-o sărută cu evlavie, iar cei mai îndrăzneți sărută spada, ori dreapta pe care el le-o lasă la sărutat și de care-și freacă bărbile aspre. Vin mereu și trec mereu și-i strigă vorbe de-mbărbătare și unii pleacă chiuind ca la nuntă și-ntr-un tîrziu, cînd lunca a rămas aproape pustie și el înțelenit acolo, curs tot în fînaț și-n vreme, cînd pe șleahul Cetății de Scaun se scurge cel din urmă pîlc de ferentari, vede ariergarda formată dintr-un steag de vînători călări, cu caii la mînă așteptîndu-l, atunci răsună din lunca Argeșului un cîntec bărbătesc, cîntat pe mai multe glasuri :

Voi voinicilor,
Voi vitejilor,
Eu v-aș întreba,
Să-mi spuneți ceva
D-al meu drăguț fiu, cîntă tenorii aburit și tremurat.
Voinici d-auzea
sta și răspundea, se cîntă răspunsul la unison.

Apoi bașii. Puternic. Răscolitor :

— Măicuță, dragă,
P-acest voinicel.
Nu-i de a-l cunoaște,
Nalt și sprîncenat,
Fețișoara lui
Spuma laptelui,
Ochișorii lui,
Două muri de cîmp...

Cîntecul se pierde în luncă, poate c-o tristețe adîncă, poate c-o-nțelepciune pe care el n-o poate pătrunde :

Căluțelul lui,
Puiul zmeului.
Scărișoara lui.
Două fălci de zmeu.
Tăftărașul lui,
Două năpîrci berci
De coade-nnodate,
Din gură-ncleștate...

— Măria-ta, îi șoptește la ureche spătarul Calotă Bozianu... Dă-mi spada și să-ncălecăm. S-ar putea ca Sinan să se trezească din amorțire. Sîntem prea puțini pentru spahiii lui și pentru gîndul negru a lui Mehemet bey.

Iese din el ca dintr-o prăpastie necunoscută. Dă spada Basarabilor c-o strîngere de inimă dureroasă. Ciulește urechea și prinde, venit de nicăieri, cîntecul de vitejie ca ceva nelămurit și-ndepărtat. Iată că s-a sfîrșit șederea lui în tabăra mare de la Copăceni, visul de a-l opri pe Sinan la porțile țării și că din clipa cînd va pune piciorul în scăriță, va fi un învingător învins, căruia Dumnezeu și destinul îi vor pune mereu și mereu alte întrebări chinuitoare.

Vătaful Simion i-l aduce pe Sultan.

Oamenii de arme aduc caii căpeteniilor.

Urcă-n șa.

Încalecă și ceilalți. Își rotește privirea peste ei. Vînătorii călări se-apropie la trap bătut, cu steguleţele verzi de la sulițe, fîlfîind.

— Paharnice Șerban.

— Poruncă, măria-ta !

— Unde ți-s copiii, jupîneasa, neamurile ?

— La chervanul artileriei măriei tale.

— Și avuțiile ?

— Tot acolo, doamne.

— Stai în stînga mea, binecredinciosule.

Pune pulpă, sloboade frîul și coboară în buiestru coasta muncelului, copleșit dintr-odată de-o tristețe sfîșietoare.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Dincolo de Jilava se lasă o înserare de aur. Pulberile stîrnite de copitele miilor de cai plutesc în văzduhul sîngeriu, peste coamele plutelor care mărginesc drumul, răsădite în vremea lui Radu de la Afumați. În cerul portocaliu, nici un nor. Doar cîrdurile de ciori care zboară spre București. Și singurătatea înfiptă-n el, rece. A trecut pe lîngă convoaiele de băjenari, muieri mînînd voinicește boulenii înjugați la care cu calabalîc, suduindu-i oștenii neînstare să-l oprească pe turc, arătîndu-le bucile goale, scuipîndu-i și ocărîndu-i. La Sinteşti șleahul plin de telegi venite pe Drumul Olăcului de la Vidra, ori de la Fălăștoaca, ori din codrii Vlăsiei, de prin sloboziile de margine, cu moșnegi trunchioși, sub alte domnii mărginași în arme și muieri slobode la gură, în fote și-n ii colorate, cu săcurile și furcoaiele agățate la loitre și-n răscruce, lîngă troița celor Trei fecioare, cocoțat pe-o teleagă cu osia ruptă, un călugăr zdrențăros vorbind mulțimii despre sfîrșitul lumii și Apocalipsă. Barbă de cîlți, ochi goi, știrb, cu gheare negre, desculț, cu rășchitoarele crăpate și pămîntii de cît rășchiraseră colbul drumurilor... « – Că s-a-ncuibat diavolul în sfintele monastiri și egumenii greci au țiitoare și roabe pentru preacurvie și-au ajuns să vîndă sufletul monahicesc lui Belzebut și noi, cuvioșii pămînteni, li sîntem slugi și robi, ne-ndepărtează de citanie și de scrierea sfintelor cărți, să rămînem proști și slugi să le fim. Eu sînt Visalom, zugravul de icoane de la Snagov. Pribegitu-m-am de scîrba vieții monahicești adusă în sfînta monastire de Calist și blestemul lui Arie să cadă asupra veneticilor care ne smulg din baștina noastră și-asupra celor ce așezați în fruntea țării în neînstare sînt să păzească datina, ba o vînd pre ea și pre noi veneticilor și iată Doamne pedeapsa ta asupra noastră și...» — Loc, loc strigă alergătorii domnești, ar-

măşeii în coantăşe negre bat cu buzduganele în loitre, mai bat şi-n vite, greşesc şi pe spinările muierilor cîte-o ghioagă mai blîndă — strigăte, chiräeli, blesteme, tamazlîcurile de vite mînate de feciorași abia ieşiţi din opinci buiesc în şleah mugind, boi şi vaci cu albul ochilor holbat sparg rîndurile gărzii de vînători călări, praful se ridică înecăcios acoperind coantăşele, aşezîndu-se pe coifuri, caii de oaste bat vitele cu picioarele, le muşcă, abia a ieşit din înghesuiala aceea amarnică, tîrînd după el chipul călugărului Visalom, zugravul de icoane de la Snagov, şi vorbele lui care-l acresc de adevărate ce sînt.

Călăreşte la trap întins pe lîngă steagurile de pedestrime, pe care le-ajunge din urmă după Sinteşti. Oamenii sînt negri de praf. Storşi. Le-a ieşit sudoarea prin coantăşe. Unii mărşăluiesc cu coantăşele agăţate de suliţe, numai în cămaşă. Alţii şi-au scos botforii, i-au legat de urechi şi-i poartă pe umeri. Altădată ar fi poruncit să le tragă cîteva gîrbace. Acum li se-nchină-n gînd. Trimite un olăcar după marele vornic Ivan Norocea şi-i porunceşte să facă tabără în Jilava, să lase oamenii să doarmă şi abia mîine seară să-i aducă la Bucureşti. — Unde, măria-ta ?... — În tabăra de la Văcăreşti, vel vornice !... — Or să fugă doamne, la noapte. Jumătate din ei sînt din tîrg. Se duc la neveste, la drăguţe, abia-i ţin şi-aşa... — La Jilava, am zis, mîrîie şi pune pinteni. Tocmai asta nu vrea. Să-i lase slobozi în tîrg. Olăcar la galop, biciuind tot ce-i stă în cale.

— La măria-sa !... La măria-sa !

Omul cu sudoarea curgîndu-i în ochi, picurîndu-i pe nas din sprîncene, îi spune că ungurii căpitanului Kir Albertu s-au pus pe jăcuit Tîrgul de Scaun. Jăcuie, spintecă neguţătorii, pun foc. Ce poruncă are de dat ? Mugetele vitelor îl turbează. Telegile ţărăneşti au intrat pînă şi în convoaiele artileriei. Se ridică în scări. Tot şleahul, cît vede cu ochii, o mare de capete, vite alături de călăreţi, mergînd între cai, ori revărsate pe holde, telegi lîngă harabale şi pe telegi suiţi pedestraşi răniţi, coantăşele sîngerii ale roşiilor de ţară în rînduri strînse şi pe oblînc ţînci culeşi din şleah, unii chirăind, alţii scobindu-se în nas, şi copile şi muieri mai tinerele, altele aşezate pe crupă, parc-ar fi trecerea poporului ales pe fundul Mării Roşii şi totul, ţipetele armăşeilor, poruncile pe care nu le-ascultă nimeni, scîrţîitul miilor de osii şi tropotul miilor de dobitoace, totul în norii de pulberi aurii, după o înţelepciune a norodului moştenită din moşi strămoşi, trista înţelepciune a băjeniei. Marele şătrar poate-a ajuns de patru ceasuri la Văcăreşti, ţăruşind tabăra şi locurile unităţilor. Olăcarul îşi ţine cuşma în mînă. E sleit. Calului îi tremură picioarele.

— Treci la convoi și odihnește-te, Ioane, ori Gheorghe.

— Mihu, măria-ta.

— Atunci, Mihule, spune și-i scîrțîie praful între dinți.

Trece pe lîngă cazaci chiar atunci cînd doi haidamaci prind cu arcanul un tăuraș și bătîndu-l cu latul săbiilor îl mînă spre hambale, în chiotul căzăcițelor ițite pe sub pologuri.

— Nu-i mai satură șătrăria, sătura-i-ar satana, spune cineva din gardă.

Cazacii din fruntea sotniei, cu piciorul drept trecut peste arcul șeii, zdrăngăne cobzele și cîntă un cîntec trist de stepă, pe trei voci. Aude bașii, pentru că-i plac bașii. Își poartă dolmanele aruncate pe-un umăr, au cizmele roșii colbuite și-o nepăsare regească. Îl recunosc, chiuie, unii trag din pistoale, speriind muierile. Hatmanul Ocesalski îl salută strigîndu-i *«Pahibel biszurmanom»*! S-a ciupit hatmanul. Îi rîde de sub mustățile de-un cot. Poate libertatea deplină n-o cunosc decît cei care nu sînt legați de nimeni și de nimic, în afara bunului lor plac, cum slobozi ca pasărea sînt acești bărbați de la Praguri. Poruncește trecerea căpeteniilor la steaguri și unități. Marii boieri din suită dau pinteni. Unii se-ntorc. Alții îl depășesc la galop. Nu i-a mai văzut pe Buzești. I s-au părut reci, închiși în ei, bănuitori. Sînt geloși pe fiecare zîmbet dăruit altuia. Geloși nu din marea lor dragoste. Doamne cum strică puterea sufletele oamenilor, înainte erau doar veri, petreceau împreună, își știau de dragoste și de moșii, acum își caută unii altora tîlcuri ascunse în fiecare vorbă, în fiecare gest și lui e o lehamite sleită de jocul ăsta al tîlcurilor. Logofătul Chisar și-a pus singur săcurea călăului pe grumaz. Poate așa s-a-ntîmplat cu Mihnea, dar altfel s-a-ntîmplat cu Ieti Ghirai Kalga. Astăzi, însă, s-a dovedit mai tare dragostea de țărnă și onoarea de nobil, decît pofta de putere și dușmănia, lucru care-l cinstește și care i-l face drag, atît cît poți să-ți iubești dușmanul de moarte.

Ajunge oștile Băniei. Băjenarii au rămas în urmă. Se călărește în rînduială. Unii își cruță caii, ducîndu-i de dîrlogi. Pîlcuri întregi mărșăluiesc așa, cu caii la mînă, cu sulițele și scuturile legate la șei. Trece la galop mic. S-apucă să numere rîndurile pîlcului pe care-l depășește. Cu cincisprezece rînduri mai puțin. Tresare. Numără fiecare escadron și din fiecare lipsesc pe puțin cincizeci de oameni și cel mult șaptezeci, adică domnia sa marele ban Mihalcea Karatzas, care-a raportat că n-are decît trei sute de pierderi, morți și răniți, care s-au și scris în catastifele Băniei, domnia sa a-mputinat oastea cu o parte din trei, acum cînd Sinan este pe urmele oștirii și cînd s-a desfăcut, la Copăceni Oastea Mare. Îl răbufnește mînia pe care și-o macină în dinți cînd trece pe lîngă marele ban,

vîrît în platoşe, cu chivăra pe cap, călărind în faţa steagului Băniei cu buzduganul de ban în mînă şi leduncа din fir de aur strălucindu-i peste platoşă. Dac-ar fi fost mare ban, în loc de vodă, ar fi făcut la fel. Adică ar fi repezit la Craiova a treia parte din oaste, s-o apere. Îi răspunde la salutul cu buzduganul, ridicînd dreapta înmănuşată şi mai la trap, mai la galop mic ajunge din urmă deliii şi beşliii jupînului Ştefan Petnahaci, cărora le aruncă praful în nas escadroanele de sărăcei şi scutelnicei urcînd la pas dealul Văcăreştilor în vreme ce înserarea acoperă cîmpia şi codrii cu umbre violete şi se aud înnebunite, trăgînd în dungă, clopotele Bucureştilor.

2

Ajunge-n dealul Văcăreştilor odată cu umbrele nopţii şi escadronul de curteni. Se văd aşezate într-un semicerc uriaş fînarele aprinse de şătrărei, cu ţipla colorată pentru a fi recunoscute de comandanţi şi olăcari. Roşii pentru roşii de ţară, aşezate în buza dealurilor spre Dîmboviţa şi Leordeni, galbene pentru călăraşii domneşti, agăţate de lănci în capul drumului care coboară în mahalaua Văcăreştilor şi altele verzi mai spre Tăbăcari, albastre, cîţiva şătrărei ridică bariera în faţa cortului marelui şătrar aşezat pe-o tobă între patru fînare, cu altă tobă în faţă, pe care-a-nşirat călimările, penele de gîscă şi poruncile de cvartir scîrţîite de doi dieci gheboşi, pe feţele lungi ale cărora joacă flăcările palide, dîndu-le înfăţişare de înecaţi. Îşi spune că marele şătrar îşi ţine diecii mai mult flămînzi, lucru care ajută sîrguinţa. Marele şătrar Vasile Ţîru cu mustăţile îmbîrligate, tîrîndu-şi o cogeamite săbioaie după el, înarmat cu buzduganul menit să-i întărească poveţele rostite cu glas hîrîit, sare de pe tobă strigîndu-i încrîncenat :

— Hei, cap de oaie ! Unde dai buzna în tabără fără hatişerif de la sultan, vedea-te-aş spînzurat de fudulii, dacă ţi-a mai lăsat Sinan fudulii, căpitan de claponi ce eşti ?

Întărîtat înainte de a-şi începe slujbele, după scîrbavnicul obicei al pămîntului care-i face pe slujbaşii ţării cei mai înrăiţi asupritori ai celor pe care-ar trebui să-i slujească, Vasile Ţîru sare la el cu buzduganul ridicat, coborînd din ceruri tot soborul sfinţilor mucenici. L-ar mînia pe Dumnezeu dacă ar cîrti împotriva şătrarului care după ce aleargă cu limba de-un cot înainte oştirii, să găsească vaduri şi locuri de tabără cu tot ce trebuie, de la fîn pînă la apă, intră şi-n luptă aşa cum a făcut-o nu o dată, taie ce taie cu săbioaia, apoi se-nchină cuviincios şi se-ntoarce la locul lui

veghind asupra convoaielor, hoților, liniștii taberei și avuțiilor din ea. Văzîndu-l pus pe moarte de om, îl strunește pe Sultan :

— Las-o mai domol, Țîrule, că-ți dai duhul !

— Văleleu, măria-ta, că era să te mirui de mă pomeneai pînă la a noua spiță. Îmi scoase Kir Albertu sufletul, vedea-l-aș spînzurat de fudulii. Ba că aia, ba că asta, îmi venea să-l tai, nu alta.

— Unde l-ai tăbăruit ?

— Mai spre Cotroceni, la Dîmbovița. Aici era prea-n ochii noștri. Prăpădește tîrgul, măria-ta. Aolică, doamne, unde dormi la noapte ? Să-ți ridice saivanu, ori...

— La curte, Țîrule. Vezi să fie liniște. Să nu prind picior de oștean în tîrg, că-i rău. Să se strige porunca mea. Îi ridic în furci. Scutelniceii și sărăceii să se ducă pe la casele lor. Să se ducă și beșliii și deliii.

— Văleleu ce mai petrecere, măria-ta.

— Lasă-i.

— Îi las. Hai, măria-ta, du-te că-mi încurci locul.

— Să-mi răspunzi răvaș cu toate oștile care-au ajuns în noaptea asta. Mîine să fie gata pentru sfînta slujbă. Vezi că pedestrimile le-am lăsat la Jilava pînă mîine.

— Aolică, îmi făcuși capul calendar.

Se uită la el din lumina fînarului cu privirea aceea credincioasă care-l doare. În noaptea din ce în ce mai deasă răsună tropotul obosit al steagurilor de călărime. Se-ntoarce-n șa, Vasile Țîru îl vede înalt și țeapăn, cu cizmele moi de piele de capră înalte pînă la șolduri, mai mult o umbră, și albul ochiului armăsarului de luptă :

— Vînătorii și curtenii după mine, strigă.

— Vînătorii și curtenii după măria-sa, preia hotnogul Caloian.

— Vînătorii... tenii...

Strigătul se pierde în noapte din hotnog în hotnog...

Aici în dealul Văcărețtilor l-au așteptat oștimile, cîte rămăseseră în urma domniilor ticăloase și vînzărilor, acum trei ani. Trei ani de domnie, apucați spre dricul vieții, cînd țara își dădea duhul strivită de potrivnici și dintr-odată-n el izbucnită flacăra aceasta mesianică, despre care Valed Celebi Efendi spunea că este nepotrivită vremurilor, pe care Andronic Cantacuzino i-o aținta cu lecturi din toată lupta creștinătății împotriva turcilor, cutremurîndu-l la amintirea cruciadelor, ori a bătăliilor lui Iancu de Hunedoara și-ale marelui și slăvitului Ștefan, ori la lupta lui Roland pentru mîntuirea Franciei de sarasini. Apoi venea rîndul lui Nikifor Parasios să-i amintească gloria Bizanțului și a acestei lumi balcanice, căruia el ar putea să-i redea vechea strălucire. Aici îl așteptau oștile, prost

înarmate, îl aştepta garda de ieniceri, mai mult temniceri decît gardă, şi puhoaiele de datornici levantini ai domnitorilor dinaintea lui. Ce blestemate timpuri ! Petre Cercel şi-a putut dobîndi tronul tatălui său prin protecţia Caterinei de Medicis şi a regelui Franciei, Henric III de Valois. Iar el, acelaşi tron al tatălui lor, prin influenţa Cantacuzinilor care-l vedeau omul de arme în stare să ridice principatele dunărene, să închege o coaliţie şi să elibereze Constantinopolul în care, desigur, şi-ar fi revendicat cei dintîi descendenţa lor împărătească. A intrat în Cetatea de Scaun, cu zidurile afumate de focul asediului lui Ion Vodă Cumplitul, conştient că n-a venit aici să se-navuţească şi-apoi să fugă aiurea ; ori să-şi plece capul destinului acestuia tragic al domnilor Ţării Româneşti. Se-ntorc acum din luptă, după doi ani de război, ei singuri împotriva Imperiului otoman şi-a tătarilor, ei singuri ca nişte arhangheli, ori ca nişte demoni ai răzbunării, renăscînd din ură şi din amintirea gloriilor trecutului, ei care-au dus în galop şi-n săbii, în tot lungul Dunării, astă-iarnă şi adînc în vilaietul amărît al Bulgariei, sămînţa răzmeriţei şi gustul libertăţii. Deasupra se bolteşte uraniscul bătut cu stelele lui august, de aur. A cîştigat una din cele mai strălucite bătălii ale creştinătăţii. Toată lumea europeană ştie c-a avut un singur oştean împotriva a zece oşteni turci. Şi totuşi. În loc să-şi ducă steagurile glorioase spre Dunăre, iată-l aici, întors noaptea, pe furiş, ca un fur, ori ca un învins.

Îşi muşcă pumnul înmănuşat. În Văcăreşti miroase a pruni, a meri şi-a livezi grele de rod. Peste tot, linişte. Doar cînii îi latră răguşit. Linişte părelnică. Ochiul lui de oştean vede după nişte ostreţe luciul frînt al unei arme.

— Care eşti acolo ? întreabă.

— Care eşti ăla care-ntrebi ? i se răspunde.

— Pas la măria-sa, spune aspru vătaful Simion.

Şuşoteli. Tusete. Ies cîteva umbre cu spăngi şi halebarde vechi. Trec pîrleazul. Îi numără. Sînt opt.

— E măria sa, bă nea' Ispas, spune cineva şi-atunci din livada care dă în Dîmboviţa — miroase a apă murdară şi-a luncă, e frig şi undeva în sus, spre mitropolie, ard cîteva focuri — se-arată alţi bărbaţi, unul din ei duce pe umăr o archebuză cu fitilul aprins.

— Stinge fitilul, mîrîie vătaful Simion, trăgîndu-şi calul în faţa voievodului.

— Sîntem noi, tăbăcarii, măria-ta.

Oamenii vin cuviincios la trei paşi. Unii îngenunche în uliţă.

— Ce faceţi la ceas de noapte, întrarmaţi ?

— Păzim ce nu pot păzi ăi de trebuie să păzească, doamne.

— Ai limba lungă, cumetre.

— Mi-o lungi vremea, măria-ta.

— Rămîneţi în caraulă. Dacă vă asupreşte careva, aprindeţi ciuga şi bateţi talăngile. Am la curte destule oşti, să ţină tîrgul. Hotnogule Caloian.

— Poruncă !

— Să ai un pîlc de vînători, gata pentru mahalaua Tăbăcarilor şi-a Văcăreştilor...

Simte că asta nu-i îmbunează pe tîrgoveţi. Stau în drum, rezemaţi în coadele halebardelor şi fuşturilor, din ce în ce mai mulţi, parcă i-ar naşte cîte doisprezece negurile mahalalei.

— V-ascult, spune c-o urmă de slăbiciune, ori poate de ruşine.

Linişte. Au tăcut şi ciinii, tolăniţi pe la picioarele stăpînilor.

— Dăduşi ţara, măria-ta ? întreabă cel căruia i se spusese Ispas.

Tresare. Aştepta de ieri întrebarea asta. Ori de azi-noapte. O văzuse-n ochii glotimilor. Mocnită. Tac oştenii din şei. La ce-ar sluji vorbele ? Ce le poate spune despre ziua cumplită a Călugărenilor ? Sau ce pot spune vorbele despre sublima lor dăruire ? Sau ce pot înţelege mahalagiii despre tot ce-a fost la Călugăreni ? !

— N-o dăm, Ispasule. Atît că ne tragem la munte, ca-n veac.

— Desfaci oastea, măria-ta ?

— Ai vrea ?

— Nu huli, doamne !...

— Ba.

— Atunci ia-ne cu oastea, dacă te-nduri să-ţi laşi scaunul fără luptă.

I se pune un văl de ceaţă pe ochi. Duce mîna la sabia cu cap de grif.

— Sînt Ispas tăbăcaru, ăla de ţinu şleahul Văcăreştilor, cînd cu răzmeriţa, măria-ta.

— Lasă trebile ostăşeşti în seama domnului tău, Ispase. Repezi oameni de credinţă la toate isnafurile şi-n toate mahalalele şi-n Tîrgul de Sus, şi-n Tîrgul de Jos, şi-n Tîrgul Cucului şi-n Tîrgul din Lăuntru...

— Îi reped, măria-ta.

— Mîine să fie toate isnafurile, cu staroştii şi pîrgarii la Sfîntu Nicolae, la slujbă. În noaptea asta să-ncarce calabalîcul în harabale şi mîine după slujbă să iasă toţi în drumul domnesc al Tîrgoviştii. În tocmeală straşnică, că altfel...

— Să-ndesăm şomoioage pe sub streşini ? S-aducem păcură ?

Glasul omului tremură abia simţit.

— La ce ? Nu punem foc. Ne-ntoarcem.

— Să te-audă Cel de sus și să te binecuvinte, spune un bătrîn.

Cînd îl întreabă ce se mai aude prin tîrg, Ispas își dezleagă limba. Că marii negustători nu l-au mai așteptat să-i dea binețe. Și-au încărcat avuțiile în harabale, au tocmit oameni de pază, și-au urcat muierile și copiii în harabale căptușite cu piele și-au luat calea Brașovului. Numai ei l-au așteptat, cu lacrimile-n ochi și...

Deodată izbucnește o talangă spre Podul Turcului și Ciutăria domnească, vîlvătaia unui foc și strigăte de muieri. Fără să se uite înapoi, pune pinteni atît de crîncen încît Sultan, neobișnuit, cabrează nechezînd mînios. Gărzile îl urmează la galop, spărgînd tăcerea îndoielnică a nopții de vară.

...Patru trabanți beți, cu mundirele desbumbate, hărtăniți, cu săbiile goale în mînă, atacă doi tîrgoveți, tatăl și fiul, numai în cămeșoaie, care se apără cu furcile. Alți trei aruncă pe ferestre pernele, pilotele, macaturile și vesela de aramă, în vreme ce alți cinci, îi numără cu satisfacție crudă, tîrăsc în bătătură trei muieri, două foarte tinere, despletite, cărora le rup cămășile la piept și cele două rămîn cu țițele goale, trabanții se silesc să le trîntească lîngă căpița de fîn pe lîngă poartă, muierile țipă, săbiile zăngăne lovindu-se de furci, cei doi strigă :

— Săi vecine, Trifănete !... Săi, că ne taie !... și pe uliță vin urlînd, rostogolind o butie, alți trabanți. Butia are cepul sărit. Trabanții o rostogolesc pînă cînd vinul țîșnește vesel și-atunci se bat cu pumnii s-ajungă la acel izvor cu chivărele întinse. Fericitul stăpînește locul pînă cînd adună ceva în chivără. Bușit, se retrage și bea lacom, ăsta de-acum are părul roșu și mundirul fără o mînecă. Unii au pus foc la o șură de paie vechi... Și-l trage pe Sultan în umbră. Vînătorii călări așteaptă nemișcați în șei.

— Tăiați-i și spînzurați-i de picioare, poruncește.

Rămîne acolo în întuneric, cu dinții clănțănind de ură stăpînită, privind lacom masacrul nemilos. Vînătorii călări țîșnesc pe uliță și-i iau în sulițe pe cei cu butoiul. N-au timp decît să strige : — *Farkas !* Strigătul de primejdie. Sînt împunși și hărtăniți cu săbiile. Cei din curte încearcă să facă front, umăr la umăr. Vînătorii sar din șei direct peste gard. Îi împung cu vîrful sulițelor, îi hăituiesc pînă-i lipesc de peretele casei și-i străpung acolo, lovindu-i fără milă. Femeile își adună zdrențele peste piept. Cea mai bătrînă bate mătănii, lovindu-și fruntea de bătătură. Focul arde în vîlvătăi înalte, luminînd în roșu locul masacrului. Mîine Kir Albertu o să-și holbeze ochii și-o să zbiere și-abia așteaptă să zbiere ca să-l ia între sulițe și să-l ducă în lanțuri să-l zvîrle la picioarele căcăcioasei altețe princiare. Cineva bate talanga dintr-un prepeleac, de-nnebunește. Se văd ieșind mahalagiii cu săcurile. Îi ordonă hotnogului Caloian să patru-

leze tot orașul cu vînătorii, împărțiți pe cîte-o lance de zece oameni și să fie fără milă. La miezul nopții o să-l schimbe curtenii. Schimbul să se facă în curtea palatului domnesc. — Să te duc pînă la pod, măria-ta, se roagă hotnogul, ștergîndu-și lama pe mundirul unui trabant.

— Ba ! Să vină doar patru vînători...

Smucește frîiele. O ia la trap des spre Cetatea de Scaun zugrăvită sumbru pe noapte, dincolo de Dîmbovița. Prinde cu coada ochiului truda mahalagiilor care spînzură de picioare în dudul din uliță, cel dintîi hoit de trabant.

3

— Ai fi, n-ăi fi măria-ta, io nu știu decît că te detun. Nu las podu' pînă nu vine pîrcălabu' Colilie...

Omul stă în donjonul principal și-l amenință cu archebuza din care nu se vede decît punctul roșu al fitilului aprins. Zidurile Cetății de Scaun sînt mohorîte. În șanțul cu apă se oglindesc stelele și orăcăie pe-ntrecute broaștele. Tot tîrgul s-a-nviorat. Au tăcut clopotele bisericilor, în schimb bat talăngile străjilor de tîrgoveți înbățoșate de prezența vînătorilor călări. Tălăngile și toacele, din cînd în cînd răsună cîte-un foc de pistol, luna stă în tării la fel de galbenă ca la Călugăreni și pe dealul Văcărești-lor s-au aprins sutele de focuri ale taberei. — «Ar trebui curățat șanțul cetății. L-a năpădit papura». Se-nvelește în mantie. Ascultă ropotele care urcă dinspre mitropolie. Trec la galop cîțiva călăreți.

— Scutelniceii, măria-ta, spune în șoaptă vătaful Simion, ca și cînd s-ar teme ca vorbind tare să nu trezească zidurile din mahmureala lor.

Iat-o rîvnita Cetate de Scaun, inima țării. O privește c-o durere surdă, c-o ură surdă pentru neputințele lui și-ale ei, pentru tot sîngele vărsat de poftitorii la scaunul domnesc care s-au ucis frate pe frate pentru nebunia asta a domniei, amețitoare și îmbătătoare, pentru măreția ei posacă, pentru ceea ce-nseamnă în conștiința vremii: o flamură a unui gînd, gîndul permanenței, al puterii orînduite de oameni și de Dumnezeu după datină ; poate o speranță în dreptate și-n demnitate, așa cum a năzuit spre ea cînd nu era domn și cînd știa ce tiran îi stropește zidurile cu sîngele supușilor, cînd știa cîte omoruri prin jungher și otravă a tăinuit sub bolțile-i sumbre. Vine să-i ceară adăpost pentru o noapte, apoi s-o părăsească în ghearele lui Sinan. De la zidirea ei, n-a pățit ase-

menea rușine și singurul stăpînitor care i-a trecut pragul cu sabia-n mînă a fost Ștefan cel Sfînt al Moldovei. «Am să te las, ca să-ți duc dorul și să te simt arzîndu-mi inima cu blestemele tale»... Pîrcălabul Colilie, fost căpitan de călărași domnești, șchioapătă și bocăne cu piciorul lui de lemn pe podina donjonului. Și-a lăsat piciorul astă-iarnă în luptele din Bulgaria.

— Hei, Colilie, te-ai dedat trîndăviei, omule. Hai c-am prins chiag de cînd te-aștept.

Se sperie singur de ecoul glasului răzbit din ziduri și luciul apei.

— Iertare, măria-ta... Pînă să-mi prind blestematul ăsta de picior de lemn. Aolică, doamne. Te cunoscui după glas, da nu te cunoscui după parolă. Și-mi poruncișsi să nu dau drumul nici lui Domnul Savaot...

— Colilie.

— Preasupus la poruncă...

— Lasă podul, Colilie...

— Preasupus la poruncă, da' nu-l las măria-ta. Parola...

Îi vine să-l tragă-n țeapă pe căpcăun. Stă o țară-ntreagă în neliniștile lui și ăstuia îi arde de parolă. Ar vrea să-l spurce, apoi se-nmoaie dintr-odată și-l întreabă pe Colilie dacă el dă parola cu glas mare, atunci s-ar putea să-l audă dușmanii și să i-o fure, la care pîrcălabul nădușește în sudălmi, sună alarma, trîmbițașii sfîșie noaptea cu chemarea ascuțită a trîmbițelor, arcașii urcă la crenele făcînd să duduie podinele, apoi s-aude scîrțîitul ușii de fier de la casa grilei, se coboară scara de frînghie, pe scară se lasă trei arcași cu fînare, ajung la luntrea de serviciu, o dezleagă și vin dincoace, în vreme ce pîrcălabul ordonă înțeglarea săgeților. Luntrea rămîne la un pas de țărm.

— Parola, suflă careva și ridică fînarul, aruncîndu-i lumina în obraz. Vătaful Simion dă parola, care este data zilei spusă invers, adică în loc de 14 august, 41 august și 5, adică suma celor două cifre... Luntrea se-ndepărtează plescăind din lopeți. Pîrcălabul are-n față o veșnicie de veșnicii. Se resemnează. În sfîrșit. Huruitul lanțurilor, scrîșnetul macaralelor și podul se lasă peste șanț în vreme ce grila de fier este ridicată, căscînd golul porții ca o gură neagră a neființei... Gărzile aliniate, fînare, bucuria lui Colilie bărbos, ochios, care-i zîmbește pe sub sprîncenele zbîrlite și-i spune că doamna Stanca a golit palatul, că n-a mai rămas un cui ori un sfeșnic și că dacă vrea să doarmă, nu poate dormi decît în odaia lui de pîrcălab șchiop și holtei, că să-l ierte dar în curtea mică a adăpostit tot muieretul și plozii din Tîrgul din Lăuntru, pe care

l-a luat la cercetare marele căpitan de oşti Kir Albertu în dîrdora prieteşugului cu măria-sa...

— Alea au ştiut parola, Colilie ?

Colilie care-l duce pe Sultan de frîu, bocănind cu piciorul de lemn, încearcă să se scarpine sub coif. Se opreşte la poarta mică a palatului şi-i spune încet, să-l audă numai el.

— Parola aia o ştim cu toţii de la facerea lumii, măria-ta, şi-i sfîntă !

Zornăie cheile multe şi mari pe care le poartă pe-un cerc de fier petrecut peste braţ. Un paj înalt, învăluit în pelerină, cu cuşmă de vînător domnesc, aduce un fînar. Colilie zornăie mereu cheile, le ridică în lumină şi se răţoieşte la paj spunîndu-i să fie cu ochii în patru. Pînă la urmă găseşte cheia, o răsuceşte în broască şi deschide poarta de la hora mică, împingînd-o cu umărul. Îl izbeşte miros de aer zăcut.

— Mă duc numai cu Simion, Colilie.

— Şi cu copilul de casă, măria-ta, care-o să vegheze unde-i veţi porunci.

Descalecă. Greoi. Îl cuprinde o sleială şi-o teamă superstiţioasă, aproape o spaimă de tăcerea sumbră şi neagră de dincolo de prag. Vînătorii domneşti iau caii.

— Duceţi-vă, le ordonă.

Rămîne cu vătaful Simion, cu pajul şi cu pîrcălabul care-i sărută mîna. Tresare pentru că-l frig lacrimile lui Colilie căzute pe dosul palmei. Brusc, îi ia obrazul bărbos în palme, îl trage la el şi-l sărută pe gură. Urcă scările de piatră tocite de vreme şi de tocurile jupîneselor şi jupînilelor din curtea doamnelor, intră în odaia gărzilor, pintenii clinchetesc straniu şi paşii răsună puternic pe lespezi, sub bolţile joase, apoi, în lumina legănată a fînarului purtat de paj, intră în hora mică, locul de petrecere al curţii doamnei. Încremeneşte. Pustiu. Pînă şi respiraţia are ecou, distinge un miros vag de iasomie, ori de busuioc, ori de izmă, Stanca avea obiceiul să pună peste tot glastre cu busuioc şi cu izmă creaţă, a uitat aici mirosul ăsta, rămas viu dincolo de singurătate şi parcă aude rîsul gîlgîit al jupînilelor date la curte, bătaia războaielor şi glasul Stancăi, melodios şi aspru, glas de olteancă şi de doamnă...

— Simioane...

— Poruncă, doamne, răspunde o voce dulce, tremurată şi bărbătă.

Se răsuceşte vijelios. L-au lăsat singur cu pajul. Se repede asupra lui. Pajul îi vine în întîmpinare, căzîndu-i în braţe.

— Tudoro !
— Eu, măria-ta. Tudora, roaba și stăpîna ta, doamne.
Îi caută buzele c-o sălbăticie care-o face să geamă.

4

Provincialul companiei lui Isus pentru Valahia și Moldova, Girolamo Estorga, își plimbă felinarul orb peste lăzile florentine în care-a ambalat porțelanurile olandeze, brocarturile venețiene împreună cu toate lucrurile de preț din casa misiunii. Le sigilează cu sigiliul pe care este săpată deviza Ordinului : «Ad majorem Dei gloriam». Șase călugări iezuiți, purtînd sub rasă pieptare de piele, cizme cu pinteni și spade lungi, urcă lăzile în cele trei harabale ale misiunii cu atelaje de patru cai zdraveni și pologuri din pînză de corabie. Girolamo Estorga îl ascultă vag pe condotierul Cosma Capponi, care-i vorbește de faptele vitejești la care s-a dedat pe cîmpul de luptă împotriva necredincioșilor. Ori acest condotier este cretin, ori face pe cretinul și atunci nu i-ar strica o pereche de cațavete potrivite pe picior de fra Ippolito, specialistul Inchiziției. De fapt toată forța Romei se concentrează în contraofensiva catolicismului la curțile Poloniei, Sfîntului imperiu și Transilvaniei. Iată, este de cincisprezece ani provincial aici și n-a reușit să convertească pe nimeni. Poate așa se explică dizgrația în care-a căzut... De dincolo de zidurile masive ale misiunii răzbat zgomotele furișe ale migrației. Nu știe ce să facă ? Să rămînă într-un București ocupat de turci, numai din dorința de a-și măsura cutezanța, poate reușind să convertească cîțiva disperați, dispuși în schimbul adăpostului oferit de misiune să se lepede de-un Dumnezeu ortodox din care n-au înțeles nimic, pentru alt Dumnezeu catolic din care au să-nțeleagă și mai puțin ; ori să se retragă odată cu refugiații și să-ncerce acolo, în vălmășag și panică, să cîștige ce n-a putut cîștiga pînă acum ? Este cert că Europa se găsește sub influența unei intoleranțe spirituale totale, catolicismul, a unei ortodoxii mai mult decît tolerante, cea constantinopolitană, ciudat de fidelă ei înșiși, și a unei noi ortodoxii, plină de incertitudini, lacomă de prozelitism, a răsăritului îndepărtat. Protestantismul bate pasul pe loc...

Luna poleiește lacul pe care plutesc maiestuos cele șase lebede ale misiunii. Le va lăsa aici, dacă pleacă, ori poate le va lua cu el. Pe drumul Tîrgului din Lăuntru se aud mereu tropotele domoale ale cailor, mugetele vitelor, foarte des bat tălăngile, răsună focuri de armă și răpăie galopul patrulelor. Toată noaptea s-a îmbibat

pînă la saturație de spaime... Cu totul inexplicabil, și-i va rămîne inexplicabil, este faptul straniu că dogmele intolerante ale catolicismului, vegheate de rug și Inchiziție, au născut cele mai dure reacții : calvinismul, luteranismul, anglicanismul. Și dimpotrivă, acest ortodoxism tolerant este prea puțin minat de schizmă ; iar în lupta care se duce în Polonia pentru ruteni se demonstrează de-o tărie strașnică. Nici nu se poate pune problema Valahiei și Moldaviei. Aici credința pare a se fi identificat cu însăși spiritualitatea și permanența acestor oameni... Lăzile sînt urcate în cele trei harabale. Călugării își scot caii de șa din grajd. Strîng chingile. Își îndeasă pălăriile pe frunți. În clipa în care vrea să ordone încălecarea — avuția materială a misiunii trebuie pusă la adăpost în beciurile secrete ale bisericii catolice din Tîrgoviște — răsună lugubru clopotul de la poarta misiunii. Fără un semn, doi din călugări își trag spadele, lasă frîiele camarazilor lor și se duc la portița de serviciu. Girolamo Estorga aude scîrțiitul oblonului de fier. Poate refugiați cărora li se va fi rupt o osie ; ori cu copii mici și bolnavi ; ori oșteni preacatolici, beți, fugăriți de localnici, numai astă după-masă a-ngropat trei trabanți sfîșiați cu furcile... Acest Cosma Capponi îl irită cu grosolănia lui soldățească. Mirosul crinilor adus de o adiere răcoroasă îi întoarce stomacul pe dos. Retrăiește intens o înserare la misiunea ordinului din Aden, cu marea fosforescentă și nisipurile arzînde, cu cerul sîngeriu și foșnetul musonului în cocotieri, o retrăiește cu atîta intensitate, încît se sleiește. Pe urmă se dorește la un colegiu iezuit, la Roma, de data asta cu disperarea înstrăinatului. Înainte de a-și reveni aude drugii de fier căzînd și pietrișul aleii principale țăcănit la galop. Trei călăreți înfășurați în pelerine se reped spre arcadele din fața misiunii.

— Padre Girolamo Estorga ! spune unul dintre ei, sărind din șa.

Girolamo Estorga ridică felinarul. Omul își zornăie pintenii, îngenunche, se descoperă și-i sărută mîna.

— Din partea nunțiului apostolic Attilio Amalteo, trimis de sanctitatea sa papa pe lîngă nunțiul Alfonso Carillo, la curtea serenissimului principe Sigismund.

Girolamo Estorga coboară felinarul, ca cel îngenuncheat să nu-i vadă schisma de spaimă prost stăpînită. Attilio Amalteo, umbra perfidă a marelui inchizitor și a Consiliului secret, omul în urma căruia vin spadasinii, ori «parfumierii», cum îi numește cu un eufemism cardinalul Cinzio Aldobrandini pe specialiștii în otrăvuri ai Inchiziției...

— Vreo veste care ar putea contramanda plecarea noastră la Tîrgoviște, fiule ?

— Sînt fra Giusseppe Pisculo da Melfi, padre. Cred că frații mei mai pot aștepta o jumătate de oră, pînă cînd voi comunica sfinției voastre sugestiile monseniorului Attlilio Amalteo.

«Hm ! Sugestiile», își spune Girolamo Estorga, rugîndu-l să-l urmeze în misiune și scuzîndu-se pentru lipsa actuală de confort. Îi ordonă condotierului Cosma Capponi, care ascuns în umbra ultimei harabale auzise totul, să verifice încă o dată dacă s-au pus sacii cu ovăz, potcoavele, caielele, sacii cu făină și carnea uscată ; apoi își poftește oaspetele în stăreție. Pune felinarul într-o nișă, mărindu-i lumina. Constată că fra Giusseppe este franciscan, cu o deosebit de nobilă față, ca și cînd ar coborî dintr-o pictură a lui Tizian. Stau amîndoi în picioare, cercetîndu-se cu acea ipocrizie smerită impusă de normele vieții acestor două ordine de călugări soldați. După o introducere destul de lapidară, în care este vorba de salvgardarea credinței apostolice, fra Giusseppe Pisculo da Melfi îl întrebă în ce raporturi se găsește cu principele Mihail.

— Curtenitoare, îi răspunde, întrezărind, foarte vag, scopul venirii acestui emisar.

— Și unde se găsește ?

— Aici, după cîte-am aflat.

— Atunci lucrurile se simplifică. Se pare c-a fost înfrînt de Sinan. Drumurile sînt pline de refugiați.

— Dimpotrivă. A cîștigat o victorie strălucită.

— Atunci ?

— Atunci repetă drama acestor principate. Învingător în luptă se retrage la munte din lipsă de oameni.

— Perfect. Sfinția voastră îi va oferi oștirea de care duce lipsă... În schimb ne va face concesii. Aceasta este esența esențelor, în lumina adevărului și fără cazuistică. Acesta este ordinul monseniorului Attilio Amalteo. Îi rămîne sfinției tale să-l îmbrace în toată diplomația cu care va fi servit principelui.

— Pot să-mi explic astfel întîrzierea ajutorului principelui Sigismondo ?

— Cine-o poate ști exact, padre ?!

— Și acest ajutor este strict condiționat de aceste condiții, fra Giusseppe ?

— Numai Dumnezeu poate s-o știe, padre !

— Ce garanții se cer de-o parte și de alta ?

— Oh ! Principele Mihail, alungat de Sinan, cu țara invadată, cu riscul de a-și pierde capul dacă rămîne aici și cu acela de a nu putea trece munții dacă principele Sigismondo închide trecătorile,

va fi mai grăbit să ceară ajutor decît garanții. Pe cînd noi ? Cu noi este cu totul altceva, padre... Și asta m-a rugat în mod special să vi-o explic, monseniorul Attilio Amalteo.

Girolamo Estorga înțelege totul cu limpezimea spaimei. Mai ales acest «m-a rugat în mod special să vi-o explic». Este ultima șansă care i se dă. Jocul politic al acestui monsenior este de-o simplitate diabolică. Probabil el, prin Alfonso Carillo, a oprit ajutorul de oaste, preferînd să lase Valahia la discreția turcilor, ca ducîndu-l la disperare pe Mihail, să-l pună în fața definitivului : ori concesii și atunci ajutor ; ori fără concesii și-atunci să se descurce singur... Cumplit. Se-nfioară și nu poate jura că este atît de supus credinței, să nu-și dea seama de oroarea acestui procedeu josnic. Unde sînt ideile fierbinți ale «noii cruciade», unde este generozitatea nobilă a ideii creștine, unde este altruismul propovăduit de Christ, unde sînt bulele papale și chemările la cruciadă ?... Vai, totul se năruie în jur și pentru fiecare din aceste gînduri maestrul Ippolito ar fi îndreptățit să-i sfărîme oasele de-o mie de ori.

— Pentru că am stat în șa aproape paisprezece ore, vă rog, padre, arătați-mi un loc unde să mă pot culca, împreună cu însoțitorii mei. *Aproposito*. Am o poruncă specială a monseniorului pentru comandantul artileriei, signor Vicenzo Bombardier Mantovano. Probabil mîine, înainte de audiența pe care-o veți cere principelui încă în noaptea asta, mă veți îndruma spre parcul artileriei. Și-acum, padre, fîn și apă pentru cai, și... noapte bună.

Fra Giusseppe Pisculo da Melfi schițează o reverență, lovindu-și teaca spadei de lespezile pardoselii. Girolamo Estorga ia felinarul și-i face semn să-l urmeze.

5

Poate asta este vraja Tudorei. Să-i simtă neliniștile și s-alerge în calea lui și-a lor, bărbată și femeie. Pîrcălabul Colilie nu cunoaște ușa zidită-n peretele spătăriei, în spatele căreia este odaia de taină a voievozilor, ascunsă cu măiestrie de vechii arhitecți între denivelările caturilor de jos și celor de sus ale palatului. Încearcă să n-audă ecoul pașilor vătafului Simion care-a aprins lumînarea de ceară și-a adus o carafă de vin de Chios, privindu-l cu mustrare și înțelegere.

Tudora îi întinde piciorul. Îi trage cizma de carîmbul înalt, simțindu-i sub degete pulpa cărnoasă și suplă. După ce-o descalță, Tudora își despletește coadele adunate cunună în vîrful capului,

să nu se vadă de sub cuşmă. Poartă tunica verde de catifea, cu fireturi de argint a vînătorilor călări, aşa cum a purtat-o întotdeauna cînd s-a strecurat la curte, chemată de el din sihăstria Tîrgşorului. Tunica i se mulează pe pieptul plin, de femeie care-a cunoscut dragostea şi-a alăptat, e înaltă, încă subţire, cu mîini frumoase şi degete lungi, are buzele cărnoase şi cînd îşi desface cozile, cosiţa auriu-roşcată îi cade uşoară pe umeri, pînă la mijloc. Se dezbracă cu mişcări prelinse, hoţeşti, nu se lasă aşteptată şi nu-ntîrzie, nu stinge lumînarea, pentru că se ştie frumoasă şi-i place să se iubească pe lumină, să-l fure printre gene cu priviri străine venite dintr-o lume a dăruirii, cărora niciodată nu le-a pătruns tîlcul, îi încolăceşte gîtul cu braţele şi-l strînge lacom şi asta-l cîştigă pentru că nu se lasă iubită, ci-l iubeşte deopotrivă, vie şi arzătoare, şi-l răscoleşte cu buzele, cu mirosul ameţitor al trupului frecat cu levănţică, are pielea fierbinte, o fierbinţeală care-l răcoreşte şi e lacom de Tudora care i se frînge în braţe gemînd de plăcere, care-şi strînge ţîţele cu sfîrcul bogat în palme şi i le dăruie, cum se dăruie toată, cu carnea pietroasă şi albă, şerpuindu-i în braţe ameţitor...

Scapă în braţele ei de obsesia timpului care trece, care-l zoreşte, care-l goneşte, căruia îi este mereu şi mereu dator. Simte cu toată fiinţa plăcerea cu care i se dăruie ibovnica lui, nu plăcerea fadă a acelor femei care s-au vrut, în scurta lui domnie, ibovnicele domnului, folosind pentru asta tot arsenalul de ochiade la slujbele bisericeşti, căderi de pe cal la vînători, vorbe şoptite pe la nunţi, ori botezuri, ori hramuri, ori la petrecerile de la curte... Tudora care geme şi-i şopteşte vorbe crude, care nu se sfieşte să-l răscolească nerușinat, care-i înfige unghiile în umeri şi-l secătuieşte păgîneşte şi-n duşmănie... Se recunosc tîrziu cînd ceasul din turla bisericii catolice bate două după miezul nopţii. Lumînarea s-a stins de mult. Tainiţa fără geamuri s-a cufundat într-un întuneric adînc cît nefiinţa. Nu mai există nimic care să-l ţărcuie, nici ziduri, nici spaţiul luminii de la flacăra lumînării, nici stăpînirea de sine, nici interesul. Se bucură nebuneşte de libertatea deplină dăruită de Tudora, libertate în care răsufletul ei parfumat, mîngîierea duioasă şi înfiorată a palmelor calde sînt o veşnicie căreia nu-i ştie spune pe nume. Se abandonează acestui sfîrşit fără început, ascultînd-o pe Tudora, dintr-o dată limpede şi isteaţă, vorbindu-i despre o altă lume, lumea cealaltă, a mulţimilor, a permanenţei, care le judecă pe toate şi pentru toate are o vorbă de duh, ori de scîrbă, cum are pentru lăcomia Buzeştilor : «— Se zice-n tîrg, dragul meu (nu-i zice «măria-ta» şi nici nu-l linguşeşte cu supunere oarbă), că te-au îndatorat într-atîta în vremea pribegiei, mai apoi cînd ai apu-

cat scaunul, mai apoi în luptele de ast'iarnă, încît închizi ochii la toate asupririle şi năpăştile pe care le aruncă ei asupra moşneşimii şi boiernaşilor şi că dacă or mai ţine-o aşa cîţiva ani te lasă fără izmene pe tine...» Iubeşte gura care meliţă mărunt pentru că meliţă deştept şi iscoditor, despre starea negoaţelor, despre cea a vămilor, despre asupririle slujbaşilor domneşti lăsaţi să oblăduiască satele şi tîrgurile cît domnul este la război...

— Vreau la aer, spune dintr-odată Tudora... Vreau să văd stelele. Şi să ştii că veni într-o seară la Tîrgşor şi-şi încură calul pe sub ferestrele mele al de Chisaru ăl tînăr şi din seara aia nu mă mai slăbeşte cu plocoanele şi cu cîntecele şi cu cobzarii tocmiţi, care-mi laudă farmecele. Aşa că mă rugai de hotnogul Ion Mălai de la Gherghiţa să repeadă niscai caraule, să mă mai despresoare...

O aude cum îşi trage cizmele pe piciorul gol... Cîinele.! Nu-i e destul că unelteşte la pieirea lui. Vrea să-i scoată vorbe şi Tudorei. Înţelege fulgerător toate gîndurile Chisarului şi se-nfioară. Are un urmaş de parte bărbătească legiuit, pe Nicolae. Cu Tudora o are pe Marula. Dar dacă va avea şi un fecior din flori ? Primejdia pentru uzurpatori ar fi îndoită. El însuşi este fecior din flori şi nu s-ar putea plînge. Nici Petru Rareş nu şi-a făcut părintele de ocară. Nici alţii născuţi din dragostele voievozilor prin iatacuri străine. Poate dragoste adevărate, născute din inimă, nu din interese politice. Şi acel urmaş ar putea fi contestat, dacă s-ar vorbi şi-ar deveni cunoscute umbletele Chisarului celui tînăr pe sub ferestrele unei văduve ţiitoare de domn... Fără voia lui o-nhaţă prin întuneric, o zgîlţîie şi-o întreabă scrîşnind :

— Da'cu plocoanele, ce-ai făcut ?

— Dă-mi pace, dacă vrei să scapi cu barba nesmulsă, neluat în unghii şi necrestat. Că ce nu-ţi făcu Sinan cu ai lui, îţi face Tudora pînă nu zici amin...

— Satana, mîrîie, trăgîndu-şi cizmele şi-nvăluindu-se în pelerină pe pielea goală. Bîjbîie după clanţă. O conduce grăbit, cu paşi de lup, prin hora mare, lumina nopţii intră puţină prin ferestrele lungi, totul este de-o cumplită pustietate şi-n pustietatea asta se-ntîlneşte iarăşi cu timpul de care cu vană bucurie scăpase în îmbrăţişările Tudorei, cu timpul care-i măsoară necruţător fiecare pas, care-i îmbulzeşte gîndurile în ţeastă, care-l sugrumă cu graba lui nefirească, înnebunitoare. Suie cîte trei scările scîrţîitoare de stejar, aude paşii mărunţi ai Tudorei neslăbindu-l, ajunge în balconul unde stau boierii mazîli pe timpul petrecerilor de la curte, trece val-vîrtej prin sălile de sus, pustii şi singure, golite pînă şi de amintiri, urcă în Turnul galben, scară în spirală strînsă, smuceşte uşiţa de fier şi iese pe podişca de sus, între crenele şi-aproape

de cer. Aproape că se izbește de cer. De Carul mare, răsturnat, cu oiștea înfiptă undeva spre codrii Tîrgoviștei. De puzderia de stele licărind în întunericul catifelat. De calea robilor trasă ca o năframă alburie spre stepele nesfîrșite ale Nogailor și ale Horzii de aur.

— Cîți sîntem de mici, măria-ta și asemenea pulberii, șoptește Tudora, lipindu-se de el... Și cîte dureri sînt aici, la picioarele măriei-tale, și cît de asemenea te luminează stelele și pe măria-ta și pe mine și pe tîrgoveți și ulițele și pe oștenii de rînd, și pe băjenari, și pe Sinan cu ai lui... Doamne, de-ar înțelege domnii ce-nțelege Tudora.

Se răsucește ușor, cu ochii închiși și buzele răsfrînte lacom și nerușinat, el apucase să vadă focurile tîrgoveților pe la răscruciuri și străjile lui Colilie în donjoanele cetății și apa din șanțuri sclipind și Dîmbovița și turlele ctitoriei lui lucind stins, Tudora se răsucește ușor, cînd își lasă capul pe spate îi lunecă pelerina de pe umeri și rămîne acolo goală, înfiorată de reveneala nopții, parcă fosforescentă, chemîndu-l cu o mie de glasuri ale clipei, ori, cine știe, ale veșniciei.

6

N-a dat soarele geană, se-ngînau pîclele nopții cu zorii lăptoși, și pluteau cețuri diafane peste Ciutăria domnească, cînd Simion l-a sculat de lîngă Tudora, amintindu-i că înainte de toate este domnul Țării Românești. L-a dat pe mîna bărbierului Văsălie, răsărit nu se știe cum la curte, care i-a mai luat din barbă și din mustăți, i le-a uns cu uleiuri egiptiene zicea el, de fapt erau uleiuri meșterite din buruienile și florile de pe malul Dîmboviței și-al Bucureștioarei, apoi, ca din pămînt, au răsărit marii boieri cu condicele purtate de diecii încă urduroși, pe care starea de război îi silise să poarte la brîu, pe lîngă călimări, sabia, așa că palatul pustiu s-a umplut de larmă înăbușită, de tropăitul gărzilor și de dangătele tuturor clopotelor din București, vestind sfînta zi a Adormirii Maicii Domnului. Cu mult înainte de utrenie, marele logofăt Chisar, în straie ostășești, cu platoșe subțire de argint pe care era lucrată în relief o Veneră trupeșă îmbrățișînd un fel de sfînt Gheorghe care stătea cu picioarele pe cîțiva turci cu limbi bifurcate, de șarpe ; neguros, i-a prezentat programul zilei și el a tresărit interior atunci cînd a văzut acolo sfat cu starostii isnafurilor, audiența lui Girolamo Estorga, o pricină între isnaful tăbăcarilor și cei doisprezece pîrgari pentru otrăvirea Tîrgului de scaun «cu

miasme răufăcătoare și cu putoare de nerăbdat și cu uciderea făpturilor vii din ape», apoi s-au înfățișat la poruncă căpeteniile de oaste care-au raportat de starea taberei mari și de amenințările lefegiilor lui Kir Albertu care pușcăresc tot ce e viu pe lîngă tabăra lor, pradă pometurile și viile necoapte din dealul Cotrocenilor, smulg vițele din pămînt și jură că de fiecare trabant spînzurat vor spînzura o sută de pămînteni. A ordonat sfatul de obște după utrenie, în curțile Cetății de Scaun, și olăcarii au plecat scăpărîndu-și potcoavele cailor la toate steagurile de oaste, să-și trimeată oștii.

Utrenia o ascultă în paraclis. Zîmbește cînd o vede pe Tudora amestecată între tîrgovețele de-afară. Marii boieri, numai ei încap în paraclis, par îngrijorați, ascultă slujba neatenți, se foiesc și-abia acolo, între icoane și-n tînga rugăciunilor, revine la realitate, ieșind de sub vraja nopții. Mai ales cînd vătaful Simion își face loc pînă la strana lui și-i șoptește :

— O solie leșească ajunsă-n bariera Tîrgului din Afară.

Își lasă fruntea în palmă, să-și ascundă mînia. O aștepta înainte de pornirea oștilor musulmane. Atunci se mai puteau pune condiții. Se-ntoarce scurt spre Buzești. Radu Buzescu îi șoptește ceva fratelui său. Știe ce-i șoptește, după cum știe că și Buzeștii au legături bune între pani. Îi face semn vel vornicului Ivan Norocea și-i poruncește să scoată toată călărimea din tabără, s-o așeze pe două rînduri de la poarta Cetății de Scaun pînă la mijlocul Tîrgului din Lăuntru, la biserica lui Ghiorma banul, să aducă un escadron de roșii de țară, pe cel de Gherghița să facă paza Cetății, iar paicii în uniformele de sărbătoare, vînătorii pedeștri și călări și copiii de casă să facă paza în interior. Să fie lăsat slobod norodul să intre cît o încăpea. Cînd s-arată solia să se tragă douăzeci și una de lovituri de tun.

— Lovituri am zis, nu salve... Am lipsă de iarbă de pușcă pentru altceva.

— Unde primești solia, măria-ta ? În palat ?

— Ba ! Sub stejarul sfatului vechi... S-aducă baldachinul domnesc din ctitoria mea...

Părîndu-li-se că se șopocăie prea mult cu vel vornicul, vin după porunci marele vistier Theodosie Rudeanu, postelnicul Preda și marele logofăt Chisar. Simte, ori presimte, că de data asta a cîștigat. Altădată, în alte domnii, era destul să se arate oastea sultanului la Dunăre și vel boierii își părăseau domnul, ducîndu-se să se închine noului venit, ori mai rău, se apucau să-l hăituiască, așa cum l-au hăituit pe Țepeș, ori pe Radu de la Afumați, tăindu-l cu săbiile în fața altarului la Rîmnicu Vîlcii. De data asta

se tem de puterea lui care stă în Oastea Mică și-n Bănie, și se tem de puterea turcului, care le-a sugrumat negoațele vechi cu Balcanii, care-a închis Dunărea și Marea, care-a tăiat căile de negoț cu Ragusa și ele străvechi, ucigînd schimbul cu cetățile italiene și croate, lăsîndu-le o singură cale de negoț, a Transilvaniei, nesigură din pricina cetelor de nobili sărăciți, mai mult tîlhari de drumul mare decît nobili, care puteau duce fie în Lehia, fie în sacrul imperiu, pînă la Nürenberg...

Și-acum, astăzi, se tem că vor avea soarta boierimii bulgare, ori turcită ca să-și apere averile, ori sărăcită și-aruncată-n pulbere atunci cînd a rămas credincioasă ei însăși. Războaiele încununate cu izbîndă din iarnă au trezit mîndria multora și nu se poate spune că Buzeștii, ori Barbă Albă, ori Chisarul, ori paharnicul Radu Șerban, ori Radu Calomfirescu, fiecare în parte și toți împreună nu-și iubesc baștina și n-au sîngerat vitejește pentru ea.

Se lasă în genunchi pe lespedea goală, să scape de șoaptele lor, pe care-i urăște cel puțin tot atît pe cît îi iubește, îi știe aproape și mîndri, și dîrzi, și colțoși, se roagă fierbinte lui Dumnezeu să-i ajute să fie el însuși în dreapta măsură a lucrurilor și se gîndește să-l prindă pe Girolamo Estorga înainte de a fi avut vreme să-ntîlnească solia poloneză, ca să-i ia pe rînd, știind foarte bine că Andrei Báthory, cardinalul, are relații strînse cu Zamoyski și că papa de la Roma nu stă în nelucrare, împingîndu-și mrejele pînă la mitropolia de Tîrnovo, unde un cleric ca Dionisie Rally, prinț al bisericii ortodoxe, ascultă măcar c-o jumătate de ureche făgăduielile papale referitoare la pălăria de cardinal dacă... Îi spune un glas tare logofătului Chisar să trimeată după provincialul Girolamo Estorga.

— Te-așteaptă în mulțime, măria-ta. N-a vrut să intre în sala solilor.

«N-a vrut să intre în sala solilor, pentru că n-are nevoie decît de urechile mele.»

— După slujbă, adu-l în paraclis, vel logofete.

Chisar are o mișcare de împotrivire.

— Pentru fețele bisericești, paraclisul e locul cel mai potrivit, domnia-ta. Și vreau să fiu singur...

... Trîmbe de lumină roșii, verzi, albastre cad din vitralii pe scenele biblice zugrăvite cu osîrdie pe pereții paraclisului. Doi călugărași sting lumînările. Scot icoanele de pe catapeteazmă și le trec altor călugărași care, prin altar, le-ncarcă în telegile mitropoliei să fie duse la monastirile de munte și din episcopia Rîmnicului, la adăpost de anticriști. Călugărașii se mișcă neauziți pe tălpile tîrlicilor de lînă neagră.

— Vezi, părinte, îi spune provincialului Girolamo Estorga, îmbrăcat într-o rasă de pănură neagră, nu destul de lungă încît să i acopere carîmbul înalt al cizmelor de călărie, pe care se vede foarte limpede urma lăsată de pinten și de sudoarea de cal, ceea ce înseamnă că prea cucernicul a gonit zdravăn în zori — vezi părinte, acest «Asediu al Constantinopolului» ar fi trebuit zugrăvit după erminia ortodoxă pe pereții dinafară ai paraclisului, împreună cu arborele lui Ieseu, Imnul acatist, Judecata de apoi, Sfinții militari, Filozofii antici, Ierarhia cerească și Ierarhia pămînteană, cinul cum îi spunem noi, ortodocșii...

Provincialul ascultă cu mîinile la piept, cu aerul acela cunoscut în Evropa sub titlul de «iezuitism», de ce voievodul a poruncit să-i fie zugrăvit «Asediul Constantinopolului» în paraclisul palatului, pentru care l-a trimis pe zugravul Pîntece cel tînăr în pelerinaj la monastirile Voroneț, Moldovița și Sucevița, considerate minuni ale ortodoxiei, pentru că în Țara Românească nu se obișnuiește să se picteze bisericile pe dinafară, dar el le-a văzut o dată, în tinerețe, și le-a îndrăgit într-atît, încît dacă nu s-ar fi născut sub zodia războaielor și-a făgăduielilor deșarte ale unor principi mincinoși, s-ar fi făcut de bună seamă ori ctitor de monastiri, ori zugrav de icoane, ori de amîndouă dacă i-ar fi dat mîna. L-a zugrăvit să-l aibă mereu în fața ochilor cînd se roagă, ca pe o permanentă amenințare, nu numai a lui personală, a domniei lui și a țării, dar mai mult, ca pe o amenințare permanentă a ideii, a gîndului de libertate, de creștinism, de împlinire spirituală.

Padre Girolamo Estorga își mușcă buzele. Blestematul de fra Giuseppe Pisculo da Melfi, care de dimineață și-a arătat mutra plină de cicatrici, nici una provenind de la căzelniță, ori de la autoflagelare și pe care l-a dus la galop în tabăra din Văcărești, acest blestemat mesager al eminenței cenușii care este Attilio Amalteo, l-a scos din echilibrul pe care-l stabilise cu voievodul și cu viața, aruncîndu-l într-o situație fără ieșire, pentru că principele Mihail are în mînă toate atu-urile. Și pe deasupra este de-un calm surprinzător, atît pentru împrejurarea în care se află, cît și pentru temperamentul lui coleric, de mulți diplomați speculat defavorabil. Aluzia voievodului la principii mincinoși este mai mult decît străvezie ; iar tîlcul zugrăvirii scenei «Asediul Constantinopolului» dovedește că-nțelege foarte precis nu propaganda Sfintei Ligi, ci miezul care ar trebui să existe în coaliția creștină și care nu există. Se vede pus în trista situație să mintă pentru interesele meschine ale Sfîntului Scaun, lucru dezonorant pentru un cazuist ca el, pentru un soldat al lui Christ. De altfel cei cinci-

sprezece ani de trai în comun cu «ortodoxia» l-a făcut să vadă atît de mult dincolo de dogmă și intoleranță, încît, pricepînd ceva din spiritualitatea acestui popor și cunoscîndu-i limba, se-ndoiește că monseniorul Attilio Amalteo și-a găsit în el cel mai bun interpret al șantajului împotriva voievodului. Principele se găsește probabil într-o zi bună, pentru că trece să-i explice semnificația lui Isus pantocrator, zugrăvit în cupolă cu o știință rafinată a perspectivei, acea știință care-a făcut din «Mona Lisa» o celebritate. — «Am să te-ndop cu ortodoxie, prea cucernice padre, pînă cînd o s-auzim focurile de archebuză și behăiala isnafurilor», își spune voievodul, neliniștit totuși pentru că oștile lui Sigismund se strîng foarte greu și-n silă și pentru că, dintr-odată simte fizic, copleșitoare și strivitoare, prezența Urdiei otomane și întrebările de viață și de moarte care se pun țării... Face un efort să se degajeze de tendința imediată care-l împinge să-ntrebe despre scopul audienței, pentru că-l intuiește, după cum a intuit la timp toate manevrele politice ale puțoiului de dincolo de munți. Și-atunci, ca să scape de gînduri și temeri, trece direct la atac, așa cum își rezolvă temerile și pe cîmpul de luptă.

— Sînt nemulțumit, padre, de toate urzelile care se fac în numele Sfintei ligi, mai mult în paguba, decît în cîștigul ei.

Culege în fulgerarea unei priviri efectul atacului. Girolamo Estorga nu-și poate masca neliniștea.

— Este o acuză gravă, măria-ta, care se cere explicată.

— Nici nu vreau altceva.

Văzîndu-l tumultuos, Girolamo Estorga așteaptă cea dintîi greșeală ca să poată trece la contraatac. Mihai îi vorbește cu glas din ce în ce mai ridicat, țesînd paraclisul într-un umblet nervos, zornăitor, este îmbrăcat ostășește, cu cizme roșii din piele de capră, înalte pînă la șolduri, pantaloni din stofușoară flandreză, albi, strînși pe pulpă și poartă coantășul verde al vînătorilor domnești (așa-l dorise Tudora) cu nasturi din diamant, șase diamante de cel puțin 18 carate, care prețuiesc o avere, gulerul cămășii răsfrînt peste reverele coantășului și o lentă din fir de aur, cu carabinierele pentru sabie, tot din aur. Se oprește în fața «Asediului» cu mîinile la spate, cu barba trasă în piept, pironindu-l cu privirea vie, inteligentă și scăpărătoare, care-l intimidează.

— Știi că am avut un tractat cu Jigmond Bathor, încă de acum doi ani.

— Nu-l știu decît pe cel din primăvară, măria-ta.

Se stăpînește să nu-i zvîrle-n obraz acestei boaite papistașe un «minți».

— Acela nu este un tractat. Este o ruşine. Şi o vînzare. Şi un lucru care necinsteşte pe cel care l-a impus.

Trage cu urechea. Aude tropotul călărimilor. Înseamnă că peste cel mult o jumătate de ceas solia va fi aici. Vătaful Simion i-a şoptit şi numele solului : Lubieniecki. Desigur acel Lubieniecki, nepotul bunului său prieten de la Stambul, Andrei Tarnowski, diplomat subţire şi om de sabie, nobil. Se-ntoarce spre Girolamo Estorga. Îi spune cu glas stăpînit l-a-nceput, cum tătarii rămaşi la Vidin astă iarnă, după lupta de la Şerpăteşti, cu turcii şi-o mînă de sîrbi au atacat Craiova în primăvară, cînd el strîngea oastea aici, Craiova apărată de Deli Marco Dubrownicki numai cu o sută şaizeci de haiduci, fără ca Sigismund să mişte un deget în Haţeg, cu toate că-l rugase. Tot în primăvară, acest domnişor l-a poprit pe trimisul împărătesc Ion de Marini Polli, care venea la el din partea lui Rudolf II, pesemne cu gîndul de a se închega o alianţă aici la Dunăre, în fapt, nu în vorbe. Deci, serenissimul, asta o spune rînjind în aşa fel încît Girolamo Estorga şopteşte un «*Domine*», doreşte să poarte treburile politiceşti ale Răsăritului, singur şi de capul lui, din vreme ce s-a amestecat în Moldova, arestîndu-l prin garda plătită pe Aron, pe acest domn viteaz, scoţîndu-l din ţară şi otrăvindu-l în castelul de la Vinţ...

— Măria-ta, aduci acuze grave unui mare principe al creştinătăţii.

— Mare principe ! Haida de ! Să-l vedem făcînd un principe mai mic cu drăguţa de Maria Cristierna şi pe urmă vom vedea cît este el de mare. L-a pus acolo pe Răzvan, fără să mă-ntrebe dacă-l vreau de vecin şi pe urmă, pe urmă *padre*, sfinţia ta care cunoşti tractatele noastre vechi cu turcii, cu un Baiazid Ildîrîm, cu un Mohamed Cuceritorul şi cu un Soliman Magnificul, nu cu un Jigmond Báthor, destul de pirpiriu în fapte, ce zici de tractatul pe care el, numindu-se principe creştin l-a cerut de la noi, noi înşine creştini şi apărători cu sînge ai creştinătăţii, nu cu vorbe ? Io, Mihail Voievod, nu mai sînt Io, Mihail Voievod, cum au fost toţi voievozii Io, în faţa întregii lumi şi-a cumpliţilor de mai 'nainte sultani, ci «voievodul principelui Sigismund». Nu am voie a purta treburi diplomaticeşti, nu am voie a avea pecetea ţării, ci numai a familiei mele, sînt unul dintre luminaţii lui consilieri, nici măcar ospeţele de Paşti şi Bobotează nu le mai pot cere de la boierii mei, cum le-au cerut toţi voievozii de la-nceputul începutului, fără numai de la biata ţară să le cer.

Îi retează cu un gest scurt intenţia de a vorbi. Ştie că-l va priveghea în aşa fel încît nici gîndul n-o să-i ajungă la Sigismund, mainte de a vrea el să-i ajungă. Îi aruncă în obraz şi celelalte

puncte umilitoare ale tractatului, prin care Sigismund și marii boieri l-au răstignit în schimbul ajutorului în oști. Că i s-a luat alt drept imemorabil acela de a-și judeca boierii imunitari, că pe oștenii unguri nu-i poate judeca decît căpitanul lor — aici Girolamo Estorga se-nfioară — văzuse zeci de cadavre de trabanți oribil mutilate cu lovituri de topor, spînzurate de picioare în mahalaua tăbăcarilor și lîngă Podul Turcului ; că nu poate cîrmui decît cu sfatul a doisprezece boieri numiți de serenissim și numai de el înlăturați, că dările se fixează în dietă nu în sfatul țării — «auzi padre, nici în visul lui cel mai frumos Baiazid n-a îndrăznit să gîndească la asta», că pînă și asupra osîndei la moarte în judecățile de hiclenie serenissimul are drept de grațiere și că rumânii pribegiți de pe moșii trebuie aduși înapoi, încălcîndu-se legea pămîntului care spune că rumânii căzuți în robie și scăpați de ea sînt slobozi.

— Cum se poate numai un asemenea tractat, *padre ?* Un asemenea tractat între două țări slobode și creștine ?... Să-ți răspund tot eu ?

Zidurile paraclisului se cutremură la cea dintîi lovitură de tun. Tropotele cavaleriei umplu tăcerea care se lasă pentru scurt timp. A doua lovitură de tun.

— Iată, *padre,* cum înțelege Io Mihail Voievod să-și cîrmuiască țara, în litera tractatelor încheiate peste capul și fără voia lui.

Ușa paraclisului se deschide, lăsînd să se vadă gărzile cu halebarde aliniate pe două rînduri, postelnicul Preda Buzescu ținînd mantia voievodală de purpură, tivită cu blăniță albă de hermelină, țesută cu vulturi de aur, marele vornic Ivan Norocea cu buzduganul din aur și marele spătar Calotă Bozianu cu spada.

— Stai în preajma mea, *padre,* îi spune zîmbindu-i dulce... Vei vedea și vei auzi lucruri folositoare.

Padre Girolamo Estorga face o reverență adîncă. Principele și-a jucat rolul excelent. Cine-și face iluzii la curtea lui Sigismundo, se-nșală. Trufia stupidă, megalomania și aroganța nu sînt de loc argumentele cu care se poate opera în diplomația cu Valahia. Aude comenzile ofițerilor și-atunci se grăbește să intre între înalții dregători ai divanului domnesc care se aranjează pentru ceremonie, în hora mare a palatului. Numărase loviturile de tun... Nouăsprezece. Douăzeci... Douăzeci și una... O solie deci...

... Mihai iese sub portalul palatului cu coroana lui Mircea pe cap (i-o așezase cu grijă marele vornic, după care-i sărutase mîna șoptindu-i că-n tabără a venit la signor Mantovano un călăreț străin) cu măreția nobilă pe care de atîtea ori i-o invidiază Radu Buzescu. Doi copii de casă duc poalele mantiei voievodale. Coroana din aur masiv, bătută-n diamante, smaragde și rubine, răsfrînge

lumina în fulgere orbitoare. Poruncile i-au fost împlinite întocmai. De la poarta mare a cetății pînă sub stejarul sfatului, pîrtie stropită din proaspăt, vegheată de vînătorii pedeștri, om lîngă om, coif lîngă coif, suliță lîngă suliță. În spate, pe lănci, cu caii pe două șiruri în adîncime, roșii de Gherghița. Între lăncile de roșii, lănci de vînători călări. Ceapcănele verzi ca pucioasa ale vînătorilor și coifurile lor orientale, de oțel lustruit se-amestecă cu coantășele zmeurii ale roșilor, care-și poartă cușmele din miel negru cu pene de gotcan, pălite pe sprînceana dreaptă. Stau nemișcați în șeile malte, de luptă, puse pe cioltare cu canafuri de lînă roșie și-albastră, își țin sulițele la picior și scuturile pe mîna stîngă, îi plac crupele strălucitoare ale cailor, care nu poartă urmele marșurilor îndelungi și-ale sleielii cumplite de la Călugăreni ; ofițerilor li s-au împletit coamele cailor cu fir de aur, își țin săbiile la umăr și cînd le face semn cu topuzul și le strigă — «Să-mi trăiți, vitejilor, voinicilor», ei își fulgeră săbiile în soare, îi arată pliscurile și mustățile și oștenii răcnesc din fundul bojocilor : — «Să trăiești măria-ta», atunci încep să bată clopotele de la mitropolie, să puște în spatele palatului săcălușele și pivele, vestind ieșirea în divan a domnului, el trage adînc pe nări mirosul de vară, de fîn cosit, de pămînt stropit, de cai, curelărie, oameni și arme, lăsîndu-l pe mitropolitul Eftimie, bătrîn și urzitor și vîndut marilor boieri, să iasă între oști înveșmîntat numai în aur, ca și cînd Isus asta ar fi cerut preoților săi, fală lumească și amestec în trebile politicești ale domnilor. Mitropolitul urmat de episcopul Luca de Cipru al Buzăului (a alergat aici cu solia leșească), pe care-l prețuiește ca pe un artist de seamă, fiind el caligraf vestit în patriarhia ecumenică și miniaturist care poate sta alături de cei mai mari ai ortodoxiei, blagoslovesc oștile și le stropesc cu apă sfințită. Se-ntorc apoi spre stejarul sfatului unde sînt înghesuiți mii de tîrgoveți, cu prapurii isnafurilor, cu tîrgovețele în cataveici, ținîndu-și pruncii pe umeri, cu bătrîni, venerabili în bărbile lor albe, pe deasupra cărora săgetează țistuind rîndunelele și lăstunii.

— Și apără-i pe ei de fier și de plumb, fornăie pe nas mitropolitul, ca să-l sece pe episcopul Luca de Cipru, care spune ca sfînta slujbă să se facă în grecește, el mitropolitul și episcopul Teofil de Rîmnic, cărturar pînă-n măduvă, susținînd că slujba bisericească spre a ajunge la inima binecredinciosului trebuie ținută în limba țării, drept pentru care atît la mitropolie, cît și la episcopia de Rîmnic, au fost tălmăcite evangheliile, nu toate, și-acum mitropolitul binecuvîntă tîrgoveții, o stropește și-l roagă pe Domnul s-o aibă în sfînta lui pază. Cînd mitropolitul stropește baldachinul sub, care este așezat jilțul domnesc, pornește cu mă-

reție printre rîndurile de oșteni. Se strigă slavă. Trece pe sub cerul de vară limpede, înalt, de-un albastru catifelat, prin lumina strălucitoare și se lasă furat o clipă amăgitoare de frumusețea culorilor, de bărbăția oștilor, de rolul lui, pentru că simte și-nțelege toate chemările mute ale mulțimilor, știe de ce-ngenunche tîrgoveții, de ce se pleacă praporii-isnafurilor, de ce mame tinere rup cordoanele gărzilor purtîndu-și copiii dolofani pe umeri, îl înconjoară, îi întind copiii și strigă mereu și mereu : — «Ia-i măria-ta, pune-le paloșele în mînă, ori ucide-i, ori lasă-ne să-i sugrumăm, că vii lui Sinan nu-i dăm»... Este aici, în inima lucrurilor, legat de ei, pe viață și dincolo de ea, de ei toți, într-un fel este destinul lor, mulțimile astea i s-au încredințat și-l zdrobește greutatea clipei, dar îl și înalță umplîndu-i inima de o bucurie fierbinte și o tristețe sfîșietoare. Apucă lacom un fecioraș grăsan, cu ochi negri, să aibă un an, pe care i-l închină o tîrgoveață înaltă și subțire și-ncondeiată, îl ia de subțiori, îl ridică în văzul mulțimilor, îl țocăie pe amîndoi obrajii și diavolul care miroase a lapte și-a țîță de mamă își înfige degetele în barba lui domnească și rîde gîngurit și de rîs se scapă pe el, pe sub cămășuța albă, și-atunci tîrgoveții ies din bărboaiele în care se smeriseră, rîd și-i spun că ăsta este norocul lui și-al lor, că dacă se-ntorc, acest fecioraș al isnafului Crăcea «ăl de se tăie cu cămătarii la 13 Brumar, măria-ta», acest fecioraș va fi crescut pe sama tîrgului și-o să-l boteze ei încă o dată Crăcea Fătul Tîrgului...

... Solia. Pivele. Săcălușele. Grila grea a porții ridicîndu-se pe scripeți. Podul mobil lăsîndu-se peste șanțul Cetății de scaun. Trei dragoni cu aripi de lebădă prinse de spatele cuiraselor, pe cai albi. Alți trei pe cai negri. Vel vornicul Ivan Norocea îi șoptește la ureche că jumătate din Tîrgul de Scaun s-a pornit în băjenie, în cea mai deplină rînduială. Că ăștia care-au rămas au carele și harabalele în spatele Ciutăriei domnești și c-au cerut un steag de călărime domnească. Să meargă cu ei, că plătesc trei aspri de călăreț pe zi. La două sute de pași dragonii rămîn împietriți, după ce-și trag caii pe stînga și dreapta. Trei șleahtici în dolmane albastre și cuirase aurite, cu coifurile pe cap, descalecă. Sînt luați între armășei, cărora le predau săbiile. În spatele lor se-nșiră scutierii, cu darurile. Trîmbițașii din toate turnurile cetății sună «bine-ați venit la măria-sa, domnul Țării Românești». Tobele huruie scurt... Totul este așa cum trebuie să fie, cu toate că olăcarii veniți din ceas în ceas, i-au spus că Sinan a-nceput să-și miște cercetașii pe toate cele trei drumuri care duc aici. Ascultă lacom murmurul mulțimilor... Un domn care după o luptă crîncenă are vreme să primească solii străine cu toată pohfala, este un domn bine suit în

să. Lecția are să-i servească îndeosebi lui Girolamo Estorga. Își ațintește privirea pe șleahticul din mijloc. Înalt, în cizme galbene cu apărătoarele întoarse sub genunchi, cu pene de struț la coiful suflat cu aur, lentă din fir, calcă cu semeția veche a panilor, zornăindu-și pintenii. Un vîntișor alunecat din Livezile domnești fîlfîie steguletele roș-albastre din vîrfurile sulițelor roșiilor, panașele de la coifurile panilor opriți de armașul al doilea la douăzeci de pași, unde se descoperă. După această ceremonie armașul al doilea îl însoțește pe pan Liubieniecki, desigur, pan Liubieniecki este acest tînăr plin de încredere, mustață bălaie de doi coți, ochi albaștri, surîzători, ars de soare, muiat în aur, care-ngenunche, îi sărută mîna și căruia îi șoptește în levantină :

— Taci !

Pan Liubieniecki este bine instruit de unchiul său, agerul Andrei Tarnowski. Nici măcar nu clipește. Se ridică, scoate scrisoarea de acreditare a regelui Sigismund III Wassa, și totul se desfășoară după tipicul primirii solilor, în strălucirea veșmintelor, a uniformelor și armelor. În sunetul trîmbițelor primește darurile regelui ; o cupă de aur cu cizelura demnă de Benvenuto Cellini, un corn de vînătoare cu montura din aur încrustat cu așchii de diamante, un pumnal florentin... Stă în jilț, sub coroana vechilor voievozi, sub baldachin, sub stejarul sfatului și sub cerul limpede, gîndindu-se la semnificațiile acestor daruri dacă ele pot avea vreo semnificație, cînd vede deasupra Turnului galben (se-nfioară amintindu-și trupul gol al Tudorei, acolo, sub stele, carnea plină a sînilor și-a coapselor) vede săgetînd un porumbel alb. Porumbelul dă ocol lăsîndu-se cînd pe-o aripă, cînd pe alta, apoi coboară pripit spre golumbărie. Simte mișcîndu-se cineva în spatele lui. Știe că e Simion. Răspunde solului măriei sale lui *Sigismundus III Dei gratia Rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque, etc., etc. Nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorunque haereditarius* Rex. Tîrgoveții se saltă pe vîrfuri. Comentează hainele solilor. Armele. Se miră de aripile de lebădă ale dragonilor. Au început să se strîngă tăunii, să pișie caii și caii să bată din picioare și să strice rîndurile. Ridică topuzul, îl invită pe sol în taberele de la Văcărești, pentru că «mă aflu în război cu dușmanul neîmpăcat al întregii creștinătăți, turcul cel născut de iad, pentru păcatele noastre», le poruncește tîrgoveților să se ducă la ale lor că le-a îngăduit drept strajă un steag de călărime domnească, apoi făcîndu-i semn solului să stea în stînga lui, poruncește să vină căpitanii și hotnogii tuturor căpităniilor de roșii.

Îi adusese din vreme marele paharnic Radu Șerban și-i auzise zornăindu-și pintenii încă de dimineață. La trei pași de baldachin, ofițerii de roșii. Mustăcioși. Bărboși. Stau în genunchi.

— Ridicați-vă și ascultați voia domnului vostru.

Liniște de se-aude țistuitul rîndunelelor.

— V-ați luptat cu vitejie crîncenă. M-ați îndatorat, ca unii care-ați sîngerat cel mai mult la Călugăreni. Acum n-am cum vă arăta mulțămita mea... Căpitanul Niculaie și-a dat duhul acolo, răpus de patru sulițe. Căpitanul Ghețea hăcuit. Mai sînt și alții. Mulți. Așa că vă mulțămesc de slujbă și vă las la vetrele voastre, să vă duceți, să vi le apărați cum veți ști.

Îl tremură inima. Știe că este a doua lăpădare a lui de țară, cea dintîi a fost slobozirea glotimilor, desfacerea Oștii Mari, dar oricît ar duce pe umeri povara tuturor, nici oamenii, nici Dumnezeu nu-i îngăduie să-și sacrifice cei mai credincioși oșteni, cei mai aprigi călăreți, roșii de țară. Aude ramătul tîrgoveților. De spaimă. Atunci se-ntîmplă acel lucru de care s-a temut cel mai mult. Fără o vorbă, ofițerii își trag săbiile din teacă și i le aruncă la picioare. Zăngănitul oțelelor îi strînge inima pînă la durere. Nesupunere la poruncă. Oștenii din șei văzînd ofițerii aruncîndu-și săbiile, își pleacă sulițele, își scot cușmele cu pene de gotcan și le ridică apoi în vîrful sulițelor. Nesupunere la poruncă.

Liniștea se pietrifică. Își stăpînește greu nodul urcat în gît. Ridică topuzul.

— Ce vreți ?

— Să nu ne pedepsești pe nedrept și să nu ne lepezi ocara asta, măria-ta.

— Nebunilor. V-ați pierdut mințile !

— Lasă-ne să orînduim singuri, pe căpitanii, băjenia alor noștri.

— N-am stat cu mîna-n sîn, doamne.

— Toate satele de roșii s-au băjenit în căpitănia Gherghiței.

— La munte.

— După ce-l scoatem pe Sinan din moșie, dăm Gherghiței ce-a cheltuit cu ai noștri.

— De ce-i năpăstuiești, măria-ta, strigă gros județul Seman al Bucureștiului.

— Halal, măria-ta, se aud glasurile muierilor.

— Cine vrei să ne apere ?

— Poate ăia a lui Kir Albertu ?!

Se ridică din jilț. Iese de sub baldachin cu pași de lup. Abia apucă copiii de casă să-i ridice poalele mantiei.

— Ridicați-vă săbiile, copiii mei, spune gîtuit.

Cînd ofițerii își ridică săbiile, el întinde topuzul. Ofițerii izbucnesc în urale. Își încrucișează lamele scînteietoare, lamele care au băut lacome sîngele năvălitorilor, îl beau lacome de trei ani micheiați, își pleacă buzduganul domnesc peste ele și-atunci toți roșii din șei își aruncă cușmele din vîrful lăncilor hăulind, strigă turgoveții, strigă vînătorii domnești, trîmbițașii sună încălecarea domnului, el îl caută din ochi pe Simion și-l vede în ușa horei mici, încălecînd, și tot atunci marele comis Radu Florescu i-l aduce pe Sultan gătit cu valtrapul roșu, țesut cu vulturi din fir, și-i ține scara. Încalecă. Pan Liubieniecki căruia scutierul îi aduce calul, un splendid armăsar de stepă, gătit cu șa de safian albastru și pamuș la armura de cap, încalecă zîmbindu-i fermecător.

Îndăluie la pas, neguros, pentru că nu-și poate stăpîni durerea și rușinea. Îl suduie cumplit pe porcul de Jigmond Bathor, aliat nemernic și necredincios, care l-a lăsat de izbeliște în fața lui Siman, cu șaisprezece mii de luptători, dintre care șase mii glotași marmați cu furci, împotriva a o sută de mii de archebuzieri și spahii și azapi și pedestrime yaya și topcii, cărora li se-adaugă flota lui Capudan pașa, l-a lăsat singur și-acum este silit să-și părăsească Cetatea de Scaun și s-o lase fără luptă dușmanului său de moarte. Cuprinde într-o privire hămesită turnurile vechi înnegrite de ploi și vreme, afumate de focul asediilor, ciobite de ghiulele, cerul senin de deasupra, străjile nemișcate la crenele, frunzișul stejarilor străvechi din Ciutăria domnească, soarbe mireasma de livezi coapte, de fîn cosit, abia aude strigătele mulțimilor și se stăpînește greu să n-o ia la galop, să nu mai vadă și să nu se mai întîmple-n el.

7

Ospățul dat solilor în mijlocul taberei a fost măreț, spune solul Liubieniecki. I-au plăcut mai ales lăutarii, i-au plăcut vivandierele de trei ori mai mult decît lăutarii, viteii părpăliți, cîte unul într-o frigare, cîntecele ostășești ale roșiilor și pedestrimilor (nu știa că nu intraseră în tabără decît de două ceasuri și că-i făcuse demonstrația asta de forță numai și numai să nu-l creadă ajuns la mînghie), îi plăcuse strășnicia disciplinei, văzuse trabanții spînzurați, ciuguliți de ciori, sub care se-nghesuiau haitele de cîini ale mahalalelor, dar nu văzuse încă convoaiele de băjenari, ursarii domnești prinzînd urșii din Ciutărie cu arcanul și vîrîndu-i în cuști, legînd cerbii la codîrlele telegilor șătrăriei, dînd drumul zburătoa-

relor : berze şi bîtlani şi cormorani şi bufniţe şi vulturi — făcuse tot ce se putuse face ca toată lumea să creadă că acum, astăzi, aşteptase această solie şi nu acum două luni, aşa cum se-nţelesese Petre Gregorovici Armeanul cu primatul Karncowscky şi că solia al cărui mesaj nici nu-l cunoaşte încă, a adus cele mai aprige jurăminte de ajutor ale regelui cu atîtea titluri şi cu atît de puţină putere. Ba, în timpul ospăţului, silindu-l pe Liubieniecki să vorbească în levantina din insule, puţin cunoscută la curte (în afară de banul Mihalcea şi Manta n-o ştia nimeni), tălmăcind pe ici pe colo pentru urechile prea întinse spre ei, lăsase să se creadă că însuşi Zamoyski se-ndreaptă spre Moldova cu gînduri tainice, dar favorabile.

Acum iată-i, aici, singuri, faţă-n faţă cu adevărul, cît va putea fi adevăr într-o solie. Vătaful Simion a înconjurat cortul domnesc cu gărzi. Girolamo Estorga a rămas la chef cu vel boierii şi ofiţerimea. Cortul lui Mantovano este supravegheat. La ceasul ăsta Tîrgul de Scaun a rămas pustiu. A poruncit ca Cetatea de Scaun să fie părăsită cu podul coborît, grila ridicată, porţile deschise, după cum toate casele din tîrg să fie lăsate cu uşile deschise. Îi dă o şansă în plus lui Sinan. Şi un avertisment în plus. Nu vrea ca turcii să spargă nici măcar o poartă de tîrgoveţ. Liubieniecki, fără platoşă, cu unghiile lăcuite aşa cum era moda pe vremea cînd Henric III de Valois fusese regele Poloniei, rămîne o clipă la intrarea în cort.

— Nu mă aşteptam să găsesc o asemenea oaste, măria-ta.

— Nu se aşteaptă nici alţii, pan Liubieniecki... Să intrăm.

Două jilţuri acoperite cu blăni. Sfeşnice. O măsuţă rotundă. Tetrapodul cu tripticul deschis şi emailul lucind stins. Între stîlpul central şi una din marginile cortului, toate trofeele de preţ cucerite la Călugăreni. Pan Liubieniecki care văzuse steagul sfînt la Suleymaniye îşi face cruce.

— De necrezut... Nu l-am văzut astăzi purtat în triumf, măria-ta.

— A fost apărat cu vitejie. A fost smuls prin luptă grea. Nu poate bucura pe cască gură.

Liubieniecki s-a maturizat. Atunci se ţinea de fustele grecoaicelor din Galata şi Pera, rîdea copilăreşte şi ofta după vînătorile cu şoimi. Din despărţitura cealaltă, acolo unde doarme, se iveşte Tudora în aceeaşi uniformă de vînător domnesc, care-o înfrumuseţează. Aduce struguri pe-o tipsie de aur, mere de vară, rodii, pere, se-nchină, iese şi revine cu pocalul de aur şi carafa cu vin de Chios. Liubieniecki admiră gustul voievodului pentru pajii frumoşi, bine legaţi şi tăcuţi.

— Măria-ta eşti dornic să afli veşti de la unchiul meu şi prietenul măriei-tale, spune Liubieniecki cu acea trufie pe care i-o cunoaşte, în spatele căreia îşi ascunde vitejia şi inteligenţa...

El se lasă ostenit în jilţ, încercînd să se regăsească în această clipă, care-i întăreşte presupuneri vechi şi informaţii noi, dintre cari cele aduse de Nikifor Parasios nu sînt de lăpădat. Trăieşte în acelaşi timp vieţi atît de deosebite, încît se cutremură la gîndul că nu mai este el însuşi, că domnia i-a stricat sufletul, că grijile îl ucid mereu şi mereu, născîndu-l mereu altul. Îl ascultă pe Liubieniecki cu luare-aminte şi dacă a plecat pe calea mărturisirilor n-o face nici de dragul bărbii lui tunsă spaniolește, nici din admiraţie pentru trofeele de război, oricît ar fi ele de scumpe şi oricîte semnificaţii ar avea. Mai puţin decît orice o face pentru Ţara Românească. Îl doare că nu-l poate lua pe Liubieniecki aşa cum îl lua odinioară, cînd după ce lipsea cîte-o noapte, ori mai multe şi scăpa din ghearele lui unchi-su, venea şi-i povestea cele mai fantastice aventuri galante, cu hetaire din saraiurile cutărui puternic, care l-au adăpostit în harem unde-a fost descoperit de eunucul cel mare, scăpînd printr-o trapă şi-un tunel secret care ducea la malul Bosforului, că le-a iubit pe toate în noaptea aceea şi alte asemenea minunăţii. În noaptea asta se porneşte artileria, pornesc convoaiele, pornesc pedestrimile. Va rămîne cu călărimile pînă mîine noapte. Tighecenii lui Mîrzea duc lupte de hărţuială pe toate cele trei drumuri. Sinan nu s-a urnit încă din tabăra mare de la Stoeneşti, îi e frică şi Liubieniecki spune c-a venit fără să găsească prea mare tulburare pe şleahul Buzăului. Este tot el bărbatul care aşteaptă crugul nopţii să-şi întîlnească ibovnica şi tatăl grijuliu care se gîndeşte la figura pe care-a făcut-o Nicolae, fiul său, la nunta lui Sigismund şi dacă Stanca a putut strînge cu grijă toate odoarele şi sculele de preţ din palatul domnesc de la Tîrgovişte. Ciuleşte urechea pentru că Liubieniecki spune cum s-a împotrivit regele şi dieta, sub o mie de pretexte, planului de a interveni în Moldova susţinut de cancelarul Zamoyski. Nu se poate angaja Recz Pospolita într-o acţiune făţişe împotriva Porţii şi a lui Sigismund, care-l protejează pe Răzvan.

— Iarăşi Răzvan, izbucneşte... Cine-i Răzvan ?... Un călcător de credinţă, supus al meu, nici măcar ţăran ci grădinar, a cărui mamă mi-a fost roabă, care pe deasupra mi-a mai furat şi şase mii de ughi cînd l-am trimes la Poartă cu treburi. Acum îşi zice «frate al meu», oprind toţi solii pe care-i slobod regelui domniei tale.

Apare Tudora. Toarnă vin. Stinge o lumînare. Îl fură cu coada ochiului. Poate a strigat prea tare. Îşi deschide tunica la gît. Bles-

temat chin al stăpînirii de sine. Pan Liubieniecki surîde sub mustața bălaie. Îi spune că, de fapt, n-a fost decît o manevră politică, pentru că regele nu i-a putut refuza cancelarului aprobarea de a lucra pe cont propriu, cu vasalii lui și nobilimea care-l susține. Cancelarul este o mare căpetenie de oști, un mare om politic și un clarvăzător. Își dă seama că acum mai mult decît oricînd Moldova trebuie să fie aliată credincioasă Poloniei și pentru că senatul nu vrea să angajeze răspunderea republicii, și-a asumat el această răspundere.

— Unde se găsește astăzi acest mare om ? îl întreabă aproape șoptit.

— Îmi ceri să divulg un secret de stat și unul militar, măria-ta.

— Spuneai că este o treabă a cancelarului, nu a senatului. Ești cumva dintre vasalii lui ?

— M-a ferit Sfînta Fecioară... De altfel unchiul... Mi s-a părut că zăresc oști pe șleahul Cameniței, acum șapte zile.

— Asta-nseamnă că astăzi...

— Zamoyski ar fi putut trece Nistrul, măria-ta.

— Așa, va să zică ! De bine de rău Răzvan era bun oștean și nu s-a-nchinat turcilor. Dar Ieremia ?

— Ieremia va face politica lui Zamoyski, măria-ta. E omul lui cu trup și suflet.

— Boierii mei m-au vîndut lui Sigismund, trecînd peste nevoile și demnitatea domniei, ca să-și satisfacă setea lor de cîștig și mărire. Bani, să-mi plătesc lefegii, n-am. I-am scris lui Ioan Potocki, starostele Cameniții, și l-am implorat în numele Domnului să cheme nobilimea la luptă împotriva turcilor. Iată răspunsul. Ucideți în picioarele cailor, pentru siguranța voastră, un vis al tuturor popoarelor balcanice. Poate faceți bine. Vă va judeca timpul. Io Mihai Voievod nu sînt supus nimănui, decît țării mele. Nici măcar împăratului nu-i sînt. Vreau prietenia regelui domniei tale, pentru că mi s-a spus că este unit cu împăratul și cu domnii creștinilor, să facă împreună război turcilor. Altfel ce rost ar avea papa în această ligă și de ce i-ar spune, sfîntă ?! Și eu, după cum vezi, cu puțina mea putere fac război păgînului — aici glasul îi scade și el știe c-a trecut dincolo de pragul stăpînirii și că-l încearcă dulcea nebunie a nestăpînirii — întinde brusc mîna stîngă cu pumnul strîns — am să fac război păgînului — scrîșnește printre dinți — pînă cînd mîna asta va mai putea apuca straja săbiei... Ah ! Țin aici pe bani și jaf oaste de-a lui Sigismund, care poate-ar vrea să-mi facă mie ce-a făcut fratelui meu Aron... Atît c-am învățat din tragedia lui. Îi țin în alte tabere și stau cu ochii

pe ei, ca gaia... Mai sigur sub turci aș fi fost, decît sînt cu creștinii. Mi-am zălogit averea să plătesc oștile și-am risipit toată zestrea soției mele. Am ajuns la o așa sărăcie, de nu cruț nici măcar odoarele sfintelor monastiri... Noi, creștinii, nu vrem să ne legăm între noi, pînă cînd are să ne lege păgînul pe toți. Atunci se va pierde toată creștinătatea, cum s-a pierdut în vremea lui Ștefan cel sfînt de la Moldova, cînd a chemat Evropa în ajutor și Evropa și-a văzut de-ale ei, ajungînd turcii la gurile Dunării, la Chilia și Cetatea Albă, urcînd pe Nistru pînă-n olaturile voastre... Doamne... Turcii nu m-au jignit niciodată așa cum mă jignesc unii principi creștini... Să bem, pan Liubieniecki. Te iau cu mine la Tîrgoviște, ca te știu ferit de primejdie. Îți dau gărzi să te scoată pe sub munte, la Moldova. Și ți-l mai dau pe Petre Gregorovici Armeanul, ca sol al meu pe lîngă rege.

Privește jocul luminărilor. Se pleacă spre solul polon.

— Și-acum spune-mi de ce-ai venit, iubite al meu Liubieniecki ?

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

In duminica de 17 august a Sfinților mucenici Miron, Ciprian și Iuliana, pe la ceasurile vecerniei, dincolo de Dumbrava, văd Turnul Chindiei scăldat în pulberile de aur ale înserării. Tîrgoviștea lui Petru Cercel, vechiul Tîrg de Scaun al înaintașilor înțelepți care-au pus între Dunăre și capul lor răzvrătit codrii grei de stejar, avînd în spate munții și dincolo de munți ducatele Amlașului și Făgărașului, Tîrgoviștea își ridică în slava aurie cupolele de plumb și aramă. Răzbat prin miile de tropote, dincolo de scîrțiitul carelor și mugetele vitelor, dangătele clopotelor de la vechea mitropolie și de la biserica Curții domnești. E o înserare lină și adîncă, cu zăduful potolit de codri, cu nori de colb deasupra Drumului domnesc pe care se scurg oștile. Retragerea de la București la Tîrgoviște s-a făcut după poruncă. Băjenarii porniți cu o zi și o noapte înaintea oștirii n-au încurcat drumul, au putut fi apărați de jaful lefegiilor, cărora le-a stabilit tabără în afara tîrgului, la Mănești, pe Dîmbovița. Kir Albertu a-nțeles lecția de la București. A găsit în lungul drumului cîteva leșuri de trabanți spînzurate în stejari, avînd agățate de gît mănunchiuri de nuiele, semn că ieșiseră din rînduri după pradă. Porumbelul venit de la Tîrnovo i-a adus un bilet cifrat, semnat de însuși mitropolitul Dionisie Rally. Atît de înflăcărat încît i-a alinat durerea ruperii de București. Bleastămă carîta domnească aurită, căptușită cu piele roșie, care abia s-a tîrît între gărzile călări. Pan Liubieniecki moțăie alături, răpus de zăduf. I-a căzut un moț bălai pe frunte, are obrazul scăldat în sudoare și la răstimpuri geme cum îi șade bine unui sol regesc. Dragonii din escortă s-au cam pleoștit. Aripile de lebădă de la cuirase le atîrnă fără vlagă. Numai judecînd după aceste podoabe poți să cunoști gustul nobilimii leșești pentru măreție cu orice chip. A

fost drumul de la Bucureşti pînă aici prilej în care să cugete. Balcanii sînt în răzmeriţă. Regele Poloniei şi Sveziei îşi caută drum în labirintul politicii evropene. Rudolf al Sfîntului imperiu roman îşi caută aliaţi împotriva turcilor care-au ajuns pînă-n Ungaria de sus. Jigmond Bathor după ce l-a sugrumat în temniţă pe cancelarul Kővácsőczy şi pe vărul său Balthazar Báthory care nu voiau război cu Poarta, nu poate face altceva decît război, oricît ar fi de zăpăcit... S-a născut în zodia paloşului. Oricît de nebunesc ar părea planul lui de a mîntui ţara prin arme, este singurul plan care poate fi înfăptuit, o mare putere armată neînţelegînd nimic altceva decît lecţia dată cu armele. Cu turcii nu începe nici glasul raţiunii, nici al intereselor comune, nici al onoarei, nici al respectării vechilor tractate. Orice slăbiciune aduce noi înrobiri. Orice concesie aduce alte concesii, din ce în ce mai umilitoare. Singură sabia le vîră frică-n oase, pentru că numai frica poate vorbi hoardelor lacome, lăcomiei divanului, corupţiei şi silniciei. Poate gîndurile astea să-l însingureze. Fiecare din cei apropiaţi văd atît, doar atît cît îi ţine interesul de astăzi şi cel mult, de mîine... Se lasă pe perna moale de piele şi dintr-o dată îi vine în minte Velica, fiica marelui vornic Ivan Norocea, astăzi la curtea lui Jigmond Bathor, căsătorită cu Fabio Genga, ministru *«di camera»*, unul din credincioşii principelui, care se spune c-ar ţese nişte mreje prea catolice în care să-l prindă pe marele vornic... Carîta se hurducăne printre codri străvechi, în care lumina se împuţinează. Trîmbe de soare cad pieziş prin zarişti şi tăieturi. Trăieşte o stare ciudată, de încrîncenare sleită. Cînd îl va zvîrli pe Sinan afară din ţară, va cîştiga şi liniştea la Dunăre. Încearcă să se adune asupra acestui gînd. Sunet de trîmbiţă. Galopul unor cai. Faţa bărboasă a marelui armaş Calotă Bozianu, plecîndu-se spre el din şa.

— Pedestrimile au ajuns la poarta cetăţii, măria-ta... Ar fi bine să-ncaleci.

Se-arată şi obrazul înteligent al clucerului Radu Buzescu.

— S-a adunat toată ţara, măria-ta.

Pan Liubieniecki face ochi. Gărzile s-au oprit. Se aud comenzile ofiţerilor :

— Descălecaaaţi !

Simte freamătul şi neliniştea grăbită a oamenilor. Cînd iese din carîtă, comisul Radu Florescu i-l aduce pe Sultan, împodobit cu valtrap de brocat roşu ţesut cu aur, cu frîul de sărbătoare bătut în peruzele şi ţinte de aur. S-au adunat cu toţii lîngă carîtă. Descalecă. I se închină.

— Ne cam uitaşi, măria-ta, îi spune zîmbind Radu Buzescu.

— Nu atît cît mă uitarăți domniile voastre, la Bălgrad, clucere.

Se lasă o liniște stînjenitoare. Niciodată nu le-o spusese așa. Steagul de vînători călări strînge chingile. Oamenii își scutură praful, bătîndu-și mintenele cu căciulile. Armășeii se alinie cu trofeele. Patru paici desfac steagul sfînt. Îi întind mătasea, în așa fel încît să se vadă chipul lui Mohamed. Bairacele, tuiurile, iataganele, pavezele luate de copiii de casă și-n spatele acestora sînt aduși robii turci. Cîteva sute de robi luați pe seama domniei, duși între sulițe, cu turbanele năclăite de sînge închegat, cam hămesiți, unii în zdrențe, așa cum scăpaseră din luptă, apoi cele patru harabale cu prinșii de seamă, legați cu funii de mătase, în fața cărora călărește popa Stoica din Fărcaș, cu poalele anteriului sumese și vîrîte-n brîul plin de pistoale și junghere.

— Domnul, măria-ta, bubuie popa, ridicînd crucea-măciucă.

— Ah, Michaly, strigă unul dintre ofițeri.

— Cruță-ne mîndria, beyule, spune altul.

— Nu-i asculta, măria-ta, strigă popa Stoica, tot în turcește. Mă lăsași fără oștire. Am să-mi fac alta. Făgăduiește-mi de față cu vel boierii că mă lași să-mi fac altă oștire din toți prinșii pe care-i botez și-i trec la dreapta credință.

Aude rîsetele oștenilor — «Văleleu, părinte, unde să se boteze ăștia, cînd te văd pe sfinția ta?» — «Da' ce bă, am eu chip de satana? Răspunde!» — «Da nici chip de blîndețe duhovnicească n-ai»... — «Să te ferească sfîntul să-mi dai ortu, că nu te dezleg nici să mă răspopească. Auzișî?»...

— Fie pe voia ta, prea cucernice, îi răspunde, pentru că înțelege dintr-o dată privirile ienicerilor îndreptate spre acest popă năzdrăvan, priviri de oameni care s-au pierdut pe ei pînă la fund și dintr-o dată au întrezărit, undeva, mîntuirea.

— Hai, bă turcilor, hai bă, săracilor, intrați în rînduri.

Ienicerimea aceea, cîțiva pedestrași yaya, niște akingii crînceni se supun. Numai spahiii nu vor. Stau cu mîinile încrucișate la piept și-i scuipă pe oștenii care-i îmboldesc cu coada sulițelor.

— Să fie cum ai făgăduit, Kara-Celebi, strigă un ienicer de Damasc, cu barbă albă de patriarh. *Koran haki itciun?*

— *Koran hoki itciun?* întreabă cele cîteva sute de robi.

— *Koran haki itciun!* le răspunde popa Stoica, descălecînd.

— Nu se mai astîmpără dracul ăsta bărbos, mormăie postelnicul Preda Buzescu, împotriva căruia popa Stoica a aținat toate satele moșnești de la vale de Balș și n-au isprăvit nimic Buzeștii cu cumpărăturile lor spre Celei și moșiile lui din Oltenia. Popa Stoica i se-nchină. Ridică crucea. Dă ochii peste cap. Îi spune

ca avînd el patimă duhovnicească, de patru zile şi patru nopţi nu face altceva decît să propovăduiască cuvîntul Domnului printre aceşti prinşi, care prea puţini sînt turci osmani, cei mai mulţi fiind ieniceri din copiii de tribut daţi de bulgari, de sîrbi, de albanezi, ei nu ştiu săracii, dar el, după nişte semne anume, ştie. Le arată semnele, ienicerii strigă Aman şi-acum vor să creadă. Da, le lipsesc armele... Ajuns aici popa îşi coboară privirea din slăvi şi-i trage cu ochiul, nerușinat.

— Cum le lipsesc armele, ca să creadă ? Ai înnebunit, Satano !

— N-am înnebunit, măria-ta... Dă-le armele ăstora alor mei, pocăiţii, dă-le să-şi ducă steagul sfînt, lapădă-te de trufia biruinţei şi mare-i puterea lui Dumnezeu şi-a slujitorului său din Fărcaşele Romanaţiului.

— I-a luat Dumnezeu minţile, îi şopteşte la ureche Preda Buzescu. Unde s-a pomenit o ocară ca asta ?

Bărboşii se sopocăie. Ofiţerii împărăteşti îi fac pe ieniceri porci de cîini, feciori de hiene şi catîri scopiţi. Popa Stoica pute a usturoi şi-a sudoare şi, dacă ar fi drept, şi-a butie.

— Să-mi dea şătrăria corturi şi să nu s-amestece nimeni în oastea mea, măria-ta.

Înţelege dintr-o clipită toate avantajele pe care i le poate aduce o asemenea încercare.

— Să ţi se facă voia, pentru vitejiile tale, părinte. Dacă...

— Îmi iei capul, măria-ta.

Popa Stoica îl impinge pe al doilea comis care ţine scara săncalece, îi sărută mîna şi-i întinde genunchiul. Încalecă punînd talpa cizmei pe genunchiul popii.

— *Kiesilmejen el opilmeki ghierecki !* Mîna pe care nu o putem tăia, trebuie s-o sărutăm, spune ienicerul de Damasc, închinîndu-se după obiceiul oriental.

Popa Stoica sare-n şa cu uşurinţă. Ridică crucea-măciucă. E un semn, pentru că de undeva din lunca Ialomiţei ies trei telegi. Voievodul îşi muşcă mustaţa gîndind că blestematul de popă s-a pregătit din vreme şi fără voia lui. Surugiii sînt turci. În faţa marilor boieri, a dragonilor leşeşti şi a uimirii lui pan Liubienicki, popa Stoica armează cu arme, coifuri şi platoşe turceşti, un steag bun de pedestrime. Blestemele ofiţerilor din telegi cheamă toate trăznetele Gheenei asupra trădătorilor. Ghiontiţi cu crucea-măciucă şi gărzile iataganelor, paicii abandonează steagul sfînt în mîinile popii Stoica, înconjurat c-o disciplină exemplară de ieniceri.

— Doamne apără-ne şi păzeşte-ne, spune tare Preda Buzescu.

Mai vrea să protesteze, dar clucerul Radu i se pleacă la ureche și-i șoptește : — «Taci, neică !» Drept pentru care postelnicul își face semnul crucii peste gură.

— Acum nu se cuvine să mergi în urma prinșilor, măria-ta. Să trecem în față.

— Ai dreptate, vel armașule.

Se-ntoarce-n șa. Divanul s-a orînduit după ranguri. Caii poartă tarhaturi scumpe. Cai și călăreți sînt înmuiați în aur și nestemate. Numai gărzile săbiilor și tecile fac averi. Spătarul Calotă Bozianu a luat spada voievozilor de-a latul oblîncului. Gărzile au încălecat. Boldurile sulițelor adună sclipetele asfințitului. Cu pan Liubienicki în stînga, văzîndu-l pe cronicarul Balthazar Walther uimit de apariția oștirii turcești cu tuiurile și bairacele desfășurate, dă pinteni trecînd la trap bătut pe lîngă steagul popii Stoica.

— *Chutbé*, strigă bărbătește ienicerii.

— *Eiucal !* Fiți sănătoși, le răspunde.

Intră în vadul Ialomiței cu apele secătuite și cînd iese pe celălalt mal vede steagurile de călărime aliniate pe două rînduri, o pădure de sulițe la capătul căreia se ridică semețe zidurile palatului domnesc.

2

Tîrgoviște. Vede aevea pădurea de țepi în care zac mii de turci ridicată de Țepeș în fața cetății și-l vede pe Mohamed Fatih — Cuceritorul, singur, călare înaintea porților deschise ale castelului, meditînd la neostoita sete de libertate a acestui popor, capabil să transforme un act de cruzime într-o pildă de istorie. Acoperișuri roșii, de olane, livezi în pîrgă, case înalte cu cerdac și viță, nuci bătrîni și-nainte de a intra în tîrg, un alt tîrg de harabale și telegi, corturi, cotigi pe două roți, cai înșeuați, obor de vite, măgari cu tarnițe și-o viermuială de copii, vede o tîrgoveață mulgînd o vacă și mai vede toate harabalele gătite cu țoluri și covoare, în telegi s-au înghesuit copiii și muierile, flutură crengi de salcie, marame și bete colorate, peste toată mulțimea asta plutesc nori de colb în care se frînge lumina aurie a soarelui și de la ziduri răzbuie cea dintîi lovitură de tun. Pan Liubieniecki își răsucește fuiorul de mustață bălană, se pleacă-n șa spre tîrgoveții din telegi și-atunci dă nas în nas cu bărboșii călări, împietriți în șei.

— De ce-mi spusăși să tac, Radule, întreabă Preda Buzescu, privind în ceafa voievodului, căruia doi paici în veste argintii îi

duc calul de dîrlogi, alți doi îi duc scările și-a cărui mantie sclipește să-i ia ochii... Nu s-a pomenit asemenea batjocură. Adicătelea noi ne zobirăm să-i spargem, să-i tăiem și el îi întrarmează în fața noastră ?! La ce ?

— Are gînduri subțiri, neică...

— Adică ?

— O să se afle la toate Curțile c-au trecut destule oști osmane de partea lui. Asta o să ridice semne de-ntrebare. Mai ales în tabăra lui Sinan. Și mai ales la Istanbul.

— Cîteva sute ? Phah !

— S-ar putea, mîine, să fie cîteva mii. Are gînduri mari și noi nu putem decît să stăm sub steaua lui.

— Mari și izbăvitoare gînduri, vere Radule, spune vel logofătul Theodosie Rudeanu pe care ei nu-l văzuseră și nici nu-l doriseră... Veni și-mi șopti oarecine că toate butcile boierești din țară s-au strîns la curte.

— Afară de ăle oltenești, mîrîie Preda Buzescu.

— Nici nu se putea, zîmbește fin Theodosie Rudeanu... Vom vedea astă-seară cei mai frumoși ochi încondeiați și-nlăcrimați din țară...

— Mai frumoși decît ai pajului ăluia de vînători călări, vel logofete și cinstite vere, întreabă Preda Buzescu acru, pentru că-l dospise vara, legănatul căruței și-l ațîțaseră tîrgovețele. Se gîndește cu năduf la răcoarea culei din Strejești, la foșnetul nucilor și la carnea pietroasă a Domnicăi, mirosind a busuioc și cînd se-nfierbinte, a sudoare de muiere aprigă. Iote ia că nu s-a gîndit să-și aducă nici măcar cîteva roabe țigănci, pe Florica de-o pildă, pentru îndestularea trupului. «Doamne iartă-mă pentru gîndurile de preacurvie», își spune, închide ochii, începe să spună Tatăl nostru și cum i se năzar sînii goi și-mbelșugați ai Domnicăi, cu sfîrcurile cît dudele, mormăie un «piei, Satano» și se ridică în scări, să vadă cît a mai rămas pînă la poarta cetății.

— Îi snopiși pe turci, vel paharnice, strigă tîrgoveții.

— Ce crezi, bă, că Buzeștii se lăsară mai prejos ? Hai ?

— Da vel logofătul ? Zicea unu Chirnoagă că tăia c-o mînă și cu alta scria zapise, iar mai tăia, iar mai scria...

— Huo ! C-al nostru, boier Bozianu s-o fi scobit în măsele.

Preda Buzescu își vîră mîna în punga de mătase care-i atîrnă de brîu. Scoate un pumn de firfirici. Îi aruncă peste umăr și cușmele călărașilor, între tîrgoveți. Oamenii chiuie, rîd și se-ndeasă să culeagă bănuții. Aruncă și ceilalți vel boieri cîte o mînă de firfirici.

— Să vă rugaţi pentru sufletele ălora de căzură, spune Preda Buzescu destul de tare să-l audă voievodul...

— Aolică, naş' Gheorghe, fă-te-ncoace să-l vezi pe antichristu.

— Antichristu lu mumă-ta, bă... Acu-ţi dau crucea la sărutat, păgînule !

Popa Stoica se răsuceşte-n şa, cu ochii scăpărători, ieşiţi cît cepele. Muierile chiräie, copiii s-ascund printre picioarele lor, tîrgoveţii îşi fac cruce. Ienicerii îşi duc steagul sfînt între iatagane. Sînt crînceni. Unii plîng. Alţii cîntă un cîntec de război, adică un tenor cîntă isprăvile Cuceritorului la asediul Constantinopolului şi ceilalţi reiau cîntecul cu glasuri bărbăteşti, arse de lupte, dogite de traiul în cazărmi şi-n campanii. Merg în cadenţă legănată, cu iataganele la umăr, îşi sprijină răniţii şi-aşa cum sînt, unii flenduriţi, alţii oblojiţi de mîntuială, trec ca un duh crîncen al islamului şi-al războiului. Nu-i batjocoreşte nimeni, nu-i bate nimeni cu pietre şi-ntr-un loc cîteva muieri intră printre caii călăraşilor şi le-ntind colăcei, făcîndu-şi cruci dese şi şoptind : «Să fie de sufletele morţilor». Trece un zvon prin mulţime că însuşi Sinan i-a închinat măriei sale steagul sfînt al profetului şi-atunci valurile de tîrgoveţi s-alungă unele pe altele spre intrarea tîrgului unde se vede unduind, în boarea serii, mătasea verde şi roşul sîngeriu al bairacelor. Pe urmă răsună răpăitul vesel al tobelor purtate la oblîncuri de toboşarii roşiilor de ţară. Toată mulţimea se-ntoarce spre steagul acestora. Trece la pas des căpitănia de Pădureţ. Şeile scîrţîie. Coantăşele zmeurii plutesc parcă-n şei, într-o apă de sînge. Vîrfurile suliţelor scapără în lumina asfinţitului. Tîrgoveţii dau în genunchi. Se bat cu pumnii în piept, dintr-o dată copleşiţi de mulţimea băjenarilor, cojani din părţile dunărene, bătrîni omătuiţi, puzderie de copii şi cînd trece căpitănia roşiilor de Ruşii de Vede, e o forfotă între băjenari, muierile rup şirul călăraşilor, sînt moşnence slobode, colţoase, şi-au recunoscut soţii, se-atîrnă de scăriţele lor, de trăgători, de valtrapuri, le sărută cizmele pline de praf şi mirosind a dohot, rîd şi plîng, le-aduc pruncii, călăraşii ridică sulitele să nu le lovească pe diavoliţele astea spurcate la gură, pe care roşii le saltă-n şei, ori pe crupă, cu plozi cu tot, s-apucă de gîturile bărbaţilor, îi sărută după ureche, unele bocesc, altele chicotesc şi pînă la urmă răzbat glasurile bărboşilor : »Taci fă, ce-ţi e ?...» «Oh, ogîrsitule, mă-ndrumaşi la Gherghiţa, uscătură, şi tu-ţi faci veacu' pă la Tîrgovişte, buzatule»... «Stai că te oştesc eu, neiculiţă, da-i s-o spui şi ălora de pe altă lume». «O văzui pe Fira a lui Dinică printre băjenari, scofîlcitule... Pă aia de ce n-o îndrumaşi spre Gherghiţa, nu ţi-ar mai fi venit decît numele să-ţi vie».

– Aoleo, Gherghino, se-ntoarce-n șa un hotnog înalt, cu [illegible] legată în eșarfă, lasă-l fa, să-și tragă bietul Oblete sufletul, [illegible] luptă cît zece și mi-l omori cu zile...

— Dumneata, hotnogule Negură, să nu-i ții parte, că acușica [illegible] în gheare... Parcă nu vă știu io cine sînteți ?... Pe la ce de-lurence v-ați pierde brăcinarii ?

Gherghina din șaua călărețului are sprîncenele date cu nucă [illegible], poartă cizmulițe roșii, e roaibă și zdupeșă, de strigă carnea [illegible] și se laudă că se duce la mila măriei-sale, s-o ia la oaste, că [illegible] pe Oblete al ei nu-l mai lasă nici moartă.

După căpităniile de roșii vine hurducîndu-se artileria cu atelaje de opt și șaisprezece perechi de cai. Girolamo Estorga încearcă [illegible] descoasă pe Vicenzo Bombardier Mantovano, despre scopul vizitei lui Fra Giusseppe Pisculo da Melfi, care rîde în hohote întreținut cu istorioare pornografice de către Cosma Capponi... Padre Girolamo Estorga invidiază ușurința cu care aceștia și-au făcut mantalele sul, legîndu-le de șei, rămînînd doar în cămășî și piepturele de piele. Lecția voievodului a fost usturătoare. Poate nu atît pentru el, cît pentru politica de șantaj a Sfîntului Scaun... Pisculo da Melfi i-a spus pe drum că soția lui Fabio Genga ar fi fost văduva lui Aron vodă, că însuși principele a înzestrat-o, că este de-o frumusețe tulburătoare, stîrnind gelozii crîncene între gentilomii curții și că Josika, noul cancelar al principelui, îl sfătuiește să-i facă o vizită marelui vornic Ivan Norocea, tatăl superbei doamne Velica Genga. Cum își pot imagina acești intriganți mărunți că, acționînd printr-o protecție de fuste, ori printr-un nobil, ori mai mulți, dornici de putere, se poate schimba ceva în structura credinței acestor oameni, care se pare au harul intuiției și pe-al muceniciei. E obosit, privește pîclos mulțimile de băjenari, acest exod neîntîlnit niciunde al unui popor întreg, el cunoaște munții tainici, înspăimîntători, ai Valahiei, cunoaște toată istoria acestora, știe care-a fost deznodămîntul invaziei marelui rege catolic Carol Robert de Anjou și pe deasupra recunoaște că aceste mulțimi au un straniu sentiment al permanenței și o supraomenească putere de asimilare.

Iată-i aici, sate și tîrguri întregi. Ochiul lui vede ordinea acolo unde un superficial ar vedea dezordinea. Vede satele așezate în jurul unei telegi care poartă la loitră un semn distinctiv. O marămă, o basma, o cîrpă de anumită culoare, un șomoiog de fîn. Știe sigur că acolo este telega pîrgarului, a cneazului acelui sat. Există un fel de a fi al acestora, format în cursul unei istorii ca aceasta, de-acum. Cu ce-l poți înlocui ? Cu slujba făcută în latină ?! Cu

semnul crucii făcut de la stînga la dreapta ? Cu dogme și cazuistică ?....

— Atenție, *padre*, spune Vicenzo Bombardier Mantovano... Ne apropiem de cetate. Ce faci ? Vii cu noi, ori te duci la misiune ?

...Pe toate ulițele umbroase ale tîrgului, răsmiile de tîrgovișteni îl primesc cu strigăte de slavă. Județul Todericiu, în toată pohfala isnafurilor, intrat în caftanul tivit cu blăniță de jder, lac de apă, îi aduce tava cu pîine și sare. Cei doisprezece pîrgari asudă sub cușme și-n caftane, au pletele unse cu unt și botforii dați cu dohot de pește. Vede toate cerdacele acoperite cu cergi și velințe și ștergare înflorate. Grădinile de flori stropite din proaspăt îmbălsămează înserarea. Miroase a frunză de nuc, a gherghine, a mușcate și-a izmă. Județul Todericiu îi urează bun venit în acest vechi tîrg de scaun, pe care unii voievozi l-au uitat, plecîndu-se ei prea smerit la mila Înaltei Porți, dar care, cuib de vultur din veac, a rămas în slava lui veche, gata să-și deschidă porțile cutezătorilor. Îi vorbește de Țepeș și Vodă Cercel, «fratele măriei-tale, care-a-nțeles crugul Tîrgoviștei, mumă bună a tuturor domnilor slobozi». L-ar săruta pe Todericiu ăsta bărbos și viclean și puțind a unt rînced și-a usturoi.

— N-am să uit învățăturile domniei-tale, județule, îi răspunde cu glas înalt. Ai vorbit cu înțelepciune, cu mîndrie și cu cinste. Fie ca să împrospătăm noi slava acestei slăvite Cetăți de Scaun și de credință.

Alb de fală, județul îi sărută poala mantiei. Cînd îi întinde dreapta, județul se-năbușe de atîta cinste. Cu județul sprijinit în toiagul slujbei lui înnoite, văzînd dosurile celor doisprezece pîrgari, înțepeniți în măreție, intră pe sub arcadele cetății din bolovani de rîu, afumate, străvechi, încercîndu-l un fior necunoscut, poate unul de nimicnicie (afurisita de Tudora cu limba ei ascuțită, că stelele sînt la fel de departe atît pentru domn, cît și pentru omul de rînd) ; ori unul de măreție aspră și sălbatică, așa cum aspră și sălbatică a fost, peste timp, Cetatea domnească a Tîrgoviștei.

3

Totul este, acum cînd ți s-a împlinit visul, să ai sentimentul istoriei, i-a spus Andronic Cantacuzino, cînd a ieșit din divanul lui Amurat cu cuca domnească pe cap, înconjurat de paici împărătești și de pe terasa de la Topkapi Sarayi se vedeau apele de zmalț albastru ale mării Marmara, peste care pluteau miresmele toam-

nei... Ca și cînd sentimentul ăsta al istoriei ar veni odată cu semnele puterii domnești, ar coborî de undeva din cer, ori ar izvorî din chiar mantia voievodală. Poate aici stă una din racilele puterii. Că nu puterea, rangul, cinul dă sentimentul istoriei, celor care-s investiți cu puterea, pe drept ; dar de cele mai multe ori pe nedrept, prin intrigi și lingăveli și mită ; ci tocmai cei care au sentimentul istoriei ar trebui să-mprumute puterii acest har nepreţuit.

— Pe-aici, măria-ta, spune căpitanul Racea de sub comănac cu glugă, apăsînd clanța grea de fier.

E îmbrăcat în călugăr, cu botfori. Rasa de șiac îi lasă trupul slobod. Abia a scăpat de sub privegherea Stanchii, care, ca deobicei l-a mustrat cu lacrimi în ochi că i-a poruncit să plece la Sibii, cînd locul doamnei este lîngă soțul ei, nu al altora, nerușinate îmbrăcate bărbățește, care nu-și mai cunosc lungul nasului. La vecernie biserica domnească s-a umplut de neamurile boierești în bejenie. Jupînese și jupînițe, copilandri în caftane și-n botfori, copii de țiță, foști mari boieri, cu mîini tremurătoare, cu ochii căzuți în fundul capului, ori orbi, ca biv vel vornicul Ivașcu Golescu, viteaz între viteji la vremea lui, care a ținut isonul cu glas de bas, ușor tremurător, de-au lăcrimat toate bunicele și străbunicele care se aflau acolo, poate amintindu-și acele vremuri în care vornicul își încura bidiviul la cătările domnești și ele erau tinere și dornice de-mbrățișări. A avut și-acolo, la slujba făcută de însuși mitropolitul, în românește, sentimentul istoriei. Pentru că, în fața primejdiei, smulși din conacele, averile și rosturile lor, acești boieri bătrîni care-și așteptau sfîrșitul, unii dintre ei umblînd mereu pe la ctitorii, cercetîndu-și lespedea de mormînt, săpată cu flori după porunca și plăcerea lor, aceste jupînese limbute și-n dușmănie unele cu altele și toate împreună învrăjbite împotriva oltencii care le este doamnă, aceste străbunici din care-a rămas doar pielea gălbuie și uscată ; toți și toate, la slujbă, au părăsit ce-aveau lumesc și sub lumina fîlfîită a lumînărilor stăteau acolo ca niște icoane ale timpului lor, atît de nepămîntene le erau chipurile. După vecernie biv vel vornicul Ivașcu Golescu pipăind cu vîrful toiagului, încă verde la trup, a venit spre strana domnească, ajutat de niște nepoți nevîrstnici. A vrut să-ngenunche. Nu l-a lăsat. L-a apucat de subțiori și l-a ținut lîngă el. Vornicul, care-a scăpat viața domnului său, a lui Alexandru Vodă, în lupta de la Jilițtea cu Ion Vodă Cumplitul, în care luptă a căzut apărîndu-și domnul fratele vornicului, clucerul Albu Golescu ; i-a sărutat mîna și i-a spus cu glas mare, răsunător sub bolțile zugrăvite și afumate, că dacă-i pare rău că moare azi, mîine, îi pare numai și numai pentru că nu poate trage sabia pentru domnul său, că el, în singurătatea Goleștilor,

înconjurat de umbrele celor duși, a întinerit de cînd măria-sa, a ridicat steagul slobozeniei și că aici, în biserica domnească el, biv vel vornicul Ivașcu Golescu, bleastămă cu crîncen blestem pe oricine ar cuteza să-și hăinească domnul, ori să cîrtească, ori să nu-l urmeze pe acest drum, care-i singurul drum al mîntuirii. Că pînă la Goleşti răzbat vorbe despre zavistiile unora și altora. Ba zavistioșii merg atît de departe, încît țes conacele boierilor vechi cu iscoade de-ale Turcitului, pe-al cărui tată el l-a slujit cu vărsare de sînge, dar de care nu vrea să știe nici dac-ar fi să mai trăiască o sută de ani.

— Știu că nu vorbe-ți lipsesc, măria-ta, a spus Ivașcu Golescu. Avea plete albe, lucioase și mătăsoase, sprîncene tufoase, albe și ele, cum albă strălucitoare îi era barba și semăna cu însuși Dumnezeu. Și de aceea rogu-te primește de la moșia Goleşti o sută de călărași într-armați, cu zece cai de schimb și pe acești doi strănepoți ai mei, în slujbă de paji pe lîngă măria-ta...

A ridicat brațele, a privit cu ochi goi, pustii, undeva în slavă și-a strigat :

— Ajută-l, Dumnezeule Savaot, să așeze cinstea pe frunțile noastre nevrednice, că de voievozi ca Oprea Găină sîntem sătui.

S-au auzit icnete de plîns. Și-atunci mitoropolitul însuși a luat o tipsie și-a început să umble printre boieri, cerînd pentru oaste. Și-a ieșit în față, înăltuță și încondeiată și tristă și negruță, văduva stolnicului Vlad, căzut la Șerpătești. Și-a rupt de la gît salba cu patru șiruri de galbeni, a pus-o smerit pe tava mitropolitului, a șoptit un : «să fie de sufletul răposatului» și aruncîndu-i un fulger pe sub genele lăsate, a intrat între celelalte jupînese văduve. Au fost lăpădate pe tavă inele scumpe cît o moșie, salbe, cercei, diademe, și Stanca și-a scos mesalul ei de doamnă, bătut în diamante și legat cu aur, care-i stătea ca o diademă de împărătiță bizantină, și l-a pus deasupra grămezii aceleia de aur și pietre scăpărătoare. «Acesta este sentimentul istoriei, Andronic Cantacuzino», și-a spus, pentru că vistieria îi sleise, și el însuși era sleit cu toate moșiile lui și peste trei zile se-împlinea sorocul plăților pentru lefegiii cazaci și unguri. Acolo în biserică l-au rugat toți, boieri bătrîni și mame și bunice, să nu desfacă oastea. Le-a jurat pe evanghelie că n-o desface și că mîine îi roagă să se tragă la Dragoslavele și la Rucăr, să-și găsească adăpost la moșneșimea satelor din munte, pentru că, pînă-n dricul toamnei, îl va scoate pe Sinan din țară. Le-a spus că el cu oastea va închide valea la Stoenești. Poate și asta să însemne sentimentul istoriei. Îl urmează pe căpitanul Racea, care ridică torța de-asupra capului. Scara răsucită în jurul ei însăși coboară sub turnul Chindiei, în temeliile zidite din bolo-

vani de rîu. Căpitanul de ferentari stătuse mai bine de-un an la Tîrgoviște și împreună cu Vicenzo Mantovano refăcuse turnătoria de tunuri a lui Petre Cercel. Coborîrea abruptă se sfîrșește într-un gang boltit cu cărămidă, larg și înalt încît să poată intra un car încărcat. Aude cum Simion închide ușa de sus, din turn. Miroase a aer zăcut și-a umed. Le tremură umbrele pe bolți, arcuindu-se grațios. Căpitanul Racea mormăie, se-nvîrte pe lîngă piciorul scării, îi întinde torța fără nici o ceremonie și s-apleacă cu toată greutatea pe stîlpul de lemn al balustradei. S-aude un zăngănit de arc. Racea trage de stîlp. Ultimele patru trepte lunecă scrîșnind pe o șină de fier, lăsînd un gol lîngă perete.

— Pe aici, măria-ta !

Se strecoară în golul acela negru și vertical. Trepte din lemn. Numără patruzeci și trei. Atinge fundul pe care-l simte sub talpă, de nisip. Racea coboară gîfîind. Ridică torța pe care o înviorează un curent de aer nevăzut. Locul de sub pămînt, mult sub temeliile Turcului Chindiei, are forma unei pivnițe boltite, susținută de stîlpi din bolovani de rîu. De jur împrejur sînt săpate ocnițe adînci. Se înfioară. Ieri noapte în tabăra de la Văcărești căpitanul Racea i-a cerut să-i vorbească.

— Jură-te pe cruce și pe sabie, măria-ta, că nu lași țara și-atunci am să-ți dezvălui o taină moartă a Basarabilor și-a lui Vodă Țepeș.

I-a venit să-i zobească fălcile cu topuzul. E cel mai nerușinat căpitan de oaste, atîțător împotriva rînduielilor, nesupus, chefliu, clevetitor, batjocoritor al celor monahicești și-acum, poftim, îi cere jurămînt pe evanghelie și sabie, de parc-ar fi serenissimul, ori poate împăratul.

— Am să te muncesc cu fierul roșu, afurisitule ! Ieși că ești beat...

— Nu sînt beat și de ieșit ies, da' ai să-ți muști mîinile, măria ta, cum ți le-ai mușcat de cîte ori nu m-ai ascultat.

Bineînțeles că l-a înșfăcat de barbă și i-a tras cîțiva pumni, să i învețe cuviința și-acum îi pare rău, se căiește, îi e rușine și nu știe pe unde să scoată cămașa. Rîde blestematul. Mai mult rînjește, decît rîde. Ridică torța, face cîțiva pași spre dreapta și-acolo într-o ocniță lumina fuge pe-o grămadă de oase galbene de om, coaste și oase de-ale mîinilor și de-ale picioarelor. Deasupra o poliță și pe poliță, așezate una lîngă alta, douăzeci și patru de tigve, cu gîtuvanele goale.

— Boierii și robii care-au săpat ocnița asta, măria-ta, șoptește Racea. Îți spusăi că ocnița e legată prin jghiaburi de lut de că-

mara de taină a lui Vodă Ţepeş. Acolo s-aude tot ce se vorbeşte aici, după cum aici s-aude tot ce se vorbeşte acolo...

— M-auzi Simioane, diavole ? întreabă căpitanul.

— Te-aud, Satano, răspunde un glas din ziduri şi voievodul se-nfioară, pentru că glasul are ceva nepămîntesc, e fără vîrstă, mineralizat, desprins din însăşi vechimea acestor pietre ferecate în taine vechi şi-n oasele îngălbenite din ocniţe.

— Veghează, spune Racea.

— Veghez, răspund zidurile.

Racea mută făclia în altă ocniţă. Ridică o pînză care acoperă ceva. Lumina se sparge în ţăndări pe grămada de nestemate. Sînt mai ales rubine şi diamante. La cea dintîi aruncătură de ochi, neguţătorul de pietre scumpe din el le preţuieşte la cel puţin opt sute de mii de galbeni. Rămîne înlemnit, fără grai, nu de valoarea poate inestimabilă în fond a acestei ocniţe, dar de faptul că un căpitan domnesc născut în mahalaua calicilor din Bucureşti, un vîntură sabie muieratic, ştia de cel puţin trei ani de această comoară, că taina nu-i arsese inima şi nu-l otrăvise, că nu-l înnebunise şi nu-l mistuise. Fără să se poată stăpîni, se apropie de ocniţă şi ia între degete un rubin cît oul de porumbel, patima lui rubinele, îl priveşte în lumină, rubinul este tăiat în zeci de feţe şi şlefuit cu piele de rechin, aşa cum numai neamul giuvaergiilor Kâzim Arslanbek din Cairo, vechi de-o sută cincizeci de ani, poate şlefui un rubin. Rece, piatra îi frige totuşi buricele degetelor. Se stăpîneşte greu să nu răscolească în grămada de diamanticale. Vede sub ele ţesătura putregăită a unor pungi de piele de cămilă. Are revelaţia adevărului. Din vechi se vorbea de averile lui Ţepeş Vodă agonisite de pe urma războaielor cu turcii, a răscumpărării fiilor de paşale, a negoţului cu boi şi mai ales a tăierii boierilor. Mut de uimire, copleşit, ameţit, cu picioarele tremurînd, îl urmează pe Racea din ocniţă în ocniţă. Sînt aşezate pe sorturi iatagane de paşale a căror teci şi gărzi preţuiesc numai ele cîteva zeci de mii de galbeni, paftale, agrafe, hangere persieneşti cu încrustaţii de email, coifuri suflate în aur, împodobite cu pietre preţioase, brîie turceşti din fir, tot ce-a putut cîştiga prin luptă un voievod crîncen, de la oastea strălucitoare a lui Mohamed, cuceritorul Constantinopolului. În altă ocniţă sînt mesalurile, diademele, cerceii şi inelele smulse boierimii, pentru că recunoaşte gustul vremii şi influenţa bizantină a meşterilor din Constantinopol, ca şi pe cea a genovezilor din Pera şi Galata.

Toate astea, mesaluri bătute în diamante, inele şi cercei, au fost purtate de femei care l-au văzut pe Ţepeş, care i s-au închinat şi care i s-au dăruit. Iataganele au luat parte la asaltul

Constantinopolului. Hangerele astea au înjunghiat veacuri de istorie. Iată-le. Ele au prăbuşit Bizanţul. Tot ele au înălţat semiluna pe Sfînta Sofia, transformînd-o în Aya Sofia. Una din lamele astea de Damasc l-a răpus pe Constantin Dragases, ultimul împărat bizantin. Lamele astea au subjugat Balcanii. Au răpus regatul Ungariei. Iată-le aici, în beciurile tainice de sub Turnul Chindiei. Îl încearcă un sentiment ciudat de supravieţuire în timp. Gîndul că este salvat, că a devenit peste noapte stăpînul de drept al unei bogăţii fabuloase, ca în poveştile orientale de atîtea ori auzite, se estompează, dispare şi rămîne copleşitor celălalt gînd, al semnificaţiilor acestor avuţii, nerisipite de cei peste o sută de ani care s-au scurs de la moartea năpraznică a lui Ţepeş, gînd al unui destin similar, al unui destin sacru impus de forţele dumnezeeşti, un destin al jertfei de sine în numele libertăţii, ceva care-l transcede şi pe care nu şi-l poate explica şi exprima decît raportîndu-l la Dumnezeu şi atunci murmură acolo, sub lumina fumegoasă a torţei :

— Doamne, facă-se voia ta !

Se-ntoarce spre Racea şi-i spune cu ochi strălucitori, înotînd în lacrimi :

— Iartă-mă, căpitane.

— Să te ierte ăl de adună toate astea, dacă n-ai să-i calci în urme, măria-ta, că eu îţi sînt supus şi capul meu îţi este plecat şi-acu zic să ieşim în tîrg şi între băjenari şi mîine noapte să mă laşi să zidesc intrarea din Turnul Chindiei, s-o afum să nu se cunoască ziditura proaspătă şi să-ţi mai arăt şi alte taine ale palatului domnesc...

... Ştie, urcînd scările, că nimic şi nimeni n-o să-i poată pătrunde inima, acum după ce s-a întîlnit cu fiinţa străveche a Basarabilor, cu gîndirea lor politică, cu grija lor faţă de nevoile viitoare, cu raţiunea lor de stat.

— Iată şi de data asta sentimentul istoriei, Andronic Cantacuzino !

4

Pustietatea palatului domnesc îi ţiuie-n urechi, cu toate că sala mare a fost acoperită cu covoare, pe jos covoare de Smirna, pe pereţi covoare, scribii oştirii au asudat toată noaptea să scrie versete din coran pe bucăţi de mătase care-au fost prinse în cele patru colţuri, negustătorilor de la Urdi Alai li s-au confiscat amforele de

aramă și vasele rituale care-au fost așezate tot aici, iar restul palatului pustiu a fost închis cu lacăte și gărzi. Porcul de Michaly unește lucrarea fierului cu a șireteniei. Cînd a intrat în acest blestemat Tîrg de scaun, el care-n vara asta voia să intre în Viena și uite unde l-a oprit din zbor beyul ăsta nemernic, cercetașii i-au adus o groază de «firmane» scrise în turcește pe suluri de pergament în care beyul poruncea oștenilor lui Allah să nu se atingă de Tîrgul său de scaun, dacă vor să aibă milă de ei, amintindu-le că aceste pămînturi sînt totdeauna destul de adînci să-i îngroape pe toți. Sulurile erau prinse de lănci înfipte în fața bisericilor, în fața caselor boierești, la răscruci. Cînd a văzut porțile cetății deschise, podul lăsat, grila ridicată și-a adus aminte de scrierile lui Calcocondil și celebrul monolog al sultanului Mohamed Cuceritorul în fața Tîrgoviștei lui Țepeș : « — Nu pot lua țara unui bărbat care face lucruri așa de mari și mai presus de fire știe să se folosească astfel de domnia și de supușii săi... Acest bărbat, care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult»...

— De-o mie de ori cîine !

— Ce s-a-ntîmplat stăpîne, întreabă smerit Nikifor Parasios.

În sala mare sînt numai ei doi. Lumina dimineții de august se filtrează dulce prin vitraliile multicolore prinse în rame de plumb. Nikifor Parasios simte cu toată ființa forfota și neliniștea strecurată prin ziduri, ziua de astăzi fiind hărăzită înălțărilor în grad, împărțirii Țării Românești în mișii, adică pămîntul statului, în hass, domeniile sultanului, și-n vakîf, pămînturile medreselor și-ale geamiilor, lucru cu care bătrînul șoltic se laudă de cîteva zile. Aruncîndu-i o privire crîncenă, Sinan se ridică de pe perne, gemînd, își culege șeșberul de pe măsuța de abanos și cu pași tîrșiți năvălește alături în spătăria mică a lui Mihail, unde împarte o ploaie de lovituri scribilor și satîrgiilor care-i păzesc. Apucă să vadă cîțiva pretendenți la timaruri și ziameturi fugind pe una din uși.

— Cîini necredincioși, feciori de scroafă, aștept firmanele și voi umblați după bacșișuri. Să vină nișangi-bașa ! Să vină feciorul de șacal ! Să vină la mine bivolul împuțit...

Glasul marelui vizir s-a pițigăiat de tot. Mihail a avut ideea stranie de a lăsa în sala aceasta, complet goală, o copie a portretului lui Petre Cercel executat la Constantinopol de Georgius Wickgram Spirensis, pictorul care-a făcut și portretul lui Sinan. Sub această copie deosebit de reușită, mare de înălțimea unui om, era așezat un craniu, lîngă care ardeau cîteva lumînări abia aprinse, semn că tîrgul nu este atît de pustiu pe cît pare. În orice caz, pe Sinan l-au apucat bîțîielile. Este destul de bătrîn să se gîndească

la moarte şi poate nu remuşcările l-au cutremurat, văzîndu-şi victima atît de vie în acel portret, nici craniul acela, nu este Sinan omul care să se sperie de-o hîrcă, el care-a văzut sute de mii de morţi, ci altceva, ceva atît de adînc încît după ce-a poruncit ca acel tablou să fie dus undeva, l-a rugat să doarmă cu el în noaptea asta şi spre stupefacţia lui a ordonat să i se ridice Divan-chaneul cel nou, în chiar această sală. S-a-nconjurat de gărzi, culcînd pe jos, în jurul cortului, două lănci de spahioglani, cu cai cu tot.

Sinan intră furios. Înjură în albaneză. Bate cu şeşberul într-un scut de aramă. De afară se aude tabulhanaua. Cornii vestesc începerea divanului marelui vizir...

... Nikifor Parasios stă după cuviinţă, oricît ar fi de rudă cu marele vizir, într-o absidă a sălii, bucuros că Sinan nu face prea mare caz de prezenţa necredincioşilor în divanele sale. Îl are alături pe canalia de Benvenisti Mozes, care azi dimineaţă, în zori, a vrut să mituie pe şeful eunucilor care păzesc femeile valahe roabe şi să ia caimacul, adică se tocmea pentru douăzeci şi cinci de fecioare. Cu ochii lui de peşte mort, solzos şi lindinos, cu balele curgîndu-i oricînd vede o femeie frumoasă, le-ar fi dus în bazar, prin dughenele lui împuţite şi le-ar fi traficat la preţuri întreite, pe unele bineînţeles ţinîndu-le s-o «servească» pe Esthera. Îl crede atît de degenerat şi libidinos pe acest prea puternic al culiselor, încît dragostea pentru Esthera, propria lui fiică, i se pare un permanent incest. Sinan paşa şi-a îmbrăcat kafkanul verde peste care şi-a pus platoşa din aur masiv. Poartă cizme de safian roşu, scurte, fără toc, cu vîrfurile întoarse. Saceakul, coiful de mare vizir, suflat cu aur, cu plăcuţe de email pe care este scris numele lui Allah. Alături are kalkanul rotund, scutul lucrat la Damasc în arabescuri, cu încrustaţii de email verde şi un vers al poetului-ostaş Burhan-ad din Sirvan, vers pe care-l cunoaşte, aspru şi sălbatic ca sufletul nomazilor oguzi strămoşii turcilor.

«Ey Türk ! Cir bezülf çii hindûyi
Rümi rukh-ü zengi hat-ü perçin mûyi !»

In faţa căpeteniilor de oaste, îi trage lui nişangi-başa Abdullah cîteva lovituri de şeşber, pînă cînd îl podideşte sîngele pe nas. Scribii se cocîrjează peste hatişerifele pe care nenorocitul de Abdullah a desenat toată noaptea, cu verde vegetal şi aur, monograma sultanului Amurad. În stînga marelui vizir stau sprijiniţi în săbii comandanţii spahiilor, în faţa lor, cu obrazul mototolit de bătaia pe care i-a tras-o Sinan, beglerbegul Rumeliei, cumplitul Hasan paşa, guvernatorul Turciei europene. În dreapta, comandanţii pe-

destrimilor și-ai ienicerilor. La picioarele lui Sinan, așezați, imbrohorul, marele preot al armatei, cadi-askeri de Rumelia, Hasan Ali Yücel și, sprijinit în iatagan, ienicerul Hasan, salvatorul lui Sinan din mocirlele Neajlovului, care căpătase porecla de Batakji, adică mocirlă, care-l privește drăgăstos pe cel salvat, așteptînd desigur să-l elibereze și să-l dăruiască cu moșii întinse, roabe frumoase și liniște, adică tot ce-și poate dori un ienicer cinstit. Pe cincisprezece rînduri de cîte douăzeci stau spahioglanii propuși pentru înaintare în corpul spahiilor. De ieniceri marele vizir nici n-a vrut s-audă. Nikifor Parasios se gîndește privindu-le fețele crude, mongoloide, arse de soare, unele tăiate de fier, supurînde, la destinul Bizanțului, al Balcanilor călcați în copitele cailor de acești oșteni, transformați în pașalîkuri și la destinul deosebit al Țărilor Românești, care și-au menținut independența, dincolo de tratatele de vasalitate cu Poarta. Se gîndește mai ales la destinul principelui Mihail, care văzut de aici, din propriul lui palat invadat de turci, i se pare cu mult mai dramatic și exemplar, decît din propria lui tabără, pentru că, de abia acum își dă seama de proporțiile gigantice ale luptei în care s-a angajat, într-o conjunctură politică foarte cețoasă și nesigură, fără aliați puternici și cu oștire ridicol de mică...

— Pe Allah, nu semnez nici un hatișerif, țipă pițigăiat marele vizir. Dă-mi tot ce-ai lucrat azi noapte, bivol cu mutră de țap. Mai repede.

Apucă toate sulurile acelea scrise cu litere arabe pe-o frumusețe de hîrtie de Genova și le rupe în bucăți, în văicărelile scribilor și-ale lui nișangi-basa care probabil încasase bacșișurile de rigoare și acum va trebui să le dea înapoi.

— Întîi să cuceriți Kara Iflak și pe urmă s-o-mpărțiți. Întîi să-și adune mințile Hasan-pașa și să vadă ce-i de văzut (războinicul vestit care este Hasan pașa, guvernatorul general al Turciei europene se-nvinețește, pentru că, trimis să-i cadă în spate lui Mihail la Călugăreni, împreună cu Mihnea Turcitu n-a găsit vad peste Neajlov decît tîrziu, a ocolit prin Vlăsia și cînd a ieșit în padina Călugărenilor bătălia era sfîrșită și Mihail s-a prăvălit asupra lui atît de fioros, încît viteazul a dat dosul, gonind în pădure ca urmărit de însuși îngerul morții. I-a declarat lui Sinan că și-a pierdut cumpătul cînd l-a văzut pe bey cu steagul sfînt al profetului, la care Sinan l-a tras de barbă și l-a scuipat făcîndu-l babă fricoasă). Întîi să se trimeată subași în fiecare sat, să se scrie cîți capi de familie au rămas, să se împartă cele mai bune pămînturi slăvitului padișah și medreselor lui Allah, întîi...

Glasul din ce în ce mai ascuțit îi zgîrie urechile. Bravii spahioglani stau mofluzi sub coifuri. Sinan pașa are una din crizele lui cumplite de mînie tiranică. Poate-și aduce aminte că alt mare vizir ar fi împărțit Albania lui Scanderbeg cu mai puțină ceremonie. Dar cel mai sigur este că marelui vizir îi este frică. Sub hîrca aceea era o scrisoare nesemnată, adresată lui «Sinan pașa, mare vizir», în care se spunea că voievodul Mihail nu s-a hotărît încă ce să facă cu steagul sfînt al profetului, să-l trimeată împăratului la Praga, ca să-l arate tuturor ambasadorilor europeni, să-l boteze în fața diplomaților aflați la curtea voievodului, a oștilor și a prizonierilor ; ori poate altceva va fi de făcut ?... Rămîne să se vadă cum se va purta Sinan pașa în Țara Românească și atunci se va vedea ce se face cu steagul profetului.

Sinan îi dăduse scrisoarea să i-o citească și el recunoscuse scrisul nobil, energic, avîntat al principelui Mihail. Iată-l pe voievod declanșînd un război al nervilor, unul psihologic, pe lîngă cel adevărat, al fierului. Și cît era de plecat, în zilele fabuloase ale prieteniei lor din tinerețe, spre curentul umanist bizantin pe care-l reprezenta Manuil Hrisoloras, cît de bine pătrundea textele noului adept al lui Platon, Gheorghe Gemistos Plethon, și cu cîtă subtilitate le interpreta...

— Afară ! răcnește Sinan... La unitățile voastre... Toată lumea la săpat șanțuri... Afară !

Audiența, solemnitatea înălțării în grad și transformarea în paşalîk ia sfîrșit. Sinan oprește lîngă el pe imbrohor și cadi-askeri. Îi face semn să vină aproape.

— Și tu, cîine de Benvenisti, să-mi spui ce ducea olăcarul pe care l-ai repezit ieri noapte la Istanbul, dacă vrei să scapi teafăr din ghearele mele.

Corneea gălbuie a bătrînului se înroșește și din irisul sclerozat țîșnește o ură de plumb topit...

... Călărește în urma marelui vizir prin acest București, de azi dimineață de nerecunoscut. În piața din fața cetății pe dompnul căreia flutură steagul verde al profetului, s-a născut un bazar în miniatură. Sutele de harabale ale Urdi Alaiului trase de catîri, ori de bivoli, s-au așezat în trei cercuri concentrice, cu deschizături spre ulița Tîrgului din Lăuntru, a Tîrgului din Afară și al Cucului. Codoașele au ridicat deasupra harabalelor cu femei pentru vîndut crengi cu basmale viu colorate. Tresare cînd vede basmaua roșie pe care este pictată o femeie goală, semnul cipriotei Eurianta, cunoscut în tot Urdi Alaiul, amanta lui tot atît de binecunoscută. Diavolița gătită în fusta ei neagră, plisată, cu bluza albă, despicată provocator la piept, lăsînd aproape goi sînii mustoși, arămii, cum

arămii îi sînt brațele de veneră sudică, cu pletele negre strălucitoare curgîndu-i pînă la mijloc, se-nvîrte între hetairele ei, goale sub văluri și cînd îl vede pe Sinan călărind sub tui se cațără pe inima unei harabale și-i strigă :

— Hei, șoim jumulit, n-ai de gînd să începi odată vînzarea roabelor ? ... Ție și așa nu-ți mai țin de cald valahele astea ochioase !... Vinde-mi douăzeci de bucăți și la noapte vin să-ți încălzesc șalele !

Sinan scuipă scîrbit. În jurul hetairelor Euriantei roiesc negustători armeni. Arabi în burnuzuri albe. Trece un convoi de cămile purtînd grinzi abia cioplite. Cămilele, legate una de coada celeilalte, pășesc somnolent, rumegînd și știrnind praful de sub copitele late. Trei rînduri de spahii ai steagului galben, în zale, desemnează un cerc în centrul acestui nou tîrg, alcătuit din harabale. Nikifor Parasios vede dundarii înarmați cu ciomege care căptușesc partea interioară a acestui cerc de cai, călărești, coifuri și lănci, deasupra căruia se ridică nori grei de praf, aude plesnetele harapnicelor și strigătele acelea sfîșietoare care aparțin, ca un destin tragic, piețelor de sclavi. Se frînge în el cu o spaimă aproape de demență. Oricînd, la ordinul acestei caiafe bătrîne, poate fi aruncat în dizgrație și vîndut. Abia așteaptă să plece odată în Polonia. Închide ochii, să nu i se citească celălalt gînd. În fiecare noapte a ascultat, perpelindu-se, dacă nu cumva somnul taberelor va fi sfîșiat de strigătul acela cumplit auzit la Călugăreni : — «Dă băăă ! Ucide măăă !» Tîrît de Sinan pentru a face diplomație, s-a umplut pînă la refuz de satisfacția sclavului care-și vede stăpînul martirizat de altcineva, mai puternic. Ar fi vrut să asiste la un măcel general al oștirii lui Sinan, fiecare cadavru de turc pe care-l văzuse pînă atunci pricinuindu-i o bucurie feroce, necunoscută și nesperată. Dacă nu-i oferă un asemenea spectacol grandios, ca cel de la Călugăreni, în schimb principele îi oferă un altul, mai subtil, acela al dezintegrării interioare a acestui patron sadic, care călărește cocîrjat spre intrarea pieței de robi. Cît despre curierul trimes de Benvenisti Mozes, va călători în pace numai pînă-n Rodope. Acolo se va întîlni la un caravansaray cu Franco și nimeni nu este de vină că bietul Franco a-nvățat de la călării otomani cum să dezlege limbile semenilor săi. Trebuie să-l aibă în mînă pe Benvenisti, dintr-o mie de motive. Tresare ca biciuit. În centrul pieței akingiii înarmați cu harapnice și cîrlige despart robii adunați din satele nebăjenite. Sînt printre ei cîțiva oșteni răniți. Răcnind, lucrînd rapid cu cîrligele, despart mulțimea aceea terorizată în patru grupuri : bărbații, femeile tinere, copiii și bătrînii. Nikifor Parasios asistă paralizat. Sclavii vînduți în pie-

ţele Constantinopolului, aduşi de departe, din Gruzia, ori din Africa, ori de tătarii nogai tocmai din Polonia şi marele cnezat al Moscovei, erau ori total abrutizaţi, ori indiferenţi, ori poate într-un fel împăcaţi cu soarta. Aceştia, familii întregi aflate încă pe pământul lor natal, sub soarele acestei veri toride, văzînd crucile bisericilor şi recunoscînd atîtea locuri poate văzute cîndva, se zbat, urlă, plîng, femeile îşi smulg părul şi-l strigă mereu pe Dumnezeu, cu o disperare care ar putea înlăcrima şi-o piatră. La început, din pricina tulburării, nu vede nimic distinct. Doar o masă amorfă de feţe schimonosite, doar disperarea în sute de măşti, n-aude decît harapnicele, plînsetele, ţipetele. Face un efort să se stăpînească. Atunci, tot ce este omenesc în el se prăbuşeşte. Unei femei macheşe, de-o nebănuită frumuseţe, cu trăsături prelungi, învăluită în păr ca-ntr-o aureolă, i se smulge băiatul de lîngă ea, un băiat poate de zece ani, în opinci, cu cămaşa încinsă în bete. Femeia aceea de-o frumuseţe răpitoare se repede cu dinţii în beregata akingiului care-i duce băiatul. E şchioapă şi urlă ca un animal. Cîteva lovituri de harapnic peste mijloc o culcă la pămînt. Cînd se ridică, pentru că se ridică imediat, se repede din nou şi din nou este doborîtă cu lovituri de harapnic. Şi asta mereu şi mereu, pînă cînd ajunge să se tîrască în pulbere, ca un vierme. Sinan paşa este înconjurat de negustătorii de sclavi. Îi recunoaşte pe marii rechini din Constantinopol şi Cairo. Vor toţi numai femei şi fecioare. Ştiu că flăcăiaşii de aici sînt înrolaţi la ieniceri şi trimişi la Damasc. După cum ştiu că ostaşii şi bărbaţii în afară de meseriaşi sînt trimişi direct pe băncile galerelor împărăteşti. Recunoaşte înghemuită la intrarea pe stradela improvizată cămila de Gobi, cu panaş roşu din pene de struţ la căpăstru, vestită în toate pieţele de sclavi pentru repeziciunea ei, şi jos, în faţa lui Sinan, pe stăpînul acestei cămile, marele negustător arab Mustafa Muhamed al Ghazal. Tot Constantinopolul vuise astă-iarnă de păţania acestuia, care cumpărase de la hanul tătarilor de Crîm, Ghazi Ghirei, întors din Banat prin Oltenia spre Giurgiu cu zece mii de sclavi, cele mai frumoase roabe, şi cînd trecea Dunărea îngheţată, noaptea, a fost izbit de o jupînească, Sima Buzescu, cu oştile ei, toţi akingiii fiind tăiaţi şi roabele eliberate. Era numai una din povestirile pline de groază care umpleau Constantinopolul de la începutul răscoalei principelui Mihail.

— *Elseifani la iadstamassni Gimd vahad.* Două săbii nu pot încăpea niciodată în aceeaşi teacă, îi spune lui Sinan, în arabă, Mustafa Muhamed al Ghazal, înclinîndu-se adînc. Este un bătrîn venerabil cu barbă albă de patriarh, cunoscut din Alger la Ispahan,

de la Ispahan la Trapezunt și de la Trapezunt la Constantinopol...
— Allah să te învrednicească de cel mai frumos *Donanma humaiun* — triumf majestuos — care s-a făcut vreodată unui mare vizir.

— *Chutbé* ! strigă cei din suită, cerînd astfel biruința pentru Sinan.

Bătrînul ține un discurs plin de «o selatat,» cuceritorule, de *Bir Baba odem*, tatăl tuturor, și *Altun Babasi*, tatăl aurului sau alt nume lingușitor, mai rar uzitat din prudență, el fiind adresat mai ales sultanului, *Devlet Babasi*, tatăl fericirii Devletului, discurs în care după ce-i laudă vitejia, îl roagă în numele negustătorilor de robi să deschidă cel mai înfloritor tîrg care are loc astăzi, de la căderea Constantinopolului pînă acum. Pomenește de fericirea pe care o va aduce în haremurile puternicilor împărăției și chiar în haremul preastrălucitului stăpîn al lumilor și cum numele șoimului alb care este Cogea Sinan pașa va fi pomenit cu evlavie și recunoștință de preaputernicii Deri Devletului.

Sinan moțăie în șa. Nikifor Parasios îi vede din profil pleoapa solzoasă tresărind nervos, nasul coroiat căzut aproape în gură, barba lungă asimilînd mustățile, lăsată pînă la mijlocul cuirasei. Își ridică șeșberul, cu un gest scîrțiit, de bătrîn.

— Taci *kara bogas* — gură neagră !... Toți robii sînt ai slăvitului *Aliothman Padishahi* ! La amiazi să am toate registrele. Dacă lipsește unul, răspundeți cu capul... Bărbații să treacă la muncă. Femeile și copiii să intre la cazan. Bătrînilor să le dați drumul să se ducă în satele lor, să cheme pe cei fugiți. După terminarea lucrului la cetate, toți robii se-ntorc la vetrele lor după ce sînt înscriși în registre, ca raaia. Nimeni să nu îndrăznească să facă altfel. Ostașului sau comandantului care va fi prins cu o roabă în cortul său i se va tăia mîna dreaptă și nasul.

Ridică șeșberul. Vorbele abia prelinse printre buzele lui subțiri sînt preluate de crainici și strigate în tot Urdi Alaiul. La început se lasă o tăcere de moarte. Robii nu pricep turcește. Miile de negustători mari și mici rămîn paralizați. Negoțul cu sclavi este cheia întregii afaceri. Se vînd sclavi, sînt bani. Au bani oștenii care i-au vîndut, au bani comandanții, mărfurile se vînd și prețul lor se-ntreiește, hetairele au căutare, marii negustori de sclavi trebuie să cumpere cele necesare convoaielor care iau calea răsăritului îndepărtat. Și dintr-o dată acest ordin nemaiauzit.

— Strici rînduiala sfîntă ? întreabă Mustafa Muhamed al Ghazal, cu barba tremurîndu-i de mînie.

— Padișahul are nevoie de brațe de muncă în pașalîk, nu să-ți umple ție pungile cu aur, cămilă rîioasă.

Răspunsul este prompt. Fluierături, înjurături, huiduieli. Toată viermina Urdi Alaiului se pune în mișcare. Neguțătorii arabi în burnuzuri albe amenință cu hangerele. Armenii bărboși, tuciurii, urlă, țipă isteric codoașele, care voiau să-și împrospăteze marfa vie, o mare de pumni se ridică de sub burnuzuri și caftane. «Cîine turbat, țap scopit, ciufut, siktir, clapon, impotent bătrîn» sînt cele mai drăgălașe complimente, care-l înveselesc pînă la nebunie pe Nikifor Parasios. Unul din ienicerii ieșiți la pensie, cunoscut traficant de odalisce între haremurile constantinopolitane, Ayhan Dogan, chior și șchiop, cu patru hangere la brîu, ridică prima piatră. Într-o clipă o ploaie de pietre lovește coifurile, scuturile și caii cuitei. Spahiii rup rîndurile. Iau mulțimea înnebunită în vîrful lăncilor. Sinan pașa își întoarce calul și, apărîndu-și capul cu scutul, o ia la galop spre apa Dîmboviței. Nikifor Parasios se cocîrjează lovit în umăr și în șale. Își apără capul cu ambele brațe. Își spune că șacalul bătrîn, pierzînd steagul sfînt, a riscat mînia oarbă a Urdi Alaiului, pe șansa de a cîștiga bunăvoința padișahului... Se simte încolțită fiara, și mintea ei vicleană caută soluția care s-o scoată basma curată, dintr-o afacere care se dovedește a fi mult mai mult decît o simplă campanie de cucerire...

... Noul spectacol pe care i-l oferă Sinan este de-a dreptul halucinant. Dincolo de Dîmbovița, își reamintește foarte bine locurile, crede că-i spune dealului, dealul Spirii, între vii, se ridică biserica cu hramul Sfîntul Nicolae, biserică refăcută și întărită cu ziduri puternice de principele Mihai. Tot dealul Spirii, dealurile de la Sfîntul Elefterie, apoi culmile din spre Văcărești sînt pline de corturile taberelor de ieniceri, akingii, topcii și spahii. De jur împrejurul bisericii Sfîntul Nicolae, zeci de mii de oșteni turci, goi pînă la brîu, anatolieni vînjoși, arabi, negri cu pielea plină de sudoare grasă, bulgari de la convoaie, bărboși și mustăcioși, albanezi și sîrbi, toate neamurile împărăției tîrîte după oștire, sapă șanțuri adînci pornind de la Dîmbovița, în vreme ce alți zeci de mii bat pămîntul azvîrlit din șanțuri între două rînduri de bîrne înalte de un stat de om. Cu cît se apropie de această mișună de oameni și bivoli care trag care cu bolovani de rîu, de convoaie de camile care tîrăsc arbori abia tăiați din luncă, de muncitori creștini înhămați la harabale, e o mare de strigăte, înjurături și blesteme, de parc-ar fi un nou infern dantesc, își dă seama că inginerii oștirii au ales foarte bine acest punct pe care-l fortifică în așa fel încît să nu se sufoce în tîrg, să-l poată supraveghea în întregime, să aibă apă și să închidă nodul de drumuri spre Giurgiu, Tîrgoviște și Pitești. Trece Dîmbovița prin vad. Intră în interiorul fortificației care se ridică văzînd cu ochii. Locul porții este deocam-

dată marcat de patru stîlpi înfipți în pămînt, însă, în dreapta acestei viitoare porți s-a și isprăvit un fort octogonal, în care sînt instalate opt tunuri, supraveghind colțul palatului domnesc, valea, o parte din rîul Dîmbovița și lunca lui. Topciii își sapă bordeiele în palanca ridicată pentru ei și pentru muniție și-n fort, pe un catarg cioplit dintr-un plop cu lemnul cojit mustind, s-a și ridicat steagul galben al artileriei împărătești. Dacă n-ar fi intuit spaima din sufletul marelui vizir, ar fi luat graba cu care se lucrează sub bici drept una din calitățile militare ale armatei osmane...

... În fața bisericii, imbrohorul și cadi-askeriul, în straie sacerdotale negre, cu turbane albe. În stînga, tabulhanaua marelui vizir. A lui pentru că este compusă din nouă toboșari, nouă zurnageni, șapte trîmbițași și patru mînuitori de talgere, zilldzani și tuiul cu trei cozi de cal. Un escadron de spahioglani din gardă, cu lancea la picior, în platoșe, crunți sub coifuri, cu pieile de leoparzi aruncate pe umăr sau așezate peste șei. În genunchi, rupți, negri de sudoare și praf, cîteva sute de rumelioți, se văd și oameni de-ai pămîntului, creștini. Chicotul lui Sinan îl paralizează. Trîmbițele sparg zăduful cu chemarea lor guturală. Benvenisti Mozes a dispărut. Biserica stă singură, parcă părăsită de ea însăși. Mulțimile care lucrează la palancă au înlemnit. Cineva trage clopotele. Creștinii se-nchină. Se bat cu frunțile de pămînt.

— Binecuvîntează-i, mîriie Sinan...

Nikifor Parasios își pierde controlul. Zăduful, dangătele clopotelor, triste, casele albe ale Bucureștiului, această Cetate de Scaun, care de trei ani simboliza pentru toți oropsiții Balcanilor ideia renașterii și a eliberării, norii de praf, răgetele cămilelor, Urdi Alaiul de la care vîntul aduce strigăte estompate de lunca Dîmboviței, totul i se pare un vis urît, gelatinos, sufocant. Își împinge calul înaintea celor îngenuncheați, făcînd semnul crucii deasupra lor.

— Rușine, aude în cea mai pură elină, un glas scrîșnit.

Închide ochii. Se deschid ușile bisericii. Sinan pașa își îndeamnă calul. Se pleacă sub grinda de piatră care sprijină pisania și intră călare în biserică... După el intră zece spahioglani, tot călări. Nikifor Parasios descalecă. Îngenunche. Cu toate că nu este nici pe departe un mistic, de data asta se roagă fierbinte pentru deplina victorie a lui Mihai, pentru eliberarea Helladei, pentru risipirea în patru vînturi a oștilor Satanei. Vede doar cerul alb, înalt, gol, îngrozitor de departe, îngrozitor de gol. Strigătele de spaimă ale celor îngenuncheați îl readuc la realitate.

Spahiii ies cîte unul din biserică, potcoavele cailor stîrnesc ecouri care răzbat prin ziduri, aducînd cîte-o icoană în vîrful lăn-

ilor. Aruncă icoanele la picioarele imbrohorului, care de fiecare dată spune : — *Virmenge Maabud ne eite sun Mahmud,* fără Dumnezeu omul nu poate nimic, lucrul lui este în van... Creştinii gem şi se vaicără în toate limbile balcanice. Iese şi Sinan. Tabulhanaua preia după solist, un tenor puternic, cîntecul de luptă al spahiilor. În turla bisericii au apărut cîţiva muncitori musulmani. Pe două grinzi, clopotul desprins din osie este lăsat să lunece din clopotniţă. Un vaer de aramă. Bufnitură seacă. Un dangăt stins. Nikifor Parasios îşi simte cerul gurii iască. Nu este numai un act barbar. Este simbolul unei politici crîncene, de asuprire, pe veci. N-a văzut frînghiile agăţate de crucile de la clopotniţe. Totul a fost pregătit din vreme. Muncitorii osmani se caţără cu agilitate. Unul din ei poartă legată de spate o semilună enormă. Crucea de pe clopotniţă, legată probabil în plumb, este doborîtă cu lovituri de secure. Tabulhanaua îi percutează timpanele cu behăitul ei primitiv. Oala cu plumb topit trasă pe un scripete. Semiluna de alamă strălucind în locul crucii. Imbrohorul chemîndu-l pe Allah. În clopotniţă muezinul, care strigă în cele patru zări chemarea la *oile-nemazi,* rugăciunea de prînz. Din biserică sînt aruncate tetrapoadele. Sinan paşa descalecă ajutat de paji. Se-ndreaptă spre acest cel dintîi semn al voinţei sultanului de a şterge de pe faţa pămîntului Ţara Românească. Ajuns în prag, se descalţă de cizme. Intră în moschee, dus de subţiori de imbrohor şi cadi-askeri. Nikifor Parasios îşi lipeşte fruntea de pămîntul fierbinte, mirosind a iarbă sfîrlogită şi ud de cal. Aude, parcă, vaerul profund şi tragic al clopotului de bronz, prăbuşit din clopotniţă ca o mare pasăre de aur.

5

La acest *Ave Maria* de seară şi *Angelus Domini,* capelmaistrul Battista Mosto din Veneţia se-ntrecuse pe sine. Principele Sigismund Báthory îi aruncă o privire drăgăstoasă pe deasupra nasului prea puternic pentru un Alexandru Macedon modern, aşa cum îi plăcea să audă curtea măgulindu-l. Fiinţa rubicondă şi rozacee a capelmaistrului pare că emite ea însăşi, prin toţi porii, notele grave ale rugăciunilor, avînd în acelaşi timp harul să le-ndulcească, să le transforme într-un fel de incantaţie pe jumătate lubrică, pe jumătate iezuită. Pentru etichetă sînt prezenţi la slujba preacatolică, cu mutrele lor de protestanţi hrăniţi cu slănină şi cîrnaţi, atît *magister civium* al cetăţii şi tîrgului Sebeş, cît şi trei din consilierii municipali, în uniformele lor de gală, bineînţeles nici unul

nobil, toți neguțători și meseriași, lucru care-l irită pînă la sufocare. Prima pedeapsă pe care le-o aplică este că nu le reține numele și le încurcă funcțiile. Ei se roșesc de mînie, însă tac și, de voie de nevoie, trebuie să aplice constituția Statelor generale. I-a așezat deliberat în spatele celor trei nuncii apostolici, Alfonso Carillo, Atillio Amalteo și a ultimului venit de la Roma, escortat de cavalerul venețian Gaspar Turloni, Alfonso Visconti, episcop de Cervia... Oricît ar fi de negustori, sau tocmai pentru că nu sînt decît negustori, trebuie să înțeleagă semnificația acestui gest, ca și aceea a prezenței celor trei emisari papali. Cu sau fără voia lor îi va recîștiga pentru sacra biserică romană, chiar dacă pentru a le obține sufletele îi va obliga să renunțe la capete. Gîndul ăsta îl melancolizează și după ultimul «*Amen*» se ridică cu mișcarea aceea elegantă admirată de Simon Genga, care-i spune că are cel mai fibros trup de spadasin din cîți spadasini a-ntîlnit... Ah, astă-seară Saturn are o poziție favorabilă, pe care era mai bine s-o fi avut în 6 august, cînd trebuia să-și consume matrimoniul și cînd blestematul de Mezentie i-a spus că este la mijloc vrăjitoria unuia dintre gentilomii principesei... Poate Carlo Magno, care-l cam privește de sus... Dar astă-seară, Saturn... Este blondă, este brună, este blondă, este brună... Pintenul lui Fabio Genga are cinci stele, deci fără soț, blondă. Hotărăște că nu-i plac blondele, care sînt placide, pe cînd, măcar de la cîteva brunete s-a ales cu zgîrieturi și lupte gîfîite, care au avut darul să-l atîțe. De fapt nici n-a primit încă scrisorile de acreditare ale lui Marini Polli, pentru-că nu i-au fost adresate cu titlul de serenissim... Convoiul se alcătuiește în fața bisericii. Cei trei emisari papali, cu mitrele episcopale țesute în fir de aur și bătute în perle, în trei calești ale curții, trase de cîte șase cai albi. Garda princiară, o companie de trabanți albaștri cu muschete și un escadron de cuirasieri, sub ordinele lui Gaspar Sibrik, vîrît în armură. Pe marginea drumului pavat cu pietre de rîu, stă aliniat pe două rînduri contingentul plătit de tîrgul Sebeșului. Au fost numărați. Sînt o mie de pușcași în tunici violete, în spatele cărora s-au înghesuit nevestele și rubedeniile. Sigismund se simte măreț în șaua înaltă a armăsarului Bucefal, alb, cu coama atîrnîndu-i pînă aproape de genunchi, cu armură de cap avînd la fruntar un corn din oțel șlefuit, el însuși în armură completă, cu coiful din oțel la care simte clătinîndu-se cele trei pene roșii, enorme, de struț. Aude sub coif ecoul miilor de copite. La cetate se sună lăsarea podului. Imediat în spatele lui călărește cavalerul Gaspar Turloni, care cu cei opt cavaleri venețieni alcătuiesc contribuția Veneției și-a dogelui la cruciadă... Pentru această ceremonie a scos din tabără încă patru escadroane

de lăncieri, dintre care unul comandat de însuşi Ştefan Bocskay, apoi sotnia aventurierului polonez Ioan Wayer, ca şi vasalii lui Jozika, iubitul lui cancelar. Restul trupelor sînt în tabără, pe apa Sebeşului. Soarele în amurg poleieşte armurile, harnaşamentele şi armele. E încîntat. Balcoanele sînt înţesate cu săsoaice tinere. Ici, colo se aruncă flori... De cînd a dus-o pe Maria Cristierna la castelul Gherla, să fie mai aproape de graniţă, cu toate că i-a dăruit cetatea Făgăraşului, trăieşte acest vis nesperat pentru cel mai tînăr principe al Evropei, are doar douăzeci şi doi de ani şi singura lui gelozie este că încă nu l-a egalat pe Alexandru Macedon, pe care şi l-a ales ca rival. Călăreşte cu o mînă în şold, se uită crîncen pe sub viziera ridicată şi buzele prea cărnoase, roşii, schiţează un zîmbet dispreţuitor...

In dormitorul destul de somptuos pentru o cetate de oraş negustoresc, cu scrinuri de Veneţia şi un pat cu baldachin, valeţii îi scot armura, în vreme ce Fabio Genga, înalt şi subţire, îmbrăcat după moda spaniolă, cu părul uşor rărit în creştet, îi pregăteşte platoşa de argint aurit cu pieptarul lucrat în relief, înfăţişîndu-l pe Apolo în carul său de foc, tras de patru telegari peste o mare de nori. Sigismund fierbe să-l întrebe cum i s-a părut ceremonia pentru că *«il ministro di camera»* este cel mai rafinat critic şi maestru de ceremonie din Europa. Dar Fabio Genga tace, îşi face de lucru cu platoşa şi acum se răsteşte la unul din paji, pentru că a adus în locul spadei *«Isabella»*, de consiliu militar, spada *«Malţea»*, de ceremonie familială.

— Pe călcîiul lui Ahile, izbucneşte Sigismund... De ce dracu taci, Fabio ?

— Ce-ar vrea, alteţa voastră, să audă spunîndu-i-se ?!

— Ce-ar trebui să mi se spună, după ce mi-am dat osteneala să scot atîtea trupe din tabără, să le servesc o lecţie de grandoare acestor negustori de cîrnaţi pipăraţi.

— Oh, oh, oh ! Atunci, alteţă, nu veţi auzi lucruri prea nostime.

— Oricum, numai să le aud.

— Să ştiţi, alteţă, că Francisc I al Franţei n-a fost numai un mare rege-cavaler, poate ultimul dintre regii cavaleri.

— Mai rămîn şi principii-cavaleri, Fabio.

— Vorbeam de regi, alteţă. Deci Francisc I, acest rege al regilor, atunci cînd îşi alcătuia cortegiile, apela la serviciile unui florentin, pictor pe zmalţuri, dar care avea un uimitor simţ al culorilor.

— Şi ?... Sigismund bate nerăbdător din picior.

— Şi în orice caz nu asorta tunicile violet ale pedestrimilor, cu panaşele verzi ale cavaleriei, ori nu oferea nunţiului apostolic cai albi, cînd el însuşi încăleca un cal alb, iar dacă cineva din escortă avea ideea, dealtfel perfect logică, să poarte cuirasa de luptă, regele avea atîta tact să nu poarte nici un fel de cuirasă ; de obicei îşi asorta culoarea încălţămintei cu a mănuşilor şi a panaşelor şi nu-şi dădea aere soldăţeşti în faţa unui soldăţoi, chiar dacă acesta era trimis de doge...

— Gelos, Fabio !... Te-am prins !... Eşti gelos pe atenţia care i-am dat-o lui Gaspar Turloni.

— Ei bine, da, alteţă. Sînt gelos. Sînt gelos că v-aţi însurat, sînt gelos pe atenţia care i-o daţi acestui Turloni, fioros doar cînd arată ca o panoplie ambulantă, dar mai ales gelos pe acest cancelar Josika, pe care-l preferaţi în ultima vreme...

— Şi care are talentul să intre mereu neanunţat, spune din uşă cancelarul Josika, vîrît în cizme de luptă cu carîmbii înalţi şi-ntr-o platoşe fină de argint.

— Şi să asculte pe la uşi, mîrîie *«il ministro di camera»*.

— Stăpîne, consiliul militar este adunat. N-am dat voie magistraţilor cetăţii să participe. Ei nu sînt militari şi constituţia le cere o mie de puşcaşi, deci *«auxilium»*, *«consilium»* fiind rezervat doar nobililor. Este vădit că acest valah renegat, care este Josika, îi ghiceşte pînă şi gîndurile. Dar mai ales îl scuteşte de urmarea neplăcută a acestor gînduri. Îi zîmbeşte şi Josika, de statură potrivită, cu ochi negri inteligenţi, uşor adus de spate, îi răspunde slugarnic, apoi ridică privirea în tavan, cu un gest elocvent, cunoscut numai de ei... Înseamnă că fata a fost adusă. După ce-i pune cuirasa, Fabio Genga, demn, cheamă gentilomii de serviciu care-l iau pe principe la mijloc şi-l conduc cu paşi sonori, pe sub bolţile ogivale din cărămidă şi piatră, în sala de arme a cetăţii...

In sala cu stîlpi din piatră tencuiţi, cu lespezi de gresie, friguroasă şi umedă, lumina intră prin trei ferestre ogivale cu rame de plumb care dau în curtea interioară şi dincolo de care se vede rămurişul unui stejar uriaş. Sînt aliniaţi căpitanii oştirii princiare, nobilii care au putut arma minimum două sute de lăncieri, căpitanul Huszar din Ungaria de sus şi desigur cei opt veneţieni ai lui Gaspar Turloni care stă în faţa lor, cu coiful sub braţul drept, cu stînga ţinîndu-şi spada enormă. În două jilţuri emisarii papali Atillio Amalteo şi Alfonso Visconti în negru, cu tichiile şi ciorapii violet indicîndu-le rangul de monseniori ai bisericii, iar alături de jilţul principelui, în picioare, cu profilul nobil de hispan, duhovnicul şi confidentul spiritual Alfonso Carillo. Sigismund Báthory parcurge sala cu paşi repezi, cu capul ţuguiat ţinut trufaş, rotin-

du și ochii bulbucați, obicei care l-a luat după ce-a ordonat să fie aruncat în temniță fostul cancelar Kövácsöczy, vărul Balthazar Báthory și cei trei frați Kendy : Alexandru, Francisc și Gabriel. Se poate aștepta oricînd la un pumnal înfipt în vintre. Josika i-a șoptit din mers că a sosit un curier de la Albert Király, cu vestea unei mari victorii împotriva lui Sinan pașa. Vestea i-a chircit inima într-un spasm de gelozie veninoasă. I-a ordonat cancelarului să nu-l lase să vorbească în public, făcîndu-i cinstea unei audiențe particulare. Aha ! Iată-l pe curier. Cu brațul stîng legat într-o eșarfă, gardat de doi nemeși secui împlătoșați, avînd aerul că este eliberatorul Constantinopolului. Probabil că nătărăul s-o fi lăudat la grajduri și corpul de gardă cu isprăvile lui. Se așază în jilț și cancelarul deschide consiliul militar, cerînd în numele prințului știri despre afluirea trupelor spre Brașov, locul de concentrare al armatei. Sigismund adoptă ținuta «consiliu militar» care constă, conform prescripțiilor lui Fabio, dragul de el cît îi este de credincios, adică o ținută severă, ușor neglijentă, cu *«Isabella»*, spada simplă cu garda de oțel, între picioare, cu morionul sub brațul stîng. Ascultă distrat raportul căpitanului Gáspár Sibrik, comandantul gărzii princiare. De fapt ar fi trebuit să-l înainteze căpitan general după moartea lui Francis Gesthy, fostul căpitan general. Padre Alfonso Carillo l-a sfătuit să n-o facă, riscînd să trezească gelozii și trădări și mai ales să fie nedrept cu credinciosul Albert Király. De aceea Gáspár Sibrik, atletic sub armură, cu trăsături lunice pronunțate, vorbește bolovănos, de parc-ar sparge nuci, cu o nemulțumire pe care nici măcar nu se obosește s-o ascundă. Raportează că regimentul de reiteri silezieni de sub comanda lui Albert Reibits se mișcă pe caii lui bolnavi de morvă și că, deși a plecat din Viena de trei săptămîni, abia a ajuns la Kașovia. Ține să sublinieze că acesta este aportul împăratului Rudolf la lupta cumplită care se întrezărește cu Sinan, pe care, după cîte știe, voievodul *transalpin și căpitanul Albert Király* n-au fost în stare să-l oprească la Dunăre.

— Minți, spune foarte clar omul în zale, cu mîna în eșarfă...

Rumoare. Căpitanul Gáspár Sibrik tropăie pe loc zbîrlindu-și mustața prelinsă la colțul buzelor.

— Îl rugăm pe căpitanul de lefegii (Ștefan Josika accentuează «de lefegii») Tibor Székely să păstreze respectul.

— Iar eu, cu îngăduința principelui, rog pe toată lumea să păstreze respectul celor care s-au bătut și se bat cu turcii cu fierul, nu cu vorbele.

Provocarea este evidentă. Sigismund fierbe. Relațiile lui cu secuii sînt dintre cele mai rele. De aceea nici n-a permis să se facă

recrutări pentru Mihai, în secuime. Vrea să-i dea acestui obraznic o lecție usturătoare, cînd simte pe umăr mîna duhovnicului său. Îi face semn lui Gáspár Sibrik să-și continue raportul. Toată lumea află că spre Brașov se-ndreaptă oștile tîrgurilor săsești Bistrița și Sighișoara, ale lui Ștefan Răzvan, «voievodul din Moldova al principelui nostru», avînd o artilerie redutabilă compusă din douăzeci și trei de piese mari, lucru care stîrnește aprobarea unanimă și, aici se oprește, își răsucește mustața, spunînd cu glas de stentor :

— Și încă două mii de lăniceri călări și o mie de pedeștri archebuzieri plătiți din visteria personală a principelui nostru, sub ordinele vasalilor serenissimului : Ștefan Thörök, Petru Huszar, Niculae Segney și Gheorghe Bess, la care cei aflați în sală răspund cu strigăte puternice de vivat.

Sigismund pălește de plăcere. Ar fi vrut ca acest consiliu să se sfîrșească aici. Din nenorocire un principe nu este niciodată propriul său stăpîn. Oftează la gîndul martirului care este el însuși. În clipa asta simte nevoia să fie singur cu Pietro Busto din Brescia, muzicantul său iubit, și să cînte la flaut una din pastoralele compuse în ultima vreme. Trebuie însă să asculte că scaunele secuiești nu se învoiesc să dea cele o mie de care de merinde, comitele secuilor protestînd în scris, că brașovenii nu au încă gata mundirele albastre pentru o companie de archebuzieri, că breslele armurierilor din Mediaș și Sighișoara nu convin să livreze ghiulelele și gloanțele și coifurile la prețul fixat de consiliul militar, susținînd că pentru contribuțiile de furnituri necesare războiului să se convoace dieta într-unul din cele șapte orașe săsești, de preferat Brașovul.

— Să se treacă la rechiziții, spune Sigismund agasat.

Se aude un răsuflet unanim de ușurare. Regimul rechizițiilor este singurul care poate îmbogăți într-o campanie un căpitan de oaste, și așa plătit zgîrcit de vistieria publică. Sigismund își dă seama că s-a pripit numai atunci cînd Alfonso Carillo îi șoptește la ureche să nu permită cancelarului emiterea ordinului scris. Pajii aprind lumînările. Undeva, de foarte departe, se aude o goarnă sunînd închiderea porților și lăsarea barierelor. Cînd policandrul cu douăzeci și patru de lumînări este ridicat pe scripetele său, fără nici o autorizație prealabilă, căpitanul de lefegii Tibor Székely, ori Tibor Secuiul, face cîțiva pași solemni și scoate de sub cuirasă un pergament făcut sul, șnuruit și pecetluit cu o pecete de ceară verde . . .

— Viu direct de pe cîmpul de luptă și-o rog pe alteța voastră serenissimă, în numele căpitanului meu Albert Király, să asculte veștile pe care i le-am adus, făcînd să crape sub mine doi cai.

Murmurele de aprobare stîrnite de această cerere impertinentă, ca și semnul de încuviințare al iezuitului îl fac să cedeze cu un oftat dureros. Saturn urcă spre zenit și el este obligat să stea pironit în scaunul măreției de principe, neglijîndu-și pentru binele creștinătății cele mai arzătoare treburi bărbătești...

...Blestematul de Mezentie, astrologul lui personal, caută mereu turnurile singuratice. Cu toată lipsa de căruțe, a trebuit să-i cedeze una de șase cai, pentru retortele, bufnițele și salamandrele de care n-a vrut să se despartă. Probabil fac parte din mijloacele lui oculte de a îndupleca o lume pe care n-o cunoaște și de care se teme. Afurisitul de căpitan a ținut să prezinte în culori vrednice de Iliada o luptă oarecare cu Sinan pașa. Caraghioșii nu numai că nu l-au oprit pe loc, dar mai mult, l-au adus pe marele vizir în Cetatea de Scaun a acestui văcar, care este vasalul său transalpin și care, de doi ani nu-i cere altceva decît ajutor armat și salvconducte pentru nenumăratele lui cirezi de boi și vaci expediate în Polonia și Moravia... Și-a lăsat platoșa și pe «*Isabella*» în dormitor, urcă gîfîind ațîțat treptele răsucite în spirală ale turnului și se gîndește să îndepărteze pe toți gentilomii din slujba principesei Maria Cristierna, pentru că, oricum, nu se face să fie slujită de bărbați, atîta vreme cît augustul ei soț este plecat în cruciadă. Cu cît urcă mai sus scările înguste, cu atît mai nesuferit se face mirosul de sulf și iod. Ciocăne discret în ușa de fier. Cînd se deschide, apare craniul enorm și chel al lui Mezentie, înconjurat de fum gălbui, gros și înecăcios. În camera, pînă la instalarea lui Mezentie a gărzilor, un cuptor de metal pe care, în binecunoscutul căzănel de aramă, se precipită o materie sticloasă emanînd lumini ciudate, verzi-albăstrii. Mezentie și-a agățat pe pereți pieile de șarpe, bufnițele împăiate, salamandrele parcă vii. Sub singura fereastră a acestui corp de gardă și-a pus masa octogonală plină cu retorte bizare și baloane de sticlă terminate cu gîturi subțiri.

Astrologul pipernicit, cu ochii căzuți adînc sub arcade, cu pielea obrazului pergamentoasă și suprasaturată de emanațiile materiilor arse, care i-au dat un fel de glanț verzui, trage de-o parte căzănelul de aramă, așază cîțiva cărbuni peste foc și abia după ce-și aranjează retortele schițează un simulacru de reverență, întrebîndu-l din gît :

— Cu ce-i pot fi de folos alteței voastre ?

Întrebarea onctuoasă a astrologului îl umilește pînă la lacrimi. Aici, singur cu omul de la care așteaptă vindecarea răului, a celui mai mare și rușinos rău pentru un bărbat și principe, această impotență care-l înnebunește și torturează, care-l obsedează noapte de noapte, care-l face să urle în el de cîte ori, la beții, nobilii își poves-

tesc aventurile galante, aici este parcă mai conştient de toată drama lui intimă. De Maria Cristierna, făptură albă şi delicată (îl obsedează amintirea mîinilor ei albe, cu degete lungi, fine, unghii roz şi glasul dulce, dezmierdător), de Maria Cristierna, soţia lui în faţa lui Dumnezeu şi-a oamenilor, nu s-a apropiat din frică. A pretextat războiul, treburile de stat, i-a făcut cîteva serenade, şi-n noaptea cînd a ajuns la Gherla a instalat-o, şi-a schimbat doar calul şi cizmele, pornind în goană, zdrobit în el însuşi, încercînd disperat să creadă că la mijloc este vorba de-o vrajă. Poate asta şi caută la Mezentie. Mai mult decît leacul, convingerea că la mijloc sînt forţe supranaturale. Că este victima unui complot, a unei duşmănii între bărbaţi, poate a unei gelozii.

— Astrologule, spune cu glas uscat, sufocat de ruşine... Am auzit cum Paracelsus l-a vindecat pe tipograful Frobenius din Basel. ...Cunoşti remediul lui Paracelsus, scumpul meu Mezentie ? !

Astrologul ciuleşte urechea. Pînă acum a inventat o seamă de leacuri, pentru o seamă de cauze posibile. Remediile lui, care pe alţi bărbaţi îi ajută, probabil aceia sînt numai parţial impotenţi, cum este zeama de cărăbuşi, s-au dovedit ineficace în faţa acestui băieţoi coşuros şi ulduros, destul de deştept să trimeată zbirii să-l sugrume şi apoi canalia de cancelar să lanseze zvonul că el, astrologul, i-a dat principelui leacuri şi otrăvi ca să-i ucidă seva bărbăţiei. Se strîmbă de parcă ar avea dureri de dinţi.

— Dacă persoana voastră sacră e fermecată prin descîntece, ceea ce şi cred datorită faptului că remediile mele vegetale nu au putut învinge răul, atunci voi trece la alt remediu cu care vom rupe vraja. Este cel indicat de Paracelsus. Dacă însă Arheus, forţa vitală organică, este alterată, atunci va trebui să aduc un leac de la Ferrara...

Vorbind de remedii lui Mezentie îi luceşte faţă glănţuită şi-i zemuie buzele. Libidinos, se gîndeşte cu ură la femeile superbe care-au fost tîrîte în patul acestui impotent în vreme ce el nu mai găseşte nici măcar slujnice care să-i potolească poftele.

— Hm ! Numai la Ferrara zici, bunule Mezentie, şi probabil trebuie neapărat să pleci singur, să nu se afle locul vraciului italian care-ţi procură leacul ? !

Mezentie clipeşte des. Are pleoapele roşii, umflate, cu gene spelbe, decolorate. Se face că nu aude replica principelui.

— Aţi adus ce v-am cerut data trecută, alteţă ?

Sigismund scoate din buzunar un obiect metalic învelit într-o batistă fină, de mătase. Mezentie despătură batista. Apare o potcoavă uzată.

— De la piciorul stîng din faţă, Mezentie.

- Sper că nu s-a încurcat cu vreo potcoavă de iapă, alteță ?

- Am desprins-o eu însumi. Este a lui Bucefal, cum tu ești Mezentie.

Cu degetele lui arse de acizi, cu unghii lătărețe și-ngălbenite, Mezentie vîră potcoava într-o soluție puturoasă. Aţiţă focul suflînd un curent de aer cu nişte foale mici, de mînă. Sigismund se aşază pe unicul scaun al laboratorului. Astrologul deschide ferăstruica. Cercetează cerul. Lumina flăcărilor joacă în ochii de sticlă ai salamandrelor. Poleieşte solzii de şarpe.

— Mezentie ?

— Alteţă !

— Ce ţi-a spus horoscopul Mariei Cristierna ?

— Astrele serenissimei n-au ajuns încă în conjuncţie. Va trebui să mai aşteptaţi încă trei zile, alteţă.

Multe horoscoape a făcut Mezentie şi prea puţine dintre ele au dat greş. Anul trecut a făcut horoscopul cancelarului Kövácsóczy, ale fraţilor Kendy, pe cel al lui Balthazar Báthory. Toate au anunţat moartea. La date care nu s-au confirmat, dar au anunţat moartea, şi moartea n-a întîrziat să confirme profeţia lui Mezentie.

— Trebuie să mai aşteptaţi, alteţă, pînă cînd Saturn ajunge la zenit.

Sigismund nu-l ascultă. Culege de pe jos una din cărţile zvîrlite la-ntîmplare. Este volumul lui Paracelsus : *De religione perpetua*. Îl răsfoieşte distrat, gîndindu-se agasat la scrisoarea foarte echivocă a lui Albert Király, din care a reţinut pasaje întregi ca aceasta : «Sinan îşi puse tabăra la o milă mică, vecină *cu ai noştri*, aceştia nu voiră să fie atacaţi de el, ci ieşiră în zori, la două ore de dimineaţă în cîmpie şi dînd peste turci lupta ţinu pînă noaptea» ..Sau : «Armata *noastră* respinse de mai multe ori inamicul, omorînd mulţi, dar turcii primind noi ajutoare, respinseră pe *ai noştri*». Sau : «*Ai noştri* au luat mai multe steaguri şi, între altele, pe acela a lui Mehmet paşa, dedicat lui Mahomed»... Căpitanii au strigat, zăngănindu-şi pintenii şi săbiile, voind să afle cine-a luat steagul şi prin ce faptă. Blestematul de Tibor Székely le-a răspuns că voievodul Mihail, luptînd corp la corp cu paşii, dintre care a şi omorît cu mîna lui trei. A adăugat că voievodul este un adevărat leu al creştinităţii... Probabil că afirmaţia asta îl va face pe Tibor Székely să rămînă toată viaţa un biet căpitan de lefegii... Pe el, ca şi pe Josika, dealtfel, l-a neliniştit acest *ai noştri*, repetat mereu, în fiecare frază. Îl neliniştește pentru că vine tocmai de la cel mai credincios căpitan al său, acel Albert Király, care-a comandat gărzile atunci cînd a arestat dieta, pe cancelar şi pe ceilalţi...

Revine cînd aude vorbele bîlbîite şi sugrumate ale astrologului, cîntate ca o implorație.

— Leo-ruber, o, tu crin alb, realgar şi crin roşu, panacee şi rex, piatră filozofală !... Homunculus şi leo citrinus !...

Din focul cuptorului izbucneşte o flacără lungă, mlădioasă, care se colorează liliachiu. Mezentie îşi trece palma prin ea, trăgînd-o către sine, chemînd-o cu nume tainice şi abia auzite. Sigismund îl priveşte cu răsuflarea tăiată. Cu ochii plini de nelinişti.

— Iată, alteță, tridentul acesta, făcut din potcoava lui Bucefal, armăsarul vostru de prăsilă şi luptă. El va sfărîma vraja, dacă vraja vă leagă bărbăția.

— Expliçă-mi-l, şopteşte Sigismund, cu speranță abia disimulată.

— Semnul dintelui acesta este Racul, lîngă care am săpat litera O (alteța voastră să ştie că-l repet aidoma pe Paracelsus) — litera O, adică *orbito* — pleacă !... Dintele al doilea are semnul Leului şi cuvîntul *Imo* : — întăreşte-te !... Al treilea este semnul lui Jupiter şi al Şarpelui, cu prescurtațiile AR — SUL — SAL... Adică trinitatea : Arheus — Sulfur — Sal, elementele componente ale trupului alteței voastre... Aceşti trei P ademenesc forțele astrale în sfera sexuală. Pentagrama de pe mînerul tridentului goneşte magia străină... Iar talismanul pe care vi l-am făcut în noaptea echinocțiului va întări puterea tridentului. Are înscrise sub forța lui Leo-ruber, deci a aurului şi a lui Vulcanus, deci a focului etern, cuvintele : Fatum — Libertas — Doxa... Soartă — Libertate — Înțelepciune.

Mezentie execută o reverență caricaturală, frecîndu-şi mulțumit mîinile osoase, cu degetele arse de acizi, acoperite cu păr rar, gălbui şi sfîrlogit. Pentru siguranță îi dă o sticlă plină cu licoare verzuie, preparată din elitre de cărăbuşi cu suc de vegetale, din care nu lipseşte zeama de cucută. Sigismund transpiră brusc. Jos, într-o cameră bine adăpostită şi discretă, este sechestrată fecioara în fața căreia îşi va da acest examen chinuitor, care-l umileşte permanent. Aproape îi este teamă.

— Curaj alteță, îi spune Mezentie, deschizînd uşa laboratorului improvizat.

CAPITOLUL AL CINCILEA

1

Luni în 8 septembrie de ziua Naşterii Maicii Domnului, la cetatea Dîmboviţei, spre prînzişor. Zi străvezie de început de toamnă. Cer înalt, de-un albastru decolorat şi de jur împrejur, puternici, pieptoşi, acoperiţi de codri cu frunza rărită, munţii. Nu poate spune că nu-l copleşesc, că nu-i strecoară în suflet un fel de sfială şi de vrajă, că nu-l îndeamnă la meditaţie, dar mai ales că nu-l fac să-şi raporteze gîndurile la veşnicie. Are din ce în ce mai des obsesia veşniciei. După ce s-a smuls şi din Tîrgovişte, de parcă i-ar fi smuls carnea cu fierul înroşit, în noaptea aceea cu trăznete şi cu furtună, cu arbori scoşi din rădăcină şi crengi frînte, a dat o goană pînă sus la monastirea Dealu. În lumina unui trăznet a văzut Turnul Chindiei, parcă înconjurat de flăcări verzi şi apele Ialomiţei săgetate de sclipete şi coamele fumegoase ale codrilor spre Găeşti şi spre Bucureşti, de unde-l aştepta pe Sinan, trecea furtuna peste codri cu mii de telegari, înconjurată de trăznete, cu norii vîlvoi, negri şi nebuni, a intrat şi-a îngenuncheat la mormîntul lui Pătraşcu cel Bun, şi-a lipit fruntea de piatra de mormînt a tatălui său, pe care nu l-a cunoscut, de-a cărei mîngîiere nu s-a bucurat, călugăraşii veneau pentru miezonoptica, lipăiau neauzit pe lespezi şi el a stat acolo, ascultîndu-şi gîndurile şi ascultînd chiotul besmetic al vîntului, ropotele ploii şi tunetele rostogolite peste acoperişurile de plumb ale monastirii. Prin noaptea asta se întîmplă scurgerea băjenarilor spre Pucioasa şi de-acolo pe toate firele de vale pînă sub Furnica şi Leaota ; ori pe Dîmboviţa spre Dragoslavele şi Rucăr ; ori dincolo de Cîmpulung, pe Rîul Tîrgului la Cîmpulung stă şi ţine cetatea pîrcălabul Picior de Iepure ; ori dincolo de Cetatea Argeşului ; toate firele de vale care coboară din pieptul munţilor şi desimea codrilor, îi primesc la adăpost pe stră-

strănepoții celor care-au păstorit la goluri, simte cu toată ființa lui această întoarcere a mulțimilor spre locurile de baștină și se-ntreabă dacă nu este în ea un destin. Pe urmă a aprins lumînări la căpătîiul lui Pătrașcu cel Bun, n-a mai auzit lipăitul tîrlicilor și din întunericul naosului a ieșit o arătare jumătate popă, jumătate drac, cu pistoale la brîu, rînjind și clempănind din fălci.

— Aolică, măria-ta, pocăiește-te și lapădă-te de harul lăcomiei care te înstrăinează de inima ăstora de-l ținură pe Sinan în piepturi, că dacă s-or lăpăda ei de măria-ta, îți vei pierde capul, cum și-l pierdu Țepeș.

— Piei, Satano.

A vrut să se ridice, dar popa Stoica l-a apăsat cu labele de urs pe umeri, înfigîndu-l în pardosea. Ținea o lumînare groasă în dreapta și i-a picurat ceară fierbinte pe gît. Se-ntreabă și-acum prin ce minune l-a țintuit diavolul de popă acolo și cum n-a poruncit încă să i se ia capul.

— Nu aplecarea măriei-tale spre crailîc îl supără pre Domnul, că asta-i o datină blestemată a voievozilor, da măria-ta ai sărit dincolo de cal, că-ți aduci ibovnicele în tabere, dormi cu ele în cortul ostășesc și-acu nu-ți ajunse Tudora cu care înlăcrimezi inima doamnei Stanca — bagă de seamă, e de-a noastră din Mehedinți și-odată îți dă să bei zeamă de omag — da poftiși și văduva stolnicului Vlad, care-și dădu viața pentru măria-ta în luptă și asta nu ți-o iartă luptătorii, odată cu capul.

— Popo !

— Ascultă-mă, fiule, sînt plin de har duhovnicesc în noaptea asta. Nu-i mai jefui pe moșneni de ocine, să-ți îmbogățești boierii și pe măria-ta, că ei sînt sarea pămîntului. Ei duc datinile, ei scornesc cîntecele, ei sînt frumusețea țării. Ăilalți îs trecători, cum trecător ești și măria-ta. Veșnicia stă dincolo, la cei mulți. Nu amesteca puterea ta de-o clipă, cu veșnicia puterii lor, ca să nu te căești. Și lasă văduvele oștenilor căzuți. Te știu muieratic de cînd fusăși bănișor de Mehedinți și bătuși toate ocinele și-ți pierduși bernevecii pe la jupînesele de pe Olteț... Are și dragostea un rost și poftele domnului au o margine...

Ridicase lumînarea, lumina îi cădea pe obrazul zmolit, pe bărboiul aricit de mînie și-atunci i-a fost frică de popa Stoica, dar mai ales i-a fost frică de adevărul celor spuse tare de el și gîndite pe tăcutelea, de ceilalți.

— Uite, măria-ta, i-a spus popa, ce-a mai rămas din Pătrașcu voievod, tatăl măriei-tale. Lespedea asta și-atît. Slovenește ici : «Vladislav voievod fiul lui Dan VI nepot a lui Mircea cel Bătrîn. A luptat la Varna, omorît de Țepeș în 1455 luna august 22 și s-a

făcut această piatră în zilele lui Neagoe voievod. A făcut-o Barbu banul și Pîrvul vornicul și cu frații lor, fiii Neagăi la Craiova pentru că și Vladislav i-a ridicat»... Văzuși, măria-ta, de ce-i făcură piatră, domnului lor ? ! Nu din dragoste, ori din cinstire pentru faptele lui, ori din credință, ori din altceva omenesc, fără numai că «și Vladislav i-a ridicat»... Cugetă și-nvață măria-ta... Uite-l aici pe bunicul măriei-tale, Radu cel Mare, cum stă în tăcerea morții, și uite-l pe Radu Bădica, fiul său, tăiat de turci, și pe Vlad Înecatul și uite-o pe domnița Caplea...

Ploaia în geamurile de plumb, un trăznet împlîntîndu-și lumina albastră în negura acelor gropnițe, unele legate de tăieri între domni, altele purtînd între lespezi dureri vechi niciodată mărturisite și-o goană a lui dincolo de clipă, într-o lume în care vorbele popii Stoica nu mai aveau nici un ecou, nici putere, pentru că era deasupra înțelegerii lui... Din noaptea aceea și-a lăsat barba să-i crească, a trimis-o pe Tudora la Rucăr, pe Stanca aici, în cetatea Dîmboviței și pe Dragodana, văduva stolnicului Vlad, în cetate la Cîmpulung. Se-mbracă numai în straie negre și-i place să asculte cum vine toamna, din foișorul acesta al cetății de la Podu Dîmboviții, să vadă vîrful Sigluia poleit de soare și Piatra Craiului în apele violete ale înserărilor. Vistiernicul Theodosie Rudeanu așezat pe lavița acoperită cu o miță de Rucăr își lasă obrazul nobil în bătaia soarelui. Deasupra, pe hampa lui, flutură steagul domnesc... A închis drumul Dîmboviței la Stoenești, mai sus de cetatea de la Cetățenii din vale. Iscoadele spun că Sinan a-ntărit cu parcane Tîrgoviștea, a tras la cetate o sută de tunuri și că avangărzile lui au ajuns abia la Malul cu Flori. A săpat șanțuri la Stoenești, au lucrat acolo de bună voia lor miile de băjenari, moșnenii și moșnencele din toți munții, în șanțuri au iezit apa Dîmboviței, a lăsat în Stoenești arcașii moșneni ai locului, a-nchis toate potecile din codri, plăieșii stau pe culmi și toate gurile de intrare spre munte sînt păzite cu strășnicie. Pe Albert Király l-a silit să lege tabăra, între Stoenești și Cîmpulung, la Suslănești pe Argeșel. Călărimile de roșii, călărași domnești și oștile boierilor sînt tăbăruite la Dragoslavele, Rucăr și-aici, la Podul Dîmboviței. Jigmond Bathor a ajuns la Brașov. Își strînge oștirea, dar mai mult decît asta vrea să-l aducă la disperare pe el. Vistiernicul Theodosie Rudeanu îi respectă tăcerea. Îl intrigă schimbarea petrecută în felul de a fi al voievodului, după abandonarea Tîrgoviștei. Desigur este o mare înfrîngere pentru un orgolios ca el să părăsească fără luptă ambele cetăți de scaun ale țării. Dacă s-ar lua lucrurile așa cum le iau marii boieri munteni, storși de grija moșiilor, lăsate în prag de toamnă pe mîna turcilor, atunci retragerea lui în munte ar părea

nebunie curată. De fapt, voievodul și-a smuls sieși cea mai mare biruință. Și-a supus orgoliul și temperamentul, rațiunii de stat, salvînd oștirea, averile domnești, încrederea în victorie, obligîndu-l pe Sinan să se miște zadarnic, să nu treacă la instalarea garnizoanelor în toată țara, să-și țină oștile la un loc, să nu ardă și să nu pustiască, poate în speranța unei înțelegeri. Mihai este altul după Călugăreni. Mai ascuns. Mai retras în el însuși. Ieri noapte, la un pahar de vin, Radu Buzescu i-a spus că abia de acum încolo au să-l cunoască pe voievod.

— La ce te gîndești, vere Theodosie ?

Marele vistiernic zîmbește.

— La măria-ta.

— Mă bucur. Ce-ai făcut cu solul Liubieniecki ?

— L-am petrecut pînă la Moreni, după porunca măriei-tale. Acolo, tot după gîndul măriei-tale i s-a rupt osia de la butcă. Osie nu se găsește, așa că are să i-o ducă Petre Gregorovici Armeanul, care-ți așteaptă poruncile.

Cu gesturi grave, vistiernicul desfășoară un sul de hîrtie, scris foarte mărunt. Își drege glasul. Voievodul urmărește zborul lin, rotit, al unui vultur, undeva în slavă. I se chircește inima de invidie pentru libertatea desăvîrșită a vulturului. Ascultă atent, ciugulind stafide, glasul lui Theodosie Rudeanu pe care l-a obișnuit să-i alcătuiască un «știricar» politicesc, al cancelariei lui de taină, cu toate știrile aduse de călători, iscoade, prizonieri de război, băjenari, slugi boierești și hangii plătiți. La veștile de taină dinăuntru, marele vistiernic spune că logofătul Chisar și-a pus tabăra la Bălcești, aproape de tabăra lui Albert Király sub pretext că-l supraveghează. De fapt, are legături cu fostul vornic Oprea Leurdeanul, cu care se-ntîlnește la Cîmpulung, în casele unui boiernaș Vasile Iederă. Acest Oprea Leurdeanul a tăiat un convoi de aprovizionare turcesc pe la Priboieni, dar n-a vărsat carele și armele la șătrăria domnească, ducîndu-le pe toate la un conac al său din Cîndești, mai sus de Cîmpulung. În Oltenia n-a trecut picior de turc. Jupîneasa Sima Buzescu ține tot județul de Baltă sub privighetori și stă cu oștile ei la Cepturoaia. Niște akingii de la Turnu au urcat acum o săptămînă pînă la Rusănești. I-au tăiat mehedințenii, le-au luat capetele și le-au trimis la Plăviceni, vătafului domnesc Vătău, să le pună în pari... Se zice că popa Stoica le-a repezit vorbă ălora din Fărcașe și din jur să se țină tari, să treacă Dunărea și să aducă dincoace vite, cît mai multe vite, pentru că, după ce-o să-i bea el sîngele lui Sinan și-o să-i prăjească fuduliile — atunci vitele au să fie la preț mai bun decît oamenii și ei, dacă vor să fie slobozi, trebuie să aibă vite. Theodosie Rudeanu își mîngîie barba

însă cu mirodenii, mijindu-şi ochii. Mihai ştie că-i va ţine un logos despre acest aţiţător la nesupunere care este popa Stoica, care-ar trebui răspopit, mai ales acum, după ce şi-a pus tabăra la Bădeni, mai sus de Stoeneşti şi-n fiecare dimineaţă îşi scoate la muştru oastea lui turcească de ieniceri şi akingii, de coboară toată moşnegimea de pe văi să vadă asemenea minune ; iar popa ţine predici, defăimînd boierimea, aţiţîndu-i pe moşneni, spunîndu-le cu glas mare că pînă şi cu turcii te poţi înţelege, numai cu dulăii bărboşi ba... Desigur că Dumnezeu i l-a trimis pe popa Stoica, ca acesta să slujească domnului său, acolo unde nimeni altul nu-l poate sluji mai bine...

— O să-l trag de barbă, mormăie şi se uită tot mai des pe şleahul alb care-şi încovoaie inelele printre munţi, spre Şirnea şi Moeciu, ascultînd atent dacă nu se-aude buciumul plăieşilor dinspre Fundata. Se aud doar paşii grei ai cuiva care urcă scările foişorului şi-n uşa de stejar gros, se arată căpitanul Racea, de slujbă cu ferentarii.

— Petre Gregorovici Armeanul, măria-ta, şi Vicenzo Bombardier Mantovano care spune că te roagă să-l primeşti de-ndată... Pe vel vistiernicul Theodosie Rudeanu îl cheamă doamna Stanca, jos, unde are clacă la ţesut scoarţe...

Marele vistiernic îi aruncă căpitanului o privire plină de duşmănie, pe care acesta o primeşte zîmbindu-i mieros. Voievodului îi vine să rîdă.

— Du-te, vere Theodosie, vezi ce vrea doamna şi repezi un cercetaş să întrebe dacă nu se zăreşte alaiul fiului meu iubit... M-ai îndatora.

— La poruncă, măria-ta... Cînd aduc ştiricarul cu trebile diplomaticeşti ?

— După vecernie, domnia-ta...

Marele vistiernic se înclină, sărută mîna domnului şi iese cu aerul de măreţie nobilă, care-i dă mult prestigiu în divanul domnesc.

— De fapt, n-a venit decît signorul, măria-ta, da' pe Armean l-au văzut ferentarii mei frecîndu-şi dinţii cu var, semn că neapărat se va-nfăţişa măriei-tale.

— Adu-mi-l şi veghează să nu ne tulbure nimeni...

...De la început s-a simţit atras de acest signor Vicenzo, de fruntea lui gînditoare, de stăpînirea de sine şi ştiinţa lui inginerească. A lucrat temeinic la Tîrgovişte în fonderia ridicată de Petru Cercel după modelul arsenalului din Veneţia, turnîndu-i toate piesele de artilerie uşoară. Supravegheat îndeaproape de Racea şi de iscoadele cancelariei de taină, s-a dovedit că lucrează

noaptea, că are legături la Praga cu agentul marelui duce de Toscana, Curzio Pichena, că primește lucruri ciudate de la unii meșteri sibieni și brașoveni, cercuri de aramă lustruite, sticle de diferite grosimi și că, nu în puține nopți cercetează mersul stelelor și al constelațiilor. Ar putea fi astrolog și asta nu-l supără de loc. Astăzi poartă pieptar de piele peste o tunică neagră, cizme înalte, eșarfă simplă de mătase albă și pare ușor stînjenit.

— Te-ascult, signor Vicenzo Bombardier Mantovano, și-ți mulțumesc pentru felul cum s-a mișcat artileria.

În trei ani Mantovano a învățat limba țării și lui îi place să-l asculte. Inginerul se sfiește, apoi, aplecîndu-se spre el, îi spune să nu trimită sub nici un motiv la Praga steagul sfînt al profetului cu ambasada banului Mihalcea Karatzas, pentru singurul motiv că principele Sigismund nu numai că nu este loial și-l va opri pe ambasador ; dar a și pregătit la Brașov o gardă strălucită din cei mai arătoși nobili, care să ducă acest steag sfînt împăratului, ca venind din partea lui și a biruințelor sale asupra lui Sinan. A și trimis curieri în lungul drumului, ca cetățile să ridice arcuri de triumf pe sub care să fie trecut acest steag, garda lui și cîțiva din prizonierii trimiși de Albert Király. Voievodul se face livid. Își mușcă buzele.

— Asta se numește onoare cavalerească, signor Mantovano ?

— Se numește politică, măria-ta.

— Și politica nu are nimic cu cinstea ?

— După cum se vede și se știe de la începutul începutului, nu ! Dealtfel un italian citit astăzi la toate curțile europene...

— Vorbești de Machiavel ? !

— De el... Și încă ceva, măria-ta. Papa a trimis pe lîngă Sigismund, pe nunțiul apostolic Atillio Amalteo și pe nunțiul Alfonso Visconti. Probabil ajutorul armat cerut de măria-ta și mereu întîrziat...

— Am înțeles-o de mult, prietene al meu.

— Încă ceva, măria-ta. Marele duce al Toscanei, Ferdinand Medici trimite un ajutor de o sută de cavaleri specialiști în asedii, conduși de căpitanul Silvio Piccolomini. Împreună cu ei vine vestitul călător, geograf și inginer, om umblat în toată lumea, Filippo Pigaffeta din Vicenza, istoricul.

— Pe care vrei să-l cinstesc la curtea noastră, pentru a-l cîștiga, pentru a-i atrage luarea aminte asupra mea și a acestei țări, în așa fel încît în scrierile lui să ne pomenească și cinstească.

— Și să atragă interesul învățaților și principilor și regilor, asupra acestora, măria-ta.

— Dacă faptele noastre nu se vor ridica singure pînă la înțelegerea Evropei, atunci...

— Atunci să-nvățăm cîte ceva chiar și de la principele Sigismund, care-și trîmbițează astăzi, victorii care nu se știe dacă le va avea mîine.

— Niciodată, signor Mantovano... Cinstesc prea mult fapta oștășească, pentru a mă prinde într-un asemenea joc. Este prea roșu sîngele oștenilor mei, prea fierbinte, ca să-l neguțez pe taraba scriitorilor de «Avisi». Cît despre ilustrul Filippo Pigaffeta, va vedea singur ceea ce este de văzut.

Vicenzo Bombardier Mantovano simte nevoia să spună ceva foarte simplu și foarte nobil. Nu-și găsește cuvintele. Se teme ca principele să nu-l jignească, oferindu-i un dar, după obiceiul mărinimos cunoscut în întreaga oștire. Întîlnește privirea voievodului. Tristă. Îngîndurată. Privește lacom acest obraz bărbătesc, maturizat în ultimii ani, cu fruntea brăzdată adînc, cu șanțuri între sprîncenele negre, stufoase, cu o permanentă expresie de măreție melancolică, atunci cînd furia nu-l desfigurează.

— Ce zi minunată de toamnă, spune încet voievodul și signor Vicenzo înțelege că audiența a luat sfîrșit.

Cînd căpitanul Racea își vîră mustățile îmbîrligate pe ușa foișorului, voievodul îi poruncește scurt :

— Calul.

Auzise tulnicele și buciumele, tînguindu-se din coamă-n coamă, tîngă abia răzbită în ecouri dulci, pierdute-n albastrul auriu al dimineții...

...Țîșnește la galop pe sub bolțile de stîncă ale acestei străvechi cetăți a lui Negru Vodă. Copitele iepei roaibe, sînge arab, Fatima, răpăie scurt pe podul din urși de stejar. Știe că s-a isprăvit tihna care și-a îngăduit-o de cîteva zile. Fierbe. S-a stăpînit ca un înger pînă astăzi. Ah, Jigmond Bathor, principe necopt. Goana îi face bine. Fatima are galopul lung, mlădios și garda de vînători călări rămîne din ce în ce mai în urmă. Dacă asta înseamnă politică, are să știe și el juca asemenea joc. Dar mai întîi sînt cîteva treburi de făcut aici. Chisarul cel tînăr a găsit noul adăpost al Tudorei. El a vrut-o... Șleahul se repede alb sub copitele Fatimei, care gonește cu urechile ciulite, cu coama fîlfîind. Soarbe cu nesaț aerul cu miros de frunză veștedă și codru de fag. Jigmond Bathor, pe lîngă multele lui greșeli a mai făcut una. În loc să-i țină ostateci pe Niculae, Stroe Buzescu și Radu Calomfirescu, și să-i aducă odată cu el, iată că-i trimite să-i vestească serenissima sosire, dezlegîndu-i mîinile prin însăși nerespectarea legămintelor și-a tractatelor dintre ei. Un cot al drumului înghesuit între două stînci uriașe. În vîrful uneia, un prepeleac, și-n prepeleac plăieșul de strajă, cu tulnicul la buze. O strunește pe Fatima, făcînd-o să ca-

breze. Garda se apropie ropotind. A stricat ceremonialul pentru care marele armaş se pregăteşte de trei zile. Îi e dor de Niculae, acest copilandru prea repede scos din copilărie, chinuit de dascăli, pe care l-a scăpat cu sabia de soarta tristă a feciorilor de domni : ostateci la Poartă, crescuţi în serai cu dascăli care-i învaţă supunerea, eticheta curţii împărăteşti şi teama, spaima cumplită, de cumplita putere a padişahului. Vătaful Simion îl priveşte chiondârîş.

— Are să se mînie doamna Stanca, măria-ta.

— O să-i treacă, Simioane... Vezi dacă vine...

— Vinee, strigă din prepeleac plăieşul cu glas dulce de muiere şi el tresare, pentru că acolo în vîrful stîncii, cu arcul alături, cu cucura de săgeţi agăţată sub streaşina de şiţă, stă o şoimană. Îi vede pulpele albe sub fote. Plăieşiţa se pleacă spre el.

— Ce te zgîieşti aşa, oştene ? N-ai mai văzut ce vezi acuşia ?

Îşi răsuceşte mustaţa. Pune pinteni. Dincolo de cele două stînci se văd călăreţii din garda coconului domnesc, acoperişul de piele roşie al carîtelor, suliţele călăraşilor şi feţele lor neguroase. Plecaseră la nuntă domnească şi se-ntorc în ţara cotropită, la vetrele risipite. Asta o-nţelege fulgerător şi se căieşte că şi-a arătat atît de copilăreşte neliniştea pentru feciorul lui cînd feciorăşii călăraşilor ar putea fi acum la convoaiele de robi ale lui Sinan. Toată bucuria lacomă a întîlnirii acesteia aşteptată de-o lună încheiată i se sfîrlogeşte şi simte-n gură gust uscat de iască şi amar, de fiere.

2

Plăieşia cetaşului Grigore Stînjenu e înfiptă într-o pajişte în faţa Rucărului, pajişte pe sub care trece poteca ciobanilor care urcă-n Leaota. E înconjurată de brazi, are doi mesteceni înalţi la poartă şi Grigore Stînjenu, cînd era în puterile lui, i-a durat gard înalt de pari ascuţiţi la vîrf, să-l apere de săritura lupului şi puterea ursului, avînd atunci, ca şi acum, grajduri cu vite şi saivane cu oi. Pajiştea e mai înaltă cu mult decît valea pe care se-ntinde satul şi codrul pogoară pînă-n plăieşie, la o portiţă prin care un călăreţ singuratic se poate strecura la ceas de taină. N-ar putea spune că vătaful Simion a ales rău locul de băjenie al Tudorei. Îl roade însă pizma pe Chisaru cel tînăr şi-ar vrea să se ridice deasupra ei, pentru că, i se pare, ar necinsti-o pe Tudora. Se-ntreabă dacă este omeneşte să şi-o ţie sieşi ibovnică, cînd poate altul ar lua-o de soţie. Şi Marula ?... Cu tată străin, ori mai bine cu tată

neştiut? Mîrîie. Îl ştie toată ţara, mai ales că a botezat-o la Gherghiţa, să-l vadă oştenii, şi-a-nsemnat-o la umăr cu inelul lui, înroşit în foc. Coboară cu Suru de dîrlogi poteca aurită de lună. Suru, cal de munte, crescut la herghelia domnească de la Mîneciu Ungureni, care-l duce la vînătorile din creste, călcînd fără teamă pe potecile de capre negre... Nicolae s-a îmburicat tot că l-a prins dormind în butcă, în loc să-l aştepte după tipic în cetate şi el să vină călare, însoţit de cei doi oşteni care-i povestiseră toate istoriile ţării de la Ler împărat pînă la Pătraşcu cel Bun, bunicul lui. Stroe Buzescu uriaş, cinstit şi devotat l-a probozit pe Jigmond Bathor, făcîndu-l albie de porci, că i-a ars de nuntă şi l-a ţinut acolo ca pe-o druşcă, cînd voievodul şi domnul lui avea lipsă de paloşul Buzescului; iar Radu Calomfirescu i-a făcut un raport amănunţit cu tot ce-avea nevoie să ştie. A lucrat singur şi-n mare taină cu unul dintre nobilii săcuilor Ianoş Gyreröfi, de la care a şi adus o scrisoare. Săcuii îl vestesc de intrarea lui Zamoyski în Moldova, de urcarea în Scaun a lui Ieremia Movilă, care-a fost primit în Iaşi de răzeşi şi tîrgoveţime ţinînd în braţe znopi de grîu, de trecerea prin secuime, pe valea Trotuşului a lui Răzvan Vodă cu puţină oaste, dar multe tunuri şi mai ales de dorinţa «scaunelor» de a purta cu măria-sa treburi politiceşti.

Niciodată nu va fi slobod de gînduri. La amiază i-a dat drumul spre Lehia lui Petre Gregorovici Armeanul. Este printre puţinii cunoscători ai curţii şi obiceiurilor leşeşti, are negoţ mare la Liow, deci interese, este destul de viclean să ştie că numai negoţul cu Ţara Românească îl poate îmbogăţi şi destul de ambiţios, ca să adauge neguţătorului bogat, faima de diplomat al unui principe de care Evropa a-nceput să se intereseze. Măcar dacă Zamoyski va putea fi oprit în Moldova de tătarii lui Ghazi Ghirai şi dacă acest han, căruia înainte de a-l spulbera astă-iarnă la Şerpăteşti, i-a salvat într-un fel viaţa, dezvăluindu-i uneltirile fratelui său Ieti Ghirai Kalga, i-ar fi recunoscător şi folosindu-se de Zamoyski, ar rămîne în Moldova, fără să prade Ţara Românească, aşa cum poruncise sultanul... Trece cu fîlfîit greu de aripi o buhă mare de pădure. Codrul de molid, tăcut, negru şi mirosind a răşină stă încremenit sub lumina rece fulguită argintiu de luna călătoare pe uraniscul catifelat. E frig tăios. Simte-n nări prevestirile brumelor din octombrie. Ştie că popasul lui şi-al oştilor s-a sfîrşit. Că nu-l poate aştepta pe serenissim în nelucrare, punîndu-se singur în inferioritate. Că Sinan trebuieşte înspăimîntat şi hărţuit zi şi noapte, că oştenii trebuie să simtă mereu gustul aspru al răzbunării, pe care el însuşi dacă nu-l simte, îşi pune unghia-n gît. Suru se opreşte

brusc. Înalță capul. Ciulește urechile, adulmecă văzduhul ca o apă de argint și rînchează ușor, abia auzit. Vătaful Simion îi vine aproape, șoptindu-i :

— Parc-ar fi o nuntă, măria-ta.

— Ori o-nmormîntare, Simioane.

I se înfige în gît gheara neliniștii și-a neîncrederii. Nu-i spusese Tudorei că vine. Scrîșnește, i se pare că toți molizii șușotesc, că toți molizii au ochi și guri căscate pline de bale și cleveteală. Il trage pe Suru din potecă, o ia în buza priporului și iese deasupra plăieșiei, pe un țanc înierbat, plecat ca o streașină de stîncă, de sub care se ridică mirosul vitelor. Se vede ca-n palmă toată plăieșia, gardul din pari strălucind sub lumina nopții, lumina firavă strecurată printre obloane și dincolo de plăieșie poteca coborînd spre Rucăr. Vătaful Simion rămîne cu caii sub cetini. Îi e dor fierbinte de Tudora. O clipă i se pare nelalocul lui, el domnul țării, păzind casa unui plăieș bătrîn și cinstea ibovnicei. Își deschide copca de la ceapcănul de vînător domnesc. Din vale, dintre molizi se-aude glas dulce de lăută. Pe urmă se văd strălucind legănate cîteva făclii. Făcliile trec pe sub cetini, ba ici, ba colo, ca-ntr-un joc de licurici. Și tot mai limpede s-aude glasul lăutelor și pe deasupra lui, alt glas, bărbătesc, cîntînd un cîntec de alean, căruia nu-i înțelege cuvintele. Pe tăpșanul din fața porții se-arată un călăreț purtînd o făclie aprinsă. Lumina îi joacă pe chivără și pe platoșă. Se pleacă mult deasupra țancului. Fără să descalece, călărețul trece de trei ori prin dreptul porții și-al cerdacului, jucîndu-și calul. Se-oprește în fața cerdacului. Ridică făclia. O rotește deasupra capului. Este o chemare, pentru că în marginea tăpșanului se-nșirue scară la scară șase călăreți cu făclii și alți patru, fără. Aceia îi trag cu arcușele un cîntec de inimă albastră, atît de frumos, încît își amintește de tinerețile lui, cînd petrecea cu Buzeștii la Strejești cîte trei zile și trei nopți și-i îmbălsăma sufletul Chiriță Zlătaru cu lăuta lui fermecată. Se-aude scîrțiitul unor țîțîni de fier. Înlemnește. Inima i se zbate în piept, nebună. Nestăpînită. Pași grei, bocăniți. Și-un glas ruginit, dedat să strige la urs, ori la lup.

— Vezi-ți de cale, coconule, că nu ți se primește cîntarea... Du-te și-ți varsă aleanul la alt cerdac.

— Spune-i alesei mele să iasă în cerdac, și te scald în aur, moșule.

— Întoarnă-ți fugarul, pînă nu cobor arcul din grindă.

— Mă ghiuj bătrîn, mă piele pe oase, cu cine vorbești tu, mă ?

— Cu un fătălău vorbește, se-aude un glas uscat de muiere, melițînd repede din cerdac. Cu un fătălău încoifat c-un ceaun, care-i face greață jupînesei noastre, drăguță și frumoasă, măăă

n auzi, usca-ți-s-ar ghearele, că-ți descînt de-ți îngheață buricu și a n-o mînii pe Filofteia. Tu, diavol bătrîn, la ce nu-mi aduci arcu, adu-mi arcu să-l dau jos pe ăsta, că nu ne lasă să ne hodinim ciolanele, mă n-auzi tu, împlătoșatule și-mbîrligatule...

— Fir-ai a dracului de meliță fără dinți, strigă călărețul, c-am a vă prăjesc la foc scăzut...

Aruncă făclia. Dă pinteni. S-apropie de gardul înalt.

I s-a luat o piatră de pe inimă. Îl înecă o bucurie sălbatică. Intră sub cetină, sare în șaua Surului, pune pinten și-i spune lui Simion :

—Ține-i pe ăia.

Coboară la galop în rîna coastei, ocolește plăieșia, auzind boscorodelile Stînjenoaei care strigă că, dacă se-agață de gard, îl străpunge.

— Clondilă, ce mai aștepți ! Treceți dincolo...

Îl strunește pe Suru. Jaf de muiere cu mîna înarmată în avut de plăieș. Pricină pentru care divanul și pravila țării pedepsește cu moartea. Rînjește. N-o să aducă în divan, treburile lui și numai ale lui. Ocolește la galop mic și iese în tăpșan tocmai cînd Chisaru al tînăr, îl cunoscuse, suit în picioare pe șa, sare-n vîrful gardului, urmat de alți patru călărești, în vreme ce lăutarii îi zic un brîu ; iar ceilalți doi călărești strîng caii, adunîndu-i la un loc. Din cerdac se aude zăngănit de săbii și glasul plăieșiței.

— Aține-te, Stînjene, pînă aduc eu oala cu apă clocotită, să-i opăresc pe tăurașii ăștia.

— Mă ațin, Filofteio.

Sudălmi, icnete și Chisaru.

— Clondilă, urcă prin spate, dobitocule.

Atunci îl vede pe Simion. Se prăbușește la galop peste cei doi pe cal. Un singur răcnet, înecat în horcăitul morții. Lăutarii o iau la goană, înainte ca el să ajungă în dreptul cerdacului. Trece din șa pe gard și de pe gard își dă drumul dincolo, în clipa cînd în cerdac, cu sabia goală în mînă, s-arată Tudora. Dintr-o lovitură piezișă îl răstoarnă peste pălimar pe cel care-l încălecase, năzuind să cadă în spatele plăieșului. Omul se agață de parmalîc. Pe urmă cade bufnind. Voievodul se strecoară în umbra gardului pînă după șura cu fîn, unde-l văzuse alergînd pe Simion. Sînt doar zece pași de la șură la capul scărilor în care s-a înfipt Chisaru cel tînăr. Și-l aduce foarte bine aminte. La jocul de halca de la Boboteaza anului '94, se luptase cu căpitanul Mîrzea pentru năfrămuța fiicei boierului Dan, trădătorul. Căpitanul Mîrzea îl învinsese, doborîndu-l în zăpadă, cu pumnul.

— Dă-te la o parte, moș Stînjene, spune Tudora.

O vede-n lumina vetrii, uşa tindei e deschisă, are cosiţa căzută pe umeri, e în ie şi desculţă.

— Ce-i coconule, întreabă... Ţi s-a făcut de sabie ?

— Mi s-a făcut de tine, Tudoro. Nu mă pedepsi. Ard.

— Şi de la mine ce vrei ? E destulă apă-n Dîmboviţa, să te stingă.

Iese şi plăieşiţa. C-o săcure care luceşte albăstriu.

— Nu batjocori. Vie ori moartă, tot a mea ai să fii.

— Asta era... Pofteşte şi ia-mă.

Stă în marginea cerdacului, cu lama săbiei pe-un genunchi. Unul dintre oamenii de arme s-a dus la cel răsturnat din cerdac. S-a aplecat de-asupra lui şi-acum strigă :

— Păzeşte-te, domnia-ta, că pe Clondilă îl reteză la beregată, curva.

Îşi muşcă buzele. I-l arată cu vîrful săbiei lui Simion. Aşteaptă. Pentru că, aşa ceva nu se poate vedea prea des în viaţă şi pentru că acum culege lacom tot ce-nvestise în Tudora, de ani.

— Io-te ia, ce viteaz ne-aduse muma pădurii la poartă... Hai, voinice, vino şi ia-ţi mireasa ! Haida ha ; haida ha !

Scoţînd un iu, iu, iuuu ascuţit Chisaru năvăleşte pe scări, apărîndu-se cu sabia. Lupta e icnită şi din ce în ce fără cruţare. La început Chisaru se apără în joc. Acum e silit să-şi apere viaţa. Asta-l îndîrjeşte. Plăieşiţa îl împroaşcă cu sudălmi cumplite, de care s-ar fi ruşinat cel mai înrăit mercenar. Îşi tot scuipă în palme. Freacă coada săcurii, chemîndu-i să-i facă bucăţi pe claponii de jos, pe broscoii rîioşi şi berbecii fără fădulii. Săbiile celor doi fulgeră, se-mpletesc, scot scîntei. Ageră Tudora. Se lasă furată însă de vicleşugul Chisarului, care scoţînd un strigăt de durere coboară scările una cîte una. Oamenii lui de arme îi prind planul din zbor. Unul se ascunde sub scări. Altul după colţul casei. Al treilea îşi apără stăpînul de loviturile plăieşului, care se ţine în spatele Tudorei.

— Am să te satur de dragoste, Chisarule, gîfîie Tudora, de-o să ţi se ducă pomina în toată oastea, cîine ce eşti !

N-o mai recunoaşte, este alta, nebănuită şi nesperată. Vede lucirea jungherului pe care-l scoate cel de sub scară.

— Destul, strigă şi iese cu sabia goală de după căpiţă.

Vătaful Simion aruncă cuţitul în pieptul haidamacului care-l apără pe Chisar. Omul cade în genunchi. Se frînge. Lumina rece a lunii fulguie din înalt. Într-o clipă vătaful Simion îl scoate sub ameninţarea pistoalelor pe cel de sub scară, iar plăieşul Grigore Stînjenu îl pune sub sabie pe celălalt, care încercase să dea dosul. Livid, Chisaru îi iese înainte cu sabia ridicată.

— Cine eşti, întreabă gîtuit. Voievodul ştie că Chisaru întreabă numai ca să-şi alunge spaimele. Întreabă ca să-i audă glasul, să se convingă că nu este glasul judecăţii, al pedepsei şi al morţii.

— Apără-te, îi spune.

Atunci Chisaru face un salt nebunesc asupra lui, voind să-l lovească la beregată, cu lovitura cunoscută de toţi călăreţii care se luptă cu sabia la curte, lovitură veche, moştenită din tată-n fiu şi fără scăpare. Fulgerător, Mihai îl loveşte deasupra încheieturii mîinii... Chisaru scapă sabia. Înainte de a-şi reveni, îi dă o lovitură cu garda în nas. Aude zgîrciul rupîndu-se. Îi mai dă una peste fălci, trîntindu-l în genunchi.

— Să nu uiţi noaptea asta, Chisarule... Îţi iert viaţa. Du-te.

— Ucide-mă cîine, ucide-mă horcăie Chisarul cel tînăr, are gura numai sînge şi vrea să-l muşte de picior.

— Luaţi-le armele şi lăpădaţi-i în şleahul Rucărului...

Urcă scările, după ce-şi şterge tăişul de mantia feciorului de boier. Sus, rezemată în sabie, fierbinte, îl aşteaptă Tudora.

3

De afară se aud copitele cailor izbite în pămînt şi glasul străjilor. În odaia de oaspeţi a cneazului Bora din Dragoslavele mirosise a mere şi-a izmă. E înainte de miezul nopţii, ard patru lumînări mari şi voievodul stă între ele, cu ochii căzuţi în fundul capului, barba crescută şi părul tuns perie, foarte palid, îmbrăcat în tunica sîngerie a roşiilor de ţară, fără nici un semn distinctiv. În uşă, acoperind-o cu umerii, căpitanul Răcea. În umbra de sub grinzi, căpitanul Mîrzea, al tighecenilor. În faţa voievodului, îmbrăcat pentru călătorie, cu pieptar de piele şi pălărie frîncească în mînă, Radu Buzescu.

— Viu sau mort, am s-ajung la Praga, măria-ta.

— Viu, vere Radule. Numai viu. Am lipsă de oameni vii, crezînd cioşi, care să-mi ghicească gîndurile şi să le împlinească mai bine decît mine.

Radu Buzescu se înclină ceremonios. O vreme Mihai i-a negîndit, pe ei, Buzeştii, poate voit, ca un avertisment şi-acum, dintr-o dată, iată-l oferindu-i lui una din cele mai deosebite misiuni ale domniei... Să ducă la Praga steagul sfînt smuls lui Sinan, să-l predea împăratului cu toată ceremonia şi să stabilească direct, peste capul lui Sigismund, legături diplomatice, solia banului Mihalcea mînînd doar o momeală pentru Sigismund şi spionii lui. Şi so-

crul său duce un steag turcesc, dar este un simplu steag de orta ienicerească. Instrucțiunile date de voievod sînt complexe. Cînd va ajunge în teritoriul de sub jurisdicția împăratului vor trebui anunțați ambasadorii Franciei și Spaniei, ai principilor italieni, mai ales agentul marelui duce de Toscana, un întreg păienjeniș, care va trebui sensibilizat și iată-l pe el, unul dintre intimii voievodului descoperind abia după trei ani de domnie că acesta are relații atît de întinse și cunoaște atît de bine agentura diplomatică de la Praga. Voievodul repetă încă o dată itinerarul. Vor umbla pe drumuri de munte, călări, cu o gardă de cinci sute de sulițe ale Băniei, lăsînd la stînga Cîmpulungul și Curtea de Argeș, de unde vor urca pe Argeș, vor trece în valea Topologului pe la Corbeni-Sălătrucu și prin Șuici, vor trece Oltul la Jiblea. Steagul va rămîne cu căpitanul Mîrzea la monastire la Polovraci, pînă se va întoarce Radu Buzescu cu toate cele trebuincioase la drum. Carele vor trece munții pe la Livezeni, unul din ele va avea fund dublu, iar escorta prin pasul Vîlcan. Se vor întîlni la Pui, de unde ocolind cetățile, dormind prin satele românești, vor urca la Deva, vor trece pe la Brad și ieșind din Ardeal mai sus de Oradea, vor grăbi spre Kașovia. Cînd Sigismund va fi vestit de umbletul chervanului boierului Radu Buzescu, chervan de negoț, va fi prea tîrziu. S-au socotit ca banul Mihalcea să plece din Rucăr, cu toată pohfala, peste două săptămîni, adică atunci cînd ei vor trece munții în Țara Hațegului și pe drum să i se rupă destul de des osiile, ori obezile ; ori el fiind bătrîn, să rămînă cîteva zile la Moeciu, să-și tragă sufletul.

Voievodul îl îmbrățișează pe Radu Buzescu. Credință deplină n-are nici măcar în el însuși, necum în Radu Buzescu, prea deștept să asculte orbește, prea zelos de măreția neamului său, să dorească măreția domnului său și a țării. Oricum misiunea nu va fi trădată decît atunci cînd vor începe tratativele. Îi vine să urle pentru neputința de a le duce singur, nu cu diplomații stăpînilor acestei lumi, ci cu stăpînii înșiși... «Doamne, greșitu-ți-am ?», își spune în gînd, cînd căpitanul Mîrzea îi sărută mîna. «Iată credința cea adevărată, neistovită și nepieritoare. Pentru că numai ei, cei mulți, înțeleg deplin rosturile țării și le săvîrșesc cu prețul vieții, în vreme ce noi, cei puțini le potrivim toate numai după interesele noastre». Îl ridică pe căpitanul îngenunchiat. Îl strînge la piept.

— La poruncă, măria-ta, șoptește căpitanul, privindu-l în așa fel încît știe că Racea i-a spus cu de-amănuntul cum să păstreze steagul sfînt și cum să vegheze la treburile domnului. Nedreaptă alcătuire a lumii ăsteia, în care cei care au, se pizmuiasc între ei, sînt lacomi de sîngele stăpînului lor, cu toate că acesta îi îmbogățește în dauna celor care n-au destul, dar care din ce au, se țin

pe ei, oastea, domnia, țara, vremea și mai presus de toate și de toți, din veac sînt gata pentru jertfă.

— La drum, poruncește răgușit.

Iese în noaptea limpede, rece și tainică. Călăreții trec frîiele peste urechile cailor. Sînt două pîlcuri de călărime, deosebite, unul al Băniei, care se va rupe spre Nămăești, și celălalt pe care-l va duce al asupra avangărzilor lui Sinan. Oricît de agere ar fi iscoadele serenissimului, nu pot afla nimic decît prin trădare. Și singurii trădători n-ar putea fi decît ei patru, pentru că sînt singurii care știu. Se aud poruncile hotnogilor care ordonă încălecarea și intrarea în coloană de patru. Radu Buzescu și Mîrzea trec la pîlcul lor. Grosul îi așteaptă într-o vîlcea a Argeșului. Satul plin de băjenari. Se văd harabalele boiernașilor și ale negutătorilor, pologurile de rogojină ale telegilor moșneșești trase osie în osie pe tăpșane și sub livezi, satul plăieșesc doarme, cerul e limpede, rece și parcă străin, se-aud cîinii, oile, miroase înțepător a bălegar și-a vite, se zgribulește în dulamă, încălecă, intrînd în șleah după ce lancea de cercetași o ia la trap mare spre tabăra din Stoenești. Cînd ajung la răscruce, acolo unde se rupe șleahul Cîmpulungului, pune pinteni fără să întoarcă, capul. Încredințează Buzescului, căpitanului Mîrzea și oștenilor Băniei săvîrșirea unui act care dus pînă la capăt va avea urmări peste ani, dar și altele foarte apropiate, la care speră și pe care pînă acum i le-a zădărnicit diplomația brutală a serenissimului. Acela care se leagă în plan ostășesc de ajutor — fără oștire cu arme de foc va fi din ce în ce mai greu să se apere iar în plan diplomatic are nevoie de autoritatea unuia dintre puternicii Evropei... Cine știe dacă nu va putea impune turcilor și serenissimului, prin diplomație, tractate mai avantajoase decît cele pe care le vrea impuse cu sabia. Ciulește urechea. Aude țăcănitul potcoavelor pierzîndu-se în noapte și-n grijile lui. Din ce în ce mai des are sentimentul ciudat că este sfîșiat, că își zmulge mereu cîte ceva din el însuși și că zvîrle acest ceva oamenilor din jur, ori necunoscutului, că nimeni nu-nțelege asta și poate el însuși nu se-nțelege și atunci îl pizmuiește pe Stroe Buzescu pentru seninătatea lui îngerească, pentru fericirea de a putea spune ce gîndește și a face ce vrea, pentru deplina lui încredințare că singurul rost al omului pe pămînt este să taie la turci, cu cîți mai mulți, cu atîtea păcate iertate la judecata de apoi ; să-și muncească moșiile, să iubească văduvele și să petreacă la Strejești.

În stînga se ridică spre stelele scăpărătoare, spinările negre ale Leaotei. Din spre culmi curg peste drum valuri de aer rece, înțepător, cu miros trist de toamnă și-n locurile unde șleahul se cufundă sub muchii împădurite, se țes între sulițe văluri alburii

de pîclă. Își strînge dulama sub genunchi. Ascultă tropotele dese bătute-n noapte. Își spune că nu se poate ca Sinan, cu toată urdia care-l înconjoară, să n-asculte și el, noapte de noapte, tropotele care nu vin, dar ar putea veni, și măcar să nu-și asculte gîndurile. Îl cunoaște pe cîinele de vizir și-l urăște negru, necruțător, nu numai c-a retezat un început de altă viață făcut de idolul său, Petru Cercel, cel dintîi domn cu mintea luminată al acestui veac, artist și cutezător în planuri ; dar îl urăște pentru posibilitatea lui de a face război din Croația pînă-n Moldova și din Moldova pînă-n Barbaria, pe cînd el, iată, poate face războiul doar la Stoenești și asta este atît de nedrept încît îi vine să turbeze.

— De-o mie de ori ai să mi-o plătești, cîne de vizir... De-o mie de mii de ori ai să mi-o plătești...

Iese din gînduri cînd aude în față, la straja dintîi, o poruncă de oprire ;

— Care ești ?

— Noi.

— Care noi ?

— Munții...

Tăcere. Ascultă pînă și caii din care ies aburi subțiri și miros de sudoare caldă.

— Păs la măria-sa !

Din stînga și dreapta, de sub rădăcinile molizilor și-ale fagilor, se ridică cai și călăreți ca la o poruncă tainică. Se desenează sub întunecimi siluete nemișcate, săpate într-o materie fluidă, ca a umbrelor. Un galop scurt. Din întuneric se smulge un cal scund, care duce-n șa un călăreț cocîrjat sub dulamă. Îi vede pliscul căzînd peste mustățile îmbîrligate și pana de gotcan de la cușmă.

— Să trăiești, măria-ta.

— Cine ești ?

— Păi cin' să fiu ! Io !

— Ce vrei ?

— Păi ce să vreau ?! Să nu s-amestece călărimile măriei-tale, că nu sînt dedate cu locurile. Caii ăștia se-mpiedică printre rădăcini, nechează, potecile sînt prăvălatice, asta vreau. Îi tot momii pe harapi de cinci zile, de-am ros străjile paloșelor. Ziceau unii că măria-ta uitași de război.

— N-am uitat.

— Văz...

— Ce gînduri ai, Ioane.

— Ion îi frati-miu. Io sînt Ion Cerbu sin Ghioagă pîrcălabul pe care-l lipsiși măria-ta de pîrcălăbie, și-acu, dacă-mi lăsai barbă, nici nu mă mai cunoști.

– Ei, bată-te... Ia zi, Ghioagă că ne-apucă zorii. La ce mă prisi în drum și ce gînduri ai ?!

Se simte foarte ușor de cînd i-a ieșit în cale pîrcălabul de la Cetățeni. Omul stă pe calul flocos, el însuși flocos și-i spune că turcii au adus niște harapi la cetate la el «— aolică, măicuță, băgară buzații ăia în cetatea mea», că el dacă-i dă o sută de săbii, nu cugetai ca alde călărașii domnești care umblă precum dulăii în călduri după plăiești, de-o să-i prindă plăieșii să-i scopească și-or să iasă oastea călare numai cu claponi, atunci el știe niște farmece să ia cetatea înapoi, de n-or să afle nici stelele c-a luat-o, și claponii domnești să cutcurigească în zori între Stoenești și Cetățeni, în așa fel încît să aibă el vreme să gospodărească tunurile. Că-n ceață a văzut el cu ochii lui cum s-au adus în robie ca la treizeci de muieri și de copii și că Sinan și-a pus tabăra mai sus, în așa fel încît să aibă spatele întărit cu cetatea și ce rîsul lumii ar fi, dacă în loc de un baștopcibașa, Sinan ar da ochi pe metereze cu pîrcălabul Ion Cerbu sin Ghioagă. Ha, ha, ha, ce zice măria-sa de așa păcăleală ?

Omul ridică clonțul. I se vede găvanul gol al ochiului stîng. Își aduce aminte. L-a înțepat o săgeată, astă-iarnă, în Dobrogea. Poate la Babadag. Prinde din zbor gîndul încolțit sub cușma buhoasă a pîrcălabului. Aur. Îi vine să-l ia în brațe.

— Să mă scoți undeva, de unde să văd cu ochii mei.

— Te scot, doamne, Descalecă... Mă Cremene, dă-l mărieisale pe Ursan al tău... Aștia să descalece, să slăbească chingile și să doarmă o toană în dulame, dacă vrei să-i pui pe secerate... Mă, voi ăia, al de fi-miu, Petre, Gheorghiță, nea Runcule, Vulpan, Codobatură, ațineți-vă.

— Ne-aținem, domnia-ta.

Incalecă pe Ursan care are tarniță de lemn acoperită c-o blană. Calul flocos sforăie, îl adulmecă și se potolește, rînchezînd ușor.

— Îți cunoscu mîna, se bucură pîrcălabul... Hai după mine, măria-ta.

Călăresc în tăcere pe sub cetini, poate de-o veșnicie. E-o tăcere de apă adîncă, ori de neființă, în codrul nesfîrșit și-o mireasmă de tămîie. Lasă frîiele să nu-l stînjenească pe Ursan și se cufundă din ce în ce mai deplin în acest codru, dintr-o dată fără gînduri, încredințat c-a găsit firea lucrurilor ; ori că mai curînd s-a-ntors în neschimbata fire a lucrurilor, în miezul ei. Parcă urcă, parcă coboară, cînd pieziș, cînd pieptiș, trec prin poieni palide, ies în poteci de capre și dintr-o dată dau într-un gol străjuit de stînci sălbatice și la picioarele lui se văd scăpărînd focurile celor două ta-

bere, așezate față-n față și vede apele Dîmboviței licărind și pîclele zdrențuite acoperind lunca ici, colo, după cum vede pe firul apei, foarte departe, mai mult ghicește decît vede, cetatea de la Cetățeni, cățărată pe coastă, deasupra Dîmboviței... Stă cîteva clipe plecat peste golul de sub picioarele calului. Sinan și-a înconjurat tabăra cu focuri. Toată valea Dîmboviței de la Stoenești spre Cetățeni nu este decît o îndoită salbă de focuri, în vreme ce-n tabăra lui, din Stoenești, nu ard decît focurile de la flancurile parcanelor, acolo unde i se pare că ghicește și umbrele străjilor.

— Ei ce zici, măria-ta ?

— Zic că ai ochiul ager, Ghioagă.

— Știu o ruptură de ape, care iese din munte cam pe la mijlocul taberei lui Belzebut. Acolo are și Dîmbovița un vad bun, larg de zece călăreți. Se vede, că e între doi arini vechi. Taman dincolo, malu-i dulce și urcă-ntr-o padină, din padină o apucă pieptiș, pe-un șleah de pădure, în drumul Suslăneștilor. De-acolo slobod, încotro vei vrea, măria-ta.

— Cum ai să iei cetatea ?

— Avem, din vechi, o bortă în codru. Ies taman în ierbărie. Mă rog măriei-tale, lasă-mă să-mi iau cetatea înapoi, că nu mai am liniște cu afurisita de babă, cu plăieșițele, cu plăieșii, cu copiii, că-și rîd de mine și mă batjocoresc și-am ajuns rușinea văii Dîmboviței, măria-ta.

— Ia-o și ține-o pînă-l răzbim pe Sinan.

— Pînă-n veci de veci. Pînă mi-or albi oasele, doamne.

— Cîtă vreme îmi ceri ?

— Pînă-n zori. Atunci, te rog, ușurează-mă din partea lui Sinan.

— Să nu-mi ridici steagul decît poimîine-n amiază. Și-acu Dumnezeu cu tine, Ghioagă.

Pîrcălabul Ion Cerbu sin Ghioagă descalecă. Vine la scara lui. Își scoate dulama. Își scoate cojocul. Își scoate cămeșoiul. Atunci vede steagul cetății învelit peste trupul pîrcălabului. Omul și-l despresoară. Îi sărută mătasea. Îi întinde un colț, pe care-l sărută și el c-o evlavie necunoscută și neîncercată... Steagul miroase a trup de bărbat și-a cojoc de oaie...

...S-a întors călăuzit de un plăieș bătrîn. Ceilalți au intrat în codru, urmîndu-și pîrcălabul. Plăieșii l-au scos pe poteci de munte, într-o rariște de făget și tufan, cu gura deschisă spre Dîmbovița. Se văd la cîteva sute de pași două focuri veghind gura rariștei, după cum se văd acolo turme de bivoli și un tabun de cai, la păscut. Cei o mie de călăreți, fără sulițe și scuturi, roșii de țară din căpitănia de Gherghița și curteni și-au culcat caii și se odihnesc

cu capetele pe grumazii lor, vorbindu-le și scărpinîndu-i. Poate este o nebunie ceea ce face, poate că lovitura pe care-o pregătește laolaltă să nu schimbe cu nimic soarta războiului, dar ghicește cu altceva decît cu mintea, că răsturnarea pe care-o pune la cale în armistițiul cu Sinan va schimba hotărît soarta războiului, plecîndu-i cumpăna spre el. Îl lasă pe Sultan. Trei plăieși, doar cu arcuri și pumnghere, merg în față. În spate vin zece priveghetori de Dunăre, luați de cai din raia, cu arcane. Vătaful Simion îl oprește sub un fag bătrîn, crescut în buza muchiei. Vede ca-n palmă turmele de bivoli, oștenii turci dormind în giubele, tabunul de cai păzit de-un armăsar alb care paște încoace, spre ei și harabalele dintre cele două focuri, trase oiște-n oiște, alcătuind meterezul taberei, dincolo de care se văd corturile aliniate pînă-n Dîmbovița. Îi e frică de armăsarul alb. Paște, se proptește scurt pe picioare, ridică grumazul, adulmecă, bate din picior și iar paște, ca peste o clipă să reia veghea, rămînînd stană. Are să șarjeze în coloană de zece, rară, în așa fel încît fiecare șir să poată trece în zbor printre două harababale. Are să-și înfigă aripile în tabără, iar cu mijlocul are să spargă tabăra pînă la Dîmbovița.

— Ăsta-i numai începutul, Simioane, mîrîie.

— Voia măriei-tale, răspunde alb, vătaful.

Se-ntoarce la oști, după ce-a văzut negurile înghițindu-i pe plăieși și priveghetorii de Dunăre.

4

Știe că acolo în tăriile catifelate și reci, din care fulguie lumina de gheață a constelațiilor, Leul urcă spre Zenit, priveghind nopțile de septembrie cu stelele lui albe, înghețate. Încalecă oftînd ușor și se-ntreabă dacă Stanca a avut grijă să-i pună în răclița de război ciorapii din blană de iepure și căptușeala de veveriță pentru platoșa de oțel. Sultan se-nțepenește pe picioare. Își umflă burta sfurisitul să nu-i poată vîrî degetele sub chingă. Cînd s-apleacă s-o facă, îl mușcă de umăr. L-a pătruns frigul. Armăsarul alb nechează atît de puternic, încît răsună toată tăietura. Ciulește urechea (nu i-a pus coiful încă, nu-i place să-l poarte, este prea greu, nu-l lasă să asculte zgomotele atît de felurite ale cîmpului de luptă, zgomote care-i spun mai mult decît ar putea spune o mie de rapoarte). I se pare că aude ceva dincolo de firesc, poate numai iluzia unui geamăt, ori a unui horcăit. Se întoarce în șa. Călărașii încălecați stau nemișcați, cu săbiile la mînă, noaptea curge peste ei

neagră, alcătuiesc o masă compactă, îi simte turnați într-o singură voință și aici i se pare că n-a greșit pînă astăzi, în felul cum și-a alcătuit oștirea, cum și-a instruit-o și purtat-o în luptă. Altădată, poate nu mai de mult decît acum șase luni, ar fi trecut prin fața lor, fluturîndu-și sabia, le-ar fi aruncat cîte-o vorbă înflăcărată și-ar fi jucat calul, lor le place grozav fudulia aspră a voievodului, astăzi n-o mai face, nu pentru că n-ar vrea-o ; ar vrea-o, îi place și lui, n-o mai poate face, s-a îndepărtat de ei și într-un fel îl înșală. Știe că după ce-l va scoate pe Sinan din țară, oamenii ăștia sînt sortiți pieirii. Tocmai ei sînt sortiți pieirii. Cum sînt sortiți pieirii toți devălmașii, toți moșnenii, toți boiernașii, adică toată oastea lui slobodă, cu care s-a răsculat împotriva Porții. Știe că dacă astăzi au mîntuit țara și s-au mîntuit pe ei, mîine îi va pune necruțător în jug, să scoată aurul din brazdă, aurul cu care să-și plătească cealaltă oaste, cu arme de foc, mereu în tabără, mereu gata de luptă, nelegată de ciclul anotimpurilor și de cel al pîinii. Ceva s-a răsturnat în el. Ceva atît de adînc, încît rar se mai recunoaște. Cu cît îl apasă mai greu treburile țării și cu cît le-nțelege în perspectiva timpului, a Evropei, cu atît mai mult își dă seama de necesitățile mari, poate strivitoare, pe care le va impune acestor oameni, sacrificați de pe acum în jocul acesta al supraviețuirii. Buzeștii, Calomfireștii, Rudenii, aceștia sînt forțele adevărate, moșiile lor nenumărate să-i ia de pe umeri povara strivitoare a vistieriei mereu goale, de mult secătuită de lipitoarea nesătulă care este haznaua sultanului... Odinioară a fost omul-faptă. Epoca lui fericită și de fără griji. Astăzi este omul-gînd. Fapta rămînînd nu în sine, ci mereu supusă gîndului. Astăzi este un nefericit. Un nefericit profund, iremediabil strivit de el însuși... Ce umilitoare întîmplare cu Chisaru. Oricum va trebui să le ia capetele și tatălui și fiului, pentru uneltirile lor politice și totul se va transforma în iatacele boierești, ajungînd o crimă făcută din răzbunare, ori din gelozie. Ce prostie. Dar va fi așa. Orice argument va aduce va fi inutil și atunci mai bine să nu aducă nici un argument, spre a nu se umili pe sine și ideea de voievod.

— Măria-ta, bivolii au fost încolțiți. Tabunul de cai l-au mînat plăieșii sub deal.

Iată deci realitatea.

— Cîți cai, Simioane ?

— Ca la șase, șapte sute.

— Aproape două steaguri, își șoptește, mai mult să se convingă de necesitatea prezenței lui aici, în noapte, gata să tîrască în luptă o mie de vieți... Dacă acel pîrcălab Ion Cerbu sin Ghioagă va lua cetatea de la Cetățeni și o va lua cu siguranță, îl va face pe Sinan

să slăbească frontul de la Stoenești, ca să-și întărească spatele și flancurile. Poate-l va sili să dea cîteva asalturi cetății. Va muta atenția cotoiului bătrîn și-i va vîrî un cui în dosul tăbăcit de șa, pe care n-are să și-l mai smulgă niciodată.

– Măria-ta, s-ar putea să se schimbe străjile și atunci...

Își pune coiful. Simte, prin căptușeală, răceala umedă a oțelului. Cercetează constelațiile. Carul mare și-a ridicat oiștea, arătînd spre Boar. Deasupra lui, spre zarișteа alburie a munților se alungă Cîinii de vînătoare. Peste o lună încep cerbii să boncălunească. Îi e dor de-o liniște adîncă, undeva în făgetul de aramă de pe Ezerul Mare, ori de pe Păpușa. I-ar place s-asculte cerbii cu Fudora. Să se uite pe sine. Măcar pentru o zi. Măcar pentru un ceas. Măcar pentru o clipă... Își trage sabia ușoară, cu cap de grif. Încalecă un cal din tabun. Sultan joacă pe loc. A auzit hîrșîitul oțelului frecat de teacă. Ridică lama deasupra capului. O pleacă spre tabăra turcească. Sultan se mișcă la pas. Trage în frîu, joacă, apoi devine atent și-i simte sub pulpe trupul încordat arc. E deștept foc păcătosul ăsta, stăpîn pe-o sută de iepe lipițene, cărora le-am duce dorul. Priveghetorii de Dunăre și plăieșii au îngrămădit bivolii în gura tăieturii. Acum le trag săgeți în dosuri, bivolii mug înăbușit, se prăvălesc unii peste alții și văzînd momîile care le flutură făclii aprinse pe lături, săgetați din spate, se pornesc în galop asupra taberei turcești. Toată noaptea e făcută cioburi de mugetele înnebunite ale turmei, de tropotele namilelor negre, de pîrîitul hulubelor făcute țăndări, de țipetele osmanilor peste care se prăbușesc corturile, amestecîndu-i cu lunca sub copitele turmei dezlănțuite. Sultan trece la trap și-atunci aude sub coif răpăitul trapului celor o mie de călăreți. Are certitudinea că armăsarul se bucură. Știe singur cînd să se pună la galop mic... Acum. Ie-ntepenește în scări. Sultan își lungește galopul. Ridică sabia care-ncepe să vibreze. Tabăra osmană crește vertiginos. Galopul călărașilor răpăie înspăimîntător. O namilă cu o făclie aprinsă încearcă să oprească pîlcul de bivoli care se repede spre harabalele din stînga. Vede cu coada ochiului bivolii repezindu-se în codîrla harabalei din spatele căreia namila învîrte făclia, aude trosnetul pologului, apoi harabaua se-ntoarce cu roțile în sus, prinzîndu-l sub ea pe îndrăzneț. Călărașii din flancuri au scos torțele aprinse din căciuli. El trece în zbor printre două harabale făcute așchii și se prăbușește în golul mirosind a sînge, lăsat de turma de bivoli ajunsă în Dîmbovița. Cîteva trompete sună disperate intrarea în rînduri, pe ortale. Mai spre luncă și-n aripa dreaptă răpăie tobele ale ienicerii de Damasc, îi recunoaște după culoarea cucelor, se adună repede pe lîngă tuiuri. Vasăzică Sinan n-are încredere în

ei, nu i-a lăsat nici la București, nici la Tîrgoviște, iar aici îi ține în rezerva mai îndepărtată. Îl conduce pe Sultan printre două șiruri de corturi scăpate tefere și cade asupra celui dintîi bulucde ieniceri intrat în rînduri, luînd cu o mișcare rotundă, capul baș bulucului care nu ajunge să-și ridice iataganul decît pînă la jumătatea pieptului. Știe și simte cum nu mai rămîne din el decît luptătorul. Decît setea de răzbunare. Decît furia. Se bucură că nu mai trebuie să le stăpînească. Că, în sfîrșit, își poate da drumul mîniei. Urlă, taie pe stînga un ienicer șchiop care ține tuiul și-l croiește cu el pe Sultan, aruncă sabia în dreapta și-i înfige vîrful în obrazul altui ienicer, gata să-l împungă în coaste. Abia atunci îl ajung din urmă călărașii. Răcnetele de moarte se-amestecă cu sudălmile, nechezatul cailor cu poruncile hotnogilor, chemările trîmbițelor cu pîrîitul pologurilor de rogojină care ard în vîlvătăi, luminînd cu flăcări galbene marginea zdrobită a taberei... Se-nalță în șa. Tabăra este răscolită preț de cinci sute de pași în lățime. Dincolo, spre Stoenești și dincoace, spre Cetățeni, doar focurile gărzilor pe care se vede clar, se aruncă vreascuri și chemările din ce în ce mai organizate ale semnalelor de trîmbiță și tobă. Distinge acel «Să se vină la porunca marelui vizir» cunoscut în toată oștirea otomană și respectat cu sfințenie. Dincolo de corturile sfărîmate sub copitele turmei, ghicește liniile amenințătoare ale scuturilor ieniceremii trezită de frica morții. Aude limpede un glas gros, bărbătesc, ordonînd ca oda lui Ibrahim să-nchidă vadul. Rînjește. De jur-împrejur călărași. În stînga și dreapta lui cîțiva hotnogi, ținîndu-și caii aproape de Sultan. Și cornistul cu ochii ațintiți pe sabia lui. O ridică silnic, cu lehamite. Voise să fie altfel. Să-și găsească un echilibru. Ori o mulțumire. Simion i-a ascuțit sabia ca niciodată. Ori i s-a părut lui, pentru că a lucrat numai cu vîrful. Războiul ăsta a rupt toate legăturile firești ale negoțului de dincolo de Dunăre, întorcîndu-l numai spre Evropa cea îndepărtată... Cornistul sună din fundul bojocilor : «Țineți-vă după căpetenii și strîngeți-vă spre mijloc»... Urmărește cu plăcere acră manevra suplă a călărașilor. Atacă la galop mic, apoi întorc caii într-o voltă pe stînga, ori pe dreapta, lăsînd ienicerilor plăcerea de a-i sudui scîrnav. Trec în mers pieziș sub ascultarea hotnogilor și-atunci el pune pulpă să le iasă înainte. Ajunge între cei doi arinivechi și intră în vad cînd la flancul stîng răsună cea dintîi salvă de archebuză. Aude gloanțele căzînd în Dîmbovița la cîțiva zeci de pași. Trece la galop, tîrînd după sine întreaga coloană. Cînd ajunge în vîrful malului priporos, de unde-ncepe padina, se-ntoarce-n buza rupturii. Toată tabăra turcească este o mare de torțe fumegoase. Călărașii din coada coloanei luptă la sabie cu un pîlc de ie-

niceri sulițași. Totul se vede într-un joc sumbru de umbre și-n capăratul oțelelor. Așteaptă acolo pînă cel din urmă călăreț intră în apă, împroșcînd-o și înspumînd-o. Noaptea cade spre zori, umedă. Îi este dintr-o dată frig și abia atunci își simte spinarea leoarcă, ca și uscăciunea supărătoare din gît. Desigur că Radu Buzescu o fi ajuns la Cîmpulung și că Ion Cerbu sin Ghioagă și-a început meșteșugurile pentru intrarea în pîrcălăbie să scape din melița plaiești lor de care i se pare, îi este mai frică decît de însuși topuzul lui de voievod... Scoate un fel de nechezat pe care Simion îl aude din ce în ce mai des în vremea din urmă și cînd îl aude își face cruce cu limba-n gură, slăbește frîul și o ia la trap ușor în latul padinei să iasă în drumul de pădure al Suslăneștilor, nemulțumit de el și de noaptea asta care nu l-a ușurat de gînduri și de griji. Ba dimpotrivă.

5

Sultanei Hasechi (s-a obișnuit de mult să i se spună așa, aproape a uitat că s-a numit odată Baffa și că este venețiană și fiică de guvernator), îi place să fie purtată în lectica ei aurită, pe străzile acestei capitale a Islamului, care într-un fel, de ce n-ar recunoaște-o, este și capitala ei. Amurat, ilustrul său soț, cu căpățîna lui enormă, rahitic, mișcîndu-se ca un păianjen, a rămas să se-ntîlnească cu astrologii. De fapt, are să împingă singur divanul pe care doarme, după ce eunucii de Nubia au să schimbe gărzile, are să ridice chepengul așa cum l-a văzut făcînd-o de zeci de ori, atunci cînd mai avea curiozitatea să-l spioneze și după ce-o să grohăie de fericire, o să dispară tremurînd în haznaua care înghite anual două milioane de taleri, guldeni olandezi, franci și alte monede de aur, cea dintîi și cea mai mare pasiune a stăpînului lumilor în afara femeilor și piticilor. Ieri, porcul de Benvenisti i-a trimis vorbă că-i va aduce doi pitici etiopieni. Amurat și-a bîțîit căpățîna toată ziua, renunțînd să se scalde cu sclavele, să le spele cu mîinile lui, ori să se lase spălat de ele. Și-a împrospătat garnitura tot prin Benvenisti. O gruzină splendidă, cu sîni albi și pietroși, parcă din marmoră de Paros, două armence, două evreice și alte două negrese tinere. Valahele promise de Sinan, se zice, s-au aruncat în Dunăre, înecîndu-se. Ceaușul care-a adus vestea, a fost decapitat în curtea saraiului. E luna Ramadanului. Orașul pare mort sub soarele strălucitor. Dinspre Marmara vin valuri de aer umed, îmbibat de mirosul algelor și-al toamnei. Ar vrea să se abandoneze

zilei splendide, de-un albastru de lapislazuli, să hoinărească neştiută prin grădinile saraiului, ori poate dincolo de ele, liberă de orice gînd, liberă de orice dorinţă. Bate cu evantaiul de fildeş în marginea litierei. Cei patru sclavi negri care-o poartă pe umeri se opresc. Rămîn nemişcaţi. Hasechi îşi lasă vălul. Ridică un colţ al perdelei subţiri, de mătase javaneză. Îşi admiră braţul gol, încă plin, rotund, cu vinele albăstrii desenate sub pielea albă, pufoasă, unghiile lungi, roşii, apoi îşi lasă privirea să alunece peste Bosfor şi Cornul de Aur. Văzute de aici, de deasupra Akropolisului, apele sînt de-o inefabilă culoare albastră, încărcată de nostalgie. Cîteva caice cu vele albe trec dinspre Anatolia spre Galata. Pescăruşii se joacă albi deasupra sicomorilor şi smochinilor. Miresme dulcege de iasmin şi caprifoi o-nvăluie într-o tristeţe adîncă. L-a iubit nebuneşte pe «il principe Petro», sînt aproape douăzeci de ani de-atunci, moartea lui cumplită a înspăimîntat-o şi îndurerat-o, i-a văzut capul, călăul a fost răsplătit regeşte pentru asta, poate într-un fel i-a rămas credincioasă, pentru că Amurat nu se poate numi nici soţul, nici amantul ei, şi-acum, dacă se aruncă în această nouă aventură de partea lui Mihail, fratele iubitului ei din tinereţe, o face în numele acelei dragoste, şi poate ca o răzbunare tardivă, ori poate ca un omagiu postum. Istanbulul se desfăşoară pe cele şapte coline iubite de împăratul Constantin, care credea în magia numărului şapte, cu minaretele albe ale moscheielor, cu cascada lui de acoperişuri roşii aşezate într-un imens amfiteatru sub cerul strălucitor, cu zidurile caselor albastre, galbene şi verzi răsărind dintre vechile ruine ale Bizanţului, dintre turnuri de pază şi creneluri, dintre boschetele de tamarişti, chiparoşi şi vîrfurile maiestuoase ale platanilor, ori stejarilor atinşi uşor de ftizia toamnei. În parcul Gülhane de sub picioarele palatului Topkapi, fluieră mierlele şi sturzii. Peste minaretele de la Aya Sofia trece o boare aurie, plină de reverie. Sultana Hasechi bate cu evantaiul în litieră. Cei patru purtători negri, flancaţi de doi satîrgii, coboară aleia care duce spre Yerebatan. Sub sicomori plutesc umbre dulci, de-un verde încă crud. Hasechi ştie că-l va înfrunta pe cel mai abil duşman al ei, pe acest cîine viclean care este Benvenisti, omul lui Petre Şchiopul, eminenţa cenuşie a saraiului, cu banii căruia Chiajna, femeia cea mai cumplită a Orientului, a cîştigat destule bătălii împotriva ei, bătălia hotărîtoare fiind aceea dată pentru capul lui Petre Cercel. Canalia şi-a instruit fiica, pentru a o strecura în harem să-i uzurpe locul. Esthera este frumoasă, dar nu asta o neliniştește. Ea este mama lui Mohamet, fiul prim născut al sultanului. Aproape că nu ştie chiar atît de sigur dacă este al lui Amurat,

ori al celuilalt. Zîmbește. Asta o-ntinerește surprinzător. Are ovalul feței ușor fanat, sprîncene groase, negre, nas roman, de o mare puritate. O neliniștește faptul că Esthera s-a instruit în Rakam, matematici și mai ales Nedgiam, astronomie, una din obsesiile permanente ale lui Amurat. În ultimă instanță, oh, în ultimă instanță, are să-și aducă aminte că este italiancă și că regina Franței, Caterina de Medicis, italiancă și ea, știa perfect să se descotorosească de rivali, atunci cînd deveneau prea puternici. Benvenisti a făcut o greșeală care-l va costa. Mai exact a făcut două greșeli : — l-a urmat pe Sinan în Valahia, lăcomindu-se să arendeze cea mai mare parte din strîngerea veniturilor și i-a adus sultanului de la tîrgul de sclavi din Izmit pe această gruzină pe care Amurat a numit-o «Floare de alabastru»... Litiera coboară prin spatele bisericii Sfînta Irina, urcă prin grădinile Sfintei Sofii, se leagănă pe stradelele întortochiate pline de gunoaie, bălți stătute și case verzi care se cațără spre Bedesten, Bazarul pe care-l îndrăgește și se oprește pe străduța bijutierilor, la colț, să nu-l alarmeze pe Benvenisti. Spionii ei i-au spus că astăzi îi vine o caravană cu argintărie de la Bursa și că s-a dus la prăvălie încă din zori. I-au mai spus că trei luni, de la începutul lui iunie, de cîte ori pleacă de-acasă, Esthera se-ntîlnește în kioșk cu fiul armatorului genovez Giacometti. Bazarul pare pustiu. Nimeni nu se tîrguie în gura mare, negustorii nu-și laudă mărfurile și nu bleastămă zgîrcenia cumpărătorilor. Lumina zilei ajunge firavă pe fundul uliței întortochiate, unde cade pe tarabele pline de vase lucrate în argint la argintari, fel de fel de amfore și cupe și vaze, cu formele zvelte pe care s-a obișnuit să le iubească și prețuiască ; în aur la aurari, strălucitoare, scăpărînd, ele însele pline de lumină și incantație. Ramadanul nu oprește inima mereu vie a Istanbulului. Armeni, arabi, genovezi, venețieni, greci, femei ascunse în văluri, cu șaluri multicolore de mătase, vînzători ambulanți de maimuțe, de papagali verzi, ori galbeni, ori colorați violent, gîlcevitori, strigînd cuvinte de ocară cu glasurile lor dogite, îmblînzitori de șerpi, marinari și salepgii, vînzători de mărgele, de coral și mărgean, de coarne de rinocer și dinți de elefant, purtîndu-și marfa pe umăr, îmbrăcați în burnuzuri, jachete de piele, pieptare, feregele, cu turbane, ori cu pălării, o lume pestriță, grăbită, nepăsătoare, în care-i place să se cufunde, căreia îi soarbe mirosul de libertate ; dar care se ferește umil atunci cînd satîrgiii își întind satîrele, ori croiesc cu coada lucie ; murmurul de admirație, poate pentru vălul țesut cu fir de aur — ea soarbe mirosul de covorărie, de smirnă și tămîie, de metal încălzit

la soare și intră cu pas ușor în prăvălia încăpătoare a lui Benvenisti Mozes, chiar în clipa în care la capătul ulicioarei apare cea dintîi cămilă a caravanei așteptată de la Bursa.

6

— Luminăția ta are să devină cel mai bun aruncător de lobut din imperiu.

— Ești prea generos, *mister* Barton, spune sultanzadé Mahomed.

Este un tînăr viguros, cu mușchii bine conturați sub pielea mai mult arămie, decît gălbuie, lucru care a dat haremului prilej de bîrfă pe două decenii. Un ienicer din gardă îi întinde sulița scurtă numită lobut, lenește, bătută în fier, grea de 12 ocale, pe care adevărații luptători o aruncă la exercițiile zilnice de șapte sute de ori, după care pot arunca o suliță obișnuită, din lemn, de două mii de ori. Delegatul Companiei Levantului, *mister* Barton a numărat cu un fel de admirație zgîrcită, cele cinci sute opt aruncări de lobut ale lui Mahomed, prințul moștenitor, în care-și pune multe speranțe. Îl găsește citit, știe cîteva limbi, dar mai ales iubește sportul. Mahomed își vîră degetul mare al mîinii stîngi în brîu, cumpănind lobutul în dreapta. Gol pînă la brîu, cu pieptul brobonit de sudoare, prințul moștenitor înregistrează mișcarea ușoară a unei umbre, în aripa unde tatăl său s-a retras departe de lume, creîndu-și o altă lume numai a lui și o nebunie stranie, care-l izolează de tot ceea ce nu-i convine. Ieri și-a comandat caftanul cu emblema pe care vrea s-o poarte peste toată Europa : Semiluna și crinii din fir, pe fond galben. Dacă și-ar fi pus zalele, probabil n-ar fi putut arunca lobutul decît de patru sute optzeci de ori. *Mister* Barton crede cu acea obstinație proprie negustorilor diplomați, că toată lumea se-învîrte în jurul intereselor Companiei Levantului și-ale ilustrei doamne care este regina Elisabeta... Insinuează că popoarele continentale vor voi s-ajungă la Bosfor, mai curînd decît Anglia, stăpînă a tuturor celorlalte mări și oceane ale lumii, lucru nici pe departe neadevărat. Aruncă lancea cu dexteritate... Întotdeauna ajunge la un punct mort. Iubește istoria mai ales, este fascinat de teribila istorie otomană, știe că va coase în piei de bivol pe toate concubinele gravide ale tatălui său, de cum acesta va închide ochii, și le va arunca în Bosfor, că-și va sugruma toți frații mai mici, să nu existe nici un fel de concurență la tron, că o va face fără complicații sufletești, după porunca unei tradiții crude,

dar eficace şi asta nu-l înspăimîntă, cît îl înspăimîntă pînă la paralizie acest punct mort, dincolo de care nu mai poate gîndi şi acţiona. Acest punct mort este viaţa lui de fiecare zi. Hotărîrea de a acţiona conform unei deliberări interioare. Posibilitatea de a fi actual. I se pare că ceva foarte intim în mecanismul gîndirii lui nu funcţionează. Are din ce în ce mai des senzaţia că se găseşte pe marginea abisului. Are din ce în ce mai des senzaţia golului, a unei înstrăinări cumplite. Bleastămă obiceiul sultanilor de a-şi concepe fiii cu concubine de toate culorile şi toate naţiile şi se gîndeşte la o reformă care să-i oblige ca pe primii născuţi să-i aibă numai cu principese din casa lui Osman, anatolience de sînge imperial ; celelalte rămînînd doar pentru plăcere. În momentele de maximă luciditate, după lectura textelor din Siir Kitabi — cartea de poeme cu coperţi şi foi din aur — are certitudinea că este cel mai ridicol bastard, rodul amorului mamei lui veneţience, pe care-o adoră pînă la incest, cu un principe valah fabulos şi că ridicolul tragic constă în aceea că din adulterul celor doi sclavi, s-a născut el, viitorul stăpîn al imperiului. Ciuleşte urechea pentru că Barton vorbeşte de nesupuşenia Valahiei şi Moldovei, nesupuşenie tradiţională, care afectează interesele Înaltei Porţi. Este adevărat că oştile beyului Michaly au distrus tot lemnul de construcţie de bastimente pe care Barton îl depozitase la Obluciţa, să-l încarce pe galioanele Companiei Levantului, dar asta nu-nseamnă nimic pe lîngă faptul că în Balcani s-a însămînţat ideia răscoalei, punînd în pericol întreaga dominaţie a islamului pînă la Belgrad şi Buda. Barton în jiletca lui cîrpită şi roasă la coate, exprimă foarte limpede punctul de vedere al unor negustori cîrpănoşi. Asta-l înfurie brusc. Se congestionează. Bate din palme. Sclavii îl fricţionează cu bureţi înmuiaţi în oţet aromat. Îl concediază pe Barton cu un gest scurt. Se retrage să mediteze în kioşkul ridicat de Suleyman. Este un kioşk suplu, cu pereţii placaţi cu faianţă albastră, aurită, din care aude susurul havuzurilor şi vede întinsul luminiscent al mării Marmara. În ultima vreme a început să fugă pînă şi de el însuşi. De gîndurile lui. Se lasă pe divanul acoperit cu un covor uriaş de Buhara, peste care tronează pernele moi din piele de cămilă. Sultanul s-a cretinizat total, Sinan paşa a îmbătrînit şi s-a ramolit, veştile din Valahia şi cei trei ani care-au trecut o dovedesc din plin şi Viena a rămas acelaşi vis de aur al sultanilor, cum a fost şi visul de aur al Magnificului. Ca-ntotdeauna simte cum îl copleşeşte o disperare mută, halucinantă. Bate în gong. Răsare de după draperiile de brocat veneţian, credinciosul Fatih Şubesi.

— Caii, Fatih.

E prea obosit să gonească. Urcă spre Suleymeniyé, pe ulicioarele arămarilor, pe sub platanii imenşi de sub zidurile geamiei lui Bayazit. Este ora rugăciunii de amiază. Mii de binecredincioşi îşi spală picioarele, îşi clătesc gurile şi-şi desfundă urechile, pregătindu-le pentru cuvîntul lui Allah. Învăţăceii medresei trec filozofic, în caftanele lor negre. Ca-ntotdeauna îl impresionează pînă la lacrimi somptuozitatea albă a arhitecturii islamice a celui mai otoman arhitect de la jumătatea veacului, Sinan i Atik, Sinan cel Mare. Proporţiile grandioase, cupola centrală, faianţeria, vitraliile, platanii imenşi şi sicomorii în care foşnesc întotdeauna brizele, cerul şi cimitirul, totul îl îndeamnă la reculegere şi meditaţie... Dintre chiparoşii care umbresc aleile se desprinde statura subţire a prietenului şi dascălului său Erdogan Şirin Naime Celebi. Poartă agăţată la brîu cheia enormă din aur de la mauzoleul sultanului Soliman Magnificul. Fatih Şubesi leagă frîiele cailor de belciuge.

— Fii binevenit, fiul meu, spune cu glas blînd bătrînul păstor al manuscriselor islamului.

Şehzadé Mahomed se lasă pătruns de acest glas, ca de o sfîrşeală...

... Lumina se filtrează rafinat prin vitraliile mauzoleului lui Soliman Magnificul. Îi place să vină aici pentru aerul familiar care domină splendorile bolţii bătută în smaragde, diamante şi rubine, austeritatea pereţilor placaţi cu cea mai frumoasă faianţă azurie din Istanbul, jocul subtil al arabescurilor şi al încrustaţiilor de sidef şi fildeş în lemnăria balustradelor. Pe cînd Mahomed Cuceritorul stă singur în mauzoleul somptuos, mai sălbatic în desen decît acesta, mai ascetic şi mai pur în islamismul lui primitiv. De cîte ori îl vizitează are senzaţia unei stări de inferioritate, a unui fel de epigonism, Mahomed Fatih a dorit să rămînă singur cu veacurile de istorie pe care le-a creat. Soliman este înconjurat de fii şi fiice, de soţiile lui iubite, asta face din mauzoleu un loc plăcut. Aşezat în tahta, coşciugul imens pe vîrful căruia tronează turbanul ritual, Soliman este dispus întotdeauna să converseze prin gura lui Erdogan Şirin Naime Celebi. Pe moştenitorul tronului îl cucereşte coloritul bolţii de-o inefabilă poezie, îl cuceresc arabescurile şi fluiditatea versetelor din Coran, cele patru mun, lumînări uriaşe care veghează cîte două la căpătîiul şi picioarele Magnificului, subtilitatea formelor găsite de meşteri pentru vasele şi amforele rituale, în care aurul se pune în valoare, dar mai presus de toate lumina irizată în culori de vis care-l învăluie într-o nesfîrşită vrajă. Poate nicăieri pe acest pămînt artiştii nu ştiu să descopere poezia albastrului, a verdelui, a negrului, şi-a auriului, aşa cum au descoperit-o meşterii otomani.

— Eşti trist, fiul meu, spune cu glas blînd Erdogan Şirin Naime Celebi.

— Sînt trist, *Ebul Sulh* — tatăl păcii.

— *Tacdir Tedbiri bozar*... Soarta este mai tare decît toate scopurile omeneşti, fiul meu. Să ascultăm veşnicia şi-apoi să-ţi ascult gîndurile. Acolo unde trăieşti tu, gîndurile sînt mai primejdioase decît otrava, hangerul ori şireangul.

Şehzadé Mahomed îşi pleacă fruntea pe balustrada de abanos incrustat cu fildeş. Doreşte fierbinte să asculte veşnicia.

7

1 octombrie, miercuri, de ziua Acoperirii Maicii Domnului. Plăieşul Grigore Stînjenu s-a uitat la stele, la urmele lăsate de mistreţii coborîţi la jir, a ascultat stolurile călătoare zburînd sub lună spre miază-zi şi, după alte semne de el ştiute, i-a spus acum trei zile că toamna asta frumoasă e înşelătoare şi că n-o să treacă săptămîna şi-au să se aştearnă ploile. L-a ascultat, avînd proaspătă în el, pătania tragică a lui Ion Vodă la Cahul, cînd s-au rupt norii şi ploaia i-a muiat iarba de puşcă, lăsîndu-l cu pieptul gol în faţa turcilor şi nohailor. De trei zile vin mereu convoaiele lui Jigmond Bathor. Acolo la Braşov unde serenissimul a legat tabără mare este o minte luminată de oştean vechi şi-o mînă de fier. Au sosit zăngănind din bucşe, chervanele aprovizionării. Harabale trase de cîte şase perechi de cai, acoperite cu pologuri de piele şi pînză fiartă în ulei de in. Artileria pe care a impins-o în faţă, aproape de tabăra din Stoeneşti. Dealtfel, toate convoaiele le-a împins spre Stoeneşti, să cîştige timp. Soarele se ridică, de aur topit, peste coamele ruginii ale Leaotii. Azi noapte a făcut o cercetare cu plăieşii pînă în dreptul cetăţii de la Cetăţeni, pe donjoanele căreia fluturâ patru steaguri mari ale Ţării Româneşti. Isprava de noapte a pîrcălabului Ion Cerbu sin Ghioagă s-a întîmplat aşa cum o dorise. După două asalturi de zi şi unul de noapte, care n-au reuşit decît să ucidă cîteva sute de ieniceri, Sinan o ţine înconjurată de departe, dincolo de bătaia tunurilor pîrcălabului, devenite adevărate urgii pentru chervanele de aprovizionare, silite să treacă pe sub zidurile ei. Abia în zori s-a întors la Dragoslavele. Se simte ceva în tabăra vizirului. Ienicerii şi-au strîns corturile, cîte trei din patru, harabalele s-au rărit, caii scoşi la păşune sînt puţini. Chiafa bătrînă şi-a pornit trupele spre Tîrgovişte. I-au spus-o iscoadele care supraveghează drumurile noaptea. I-au spus-o ochii

lui. Aproape că-l doare bucuria zilei ăsteia luminoase, cu toţi codrii de fag arzînd, aproape că-l iartă pe serenissim pentru umilinţele la care l-a supus, aproape că se simte înduioşat la gîndul că peste două ceasuri are să-l vadă la Rucăr, cu toate că era să-l zvîrle pe fereastră pe *«cameriere maggiore del serenissimo»*, care-l turbează de trei zile cu «protocolul» întîlnirii. Adică o mie de fleacuri caraghioase, cine descalecă întîi, ce sabie se va purta, ce culori va avea panaşul şi cîte pene de struţ, cu sau fără cuirasă, ce panaş va purta calul, ce valtrap şi ce culoare va avea, cîţi paji în gardă, cu mustăţi ori fără, de dorit nici unul cu ochi albaştri, să nu se aducă trofee militare, iar nobilii, *boyarii*, să fie toţi numai în cuirase de luptă ca să poată îngenunchea şi săruta mîna principelui... L-a dat pe mîna marelui vistiernic Theodosie Rudeanu pe acest domn Simon Genga şi Theodosie Rudeanu i-a raportat azi-noapte, cu un surîs plin de maliţie, că totul va fi aşa cum doreşte *«il cameriere maggiore del serenissimo»*. Signor Mantovano i-a adus ştirea că ambasada condusă de banul Mihalcea a fost oprită la Braşov. I-a relatat cu amănunte criza de isterie pe care-a făcut-o principele, cînd n-a găsit steagul sfînt în căruţa banului. De curierii pe care i-a repezit la toate cetăţile de hotar, să oprească ori ce convoi valah care-ar încerca să treacă în Ungaria de sus. Zîmbeşte... Un olăcar venit acum două zile de la Oradea a adus vestea trecerii lui Radu Buzescu pe teritoriul de sub jurisdicţia împăratului. Vătaful Simion intră cu pajii care-i aduc mantia voievodală de purpură, brodată cu vulturii imperiali bizantini, tivită cu hermelină. O să-i lase serenissimului plăcerea de a se sufoca în cuirasă şi signorului Simon Genga pe aceea de a nu-şi fi văzut realizate dorinţele de protocol. Se aud cornii vestind încălecarea gărzii. Simion îi ţine în faţă unul din talgerele din argint, pe care-l foloseşte drept oglindă. Poartă tunica verde de vînător, cu nasturi de diamante. A îmbătrînit. Intrarea lui Sinan în ţară l-a stors. Ceva s-a răsturnat în el. Ceva s-a schimbat, atît de adînc încît rar se recunoaşte pe sine însuşi. Gîndul revine mereu. Îl obsedează. Îşi aduce aminte de vremea cînd a trăit spaima de pe urma tatălui său. A aflat că este os domnesc şi toată viaţa s-a transformat într-o continuă teroare. N-avea nici o vină, nu-şi alesese tatăl. Dar chiar dacă şi l-ar fi putut alege, numai pe el l-ar fi vrut. A fost un destin. L-a primit. A bătut jumătate din Evropa, a străbătut Mediterana de la Raguzza la Malta, din Malta la Cairo ; de la Cairo în Rodhos şi de-acolo prin tot Arhipelagul la Izmir şi Bursa, oriunde pieţele de giuvaeruri şi pietre scumpe se arătau îmbelşugate. A învăţat să cunoască imperiul otoman, rînduielile şi oamenii lui. Ţările de la Dunăre sînt în circuitul firesc de viaţă al acestui orient

apropiat. După ce-l va scoate pe Sinan vor trebui refăcute legăturile comerciale cu Levantul. Cu sau peste Barton, cu sau fără Compania Levantului care stă ca o gadină pe strîmtori. Prin anii 88 ajunsese la Malta cu trei pungi de rubine. Îl întîlnise acolo, în prăvălia givaergiului Mosto, pe Niculae, nepot al Chiajnei, surghiunit de sultan. În înnebuniseră Mirceştii pe sultan cu intrigile lor, cu nemoteniile lor din Stambul, cu lăcomia şi neruşinarea lor. A înţeles atunci cu o limpezime deplină, că domnul din scaunul ţării e urzit pe de-o parte în intrigile celor rămaşi la conace, ori în dregătorii, pe de alta de cei surghiuniţi, ori aflaţi în pribegie şi că amîndouă partidele astea nu gîndesc la altceva decît să cumpere o putere străină, care să le împlinească poftele, la nevoie cu sabia, poporul, mulţimile nefiind niciodată întrebate, decît atunci cînd urcă în scaun un domn gata de jertfa de sine. Un Ion Vodă. Un Ţepeş. Un Radu cel Mare. Ori un Ştefan cel Sfînt, de la Moldova.

Îşi dă seama de singurătatea lui. Poate de aceea a început să creeze aici un mit al unui împărat al Sfîntului imperiu, aşezat deasupra intrigilor, un luptător pentru creştinătate şi libertate, neîntinat, aproape ca un Dumnezeu. Pentru că nimeni nu se naşte profet în ţara sa şi pentru că acum lumea aceasta care-l înconjoară are nevoie de-un profet. Ştie cu luciditate dureroasă că tot atunci, în '88, ori în '89, întorcîndu-se prin Carnyolia şi Styria, a aflat tot ce se putea afla despre acest împărat, căruia i-a trimis steagul sfînt, în semn de omagiu suprem. Că este un biet neurastenic, care-a făcut din ceasornicărie pasiunea vieţii lui, că s-a înconjurat de astronomi vestiţi ca acel Tiho Brahè despre care se vorbea mult la Praga şi că are patru fraţi lacomi să-i uzurpe puterea, o droaie de veri şi nepoţi şi unchi, care flămînzesc prin castelele lor posace şi că numai arhiducele Mathias este un soldat bun, dar că puterea lui este puţină, roasă de Cancelaria Aulică, şi alte cancelarii zgîrcite... Iar dincolo Zamoyski a coborît cu oştile pe Prut şi la Nipru s-a arătat Hoarda condusă de însuşi Ghazi Ghirei, marele han.

Tobele vînătorilor domneşti.

Chipul reflectat din tava de argint e mohorît şi străin. De afară răzbate ţăcănitul potcoavelor, rînchezatul cailor suitei şi puternic, glasul lui Stroe Buzescu. Pajii îi prind hlamida, încheind-o cu paftaua de smaragde încrustate în montura de aur reprezentînd un balaur. Iese în cerdac. Comisul Radu Florescu îl ţine pe Sultan la picioarele scărilor. Nu-şi poate stăpîni zîmbetul de mulţumire ironică, răspunzînd zîmbetului subţire al vistiernicului Theodosie Rudeanu. Nici una din recomandările protocolare ale lui «*came-*

riere maggiore del serenissimo» n-au fost respectate. Suita se-ntrece pe sine. Pelerine multicolore tivite cu samuri, gugiumane cu surguci din pene de cocor, coifuri suflate cu aur, săbiile cu gărzile din aur masiv și tecile de piele ferecate în aur și bătute în nestemate, valtrapuri sîngerii, ori albe, ori albastre cu semnele heraldice țesute cu fir, șei de catifea cu scărițe arăbești, frîie de piele roșie cu ferecături de argint, o cascadă de reverberații și culori vii, orgoliul bogăției, triumful vechilor neamuri boierești războinice, suita unui voievod egal regilor, invidioasă pe ea însăși, liberă și imunitară, forța lui, lanțurile lui. Este primit cu tunete de «să trăiești, măria-ta». Trîmbițașii sună metalic «încălecarea voievodului». Soarele de octombrie poleiește deopotrivă aurul roșcat al codrilor, ca și aurul care scaldă călărețiii. Sultan îl primește în șa cu un nechezat ușor, prietenesc.

8

Escadronul de cuirasieri de gardă sub comanda lui Gaspar Sibrik execută o rupere de rînduri la trap mic. În volte pe mîna stîngă și mîna dreaptă călărețiii lasă liber drumul Rucărului, aliniindu-se pe cele două margini cu cuirasele de oțel șlefuit, poleite de soarele ridicat deasupra munților. Voievodul se lasă încîntat de manevra executată perfect. Trîmbițele și cornii vînătorilor călări se iau la întrecere cu trîmbițele și cornii gărzii princiare, umplînd pădurile de glasuri aspre, sonore. Steagurile escadroanelor fîlfîie în vîntișorul coborît din Piatra Craiului. Panașele enorme, multicolore de la coifurile nobililior fîlfîie și ele. Mihai soarbe lacom desfășurarea pitorească a oștirii lui Sigismund. Dincolo de bucuria de a o vedea aici, peste munți, o cavalerie cuirasată cam greoaie, dar impresionantă, capabilă să spargă un careu de infanterie la cea dintîi șarjă ; trabanții negri, secui înarmați cu archebuze și muschete, aliniați pe cîte patru rînduri care-l primesc cu strigăte de vivat, pedestrimile saxone ale celor șapte orașe săsești, tăcute în mundirele albastre, roșii, verzi și violet, banderiile nobililor, călărețiii purtînd scuturi cavalerești, cu semnele heraldice zugrăvite în culori vii, leoparzi, lei urși, spade, pești ori acvile pe cîmpuri de azur, ori verzi, ori albe, fanioanele din vîrful lăncilor grele, coifurile cu vizierele ridicate, de sub care-l privesc ochi nepăsători, trufași, sfidători, curioși, apoi murmurul prelung al tuturor acestor călărești din nobilime și nemeșime cînd trec trofeele de război, pentru că nici aici n-a fost ascultat *«cameriere mag-*

gtore del serenissimo», treizeci și trei de vînători călări, roșii, călăreți și curteni, ducînd treizeci și trei de bairace, tuiuri, steaguri de cavalerie și artilerie, sangiakurile celor trei ode de ieniceri decimate la Călugăreni, călăresc pe cai negri lipițeni în spatele gărzii și după ei vine în buestru suita, în tot fastul bizantin și oriental, care smulge alte strigăte de admirație, mai ales pedestrimilor. În stînga căpitanului Gaspar Sibrik se află baronul Petru Huszár. Theodosie Rudeanu îmbrăcat într-un coantăș de catifea flandreză, violet, tivit cu blană de zibelină, încheiat cu nasturi de rubin, douăsprezece rubine cît oul de porumbel, îl aude spunînd foarte limpede :

— Noi n-am dat nici o lovitură de spadă, dragă baroane, și ne-am vîrît în zale de parcă l-am fi așteptat pe Sinan cu toți spahiii lui. Pe legea mea, voievodul Mihail ne-a dat cea mai strașnică lecție de curtuoazie.

Theodosie Rudeanu memorează chipul hunic de sub vizieră. Voievodul trece peste emoția întîlnirii cu grosul oștirii lui Sigismund. Porțiunea de drum pînă unde este înfipt fanionul gărzii personale este slobodă. Sigismund nu se află la locul fixat în ceremonial. Vrea să-l facă să aștepte. Albește sub gugiuman. Își mușcă buzele. Iată-l pe Ștefan Răzvan sub steagul Moldovei, cu capul de bour țesut în fir. Împlătoșat, frumos sub coiful suflat în aur, înconjurat de curteni pe cai focoși, toți cu zale și platoșe ușoare, lăfărești. Ștefan Răzvan îi vine în față la galop mic. Smead, înalt, cu mustața prelinsă la colțul buzelor, cu urme de fier în umerii obrajilor, omul acesta de arme, viteaz în fond, ridicat din popor, gonit din scaun de oștirea Poloniei, îi devine drag. Preferă un Ștefan Răzvan aliat lui Sigismund, luptător anti-otoman în scaunul Moldovei, unui Ieremia Movilă boier de sînge vechi, preasupus credincios Poloniei, fidel Porții. Măcar Ștefan Răzvan își poartă destinul cu mîndrie ostășească. Iată-l aici cu toți credincioșii, gata să lupte, cu toate că numai Dumnezeu știe ce este în sufletul lui. Se crispează. Mama voievodului pribeag, care-i vine în întîmpinare, i-a fost roabă. Dar mama ? se-ntreabă... Își mușcă buzele. Dacă-i va spune «frate» ? Ștefan Răzvan își oprește armăsarul (un lipițean cur rotat, cu grumazul gros și scurt, piept lat și chișița subțire, cu coama pînă-n pămînt) la cîțiva pași. Strigă bărbătește :

— Să trăiești, măria-ta...

Voievodul se destinde. Răspunde :

— Să trăiești, frate Răzvan.

Chipul ars de neliniște și suferință al voievodului Moldovei pribeag se luminează. Se luminează și chipurile moldovenilor, care izbucnesc în chiote și urale. Ștefan Răzvan își trage calul scară la

scară. Mihai îl îmbrățișează. Ștefan Răzvan îl sărută pe obraz. Spune cu glas jos :

— Iartă-mă, doamne, și ia-mă așa cum sînt.

— Ca pe un oștean viteaz te iau, Răzvane, și un slujitor al credinței.

— Nici nu vreau mai mult, măria-ta.

— Unde-i Jigmond Bathor ?

— S-a rupt scripetele care l-a ridicat pe cal. Și-a scrîntit piciorul. Pînă i-l trage o doftoroaie de aici, din Rucăr, te-ntîmpină căpitanul Ștefan Bocskay...

— Stai în stînga mea și urmează-mă. De tărășenia cu Moghilă, vorbim la mine-n tabără.

Ștefan Răzvan se-nclină atît cît îl lasă cuirasa. Voievodul pune pinteni. La locul indicat au răsărit ca din pămînt trei călăreți în cuirase, fără scuturi și lănci. Cel din mijloc își joacă calul pe loc. Voievodul își mușcă mustața. Îl oprește pe Sultan la douăzeci de pași. Este o clipă de tăcere mută, în care caută privirea călărețului sub vizieră. Banderiile nobililor încetează șușotitul. Toată lumea era prevenită că voievodul fiind vasalul principelui, trebuia să descalece și să vină cu calul de frîu. Iată-l pe valah înțepenit în șa, cu buzduganul de aur înfipt în brîul de mătase, cu mîna dreaptă, înmănușată în mănușă albă tivită cu perle înfiptă în șold, așteptînd. În spatele lui steagul Țării Românești, gărzile, trofeele, suita scînteietoare, un adevărat cortegiu de basm. Între cei trei călăreți înzăoați are loc un schimb de cuvinte. Apoi, toți trei pun pinteni și vin la galop mic, trăgîndu-și din teci spadele drepte, cu două tăișuri.

— L-ai învins, măria-ta, îi șoptește zîmbind, Ștefan Răzvan.

— Fi-mi tălmaci bun Răzvane...

Îi place figura bărbătească, cu nas coroiat, mustăcioasă a căpitanului Ștefan Bocskay, care arată trecut de vîrsta deșertăciunilor. Căpitanul vorbește în numele principelui său care îl așteaptă pe ilustrul domn al nostru Mihai cu bucurie, ca pe un oștean viteaz în slujba noastră...

— Spune-i, Răzvane, retează voievodul că-n limba mea acest «al nostru» are două înțelesuri din care mie îmi place cel dintîi adică «domnul nostru». Își înfige privirea în ochii verzi ai căpitanului Bocskay.

— Prea onorat, răspunde acesta, salutînd cu spada.

— Să mergem la principe. Trebile războiului n-așteaptă, nobile căpitan. Veste despre isprăvile domniei tale la Oradea și-n alte părți, la Temișoara, ori la Lipova, au ajuns și la curtea noastră. Cu

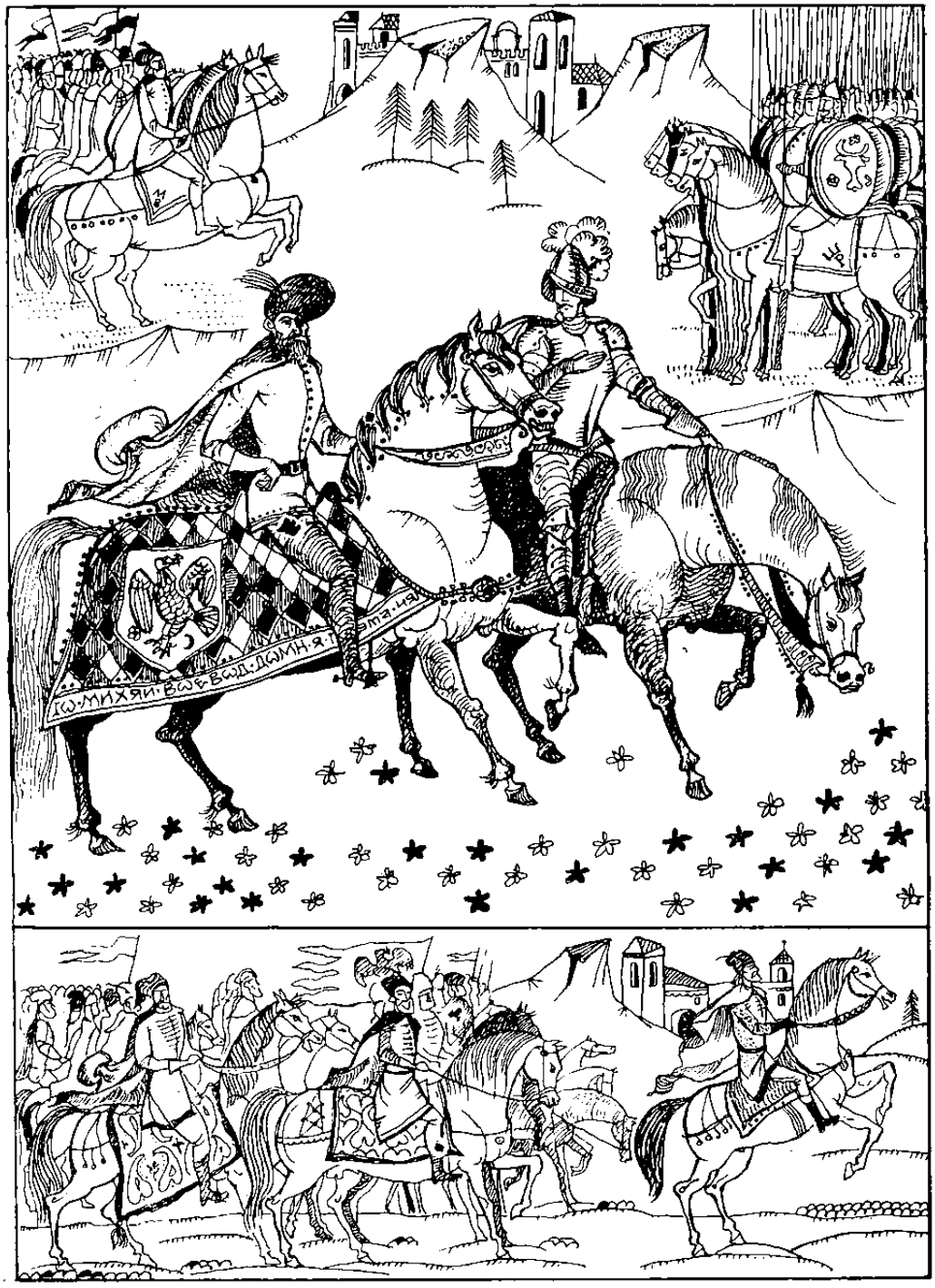

asemenea viteji, mi-ar fi lesne să ajung în şapte zile sub zidurile Stambulului.

Ştefan Răzvan tălmăceşte cu glas puternic, pe care-l aud banderiile nobiliare care răspund cu vivat. Se trag spadele uriaşe din teci. Se strigă «eljen», «moarte turcilor», «în goană la Istanbul» şi alte cuvinte bărbăteşti. Căpitanul Bocskay ar vrea să-şi scoată coiful. Renunţă. Este prea bine legat în cureluşe de umerii cuirasei. Îşi pune calul în mers înapoi, folosind toată iscusinţa de dresor oficial al curţii.

— Am un cal sălbatic, pe care l-aş încredinţa cu plăcere domniei tale, spune Mihai, al cărui ochi de militar a înregistrat totul, de la ţinuta războinică a secuilor, la dezordinea banderiilor nobiliare. Este lucrul la care căpitanul Bocskay ţine cel mai mult. Să i se recunoască titlul de prim călăreţ al oştirii. Trecînd peste ordinul sever al prinţului său, care-l obliga să-l ţină pe voievodul transalpin aici, pînă va putea încăleca din nou, recte pînă cînd va putea încălţa o cizmă mai largă, căpitanul Ştefan Bocskay lasă drumul liber, călărind pe dreapta voievodului, la o lungime de cal în urmă. Mihai se bucură de incidentul întîmplat principelui care-l scuteşte de ceremonialul întîlnirii cu «suzeranul» în faţa banderiilor şi care, evident, a răsturnat toate intenţiile lui Sigismund de a-l pune în stare de inferioritate. La capătul şirului de trabanţi albaştri se arată un călăreţ pe cal alb, purtînd la coif un panaş enorm, sîngeriu, din pene de struţ, înconjurat de călăreţi în cuirase strălucitoare. Mihai zîmbeşte. Călăreţul îşi pune calul la galop. Asta-i convine de minune. Îl opreşte pe Sultan.

— Cavalerul Gaspar Turloni din Veneţia, anunţă căpitanul Ştefan Bocskay, cu un fel de mîrîit stăpînit.

— Credeam că după un căpitan al principatului nu se mai poate arăta decît principele însuşi, răspunde voievodul, înţelegînd dintr-o dată tot ce n-a putut înţelege de cînd a dat ochii cu cei dintîi cuirasieri de gardă, pînă la tăcerea solemnă a pedestrimilor saxone. Acest «din Veneţia» spune totul. Signor Mantovano s-a dovedit şi de data asta un cunoscător real al stării de spirit din oştirea lui Sigismund. Cavalerul Gaspar Turloni, spune în italiană că principele Sigismondo va veni însoţit de nunţii papali Alfonso Carillo, Atillio Amalteo şi Alfonso Visconti, care doresc să aducă binecuvîntarea sanctităţii sale papei Clement al VIII-lea, oştirii principelui şi a ilustrului domn Mihail.

— Sînt nerăbdător să-l văd pe viteazul principe, îi spune şi, înainte ca Gaspar Turloni sufocat sub armură să poată răspunde, îl depăşeşte la trap mic, silindu-l să se tragă deoparte şi să intre în rînd, după Ştefan Răzvan. Vede steagul Ardealului înfipt în

fața caselor cneazului Dumitru Curpăn, al Rucărului. Rucărencele stau la garduri, gătite de sărbătoare. Plăieșii se ațin pe lîngă ele, cu săbiile la șold și cușmele pălite pe-o sprînceană. Unul din ei îi strigă din pragul porții săpată cu cerbi și cocoși de munte :

— Ia-i de-aici măria-ta, că facem moarte de om.

Și plăieșița, sprijinită-n arc :

— Să-l fi văzut pe ăla spînzuratu, azi dimineață, ce ne ocărî și ne spurcă, măria-ta... Zice cneazu că-i ia capu dacă mai aruncă blidele de pe masă.

— Taci fa, n-auzi, spune moale plăieșul...

...Sigismund Báthory țopăie într-un picior ajutat de doi paji care-l țin de subțiori. E încălțat cu o botină din piele roșie, a renunțat să poarte cuirasa completă, cu apărătoarele de genunchi și pulpare, piciorul cu glesna scrîntită e numai în ciorap și Fabio Gonga îi face teoria scripetelui de urcat pe cal, care trebuie să fie verificat înaintea fiecărei zile de călărie. Glesna îl sîcîie, dar mai ales îl sîcîie gîndul că cineva și-a bătut joc de el, tăind la jumătate cruca pe care s-a agățat cîrligul scripetelui. Asta a făcut-o ori gazda asta dușmănoasă, ori unul dintre ai lui. Pretext pentru pedepse severe, menit să-l ușureze de gîndul apăsător și viclean care-l suge de două nopți. Un curier de încredere dintre oamenii lui Josika lăsați la Gherla a adus raportul pe zile și ore întocmit de Sandor Joja, hotnogul cetății, comandant al gărzii principesei și maestrul ei de vînătoare. Vărul său, cardinalul Andrei Báthory, foarte aproplat de cei care și-au pierdut nu de mult capetele, a poposit cu o suită de gentilomi la Gherla, invocînd un drum la Cluj. Tocmai la Gherla s-a întîmplat să se îmbolnăvească. Participă totuși la vînătorile Mariei Cristierna, își schimbă straiele de trei ori pe zi și seara cîntă cu glasul lui plăcut, acompaniat de muzicanții principesei... Cum îl poate tolera Maria Cristierna pe bubosul de popă lăudăros și afemeiat, cînd soțul ei se găsește în fața morții, este un mister pe care-l va dezlega foarte simplu, cu sabia. Ori poate cu exilul. Nu-l ascultă pe Fabio. Fabulează o despărțire de soția nu necredincioasă, ar fi prea mult pentru un principe cavaler, plecat să lupte în cea mai crîncenă cruciadă ; o soție prea veselă și aplecată spre deșertăciune, pe care el însuși s-o conducă în castelul exilului, apoi să-i încerce tăria, scriindu-i scrisori înfocate, semnate cu numele celui mai cutezător dintre paji. Imaginația înfierbîntată amestecă elixirul ineficient preparat de Mezentie (noaptea de la Sebeș l-a secătuit, îi aduseseră o iobagă secuie, cumpărată de castelan, care avea dreptul primei nopți. Josika cumpărase acest drept pentru sine, cedîndu-i-l cu curtoazia care i-l face atît de apropiat. Iobaga îl desfigurase. S-a luptat cu ea cu o pasiune și

o voluptate necunoscută. Remediul lui Mezentie și-a făcut efectul abia după ce fata voinică, gata să-i accepte dragostea, spre dimineață, l-a cuprins în brațe și l-a mototolit pînă-n zori, fără ca el să reacționeze în vreun fel. Abia după ce-au scos-o de-acolo, cu înjurîndu-l soldățește, a simțit că este bărbat), deci, amestecă acea amintire cu grațiile albe ale Mariei Cristierna, căreia i-a văzut umerii goi, de-o perfectă rotunzime și sînii feciorelnici, amintire capabilă să-l facă să-și părăsească oștirea și să alerge în galop spre Gherla. Ideea îi surîde. În trei zile poate fi la Gherla. Sosește după miezul nopții. Pătrunde în castel prin tunelul secret. O găsește pe Maria Cristierna... Totul depinde de felul cum o găsește. Melancolică la fereastră, cîntînd la harfă, dormind și prin somn rostindu-i numele, ori... Ah, scelerata !...

— Fabio, calul, escorta și curier care să pregătească cai de schimb. Plecăm.

— Sînteți atît de nerăbdător să vedeți sulițele spahiilor, alteță ?

— Le vom vedea peste o săptămînă. Scrie un ordin prin care comanda supremă se trece lui Albert Király.

— Alteță.

— Ba nu ! Lui Ștefan Bocksay...

— Cu cei opt sute de călărești ai lui ? Se face ridicol.

— Atunci lui Sibrik. În definitiv, comandă garda și este un bun oștean.

— Dar nu un bun strateg, alteță.

— Fabio, Fabio. Îți spun că n-am vreme pentru fleacuri.

Rămîne stupefiat cînd aude trîmbițele gărzilor, vestind sosirea voievodului Mihai. Țopăie pînă în pragul cerdacului. Casele cneazului Dumitru Curpăn pe temelii de piatră, durate în lemn de fag sînt arătoase și cuprinzătoare. Gărzile se grăbesc să se alinieze la piciorul cerdacului. Caii cneazului, scoși în curte să încapă în grajduri caii principelui, aleargă slobozi, nechează, apoi o zbughesc pe tăpșan pe portița deschisă de un flăcăiaș. Sigismund vede alaiul strălucitor, depistează rapid după panașe unde îi sînt reprezentanții și rămîne cu ochii pe călărețul în hlamidă imperială, împrejurul căruia s-au grupat toți călărești aceia magnifici.

— Splendid, spune Fabio Genga... Întocmai ca-n basmele orientale.

Cineva urcă scările, zăngănindu-și pintenii. Este Simon Genga, *cameriere maggiore*, transpirat și congestionat. Varsă o ploaie de blesteme colorate pe capul acestor «barbari» care n-au ținut cont de nici una din indicațiile protocolului la care-a lucrat o săptămînă, mergînd pînă și la culoarea cailor din al treilea escadron al suitei. Sigismund își trece mîna peste frunte. Regretă palatul princiar din

Alba Iulia. L-ar fi făcut pe acest barbar să-l străbată în lung și nu l-ar fi primit decît în a opta sală, poate în sala de arme. Aici este nevoit să-l primească în prima odaie. O scădere mai ridicolă a prestigiului suzeranului nici că se putea. Intră în odaia plină de blidare, piei de urs, cergi, mițe și lavițe sculptate, gata să se sufoce de rușine.

9

De trei zile nu se fac decît parăzi, treceri în revistă, numărătoarea cailor, covăliile fumegă zi și noapte, se leagă roțile dezghiogate de drumul peste munte, se potcovesc telegarii și povodnicii, se vopsesc afetele tunurilor, în verde ale lui Ștefan Răzvan, roșii ale serenissimului, galbene ale Țării Românești. Serenissimul dorește să se stea în tabără și-n corturi. Nu dintr-o altă pricină decît că, aplicînd legile cavalerești, fiecare vasal, adică el și Răzvan, au obligația ca după deșteptare, în mod solemn, cu gărzi și trîmbițași să ridice în stînga steagului țării, steagul lui Sigismund, pe care-l aduce în fiecare dimineață un scutier, în armură flancat de cuirasieri. I se pare că se pierde într-o mie de fleacuri inutile și ridicole. Serenissimul vrea mereu altceva, de la ceas la ceas. În tabăra lui trîmbițele sună de-au speriat toți cocoșii dintre Rucăr și Dragoslavele. Dimineața asistă la ridicarea celor trei steaguri, al lui în mijloc, al Moldovei în stînga, locul de cinste, al Țării Românești în dreapta, iar în față stă pregătită o hampă, pentru steagul împăratului, un curier aducînd vestea că reiterii, un regiment compus din cinci escadroane, au ajuns la Avrig, iar cavalerii lui Piccolomini la Alba Iulia. Alaltăieri signorul Carlo Mont'Alto din garda cavalerului Gaspar Turloni a sărit cu spada la contele Ianoș Gyülaffy de Simberhazy, dîndu-i două lovituri strașnice, pentru motivul că i-a strănutat în obraz, fără să-și ceară scuzele de rigoare. Oștirea Țării Românești stă în tabere între Nămăești și Stoenești, cu oastea boierească și curtenii de la Stoenești spre Dragoslavele, cu lefegiii cazaci, haiducii sîrbi, martologii bulgari și escadronul grecesc al poetului Palamede în pădurile dinspre Nămăești, avînd la aripa lor dreaptă, spre Cîmpulung, căpitănia roșiilor de Păduret, iar la aripa stîngă, căpitănia roșiilor de Gherghița, căpitănia roșiilor de Rușii de Vede fiind masată pe valea de la Bălcești, ca nu cumva să-i dea prin gînd lui Sinan să încerce să se strecoare undeva în spatele oștii și s-o despartă de cea a lui Sigismund. Au fost purtate porunci cumplite, fiecare unitate să stea în jurul steagu-

lui, să se dureze colibe, ori bordeie, saivane pentru cai și turmele de oi, carele cu fîn să fie păzite, comișeii să împartă ovăzul pe cîte trei zile, iar slugeria să pună la fum carnea pentru călărimile domnești ; cazacilor, bulgarilor și sîrbilor dîndu-li-se oile și boii vii, să-și pregătească merinde după știința și pofta lor. Sub pedeapsa cu ridicarea în furcă s-a oprit ori ce intrare a oștenilor în satele plăieșești, mai ales după ce la strigarea catastifelor într-un steag de pedestrime de gardă princiară s-au aflat lipsă douăzeci și doi de pedeștri, plecați după «aprovizionări», cum spusese hotnogul lor. Oameni de credință aduc vești din toate taberele. Știricarul politicesc al vistiernicului Theodosie Rudeanu e doldora, în fiecare seară. Ministro di camera, Fabio Genga, a fost primit cu alai și focuri de artificii de socrul său, marele vornic Ivan Norocea, care-a întins trei corturi mari cu perdele între ele, dîndu-i ginerelui pînă atunci necunoscut, un ospăț vrednic de bogăția lui. Căprioare, buturi de mistreț, iepuri împănați, claponi umpluți cu nuci și migdale, struguri aduși de călăreți, pe sub munte, de la viile din Valea Călugărească și mai ales vin, din cel negru vîrtos, care te pune sub masă la a treia cupă. Ginerele a deplîns moartea feciorului marelui vornic. Vlad Norocea, străpuns de turci într-o luptă pe lîngă Cetatea de Floci, care a zăcut la Rușețul pe Călmățui și-a fost îngropat acolo. O trîmbă de akingii au dezgropat mortul, l-au tîrît la Dunăre și l-au aruncat în apă, după ce-l lăsaseră cîinilor. Marele vornic a jurat răzbunare pe sabia pe care-a sărutat-o. Signor ministro di camera i-a vorbit de papa, de puterea principelui, de catolicism, de viitorul pe care-l are asigurat în principatul transalpin, fiind socrul favoritului suzeranului său. A dorit să cunoască pe acei *boyari*, care sînt de cea mai veche spiță nobilă și favorabili principelui Sigismund, pe care la a doua cupă l-a asemuit cu Ahile, la a treia cu Alexandru Machidon, iar la a patra s-a asemuit el însuși cu toți eroii antichității, pe care a-nceput să-i încurce, stabilindu-se, în fine, între zei și anume la Apolo. Marele vornic i-a spus totul și el l-a sfătuit să-i mai dea cîteva ospețe acestui ginere limbut, care a întrebat, cînd era încă treaz, unde este steagul sfînt al profetului, pe care se spune că voievodul l-a zmuls cu mîna lui din brațele stegarului. Principele s-a mirat că nu l-a văzut pe iubitul său Radu Buzescu. Este oare rănit în lupte ? – Nu ! A fost trimes să cumpere arme din Cehia... Ieri, serinissimul a trecut în revistă oștirea lui Albert Király. A purtat o cuirasă simplă, neagră. A mulțumit oștenilor pentru bravura lor, răsplătindu-i cu cinstea de a-i trece în compunerea rezervei lui personale. Oștenii ar fi vrut mai bucuros să-i sloboadă pe la casele părăsite de aproape doi ani. A fost însoțit de o banderie pînă-n tabăra de

la Stoenești, banul Mihalcea Karatzas, cu o scrisoare a principelui care-i scria că întrucît tratatele nu prevăd legături diplomatice decît prin suzeran, își va lua el asupra vistieriei princiare toate cheltuielile unei ambasade la Praga, la luminatul împărat, după victorie însă, acum lucrurile putînd cel mult stîrni nemulțumirea curții, pentru graba de a anunța o victorie existentă numai în dorința lor comună, dar nu în fapt.

Dacă n-ar fi fost de față vărul său Theodosie Rudeanu, poate l-ar fi pălmuit pe Simon Genga, aducătorul scrisorii și însoțitorul banului Mihalcea, care nu s-a putut stăpîni și l-a împroșcat pe «puțoiul ulduros și unsuros» cu cuvinte puțin potrivite unui diplomat, chiar dacă «puțoiul» îl poprise în Bastionul Țesătorilor, hrănindu-l două zile cu pîine și apă... Marele logofăt Chisar nu dă două parale pe o politică ardelenească. Acum patru nopți, în casele lui Vasile Iederă din Cîmpulung, a fost sfat de taină. Au luat parte marele logofăt, fiul acestuia, bocciu după o încăierare cu niște lefegii, care i-au strivit nasul, vistiernicul a tușit ridicînd ochii în bagdadia cortului, fostul vornic Oprea Leurdeanul și trei străini, dintre care unul s-ar fi putut să fie Mihnea Turcitul. Se zice că marele logofăt Chisar s-a jurat să lupte cinstit pînă cînd cel din urmă akingiu va ieși din țară, apoi, de Crăciun, cînd curtea va fi la biserică, oștile la vetrele lor, să cadă asupra lui vodă și să-l judece cu sabia pentru strîmbătățile lui.

— Ia-i capul, doamne, pînă cînd n-are să ridice mîna a doua oară asupra măriei-tale, l-a povățuit vel vistiernicul.

— Nu e încă vremea lui, vere Theodosie. Dacă el mă-ngăduie pînă scot turcii din țară, îngăduința mea trebuie s-ajungă la el pînă-n noaptea nașterii Mîntuitorului. Veghează-l, dar lasă-l slobod, în apele lui. Mai ales alege-ți martorii, care să te ajute să-l dovedești. Și prinde toate firele pe care le urzește, ca și pe cei care țin capetele acestor fire... Călărește de la Stoenești spre Dragoslavele, unde s-a ridicat tabăra cartierului general și unde-a fost convocat la consiliul de război al întregii armate. Reiterii au ajuns la Brașov, Piccolomini la Făgăraș. Sigismund nu vrea să se miște pînă cînd nu ajung aceștia în tabără. Nu pentru că cei o sută de toscani ar avea iarba fiarelor, ferească sfîntul. Dar pentru că au legături în cetățile italice, la Roma și la toate curțile Evropei. Mucosul vrea ca fiecare lovitură de tun trasă aici, să răzbubuie în toată Evropa, făcînd să se scuture asupra lui pomul de aur al gloriei. Scoate un fel de nechezat care-o sperie pe Fatima, iapa arabă cu trap unduios, odihnitor.

Se înegurează. Șleahul abia se vede. Peste crestele munților trec nori grei, plumburii, adeverind proorocirea plăieșului Grigore

Stînjenu... Simte aproape material, cum serenissimul, cu toate pornirile lui nestăpînite și nejudecate, încearcă să țească o plasă în care să-l prindă pe el. Cu credința nu merge. Nimeni n-o să schimbe credința pravoslavnică, pe cea a Romei, fie și numai din teama afuriseniei. Oricîte făgăduieli ar face marii boierimi prin Fabio Genga, aceasta nu va uita că Dunărea este tot atît de aproape de Tîrgoviște, cît este de aproape Alba Iulia. Se întunecă în el. Îl sugrumă neputința. Îi este lehamite de acest joc obositor, care-l sleiește. Îi fericește din străfunduri pe acei principi care domnesc peste popoare mari și puternice, cărora li se cere ajutorul, nu cărora li se dă ajutor. Pentru că numai el știe cît costă acest ajutor, și cu ce preț îl plătește țara și domnul. Și ce se-ascunde în spatele bunăvoințelor. Și ce gheare de fier acoperă mănușile diplomaților. Trece peste Leaota un răbufnet rece de vînt. Aude cum cad ghindele. Un ropot des, ca de grindină. Aude foșnetele frunzișului sfîrlogit și crengile fagilor ciocnindu-se cu sunet de oase. Tropotele gărzii se sting în cîlții scămoși, cenușii ai norilor. Se pare că Josika, cancelarul, îi zîmbește mieros, vorbește numai românește cu vel vistiernicul și ceilalți boieri, rîde în hohote de glumele deocheate ale lui Stroe Buzescu. Acum două zile i-a adus în dar trei poloboace cu vin de Tîrnave, aspru, zece blăni de jder de piatră pentru Stanca și catifea frîncească pentru domnița Florica. I-a mulțumit dăruindu-l c-o blană de urs și-un iatagan încrustat. Darurile sînt cu sau fără știrea domnului său ? — Doamne, doamne, cum otrăvește puterea legăturile dintre oameni... Strînge frîul. Călărețiii care deschid drumul, strigă :

— Care ești acolo ?

— Ștefan Răzvan, domnul Moldovei, se răspunde.

Bietul Ștefan Răzvan. A gonit pe urma gloriei și-a puterii, poate fără alt gînd și, acum, iată-l ieșit din tabără, așteptîndu-l în drum pe fratele său mai norocos, domnul din Țara Românească, ca să-i ceară ajutor, pentru că, ce altceva poate face un domn alungat din scaun și ieșit la drum, în pragul umed al nopții ?

— Păs să cunoaștem steagul.

Tropote. Un nechezat scurt. Umbre. Și glasul ostășesc, tăios, al acestui oștean fără noroc.

— M-ai cunoscut, hotnogule Oblete ?

— Te cunoscui... (omul șovăie, tușește, Ștefan Răzvan i-a fost camarad de arme, se frămîntă în șea, apoi detună mînios). Faceți loc, n-auziră̂ți ?... Ce-mi înlemniră̂ți ca niște momîi ?...

Apoi, cu mîinile la gură, hăulit.

— Măria-sa Ștefan Răzvan... Vestește hotnogul Oblete...

Îl ia cu frig între umeri. Se-nfăşoară în dulama de camelot, pufoasă. Îl doare soarta lui Răzvan şi i se usucă cerul gurii. Din neguri se-nfiripă silueta unui singur călăreţ. Pune pulpă. Îi iese mainte.

— M-am gîndit c-ar fi bine să te-ntîmpin, măria-ta, ca unul care cunosc vicleşugurile consiliilor ăstora de război.

— Numai pentru asta, Răzvane ?

Se pleacă uşor spre bărbatul vîrît sub un coif simplu, italienesc şi pe sub pelerină, platoşe.

— Şi pentru altele, doamne. Vin la mila şi înţelegera măriei tale... Şi dacă vrei, la judecata inimii tale, de oştean şi de domn al meu.

Pentru că vorbeşte aşa, hotărît şi din inimă, aproape că-l iartă.

— Mi-ai răpus prietinul şi mi-ai frînt aripa stîngă a ţării, pe care-o apăra el cu străşnicie, Răzvane, îi spune cu amărăciune... I-ai adus pe leşi în Moldova şi nu i-ai putut opri la Nistru. I-ai adus dincoace de Nistru, spre hotarele Ţării Româneşti pe tătarii lui Ghazi Ghirai şi n-ai să-i poţi opri în Bugeac. Ai dat Moldova pe mîna străinilor, fără s-o poţi apăra şi iată că pe Aron Vodă, stăpînul tău l-a otrăvit în temniţă... Merită anul tău de domnie toate jertfele astea, Răzvane ?

— Ceartă-mă măria-ta, da' nu mă osîndi pînă nu m-asculţi... Pentru asta ţi-am ieşit în cale. Să-mi mărturisesc gîndurile şi să ţi le-nchin odată cu sabia. Altceva nu mai am.

Norii se tăvălugesc mai jos de creste. E negură. Codrii foşnesc a nelinişte.

— Vine toamna, şopteşte şi se simte trist, sfîşiat şi singur.

10

Cunoşti un om într-un prag de viaţă şi rămîi cu chipul lui de atunci, fără să gîndeşti că anii îl muncesc ca şi pe tine, că de-atunci pînă astăzi o fi adunat şi el înţelepciune, că nimeni şi nimic pe lumea asta nu rămîne împietrit, mai ales astăzi cînd au ajuns aici neliniştile prefacerilor din apusul Evropei. Tot mai mult se ridică din pulberi acei bărbaţi cu inima vitează, care pun totul pe sabie. Sinan paşa, Ion Vodă, Nicoară Potcoavă, Ştefan Răzvan şi, de ce n-ar recunoaşte-o, el însuşi. Călăresc scară la scară şi-ntr-un fel povestea lui Răzvan este propria lui poveste, poate mai îngustă, poate mai tulbure, dar aceeaşi pînă la urmă. A slujit în oştire pe leafă, după obiceiul timpului. La Bucureşti, la Alba Iulia, în Polonia, un

an la Florența. A învățat meșteșugul armelor ajungînd hatmanul lui Aron Vodă de la Moldova, mai marele oștirii, «pe care-o ridicase din pulberi Ion Vodă, măria-ta și de care m-am legat cu toată inima mea». Vorbește crud, de cruzimile lui Aron. I-a înecat în sînge pe cei mai viteji călăreți ai țării, pe orheieni, a aruncat dăbilarii turci asupra satelor flămînde, din curtenii lui Ștefan cel Sfînt, fala Moldovei, și-a făcut grăjdari de-i rîneau subt cai, iar vitele, turmele și tamazlîcurile Moldovei fără preț și fără bani le prăda, pentru hasnaua lui și-a tuturor nesătuilor din Stanbul. Gemea țara și eu o auzeam, pentru că-mi rămăsese urechea de rob a mamii, nu-mi crescuse decît o ureche de hatman. Zgîrcit de-i tremurau mîinile cînd socotea el însuși plata oștirii, nu și-a ținut cuvîntul nici față de cazaci, nici față de lefegiii unguri pe care i-a tocmit să-l păzească de propriul său popor. Asta era, măria-ta. Stătea în scaun pe barba ienicerilor și-n folosul lor. Pe măria-ta te-ar fi vîndut, cum l-a vîndut pe fratele măriei-tale lui Sinan. Făcea negoț cu William Alduich, omul lui Barton, de secătuia plutașii și codrii, vînzînd lemn inglezilor. Tot divanul era divan de pradă, nu de gospodari.

— Ai fost și tu în divanul acela.

— Nu ca să fac averi, am fost... Pentru că eram hatman, și-atît. Toți boierii țării din spiță veche, de la Ștefan, umblau în pribegie.

— Ți-era milă de ei !

— De unii. Cum este învățatul Nestor Ureche.

— S-a întors cu Moghilă, nu-i duce grija.

— Știu. Ți le spun toate să nu-ți mai pară rău după cîinele de Aron. Am uneltit cu căpitanul ungur al gărzii Mihail Tolnay și cu principele Sigismund. Poate și pentru mine. Dar mai mult la gîndul Sfintei ligi și al războiului cu turcii. Ce-nseamnă astăzi să fii rob turcului ? Ce-nseamnă să porți o sabie la șold ? Ce-nseamnă să ai gînduri măreațe, vrednice de cei vechi ?

— Și Moldova, Răzvane ?... Moldova cum te primi ? Că pe Moghilă îl primi cu snopi de grîu și colaci, cu pîine și sare, cu dangăt de clopote și arhierei...

Tăcere. Țăcănitul potcoavelor pe drumul de munte, pietros.

— A venit cu mare pompă și alai de la Alba Iulia, Gaspar Kornis să aleagă sfatul celor doisprezece boieri, să pună pe cei patru perceptori ai veniturilor țării și domnului, în frunte cu vornicul «seninătății sale», așa m-a primit Moldova, măria-ta. Asta-i adevărul care mă doare. Am fost pus domn de sabie străină, n-am fost ales domn de țară și-acum iată-mă aici cu șapte sute de călăreți, cîți mi-a dăruit această domnie silnică. Am avut un vis pe care

nu l-am ştiut tălmăci Moldovei. Am rămas stăpîn pe curţile Ieşilor, pe cetatea Sucevei, dar nu şi pe inimile şi gîndurile poporenilor.

Ascultă înfiorat mărturisirile sfîşietoare ale acestui oştean condotier, ajuns domn prin hazard, intrigă şi raţiuni politice străine ţării. Sigismund l-a crezut soluţia cea mai bună pentru a asigura fidelitatea Moldovei. Ce jalnică şi săracă idee politică. Turcii sînt de zeci de ori mai dibaci ţinînd mereu cont în alegerile lor de «voinţa ţării». Numai aşa se explică un Ion Vodă. Şi poate un Mihai Vodă. Ştefan Răzvan a crezut că, avînd oştirea în leafă, are vremea. Nefiind la el acasă, nu poate fi niciunde, aşa cum poate o dorise. Sînt legi nescrise pe care el le-a intuit din vremea pribegiei, ori a boieriilor lui. Una ţine de legătura firească, nesamavolnică, dintre ţară şi voievod, în firea lucrurilor şi în firescul rînduielilor acestui neam. Prin tatăl său Pătraşcu cel bun, justificarea lui în scaun ţine de acest firesc. Iar faptul că tatălui i s-a zis «cel bun», cîştigă pentru fiu bunăvoinţe care altfel n-ar fi fost decît cel mult indiferenţe. Era cu totul altceva dacă tatăl ar fi fost poreclit «cel rău». Altă lege ţine de relaţia dintre voievod şi vremea sa. El a ajuns, prin răscoala şi războaiele necurmate la această lege, care-l pune în relaţie cu Evropa. De nu s-ar pierde, aşa cum s-a pierdut Răzvan. De-ar găsi temeiul care să-l poată face Mihai al Ţării Româneşti, în această luptă cîinească dintre principi, ambiţii, interese şi nevoia de a supravieţui. Unde şi încotro se poate îndrepta, el cel căruia i-a fost jefuită ţara de tot ce putea alcătui temeiul unei forţe? Doi ani de lupte necurmate, de expediţii de pradă ale tătarilor şi turcilor, de istovire a oştilor de ţară, sleite de lupte şi birurile pe care le aruncă asupra lor conştient că se sinucide, conştient că el însuşi lucrează la propria lui pieire, lipsindu-se de scutul şi de braţul său înarmat, de adăpostul pe care numai ţara i-l poate da, pentru că ea l-a înţeles şi urmat, ea s-a jertfit la Călugăreni şi tot ea se va jertfi pînă-n veac, atunci cînd îi va fi ameninţată fiinţa. Astăzi mai are încă sub steaguri nouă mii de călăreţi. Dar mîine? După ce vor rămîne ţarinile pustii? Cîţi călăreţi îi va putea da ţara, mîine?... Cîte tunuri? Cîte steaguri de puşcaşi? De archebuzieri şi muşchetari? Cît va mai putea lupta arcul, împotriva archebuzei? Şi ghioaga împotriva tunului?! Ori măcar a pistolului?! Aici stă drama lui sfîşietoare. Îmbrăcînd hlamida, s-a legat să gîndească pentru toţi, s-a legat să gîndească pentru ziua de mîine, pentru viitorime şi viitorimi. Asta-l ucide şi îmbătrîneşte, de aceea se simte din ce în ce mai singur, mai pustiu într-o lume de gînduri şi ipoteze, de previziuni şi nelinişti, în care se-mpleteşte dorinţa Poloniei de a ieşi la Marea Neagră, cu lăcomia de glorie a lui Sigismund, interesele Sfîntului imperiu roman,

cu ale Sfîntului Scaun, setea de libertate a lumii balcanice, cu visul de renaștere al Bizanțului, puterea zdrobitoare a turcilor, cu corupția sarayului și undeva, între toate astea, în vălmășagul acestora, la Dunăre, Țara Românească și el. Mihai Vodă.

Tresare auzind jalnic, țipătul stolurilor de cocori. De undeva de la goluri cade peste ei un geamăt de vînt răsucit între urlători, rece, mirosind a gheață și-a rășină. Ștefan Răzvan îl roagă să-i dea ajutor trei mii de călăreți, să-l alunge pe Moghilă care și-a pus un frate, pe Gheorghe, în scaunul mitropoliei Moldovei și l-ar vrea pe celălalt frate, Simion, în scaunul Țării Românești, ca să răzbune într-un fel moartea logofătului Moghilă, tatăl lui, descăpățînat de Ion Vodă cel Cumplit. Voievodul prinde în nări mirosul vîntului, de cetină și zăpadă. Își spune că undeva în Bucegi, pe Omul, ori în Piatra Craiului, a nins. Și că Ștefan Răzvan nu gîndește, poate din orbirea dușmăniei și a spaimei, decît în termenii care-l leagă pe el, Ștefan Vodă, de uzurpatorul scaunului pe care el însuși l-a uzurpat. Că nu vede în ochii bulbucați ai lui Ieremia Moghilă, pe care el l-a cunoscut cînd era în surghiun în Polonia, nu vede decît ochii fioroși ai celui care i-a luat tronul. Acolo însă stă ascunsă politica lui Zamoyski, a cancelarului de fier, care vrea mărirea patriei sale, care se vrea la Dunăre, ducînd o politică de pace cu turcii, împotriva Sfîntului imperiu... Dintr-o dată Ștefan Răzvan i se pare mai mic, adunat acolo pe cal, îi este milă de el și-atît. Gărzi, felinare, clinchet de arme, tabără de care nobiliare, de carîte cu perdele de piele, strigătele străjilor, răspunsul patrulelor, îi însoțește un ofițer de gardă într-o pelerină care-i atîrnă pînă la pinten și el macină-n măsele această supușenie de vasal. În propria lui țară, este silit să vină la cortul serenissimului, suzeranul căruia a fost vîndut de interesele marii boierimi. Aproape că nu mai poate gîndi altfel, aproape că nu mai vede oamenii, ci numai ceea ce-i pune în mișcare în acest tîrg neîntrerupt care este viața. Cortul serenissimului veghiat de șase halebardieri cu fînare. Intră urmat de Ștefan Răzvan care-i șoptește :

— Vorbește la urmă, măria-ta, și nu da îndărăt nici un pas. Alteța sa principele Sigismund se încăpățînează pînă cînd întîlnește altul mai puternic. Atunci încearcă să fie viclean.

— Eu nu sînt cancelariul Kövácsöczy, Răzvane...

Principele așezat într-un jilț de Florența, înconjurat de căpitani în cuirase, cu coifurile sub braț. Alături cavalerul venețian Gaspar Turloni, semeț ca și cînd ar fi comandat cel puțin zece mii de compatrioți, nu opt. Poate vrea să compenseze numărul, prin trufie. Se oprește la trei pași de intrarea cortului. Auzise trîmbițele anunțîndu-l, dar nu auzise tobele și cornii. Serenissimul face eco-

nomie la onorurile militare. Va face și el. Își înfige dreapta în garda săbiei (poartă sabia pe dreapta să-i vină bine la stînga, fiind stîngaci). În cort se face liniște.

— Strălucitul domn Mihai, al țării noastre Transalpine, anunță cu glas metalic căpitanul de gardă Gaspar Sibrik.

Apoi îl anunță cu același titlu pe Ștefan Răzvan. Urmează o tăcere de moarte. Voievodul caută privirea principelui gătit cu o cuirasă de argint aurit pe care este lucrat în relief un Alexandru Machedon călare pe Bucefalul cel cu corn în frunte. A văzut dintr-o singură privire scaunele fără spătar, acoperite cu blănuri de vulpe, așezate în stînga și dreapta jilțului princiar, probabil rezervate lor, celor doi voievozi transalpini, după cum vede și harta întinsă pe o masă de campanie, pe latura stîngă a cortului. Acolo, retras, înnegurat, căpitanul Albert Király, care se-nclină atît cît îl lasă cuirasa lui veche, din oțel șlefuit, turtită de lovituri. Intuiește dizgrația în care se află bătrînul oștean. Îi zîmbește. Tăcerea se prelungește. Sigismund caută privirea lui *ministro di camera*. Fabio Genga ridică din umeri. Este singurul care nu poartă cuirasă. Sigismund se smulge din scaun (protocolul fixat ieri prevedea să-și primească vasalii șezînd). Face un pas în întîmpinare. Voievodul își spune că pentru astă seară, este destul un pas. Mîine îl va obliga să facă doi pași. Al treilea va porni de la unul din aliniatele tratatului, pe care-l știe în latinește, pe de rost : «*Omnes etiam ecclesiae valachicales in ditionibus Suae Serenitatis existentes erunt sub jurisdictione vel dispositione archepiscopi tergovistiensis, justa ecclesiastici juris et ordinis illius regni dispositionem, proventusque suos sotitos et ordinarios percipere poterunt*». Se grăbește să-i iasă înainte. Își fac reverențe scurte. El uită s-o facă pe-a doua, cea care-i desemnează rolul de participant la consiliu. Fabio Genga dă ochii peste cap. Blestematul de «*il valacho*» i-a stricat frumusețea de consiliu, vrednic de Francisc I regele cavaler al Franței. Ultimul rege cavaler. Sigismund deschide consiliul în latină, apoi vorbește în italiană. Tot discursul îi este adresat lui. Înțelege aproape tot ce spune serenissimul guturăiat despre efortul nemaiîntîlnit al principatului pentru a pune pe picior de război o oștire nemaivăzută, pătrunsă de zel creștin și apostolic, gata să moară pentru creștinătate și în același timp de a da cavalerescul «*auxilium*» magnificului domn Michael, fidelul nostru transalpin. Serenissimul vorbește cu grație, dă exemplele strălucite ale celor vechi, spune că a zburat în ajutorul principelui zdrobit vitejește de oștirea nenumărată a lui Sinan, cel mai crud dușman al creștinătății și Mihai ciulește urechea. Discursul lui Sigismund începe s-o ia alături. Răstoarnă viclean starea de lucruri. Trage cu buretele peste toate

victoriile lui vreme de doi ani. Prezintă lucrurile ca şi cînd el, Mihai vodă, i-ar fi căzut la picioare hăituit de turci, înconjurat doar de trei, patru oameni de arme, hăinit de ţară şi de a-i lui. Se-ncruntă atît de vizibil, încît Sigismund trece la necesitatea colaborării tuturor oştirilor întrunite sub o singură comandă. Serenissimul a făcut o bună şcoală iezuită. Fiecare vorbă ascunde un gînd, fiecare gînd este legat de ceva, să-i treacă lui grija aprovizionărilor întregii armate, să-l lipsească de comanda efectivă, ţinîndu-l în consiliu ca pe unul din sfetnicii cei mai preţioşi, fiecare laudă ascunde o nadă şi fiecare nadă o intenţie politică. Ştefan Răzvan ascultă discursul sprijinit în sabie, cu o figură reculeasă, parc-ar asculta evangheliile. Constată că este obiectul curiozităţii cîtorva căpitani ardeleni care ar vrea să-i spună ceva şi nu pot să-i spună aici şi acum. Pajii trec solemn cu amfore în care ard mirodenii. Cavalerul Gaspar Turloni face o lecţie abstractă de asediu, folosind termeni din tratatele de balistică şi pulberi ale lui Tartaglia.

— Cred că ne-am adunt aici să luăm hotărîri precise faţă de oştirea lui Sinan paşa şi de condiţiile în care luptăm în ţara Transalpină, taie obraznic căpitanul Gaspar Kornis discursul pompos al veneţianului.

— Sînt obişnuit să-mi exprim ideile pînă la capăt, alteţă, spune Turloni, înclinîndu-se rece.

Surprinde privirea lui Ştefan Răzvan şi zîmbetul ucis sub mustaţă. Fără coif, condotierul voievod are o figură şi mai aspră, mai necruţătoare. Pometii proeminenţi şi ochii verzi, uşor oblici, îi dau un aer misterios care ar putea fi luat drept oriental, dacă nu i-ar cunoaşte mama, pe ţiganca frumoasă care i-a fost roabă. Iată deci cum arată un consiliu militar princiar. Cîte capete încoifate atîtea păreri care se bat cap în cap. Îşi muşcă mustaţa. Începe să-şi piardă răbdarea. Turloni acesta schimbă vorbe tăioase, cu două înţelesuri, cu Gaspar Kornis în ajutorul căruia au sărit Moise Székely şi Ştefan Csáki. Îşi aduce aminte de divanele în care marii boieri se băteau cu toiegele, oftează şi tace, pentru că Sigismund tace, rozîndu-şi unghiile. Cînd Turloni spune că numai ignoranţa este capabilă de atîta înverşunare, căpitanii ardeleni îşi zăngăne săbiile şi pintenii... Cancelarul Josika lipseşte şi l-ar fi vrut aici. Intră în joc Albert Király. Îşi ciocneşte platoşa cu viziera coifului. Se face linişte. Sigismund încetează să-şi roadă unghiile.

— Se spune că ieri noapte căpitanul Ştefan Bocskay şi-a făcut testamentul.

Cunoaşte glasul hîrîit, dogit, obişnuit să dea porunci, nemlădiat de obiceiurile şi vicleniile curţii, glasul care i-a împuiat urechile încă din primăvară.

— Așa este, răspunde Ștefan Bocskay. Pe Sfînta Fecioară, mi l-am făcut azi noapte, la Rucăr.

— Ce legătură are testamentul iubitului nostru căpitan, cu consiliul militar, întreabă Sigismund.

— Are, alteță... Atunci cînd un căpitan vestit (reverențe de ambele părți) își face testamentul, înseamnă că a-nțeles situația militară. Aici, cu asentimentul măriei sale domnului Mihai (altă reverență spre el), situația militară este gravă, dar nu imposibilă. Dimpotrivă. Propun consiliului militar să asculte părerile măriei-sale voievodului Mihai (accentuează titlul voievodal cu intenția vădită de a-l scoate de sub tutela suzeranului și la asta nu s-ar fi așteptat niciodată din partea acestui oștean hîrșit, care era făcut numai din devotament orb pentru principele lui), care cunoaște mai bine decît oricare altul tactica păgînilor și mai ales pe aceea folosită de Sinan Pașa.

Principele este alb, i s-au învinețit buzele și-i tremură mîinile. Ștefan Răzvan își pleacă genele negre, smerit, nu înainte de a i-l arăta pe Sigismund. Vorbește românește, cu o plăcere vizibilă, făcîndu-l pe Sigismund să-ntrebe mereu «— ce spune magnificul nostru domn Mihai !...», la care Ștefan Răzvan se grăbește să tălmăcească ajutat de cancelarul Josika, apărut ca din pămînt în spatele jilțului princiar. Vede clar în fața ochilor întregul dispozitiv al lui Sinan. Vorbește despre faptele de arme ale oștenilor lui Albert Király, despre atacul lor de la Călugăreni, despre tragerea precisă a celor două tunuri, lucru care zmulge strigătele de aprobare ale căpitanilor ardeleni. Sînt vădit flatați, după cum este flatat cavalerul Gaspar Turloni cînd vorbește de inginerul și artileristul curții, signor Vicenzo Bombardier Mantovano... Apoi, scurt, să nu le lase vreme, expune planul de luptă. Să aștepte sosirea reiterilor și a lui Piccolomini, dar pînă atunci să împartă oștirea pe trei grupuri. El care cunoaște țara și pe turci să constituie avangarda, la Stoenești, Serenissimul principe, viteazul soldat al lui Christ, care în zelul său creștinesc și frățesc și-a lăsat deoparte treburile lui, ca acel fericit eveniment care este nunta cu grațioasa principesă Maria Cristierna (asta o spune în italiană, apoi în greaca veche și cineva din grupul nobililor, un bărbat oacheș, voinic, cu nas vulturesc și buze roșii, parcă vopsite, tușește cu înțeles) alergînd aici spre slava creștinătății. Urmărește atent reacția lui Sigismund. I se roșesc vîrfurile urechilor. Își sprijină palmele pe garda spadei. Doamne, cu ce poți cumpăra sufletul unui principe. Dacă n-ar fi lingușirea, cît de limpede ar putea vedea adevărul prinții și stăpînii acestei lumi. Iată un viciu de care el nu se bucură. Deci,

principele serenissim, cu artileria și trupele ardelene să constituie temeiul oștirii. Iar voievodul Ștefan Răzvan, care cunoaște limba țării, ca și oștenii lui, să-ncheie dispozitivul de marș. Astfel să ajungă la Tîrgoviște, pe care s-o ia cu asalt, apoi la București, de unde să-l gonească pe Sinan, apoi să-l zvîrle peste Dunăre și să-l urmărească pînă la porțile Istanbulului. Totul este posibil, dacă se vor mișca repede, nedîndu-i răgaz să gîndească și să-și miște oștile unde va vrea. De mîine vor începe ploile. Să se-nhame boi și bivoli la tunurile grele, de asediu. La cele ușoare, la culevrine și bombarde, să se înhame cîte două perechi de cai în plus, iar streangurile să fie înlocuite cu lanțuri. Harabalele cu praful de pușcă să fie acoperite cu pologuri din piele, iar săcii să stea vîrîți în paie uscate, să nu se umezească. La munte este știut că nu se fac grîne. Țara Românească a fost pustiită de turci. A văzut o mulțime de negustători, de toate neamurile, ascunși cu chervanele de merinde prin văi dosnice. Se țin după oștirea serenissimului, încă de la Alba Iulia. Nu vor vinde decît atunci cînd vor simți foametea umblînd prin oștire. Atunci vor cere prețuri întreite cel puțin, dar se va ajunge și la prețuri înzecite. E bine să se organizeze un du-te vino între Brașov și Tîrgoviște, al chervanelor aprovizionării, începînd chiar din noaptea asta. Să se golească chervanele pentru cei care vor fi răniți. Să se pregătească cele pentru dobînda de război, care va fi de-o bogăție nesperată.

Aici căpitanii ardeleni care aprobaseră dînd din cap scot strigăte vesele, spunînd că măria-sa se gîndește și la răsplata oștenilor, nu numai la glorie. Așteaptă să se potolească zarva.

— Supun serenissimei voastre indulgente, iubite principe, ca și generozității voastre, o lege de război, care la noi este sfîntă.

Readus în circuit de această înterpelare directă, Sigismund care nu putuse obiecta nimic planului foarte lucid al valahului, păstrîndu-și cu grijă ultimul cuvînt, spune că legile țărilor transalpine sînt sacre, atunci cînd ele vizează prosperitatea popoarelor. Voievodul zîmbește acru. Este cîntecul mereu cîntat de curtea de la Alba Iulia.

— Este vorba de robii pe care-i vom slobozi din ghearele turcilor și care, după legea pămîntului sînt liberi să se întoarcă la vetrele lor, fiind slobozi și față de boierii ai căror rumâni au fost.

— Este o lege bună în Țara Românească, spune românește cancelarul Ștefan Josika, care la noi însă ar întîmpina împotrivirea statelor generale.

— Dar care la noi a trecut din tată-n fiu, cancelare, cum trece cîntecul.

— Voia măriei-tale.

Sigismund gîndește. Căpitanii nu îi respectă momentul de reculegere. Pajii schimbă felinarele albe, cu altele colorate. Se aduc mese de campanie și scaune pliante, florentine. Sigismund se ridică. Fără să hotărască nimic, îl întreabă de sănătatea doamnei Stanca și a bravului prinț Pătrașcu, care la Alba Iulia a avut o purtare demnă de tatăl său. Se-nchide-n el, posac. Vrea să se știe pornit spre Tîrgoviște. Îl neliniștește înaintarea lui Zamoyski spre hotarele Țării Românești. Are-n gură gust de iască. Se simte vîscos, umilit, încăpestrat. Suferă omul, soldatul, voievodul.

— Ascultați, spune Albert Király, căruia stăpînul său nu i-a aruncat nici măcar o privire... Ascultați ! Profeția măriei-sale voievodului Mihai se adeverește cu trei ceasuri mai de vreme.

Pe acoperișul cortului răpăie greu cei dintîi stropi de ploaie.

11

Înserarea dulce de octombrie, grea de aurul roșcat al făgetului, care acoperă muncelele dintre Prut și Bahlui, îl secătuiește. Cortul robilor scribi este ridicat în otacul marelui han Ghazi Ghirai, nu departe de kurenul, cercul harabalelor aprovizionării și cel al femeilor. Tătăroaicele aprind focurile. Agață deasupra ceaunele în care pun la fiert palmenii, tăițeii cu carne de iapă, de care s-a săturat pînă-n gît, după cum s-a săturat de mirosurile iuți de fum și pielărie tăbăcită, amestecate cu cel de cal și curelărie, pe care tabăra tătarilor de Crîm, le-au purtat de-a lungul stepelor, de la Perecop pînă-n Moldova. Rămîne nemișcat, cu pana de gîscă atîrnînd deasupra terfelogului în care sînt înscriși robii făcuți în această campanie. Muncelul vălurit coboară ușor spre luncile galbene ale Prutului și mai prăvălatec spre cele ale Bahluiului, unde se văd destul de limpede oștenii moldoveni și leși lucrînd la parcanele cu care înconjoară tabăra lui Zamoyski. Căpitanul Tudor Maldăr din oștile Băniei adulmecă mireasma de toamnă în care simte ca o chemare sfîșietoare, mirosul de fum ieșit din vatră, de bălegar scos în țarină, de țarină ogorîtă și de vite, de vaci venite din pășune cu ugerele grele de lapte. O ulcică de lapte proaspăt muls, s-audă mugetul blînd al vitelor, cloncănitul găinilor așezate pentru somn pe crengile duzilor, s-audă clopotul la biserică și să-l vază pe popa Tudose Cîrnu trecînd la vecernie cu barba lui de mucenic, cocîrjat sub rantia veche, cu urzeala ieșită și-nălbită de ploi și de soare. Își stăpînește greu icnetul care-i sfîșie pieptul.

— Gîndurile tale au prins aripi, spune domol Kelmehmet-oglu, mai marele scribilor, așezat turcește pe blana de oaie... Cîți robi bogdani ți-au ieșit !?

Își adună privirile din zarea sîngerie a pădurilor după streașina cărora este ascuns Iașii. Foaia catastifului este numerotată și sigilată cu sigiliul marelui bukaul, Iskender-mîrza, cel care răspunde cu capul de întreaga pradă de război a campaniei.

— Cincisprezece.

— Cum cincisprezece, fecior de porc !! Au fost de trei ori degetele de la două mîini.

— Ți-au căzut dinții, Kelmehmet-oglu, și mintea ta a-mbătrînit.

Bătrînul, ros de toate viciile tîrgurilor de robi și ale saraiului corupt, behăie în barba rară, cenușie, ascuțită, care-i cade pe benișul din mătase galbenă, plin de pete de grăsime. Bea din ulcica cu boza, băutura dulce din mei pe care i-o pregătește o roabă rusoaică, bătrînă, de prin părțile de sus ale Volgii. Hoarda a trecut Nistrul într-o noapte, mai jos de vărsarea Răutului. El a văzut ciugile aprinse de străjerii orheieni învîlvorînd muncelele și s-a bucurat adînc pentru mărginașii Moldovei. Hoarda a găsit satele pustii. Doar la Șipoteni, a căzut un ceambur din karaulul aripei stîngi peste un chervan din Țara de sus, prinzînd cu arcanele acești cincisprezece harabagii de la Hotin. De fapt au fost optsprezece. S-au lăsat prinși fără împotrivire. I-a numărat și le-a vorbit. Harabagiii, mustăcioși și fioroși, și-au bătut joc de el, făcîndu-l slugă, scopit și baligă. Cînd au ajuns la Prut, i-a numărat seara și erau toți optsprezece. I-a mai numărat dimineața. Nu rămăseseră decît cincisprezece. Unul dintre ei, chior și cu urme de fier în umărul obrajilor a mîrîit printre dinți :

— Cască ochii și numără bine, dacă vrei s-ajungi să-ți bei cumîsul ăla, otreapă de om ce ești !

Harabagiii legați la conovăț de cîte un picior îl priveau cu scîrbă. Unul din ei i-a scuipat la picioare. Atunci și-a smuls benișul trențăros și le-a arătat spinarea. Harabagiii au amuțit. Au văzut cele patru arsuri adînci, cu fierul roșu, cu care erau însemnați robii fugiți și prinși în stepă. Au văzut și semnul ars cu fierul, pe piept, care se făcea prinșilor în luptă și-nsemna prețul cel mai ridicat care se putea cere pentru un războinic. Înainte ca vreunul să poată vorbi, a venit în galop năpraznic Docuz-oglu, feciorul lui Kelmehmet-oglu. L-a plesnit cu harapnicul peste piept atît de puternic, încît i-a țîșnit sîngele și l-a prăvălit într-un genunche.

— Cîine ! i-a strigat.

L-a mai plesnit odată. Abia şi-a putut feri capul. S-a dus cum a venit, la galop, chiuind. Docuz-oglu are la gît paiză de bronz, fiind comandant de zece, adică harban u-noion. El a fost tătarul care l-a văzut ridicînd batista aruncată de Nurbanu, cînd l-a învins la serbările ostăşeşti pe Mamai-baatur, cel mai vestit arcaş al Hoardei de Aur. Harabagiii i-au pus ţărnă pe rană, spunîndu-i că ţărna Moldovei e atoate binefăcătoare. Harabagiul cel chior i-a scăpat mîna pe glezne, trăgîndu-l de lănţugul prins cu inele groase de fier, de către Ivan, fierarul robilor, un potcovar de lîngă Kiev, căzut rob de-o veşnicie. Înrăit de robie şi harapnic. Ivan pune inele fierbinţi, aproape roşii, şi strînse de fac răni cu viermi. Este bătut şi afumat de Iskender-mîrza pentru aceste fapte, dar uită repede. Harabagiul chior s-a uitat la el pe sub sprînceana sîrmoasă, de mistreţ şi i-a spus doar atîta :

— Crede !

— La ce te gîndeşti, Tudore, îl întreabă scribul Kliment, bulgar de lîngă Tîrnovo, prins de Hoardă pe lîngă Dunăre, tot astă iarnă, după lupta de la Şerpăteşti. Kliment l-a sugrumat la Bachcisarai pe diacul moscovitean Vladimir care, pe-o ulcică de cumis, ar fi fost în stare să-şi vîndă şi mama. S-a dat pe lîngă ei, era iscoada lui Kelmehmet, l-au crezut şi s-au ales cu cîte patruzeci de bice în mideanul unde erau bătuţi robii nesupuşi.

— Ştii foarte bine la ce mă gîndesc.

Kelmehmet îşi prefiră mătăniile printre degete. Moţăie şi buzele lui uscate şoptesc un verset din coran. Ţipete în kurenul femeilor. Înserarea se lasă albastră şi străvezie. Flăcăiandrii aduc tabunul de iepe de muls, de la păscut, călărind pe păr şi ţinîndu-se de coame. Iepele vin la galop, cu cozile în vînt, zvîrlind şi nechezînd nebune. Deasupra luncilor, de argint poleit, se ridică luna de crai nou. Băbătia lui Şitak-oglu, vraciul, în feregea neagră, se repede într-un pîlc de tătăroaice tinere, bătîndu-le cu harapnicul. Nechează cu glas dogit :

— Blestematele ! Blestematele !

Toate băbătiile otacului tabără pe tătăroaice cu bicele, ori cu prăjinile de la pologul harabalelor. Kelmehmet ciuleşte urechea.

— Boala de lună, spune, îşi culege biciuşca de jos şi cu o sprinteneală nepotrivită cu anii lui, o ia la trap spre locul zarvei.

— La noapte, Kliment, spune turceşte căpitanul Tudor Maldăr, să dormi lîngă mine.

Tătăroaicele bătute de băbătii joacă nebuneşte în cerc, cîntînd un cîntec tărăgănat de stepă şi chemînd luna cu glasuri isterice. Sînt neveste şi fete mari cărora le-a venit sorocul. În fiecare lună la crai nou, tătăroaicele sînt la soroc. Atunci le bîntuie diavolii

și sînt alungate din otac, în corturile zdrențuite ale păstorilor, unde trei zile și trei nopți joacă și cîntă, fără să mănînce și să bea. În a treia zi, li se aduce supă de cal. Unele sînt părăsite de diavoli. Altele nu. Încă trei zile de cîntec și joc nebunesc, sorocul trece, luna s-a-mplinit rotundă în cerul stepelor și viața otacului își urmează cursul. Înlemnește. Pe un măgar alb, păzită de roabe, cu capul în piept, acoperită cu vălul, trece Nurbanu. Cozile negre, șerpi groși căzuți pe umeri, îi ajung la iminei. Nurbanu are boala de lună. I se chircește inima. Apoi simte zvîcnetul sălbatic al sîngelui în urechi. Doamne, Dumnezeule... Vaierele mîrzacelor se-ndepărtează spre Prut. Ridică privirea. Sus, în nesfîrșirea de catifele sinilii, lucește stins dintr-un capăt de cer spre alt capăt de cer, năframa alburie a Căii robilor. Din tabăra leșească (i-a auzit vorbind la covălii pe cîțiva nököt-vasali ai hanului — despre oștirea leită în zale a lui Zamoyski) se aude stingerea. Harabagiii din Țara de sus sînt legați la conovețe cu cei peste o sută de hlopi prinși pe Nipru, singura pradă a Hoardei pornită la porunca lui Sinan Pașa împotriva Țării Românești. Kliment cîntă un cîntec trist, cu glas gros de bas. I-a crescut barba, e numai piele și oase, doar ochii negri i-au rămas vii și arzători în fundul găvanelor. Poartă în cizmele făcute ferfeniță, sub talpa numai rană, dăltița de oțel pe care i-a furat-o lui moș Ivan. Se întoarce Kelmehmet-oglu, însoțit de cei patru oșteni paznici ai robilor dieci. Kelmehmet-oglu fornăie pe nări, atițat de pățania mîrzacelor. La terfeloagele. Oștenii îi mînă la harabaua lor. Focul pîlpîie lîngă roata dinapoi. Căpitanul Tudor Maldăr vede ca prin pîclă ceaunul agățat de o creangă vîrîtă între spițele roții. I se face greață de mirosul palmenilor. Aslan-oglu, mai marele paznicilor, vrea să-l audă pe Kliment cîntînd din cobză. Le pune lanțurile de noapte, ferecate de loitrele harabalei. Cineva le zvîrle blănile de oaie pentru dormit. Kliment le așează sub haraba. Nopțile sînt reci. Au început să cadă brumele. Fiecare mișcare pe care-o face i se pare nefirească. Cînd Aslan-oglu îl întreabă dacă este bolnav, rînjește prostește :

— Știu de ce boală ești bolnav, Kara obog — gintă neagră... Femeile voastre nu sînt bune pentru harem, îmbătrînesc înainte de vreme, ori își vîră andrelele în inimă. Așa se-ntîmplă mai ales primăvara, cînd trec peste chiparoșii din Bachcisarai stolurile de berze. Voi nu sînteți buni nici măcar de plugari. Fugiți ca proștii și oasele voastre albesc în stepă. Numai fiii Hoardei înțeleg glasul stepei... Gîndește-te la Aldebaran, steaua veșniciei și uită boala care s-a înfipt în inima ta.

Se pleacă și-i ridică șalvarii, pipăindu-i inelele de fier de la glezne. Clatină din cap, privește cerul, se-nfășoară în calpac și rămîne nemișcat, cu chipul tăbăcit de vînturile stepelor împietrit, cu ochii întredeschiși. Kliment se grăbește să apuce cobza. Trece în galop o patrulă din paza de noapte. Tot otacul este un chilim pe care clipesc ochii roșii ai focurilor de tabără. Timpul își curmă firul și curgerea. Vede muntele Buila, plin de lumina zorilor. Aude apele șopotitoare ale Luncavățului, ori ale Ciupei. Ori vîntul de primăvară înmiresmat, trecînd prin fagii de pe Măgura Slătioarei. Ori toamnele umblînd galeșe, cu chipul codanelor din sat, pe Dealul Ulmului. Au fost aievea ? A fost el căpitanul steagului de călărime ascuns în omăturile viforîte din noaptea aceea cumplită de la Șerpătești, cînd au așteptat Hoarda cu caii culcați în nămeți ? A lăsat el să se scurgă prin fața lui călărețiii nogai, cocîrjați în șei, înfofoliți în calpacele din blănuri, peste care aulea crivățul și-n jurul cărora se-nvîrtejau fuioarele de zăpadă ghicioasă ?! A pus el pinteni, smulgîndu-l din nămete pe Roibu, a chiuit el : «pe ei băăă, oltenilor,» și s-a prăvălit el cu sabia șuierînd asupra călăreților orbiți de viscol, s-a bătut el în săbii și-n buzdugane, ca apoi să se simtă smuls din șa și tîrît în goană prin zăpadă, pînă i s-a-nfundat gura cu sînge-nghețat ? A fost el cel legat de mîini și agățat de șaua lui Uzbec-baatur cel care-l prinsese cu arcanul, tîrît din ulus dobrogean în ulus dobrogean, apoi dincolo de Dunărea-nghețată, zile și nopți prin stepele răvășite de viscole ; plin de rîie și căpușe, sîngerînd și aiurind, rozînd cureaua arcanului și primind bice peste obraz, a fost el cel răscumpărat de marele han, care l-a-ntrebat de niște căpitani domnești, unul din ei semănînd cu Racea și de niște fapte necunoscute ale logofătului Chisar ? A fugit el noaptea, furînd cal din tabun ? A fost el prins în stepă de călărețiii sălbatici ai tribului Șiurakiül, veșnicii rătăcitori dintre Nipru și Volga ? Și Nurbanu ? Poate se cheamă Nurbanu, faptul că n-a fugit cu Steopka Ternovîi, cazacul din Sici, care cînta voinicește : «Hei, călinul cu roșia lui haină» ?! Ori altceva, mai mult decît Nurbanu, sentimentul că fiind robul marelui han ar putea fi de folos, cît de cît, domnului său. Înainte de a goni cu Nurbanu pe sub chiparoși, înainte de a-i dezgoli sînul acolo, în ierburile înalte de stepă, cu miros amărui de pelin, a fugit de patru ori și de patru ori a fost prins și-nsemnat cu fierul roșu. Dar după aceea ? A tăcut cobza. Poate de-o veșnicie. Tresare. Dintr-o dată știe tot ce are de făcut c-o limpezime rece și dușmănoasă. Poate că robia i-a schilăvit sufletul. Poate i l-a schilăvit dragostea. Nu e dragostea cea mai crîncenă dintre robii ? Surîde pentru sine. Este, dintr-o dată și pe nepregătite, căpitanul

Tudor Maldăr. Veşnicia lui de gînduri n-a durat decît o clipită. Kliment scarpină cobza. Cere cumîs. Aslan-oglu face un semn lenes unuia dintre oşteni. Kliment adună focul, îşi scoate cizmele, se reazămă de roata harabalei şi-şi doftoriceşte rana din talpă. Căpitanul Tudor Maldăr oftează şi se trage sub haraba, luînd cizmele lui Kliment care leorfăie cumîsul adus de oştean. De treizeci de nopţi au săpat cu rîndul cuiul belciugului bătut în loitra harabalei. Au meşterit dopuri de lemn pe care le vîră în săpătură. Aşchiile le îngroapă, apoi îşi fac nevoile pe deasupra. Parcă i s-a luat o pîclă de pe ochi. Se simte vinovat faţă de oaste. Se simte vinovat că n-a putut răzbate prin stepă. Că n-a putut ajunge dincolo de oasele altor fugari, morţi de foame şi sete, cu oasele curăţate de vulpi şi de vulturii hoitari. Cu mişcări sigure, scoate dopurile de lemn. Trage belciugul. Cîrligul săpat de jur împrejur iese fără nici un zgomot. Aslan-oglu cască. Trimite oştenii, ca-n fiecare seară, să controleze robii celor zece harabale cu cazanele, corturile, uneltele de vînătoare şi pescuit ale marelui han. Aslan-oglu poartă la gît, lîngă paitză, cheile celor cinci lacăte cu care-nchide lanţurile de noapte. Oştenii se duc călcînd neauzit pe tălpile moi ale cizmelor. Nu-i vine să-l ucidă pe Aslan-oglu. Ar putea-o face. Kliment zdrăngăne cobza de cîteva ori. Se-ntinde. Cască. Îşi vîră capul sub haraba. Îl întreabă turceşte :

— Te doare ceva, frate al meu ?

— Capul mă doare, îi răspunde.

Se pleacă spre el şi Aslan-oglu...

— Inima te doare, Kara obog... Inima.

În clipa aceea Kliment îl izbeşte cu pumnul după ceafă. Căpitanul îl trage sub haraba. În vreme ce Kliment îi descleştează dinţii cu hangerul, el îl despoaie de calpac. Ca să scoată cheile, să desfacă lacătul legăturilor de noapte, să-i vîre în gură o ruptură din beniş şi să-l lege cu propriul lui brîu, este treabă de cîteva clipe. Kliment robotește la picioarele tătarului. I le leagă cu lanţul. Închide lacătul, după ce petrece capul lanţului prin belciug. El vîră dopurile de lemn la locul lor. Îi vine să rîdă. De cîte ori şi-a ascuţit penele, de atîtea ori a cioplit dopurile astea.

— Vin, şopteşte Kliment.

Îl înfăşoară pe Aslan-oglu într-o blană.

— Cîntă...

Se culcă lîngă tătarul ameţit de lovitură. Kliment aşezat lîngă foc cîntă un cîntec domol şi trist. Oştenii se întorc, tîrşîindu-şi paşii. Dacă nu se mişcă noaptea, după legile Hoardei, se cheamă

cu mîine va fi o luptă. Atunci ce rost are să te grăbești ? Kara Muhamed, păstor de turme, întreabă unde este stăpînul.

— L-a chemat la djaun u-noionul Berke-baatur mîrza. A spus să vă duceți și voi acolo.

— Allah, șoptește Kara Muhamed. Chiar la Berke-baatur mîrza ?

— Chiar acolo.

— Atunci ne vom întoarce întristați... Sau poate vom pleca încă înainte de răsăritul soarelui. Noionul Berke-baatur mîrza, nököt al marelui han stăpînește ailurile din spre Don ale Hoardei. Mereu în scări, mereu de veghe în stepă și pe Don, este spaima supușilor și a robilor. Aslan-oglu este vasalul noionului Berke. Cei trei oșteni se grăbesc spre focul noionului, așezat în otacul acestuia, în aripa stîngă a grosului, la două zvîrlituri de săgeată. Aslan-oglu se răsucește în legături. Geme. Kliment sare în haraba, aruncă jos frînghia de priponit cortul. Căpitanul Tudor Maldăr îl leagă pe tătar lîngă roata rămasă în întuneric. Cu cealaltă blană de oaie încropește o momîie... Își trage calpacul peste benișul trențăros. Cu Kliment în urmă, ținînd hangerul lui Aslan-oglu sub calpac, taie printre harabale la conovețele unde sînt legați harabagiii din Țara de sus. Străjile. Una. Două, alte două la celălalt capăt al conovățului și, pe toți dracii... Îl strînge pe Kliment de braț. Una din străji se-apleacă în genunchi. Își scoate sabia. Taie din cîteva lovituri conovățul gros cît pe mînă, în vreme ce straja rămasă în picioare fluieră încetișor ca mierloiul înainte de-a ațipi. De după a treia haraba, cea în care sînt crîșnicele și vîrșile, o cunoaște după pologul din pînză de in galbenă, se ivește altă pereche de străji. De data asta străji adevărate, cu mers legănat de călăreț și picioare crăcănate. Una din ele lovește cu coada scurtă a suliței în roată.

— Ah, fecior de iapă, nechezi și fornăi ca o babă leșească.

— N-ai poruncă să trezești oamenii din somn, aude foarte limpede glasul călărașului Grigore, din steagul de călărași de la Tîrgu-Jiului, prins tot în noaptea de la Șerpătești.

Se tupilează lîngă roata înaltă ferecată cu șină de fier pe care-o plătește haraci, țarul Moscovei. Străjile fac robii «feciori de cățea împerecheată cu un porc șchiop». Celelalte străji, de la conovețe, patrulează cu pași mari. Harabagiii care s-au lăsat prinși, sînt desigur oșteni moldoveni și au gînduri ascunse. Ori poate o înțelegere cu vreun noion. Ori poate cunosc prea bine obiceiurile tătarilor, știu că robii sînt ținuți grămadă și împlinesc vreo poruncă a domnului lor. Îl aude bodogănind pe călărașul Grigore. Suduie cerul și pămîntul. Apoi cu glas scăzut :

— Amirosișî toamna, Vlăduțule.
— O amirosii nea'Grigore.
— Asta-i, mă. Și noi zăcem în lanț. C-am să mă spînzur.
— Allah e mare și vede cît mă asuprește vraciul, că mi-a luat laptele iepelor...

Atît poate spune una din străji. Îi înfige hangerul în beregată. Poate n-ar fi făcut-o dacă nu l-ar fi auzit pe călărașul Grigore vorbind de toamnă.

12

Chani Ali Chan Ghazi Ghirai, prin puterea cerului veșnic și prin ocrotirea puterii celei mari, stăpîn al Răsăritului, căruia i se închină țarul Moscovei și principii Gruziei, se lasă în mîna eunucilor care-i pun cămașa de zale lucrată la Samarkand. Cămașa are pe piept un soare de oțel aurit, cu încrustații de email portocaliu. La umeri, alți doi sori mai mici, unul argintat, celălalt verde și la spate un soare geamăn cu cel de pe piept, din oțel acoperit cu email albastru cu interstiții sîngerii. Ceea ce vrea să însemne că Chani Ali Chan — sublimul han, urmașul lui Batu-han, stăpînul Ak-Ordei, Hoardei de aur, — se poate mișca în mijlocul oștilor sale între răsărit și apus, fără să țină seamă de nici o piedică, ca și între miazăzi și miazănoapte, puterea lui fiind nețărmurită, ca și puterea soarelui. Înalt și vînjos, încă suplu datorită vieții de campanie, Ghazi Ghirai nu are nici o simpatie pentru războiul împotriva beyului Michaly. Ferhat pașa a uneltit cu fratele său Ieti Ghirai Chalga. Dacă nu era avertismentul unor oșteni ai lui Machaly bey, astăzi ar fi zăcut sub ierburi. Ieti Chalga a pierit prin coardă de arc, ca o căpetenie. Allah are să-l judece.

— Mai repede, berbecilor, le spune eunucilor grași, cu tîrțițe de văduve, unsuroși și spîni.

Primele raze ale răsăritului se filtrează dulce prin mătăsurile cortului pe pologul căruia sînt cusute stele de argint și aur. Ghazi Ghirai își trece privirea verde peste cei patru colți de elefant uriași, sculptați cu scene de luptă și vînătoare de meșteri hinduși. Unul dintre ei are sculptate trei mii cinci sute de figuri de oameni, cai și animale. Îi convine de minune apariția, aici la Țuțora, a cancelarului Zamoyski. Regele polonilor este aliat cu sultanul, Zamoyski, îi este cancelar, el însuși este supus dobitocului de Amurat. Sinan pașa împlinește porunca sultanului, el însuși o îm-

plinește, Zamoyski este aliatul lui, dar iată că se leagă în tabără și i trimite soli, rugîndu-l să se-ntoarcă în stepe. Își trece mîna încărcată cu inele, cu unghiile lăcuite, peste craniul puternic, ras, cu pielea acoperindu-i încheieturile lucind albăstriu. Mustața prelinsă, ochii oblici, bărbia puternică, energică, fac din el un bărbat în brațele căruia multe roabe și-au uitat baștina, dăruindu-l cu fiice care împodobesc corturile celor mai viteji baaturi ai Hoardei și feciori risipiți în ailurile din stepe.

Din aripa cortului rezervată împărătesei se aud acorduri de țiteră. Galopul unui cal. Glasul sever al nepotului său tümen u-noionul Algui-baatur, comandant de zece mii. Se gîndește la titlul unui text al lui Muhamed Ibn Hinduşah Nahicevani, din cartea sa preferată «Dastur-al-Kiatib». Poate ar fi trebuit să dea mai multă învățătură noionilor lui, care nu știu altceva decît să spintece, să prindă cu arcanul, să se orienteze după stele, să bea cumîs și să-și lase borțoase roabele. Dar poate că numai aceste științe alcătuiesc puterea cea fără sfîrșit a Hoardei. Algui, călărețul nebun, va cere a mia oară s-o vadă pe Nurbanu, născută din spuma mării — a iubit-o pe frumoasa Madiha în caiacul aurit în nopțile fermecate de pe Kara Deniz — pe Nurbanu, floare de cais, care are aceeași vîrstă cu Fatima, dragostea lui tîrzie ... Ori poate Fatima este soarele care luminează ochii sălbaticului Algui, fiul tribului Șiurakiül ? ! Cine o poate ști ? Căile inimii omenești sînt la fel de ascunse ca și căile lui Allah. Intră, aproape neauzit, Fatima. Poartă părul negru despletit, ajungîndu-i pînă la călcîie. Șalvarii de mătase străvezie și cămașa ca o boare de primăvară îi umbresc, dulce, șoldurile prelungi, sînii pietroși și ascuțiți, pîntecul care n-a cunoscut decît ritmul unduios al dansului și al dragostei. Eunucii își îngroapă fețele puhave în blana de leu pe care stă sublimul han.

— Am venit să te pregătesc de luptă stăpîne.

— Fatima, inima mea.

Împărăteasa îngenunche. Eunucii ies în patru labe. Fatima are degete lungi, unghiile lăcuite, pleoapele vopsite violet, ochii ei oblici, negri, strălucitori ascund lumi la care marele han n-a ajuns niciodată. Înconjoară picioarele stăpînului cu brațe al căror nume este voluptate. Chiri Ali Chan o ridică de subțiori. Fatima își strivește sînii de soarele de oțel care-o desparte de trupul bărbatului ei. Ghazi Ghirai îi ridică bărbia, cu un gest gingaș.

— Te-ascult, înțelepciunea mea.

— Am privit, în zori, tabăra leșilor.

— Și ce ți-au spus ochii tăi frumoși ?

— Că vitejii noştri nu sînt făcuţi să se izbească de şanţurile şi parcanele leşilor. Că inima stăpînului meu plînge fiecare călăreţ răpus zadarnic şi că acum tînjeşte după însoritul Bachcisarai, după cărţile noastre, după darurile minunate aduse din ţara Chitailor şi Industan. Iar pe Michaly bey, stăpînul meu îl preţuieşte ca pe un viteaz şi drept oştean, iar pe Sinan...

Slăvitul han îi astupă gura cu palma.

— Ca-ntotdeauna mi-ai ghicit gîndurile, slăvito... Du-te, va fi bine.

— Trimite-l pe Algui în stepele lui, stăpîne, abia şopteşte Fatima.

— De ce, floare de Şiraz ?

— Mintea lui e tot atît de neînţeleaptă, pe cît îi este braţul de viteaz.

— Nurbanu ?

— Fatima, stăpîne.

Îi sărută mîna şi pleacă neauzit, unduindu-se în vălurile străvezii. De dincolo de perdelele cortului, comandantul gărzii cere voie să audă glasul sfînt al lui Kirin Chani. Măria sa se osteneşte să bată din palme. Apare noul mare vizir, cel bătrîn plătind cu strivirea sub scîndură, uneltirile cu Ieti Chalga. Comandantul gărzii întrebă încă o dată dacă Allah îi îngăduie să audă glasul sfînt al lui Kirin Kan. La a treia întrebare răspunde marele vizir.

— Ce vrei, binecredinciosule ?

— Algui-baatur cerşeşte să vadă slăvita faţă a împăratului.

Marele vizir petrecuse noaptea cu trei roabe ucrainience, pe care le îmbătase. Erau ţărănci voinice, îl znopiseră, aşteptînd de la el mai mult decît le putuse da, iepele. Auzind numele lui Algui începe să tropăie.

— Vine să ceară războiul, soare milostiv, şi noi n-am adus sereşirele de aruncat păcură aprinsă, n-am adus scările, porcii de leşi s-au întărit cu ciapare şi şanţuri, cînd va asfinţi soarele vom plînge în bărbi, slăvite.

Dacă n-ar şti ce pui de lup e Tohta-baatur, marele vizir, hanul ar crede că este un fricos. Îi face semn. Tohta-baatur bate din palme. Perdelele cortului sînt ridicate de mîini nevăzute. În aceeaşi clipă, marele han constată că în harem ţiterele au tăcut şi unul din pereţii de pîslă este umbrit într-un singur loc. Tümen u-noionul Algui intră îmbrăcat în cămaşă de zale, cu coiful pe cap şi paitza din aur masiv a gradului, agăţată de gît. Se prosternă la picioarele hanului, care-i priveşte spatele voinic, şi-i caută gîtul sub apărătoarea de ceafă. Înainte de a-l atinge cu piciorul, semn că se poate scula, Algui spune răguşit :

— Fiica soarelui a fost furată stăpîne. Căpitanul blestematului Mikaly bey a ucis străjile. I-a slobozit pe bogdani. I-a slobozit pe hlopi. Şi-a slobozit oştenii. Porunceşte-mi să încalec şi să răscolesc toată Bogdania şi toată Kara-Iflak.

Îşi ridică obrazul bărbătesc, mongoloid, tăiat de lovituri. Este un războinic uriaş, de o statură care domină întregul tümen (cine ştie cine i-a fost tatăl adevărat), are o frumuseţe dură, de războinic al lui Timur, pe care n-o mai găseşte printre noionii îndulciţi la haremuri. Marele han primeşte vestea cu ochii închişi. În sfîrşit. Puiul de tigru şi-a scos colţii. Nu s-a înşelat. A făcut bine că l-a răscumpărat din ghearele lui Uzbek, care era în stare să-l castreze şi să-l pună păstor la oile lui rîioase. Îşi aminteşte de ziua serbărilor războinice cînd scribul şi-a lepădat benişul, a luat un arc mare, de aruncat săgeţi incendiare, a cerut un cal şi din galop şi-a înfipt săgeţile acolo unde cel mai bun arcaş al Hoardei le-a înfipt stînd pe picioare. A văzut-o pe Nurbanu tresărind sub văluri. A fost ars cu fierul din porunca lui. Şi tot din porunca lui, Nurbanu a trebuit să asiste la pedeapsă. Ştia că într-o noapte cu lună, Nurbanu a gonit călare pînă la malul mării unde era surghiunit puiul de tigru. Nurbanu este înţeleaptă şi vitează. Allah i-a găsit un bărbat pe măsura ei. Voia lui Allah a fost ca aceşti doi tineri să se iubească. Tot Allah a voit ca unul să fie căpitan în oştirea lui Michaly, iar celălalt, floare din trupul lui ! Nu este oare în destinul lor un glas al înţelepciunii ? N-a încercat el cu sabia puterile lui Michaly bey şi nu Michaly bey l-a spulberat de trei ori, pînă acum ? Ar fi putut-o face fără voia lui Allah ? Şi-acum, după ce Michaly i-a scăpat viaţa, a oprit luptele dintre triburi şi noioni, descoperindu-i uneltirile lui Ieti Chalga, nu tot Allah îi arată calea spre împăcarea cu Michaly ? Nurbanu, floare de Şiraz. Va să zică puiul de tigru nu s-a mulţumit să-i ucidă războinicii ? ! I-a furat şi robii ? Nurbanu are astfel un adevărat keşig de pază. Poate mai sigur decît dacă i-ar fi dat un mingan, din keşigul lui de zi.

Marele vizir urmăreşte înspăimîntat expresia de cruzime împietrită pe obrazul sublimului. Tăcerea lui Kirin Chani îl zdrobeşte. Porcul, cîinele de Algui trebuia să i-o spună lui înainte de toţi. Să-l fi pregătit pe sublim. Îşi pipăie beregata cu un gest necontrolat. Algui s-a ridicat în picioare. Aşteaptă nemişcat, cu mîinile la piept. I se aude doar răsuflarea grea, şuierătoare.

— O vom căuta în tabăra cîinelui de cancelar, spune atît de încet marele han, încît vizirul nu-şi crede urechilor.

Tümen u-noionul Algui îngenunche şi-i sărută vîrful întors al cizmelor. Iese de-a-ndaratelea, cu mîna la ochi ca să nu fie orbit de strălucirea înţelepciunii sublimului. Peste cîteva clipe ră-

sună cornii, ordonînd încălecarea Hoardei pentru luptă. Marele vizir se face nevăzut, blestemînd îndrăzneala acelui rob și obrăznicia cancelarului, bucuros c-a scăpat teafăr. Dintre perdele, unduitoare, se arată Fatima. Are ochii dați cu hénè, strălucitori, și buzele de mărgean, umede. Se lipește de măritul han și-i șoptește :

— Am înțeles, stăpîne.

Măritul han o ia în brațe, îi sfîșie vălul cu dinții și-i sărută sînii tari, adiind dulcea mireasmă a migdalilor înfloriți. Afară se aude galopul scurt al keșigului intrînd în coloană de luptă.

13

Cortul cu acoperiș triplu al cancelarului și hatmanului pe viață Ioan Zamoyski. Se aud trîmbițele regimentului de cuirasieri sunînd încălecarea. Cancelarul, scund, vînjos, figură energică, tuns scurt, bine bărbierit, cu mustața tradițională a panilor și ochii oțelii, duri, a rămas același războinic și politician neînduplecat care și-a legat destinul de destinul Recszei Pospolita. Este îmbrăcat într-un coantăș violet, din postav franțuzesc, cu mînecile lungi și despicate, purtînd încă ceva din moda adusă la curte de ușuraticul Henric III, al Franței astăzi, care dacă ar fi rămas al Poloniei, poate că stăvilea într-un fel rivalitatea dintre tron și șleahtă.

— Ultima mutare, dragul meu Skarga, spune cu glas tăios, hatmanul.

Pe măsuța pliantă de campanie, o tablă de șah, cu figurine mari, sculptate în fildeș, un dar de la Ghazi Ghirai, cînd i-a dat călăuze să-i treacă Hoarda peste Carpații Pădurоși. Cancelarul își ține piciorul drept încălțat în cizma cu cusături albe și pinten de oțel, pe scaun. Alături, cuirasa și ea din oțel simplu și coiful cu panaș roșu, sîngeriu. În cort lux auster. Sfeșnice din argint cizelate. O statuetă a Fecioarei care-ar putea fi luată drept o operă a lui Benvenuto Cellini. Trei spade de cavalerie și sabia neamului Zamoyski de Zamosk, cu cizelură fină, teaca de piele ferecată în aur și nestemate, blănile în care doarme, lighenașul pentru spălat. Iezuitul îmbrăcat în negru, tunică strînsă pe talie, fără nici o podoabă, în afara centurii late din piele roșie, de care-i atîrnă spada, pantalon negru á là Filip II, zeul ofensivei catolice și cizme cu carîmbii înalți, își ridică spre cancelar obrazul prelung, ascetic și ochii albaștri, mobili.

— Ultima mutare nu vă mai aparține, excelență...

— Ce vrei să zici, oratorule ? Este una din figurile tale de stil ?

— De data asta, nu ! A fost făcută fără știrea excelenței voastre, de rebelul Nikifor Parasios.

— Explică-te !

— Acum trei nopți, cu complicitatea unora, ori unuia din gardă, a evadat.

Cancelarul dă un picior scaunului pliant...

— A evadat din temnița cetății Hotin, Skarga ? !... Imposibil.

— Vorbiți mai încet, excelență. Boierii Luca Stroici și Nestor Ureche sînt afară și vă așteaptă.

— Iar eu îl aștept pe stăpînul lor, Skarga... Să vină la mine voievodul Ieremia... Vreau să știu ce-i păzesc oamenii și dacă nu cumva va trebui să-i las aici toată oștirea coroanei, să-l păzească pe el însuși.

— Toată nu, excelență, dar trei pătrimi, da... Ar fi bine să preveniți un răspuns ofensator. Moldoveanul acesta este un supus ciudat, excelență. Chemarea excelenței voastre îl poate jigni.

— Ha ! Jigni ! Numai un nobil al șleahtei poate să se simtă jignit de hatmanul Zamoyski, Skarga. Pentru toți ceilalți, cancelarul și hatmanul nu dă decît porunci, iar ei nu pot face altceva decît să asculte aceste porunci...

Iezuitul își lăsă bărbița ascuțită în piept. Duritatea cancelarului nu-l jignește întîia oară. El, scriitorul cunoscut și oratorul vestit, nu aparține șleahtei. Implicit aparține categoriei obedienților.

— Atunci excelență !

— Atunci amînăm asta pentru mai tîrziu. Te ascult aici. Tu mă asculți în legătură cu predica de la Krakovia. Deocamdată evită numele voievodului Mihai. Mai am dubii, Skarga.

— Și în ceea ce privește misiunea diplomatică a negustorului aluia de piei de cloșcă, excelență ? !... Vorbesc de Petre Gregorovici Armeanul.

— De data asta ești pripit tu, maestrul meu de combinații ale așteptării.

Petre Skarga se ridică. Face o reverență adîncă. Flatat, este gata să uite jignirea, ori jignirile. Cei mari au harul acesta și puterea aceasta. Se îndoiește că au și dreptul acesta. Cancelarul își cheamă scutierii bătînd într-un gong.

— Încaleci, ori ești dispus să lucrezi ?

— Cu îngăduința excelenței voastre, vă urmez în luptă.

Cancelarul își concediază oratorul cu un gest scurt. Își desface picioarele și brațele ca scutierii să-i poată pune armura. Nu-l preocupă nici o clipă lupta care probabil se va da, în virtutea unei fatalități, atunci cînd două oștiri se nimeresc să fie față-n față. E încă prea devreme ca tătarii să atace. N-a primit nici scrisoarea obișnuită a hanului, care-l va preveni să se dea bătut și trîmbițașii n-au anunțat încă nici un parlamentar. Evadarea lui Nikifor Parasios îi jignește autoritatea și, în general, conceptul de autoritate a coroanei, Ieremia Movilă fiind vasalul regelui. De fapt, evadarea aceasta este un lucru excelent... În vreme ce scutierii îi leagă curelele platoșei, ale cotierelor și pulparelor din oțel mat, își ațintește privirea sinilie pe tabla de șah. Vede foarte bine întreaga acțiune a partidei Constantin de Ostrog. Prima mișcare a fost înlesnirea evadării lui Nikifor Parasios, campionul ortodoxiei. La mișcarea asta nu există răspuns. Tresare. Ieremia știe ? Și dacă știe, de ce nu i-a spus-o ?... Ce va fi mai departe ? Ajuns la Ostrog — Nikifor Parasios și patronul său vor organiza rutenii și latifundiarii Ucrainei. Or, ce motiv mai puternic poate oferi puterii de stat opoziția, decît acela al organizării ei ? Cneazul Constantin de Ostrog va face dintr-un întemnițat ortodox, un campion public al ortodoxiei persecutate. Dintr-o dispută de dietă și inamiciție personală, cum o taxează acest rege inconștient care este Sigismund III de Wassa, problema va dobîndi limitele ei firești, acelea ale conflictului politic. Ori, pentru a o aduce aici se luptă el de ani de zile. Iată-l pe Nikifor Parasios jucînd rolul lui «deus ex machina». Se mișcă greu, zornăind, pînă lîngă masa de șah. Cu brațul drept îmbrăcat în cotarele armurei, dispune rapid piesele negre, într-un dispozitiv ciudat. Ia regele și-n locul lui așează un nebun — «Nikifor Parasios», mormăie. Se uită la figurina regelui, un fel de prinț oriental, suit în spatele unui elefant, o privește de foarte de aproape și-o întreabă dur, rece, dușmănos :

— Dar tu ? Tu cine ești și ce vrei aici, Mihail voievod ? Poți să-mi răspunzi ?

Privește intens figurina enigmatică. O așează ușurel între cele două tabere. Cînd scutierii îi cer permisiunea să-i pună coiful, trîmbițele regimentului de dragoni de Zamosk, astăzi în patrulă și hărțuială, anunță că la avanposturi s-au prezentat parlamentari. Pînă cînd va veni ofițerul de ordonanță să-l anunțe, pînă cînd se va întoarce cu răspunsul este vreme să recapituleze totul. Face semn scutierilor să iasă. Rămîne singur, blindat în armura care-l desparte de lume, care-l comprimă în el însuși, un trup de oțel

şlefuit, mişcat de o voinţă din cel mai pur oţel de spadă. Totdeauna, înaintea momentelor hotărîtoare pe care le intuieşte cu exactitate, îi place să mediteze dinăuntrul armurii. I se pare că numai aşa poate domina clipa. Nu se mai poate apleca. Cu o mişcare sonoră, zăngăne toate încastrările, întoarce tabla de şah. Apare desenată, în culori vii, harta Europei, în care domină Recsz Pospolita, neţinînd cont de proporţii. În centrul politic al fiecărei mari puteri este pictat de Skarga, portretul suveranului. Îşi plimbă privirea inflexibilă pe toată Europa. O carcasă de oţel, o despicătură longitudinală prin care se văd ochii. Dar nu şi gîndurile... Îi place să se elibereze de sine şi să se vadă din exterior. Paris. Henric III de Valois. Mai curînd favorabil. În termeni amicali cu Poarta. Londra. Regina Elisabeta. Povestea cu Maria Stuart o priveşte. Duşmanca Spaniei lui Filip şi a Habsburgilor, cu care se războiesc turcii. 1588. Distrugerea Invincibilei Armade. Are la Gdańsk şi Liov aşezări comerciale puternice, cărora el le face toate înlesnirile posibile. Astă vară l-a primit în taină, după audienţa oficială la rege, pe trimisul ei special Cristof Parking. S-a discutat exact situaţia Recszei Pospolita faţă de Sfînta Ligă. Are informaţii că acest Cristof Parking a intrat în relaţii cu cardinalul Andrei Báthory de Somlyö, pentru a încerca scoaterea Ardealului din ligă. Se pot obţine arme prin Parking. Se poate neutraliza Spania. Se pot face bune oficii la Poartă. Ca acela al susţinerii lui Ieremia în Moldova şi, eventual, al alungării lui Mihai din Ţara Românească. Escurial. Filip II prea catolicul, în imperiul căruia soarele nu apune niciodată. Nu s-a mulţumit cu toate oceanele lumii. A vrut Mediterana, întîlnind aici Imperiul otoman cu flotele lui de corsari din Alger. Corsarii lui Drake şi cei algerieni au făcut din cea mai mare putere maritimă a lumii, o putere de rangul doi. Lepanto n-a însemnat altceva decît o victorie spaniolă pe mare, oricît ar glorifica-o poeţii spanioli... Îşi mută privirea rece la Praga, acolo unde într-o manieră uşor caricaturală, Skarga l-a pictat pe Rudolf II vîrît în măruntaiele unui orologiu din care iese fum... Desigur. În arenă i-l va opune lui Parasios, pe Skarga. Şleahticii şi panii, mari amatori de dueluri oratorice, vor avea încă un pretext să piardă timpul, ori să se taie în săbii... Rămîne pentru el, partea mai puţin spectaculoasă. Politica. Acolo unde se va opune lui Constantin de Ostrog. Ucraina nu poate fi lăsată liberă nici o clipă. Intrată în alianţă cu Principatele de la Dunăre, ar putea schimba radical faţa acestei părţi de Europă, obligînd Recsz Pospolita să rămînă singură, între două forţe care-ar putea-o strivi : Sfîntul imperiu

roman și Moscovia. Gîndul devine din ce în ce mai supărător. Apariția acestui Mihai voievod la Dunăre, neprevăzută și necîntărită, creează probleme la ale căror rezolvări nu s-a gîndit. Iată-l că ieșit din neant, răstoarnă statu-quo-ul stabilit cu acest împărat penibil, căruia i-a dat o lecție exemplară la Byczyna, bătîndu-i și luîndu-i fratele prizonier, pe arhiducele Maximilian, candidat la tronul Poloniei, în anul cînd a fost distrusă Invincibila Armada. Două lovituri strașnice date politicii lui Filip II — una la răsărit, alta la apus — rezolvînd cu spada apetitul Habsburgilor pentru candidatură la tronul Iagellonilor... Deci, răstoarnă acest statuquo de după 1588 cu Rudolf ; apoi tulbură toate relațiile lui familiale, tot ce-a țesut cu infinită răbdare mai bine de 15 ani : — căsătoria lui cu Grizelida Báthory, sora acestui turbulent Sigismund, devenit peste noapte campion al creștinătății, care merită o bătaie la fund cu vergile ; legăturile cu fiii lui Andrei Báthory, fratele marelui rege ; Balthazar cel supus supliciului în închisoare, cardinalul Andrei și Ștefan, comandantul cetății Oradea Mare. L-a sprijinit pe cardinalul Andrei Báthory în 1587, să urce pe tronul rîvnit de Maximilian de Habsburg. N-a reușit. După cum n-a reușit să-l urce în scaunul episcopal al Cracoviei, în 1593 avînd opoziția netă a regelui. În schimb, Ianuș de Ostrog poate fi castelanul Cracoviei, fără ca regele absurd, cu ochii numai pe Șvezia lui, să vadă în asta altceva decît o manevră care-l îngrădește pe el, cancelarul. Ștefan Răzvan stă cu armele sub steagurile aceluiași Mihai, care prin palatinii de Ostrog și prin ortodoxie, vrea ceva, dincolo de o politică a amiciților, ori inamiciților personale. Vrea ceva, aici în acest instabil echilibru de la Dunăre și Nipru, unde gravitează cele mai mari interese ale Recszei Pospolita... Nu-l vede pe Rudolf II, vîrît ridicol în acel orologiu din care iese fum. Nu vede decît pîcla necunoscutului adusă aici de Mihai voievod, pe care-l urăște rău și dur și fără cruțare, pentru că tulbură, rupe și destramă, tot ce-a țesut el într-o viață de om. Pentru că, ori ce s-ar putea spune despre cancelar : că este necruțător și abil, că nu-și economisește averile pentru a-și atinge scopurile, că își influențează prietenii și cumpără opozanții, că își terorizează vasalii și alte o mie de lucruri mai mult sau mai puțin adevărate și plăcute, în afara unuia singur : că toate astea și altele neștiute de nimeni, pe care el însuși le-a uitat, ori a încercat să le uite, le face în numele patriei.

Cancelarul simte dintr-o dată povara strivitoare a armurei. Aude galopul stăpînit în fuleuri scurte, în care este maestru hat-

manul de cîmp Stanislav Zolkiewski... Iese din cort, în sunet scrîșnit de articulații metalice. Lumina caldă, catifelată a zilei de octombrie cade sidefie pe armurile, panașele și caii solizi ai gărzii. Hatmanul de cîmp Stanislav Zolkiewski stă proțăpit sub scripete, cu brațele ridicate. Pajii se grăbesc să-i treacă funia pe sub subțiori, să-l ridice din șa. Probabil că-l sîcîie ceva, pentru că de sub coiful poleit cu argint țîșnesc ocări și sudălmi atît de cumplite, încît caii gărzii tropăie pe loc, neliniștiți.

— Rămîi în șa, pane hatman, îi spune cu glasul acela guturai, ușor răgușit, cunoscut și temut în dietă.

I se aduce calul sub scripete. Ridică brațele. Aude funia frecîndu-i cuirasa. Se lasă ridicat. Desface picioarele. Vede prin vizieră, la flancul stîng al gărzii, un grup de călăreți în veșminte fastuoase, coantășe sîngerii, albastre, ori verzi, pelerine albe, cai cu valtrapuri aurite și-l recunoaște la mijloc, cu topuzul din aur la brîu, bărbos sub gugiuman, cu ochii bulbucați, pe voievodul Ieremia Movilă al Moldovei. Voievod făcut prin voința și forța armelor lui, care-l privește amuzat și poate ironic așa cum atîrnă sub scripetele fixat pe-o capră de lemn — o sperietoare de ciori în armură. Asta-l irită și-i amintește evadarea neverosimilă a lui Nikifor Parasios. Unul dintre paji îi scapă piciorul. Se răsucește în jurul lui însuși. Vede regimentele aliniate în coloană de atac, aripile de lebădă ale cuirasierilor negri, lăncile scînteind, palanca din trunchiuri ascuțite la vîrf, șanțul, valul de pămînt și dincolo, în tăpșan, cavaleria tătară desfășurîndu-se la galop cu tuiurile fluturînd, o mare de călăreți în benișe și caftane multicolore, cu scuturi rotunde și cai scunzi ; iar pe un muncel, nemișcat, cu armura străfulgerînd în soare, un călăreț înconjurat de gărzi înlemnite în șei. Pajul îl readuce cu fața spre bărbosul Ieremia. Cu o mișcare dibace, trăgătorii la funie îl lasă să lunece în șaua înaltă de luptă. Își amintește acru de opoziția ironică a lui Leon Sapieha la acțiunea lui în Moldova, pe care-a numit-o «comedie proastă și fără folos, la care poporul litvan nu vrea să facă pe comediantul»... Litvania. Ucraina. Volhinia. Moldova. Ardealul... Și-acum, Țara Românească. Oftează. Aude vag glasul hatmanului de cîmp Zolkiewski care-i spune că țapul de la Perekop îi cere măriei sale hatmanului și cancelarului să iasă din Moldova, ori de nu, pe Allah, îl va călca în copitele calului, amestecîndu-l cu pulberea și că singurul răspuns potrivit ar fi șarja combinată a cavaleriei cuirasate, cu aceea a moldovenilor conduși de căpitanul Irimie Orheianul, care-a-ndeplinit întocmai poruncile, lăsîndu-se prins de un ceambur, iscodind toate alcătuirile taberei tătare și, azi noapte,

ungind cu toți călărașii săi, aducînd trei tătari cărora li s-a luat interogatoriul. Ar trebui înnobilat acest căpitan, mutat în Pocuția, unde să i se dea moșie pe Nistru.

Frumoasă viața de hatman de cîmp, a cărui supremă gîndire militară este șarja de cavalerie cuirasată, combinată cu cavaleria ușoară. Îl invidiază. Știe că din clipa asta fiecare cuvînt și fiecare acțiune vor fi interpretate de întreaga Europă. Asta obligă la mai mult decît o șarjă, fie ea și combinată. Pune pinteni. Se-ndreaptă spre locul unde voievodul Ieremia Movilă se face că ascultă atent ce-i șoptește la ureche boierul Luca Stroici.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

1

Stă o clipă, ori o vîaţă în prispa cneazului Gorunmare din Stoeneşti. Înserarea umedă vine cu spulber de ploaie şi frunze ofticoase de salcîm. Vede ştiuleţii aurii de porumb atîrnaţi la grindă, legăturile de ardei scofîlciţi şi roşii, dovlecii înşiraţi pe casa mică şi-l vede pe serenissim cu picioarele păroase vîrîte în ligheanul cu apă fierbinte, roşii picioarele sacre ca ardeii lui Gorunmare, serenissimul smîrcăindu-se şi ţinînd morţiş ca italienii lui Piccolomini sosiţi aseară, cu caii deşălaţi de drum, să meargă în fruntea oştii avînd călăuzi valahi.

— Magnifice domn Mihai, se smîrcăia ilustrissimul, sînt soldaţi iluştri şi-l reprezintă pe ducele Ferdinand de Toscana. Au cuirase nemaivăzute şi cele mai frumoase panaşe care au fluturat la coiful unui cavaler, cîndva. Pe urmă, gîndeşte-te la rezonanţa pe care acest fapt l-ar stîrni la curţile evropene. Apă fierbinte, Iulius. Mai fierbinte. Acopere-mă cu cearşaful. Ce vreme păgînă, magnifice domn Mihai. Cînd te gîndeşti că cei care trebuiau să fie aici, cu oştile lor, au început vînătorile, seratele şi concertele.

— Alteţa voastră serenissimă are dreptate, i-a spus... Ar fi trebuit să fie sub flamurile voastre toţi Bathoreştii.

Sigismund şi-a scos de sub cearşaf obrazul congestionat, plin de bubuliţe, pe care curgea sudoarea. Şi-a îndepărtat pajii. L-a întrebat, cu glas dintr-o dată tremurător, de copil, la care dintre Bathoreşti se referă.

— La cardinal, la Andrei, alteţă.

I-a spus că Andrei are oameni pe lîngă Zamoyski şi că Zamoyski i-a împlîntat jungherul în spate ocupînd Moldova, acum cînd el, serenissimul, a pornit această sacră cruciadă, că nu s-a purtat ca un cumnat, ci ca un duşman şi că pînă şi tronul şi fe-

meia i le vrea, pentru protejatul său Andrei, care cîntă din țiteră la Gherla, în loc să frămînte nămoalele aici, lîngă prințul său. Ba mai mult...

— Mai mult ? a șoptit zdrobit serenissimul.

A scos scrisoarea lui Andrei, către Zamoyski. Copia ei. Scrisoarea o ține în răclița lui de război. I-au prins săcuii pe lîngă Miercurea Ciucului pe oamenii cardinalului, i-au muncit și-au luat scrisorile, că erau trei, către Zamoyski, Potoki și hatmanul de cîmp Zolkiewski. A gonit un călăreț prin pasul Buzăului, i le-a adus lui Ianos Gyreröfi și acesta a venit la el cu Radu Calomfirescu. Andrei Báthory își oferă sabia lui Zamoyski, fiind acum momentul ca protectorul său venerat să treacă munții prin pasul Trotușului, să grăbească la Alba Iulia, unde-l va aștepta recunoștința și nețărmurita lui dragoste. Impotentul principe, care și-a părăsit soția în noaptea nunții, fără să-și consume matrimoniul și pe care încearcă s-o consoleze, principele instabil, cu mîinile pătate de sîngele vărului său Balthazar și al tutorelui său, caută în țara transalpină a voievodului care visează mai mult decît poate, o glorie pe care nu și-o poate cuceri nici în patul conjugal, nici sub cetățile Lipova, Temișoara, ori Oradea.

— El este, îi recunosc veninul, a spus alb serenissimul și înfășurat în cearșaf a venit lîngă el, culcîndu-și fruntea pe umărul lui, copilărește.

— Să știi cine îți este prieten și cine dușman îți este, alteță.

Abia l-a potolit să nu încalece, să nu răzbune cu sabia, această mișelie. L-a sfătuit să-l trimeată la Alba Iulia pe cancelarul Josica. Acesta să adune oaste din popor. Apoi, bine înconjurat de gărzi, să-i facă o vizită cardinalului.

— Măria-ta, șoptește logofătul de taină Theodosie Rudeanu... Ți se-nchină cavalerii tălieni și măria-ta îi ții în spulber.

— Poftiți cavaleri! V-așteptam !

Își lasă privirea neguroasă în ochii calmi ai signorului Vicenzo Bombardier Mantovano, care îi face o reverență curtenitoare, dublată de aceea a soldatului călugăr Fra Giuseppe Pisculo da Melfi...

...Foc zdravăn de salcîm vechi în vatra de bolovani. Paharnicul Radu Șerban aduce cupa voievodală și carafa cu vin negru, greu, plăcut italienilor. Se întîmplă ceva la Buzești, nu că-l ocolesc, dar se feresc de el, nu-i ies în cale și Stroie strigă cu glas mare că-l deșală neică-su, Preda, gonindu-l la toate pîlcurile de oaste, de îi este lehamite de așa război. În schimb, Theodosie Rudeanu îl împresoară din aproape cu marele vornic Ivan Norocea și spătarul Calotă Bozianu, în vreme ce paharnicul Radu Șerban

stă într-o muțenie întunecată, i se uită în ochi și nu zice nici da, nici ba, cînd Rudeanu vorbește de țara risipită, de satele fugite, ori robite, de moșiile rămase țelină... Focul își joacă flăcările în bagdadia din grinzi afumate. Vîntul țiuie în vatră, e cald aici, miroase a mere, a cojoc de oaie și într-un fel, a tihnă. Paharnicul ia credință, gustînd din cupă. I-o întinde și el o închină celor doi cavaleri, pentru că le prețuiește dibăcia în ale armelor, dar mai ales în ale treburilor politicești, pentru că Fra Giuseppe Pisculo da Melfi pleacă în Francia și pentru că apusul trebuie să cunoască zbaterea lui întru slobozenie, faptele și dania de sînge a Țării Românești, urgisită aici în răscrucea tuturor vînturilor și pentru că el însuși este lacom să cunoască secretele curților, politica regilor, să știe la ce poartă să bată, dacă va putea ajunge vreodată dincolo de vîrful sabiei. Le oferă cupa din care-a băut, cu gestul acela simplu, soldățesc, care știe că le place atît de mult. Își lasă fruntea în palmă. Îl bate căldura bună a focului pe genunchii roși de umezeală. La vară poate are să găsească răgaz să stea în nămol și-n apa sărată la Ocnele Mari, pe urmă să urce la Cozia și la Turnu, unde stă în stîncă un călugăr uitat de moarte, Daurețiu pustnicul, care-i dezlega crugul astrelor, în junia lui îndepărtată și-aproape uitată. Poate-l pizmuiește pe Fra Giuseppe Pisculo da Melfi pentru faptul că sub rasa franciscană ascunde doar un soldat dornic să cunoască lumea, neavînd altă răspundere decît pe-a sabiei și, foarte rar, pe-a crucii. Fra Giuseppe vorbește ales de ilustrul călător Pigaffeta, învățatul cel mai cunoscut în Toscana, spune că la curtea serenissimului sînt cel puțin patru dieci care scriu hronicul acestei mărețe fapte — el ciulește urechea — și-l scriu glorificîndu-și principele, unul din ei este Petru Pallerdi, foarte stupid și îngust, celălalt este un saxon Iacob Iacobinus, dispus să scrie adevărul și pentru alți tipografi decît ai serenissimului, cît despre el, după terminarea campaniei va fi trimes de monseniorul cardinal Atillio Amalteo la Ravenna, Florența, în Spania și apoi la Paris, așa că nu se știe dacă vreodată în viață va mai putea vedea fața nobilă a principelui Mihail. Cunoaște la Lyon pe meșterul Thibaud Ancelin, «imprimeur du Roy», căruia i-a și trimis o amplă povestire a faptelor măriei sale și la «Caragoça» pe Juan Perez de Valdiuielso pe care-l va vedea peste cîteva luni, tipograf cunoscut de «Aviso», cam sărăcuț, dar plecat cauzei preacreștine.

Călugărul-soldat, ori soldatul-călugăr, povestește cum l-a întîlnit la Paris pe fratele principelui, Pietro, pe care Caterina de Medicis îl vedea ca pe un pion al politicii ei în Orient, apoi își amintește de ziua aceea fatală, de acum șapte ani cînd, fiind în-

sărcinat de Caterina să supravegheze lambrisarea cabinetului ei de lucru de la Blois, a fost martorul asasinării ducelui de Guise, «de Balafré», de cei opt gentilomi ai gărzii celor Patruzeci și cinci, descrie celebra scară sculptată în piatră, apartamentele regelui Henric III de la etajul doi, cu tapetele lor din pînză de pictură pictată cu crinii Franței, locul de unde Henric III a privit crima prin oblonul secret, apoi trece brusc la mausoleul împărătesei Galla Placidia de la Ravenna, pe care meșterii mozaicari ai măriei sale ar trebui să-l viziteze și copieze, fiind o capodoperă a genului și lîngă care, pe via San Vitale stă un foarte bun prieten al său, armurierul Battisti. Nino Battisti, specialist în pumnale și săbii, de fapt, un florentin cunoscut pentru meșteșugul lui de a fabrica pumnale. Aceste pumnale au în gardă un rezervor cu o otravă necunoscută care umezește atît lama, cît și vîrful, otrava scurgîndu-se printr-o puzderie de canalete interioare. Bravul florentin silit să-și părăsească cetatea, a găsit, ca și divinul Dante, adăpost, la Ravenna, fiind în grațiile monseniorului Amalteo. S-ar putea ca monseniorul Amalteo, în apostolica sa grație și bunăvoință, știindu-l pe «il Baiboda Mihael» om de arme, să-i ofere o pereche de asemenea pumnale. Principele a fost vreodată la Ravenna ?

— Am fost, cavalere. Întorcîndu-mă din Malta cu o galeră venețiană. M-am închinat la San Vitale, dar n-am știut că prietenul domniei tale șade atît de aproape de această biserică.

Franciscanul și Mantovano se ridică. Poartă pieptare de piele roșie și cisme înalte, pînă la șolduri. El are gust de fier în trup și de sînge în gură. Le spune că-i va însoți pînă la cai, cel mai iubit dintre sfetnicii săi : vistiernicul. Fra Giuseppe Pisculo da Melfi face o reverență adîncă, zîmbind. Spune că și el îi iubește pe vistiernici și monseniorul pe care-l slujește iubește puritatea flăcărilor, dovadă că, sfătuindu-se cu marele rege Filip II al Hispaniei, au purificat prin foc, arzîndu-i de vii, maurii la Sevilla și gîndește că același nobil principiu al focului ar putea purifica și aduce la dreapta credință alți schismatci, din alte părți ale Europei. Încă o reverență, cu pana pălăriei măturînd scîndura dușumelii, apoi nemișcarea paharnicului Șerban, care-l privește cu ochii lui rotunzi și verzi de bufniță și-i spune :

— Păzește-te, măria-ta, te-om păzi și noi, că multă pizmă stîrnișî și mulți vrăjmași îți făcușî de cînd te sumețișî întru slobozenia neamului. Păzește-te, că abia începușî lucrarea fără seamăn a măriei-tale.

— Îmi citișî gîndurile, paharnice Șerban.

— Ți le sorbii ca pe apă vie, măria-ta.

— Atunci, adu-ți căpităniile de roșii prin preajmă și veghează.

Se-ntoarce marele vistiernic cu pelerina șiroind de apă.

— Îi dădui o sută de galbeni, să aibă de drum. Și-un cal de schimb, c-al lui șchiopăta.

Voievodul rămîne cufundat în jilț și-n tăcere. Numai supușenia de vită nu stîrnește pizma. Ce-o fi vrut să spună franciscanul cu povestirea uciderii ducelui de Guise ?

— Poate se gîndi la Chisaru, măria-ta, spune Theodosie Rudeanu.

Știe c-a vorbit singur, așa cum vorbește singur de cînd și-a jurat să se pustnicească pînă la gonirea lui Sinan din țară. Intră vătaful Simion aducînd sabia trasă pe gresie, platoșa căreia i-a prins pe dedesubt blănița de veveriță și coiful.

— Îi schimbași pîsla, Simioane ?

Vătaful îi arătă pîsla groasă, roșie, vîrîtă în coif. S-aud tropote.

— Caii de călărie, cu sacii de pîine de la Brașov, măria-ta.

— Are să fie greu, vere Theodosie.

Logofătul de taină scoate din sacul de piele, știricarul trebilor din afară. Voievodul întinde un picior. Vătaful Simion îi trage cizmele. Își așează tălpile pe marginea vetrei. De fier, de oțel trebuie să fie să poată trece în mîine. Aproape că-i este frică de terfelogul legat în piele neagră, mereu plin de știri nici una plăcută, fiecare rînjindu-și colții spre el. A avut naivitatea să creadă că odată cunoscut mărtiriul Țării Românești, toate regatele preacreștine au să-și transforme vorbele umflate în faptă și Balcanii au să se umple iarăși de tropotele răsmiilor de cai ai oștirilor apusene, ca-n vremea slăvitului Mircea Bătrînul. Iată însă că nici un rege al apusului nu mai riscă un singur soldat pentru un vis, ca acela al eliberării noroadelor de la Dunăre ; ori și mai îndepărtat, ca acela al eliberării Sfîntului mormînt. Sînt bucuroși că se jertfesc aici aceste popoare mici, dînd de furcă turcului, slăbindu-i puterea cu care-ar putea izbi în Apus. Agenții papali din Balcani, cei ai Habsburgului, bat drumurile Dunării de jos, pe-ale Traciei și Greciei, pe-ale Bulgariei și Sîrbiei, cu dăsagii plini de făgăduieli. Acum, cînd ei stau în sînge pînă-n brîu, cînd toate olaturile pînă-n Adriatica sînt pustiite de răsmerița celor încrezători în făgăduieli, acum Habsburgul trimite o mie cinci sute de reiteri silezieni, iar sfîntul părinte și ducele de Toscana și Venezia, ah mincinoasa cetate care l-a fermecat cu apele ei verzi, cu nesfîrșita frumusețe a nopților legănate pe Rio di San Polo cu Margherita Nani — se zmulge greu din amintirea dureroasă, care-l sfîrtecă și-l zvîrle nemiloasă lîngă zidurile strălucitoare sub amurg : Chiesa dei Frari și valurile de

miresme amărui venite din grădinile palatului Pisani — se zmulge, atunci era liber ca Fra Giuseppe Pisculo da Melfi, răspunzător numai de diamanticalele lui, de sabia și pielea lui — sfîntul părinte a trimis aici, să-l mîntuie de Sinan, optzeci și cinci de cavaleri — rîde rău și știe cu o durere crîncenă, plină de spaime, că va rămîne foarte singur și de fapt este foarte singur. Marele vistiernic se oprește din citit.

— Zici că Zamoyski se potoli după lupta cu hanul? Că nu coboară spre Țara Românească? Că l-a mînat pe Potoki numai pînă-n săcuime? Asta astăzi, că nu vrea să-și scoale Habsburgul în cap. Nu știe cum o să-l primească Sinan, care nu l-a chemat, mai ales după pehlivănia jucată cu hanul de la Perekop. Dar mîine, vere Theodosie? Mîine cînd are să se-mpace cu serenissimul? Mîine?... Ce-o să fie mîine, iubiților mei? Mîine?...

Sare din jilț și numai în ciorapii împletiți din lînă de doamna Stanca, din cîțiva pași e la fereastra lipită cu bășică de bou, dincolo de care aude spulberul ploii și vaierul cucuvelei binecunoscut, din alte întîmplări mai vechi, dinaintea domniei.

— Du-te, Simioane, și adu-mi șaua!

Apoi celor doi:

— Vere Theodosie, împresoară-mi-l pe monseniorul Attilio Amalteo, încît nici să viseze fără noi să nu poată. Ce oameni are și unde-i mînă, ce legături ține cu Girolamo Estorga și mai ales pe cine vrea să-l cumpere. Povestirea franciscanului să ne fie pildă.

— Al măriei-tale, supus.

— Voi s-aud roșii prin preajmă, paharnice Șerban.

— Încă din noaptea asta, măria ta.

— Ori unde voi merge eu, fără altă poruncă, legat cu strășnicie de trupul meu, să fii lîngă mine cu roșii de țară, paharnice.

Paharnicul Radu Șerban își duce mîna la inimă. Se înclină și tace.

— Dacă Zamoyski s-a oprit la vreme, este că prietenii noștri din Lehia și riga au ascultat solia purtată de pan Liubienicki și Petre Gregorovici Armeanul...

Era să spună «și lucrările prietenului meu Nikifor Parasios, care după ce i-a mînjit cu c... barba lui Ieremia, a ajuns nevătămat în cuibul de la Ostrog»; n-o spune, ciulește urechea, cucuveaua își repetă chemarea, abia auzit, se-ntoarce spre cei doi boieri și le spune că e bine să se știe în oaste că pan Zamoyski, cancelarul și marele hatman al Lehiei i-a dat o sabie hanului care venea să cadă în coasta Țării Românești, din prietеșug pentru Mihai vodă și cauza creștină. Acum a rămas în Moldova să vegheze dinspre Nistru, stepa și cetățile turcești de la Mare. Oastea băniei și cea boierească,

să stea cu vornicul Ivan Norocea și marele ban Mihalcea într-un trup aparte, gata să ia calea Bucureștilor... — Și-acum duceți-vă și-mpliniți-vă credințele, binecredincioșilor ai mei, le spune și împotriva ceremonialului și-a obiceiului, îi îmbrățișează, strîngîndu-i la piept...

Rămîne singur în fața vetrei plină de jăratec. Presimte nehotărîrea lui Zamoyski, acum în prag de toamnă, cînd n-are cu ce-și hrăni trupele, cînd tunurile se înfundă în nămoale, pulberea se umezește, rîurile vin mari și înecă vadurile, «cruciada» e totuși un fapt cunoscut în toată Evropa și cei optzeci și cinci de cavaleri italieni, ca și cei o mie cinci sute de reiteri silezieni, dacă nu alcătuiesc o armată, alcătuiesc desigur un simbol ; iar cîinele de cancelar o știe la fel de bine ca și mine — se desprinde din el însuși cu facultatea aceea pe care și-o recunoaște dintotdeauna — se desprinde și «vede» c-o limpezime de care se sperie, vede totul, adică pe Zamoyski la Iași, scurgîndu-și steagurile de dragoni spre Cameniță, pe ascuns și-n pîlcuri mici, ceremoniile de la curtea lui Ieremia Movilă care-ar vrea să-și păstreze toate oștile leșești pe lîngă trupu-i burduhănos, munții acoperiți de norii lățoși prin pasurile cărora trec convoaiele cu cai de călărie aducînd pîinea oștirii lui Sigismund, dar mai ales vede satele pustii, moșiile înțelenite, șleahurile pline de patrule de spahii, omenirea ascunsă la codru și-n munți, în bordeie șiroinde, mîncînd mălai de mei amestecat cu scoarță pisată, negurile tîrîndu-se peste turlele pustii ale bisericilor, Bulgaria cotropită, înfundată în bordeie, Dunărea tulbure, podul de vase de la Giurgiu, îl vede pe Sinan zgribulit în caftanul blănit, vede saraiul și pe Amurat așteptînd vești de la Dunăre, dar oricît ar vrea să vadă la Praga, ori mai departe, la Moscovia, ori la Cracovia, ori la Paris, ori la Madrid, nu poate vedea decît ca prin ceață, amintirile lui îi spun foarte puține lucruri, știri are destul de puține, Radu Buzescu a ajuns la Cașovia și-aici gruparea oștilor s-a mîntuit, așa că mîine, în 15 octombrie, cu ajutorul Domnului se urnesc spre Tîrgoviște. Sinan a lăsat tabăra din Stoenești, a lăsat și drumul pînă la Tîrgoviște, după ce-au început plăieșii să-l mătură cu trageri de arcași și pîrcălabul Ion Cerbu sin Ghioagă și-a făcut năravsă bată coturile șleahului cu tunurile, prăpădind harabalele, patrulele de spahii și iarba de pușcă. Le vede pe toate astea, aproape om cu om, loc cu loc, dar mai ales vede totul în mișcare și dincolo de mișcarea oștilor, vede c-o limpezime amăruie interesele și jocul stăpînilor.

Intră Simion. În loc de șa, îi aduce caftanul de brocat sîngeriu, cusut cu fir și cizmulițele de safian pe care le încălzește deasupra jarului.

— Căpitanul Radu Calomfirescu, măria-ta.

— Singur ?

— Ba !

Îmbrăcă caftanul. Simion îi trage cizmulițele galbene, fără foc. Se lasă în jilț cu un simțămînt ciudat de așteptare lacomă. Pași apăsați. Zornăit de pinteni. Intră Radu Calomfirescu, înalt, cu față de haiduc sprîncenat, ochi mari, neliniștiți, măsliniu și focos, neîntrecut la brîu, ori la sîrbă, ori la căluș, leapădă pelerina în mîinile vătafului, îngenunche, îi sărută dreapta și-i spune cu glasul acela cinstit, bărbătesc :

— Să trăiești, măria-ta... Ți-l adusei pe domnia sa jupan Ioan Gyreröfi din Sfîntu Gheorghe, cu porunci tainice din partea comitelui săcuilor și-a scaunelor săcuiești... Poftește, jupîne Gyreröfi.

Omul voinic, cu mustăți prelungi, cînepii, obrajii roșii, îmbrăcat în surtuc din piele de căprioară cu blana nerăzuită, îngenunche și spune românește :

— Să trăiești, măria-ta...

Afară ploaia răpăie înverșunat pe acoperișul de șiță. Un răbufnet de vînt întoarce fumul în vatră, spulberînd cenușa. Jăratecul prinde viață, clipind roșu, ca un ochi de balaur.

2

Prin perdelele de mătase purpurie răzbat glasurile dogite ale căpitanilor, zăngănitul săbiilor, clinchetul sonor al pintenilor și din cînd în cînd *cameriero magiore del serenissimo* își vîră capul pe care poartă cel mai autentic *«cul d'assiette»*, fără egretă însă, o bonetă din catifea neagră, conoidală, după moda lansată de Henric III, idolul fraților Genga în materie de vestimentație cavalerească. Ei înșiși Simon și Fabio joacă astăseară rolul de *mignons*, pe care l-au impus și principelui, ca o sfidare la adresa soldățoilor invitați la dineu, înainte de a începe adevărata cruciadă. *Cameriere magiore* Simon Genga scoate un pst, clipind conspirativ. Asta înseamnă că cei trei nuncii papali au ajuns în anticamera cortului mare, de ospețe. Sigismund se smîrcîie, un paj îi întinde batista și Fabio Genga îi potrivește pelerina scurtă, din mătase neagră, cu pliurile călcate savant. Prințul este euforic și nu-l preocupă decît impresia pe care o s-o facă lui Piccolomini, Pigafetta și cavalerilor italieni, înrolați măreț sub steagurile lui. Bluza cu mînecile bufante, neagră cu guler alb, festonat, încheiată într-un rînd de perle, are corsajul tăiat în unghi ascuțit sub talie și este strîns *«en penseron»*. Ciorapi negri pînă sus, pantalon bufant, cu pliuri din mătase vișinie, pantof

de lac, cu catarame din argint cizelat și evantai, cu toate că e umed, frig și pînza triplă a cortului flutură atunci cînd vîntul trece răbuf nind pe-afară. Iulius ține la lesă cei doi ogari de vînătoare, Castor și Pollux, cu blănile pieptănate, date cu uleiuri parfumate. Sigismund își verifică lacul de pe unghii. Poartă și el «*cul d'assiette*» prevăzut cu trei pene de egretă și părul strîns la spate cu «*arcelets*», brățări din argint lucrate direct la Florența, se simte magnific, mai ales după ce l-a repezit pe căpitanul Petru Huszar la Zamoyski, cu o scrisoare a celor trei nuncii papali, prin care-l somează să se retragă din Moldova, spre binele și faima creștinătății ; iar pe binecredinciosul Lajos Segney să-i facă escortă lui Josika și să-l reprezinte cu fermitate pe lîngă soția sa. Lajos Segney și-a pierdut un ochi la asediul Lipovei, are obrazul desfigurat de apa opărită vărsată de pe zidurile castelului contelui Pikkely de Pihenö, fidelul și confidentul cardinalului Andrei. De dincolo de perdele se aude flautul cu care muzicantul lui de casă, Pietro Busto din Brescia, îi primește pe cei trei nuncii apostolici. Bate nerăbdător din picior măsura, i se pare că Pietro tărăgănează și așteaptă acel dublu fa, care este semnalul convenit pentru intrarea lui și care trebuie să coincidă cu ajungerea celor trei episcopi la capătul mesei principale. Iulius dezleagă ogarii, ținîndu-i de urechi. Șase scutieri ținînd făclii aprinse se alinie pe două rînduri, luîndu-l la mijloc. Îi pare rău că nu-l poate vedea Maria Cristierna intrînd triumfal în cortul ce pețelor.

— Batista, Fabio !

Fabio Genga, *ministro di camera* îi oferă batista din mătase brodată, șoptindu-i :

— Nu uitați să fandați ușor piciorul drept, alteță, ca mișcarea acestuia să se compună cu împingerea spre înapoi a «Isabellei». Țineți pe gardă numai mîna stîngă, nu-i imitați pe soldățoii care se reazămă cu ambii pumni pe gărzile frigărilor zăngănite provocator

Principele își șterge mustăcioara umezită la rădăcină.

— Fii atent, Fabio ! Semnalul !

Drăgușul de Pietro suflă cei doi fa cu atîta îndemînare, încît orice confuzie este imposibilă...

— Ce părere aveți, monseniore Alfonso Carillo, despre oportunitatea acestui ospăț, întreabă nunciul Atillio Amalteo, cu pleoapele lăsate și mîinile galbene, cadaverice, cu unghii lungi, încovoiate la vîrf, ținînd crucea din aur care-i atîrnă pe surtucul din catifea vișinie... Domnul acela vîrstnic, cu bonetă vicenzană, nu cumva este Filip Pigaffeta, presupus istoric și inginer, prieten cu Galileo ?.. Prea mulți matematicieni, prea mulți fizicieni, prea mulți urmași ai neoplatonicilor, monseniore, în dauna sacrei credințe.

— Războiul se face cu soldați, ofițeri și ingineri, monseniore, răspunde blînd Alfonso Carillo...

— Fără credință, vreți să ziceți, monseniore ?

— Credința este însăși rațiunea, însuși spiritul, însăși esența și regele meu, Majestatea sa Filip II cred că este un exemplu grăitor pentru ceea ce înseamnă în zilele noastre, adevărata credință.

— N-avem decît un stăpîn pe pămînt, monseniore... Sanctitatea sa, papa ! Ce părere are monseniorul Alfonso Visconti, episcop de Cervia ? zîmbește funerar Atillio Amalteo. Buzele subțiri i se pliază, lăsînd să i se vadă dinții ascuțiți și galbeni.

— Știți că, din principiu, n-am decît părerile profunde ale senioriei voastre, monseniore. Asta mă scutește de efortul de a gîndi ; de ispita altor adevăruri posibile și, sper, de rug ori de călțavete.

Alfonso Visconti întoarce spre cei doi prelați o față nobilă, cenușie, măslinie, e îmbrăcat în cavaler, doar crucea din abanos cu lanț de aur și tichia de catifea sîngerie îi indică rangul ecleziastic, schițează o reverență și, întorcîndu-se, spune tare, cu voce cantabilă, de tenor :

— Ce plăcută surpriză !... Monseniorilor, iată-l aici pe bravul colonel Lelio Lucharini.

— Gata să devoreze un bramangiare de zece libre, monseniore !

— Pe Marzocco, lăsat de strajă în turnul segnoriei, sînt eu, *capitano imperiale* Cinuzzi care n-a strănutat atîta de cînd s-a născut acolo, pe via della Pergola.

— Contele Sozzo de Bardi ! Vă mai amintiți, monseniore, șarja de la Castellina in Chianti ? !

— Dar mai ales vinurile de Chianti... *Capitano* Ermonide Gentili.

— *Capitano* Fra Girolamo Placidi.

— *Capitano* Iacomo Filippo de Novi.

— *Locotenente* Giuseppe Sborchia.

Ofițerii și cavalerii italieni îl înconjoară pe cardinalul Alfonso Visconti cu bonomia ușor vulgară a oamenilor de arme. Cardinalul condotier este una dintre cele mai populare figuri ale armatei papale, a luat parte la cîteva lupte navale împotriva corsarilor barbarești, lucru care i-a creat un fel de aureolă. Atillio Amalteo îl urăște de moarte pentru această aureolă, pentru dezinvoltura cu care își întreține amantele, oferindu-le echipaje superbe, dar mai ales pentru stima pe care i-o poartă papa. De ani de zile adună informații, de ani de zile umple paginile actului de acuzare, în care argumentele dovedesc că acest fals cardinal este adeptul cel mai înfocat al Academiei platoniciene din Florența, demonstrînd în

predici și-n viața de fiecare zi că nu Divinitatea este măsura Naturii, ci Omul și că Natura prin ea însăși nu ascunde ispitele diavolului... Pentru asemenea erezii rugurile au ars în toată Europa catolică, vor arde și-n acest orient schismatic și ceea ce-l irită, făcîndu-l să albească, este faptul că papa i l-a trimes pe urme, că acest papa mincinos și versatil nu are încredere în el, cel mai fidel servitor al ascetismului creștin, cel mai necruțător slujitor al Marelui inchizitor. Îl irită atmosfera de camaraderie cazonă, nejustificată pentru un prinț al bisericii. Dar mai ales îl irită modalitatea cu adevărat princiară cu care Alfonso Carillo îi răspunde la întrebări, calmul lui de gheață, siguranța pe care i-o dă faptul că este slujitorul regelui Filip. Papa ar trebui să fie mai atent atunci cînd numește nunții apostolici. Suspectează pe toată lumea și vederea figurii pungite a istoricului Filip Pigaffeta din Vicenza, devotat Medicișilor, îi produce un surplus de secreție de fiere. Va trebui să se trateze cu ape termale. Aruncă o privire lîncedă interiorului acestui cort imens, luminat de torțe și lampioane multicolore, plin de soldați și-i spune nunciului Alfonso Carillo :

— Cred că sîntem lăsați să așteptăm prea mult...

— Vă-nșelați, monseniore ! Iată-l.

Răpăit de tobe. Un semnal de trîmbiță. Făclierii. Surîzător, cu penele de egretă fîlfîind deasupra bonetei *«cul d'assiette»*, Sigismund Báthory își face intrarea în strigătele de vivat ale căpitanilor unguri, susținute zgomotos de italienii căpitanului Silvio Piccolomini. Sigismund primește ovațiile în poziția numărului unu, adică «Isabella» împinsă în spate, piciorul drept fandat lejer, atingînd pămîntul doar cu vîrful pantofului, surîsul deschis și mîna dreaptă dusă la inimă, atunci cînd ovațiile se transformă într-un adevărat tunet de «vivat»..

— Dacă acest sugaci bubos, va fi pe jumătate atît de generos pe cît se spune că este «il Valacho» sînt în stare să strig vivat, toată noaptea, șoptește *il signor alfiere* Bartolomeo Belicari camaradului său, *alfiere* Simon Pietro del Seppia.

— Drăguțule, l-ai călcat de trei ori pe cizmă, pe acel brav oștean din garda principelui, care se uită la tine să te-nghită de viu. A patra oară, o să-ți împlînte sabia în vintre. *Capitano* nu vrea scandal aici. Priceput ?

— Priceput, *tenente*, mormăie spadasinul Bartolomeo Belicari, aruncînd baronului Gheorghe Bess o privire plină de dispreț.

Locotenentul Alessandro Piccolomini, fratele căpitanului își face loc spre partea unde Silvio execută cele trei reverențe du

rigoare în fața principelui și a nunciilor apostolici. Sigismund Báthory primește omagiul căpitanului Silvio Piccolomini îmbujorat de plăcere. În clipa aceea, cînd condotierul venețian Gaspar Turloni se apropie zăngănind să-și prezinte omagiile, cînd căpitanul Ungariei de Sus, Huszar, spune destul de tare ca să fie auzit de căpitanul Ștefan Bocskay, că aici sînt foarte bine primiți străinii, spre deosebire de oștenii locului ; cînd nunciul Alfonso Carillo îi șoptește principelui c-a greșit neinvitîndu-i pe voievozii țărilor transalpine, majordomului postat între draperiile de la intrare îi este înfiptă între coaste garda unui paloș de cavalerie, și în cort își face intrarea un cuirasier scund, crăcănat, c-o pereche de mustăți niebelungice și-o față plină de cicatrici, în cuirasă de oțel, flancat de cinci ofițeri, care spune într-o germană bolovănoasă :

— O rog pe alteța voastră să scuze întîrzierea colonelului reiterilor silezieni ai majestății sale imperiale, dar a trebuit să supraveghez personal hrănirea cailor cu ovăz. Colonelul Albert Reibits – șapte lănci — la ordinul grațioasei voastre altețe.

Colonelul rotește ochi cenușii, reci, face o reverență atît cît îi îngăduie cuirasa și, spre mirarea tuturor, rămîne pe cap cu coiful șiroind de apă. Cîțiva paji se reped să ia pelerinele leoarcă ale noilor veniți. Sigismund Báthory, sugrumat de furie, îi face colonelului un semn abia schițat.

— Pe Wothan, spune colonelul — are o voce dogită de bas — miroase a friptură de cerb... Domnilor, prezentați-vă acestor bravi cavaleri veniți din sud, să-i învețe pe nordici cum se face războiul. Șapte lănci și-o sabie de cavalerie că-n noaptea asta vom mînca pe săturate.

Fabio Genga îi șoptește principelui să treacă la masă. Ceremonia prezentării a fost ratată de acest barbar necioplit, care, de ieri de cînd a sosit în tabără, nu urlă decît după ovăz pentru gloabele lui nenorocite, după carne și bere pentru celelalte gloabe, reiterii majestății sale imperiale ajunși schelete prin grija Camerei Aulice. La semnul lui Simon Genga, corniștii sună așezarea la masă a serenissimului principe al Ardealului. Apoi, inteligent, Pietro Busto face să intre orchestra de violoniști și flautiști care cîntă din mers una din ultimele compoziții ale principelui, «Diana obosită de alergarea ciutei». Sigismund Báthory adoptă poziția numărul patru, de ascultare meditativă. Cineva la flautiști nu ține măsura, ticălosul, iar Pietro Busto s-a îngrășat prea tare ca să mai audă notele false, scoase de alt nătărău. Muzicanții trec în pas legănat spre locul rezervat în spatele jilțului princiar. Atunci se aude un glas îndrăzneț, ușor bîlbîit și peltic strigînd : — Autorul ! Autorul acestei muzici divine ! Sigismund, surprins plăcut, se-nroșește.

— Nobile Sigismund Forgách, spune, păstrează discreţia.

Omul numit Forgách, într-un surtuc negru tivit cu hermelină la gît, cu mîneci largi şi pieptul plin de brandenburguri, face o reverenţă uşoară. Are obrazul ascuţit, cu toate liniile fugind după nasul lung, cu nările răscroite, totul mascat într-o hălăciugă de păr roşu, dîndu-i înfăţişarea unei vulpi năpîrlite. În ropotele de aplauze ale asistenţei, principele se aşează la masă, invitîndu-şi oaspeţii să ia loc, cu semne graţioase. Castor şi Pollux dau ocol celor două mese, a ofiţerilor aşezată perpendicular pe cea a principelui. Chefnesc spre hazul asistenţii, se urcă cu picioarele pe umerii prinţului, capătă cîte o smochină, apoi, bine dresaţi, se culcuşesc la picioarele lui. Se sună aducerea bucatelor. Începe defilarea pajilor purtînd tăvile cu fazani fripţi în penele lor, cu purcei de lapte aranjaţi pe maldăre de varză aburindă, iezi de căprioară, claponi umpluţi cu smochine şi migdale, curcani şi, purtat de patru vînători, un cerb carpatin, măreţ, aşezat pe o targă ornată cu cetină, mişcîndu-şi capul spre mirarea sonoră a convivilor. La un semnal de corn, vînătorii rămîn nemişcaţi. Cerbul se ridică graţios şi de sub blana zvîrlită peste cap, apar două vivandiere purtînd amfore cu vin. În aceeaşi clipă intră pe ritmul viu al viorilor două şiruri de vivandiere, cu corsajele despicate prin care se văd sînii generoşi. Ovaţii furtunoase. Nunciul Atillio Amalteo, aşezat în dreapta principelui, îi vorbeşte despre valoarea ascezei omului căruia pronia i-a destinat harul divin al tronului. Pe Sigismund îl podidesc lacrimile. Vede ca prin ceaţă masa lungă, feţele congestionate ale ofiţerilor, mormanele de cărnuri sfîşiate cu pumnalele ; mirosul de hoituri fripte îi face rău şi-i spune monseniorului Atillio Amalteo că visul lui cel mai intim este să devină călugăr de rînd într-o mînăstire pe care să i-o hărăzească sanctitatea sa. Ciuleşte urechea, pentru că Gaspar Turloni aşezat în stînga monseniorului Alfonso Visconti spune tare că prinţul are cea mai formidabilă oaste din cîte-a văzut vreodată în toată Europa şi-o aseamănă cu falanga lui Alexandru Machedon care «domnii mei, vă asigur, tremură acolo în istorie de pizmă şi frică, pe legea mea îi vom smulge laurii şi-i vom aşeza pe fruntea altui principe între principi, vivat». Toată lumea strigă vivat, prilej de ridicare a cupelor, de ciupit vivandierele, mai ales se strigă vivat la coada mesei unde stau alfierii, sergenţii şi artificierii lui Piccolomini, care n-aud nimic din toasturile rostite la celălalt capăt al cortului.

Prinţul îşi revine din transa mistică. Îşi spune că este cu adevărat sortit triumfului armelor şi că de mîine va supune sub talpă oştile neînvinse ale semilunei, egalînd şi întrecînd gloria celor vechi. Îl intrigă figura preocupată a căpitanului Silvio Piccolomini. Omul

are un cap sferic, cu încheieturi puternice, gît gros de taur, își poartă părul tuns scurt, fălcile retezate, mușchii obrazului, arcadele proeminente, totul este dur, desenat cu compasul, îl are în stînga pe colonelul neamț Albert Reibits și-n dreapta pe ilustrul Filip Pigaffeta, cu fața pungită, ochi vicleni, iuți, buze subțiri, cocîrjat într-o haină cenușie căptușită cu blană de vulpe care spune cu glas ascuțit, peste masă, monseniorului Alfonso Visconti :

— Am constatat la păstorii valachi că păstrează în limbă cuvinte din latina vulgară, monseniore, pe care le-am notat cu atenție, cum ar fi dul, adică dulum, ori lopariu. Îl sufocă un acces de tuse, se scuză și spune că nu poate suporta clima asta aspră, oasele lui sînt prea bătrîne pentru o asemenea campanie. Principele îi zîmbește. Bătrînul scoate dintr-o pungă un sul de hîrtie, un cărbune pe care și-l trece prin lațele rare, cenușii, apoi notează ceva, mormăind. Dintr-odată se face liniște în această parte a cortului. În liniștea aceea, se aude glasul șuierător, sec, al nunciului Atillio Amalteo :

— Purcezînd de la latini, iată un motiv mai mult ca acești fii rătăciți ai Romei divine, să fie întorși la sînul bisericii romane. Acesta este lucrul de căpetenie, pe care nici un adevărat catolic n-are dreptul să-l uite, sub amenințarea justiției divine.

Sigismund Báthory se-nfioară. Zelul apostolic pune stăpînire pe el, pînă la lacrimi. În tăcerea care se lasă după ce nunciul își rostește sentința, Piccolomini zice :

— Alteță, mi s-a spus că-l voi reîntîlni aici pe unul din bravii între bravi, condotierul Ștefan Răzvan, cunoscut mie, astăzi principe transalpin.

La semnul lui Fabio Genga, corniștii sună : «atențiune, principele vrea să vorbească». Doi scutieri aduc agățată pe halebarde o hartă a Valahiei Transalpine. Sînt trecute cetățile, munții înconjurați de nori pe deasupra cărora zboară vulturi, rîuri cu pești și bărci, Dunărea plină de valuri, pe care plutesc galere, cetățile turcești pe donjoanele cărora stau de veghe capete fioroase de ieniceri și flamurile cu semilună, marea, apoi într-o disproporție vădită, Bulgaria, Balcanii și Istanbulul înconjurat cu trei rînduri de fortificații.

Sigismund Báthory știe c-a venit ceasul lui. Ceasul așteptat în toate visele. Este de față întreaga Europă. Fiecare cuvînt al lui va fi o sentință a istoriei. Așteaptă ca pajii să instaleze masa diecilor. Petru Pellerdi și Iacob Iacobinus, unul scriind în latină, celălalt în germană, își aranjează penele de gîscă și călimările. Sigismund se ridică febril.

— Atenție, alteță divină, viteazule Achile, înțeleptule Ulise, ia atitudinea Gattamelata, șoptește Fabio Genga, așezîndu-se lîngă scutierul din dreapta.

Cu glas poruncitor, stăpîn pe sine, prințul dezvoltă planul campaniei împotriva lui Sinan. Spune cum turcii au trecut Dunărea în vară, cum au supus țara lui transalpină, cum stupizii de dușmani ai creștinătății i-au întrerupt serbările matrimoniale, cum întreaga Europă a răspuns chemărilor lui la cruciadă, cum însuși sanctitatea sa papa s-a făcut ecoul durerilor creștinilor care aici, la hotarele lumii civilizate, luptă deopotrivă cu păgînii, dar și cu schismaticii, aduce elogii împăratului de la Praga și bravilor săi reiteri, aduce elogii pline de strălucitoare elocință ducelui Ferdinand al Toscanei, care i-a trimis pe cei mai cutezători luptători ai vremii (iarăși strigăte de vivat — apar halebardieri care ridică pînza cortului cu coadele halebardelor și toți cei prezenți aud apa căzînd pe pereții laterali, de fapt au venit să scoată vivandierele ametite de vin, prin corsajul cărora umblă în recunoaștere mîinile cavalerilor), laudă prezența veneților, omagiază știința în persoana maestrului Pigaffeta, apoi, spre stupefacția căpitanilor unguri, țese un plan de luptă fantezist, cu șarje spectaculoase de cavalerie, cu goane pînă sub zidurile Istanbulului, dă ordin ca în zori cavaleria să fie în șa, el însuși scoțîndu-l pe Sinan de barbă din Tîrgoviște, numește comandanții corpurilor, evoluează la hartă, spune cîte ghiulele sînt necesare pentru cutare fortificație și cîte pentru alta, apoi cere să se redacteze ordinul de marș și luptă după cum urmează...

Diecii scîrțîie din pene. Trece un murmur în grupul căpitanilor principatului. Albert Király caută privirile comandanților. Gáspár Sibrik își scobește dinții cu vîrful jungherului. Pare că nu vede și nu aude nimic. Gáspár Kornis ascultă cu ochii dați peste cap. Moise Székely îi șoptește ceva lui Ștefan Csáki, iar Ștefan Bocskay vorbește preocupat cu Huszár... Ceilalți, vasalii, ori nobilii, descheiați la tunici se vrăjmășesc cu condotierii italieni, întrecîndu-se în cupe cu vin de Tîrnave, curs din belșug la acest ospăț rușinos, cînd trupele stau în corturi și harabale, mîncînd pîine umedă, înghețate de frig, pătrunse de ploaie, cu caii rebegiți sub păturile ude. Se gîndește la bătălia de la Călugăreni. Azi-noapte a venit la harabaua lui, Ianoș Thamásfalvi și i-a spus că scaunele săcuiești au hotărît să lase oamenii de rînd să se înroleze în oastea voievodului Mihail și că, după plecarea la oaste a săcuilor, nemeșii au cotropit peste patruzeci de pășuni și păduri în Trei Scaune. El este un oștean credincios principelui său, a dovedit-o cu sabia, într-o conjunctură instabilă, cînd a ocupat dieta și i-a arestat pe toți cei care cu o singură chemare puteau să-și renege voievodul și să-i ceară capul. Își spune

că luptînd cu arma pentru principele iubit, atît înlăuntru, cît și pe cîmpurile de bătaie, fiind bătrîn și cinstit, are datoria să pună capăt acestei nebunii rușinoase, sortită pierzaniei, care n-ar face altceva decît l-ar înscăuna la Alba Iulia pe canalia de Andrei. Greoi, cu ridurile pietrificate, se ridică de pe banca cioplită rudimentar și fără să ceară voie spune cu glas hotărît :

— Alteța voastră serenissimă a demonstrat acestor nobili și viteji cavaleri care ar fi fost planul de luptă, dacă războiul cu turcii s-ar fi purtat astă-vară, pe drumuri uscate și-n cîmpiile Banatului, cu pămînt întins și tare, pe care cavaleria noastră grea să-l poată măcina la galop...

În cort se face atîta liniște, încît se aude ploaia răpăind greu pe acoperiș.

3

A auzit vîntoasele întorcîndu-se după miezul nopții. Poate s-au întors în Bucegi, ori în Piatra Craiului, biciuind golul de munte, gonind cerbii la codrii adăpostiți între umerii cleanțurilor. Le-a ascultat vuind în vatră. Trecînd în jos, spre Tîrgoviște. Spre Dunăre. A intrat Simion, în ciorapi, l-a acoperit cu șuba de urs, i-a făcut semnul crucii deasupra frunții și l-a auzit șoptind : «Ajută-l Dumnezeule !»... Apoi a auzit ca prin vis tropote. I-a cunoscut pe roșii paharnicului Radu Șerban, după ușurința cu care băteau noaptea în copite. Nu știe dacă a ațipit, ori i s-a părut. Voia să-și lege neliniștile. Să încerce destinul. Ei înghesuiți aici, la Stoenești, iarna dînd tîrcoale și-n rest împărăția de aici pînă la Damasc, la Cairo și Alger. Există fapte care nu mai pot fi gîndite decît raportîndu-se la cele veșnice. Ori la măreție. Ori la Dumnezeu. A auzit cocoșii cneazului Gorunmare și-atunci a nechezat un cal, undeva în livadă. A știut că roșii au stat în ploaie, sub burțile cailor, pe scut. Trap des. Fînare. Glasul marelui vistiernic. N-o fi dormit toată noaptea. Vine cu vești. Un, doi, un doi, pașii pe scara cerdacului. Sub blana de urs e cald. Între lume și el nici măcar ploaia. Sare din așternutul mirosind a ismă. Așteaptă din vară zorii ăștia. Îi așteaptă crîncen, cu spaime și lăcomie. E în ei și zorii în el și ziua asta de 15 brumărel — cu ploile și vijelia, crîncene.

— Simioane !

Iese în cerdac în cămeșoiul de cînepă, cu rîuri, desculț.

— Aici erai, vere Theodosie ?

— Știri grabnice, măria-ta !

Îl pătrunde frigul. Plouă înverşunat. E noapte plină de zgomote nedesluşite şi vii. Îşi scoate cămăşoiul. Rămîne gol în cerdac. Coboară-n ploaie. Simion îi varsă-n cap căldarea cu apă pregătită de-aseară. I-o varsă şi pe-a doua. Îl înfăşoară într-o pănură şi-l împinge pe scări, în odaia caldă în care troznesc despicăturile de salcîmi. Ascultă relatarea ospăţului dat de serenissim. A gîlcevii căpitanilor stîrnită de Kir Albertu care a strigat din fundul bojocilor să se ţină de ce-au hotărît cu toţii, cînd erau de faţă măriile lor voievozii, dar mai ales măria-sa Mihai Vodă, leul de la Călugăreni, spaima turcilor, care-şi socoteşte planurile cu sabia, nu cu vorba.

— Îl judecai pripit, vere Theodosie.

— Îl judecarăm pripit cu toţii, măria-ta.

Simion îl ajută să-mbrace nădragii de piele peste ismenele moi din lînită frîncească, colţunii şi peste ei alţii, împletiţi din păr de capră. Apoi pieptăraşul de lînă şi peste el coantăşul de piele de cerb, tăbăcită de meşterii lui de la Bucureşti, şi-acum îi aduce platoşa de oţel. Fabio Genga n-a suflat o vorbă socrului său, în schimb a vorbit ofiţerul Iános Gereb de Bethenfalva, aghiotantul lui Albert Király. S-a aflat că planul principelui era făcut de Simion Genga şi că se simte lipsa cancelarului Josika. Serenissimul, nemaifiind strunit de nimeni, a căzut în ghearele celor doi fraţi Genga, care se şi visează vicevoievozi în Moldova şi Ţara Românească. Vor să ajungă la scaunele domneşti folosind tratatele lui Sigismund cu ţările transalpine, adică să adauge la clauzele existente încă una. «În caz de trădare, serenissimul principe Sigismund să aibă dreptul de a propune Divanului pe alesul său»... — Mai multă viclenie nici că se putea, măria-ta. Sloboade-mi mîna şi Doamne fereşte, cîte nu se pot întîmpla unor tălieni necunoscători ai locurilor, într-un război vrăjmaş ca ăsta.

Îşi încălţă cizmele de luptă, din piele de iapă, groasă. Le trage apărătoarele peste genunchi. Intuieşte cu duşmănie acră, toată inteligenţa veninoasă şi perfidă cuprinsă în aliniatul gîndit de cei doi fraţi Genga, ori cine ştie, pus în seama lor. Cazul de trădare oricînd poate fi ticluit, cu martori mincinoşi plătiţi în aur şi moşii, pentru că oricînd se găsesc cozi de topor gata să-şi vîndă neamul, oasele moşilor şi sufletele viilor, pentru cei treizeci de arginţi ai lui Iuda. Iar Divanul, Divanul poate fi scurtat cu un cap, schimbat, cumpărat, i se pot împărţi favoruri, i se poate pune ştreangul de gît şi-atunci, prin «voinţa întregului popor», sluga serenissimului, poate urca în scaunul Basarabilor, iar norodul va cădea în brazdă pentru huzurul serenissimului şi nemeşilor. Aliniatul acesta este mai vrăjmaş fiinţei neamului, decît Sinan paşa cu toate oştile lui

— Sabia, Simioane.

Își stăpînește urletul de mînie.

— Te-ascult, vere Theodosie.

Marele vistiernic îi vede nările albindu-se, fruntea încreţită, tremurul mîinilor, își spune că Mihai este de nerecunoscut, altădată ar fi spart totul din jurul lui, îl admiră pentru această stăpînire de sine pe care și-o impune, socotind că pe viitor va trebui să-și drămăluiască mai cu băgare de seamă ştirile, puterea lui asupra voievodului fiind tocmai aceste ştiri fără de care Mihai rămîne orb, surd și neputincios.

Voievodul îl trece printr-o privire ascuţită.

— Te-ascult, vere Theodosie, repetă cu ceva atît de ciudat în glas, încît vistiernicul se înclină adînc, cu amîndouă mîinile încrucișate la piept.

— Planul de război a rămas așa cum îl vruși măria-ta. Căpitanii unguri l-au vîrît cu sila pe gîtul serenissimului. Colacul peste pupăză îl puse căpitanul Piccolomini. Ceru să meargă cu Ştefan Răzvan de care, zicea el, îl leagă prieteşug vechi, de la Florenţa. Asta-l rușină pe serenissim și-l jigni, căci se visa înconjurat de condotieri.

— Îi rămaseră penajele lui Turloni. Altceva ?

— Nunciul Alfonso Visconti îi dictă secretarului o scrisoare către generalul Aldobrandini, cu data de ieri, 14 octombrie *«dal campo in Valachia»*...

— Și ?

— Scrie că «hispanul», cred eu, Alfonso Carillo, nu-l mai stăpînește pe serenissim ca altădată (el își spune că este și firesc devreme ce Sigismund dînd cu nasul în trebile politicești, a prins gust să poruncească, vrea să fie el însuși, vrea gloria numai pentru el și că din veac, cel dintîi gînd al omului mărunt este să-și renege dascălii, ori și mai rău, să-ntoarcă binefăcătorului binele prin rău, pentru că binele primit îl umilește pe cel josnic, dîndu-i mereu un termen de comparaţie pentru nemerniciile lui) și că, într-un fel sau altul, prin corespondenţa pe care o poartă la Praga cu agentul lui Ferdinand Medicis, Curtio Pichena, care este în același timp și agentul regelui Filip II al Spaniei, își pregătește plecarea de la Curtea din Alba Iulia. Scrie tot acolo că s-a făcut rău trimiţîndu-se pe lîngă cancelarul Zamoyski, nunciul Germanico Malaspina. Este un om mărginit, plin de orgolii, dur și nepriceput în treburile politice ale orientului, care, după părerea sa, sînt foarte încurcate, dar mai ales necunoscute curţilor din Europa. Că a reduce totul la convertire este o utopie și o premisă falsă, care nu va duce nicăieri.

Vistiernicul își trage sufletul. Se îndreaptă sub coantășul din stofă groasă, bavareză. Voievodului nu-i scapă aerul de măreție pe care și-l ia.

— Te lași greu, vere Theodosie.

— Mă las, măria-ta, atunci cînd găsesc la alții, gînduri de-ale mele și de-ale binecredincioșilor măriei-tale. Iată că nunciul nu și-a putut încheia scrisoarea, fără să scrie ceea ce-ai făptuit măria-ta, dimpreună cu boierii măriei-tale, pentru ideea de libertate și demnitate umană, aici la Dunăre.

Cu un gest larg, marele vistiernic scoate de la brîu copia scrisorii adresată generalului Giovanni Fr. Aldobrandini, fratele cardinalului Cinzio Aldobrandini, pe care-l știa amestecat în politica de culise a Sfîntului Scaun. Voievodul îi spune s-o așeze în răcliță cu toate suretele. Își încinge cureaua săbiei peste cuirasă.

— După ce luăm Tîrgoviștea, să zidești lîngă iatacul meu toate ușile care răspund spre iatacele doamnei și coconilor. Să-ți tocmești acolo cancelaria de taină și să-i sapi un coridor cu boltă zidită, care să răspundă unde ți-o spune căpitanul Racea, vere Theodosie. Cred că domnia mea stă deopotrivă sub zodia paloșului, ca și sub zodia treburilor diplomaticești, cărora bag de seamă le slujești cu credință și osîrdie. N-am să uit nimic, vel vistiernice ! Simioane... Dulama și coiful. În șei pînă nu se luminează de ziuă și nu-și schimbă gîndurile serenissimul nostru principe.

Rîde galben, clănțănindu-și dinții. Afară e întuneric beznă. Curg pînze de apă din cerul prăbușit peste vîrfurile descărnate ale arborilor. Își dedă ochii cu întunericul.

— Să trăiești, măria-ta, spune cu glas găunos cneazul Gorunmare, din capătul pălimarului. Pleci ?

— Plec, cneazule. Îți dau mulțămita mea pentru găzduire.

— Să nu te mai întorci decît la nunți, ori la botezuri, doamne.

— Am să te-ascult, cneazule.

— Îți puse al de fii-mea niște azimă, niște pastramă de mistreț și niște mere, în dăsagi. Umblă sănătos, măria-ta.

— Spune-i fetii să mă cheme la nuntă. Am să-i fiu naș. Rămîi cu bine, cneazule.

Răsura, fiica cneazului, înaltă și spătoasă, cu sprîncene negre și buze să le guști o vară. Cornul gărzii de vînători călări sună prelung încălecarea voievodului pentru luptă. Din negurile umede răspund corniștii roșilor domnești, apoi, de departe, abia auzit, trîmbițele călărașilor domnești și ale oștirii băniei. Cînd încalecă, vede dincolo de pălimarul curții, în șleah, lucind stins coifurile gărzii. Se-nvelește în dulamă, Simion îi ridică gluga peste coif și-l încearcă o neliniște surdă, o spaimă dureroasă, ca și cînd ar

fi rămas dintr-o dată singur în bezna ploii, iar Tîrgoviștea ar fi dincolo, pe celălalt tărîm, acolo unde el nu va putea ajunge niciodată. Tresare cînd marele vistiernic își apropie calul.

— Lasă-i pe frații Genga. Să nu li se-ntîmple nimic. Nu poți nimici gîndul, retezînd capul care-l poartă.

— Voia măriei-tale.

— Lasă-i. O să-i judecăm în vreme.

— Ca pe Chisar, măria-ta ?

— Taci și gîndește-te că-ncepem zidirea Țării Românești.

— Amin.

Iese în șleah. Gărzile îi strigă «Să trăiești, măria-ta». Le răspunde : «Să trăiți, vitejilor». Dă pinteni și-o ia înaintea tuturor, singur, lacom de drum, lacom de zarea Tîrgoviștei, lacom de propriile lui gînduri pe care le prinde din urmă, ori ar vrea să le prindă din urmă ; ori poate de care vrea să scape și uite că nu poate scăpa, pentru că sînt temeiuri grele să-l dea călăului pe Chisar, mare logofăt, temeiuri politice, adînci ; sînt temeiuri să plece urechea la glasul tot mai puternic al marilor boieri, cărora războaiele lui le-a golit moșiile de mîna de lucru și el este dator să nu-i sărăcească, fiind domnul lor ; sînt temeiuri să rabde uneltirile serenissimului, ale cardinalilor, ale lui Zamoyski — acesta îi este destinul, să-și fie sieși povară. Călărește la trap lung, legănat. I-a poruncit paharnicului Radu Șerban să-i lase lui golul din fața avangărzii. Paharnicul nu l-a ascultat. Urechea lui dedată cu zgomotele nopților de luptă prinde tăcănitul potcoavelor undeva în față, acolo unde n-ar fi vrut să fie decît ploaia dintre el și Sinan.

4

Buciume. Tîngă răzbită din coamă în coamă, pe sub negurișurile norilor. Nici nu s-a scurs oastea mare și pîndarii sună sfîrșitul băjeniei. Intră în Malul cu Flori, cu sentimentul ciudat că fiecare mișcare a lui nu-i rămîne lui însuși, se împrăștie în oaste, și dincolo de ea, trece din gură în gură, urcă și coboară după cugetul oamenilor care-o poartă, ca apoi tălmăcită și răstălmăcită să se așeze undeva în «Vremea lui Mihai-vodă». Nici nu s-a mișcat bine din tabără și pămîntenii au înțeles că s-a schimbat crugul cotropirii. Au prins inimă. Buciumă în toți munții. Este lacom de chemările buciumelor. Zorii ies de sub pîcle, cenușii. Simte miros iute de fum. Fatima nechează. Fereste într-o parte o cămilă răsturnată-n șleah, umflată, de care întinde o liotă de cîini hămesiți.

Iese din el în lumea din jur. Se credea singur. La două lungimi de cal paharnicul Radu Șerban, marele vistiernic Theodosie Rudeanu, spătarul Calotă Bozianu, marele vornic Ivan Norocea și-n spatele lor hotnogul Caloian, lăncile vînătorilor călări, boierii înveliți în dulame, cu apa șiroindu-le pe coifuri, bărboși, caii uzi, înspumați și Malul cu Flori arzînd mocnit sub ploaie. Grinzi încenușite. Ziduri afumate. Ochii goi ai ferestrelor. Acoperișuri căzute de pe căpriori. Corbi în nucii cu frunza galbenă. Crau-crau ! Singurătate cumplită. Cămile cu mațele scoase și ochi triști, într-o baltă de sînge și apă. Pune pulpă. Fîntîna. Străjuită de doi ulmi și-o troiță. Răstignitul mucenicit din proaspăt, cu săgeți înfipte în ochi și în vintrele zugrăvite de mîna cine știe cărui meșter iconar pribeag. Tresare ca izbit. Din nou fuleuri e lîngă harabaua cu roata ruptă în șleah. Răsturnată peste codîrlă, cu capul atîrnînd în jos, cu cosița despletită măturînd pămîntul, ochii deschiși a groază, un hanger în piept, sînge pe gît, sînge pe obrazul galben, sînge în cosiță, o fată cu portul delurencelor. Descalecă. Descalecă boierii. Vătaful Simion se urcă în haraba. Îi trece fata și el o primește c-o durere vie, parc-ar fi Voichița, îl izbește crunt destinul crîncen al fetelor și-al muierilor robite — ceva dincolo de clipă îl sugrumă și-l nemernicește, bîlbîie și nu știe ce bîlbîie, poate o rugă, poate un blestem, poate își blesteamă neputințele, stă cu moarta în brațe, e țeapănă și grea, au descălecat vînătorii, cineva spune «Dumnezeu s-o ierte», paharnicul Radu Șerban îi închide ploapele și-i șoptește : — «Las-o, măria-ta, c-o-ngroapă oștenii !» Îl înecă neputința. Îngenunche. O așterne sub nuc, pe iarba udă. Aude pe cineva scăpărînd în amnar. O mînă bătucită de sabie, cu degete rădăcinoase, așază la căpătîiul moartei o lumînărică de ceară. De jur-împrejur, pe deal, ard mocnit casele moșnenilor din Malul cu Flori. Încalecă greoi. Leșiuit. Își trage gluga peste obraz. Știe că și-o trage zadarnic. Casele ard în el, arde Malul cu Flori în el și moarta zace în el și răsmiile de glotași goi, privind în Argeș chipurile voievozilor sînt în el, ori ducînd pe capete rogojinile aprinse, ori strigîndu-l cu glasul morții la Călugăreni : — «Nu ne lăsaaa măria-ta !... Nu ne lăsa» ! — Sînt și eu om, Doamne, bolborosește cu buze uscate, fripte, sînt și eu numai un om. Părinte al meu, îndură-te și-ndepărtează de la mine paharul acesta...

Înainte de Căpriorul se lărgește valea Dîmboviței. Șleahul umblă mai slobod printre livezi și postațe cu fînațuri, ori prin nucet vechi. Norii se tăvălugesc din coamă în coamă, cenușii. Nu plouă. E umed. Frig. La un cot vede călărești înlemniți pe după trunchiurile nucilor, cu spatele la el. Galop scurt. Îl depășesc trei vînători călări. Ajung călărești din cercetare. Se întoarce unul bărbos, chior,

cu barba căruntă. Îl știe. Ion Teșilă, de pe undeva de la Bertea, îmblînzitor de cerbi, dar mai ales de urși.

— Păgînii, mări-ta.

Nu-i răspunde. Se uită la mîna încleștată pe suliță. Ion Teșilă a aprins lumînarea la căpătîiul moartei. Îi recunoaște degetele. Rădăcinoase.

— Ce zisăși, Ioane ?

— Păgînii, măria-ta.

Atunci aude poruncile hotnogilor, nechezatul cailor, tropotele, clinchetul armelor. Ridică stînga înmănușată, cu gestul cunoscut de toți cei apropiați. Spătarul Calotă Bozianu și paharnicul Radu Șerban îl iau între ei. Galopează pînă pe linia cercetașilor. Un dîmb. Pădure de fag pe stînga. Rariște în față și răscrucea. Șleahul mare al Tîrgoviștei, tras drept spre Mănești. Plin cu harabale, cirezi de vite și akingii pocnind din harapnice, împungînd pămîntenii și vitele cu vîrful lăncilor, azapi în burnuzuri de lînă neagră, vînturîndu-se pe lîngă convoaie — răscrucea drumului de țară care taie peste pădure din lunca Dîmboviței în a Ialomiței, la Șotînga și-n răscruce trei ode de ieniceri intrînd în careu de luptă, în vreme ce la aripi trec la trap două steaguri de spahii ai steagului galben. Între flancul drept al ienicerilor, încă nearticulați în careu și steagul de spahii care ocupă drumul spre Șotînga sînt încă cîteva clipe de nehotărîre. Își smulge sabia atît de brusc, încît Fatima se sperie, lăsîndu-se pe picioarele dinapoi. Aude huruitul vînătorilor domnești, aduși la trap de hotnogul Caloian, care-i cunoaște apucăturile.

— La Șotînga, paharnice Șerban. Curăță drumul, cercetează spre Pucioasa, vîră-i pe boieri și băjenari sub steaguri. Diseară ne-ntîlnim la monastire, la Dealu. Hai, spătare... Paharnice. S-arunci o straje pînă la Răzvadu în șleahul Ploieștilor.

Pornește la galop, urmat de cei zece cercetași, cu spătarul Calotă Bozianu, apărîndu-l din dreapta și răcnind bolóvănos sudălmi cumplite. Îl vede pe spătar holbat sub coif, cu nasul coroiat alb, cu bărboiul răsfirat de goană, rotindu-și sabia, calul spătarului, pag, ciulește și nechează, are fruntarul bătut în ținte de argint, pe urmă vede din vîrful dîmbului akingiii mînînd vitele cu sulițele, ori gonind pe urmele fugarilor care aleargă iepurește, unii spre lunci, alții spre codru — își cumpănește sabia în dreapta, o simte vibrînd, se așează în șa și abia cînd mai are o sută de pași pînă la locul gol dintre ieniceri și spahii, se eliberează de toate gîndurile și temerile, pe care le aude căzînd sub copitele iepei. Tot atunci vede zidul de scuturi al odelor de ieniceri aliniate umăr la umăr, cu iataganele la mînă. Pădurea de lănci a rîndurilor din

spate plecîndu-se peste rîndurile din față, acoperindu-le cu ariciul de oțel al vîrfurilor. Pe comandantul steagului de spahii, călărind un cal alb, galopînd astfel încît să-i cadă în spate, după ce va fi intrat între ieniceri și spahii. Sinan și-a lăsat străji puternice care să-i păzească coada, cîinele mișel, bivolul bătrîn și viclean. Fatima deapănă șleahul într-un galop lung. Îi pare rău că nu-l are pe Sultan. Acum. Trece la două lungimi de cal de cel dintîi ienicer, astfel încît să-i prilejuiască spătarului o lovitură piezișă de sabie, din stînga se reped spahiii, iar din spate se aude ropotul nimicitor al vînătorilor călări. O îndreaptă pe Fatima spre spahiii care-și încetinesc goana, nu destul de repede să nu intre cu caii în rîndurile din spate ale odelor de ieniceri.

— V-ați vîndut lui Michaly, feciori de iepe !

— Siktir !

Învălmășeală. Doi spahii ascunși după scuturile rotunde îl iau în sulițe.

— Ho, băăă, răcnește spătarul. Prinde în pavăză sulița din dreapta care se frînge.

El lovește scurt cu latul sabiei sulița din stînga, o apucă de lemn, smucește puternic și spahiul cade pe coamă, lăsîndu-și slobod gîtul de pe care alunecă apărătoarea de ceafă...

5

— Nu-i cinsti cu sabia măriei-tale. Acușica, dacă te răcorișI, lasă-i pe seama oștenilor.

Spătarul Calotă Bozianu îi înhață frîul și-l scoate afară din luptă. A simțit carnea spahiilor în lama sabiei. A răsturnat cîțiva cu cai cu tot. L-a hăcuit pe comandant, împlîntîndu-i vîrful în beregată. S-a răcorit ? Îi vine să urle. Ce înseamnă lupta asta sărmană, față de oștirea lui Sinan ? Față de principiul libertății ? Față de veșnica lui încălcare de către o putere care se măsoară cu veacurile ? Cu un gest sleit șterge lama de coama iepei. Undeva spre Teișul, ori poate spre Tîrgoviște, s-a înseninat. O dungă de cer, între lațele sumbre ale norilor. Spătarul Calotă Bozianu se ridică în scări.

— Io-te ia, măria-ta, se-nsuflețiră rariștile. Să juri că gorunii ăia băură apă vie, se deteră de trei ori peste cap și se făcură plăieși. Să vezi și să nu crezi.

Ies din luptă și ceilalți boieri. De pe muncel se vede cum vin din codru plăieșii, ori poate băjenarii, cu furcoaie și coase de luptă.

cu sulițe lungi de carpen și arcuri. Arcașii se opresc. Aici e vier-muială crîncenă. Vînătorii călări s-au încurcat la sabie cu spahiii. Formația de ieniceri luptă din mișcare, trăgîndu-se de pe șleahul Tîrgoviștei, atît cît să lase slobod călărașilor domnești duși la galop peste akingii de marele vistiernic Theodosie Rudeanu, care trece în goană, chiuind. Akingiii lasă harabalele. Dau dosul spre Tîrgoviște, cu burnuzurile fluturînd. Atunci închid arcașii șleahul cu un nor de săgeți, în vreme ce cosașii și sulițași coboară-n drum, din lunci ies alți pămînteni, cu furcoaie, ies și alții tot din codrii, din spate vin călărașii și soarta luptătorilor osmani se pecetluiește sub ochii lui. Îi place cum îi tălmăcește gîndurile paharnicul Radu Șerban. Sparge steagul de spahii, trece prin el cu roșii, răvășindu-l, își reface rîndurile și se duce la trap mare spre Șotînga, fără să se uite înapoi. Are nevoie de o mie de mîini care să-i prelungească voința, cu sabia, dar are nevoie, deopotrivă, de-o mie de cugete care să-i prelungească cugetul și să i-l transforme, în faptă. Își aduce aminte că azi dimineață marele vistiernic i-a spus cea mai răscolitoare veste. Printre condotierii toscani, este un locotenent Marco, leit Petre Cercel, poartă și el un cercel de aur cu rubin în urechea stîngă, stă pe lîngă Piccolomini, vorbește puțin, iar în deget are inel cu pecetea Țării Românești. Dacă locotenentul este Marcu, fiul fratelui său ? Și este, are intuiția clară, dureros de clară, a prezenței tînărului pe care l-a căutat cu ardoare, cu dragoste tristă, dacă este el pribeagul pe drumurile tatălui său ? L-ar vrea lîngă el, are o foame dureroasă de un al doilea eu, un eu tainic, căruia să i se poată spovedi, poate nu să i se spovedească, este prea tare să simtă nevoia confesiei, căruia să-i încredințeze gînduri legate de țesătura politică, ori o parte din treburile care nu pot fi încredințate sfetnicilor săi, oricîtă încredere îi cer aceștia, sau se obosesc să-i arate că merită. Nicolae Pătrașcu n-a ieșit încă din copilărie. Stanca este doar stăpînă de moșii, se-nvață greu să fie Doamnă, sau mai curînd nu are har de Doamnă. Tudora ? Tudora nu cere altceva decît să-i fie ibovnică. Atît. Simte golul din jurul lui, golul de la el pînă la boieri, dar mai ales de la el la căpitani ; golul acela bîntuit de sufletele înaintașilor, ale vechilor voievozi, golul dintre țară și devenirea ei, acolo unde stă singur, precum Răstignitul, stă singur în vreme și-n aburii neîntrupării, gîndurile de care el însuși se înspăimîntă.

— Io-te ia, măria-ta, ienicerii stau neclintiți, nu prea le dă mîna vînătorilor să-i spîrcuie și ridică unul steagul alb... Ce-i facem, că-i aduce boier Rudeanu pe akingii între sulițe : Huo, ian te uită, ia...

Inainte de a vedea ce-i arată cu sabia, spătarul pleacă la galop mare. Dincolo de șleahul Șotîngii i se pare că intră în pămînt cîteva coifuri de spahii. Pune pulpă. Se îndreaptă în buiestru spre odele de ieniceri de care se izbește în goană un atac al vînătorilor călări. Ridică stînga, cu degetul mare în sus. Crainicul Sfetea sună prelung intrarea sub steaguri și încetarea luptei. De sub lunca sfîrlogită, udă, de pe sub codru, pîlcuri de pămînteni mînă oșteni turci. In rariște zac cai sparți de suliță, ori de coasă. Unii încearcă să se ridice, nechează jalnic, își lasă capetele în fînațul îngălbenit. Zac spahii, răsturnați pe lîngă cai, zac și cîțiva călărași, tăiați la beregată. Theodosie Rudeanu se întoarce în buiestru, cu tăișul sabiei încă roșu de sînge. Știe că marele vistiernic a uitat dinadins să-și șteargă sabia. Ies de pe un drumeag carele de băjenie trase de cîte două perechi de boi. Unde-au stat ascunși băjenarii ? Cînd au putut ajunge aici, lîngă șleahul Tîrgoviștei ?... Ienicerii. După scuturi. Cu iataganele la mînă. Apărați de sulițele rîndurilor din spate. Organizați într-un careu neclintit. Cu morții scoși în fața rîndurilor. Cu răniții la mijloc. Cu tuiurile sus. Marele vistiernic așează călărașii în semicerc. Acolo sînt îngrămădiți akingiii, Pămîntenii se înghesuie pe lîngă ieniceri. Se înghesuie să-l vadă.

— Hai Floare, că-i măria-sa !

— Săru'mîna doamne !

— Să trăiești, măria-ta ! Venirăm !

Vorbesc unii cu alții. Se strigă. Muierile aprind lumînările de ceară. Miroase și a tămîie. E una cu port de cojancă, duce o cățuie, e călare pe-un cal șarg, are arc, tolbă cu săgeți, sabie, e despletită, închină cățuia în cele patru zări și cîntă, descîntă :

Scoală dragule, scoală,
Cu ochii privește,
Cu mîna primește,
Că eu am venit
Cînd am auzit
Că ești călător,
Cu roua-n picioare
Pe calea cea lungă,
Lungă fără umbră...

Trece la pas în șaua de lemn. Oștenii își trag caii. Îi fac loc. Se descoperă. Femeia trece pe lîngă el. Îl privește dintr-o altă lume, îndepărtată și tulbure. Îi spune peste umăr :

— Tu ești balaurul cu nouă'ji nouă de capete, nesătul, cu limbi înfurcate, nebun, pe-o nară verși flăcări, pe cealaltă venin,

ptiu, ucigă-te crucea, ce ochi ai, diavole, Satana, lipitură de noapte, de miezul nopții, de cîntarea cocoșilor, de vărsatul zorilor...

Cojanca trece despletită. Singură. Rămîne în el privirea verde, îndepărtată, tulbure, dureroasă. Iese dintre ieniceri un başbuluc-başa în zale. Strigă :

— Sînt Ahmet Muhtar, am douăzeci și două de răni, sînt sărac, nu m-am atins de oamenii locului, bani cu camătă n-am dat, cred în Allah, pe cei învinși nu i-am călcat în picioare, vitejia am cinstit-o, dreptatea aș fi cinstit-o, dar n-am găsit-o pe acest pămînt.

— Hey, hey ! strigă în cor ienicerii.

Nu se poate desprinde de trecerea cojancii. De privirea halucinată. Știe pînă la saturație pe cine bocește, pe cine-l caută și nu-l găsește femeia care tămîiază zările. Îl ia un frig pe șiră, îi clănțăne dinții și abia-l vede pe ienicerul Ahmed Muhtar, care-l strigă și-i cere jurămînt pe coran «*Coran haki itciun*», că le va spune adevărul, ca un oștean viteaz și neînfricat, altor oșteni viteji și neînfricați... Lui îi bat în frunte, încinse, cuvintele profetice «Tu ești balaurul cu nouă'ji nouă de capete, nesătul, cu limbi înfurcate, nebun, pe-o nară verși flăcări, pe ailaltă venin, ptiu, ucigă-te crucea, ce ochi ai diavole, Satana, lipitură de noapte, de miezul nopții, de cîntarea cocoșilor, de vărsatul zorilor»... Știa, dar nu i-o spusese nimeni, răspicat. Nici măcar popa Stoica. Nici măcar el însuși. Își dă seama de tăcerea de moarte care-l înconjoară. Ahmet Muhtar, în cămașa de zale, cu scutul la piept, scut rotund cu fond purpuriu pe care sînt încrustate arabescuri galben-aurii și verzi, poate smălțuite, cu coiful turtit, cu iataganul pe care nu s-a uscat sîngele, la mînă : — altfel nu ne clintim din rînduri, ne batem aici pînă cînd va cădea cel din urmă ienicer. Sîngele ce trebuie să curgă, nu poate rămîne în vine !...*Akagiak can damarde durmaz !*

— *Akagiak can damarde durmaz !* repetă în cor bărbătesc și crîncen, ienicerii.

O asemenea oaste i-ar trebui. S-o aibă în cetăți, nu s-o adune de la cîmp, ori de la oi, ori de pe moșii. Ridică mîna stîngă :

— *Coran haki itciun,* spune sleit !

Ahmet Muhtar îi cere în numele celor trei ode de Bursa să-i înroleze în armata lui, să le lase armele, uniforma, tuiurile, credința și să nu-i silească să lupte cu osmanii măritului padișah. Jurînd pe sabie că vor împlini toate cele cerute, se vor lupta și la nevoie vor muri pentru el. Stă în șa, nemișcat, apăsat de hotărîrea tragică împietrită pe trăsăturile ienicerilor de Bursa. Știe cît fanatism și cîtă mîndrie s-a scurs în sufletele lor din această cetate

smulsă bizantinilor de Orhan Gazi, al doilea sultan otoman, din amintirile pline de glorie sălbatică adăpostite în zidurile Marii Geamii, Ulu Cami, tapisate cu înțelepciunile caligrafiate de Mehmet I, Mustafa Efendi, ori Yesari. Vede prin transparența irizată a cerului albastru, minunata Yesil Camii — Moscheea verde, cu fațada ei de marmoră roz și albă acoperită de arabescuri, cu sălile de meditații ale vechilor sultani, cu mihrapul placat în faianțerie albă, neagră, albastră, aurie și mai ales cu acel Yesil Türbe — Mausoleul verde, unde el însuși a meditat la soarta trecătoare a puterii, lîngă mormîntul lui Celebi Mehmet, fiul lui Bayazit Ildîrîm. Toate astea și altele, biblioteca lui Orhan, de la moscheea acestui sultan, soldat și cărturar, moscheea lui Ildîrîm Bayazit, ori a lui Muradiye — toată istoria osmană veche, pură, fanatică, istoria unui popor de soldați crunți, clădită pe ruinele Bizanțului, tot ce pe el, călătorul, l-a strivit, înspăimîntat și încîntat, gîndindu-se încă de pe atunci, la astăzi și la mîine, toate acestea le vede în ochii ienicerilor de la Bursa, vede munții de la Uludag și cîmpiile pustii, caravanele de cămile și păstorii de capre, bazarul cu forfota negustătorilor din Asia, India și Egipt și-nțelege de ce pe obrazul spîrcuit al lui Ahmet Muhtar curg lacrimile. Se stăpînește greu. Întreabă cu glas puternic :

— Ce părere aveți, vitejilor, despre akingii ?

— Ay, ay ! se tînguie ienicerii.

— Ce părere aveți voi, oștenii, despre acești corbi de pradă, care ucid pruncii și muierile, care necinstesc acoperișul care-i adăpostește și masa la care se ospătează, ce fel de oșteni sînt aceștia care se-nbogățesc, în vreme ce voi vărsați sînge ?

Liniște. Se ridică în scări.

— Iată judecata mea de stăpîn al acestor locuri, domn și voievod. Akingiii să fie ridicați în furci, aici în marginea șleahului. Să știe tot trecătorul cum răsplătește Mihai voievod, moartea cu moarte.

O spune turcește, fără să se uite la cei hărăziți pierzării. Se uită în ochii lui Ahmet Muhtar.

— Apropie-te, viteazule. Ridică iataganul.

Își trage sabia. Îi lipește tăișul de lama lată, roșie de sîngele pămîntenilor.

— Doamne, apără-ne ! spune cineva.

— Milueste-ne !

El însuși se cutremură. Stă o clipă în cumpănă. O singură mișcare scurtă spre beregata celui care se uită la el dintr-o altă lume, cu ochi de om și de oștean încrezător în cuvîntul altui oștean.

— Vă iau în slujba mea de voievod pe cinci ani, după care veți fi slobozi să vă duceți unde veți voi ; ori unde veți vedea cu ochii. Cetatea voastră va fi Tîrgoviștea. Vă veți rîndui de strajă trupului meu, coconilor mei, doamnei mele, sfetnicilor mei și cetății mele, mulțumindu-mi mie pentru viața, hrana și cîștigul vostru. În semn de cinstire, pentru vitejia voastră, să rămîneți cum veți voi voi înșivă... Amin !

Ahmet Muhtar face o mișcare scurtă, atît de repede încît vînătorii din gardă strigă :

— Apără-te, doamne.

Îi sărută cizma. Ienicerii spun în cor :

— *Aferim ! Iuzung ac olsun !* Prea bine ! Fața ta să fie albă și strălucitoare !

Poruncește ca spahiii prinși (dintr-o rîpă iese spătarul mînînd din spate trei spahii pe jos) să fie trimiși popii Stoica, iar două căpetenii dăruite craiului Jigmond Bathor, atunci cînd s-o afla înconjurat de căpitani.

— Iar tu, Ion Teșilă, că te luptași vitejește, tu, fătul meu, după ce-i ridici în furci pe lotrii ăștia, auzi tu, Teșilă ?...

— Aud, măria-ta ! Nu-mi vine la îndemînă, da' aud !

— Tu să rămîi cu ienicerii și să-i duci la monastire la Dealu. La noapte să fii la monastire cu ei. Să mă cauți, să mă scoli și din somnul morților și să-mi spui c-ai venit.

— Mă văzui și baș-buluc bașă de ieniceri, doamne.

— Și Satana de te-ai vedea, ori însuși Belzebut, tot pe mine mă slujești, Teșilă. Auzi ?

— Aud și mă-nchin la voia măriei-tale.

Trece prin fața odelor rămase în spatele scuturilor.

— Cinci ani, șoimule, strigă cineva din rînduri.

Vine la trap marele vistiernic Theodosie Rudeanu, își alătură calul și-i spune :

— Ești înțelept precum Solomon, doamne. Tălienii au să ducă vestea asta în toată Evropa.

Nu-l ascultă, mîrîie rău și aude cum crește-n el, cu nouă'ji nouă de limbi înfurcate, balaurul nesățul, nebun, lipitură de noapte, de cîntarea cocoșilor, de vărsatul zorilor.

6

Se scurge înserarea pe zarea fumurie, o înserare mucedă prin care răzbate din cer o trîmbă de lumină sîngerie poleind cu aur turlele și cupolele Tîrgoviștei. Spre codrii monastirii Dealu și spre

Teișul se cheamă buciumele. Tînga spage burnița, se încolăcește pe trunchiurile cenușii ale gorunilor, trece pe sub norii de cîlți și-l învăluie dureros, venind mereu împrospătată, ca și cînd buciumașii și-au pus în gînd să-i destrame gîndurile și în locul lor să-i bată sub coif chemările astea tînguioase, pline de amărăciuni vechi și de-o bucurie sleită. Buciumașii necunoscuți, ascunși în codrii, cu ochii pe Tîrgoviștea domnească știu ce-i așteaptă pe la casele și-n ogrăzile despre care-au cisluit la focurile băjeniei. Pustiul. Trage de frîu. Ascultă recules. Abia acum înțelege glasul buciumelor. Îi este și teamă și rușine să-și ridice ochii la zidurile Tîrgoviștei. Trîmba de raze cade pe steagul verde, agățat acolo, unde din veac a fluturat steagul Basarabilor. Stă în șa, zgribulit sub mantia de camelot, vede străjile de ieniceri la zidurile acestui sălaș al Țării Românești, vede gurile negre ale tunurilor, vede tîrgul stînd sub nucii coșcoviți înainte de soroc, tot ce vede îl doare și-l răscolește, îl dor neputințele lui, ar vrea să plece la galop, să sară zidul din goană ca-n poveștile cu Făt-frumos — își mușcă vîrful mustăților, pune pulpă și o ia la trap ușor, astfel încît să ocolească cetatea pe la miazănoapte, să treacă Ialomița prin vad și să doarmă la noapte la sfînta monastire, lîngă trupul tatălui său. Mai mult, simte nevoia să le șoptească dușilor de pe lume că s-a întors. Mai mult, simte nevoia să-și spună sieși că s-a întors și că-n întoarcerea asta stau semne ale viitorului, că întoarcerea asta are alte semnificații decît un fapt de arme, un crug al războiului cu soarta mereu schimbătoare, că de data asta este o cumpănă a vremii pe care el, Mihai voievod, o pleacă deliberat, pentru că prin trîmba de raze care cade fosforescent și radios peste Tîrgoviștea voievodală, el vede foarte limpede, c-o dureroasă limpezime, zidurile Constantinopolului împărătesc și pînă acolo își vede destinul legat de toată lumea dunăreană și balcanică, fără care această întoarcere n-ar însemna decît o clipă pieritoare și-atît.

Atunci cînd norii închid gura de rai prin care răzbătuse lumina poleitoare și limpede, cînd cenușiul înserării învăluie cu scame donjoanele și turlele cetății, știe, c-o spaimă abia stăpînită, că și-a descoperit sieși o nouă dimensiune. Că gîndul palid, abia mocnit, alungat în ceasurile de răgaz, a lucrat tainic, la adînc, și-a tras puteri din seve pe care și le bănuiește mustind încă din tinerețe, cînd Nikifor Parasios îi citea și interpreta «Strategiconul» alcătuit de generalii împăratului Maurikios, sau «Tactica» împăratului Leon cel înțelept. Cînd Andronic Cantacuzin îi vorbea cu lacrimi în ochi de lumea Bizanțului, de acea lume tainică a spiritului roman care-a cucerit pînă și pe tracii care-și ziceau geți și trăiau aici, pe văile apelor coborîte de el în fruntea oștirii, nu să se-întoarcă în scau-

nul tatălui său, ci să vadă în toată strălucirea lor împărătească zidurile Constantinopolului și alte ziduri încă neclădite, cu temeliile înfipte adînc în cugetul lui.

Trece la trap bătut, cu pleoapele întredeschise.

— Privește, măria-ta, spune marele vistiernic Theodosie Rudeanu, alăturîndu-și calul înspumat. Sinan te primește ca pe domnul său.

Deasupra crenelelor cetății se bulbucesc gogoloaie de fum alburiu. Vede ghiulelele de tuci înroșit țîșnind pe gura tunurilor. Le urmărește traiectoria curbă, exact așa cum este desenată în cărțile lui Tartaglia. Trei din ele cad la cîțiva zeci de pași, într-o baltă în care se înfundă sfîrîind. Odată cu plesnetul, răzbate și bubuitura. Unul din călăreți chiuie. Altul strigă măscări. Theodosie Rudeanu ca să-l lingușească, îi vorbește de Sinan, cu toate că știe, la fel de bine ca și el, că Sinan gonește spre București, nefiind atît de neîndemînatec încît să se lase împresurat într-o cetate atît de îndepărtată de temeiul puterii lui. Ascultă bubuiturile dezlînate, abia răzbătînd peste Ialomița, înăbușite în burniță și nori, dar mai ales ascultă glasul acela din adîncuri, nelimpede și învăluit care se prelinge în el, aburindu-i gîndurile, amețindu-l cu mireasma lui sălbatică și otrăvitoare.

7

Pîclele nopții cad peste cetate, afundînd-o în neființă. Clipesc palid cîteva lumini. La Turnul Chindiei, poate la intrarea palatului domnesc și deasupra odăii străjilor, la poarta mare. Trece un spulber de vînt pe deasupra turlei monastirii Dealu, șușuind sub șiță, făcînd să se zbată frînghiile clopotelor și să țiuie arama. Stă învelit în pelerină, fără coif, i se lipește burnița de gene, privește cetatea scufundată în tăcerea spăimoasă, îi este frig și-l mușcă singurătatea. Departe în șleahul Măneștilor se văd puzderie de lumini licăritoare. S-ar părea că serenissimul și-a oprit oștile acolo, legînd tabără și aprinzînd focuri. Un glas de jos, din gaura neagră de sub turlă :

— Unde-i măria-sa ?

Simion, din ușa monastirii :

— Cine ești ?

— Hotnog în oastea măriei-sale Ștefan Răzvan.

— Ce vrei ?

— Nu pot să strig în gura mare.

— Atunci așteaptă.

Se înfioară. În turlă miroase a aramă coclită și a lilieci. Iată-l aici. Din nou aici. De data asta atfel, cu totul altfel decît în toate revenirile lui. Decît atunci cînd, bănișor de Mehedinți, venea să se închine la mormîntul tatălui și strămoșului său, Radu cel Mare, travestit în negustător. Ori cînd se întorcea în gînd și în vis, pribeag fiind în insule, ori învățăcel pe lîngă unchiul Iani, ori martor al planurilor de reînviere a strălucirii bizantine, țesute inteligent de Andronic Cantacuzino. Luna albă pribegea peste terasele de marmoră ale palatului din Peramatis, mirosea a mirt înflorit și din lăptoasele zarișt ale neființei se întrupau vii gîndurile acestui bărbat plin pînă la saționetate de un singur gînd : Bizanțul... Da, Bizanțul ! Nu cum îl vede Andronic, ori Dionisie Rally, închis între zidurile vechi, sălaș de negustători și artiști, ci Bizanțul lui, slobod din Moreea pînă-n Albania și Macedonia, pînă-n Epir și Adriatica, cu cetatea Belgradului veghind vărsarea Savei în Dunăre, cu Țările Românești slobode la Dunăre — ah, Marco, locotenentul venit cu Piccolomini și fiul său Pătrașcu, prea mic să poarte o coroană, — și dincolo de Bosfor, reînviate cetățile vechi de la Manisa, cu stînca tragică a Niobei, Smirna cu Agora și Parosul construit de Lysimac, cu băile zeiței Artemis și mormîntul lui Tantal, acolo unde ei doi, Nikifor Parasios și el, cel de-atunci, și-au jurat, sub cerul înstelat, copleșiți de măreția locurilor, să nu aibă odihnă pînă cînd unind inteligența cu lucrarea spadei, politica și aurul, cu răscoalele balcanicilor n-au să reclădească din cenușă gloria acestei lumi, pe care, ajunși cu caravanele lui Andronic la Pergam, au retrăit-o pînă-n zonele sublimului. Vede aevea inscripția de la Asclepieion : «În numele lui Dumnezeu, intrarea morții este interzisă». Și templul lui Esculap, ori templul Atenei, din granit roșu cu izvorul sfînt, ori teatrul uriaș de lîngă templul lui Dyonisos, de unde, seara, ochiul se cufundă în reveria de aur verde-albăstriu a ținuturilor egeene. Își strînge mantaua caldă pe lîngă trup. Clipesc palid cîteva lumini în Cetatea de scaun a Tîrgoviștei. De jur-împrejur, întunericul orb, de smoală topită, curgîndu-i în suflet. Tresare. Se mișcă frînghiile. Șerpi lungi, fîlfîitori. Cel dintîi dangăt izbindu-l sub frunte. Dangăt grav, arama vibrînd profund, al doilea dangăt și altul, toate trei clopotele cîntînd dintr-o dată, spărgînd întunericul, răsturnînd valuri sonore, mereu valuri sonore, turla monastirii vibrînd ea însăși, toată noaptea vibrînd și dincolo de dangătele clopotelor, buciumele dinspre Teișul și Aninoasa, dinspre Gorgota și Răzvadul, buciume, corni de zimbru și focurile. Sute de focuri izbucnind pe zare, ca la o poruncă tainică, sute de focuri apropiindu-se parcă, legănătoare, huruit de

telegi și nechezat de cai, apoi făcliile, sute și poate mii de făclii, sîmburi de lumină de jur-împrejurul monastirii, în valea Ialomiței, tropote de cai, mereu tropote de cai, tulnice și buciume și corni, clopotele mereu clopotele, toată noaptea smulsă din ea însăși și turla monastirii legănîndu-se deasupra acestei lumi străluminată de făclii, de focuri, plină pînă la saț de dangăte și chemări, apoi douăsprezece făclii în fața porților monastirii și-o vestire aspră de trîmbiță...

...Se teme de setea lui de singurătate. De această chemare lăuntrică necunoscută și tainică, din care se-ntrupează un Mihai necunoscut, un alt bărbat decît el însuși, plin de întrebări chinuitoare, învăluit în vise de strălucire, în care strălucirea nu fruntea lui o încununează, ci acest gînd înfipt în el îndărătnic, libertatea Balcanilor. Cînd Amurat i-a dat sangiakul și cuca, la ieșirea lui cu pohfală de la Topkapi Saray, l-au așteptat chervanagii morovlahi de prin părțile Narentvei, erau cu ei și doi cătunari, cel mai vîrstnic fiind Păcurar Ion, cu care avusese negoațe de vite în vremea boieriei. I-a strigat din haraba : «Să trăiești, măria-ta. La o nevoie adu-ți aminte de noi, că și noi ne-om aduce aminte de măria-ta». Îl vede foarte limpede, în sumanul negru, cu căciulă neagră, cu sabia la brîu, cu pistoalele înfipte în șerpar, stînd deasupra mulțimii, bărbos, mustăcios, cu obrazul crestat și se-ntreabă dacă vedenia asta nu i-au trimis-o cei îngropați aici, sub lespezile reci, ca o izbăvire, ori ca o proorocire.

De afară răzbat poruncile paharnicului Șerban. Era el cel cu doisprezece făclieri, ca doisprezece apostoli. Turcii n-au îndrăznit să urce spre Pucioasa. Paharnicul a găsit șleahul plin de butci boierești, de turme și rumâni de la Golești și Găiești, ba și de cojani de pe Vedea și Teleorman, de familiile roșiilor din căpitănia Roșilor de Vede. Zice că i-a-ntrebat un' să duc și băjenarii i-au răspuns : «acasă un' să mergem, că-l răzbi vodă pe Sinan». «De unde știți voi una ca asta», i-a mai întrebat. «După semne», i s-a răspuns. Olăcarul lui Ștefan Răzvan spune că i se-nchină nepotul său, Marco. Învățatul Pigaffeta s-a-mbolnăvit. Tușește. Îl dor oasele. Că Zamoyski și-a pornit trupele spre Camenița, lăsîndu-l pe Potoki pe lîngă Ieremia. Hanul a trecut Nistrul după ce-a ars ținuturile Lăpușnii și Orheiului. I-a căzut om de credință la scară, venit prin secuime de la Hotin. Un anume prieten al măriei sale, a ajuns cu bine la Ostrog, de unde, printr-un meșter tipograf din Kiev, venit la Kolomea cu treburi, i se-nchină cu smerenie, Nikifor. Ce destin îl cheamă pe Nikifor dincolo de lumea lui grecească plină de umbre uriașe, în această altă lume din miază-

noapte ?!... Stă îngenuncheat lîngă lespedea lui Pătrașcu. Înăuntru miroase încă a ud de cal, a baligă și curelărie. Spahiii și-au ținut caii aici. Ei au dormit prin chiliile monahilor. E frig umed. Cineva a aprins lumînări în fața icoanelor. Cine putea aprinde lumînări aici ? Atunci cînd s-au arătat cercetașii lui la creastă, spahiii au coborît la galop coasta, gonind spre cetate ? Sfinții luminați la picioare, cu ochii umbriți, stau în nemișcarea lor înțeleaptă și veche... Iartă-mă Doamne, c-am adus în sfîntă casa ta, gîndurile mele lumești. Dacă vulpoiul de cancelar s-a întors din Moldova, nu s-antors din dragoste pentru mine, ori pentru cumnatul lui bicisnic, acest serenissim de care mi-e milă și căruia nu-mi vine să-i plătesc, așa cum mi-a plătit-o el. S-a-ntors de frica Evropei, dacă cineva se poate teme de această Evropă, niciodată unită în fața primejdiei, dezbinată și-nchisă cu fiecare rege în țarcul lui — iartă-mă Doamne, și nu mă osîndi...

— Nu pentru asta te osîndesc, fiule !

— Atunci pentru ce, stăpîne ?

— Pentru lăpădarea de ai tăi fi-vei osîndit, acum și-n vecii vecilor, măria-ta.

Își ridică fruntea de pe lespedea umedă sub care-și doarme somnul de veci tatăl său. În ușile împărătești, poleit în barba albă și-n pletele argintii căzute moale pe umeri, Dumnezeu. În rantie monahicească, înalt pînă-n tîmpla ușilor și orb. Pășește în întunericul fîlfîitor al naosului, bănuitor, cu mîinile întinse.

— I-am auzit plecînd, anticriștii, și-am auzit buciumele și glasul pămîntului și-am știut că te-ai întors să-i spui tătînelui măriei tale că nu-i lași oasele de izbeliște.

— Dumneta ai tras clopotele, părinte ?

— Eu !

— Ești singur ?

— Singur, măria-ta. Am o tainiță, n-o știu decît eu. Și-ai s-o știi măria-ta, dacă juri. E taina sfintei monastiri, lăsată din călugăr orb, în călugăr orb, de la întemeiere și de la Țepeș.

Pășește ușor, neauzit cu tîrlicii și, înainte de a se putea ridica, îl ajunge. Își pleacă mîinile, miros a azimă, a ceară și-a miere, și-i cuprinde obrazul în palmele scorțoase. Îi aleargă cu degetele pe găvane, pe tîmple, parcă i-ar întinde pe față o pînzătură subțire.

— Leit... Dacă m-ar fi ascultat, dac-ar fi ascultat altceva decît țiterele sfetnicilor săi străini, n-ar zace astăzi pe fundul Bosforului, hrană peștilor. Măria ta să mă asculți, c-am ieșit la vedere în noapte de cumpănă și l-am împînzit și l-am curățat de păcate pe tatăl măriei-tale și sînt aici din porunci vechi, stră-

vechi, sînt zidit în piciorul sfîntului lăcaş, ascult ce vorbesc noaptea voievozii, tatăl măriei-tale cu moşul moşului măriei tale şi moşul moşului măriei tale cu cel crîncen, neiertatul şi neîmpînzitul, neblagoslovitul şi necuminecatul, de sînge lacomul, aflat acum în crîncena durere a sufletului, rătăcitor în hăuri şi neogoitul, pe care-l strigă din nefiinţă tăiaţii şi spîrcuiţii şi pruncii lăsaţi orfani şi muierile văduve şi cei traşi în ţeapă, ori hăcuiţi cu sabia, să mă asculţi că eşti om, supus păcatului şi amăgirilor şi deşertăciunilor, că nimic n-am adus pe lumea asta şi ce-i putem da decît smerenia întru cei mulţi, că ei sînt întru Domnul, acum şi-n veacul veacului, amin.

Bătrînul orb ieşit din zidurile monastirii are ochii vii, oţelii, şi-a ridicat sprîncenele sub care păreau goi la început, acum îi simte sfredelitori şi grei, ca şi cînd călugărul ar vrea să-l îngenuncheze, să-i treacă gîndurile şi să-l supună. Îl pătrunde o sfîrşeală o leşuială, o sete de alteeva, un somn al voinţei, o amorţeală a trupului. Litania cade în el, despărţindu-l de el însuşi. Îi este dintr-o dată frică de ochii oţelii şi-o spaimă oarbă îi încleştează fălcile, simte pe frunte şi-n grumaz o fierbinţeală aromată, ca şi cînd s-ar afla într-un codru de pin, apoi o uşurare în el tot, o desprindere lină şi ameţitoare, o bucurie luminoasă şi fulguită, este foarte tînăr, aude Oltul şi în cerul albăstrui, de primăvară, muntele Cozia veghează înălţimile în care zboară spre miază-noapte, tăcute, stolurile de cocori. Albinele trec şuvoind prin ziua de primăvară, poate să fie prin mai, el îşi lasă calul jos în pajişte şi urcă spre chilia săpată în piatră la sihăstria din Cornetu, vede cotul Otului, azi-noapte a dormit la Cozia şi-acum aleargă la Sihastrul Daureţiu, cel care din zece în zece ani, în noaptea Învierii, tămăduieşte binecredincioşii după ce-i botează a doua oară în Izvorul Bunei Vestiri, ţîşnit ferbinte de sub ţîţa stîncii.

— Lumina adevărului vine atunci cînd te-ai întors la tine însuţi, Dumnezeu fiind Unul, Desăvîrşitul. Treimea cea de-o fiinţă de la care toate au purces odată cu cuvîntul. Kalaha. Deshala. Sat. Avidya. Mahat. Aude limpede foşnetul valurilor şi-l înţeapă în nări mirosul de alge şi scoici, briza mării cîntă în palmieri, ştie că el se găseşte la Narlikuyu, pe coasta Mediteranei, lîngă Fîntîna înţelepciunii, aproape de termele frumoaselor şi celibatarilor, vegheate de cele trei zeiţe goale, din mozaicul rămas de la cei vechi : Hera, Atena şi Afrodita şi citeşte din nou : »Cei care beau din această apă, au să se facă mai înţelepţi, au să trăiască mai mulţi ani şi au să devină mai frumoşi, dacă sînt urîţi». Alături,

Daureţiu în burnuz, alb, cu ochii închişi, privind în sine, şoptind : Kalaha, numără ! Deshala, arată !

Trece pe uliţă, la galop, un pîlc de spahii de Iskenderun, în burnuzuri roşii. Vînt rece.

— Te căutai, măria-ta. Ştiui că venişi să te-nchini la picioarele măriei-sale Pătraşcu.

E singur în naos, în jilţul voievodal, lumînările au ars pe jumătate şi-n pronaos, în zale, boier Preda Buzescu, c-o făclie în stînga, fără arme.

8

În biserica Sfîntei monastiri se încheagă rece alt adevăr, pe care nu poate decît să-l recunoască, aşa cum l-a adus Preda Buzescu, de afară, din lumea aspră şi necruţătoare a vămuitorilor de capete domneşti. Poate nu l-a cunoscut niciodată pe jupan Preda Buzescu. S-a aşezat pe scăunelul tapiţat cu urşinic sîngeriu pe care-şi reazemă picioarele Doamnele ţării, cînd ascultă slujbele, ridicîndu-şi poalele cămăşii de zale. A înfipt coada făcliei între două lespezi. Şi-a scos coiful, punîndu-şi-l alături. Nu seamănă nici cu înţeleptul Daureţiu, nici cu nobilul Andronic Cantacuzin, coborîtor din viţă împărătească. Nu seamănă decît cu el însuşi. Cu jupan Preda Buzescu, căpetenia neamului de peste Olt, acolo unde Mihai voievod a început să fie ce este astăzi. Jupan Preda Buzescu, îşi mîngîie barba înspicată alb, miroase a cal şi-a usturoi, are mîinile mai mult dedate cu frîul calului, coada harapnicului şi straja săbiei, decît cu mătăniile şi filele «Strategiconului» ori ale «Isopiei». Oricum e foarte viu şi-l cheamă cu glas voit blînd spre acele adevăruri care l-au năvălit de cum l-a văzut în uşa bisericii.

— Avui de cînd mă ştiu o ţinere de minte mai harnică, decît ăl mai harnic răboj, măria-ta.

— Sîntem prea singuri, cu Dumnezeu şi răposaţii, ca să-mi zici «măria-ta».

— Taman de aia... Cînd o să ne baţi la uşe, Doamne fereşte, tot măria-ta am să-ţi zic. Dovedişi tutulor că te născuşi din osu lui Radu de la Afumaţi, care bătu în trei ani douăzeci de războaie, cu agarenii şi sangiacii, cu domnişorii poftitori la scaun, cu Ştefăniţă, feciorul lui Ştefan cel Sfînt de la Moldova şi care-şi lasă capul în biserica Cetăţii la Rîmnicu Vîlcii, sub sabia lui Neagoe vornicul şi Drăgan postelnicu, el şi feciorul lui, Vlad.

— Te-ascult cu luare aminte, domnia-ta.

— Ascultă-mă, că nu-ți merse rău cînd ne ascultași pe noi, ai mai apropiați, slugi și rubedenii și prietenii măriei-tale. Că și Radu de la Afumați tot peste Olt își căta scăparea, la Craiovești și-acolo o și găsea, dacă nu-l ajungea sabia neprietenilor la Rîmnic. Că nimic nu-i merse în plin decît după ce-nțelese crugul vremii și se-ncuscri cu boierii de peste Olt, cum ești încuscrit măria-ta. Și-mi adusăi aminte, cînd călăream încoace și-i ascultam pă unii și pă alții mirîndu-se că-ți adusei păgîni pentru straja trupului tău, păgîni dintre cei pă care-i sprijinirăm în paveze la Călugăreni, Doamne iartă-mă de gîndul ăl rău, îmi adusăi aminte și de alți domni și de alte întîmplări, că la anii mei, dacă nu mai dau de la rădăcină, număr domniile pe deștele de la amîndouă mîinile, pe-a lui Moise Vodă mi-o istorisi tata, Dumnezeu să-l ierte — că pieri Moise Vodă la Viișoara în luptă cu Vlad Vodă, feciorul lui Vlăduț, care Vlad se-necă din jos de București și-l știe lumea de Vlad Înecatul, apoi fu domn Vlad Vintilă de la Slatina, tot fecior al răposatului strămoșului măriei-tale, care doarme somnul drepților colo, sub lespede, Radu cel Mare, de-i zicea Io Braga Voievod, care-i sluți pe boierii neprieteni chiar în tabăra lu Aloisiu Gritti de la care așteptau mîntuirea. Eu mergeam pe treisprezece ani, călăream un tretin cînd mă luă tata la vînătoarea lu Vodă. Vînătoare de cerbi și alte vînaturi mai mari, pe lîngă Craiova, pe malul Jiului. Se-mpăuna pe lîngă Braga Voievod, Momce logofătul, cumnat cu domnul său. Îi gătise cort și ospăț, ceterași și butii cu vin, roabe țigănci și turcoaice, să-l slujească și îndestuleze. Eram tînăr, îmi plăcea vînătoarea. Tata-mi adusese un coantăș verde și-o șa arăbească. Aia de la Strejești, de-o țin în odaia armelor.

— Roșie !

— Roșie, din piele de cămilă. Tata zise să nu mă țin lîngă vodă, că nu se cade. Nu eram încă paj și nici nu mă-nchinase la curte, lu Vodă. Mă ținui, că nu mai văzusem vînătoare domnească. Vodă sta în sihlă, călare, gata de goană, că se auzeau cîinii mînînd cu glas, prin codru. Atunci s-au prăvălit asupra lui chiar slujitorii lui Momce, un arvat chior și-un ungurean bărbos, lovindu-l din goana cailor cu sulițele. L-a prăpădit Momce logofătul, pe cumnatul său, Vlad Vintilă Vodă. L-am apucat pe Radu Paisie. Îi merse bine, pînă trecu de sub ascultarea turcilor, la prieteșug cu neamțu. Poate se lăsă și după sfaturile lu Petru Rareș de la Moldova. Și ce nu izbuti Laiotă Basarab cu boierii pribegi din Ardeal, izbuti sultanul, aruncîndu-l în surghiun la Egipt, de unde nu i se mai întoarse nici numele.

Jupan Preda Buzescu are, pe lîngă memorie, o uluitoare cunoaștere a genealogiilor domnești din acest veac. Știe toate rubedeniile domnilor, toate rivalitățile dintre casele boierești, dar mai ales știe care dintre partidele boierești au triumfat asupra domnilor, triumf care s-a încheiat întotdeauna, cînd lupta a fost armată, cu descăpățînarea voievodului, iar atunci cînd a fost diplomatică, cu aruncarea lui în surghiun. Și locuri de surghiun, în împărăție, berechet. Începînd cu Rodhosul și isprăvind cu Itiopia. Vînos și ațos, puțind a usturoi și-a blănuri, mestecînd vorbele, obsedat de aceste tăieri de domni, jupan Preda Buzescu îl trîntește fără milă, din slava aurită a gîndurilor, în realitatea crîncenă a domniei la Țara Românească.

— Te ascultai cu smereneie, domnia-ta. Pildelor cu tăierea domnilor le-aș putea întoarce pildele cu tăierea boierilor de către domni. Cîteva sute numai Țepeș. Vreo două sute Mircea Ciobanu, acu douăzeci de ani. Eram flăcău și prinsăi vestea într-un han la București.

— Cînd se-ntoarse din surghiun, de la Itiopia, doamne, ori de unde fu surghiunit, că nu-mi mai aduc aminte.

Bătrîn viclean... Știe. A pierdut. Aici a pierdut, înainte de a începe.

— Nu în tăieri și zavistii stă adevărul, postelnice Preda.

— Mă supun poruncii, doamne.

— Scăpai un gînd, nu o poruncă. Adevărul stă acolo unde mai presus de noi, trăiește alt adevăr, căruia îi sîntem supuși cu toții, cel de-o ființă cu ființa Desăvîrșitului. Purces o dată cu cuvîntul. Și-acu, spune-mi de ce venișî să-mi tulburi tihna asta trudită și amară ?

9

— De unde ieșirăți, boaitelor ? Ce fund de iad v-a coclit bărbile ? Hei, pocniță, afurisită, lasă la pas că omori creștinii. Părinte chelar ce-ai în haraba ? Stăi să te afum cu păr de urs, burdihan nesătul ! Hei, hotnog ! Ce-mi bați cruci, nepricopsitule ? Oprește-i. Stați !

— Mă, ține esti tu, să popresti chervan de la sfenta monastire, hei ?

— Ți se rupe limba-n gură, sfințișorule, cînd mesteci vorba țării. Cînd îi înghiți mierea nu ți se rupe ? Cînd îi hlăpăi puii tăvăliți prin mujdei, ba ?

— Aolică ! Taci, căpitane, că m-apucă de la lingurică...

— Cînd îi leorfăi vinul şi te dedulceşti la sfîrc, ba ? Ia dă-te os din prepeleac. Jos, n-auziţi ? Toţi ! Poruncă domnească. Ce ascundeţi în harabale ? Băăă, creştinilor. Da-ţi-vă aproape. Dunăencele alea de mîncaăţi scoarţă pisată. Alea cu plozii. Jos boaielor. Trap pînă nu vă trag rantiile să văd cîte rînduri de slănină aţi pus pe oase întru Domnul.

Răscrăcărat în şleahul care urcă spre poarta monastirii, căpitanul Racea, înconjurat de ferentari cu fusturele la mînă. Un chervan de patru harabale acoperite cu pologuri, trase de cîte şase cai cu crupele rotunde. Făclii. Oamenii monastirii călări. Bărbile aricite de mînie ale călugărilor, poate treziţi din somn şi din pilotele în care s-au vîrît. Oameni. Cojence cu copii. Focuri. Telegi. Vite mugind. Le vede albul ochilor cînd trec călăreţi cu făclii :

— Loooc... Loc pentru boier Golescu... Loooc !

Harapnice plesnind noaptea umedă. Huruitul carîtei boiereşti, mai mult rădvan, acoperit cu polog de piele. Trei călăreţi cu suliţe şi scuturi.

— Loooc !

Nişte păcurari mînîndu-şi oile. Măgarii cu tuciurile, dulăii, trece turma prin lumina fumegoasă a făcliilor. Mai de voie, mai de nevoie călugării se dau jos din harabale. Sînt călugări de rînd, unii răpănoşi, cu ochii cîrpiţi de somn. Are căpitanul Racea hachiţa lui : călugăraşii. Are multe hachiţe. I le iartă pe toate, după cum i-o iartă şi pe asta, că i-a intrat un gînd văzînd biserica batjocorită şi slujitorii ei la adăpost, prin schiturile din munte. Jupan Preda Buzescu l-a legat la scară. O să-l dea Buzeştii la praştie, ca pe-un cal buiac. Oamenii de-aicea, cojancele cu copiii la sîn, bătrînii care-şi încălzesc mîinile la foc, păcurarii, toată suflarea coborîtă din munte, nu ştiu cum l-au legat Buzeştii la scară, pe el, voievodul, şi pe ei, poporenii, cum i-a legat la scară jupan Preda, postelnicul, tot spunînd pilde despre tăierea domnilor, despre zavistiile boiereşti, despre nişte împrumuturi care dacă nu pot fi întoarse în bani, ar putea fi întoarse în sate, că s-au cam pustiit şi n-au cum să-şi plătească dajdiile. Jupan Preda, postelnicul, cunoaşte pînă-n fund toată rînduiala puterii domneşti şi-a vistieriei domneşti. Ştie că cea dintîi se trage din rotunjimile celei de-a doua. Ştie că vistieria lui e mai goală decît oricînd. L-a îmbiat cu un împrumut. Trei sute de mii de galbeni, pe trei ani, fără dobîndă. Ştie că-i va plăti cu libertatea celor din jur. Bătrînii de pe lîngă focuri. Cojancele. Moşnenii care frig noatenul, răsucindu-l pe-o suliţă. Se bucură rău de păţania călugărilor. Acum cîteva luni poate l-ar fi bătut pe Racea cu topuzul. Se-nveleşte în pelerină.

Simion îi ridică gluga. Racea sare ager pe scăriţa harabalei. Îl înşfacă pe călugărul grec, îl scoate din tohoarcă, îl înghesuie între crupele cailor, îi dă un brînci călugărașului căruţaș și, în patru labe, cu sabia între picioare, se tîrăște sub polog. Înainte ca ferentarii să-şi apropie făcliile, se aud chirăituri de muieri, nişte «ptiu, ucigă-te crucea,» glasul de bas al căpitanului giugilind «puicuţele curve de boaită», apoi se văd tălpile uriaşe ale cizmelor soldăţeşti, ţeaca săbiei, fundul căpitanului şi capetele jumulite a două muieri pe care căpitanul le trage după el, ţinîndu-le de cozi. Ţipete, ocări, unul din caii pe care se sprijină călugărul bate, nechează şi Racea cîntă pe nas : «Adevăr zic vohohohouă... Că cel ce în preacurvie trăheheheeeşte,» (Schimbă tonul)... Cînd toată suflarea se chinuieşte, acela va încăpea pe mîinile căpitanului Racea,... Bă ! să-mi scoateţi tot ce au preasfinţii în harabale. Să-mpărţiţi la săraci. C-aşa zice Mîntuitorul. Pe astea luaţi-le pentru oaste. Să vă coţopenească ăştia, vînoşii, de să le duceţi dorul şi pe lumea ailaltă, nu slăninosul ăsta... (Cîntă cu glas dogit) Iar vohohoi, cei smeriţi, descuhuhulţi, în pohohost şi ruhuhugăciuni să vă petreeeceţi zihehelehele...

Ferentarii scot din harabale saci dolofani. Călugării se trag de bărbi. Poporenii se adună de pe lîngă focuri.

— Doamne apără-ne, aude un glas de muiere.

— Haide, Simioane. Mi-ajunge !...

... Tot tăpşanul din jurul monastirii plin de telegi. De focuri sîsîitoare, fumegoase, lemnele sînt ude, vitele sînt ude, oamenii se adună din întuneric, atraşi de mirajul acesta al focului, al monastirii la zidurile căreia se văd străjile, şi aici, deasupra turnului porţii, steagul domnesc al Ţării Româneşti. Paharnicul Radu Şerban nu şi-a pierdut vremea... Se trage în întunericul dintre două telegi amărîte, cu polog din rogojină. Se uită pieziş la steagul domnesc. Pieziş şi străin. Stă acolo, în sulița care l-a purtat prin războaie şi uite că poporenii cred în el ca într-o izbăvire, ca într-o mîntuire, cred pentru că trebuie să creadă în ceva pămîntesc, în puterea pămîntească a Domniei, în dreptatea acestei puteri de la care ar trebui să plece toate judecăţile cinstite, în forţa ei care-ar trebui să-i apere de năvăliri şi prigoane, de robie şi jaf ; cred în veşnicia ei, pentru că din tată în fiu i-au fost credincioşi, adunîndu-se în jurul Domnului, atunci cînd acesta a poruncit tragerea clopotelor în dungă. Doamne, de-ar şti ce stă dincolo de măreţia flamurii domneşti, de-ar fi auzit tîrgul Domnului lor cu jupan Preda Buzescu ; îl sfîşie pe dinlăuntru neputinţa, îi este frică

de el, de ei, de singurătatea și puținătatea puterii flamurii domnești, ridicată în turla de la poarta monastirii.

— Fătă Joiana în padină și Gheorghe zise să umblăm noi pă jos, să stea vițica în telegă, că-i slabă și nu se ține în picioare.

— Auzi, fa, Ruxăndrițo, ce vorbe umblă printre băjenari, fa?

— Ce s-aud, fa Mariță, că mă ține alde socră-miu legată, ca pe-o capră.

— Se duse aia a lu Gologan, vistiernicelu, cu un turc din oastea popii Stoica, fa.

— Aolică, spurcata și nevolnica... Da' era frumos turcu, n-auzi?

— Era, că nu era turc de-adevărat, că-l făcu vodă boier mare și-i dete ocină cu vad de moară la Rusănești.

— Ce să nu-i dea, fa, dacă era turc?! Că numa ăstora le dă, ba turci, ba nemți, ba cioclovine, că nu-ți mai găsești vorbele decît la plug, fa, cu ai tăi, în colo...

— Taci, n-auzi? Îl văzuși pe Lisandru?

— De unde? Umblă-n bobote, cu călărașii lui vodă, că-i prieste, cotoiul. Stă în șa, la plăcinte înainte, la război înapoi, că poartă Ruxăndrița plugu și grapa, scoate ea vitele din iernate, plodește Ruxăndrița cînd binevoiește călărașul domnesc Lisandru să-și urce fuduliile în așternut; că-mi iau un turc, tu-i mama lui de vodă, poate-l face boier și mă procopsesc, fa, țes la gherghef cu mesal pă cap și-mi aduce turcu-boier rodii de aur și smochine din pomii Rusalimului... Hai, că-i dau țîță lu ăla micu, puiu mamii, că abia-și duce bucile, ptiu nu l-ar deochia... scuipă-ți, fa, în sîn și ține-te de noi că socră-miu ăsta-i balaur mare.

Un glas gîjîit de bătrîn, de sub pologul altei telegi, mai îndepărtate.

— Ești în călduri, fir-ai să fii de meliță... Hai că-ți făcu ochi odoru...

Un orăcăit țapăn de prunc, orăcăit gros și bărbătesc, care-i spală gîndurile și-l îmbunează și-l întristează. Simion mormăie. Trec printre telegi și bouleni culcați, care rumegă pașnici, printre focuri abia fîlfîinde, undeva se aude o cobză, apoi un nai, de altundeva, din întuneric nechează un cal, strigă o patrulă și din buza dealului se văd miile de făclii pe care le țin în mînă călăreții serenissimului. Vede salba de focuri cu care oștile acestuia au înconjurat Tîrgoviștea. Simion i-a spus că toată călărimea principelui a primit poruncă să rămînă în șa, pînă-n zori... Puțoi fricos și neștiutor. E sătul. Îi e lehamite. Se simte gol și pustiu, singur și hăinit. Recunoaște că l-au ars vorbele Ruxăndriței ăleia ieșită din neființă, pierdută în neființă.

— Să ne-ntoarcem, măria-ta, spune Simion... E trecut de miezul nopții.

Abia atunci simte frigul și osteneala care-i apasă umerii, care-l golesc de el însuși și-l strivesc în pămîntul muced de toamnă.

10

Chiar în zori i-a ciripit un sticlete cu gușă galbenă, în fereastra legată în plumb. S-a gurețit acolo, s-a înfoiat și-a scuturat penele, semn că se îndreaptă vremea. Sîmbăta asta de 18 octombrie a sfîntului apostol și evanghelist Luca și a cuviosului Iulian, luminoasă și senină, radioasă și rece, este ziua renașterii lui. În chilia pe care și-a ales-o, lîngă stăreție — azi-noapte l-a rușinat pe stareț, spunîndu-i că cei vechi, creștinii, primeau bucuroși mucenicia în numele credinței pe cînd slujitorii Domnului de astăzi primesc bucuroși numai daniile și la nevoie lasă sfintele lăcașuri de izbeliște și batjocura păgînilor ; i-a mai spus c-au intrat în monastiri obiceie urîte și lăcomia și că se cuvine să se strîngă un sinod care să aducă viața monahicească la cele cuvioase și sufletești, la scrierea cărților sfinte, a cugetărilor filozoficești și meșteșugul picturii, care s-a cam lăsat uitării — chilie cu pereți albi, pat de lemn și o icoană a Sfîntului Gheorghe, sculptată în lemn de tei a avut, în zori, revelația acestei renașteri. Din prispă se aud glasurile șoptite ale boierilor. Sînt multe, amestecate cu clinchetul pintenilor, al săbiilor lovite de platoșe, cu nechezatul cailor de oaste, odihniți și cu altceva, inefabil, un sentiment de ușurare, de plutire, o nerăbdare stăpînită greu. Simion îi prinde platoșa în curele. Sînt numai ei doi, albul pereților, Sfîntul Gheorghe ucigînd balaurul tot așa cum el a ucis în cei de-afară spaima de turci, frica urîtă și buboasă și verde, care a înmuiat genunchii boierimii mari, plecată spre a neguța libertatea în loc s-o apere, frica pe care el și-a ucis-o în el însuși, dovedindu-și sieși că domnia nu poate începe decît cu descăpățînarea hidrei ăsteia mucede...

— Coiful, măria-ta ?

— Ba ! Gugiumanul.

Toată noaptea au trecut carele cu nuiele spre cetate, acolo unde le așteptau săpătorii săcui ai lui Albert Király. Le-a auzit prin somn. Tot azi-noapte a plecat spre Tîrgșor popa Stoica și oastea lui turcească. Aproape două mii de ieniceri și pedestrime yaya-africani, perși, arabi, caucazieni, albanezi și două sute de chervanagii vlahi, din Vlahia mare, de lîngă Larissa, doi din ei nepoți ai lui Simion pe al cărui obraz de piatră arsă nu se citește

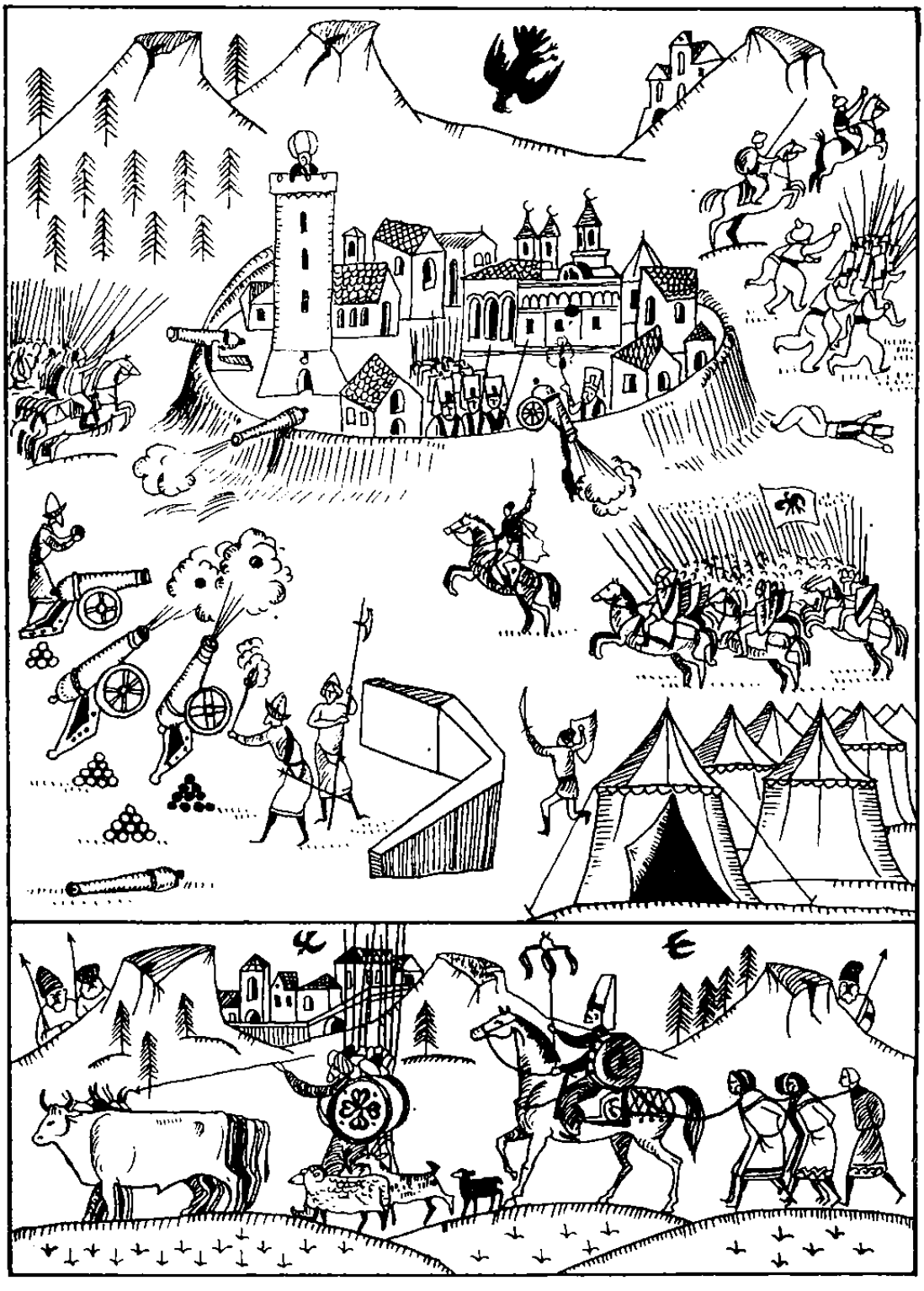

nimic în afara semnelor acelora uscate, pe care le lasă moartea sufletului.

— Propteşte-te pe picioare, măria-ta, să-ncerc curelele.

— Lasă-le... Astăzi nu luptăm noi.

— Ştiu.

— Atunci ?

— Te cunosc prea bine, doamne. Dac-o fi o sabie de dat, n-o să te rabde inima.

— Are să mă rabde.

Simion speriat de cît a vorbit de dimineaţă, ridică din umeri. Îşi vîră mîinile sub umerii platoşei. Smuceşte puternic de cîteva ori. Platoşa nu se clinteşte. Trîmbiţe. Răpăit de tobe. Buciume.

— Sabia ! A venit Ştefan Răzvan.

Simion îi dă sabia cu cap de grif, cu teaca simplă şi oţel de Damasc, lucrată cu ciocanul chiar de mîna meşterului Kasîm Mansur. Are o clipă de ezitare înainte de a şi-o prinde în carabiniere. Kasim Mansur ştia pe derost aproape tot *Şah-Namè*. Îndeosebi îi plăcea, înainte de a scoate oţelul din vatră şi a-i da forma aceea încovoiată, de semilună, să cînte cu glas jos :

«Arcurile-şi înşfăcară şi săgeţi din lemn de plop
şi-atunci Soarele lucirea şi-o pierdu ; şi foc ţîşni
din săgeţi cu lucii vîrfuri...» [1]

Simion îi prinde pe umeri pelerina din catifea roşie, căptuşită cu blană de sobol. Astăzi este ziua lui Jigmont Bathor. I-o lasă serenissimului cu o bucurie rea şi piezişe. La sfatul de război, de ieri, Albert Király şi-a urmat tactica pe care i-o făgăduise, sub jurămînt. De a-i recruta oaste de săcui, pedestrime înarmată cu arme de foc, artificieri pentru aruncat în aer zidurile cetăţilor şi săpători. A lăudat cavaleria din avangardă pentru felul cum a curăţat drumul oştirii princiare, care de la trecerea munţilor pînă astăzi n-a dat o singură lovitură de sabie. Sigismund i-a replicat că asaltul Tîrgoviştei va fi dat numai de oştirea lui şi că-i lasă căpitanului Albert Király cinstea de a isprăvi toate lucrările genistice, pregătitoare, ca şi cel dintîi asalt la ziduri, ştiindu-i pe săcui specialişti în asemenea lupte. Fabio Genga i-a spus marelui vornic Ivan Norocea că este cel mai subtil gînd al ilustrissimului, acela de a-l duce la dizgraţie pe Albert Király, compromiţîndu-l în faţa întregii oştiri — pentru că, practic, săcuii nu vor putea arunca în aer cu mijloacele lor rudimentare fortificaţiile făcute de Sinan paşa. După eşecul lui Albert Király va intra în scenă redutabilul inginer

[1] Şah-Namè, traducere de George Dan.

Silvio Piccolomini, care-i va demonstra acelui căpitan anchilozat ce-nseamnă minarea unei cetăți. Theodosie Rudeanu l-a pus în gardă pe Albert Király. Bătrînul i-a cerut voie să-și usuce legăturile lui de nuiele la focurile călărașilor domnești, care să păstreze acele legături sub poloage și să le aducă în ziua asaltului, pe cai, pînă la gura șanțurilor. Să nu le dea nimănui, decît săcuilor pedestri care veghează acolo. De două zile ilustrissimul nu se ține decît de parăzi și reviste de efectiv, urmat de nuncii apostolici, călări, turcii nu-i ajung cu ghilelele și văzute toate din turla bisericii monastirii Dealu, în depărtarea aurie, par un joc de copii, ori o stampă din cărțile de război ale acestui Tartaglia care se pare îi obsedează pe toți oștenii vremii. Îi este silă de Sigismund. I-a iertat aproape totul. Pînă și amestecul în treburile Țării Românești, silnicia cu care, profitînd de pericolul invaziei turcești, l-a lipsit de prerogativele domnești, umilindu-l în fața boierimii, scăzîndu-l în ochii țării, voind să facă din Mihai Vodă un fel de maimuțoi al curții de la Alba-Iulia. Neloialitatea față de propria lui oștire, asta nu i-o poate ierta. Mihai Vodă este un străin și, într-un fel un rival... Nu și l-a știut face prieten, cu atît mai rău. Să-ți faci ambițiile cu viața oamenilor care-au venit să te slujească, ăsta este cel mai murdar și laș și dezonorant act al unui căpitan de oști... Tropote pe caldarîmul de sub poarta monastirii. Trîmbițele vînătorilor domnești. Simion deschide ușa chiliei.

Iese în prispă, cu barba crescută sălbatic, ochii mari, negri, căzuți în găvane, tras la față și mucenicit, cu buzele vinete, înviat din moarte. Rămîne o clipă nemișcat, parcă orbit de lumina străvezie și diafană. Îi vede acolo, în prispă, pe scări și-n curte pe toți. Și-au lăsat oștile, au venit aici, stau descoperiți, cu coifurile sub braț, în zale și platoșe, el face un pas și-n clipa aceea Ștefan Răzvan descalecă și-ngenunche la capătul scărilor, o dată cu el toți boierii țării, neamuri vechi și războinice, neamuri lacome și aprige, ei tăietorii de capete domnești, zavistioșii, hiclenii, tot ei zare-au mers în fruntea oștilor atunci cînd le-a ucis hidra verde a fricii, dau în genunchi clinchetind din zale și platoșe, își pleacă frunțile și tac, cade peste ei lumina albastră și rară ; vînătorii domnești în ceapcănele verzi, călări, cu sulița la picior și pavăza pe umărul stîng strigă «să trăiești, măria-ta», atunci bat clopotele, bat înfiorat și prelung, în dangăte din ce în ce mai pline care umplu văzduhurile de glasul arămii, știe că le bate și le cîntă bătrînul care poate fi Daurețiu, ori altcineva mai vechi, zidit ca o credință în temeliile monastirii ; pe ușa bisericii ies două șiruri de călugări ducînd lumînări aprinse, iar în porți se-arată poporenii, muieri și bătrîni, s-arată jupînese și jupînițe, moșnence și cojance,

în văluri albe și-n marame cernite, bat clopotele ca la-nviere, rămîne în pragul scărilor, nemișcat, răscolit pînă la lacrimi, dangătele îl izbesc în inimă, se descoperă, ridică privirea în cerul pur, înalt și luminos, și șoptește fierbinte :

— Ajută-mă, Doamne, c-a ta este puterea și slava și mărirea, acum și-n vecii vecilor, amin.

...Trei măști în fața porții principale a cetății, acoperite cu lese de răchită în spatele cărora săpătorii au pus pămînt și nisip cărat cu sacii din malul Ialomiței. Cele trei tunuri, de asediu, gata de tragere. Ghiulelele de piatră așezate în movile. Tipsiile cu mangan aprins la roata din dreapta. Fierul pus la înroșit. Tunarii la posturi. Căpitanul Albert Király inspectează totul cu privire hirsută, de oștean cîrcotaș, obișnuit să nu scape nici cel mai neînsemnat amănunt. În partea stîngă a măștilor începe gura șanțului acoperit cu lese de răchită. Se aud pocnetele seci ale muschetelor turcești. Căpitanul privește pe lîngă țeava tunului «Sf. Gheorghe», al săcuilor din Ciuc. Poarta cetății, din stejar placat cu metal, are să reziste pînă după masă. Vede de la cei două sute de metri unde-a împins tunurile de asediu — a venit în galop *colonello* Lelio Lucharini, cu spada trasă cu toate că nu-l amenința nici un spahiu, doar o ghiulea de tuci înroșit i-a trecut peste panaș și *colonello* a salutat-o cu spada, punîndu-și armăsarul să execute cîțiva pași spanioli în uralele condotierilor lui Piccolomini făcînd gardă în jurul lui Sigismund, care ieri a reorganizat trupele, la sugestiile mîncătorului de broaște — și care i-a comunicat că prințul nu este dispus să-i dea acoperire de pușcași pentru tunurile împinse sub zidurile cetății, unde turcii le pot lua la cel dintîi asalt — să n-aibă grijă serenissimul, am să mi le apăr singur, colonelul a salutat cu spada, a depășit linia tunurilor, defilînd la galop prin fața zidului de sud est, făcîndu-i pe ienicerii de la crenele porci de cîini și feciori de scroafă, împreună cu un cămiloi chior, cîteva focuri de muschetă l-au făcut să se-ntoarcă la principe în aclamațiile suitei de lingăi — vede foarte limpede încastrările porții masive, ca și greutatea întreprinderii lui. Inginerii turci au ridicat un val de pămînt legat între stîlpi de lemn încă verde, val de pămînt și stîlpi peste care-a plouat din belșug. Din spate se aud comenzile hotnogilor. În afară de bătaia tunurilor și a muschetelor sînt împinse de secuii din Tîrgu Secuiesc carele încărcate cu nuiele uscate. Are să-și maseze trupa de asalt în spatele carelor. Tot acolo vor merge și purtătorii de scări. Îi va demonstra principelui, nu numai cît prețuiește bătrînul soldat care i-a salvat capul de sabia conjuraților, dar întreaga oaste a Scaunelor, pe care-o vrea compromisă în fața italienilor. Se-ntoarce între tunari, mormăind.

Scutierul îi duce coiful greu și spada. Obraz vîntuit, cu riduri adînci, osos, cu mustăți hunice, ochi verzi, ușor piezișsi, căpitanul este făcut din muchii ascuțite. Sînt acolo, în spatele tunurilor, cei credincioși : părintele franciscan din Ciuc, frater Ștefan, încins peste rantie c-o spadă la două mîini, greu de mînuit chiar pentru un oștean antrenat, Ianos Thamásfalvi, român secuizat, în platoșe de bivol, prinsă în plăci de oțel și Ianos Geréb de Brenhida, purtînd doar o cuirasă ușoară de oțel șlefuit, care-a cerut să conducă asaltul zidurilor.

— Domnia sa Cristofor Keresztury îți trimete vorbă, fiule, că săpătorii au ajuns sub palancă... Ce poruncești ?

— Pe sfîntul Hubertus, ce poruncesc, ce poruncesc ! Poruncesc să sape trei galerii pentru praf de pușcă, să le-ndoape cu încărcături duble, să le zidească, pe Sfîntul Hubertus, asta poruncesc...

— Luminăția-voastră să binevoiască...

— Mai scurt, dragă Thamásfalvi... Mai scurt... Nu sîntem la sesiunea Scaunelor să ne plîngem de jignirile domnilor magnați, în termeni aleși și-n latină... Te-ascult, cu toate că nu-mi plac veștile pe care le-ai adus. Nu-mi plac.

— Voievodul Ștefan Răzvan a trecut cinci sute de pușcași în crîng, uite colo, așa că...

— Așa că am flancul drept al carelor asigurat, pe Sfîntul Hubertus. Am ajuns ca noi să luptăm aici, după cîte mi se pare și luminățiile lor, domnii magnați să ne calce moșiile în picioarele cailor, dac-am înțeles bine ce vești mi-ați adus...

— Mai mult, fiule. Bathoreștii ne vor pieirea, mai ales a fraților noștri din scaunul Kézdi, cărora le este răpită *«libertas antiqua Siculorum in Transilvania»*. Am alergat cu toții la tine să-ți mărturisim loial, că dacă...

— Frater Sándor... Întîi să luăm aceste ziduri cu vitejie și apoi vom vorbi despre toate.

— Oamenii vor să știe ce asigurări le-a dat Mihai Vodă, luminăție.

— Pe Sfîntul Hubertus, domnule Ianos Geréb de Brenhida. Toate asigurările... Vă rog treceți la oameni... Pînă cînd ne vine rîndul, vă rog distrați-vă. Serenissimul principe și-a pierdut răbdarea.

... Cortul de pănură dăruit de *«il Valacho»* ține mult mai cald decît corturile astea în culori insolente ale magnaților lui Sigismund, pentru care nu are nici o simpatie. Alături de cort, harabaua cu polog unde s-a instalat un butoi pe care stau călimările,

hîrtiile, penele și tăviţele de nisip. Signor Filippo Pigaffeta din Vicenza îşi strînge pe lîngă trupul puţin şi uscat *«il caftano»*, şuba căptuşită cu blană de urs, darul aceluiaşi *«il Valacho»* în a cărui limbă cuvintele legate de cult sînt cele ale vechilor creştini latini. Se pleacă peste măsuţa florentină pliabilă, pe care şi-a ordonat fişele. *«Il Valacho»* este domn, adică dominus, titlul împăraţilor Romei. Îşi freacă mîinile zbîrcite, uscate. Va înviora şedinţele Academiei neoplatonice. Se gîndeşte cu plăcere la o dizertaţie, poate va ajunge la Florenţa prin ianuarie, astfel ca pînă prin mai, cînd vor înflori migdalii, să-şi isprăvească lucrarea — şi va folosi documente comparate, adică, pe de-o parte cronicarii Cruciatei a IV-a ; întîi italienii, cu toate că Ernoul este cel mai conştiincios, îi va pune alături pe Franciscus Pipinus, bolognezul, cu Andrea Dandolo, venetianul, cu genovezul Olgerius ; de altă parte va pune cronicile, a ducilor de Flandra, istoria ducilor Normandiei şi a regilor ei, ca şi cronica lui Alberic des Trois Fontaines, cu toate mărturiile lor despre vlahi ; adăugîndu-le fişele umplute sîrguincios de el, cu ajutorul acestui locotenent straniu, Marco, şi al bunului prieten Mantovano... Este fantastic cum au putut aceşti oameni din ţara lor bîntuită de toate cataclismele să păstreze atît de curat : *basilica, baptisare, crux, christianus, angellus, lex, paganus, florilia* şi cine ştie ce altă comoară de limbă — va fi o întîlnire magnifică, pentru că le va relata cele văzute, munţii sălbatici cu vîrfurile acoperite de zăpadă, frumuseţea femeilor, oştirea turcească a lui *«il Valacho»* comandată de un preot, preot, notează cuvîntul şi alături scrie *presbiter*, turcii atîrnînd în arborii din marginea drumului, mişcările iuţi ale cavalerîştilor valahi, convoiul de spahii după care se ţineau pe margini cîţiva cai arabi, nobili, nechezînd, chemîndu-şi stăpînii, pe care călăreţii voievodului nu-i ademeneau şi nu-i prindeau cu arcanele, respectîndu-le devotamentul. S-a săturat de trîmbiţe, de tobe, de toată parada acestei pseudo-cruciate. M-am săturat, *Madonna*, iartă-mă, dar mi-e destul. Bătrînele mele ciolane nu mai rezistă. Mîine plec spre patrie. Văd asaltul şi plec, am îngheţat, sînt bolnav de prostată, să rămînă Piccolomini, ducele va fi mulţumit şi dacă nu va fi, voi fi eu». Bodogăne, îşi strînge hainele, le aşează în cufăr, strînge crucifixul, mătăniile de onix, medalionul care-l reprezintă pe Michelangelo, o cizelură fină în argint, şi se gîndeşte la vila Giulia cu nimfeumul ei, la faptul că fraţii Caracci au avut curajul să preia comanda pentru decorarea palatului Farnese la Roma şi el este atît de departe de San Lorenzo, de Borgo dei Greci şi Ponte vecchio, de scumpa lui Firenze, cu tot geniul omenirii în infinitatea lui de forme armonioase, seducătoare, răscolitoare, pline de meditaţia titanilor, închizînd în

ele o parte din destinul Omului, îi tremură mîinile, simte în nări vîntișorul răcoros care adie de la Arno, în care se amestecă miresmele vegetale din Giardino di Boboli — îl sfîșie dorul de peisajul toscan, cu vile agățate pe înălțimile plantate cu smochini și vie, înconjurate de cipreși piramidali, de viața colcăitoare a atelierelor și piețelor, de orele lui de reculegere din sacristia nouă, vegheate de superbele statui ale lui Michelangelo, cînd nevăzut, cu inima chircită de emoție, mîngîie gamba de marmoră a Nopții, senzație divină, ca și cînd marmora peste care' și-a trecut degetele acel om pe care-l divinizează ar conține, în luciul ei fluid și fosforescent, gustul veșniciei... Nu știe de ce se găsește aici, la acest capăt al lumii latine, cînd toată campania asta nu este decît o fanfaronadă și nici nu vede la ce i-ar folosi lui *gran' duca* datele pe care le-ar aduce el, în afara științei pure, în afara acestei curozități nobile care-a făcut din Medicișii cei mai renumiți mecenați ai lumii moderne. Galopul unor cai. Lodovico, ucenicul și învățăcelul cules din Vallombrosa, ridică perdeaua cortului pe sub care, zîmbind, își face apariția Alfonso Visconti, episcop de Cervia.

— Nu te deranja, scumpe maestre, îi spune, arătîndu-și dantura strălucitoare... După cîte sînt informat, vrei să te-ntorci la Florența, scumpe maestre. Aerul ăsta sălbatic nu prieșe unor învățați, chiar atunci cînd sînt geografi reputați, călători în toată lumea cunoscută, cum este signor Filippo Pigaffeta din Vicenza.

Cărturarul își stăpînește greu tremurul mîinilor și al glasului.

— V-ascult cu luare aminte, monseniore !...

... — Pe legea mea, cavaleri, este o priveliște vrednică de pana lui Homerus... Priviți. Priviți-l pe condotierul Gaspar Turloni... Măreț. Ce șarjă. Ce galop. Ce ținută. Santa Barbara ! Simt că mă-năbuș sub cuirasă... Domnilor cavaleri... Exclamațiile și discursul sînt ținute de voievodul Ardealului din șaua lui Bucefal și din armura completă numită de cameriere magiore «*Gattamelata*», oțel albastru, șlefuit, avînd pe cuirasă un relief reprezentînd lupta lui Ulise cu Polifem. Bucefal poartă cuirasă pe cap, cu celebrul corn din oțel, fapt care-i face pe vasali să se țină la o distanță convenabilă. Înainte ca nunțiul Alfonso Carillo să-l poată stăpîni, voievodul pleacă la galop, urmat de trei vasali, Ștefan Török, în armură veche, de pe vremea angevinilor, Petre Huszár, cunoscut luptător cu lancea, și Layos Segney, spadasinul. Alfonso Visconti, episcop de Cervia, privește amuzat scena care-a stîrnit pasiunea războinică a principelui. După demonstrația colonelului Lelio Lucharini, poarta cetății s-a lăsat huruind și pe poartă au țîșnit la galop mărunt patru călăreți turci. Au ferit cu abilitate șanțurile săpate de oștenii principelui, au defilat la galop scurt prin fața

carelor pregătite pentru asalt, apoi au luat pe flanc cavaleria grea, zvîrlindu-i măscări într-o italiană aproximativă. Fiecare măscare era isprăvită cu siktir, probabil o insultă cumplită pentru că din rîndurile catafracților s-au desprins patru călăreți, ofițeri după panaș, șarjîndu-i din flanc. Se vedea bine, după fuleuri, că deștepții aceia nici măcar nu-și încălziseră caii. Călărețiii turci purtau scuturi rotunde, cu gurgui și arabescuri emailate, sulițele la picior și arcurile vîrîte în tolbele de săgeți, lucru care-a stîrnit comentariile ironice ale bravului Piccolomini, deloc dispus să participe la demonstrație. Lucrurile s-au petrecut aproape fulgerător. Cei patru cavaleri turci au mărit galopul, schimbînd ușor direcția, într-o voltă pe mîna stîngă. Călărețiii catafracți, contînd că au flancul stîng acoperit de pușcașii săcui din șanțuri, s-au pus în marș-marș spre poarta cetății, în ideea de a tăia retragerea hărțuitorilor păgîni. O greșeală grosolană și fatală. Caii lansați micșorează vizibil distanța dintre ei și urmăriții care-și stăpînesc superbii lor cai arabi, ori care-i lansează cu mîna sigură, fluierați și huiduiți de toată oștirea princiară.

— Sau curățat, a spus căpitanul Ștefan Bocskay.

Patru pocnete seci la crenele. Patru nouraşi și fum albicios. Trei din călărețiii principelui se răstoarnă din șei ca la comandă. Scapă lăncile. Caii speriați îi tîrăsc pe pămîntul clisos în zdrăngănitul armurilor. Al patrulea încearcă o voltă pe stînga. Unul din călărețiii turci se prăvălește asupra lui. În stupoarea întregii oștiri, îl prinde cu arcanul, scena este într-un fel comică, bietul băiat se apără cu lancea, atacat din flancul stîng arma rămîne ineficace, este prins de gît și zmucit brutal din șa. Cade într-un genunchi. Se agață cu mîinile de arcan Călărețul turc îl tîrăște direct pe podul cetății. Dispare cu el dincolo de porți, urmat de ceilalți trei călărețiii...

Bătrînul Pigaffeta a-nțeles. La noapte se-ntoarce la Brașov. Are nevoie de medici. Dacă mai rămîne aici, va avea nevoie de un duhovnic. Monseniorul Atillio Amalteo are de gînd să-l invite la o cină în doi. Este una din specialitățile monseniorului. Intimitate sobră, o savantă discuție teologică, un vin de Chianti și neantul. Îl privește din profil. Zgribulit în șa, palid, Atillio Amalteo, duhul necruțător al Inchiziției, parcă doarme.

— Ce mai face scumpul nostru platonician ?

Buzele livide, subțiri, aproape că nu s-au mișcat. Nunțiul întoarce spre Alfonso Visconti pliscul de vultur de mortăciuni. Îl trece prin privirea coclită, opacă. A și aflat, canalia. A și reușit să țesă tabăra în plasa spionilor lui bolnavi de mistică, ori de teroare, ori cumpărați, a reușit și aici să strecoare viermele muced

al suspiciunii, flagelul acesta dezumanizat și dezonorant, capabil să arunce în brațele nebuniei, să secătuiască viețile, să le usuce...

— Priviți-l pe condotierul Gaspar Turloni, spune principele.

— Priviți-l, monseniore... Este în adevăr un spectacol magnific.

Alfonso Visconti vrea să scape de privirea inchizitorului, încolăcită pe cuirasă, solzoasă, vîscoasă și rece. De pe poarta cetății ies la trap, în coloană de trei, doisprezece spahii cu pelerine roșii, sulițe scurte, călări pe cai albi. Cel care pare a fi comandantul poartă coif suflat cu aur și încrustat cu pietre prețioase, atît de mari, încît se văd clar, stîrnind comentariile lacome ale călăreților.

— Valorează trei sate, conte !

— Pe Sfîntul Francisc... Numai montura face un sat de șaizeci de iobagi.

Alfonso Visconti își împinge calul mai aproape de nobilii ardeleni. Oamenii stau în șei cu vizierele ridicate. Scutierii le țin scuturile cu semnele heraldice pictate în culori vii. Cerul este pur și feciorelnic. Principele Sigismund pare mai bărbat sub coiful din oțel masiv, terminat cu trei pene roșii de struț. În adevăr, Gaspar Turloni este un temerar, dar și un bun cunoscător al luptei cu turcii. Cei doisprezece spahii filează curtina, astfel încît atacul condotierului să fie primit cu foc de la crenele. Gaspar Turloni, în armura lui somptuoasă fulgerînd în soare, ia lancea pentru atac. Șarjează în galop stăpînit, perpendicular pe capul coloanei, pe două linii de patru călăreți, adică tot efectivul trimes de Veneția la acest război cuvios. Galopul îndîrjit al cailor, sclipetele armurilor, pelerinele fîlfîind roșu ale spahiilor, strigătele de încurajare ale cavalerîștilor princiari, trîmbițele de la donjonul central lansînd o chemare stranie și sălbatică, ienicerimea suită pe crenele ca într-o imensă lojă de teatru, steagul profetului, verde, unduindu-se în cerul satinat, miile de călăreți în cuirase, cu steagurile multicolore ale banderiilor la flancul drept, răpăitul tobelor, toate astea la un loc îl fac pe Alfonso Visconti să-l uite total pe reprezentantul sumbru al Inchiziției. Își joacă armăsarul. Îl pune în mers înapoi. Execută cîteva fuleuri pe loc să-l încălzească, primind topit de plăcere cuvintele de laudă pentru această figură de maestru. Rămîne vibrînd în șa, cînd comandantul turc scoate un țipăt atît de sălbatic, încît caii gărzii princiare se sperie, sforăie și strică rîndurile. Spahiii se rup brusc într-un evantai, călărețiii din urmă rămînînd nemișcați în vreme ce primele rînduri de trei galopează pieziș spre flancuri. Dispozitivul arată ca o semilună. Alt strigăt ascuțit. Brațele semilunei, cu vîrful lor de lănci, galopează spre interior, gata să prindă la mijloc călărețiii venețieni. Călărețiii lui Piccolomini

scuipă de sub viziere toate înjurăturile soldățești din repertoriul bogat al toscanilor. *Madonna*. Acest Turloni își cunoaște meseria. Cînd strigă «*San Marco*», călăreții lui se apropie scară la scară. Un pumn de oțel, prevăzut cu opt vîrfuri de lance, repezit în centrul subțire al semilunei otomane. Se aude limpede zgomotul sec al lăncilor care se rup în scuturi. Nici un călăreț căzut. Echipa lui Turloni a spart dispozitivul. Spahiii se-ntorc din galop. Atunci, de aici de foarte aproape, un glas dogit, în germană :

— Șapte lănci și-un catîr șchiop, domnilor ! E vremea să ne dezmorțim oasele. Simt c-am ruginit...

Colonelul de reiteri silezieni Albert Reibits mai spune ceva despre mîncătorii de broaște, gata să fie ei înșiși înfulecați de păgîni, nu se aude prea bine, pentru că își lasă viziera și pleacă la trap mic, cu spada trasă, urmat de un singur ofițer, probabil aghiotantul și acesta înarmat doar cu spada, fără scut, în schimb avînd la oblînc tecile de piele ale pistoalelor uriașe, cu cocoș și cremene, cea mai recentă descoperire tehnică în materie de armament de foc. Pentru că nu sînt decît zece creștini, împotriva a doisprezece păgîni, Alfonso Visconti, episcop de Cervia, își cheamă scutierul care-i dă scutul enorm, avînd pictat herbul familiei, două spade de argint pe fond azur, un «*cipresso*» verde, o salamandră aurie și deasupra herbului, chiar pe scut, o cruce ; lancea de luptă, îi lasă viziera și plecîndu-se în șa îi încearcă chinga. Episcopului i se pare că mănușa dreaptă nu are zalele îmbucate corect. Cînd se lansează la trap, Sigismund Báthory spune acel memorabil : «Domnilor cavaleri», lansîndu-se el însuși la trap lung, în vreme ce podul cetății este trecut de un detașament de călăreți turcomani, cu pelerine galbene, învîrtind pe deasupra coifurilor scînteietoare săbiile lor încovoiate și agere...

... — Călărimea asta legată în fier și-n oțel este bună la năvală, la șarje, împotriva pedestrimii, măria-ta, ori a călărimii ușoare, atunci cînd călărimea ușoară n-are loc să se miște. În lupta călăreț cu călăreț, și-n lărgime, uită-te și măria ta cum se mișcă de greu pînă și Turloni, condotier vestit, că numai știința în lupta călare l-a scăpat de sabia turcului...

— Fără să-i scape și penele de struț, Răzvane.

Ștefan Răzvan zîmbește sub coif. În adevăr, turcul îi retezase panașul lui Turloni, dîndu-i și cîteva șeșbere zdravene în apărătoarea de ceafă. Căzuseră doi spahii roșii și unul galben, căzuseră alți șase călăreți din garda lui Sigismund Bathory, după lupta cu sabia au început să se detune cu pistoalele și ienicerii de la crenele să vîneze călărețiii ieșiți din vălmășagul acestui turnir nu prea sîngeros, în care se pierdea vremea pentru alte lucrări, mai temei-

ıice. Îi știe la cîteva lungimi de cal pe ceilalți. Garda cu steagul nare al Țării Românești și al Moldovei, boierimea, roșii de țară și călărașii domnești, aude oștile Băniei trecînd Ialomița prin vad ă-ntărească călărețiı lui Răzvan și să-nchidă toate drumurile care luc la București ; ori la Dunăre ; dar mai presus de toate aude ranătul băjenarilor, zeci și sute de telegi coborînd de la monastire cu oțile împiedicate, duruind cu șinele de fier peste pietre, turmele nugind, muierile cocoțate peste boarfe dînd țîță pruncilor, plesnele harapnicelor, behăitul oilor revărsate alb și miţos spre șleahul Răzvadului, talăngile berbecilor, strigătele păcurarilor : — Mă Vînă, un' paști la iarnă ? «— În bălțile Brăilii, mă a lu Prunuscat». Ștefan Răzvan nechează și ține-n el, ăștia toți curg din munte, buie lin munte, nici nu s-au rupt zăpoarele și ei, auzi, în bălțile Brăilii, -o iau înainte, curg de vale spre Răzvadu și alții înghesuie roșii, -au ei să aprinză lumînări la Biserica Domnească : — mă, n'auzi, ın' te-mpingi în rînduri, plezniți-ar rînza de bubos !... — Sulița a mînă !... Împungeți-i, tu le fluierișca mă-sii de căpățînoși... — ote ia, un' se viteji, firoscosu ! Bă, hotnog scopit, cu spahiii să te ăz, nu cu muierile, ologi-te-ar Sfînta Vineri să te ologească de hior... — Văleu ! Taci fa că te iau în suliță ! — Lasă-l Niculino, ă-n altceva n-are în ce să te ia, claponu ! — Loooc ! Loc pentru oier Ivașcu Golescu !... Looc, loc !... Se-ntoarce-n șa. Roșii s-au ımestecat cu cojanii, cu moșnenii călări înveliți în șube de oaie, ălări pe cai de munte, înșeuați cu șei de lemn, înarmați cu sulițe le carpen, buhoși și bărboși, sînt grămadă moșnence călări, au scuuri diavolițele și arcuri, plăieși în cojoace, călărași domnești de-a alma cu hînsarii și oștile boierești, s-au învălmășit steagurile, outca boierului Ivașcu Golescu vine la pas, boierul stă în picioare, inut de patru paji, e descoperit, cu pletele albe-argintii înfiorate de ântișorul Ialomiței strălucind în lumină, își întoarce capul ba pe tînga, ba pe dreapta, un orb bătrîn cu plete de Dumnezeu, strigînd : — Oameni buni, spuneți-mi unde-i poarta izbăvirii noastre !... Oameni buni, călăuziți un orb neputincios, la mila și la slava omnului și stăpînului său !... Unde ești măria-ta ?... Unde ești izbăvitorule ?... O Doamne, de-aș avea, printr-o minune, limpedea edere a ochilor,... — Doamne, ajută-ne ! Șoptesc poporenii. — Doamne ajută-ne, cheamă oștenii, cu glas mare...

Iarăși clopotele cu dangătele risipite peste ei toți, boier Ivașcu Golescu cu barba albă, răsfirată pe piept, murmurul neostoit al uvoaielor de pămînteni curgînd din munți și din codrii, clopotele și dureros, ca un spasm al inimii, sentimentul istoriei. Aspru și sălbatic, un tumult de bucurie dureroasă și rece, de măreție tăoasă, așa cum măreață stă cetatea Tîrgoviștei în vremea asta al-

bastră, pune pinteni, iese în calea butcii, se pleacă și spune : «Nu mă mai striga, domnia ta, că sînt aici...» Boier Ivașcu Golescu își întoarnă fruntea latră, vremuită și crestată de sabie, cu un tremur ușor : «Să te binecuvinte toată obștea, să te slăvească viitorimea, să te cinstească veacurile, măria-ta... Auzi ?»...

Da ! Aude. Clopotele, tropotele, glasurile surde ale mulțimii, bătăile inimii și altceva, venit dintr-o neființă și-o altă lume, ceva sfînt și nedeslușit, ridică privirea și vede flamura Țării Românești, albă și neprihănită, cu corbul care ține crucea în cioc, pe creanga de ienupăr verde, și cealaltă flamură, a Moldovei, sîngerie cu capul de bour, fîlfîie amîndouă deasupra mulțimilor de călărași domnești și hînsari moldoveni, și-atunci răzbubuie cea dintîi lovitură de tun, apoi tună ghiuleaua de piatră izbită în porțile domnești ale Tîrgoviștei. Ghiuleaua îl izbește în inimă. I se așterne un văl negru pe ochi. Rămîne în întuneric orb și-n neființă.

— Măria-ta !... Măria-ta !

O geană scînteietoare de lumină albastră. Cupolele aurite, ori de țiglă roșie, ori de plumb, acolo în zarea scăpărătoare, cerul, nourașii albi cenușii ai falconetelor turcești, sleiala și o durere surdă, care-l sleiește. Cu o mișcare tremurată își scoate gugiumanul. Se-nchină !

— În numele Tatălui și-al Fiului și-al Sfîntului Duh, amin !

— În numele Tatălui și-al Fiului și-al Sfîntului Duh, amin ! spun mulțimile, oștimile și buzele albe ale lui Ivașcu Golescu, care-și ridică ochii goi spre slavă.

11

Un ceas după prînzișor într-un crîng de arțar cu frunza sfîrlogită, galbenă, la mai puțin de o bătaie de muschetă de zidurile cetății, în spatele băștilor lui Albert Király. Două harabale mascate cu crengi. Caii deshămați pasc dincolo de muncel, într-o sfoară de pășune ofilită, păziți de-aproape de surugiii marelui vistiernic Theodosie Rudeanu. Au herbul Rudenilor cusut pe pieptul cojoacelor, săbiile la șold și după porunca stăpînului lor se poartă cu barba rasă și mustăți haiducești. Boier Theodosie Rudeanu stă în harabaua din dreapta. În haraba s-au așezat în picioare butoaie, pe butoaie o masă și pe masă un jilț, de unde poate vedea ca-n palmă toată desfășurarea asediului. Dincolo de acest eșafodaj pentru care se felicită, se felicită mai ales pentru poziția pe care i-a găsit-o afurisitul de căpitan Racea, numit de voievod pîrcălabul cetății,

încă de azi-noapte, deci dincolo de eşafodaj trudesc deasupra terfeloagelor cei trei dieci ai cancelariei lui boiereşti. Ilias, un efeb grec din insule, care ştie perfect turca şi persana, Boris grăsanul de slavonie, bulgar căpăţînos de la Varna, şi vechiul lui paj şi secretar padovan, Giulio, pleşuvit înainte de vreme, înfofolit în blană, cu patru pene de gîscă după fiecare ureche, trăgîndu-şi nasul şi ocărîndu-l duios pe Boris, care scrie în duşmănie, stropind cu cerneală ca un «bivol turcesc» cum îl alintă Giulio în româneşte. Terfeloagele poartă pe fiecare pagină pecetea lui. Se bucură de răgazul pe care i-l lasă războiul şi voievodul şi-n care se adună spre cele spirituale. Deocamdată turcii şi principele şi-au retras hărţuitorii. Albert Király a tras cele dintîi lovituri de tun, fără nici un efect asupra porţii, lucru care-l umple de mîndrie şi de sentimente contradictorii. Ar vrea să se isprăvească repede acest asediu, să scape cetatea şi castelul fără pagube prea mari. Vistieria s-a sleit şi e absurd să-l împingă pe Mihai în braţele Buzeştilor, care-l finanţează, cîştigînd în urma acestor împrumuturi tot mai mult teren la curte. Azi-noapte s-a întors de la Constantinopol kir Avdatian, negustătorul de la Tîrgovişte, omul de legătură al băncii San Giorgio cu negustătorii mari din Ţara Românească, Moldova şi Transilvania. A adus contracte scrise, prin care banca se obligă să stea la dispoziţia marelui vistiernic, cu orice sumă ar dori, sumă pe care-o s-o garanteze în vite, miere, frînghii de corabie şi sare, în trei oraşe. Ragusa, Liov şi Caşovia. Dobînda pe an n-ar fi mare. Este dispus să plătească el jumătate din această dobîndă, numai să-i scoată pe Buzeşti din vistieria lui Vodă. Începe să fie cald. Undeva, pe-aproape, tocăie o ciocănitoare. Ţine pe genunchi «Hronicul» pe care-l scrie pentru domnul său. Alături, pe o măsuţă de cireş, are călimările de aramă bătută, penele şi tăviţa cu nisip. Căpitanul Gaspar Kornis îşi alinie puşcaşii pe trei rînduri. Mai aproape de carele de asalt, recunoaşte panaşul sîngeriu al lui Ştefan Bocskay, omul care pare cel mai plecat pentru discuţii temeinice asupra unei alianţe. Pedestrimea saxonă în mundirele ei albastre, roşii, verzi şi violet mărşăluieşte spre Turnul Chindiei. Reiterii lui Reibits, în cuirase, trec la trap bătut spre Dîmboviţa. Vodă, cu clarvederea care-l uluieşte, a repezit două steaguri ale Băniei spre Bucureşti, să cerceteze şi fixeze străjile de spate ale lui Sinan. Alte două, de roşii de Vede, i-a repezit spre Giurgiu, pe drumul vechi, pe la Găeşti Obislav, Crevedia, să apuce Vadul Lat şi să coboare cu străji ţapene prin codrii Vlăsiei pînă-n marginea raialei. Dacă n-ar fi fost vorba de Tîrgovişte, cetatea de slavă şi scaun, s-ar fi repezit cu Ştefan Răzvan la Giurgiu, să-l prindă pe Sinan în mişcare şi să-l zvîrle în Dunăre...

— Scrieți, poruncește scurt.

Cei trei dieci ciulesc urechea. Boris se scarpină în nara flocoasă cu pana, se gîdilă, grohăie mulțumit, scoate o sticlă de sub caftan, cască gura, își toarnă repede pe limba groasă și-nghite fără cel mai mic zgomot.

— Bețivule, spune Theodosie Rudeanu, fără să se-ntoarcă. Ai trei harapnice. Înseamnă-l, Giulio. Apoi dictează pe rînd într-o greacă aleasă, în slavona de curte și-n italiană :

«După așezarea oștilor, s-au început cele ostășești, ca săparea șanțurilor pînă sub zidurile palăncii și au adus ai noștri multe mii de legături de lemne uscate. Iată că de la ziduri păgînul asupritor își începe lucrările lui de război, deschizînd foc cu patruzeci și două de falconete și cele două *bombardae magnae* cu ghiulele de 56 libre, dar ai noștri, îmbărbătîndu-se foarte și chemînd în ajutor numele lui Isus, ei înșiși au deschis foc cu muschetele și muschetoanele și falconetele și zburau ghiulelele înroșite de la unii la alții, dar mai tare învîrtoșindu-se ai noștri»... Scrie Boris, păcătosule.

— Scriu, boierule, da' nu știu cum vine asta cu «ai noștri», că văd în numele Domnului numai trabanți negri, nu văd nici voinici, nici martologi.

Theodosie Rudeanu se întoarce în jilț. Ridică de pe masă toiagul lui de mare vistiernic, cu măciulie de argint aurit și-l pocnește în creștet pe diac.

— Scrie, afurisitule, că pentru scris te-ngraș... Încă trei harapnice, Giulio.

— Da' *signore* ! S-a notat. Șase pînă la ora aceasta.

Theodosie Rudeanu încearcă una din pene pe unghia mare. «Hronicul» legat în piele roșie de Cordoba, cu filele avînd monograma lui Mihai și ancora, cunoscută în toată Europa, a fabricii de hîrtie din Genova, este exemplarul de lucru și de campanie.

— Se pare că însăși luminăția voastră vrea să imortalizeze această bătălie, spune din cealaltă haraba, așezat tot într-un jilț și tot pe patru butoaie de bere de Kronstadt, cronicarul Balthazar Walther.

— Cu voia domniei-tale.

Neamțul este plin de bun simț, are ochiul pătrunzător și mai ales s-au descoperit prieteni comuni, de pe vremea cînd a făcut cei trei ani de studii la umanioare, la Padova.

— Nimic nu se va putea compara vreodată cu homerica bătălie de la Călugăreni, luminăția ta.

— A fost aceea măsura harului, bărbăției și dragostei de libertate a domnului nostru, măria-sa Mihai Voievod, domnule Balthazar Walther. Iată că săcuii au dat foc nuielelor. Să fim atenți și să tre-

:em la treabă, domnul meu... La treabă... Hei ! Boris... Ai adormit, căpcăunule... Scrieți...

...Diacul Petre Pellerdi al serenissimului principe Sigismund Báthory, cu călimările prinse la brîu, cu penele înfipte în chică, ori pe după urechi, năduşeşte alergînd după suita acestui «Achile cu aripi, gigant între giganți, care cu tot focul năprasnic dezlănțuit de dușmanii crucii, carele ca un val de fier topit se revarsă asupra alor noștri, umblă fără nici o frică prin șanțuri, încurajînd soldații cu vorbe bune». Nu mai poate număra ceasurile. Ziua se transformă într-un coșmar învăluit în fumul focurilor cu care săcuii ard palanca, bîntuit de bubuiturile exploziilor cu care aceiași diavoli necredincioși serenissimului zvîrlu în aer trei porțiuni de zid, astfel încît se pot vedea prin aceste borți cum aleargă ienicerii, cărînd saci umpluți cu nisip să astupe surpăturile, ori găleți cu apă să stingă focurile. Diavolii de săcui însă aruncă pe focuri ierburi crude și cîlți umezi tăvăliți prin păcură, astfel că dintr-odată zidurile și spărturile se umplu de fum negru și înecăcios, pe el îl înspăimîntă gloanțele care-i șuieră pe la ureche, s-a scăpat în nădragi de nu se știe cîte ori, i s-a pus în piept blestematul de astm, trăiește în mijlocul infernului pentru că nu-l mai vede pe serenissim, nici suita, nici escorta, vede doar săcuii cu dinții rînjiți, alergînd prin acest iad cu scările de asalt, aude doar trosnetul flăcărilor care mistuie palanca, apoi strigătele de luptă ale celor încleștați la ziduri. Înnebunit de spaimă, cu călimările clempănind, diacul nimerește într-o coloană de asalt săcuiască care pătrunde în cetate printr-o spărtură din zid, o dată cu o trîmbă de fum care-o maschează.

— Cu sabia p... de cal, îi strigă o namilă bărboasă, cu ochii holbați, care îl depășește urlînd și se repede în cel dintîi grup de ieniceri ieșit în întîmpinare.

...Noapte. În harabaua diacului sas Iacob Iacobinus. Lumînări lipite pe buza lăzii de campanie. Pe un talger pîine de Sibiu, rotundă, cîrnați cu miros pipărat, boia într-o solniță și-o bucată zdravănă de slănină. Iacob Iacobinus, foarte roșu în obraji, recitește textul german, scris curat, cu înfloriturí măiestre :

«Astfel se cuceri seara la orele nouă, cetatea, după un asalt de 3 ore, făcută de Sinan pașa timp de 6 săptămîni cu oamenii săi, avînd pe dinafară o înălțime de 2 suliție, iar pe dinăuntru întărită cu pămînt cam de 1 stînjen și jumătate»... Ajuns aici, scoate o sfoară cu noduri din buzunar. O desfășoară pînă la un nod cu un fir de lînă roșie. (Mai sînt și alte noduri, cu lînă de alte culori)... Eh, eh, Iacob Iacobinus, se mustră părintește. N-ai măsurat bine, Iacob Iacobinus... Măsoară sfoara pe lungimea brațului pînă la cot.

Rade cu jungherul «1 stînjen și jumătate», înlocuind cu «2 stînjeni». Corectura a ieșit perfect. Își aduce aminte de săcuiul cu mațele scoase, care s-a tîrît pînă la picioarele lui Albert Király, care i le-a vîrît în burtă, dar cînd a venit medicul să-l coasă, săcuiul murise. Pe Sfînta Barbara, un dușman al sașilor mai puțin pe lume. Pellerdi zice c-au murit doar 40 de săcui, ceea ce este o minciună, numai el a numărat două sute patru, dar Pellerdi trebuie să scrie 40 în cronica lui mincinoasă și fantezistă, pentru că atît s-a hotărît să piardă serenissimul aici... «În cetate s-au aflat tunuri mari cu ghiulele de cîte 56 funți, iar sus pe palănci 44 de falconete, afară de acestea atît aur, argintărie și giuvaericale, că dînd din întîmplare un săcui peste un săculeț, a găsit 6000 de galbeni, cari i s-au lăsat, deoarece principele Sigismund Báthory a dat tot ce s-a aflat în cetate ca pradă liberă, avînd mare întîmpinare din partea lui Mihai waywode, mai ales cînd s-au apucat ai noștri să taie pe toți turcii găsiți acolo»...

Oftează mulțumit. A făcut treabă bună astăzi. Își șterge pana pe poala surtucului. Unul din italienii veniți cu condotierul Silvio Piccolomini a susținut sus și tare că el l-a văzut pe Mihai *baiboda* murind înjunghiat, îmbrăcat într-un caftan turcesc, cu fes pe cap, fiind ucis chiar de oamenii săi. Se zice că principele aflînd de trădarea lui «waywode Mihail», l-ar fi aruncat în lanțuri. Nobilul Sigismund Forgach — asta a auzit-o cu urechile lui, — i-a spus lui Ștefan Csáki că, înspăimîntat de luptă, trădătorul Mihai a fugit la București să se închine lui Sinan pașa, să-i ceară ajutor împotriva domnului său și că, în adevăr, acest ajutor i-a venit pe ascuns, de multă vreme, comandat de un pașă îmbrăcat în haine de popă schismatic, să poată duce de nas pe credulii care cred că un Mihai vodă va putea vreodată fi un vasal demn și credincios.

Iacob Iacobinus adulmecă mirosul îmbietor al cîrnaților papricați din belșug. Închide ochii. Pleșcăne. Spune tare : — Mai ai de lucru dragă Iacob Iacobinus... Înfrînează lăcomia, dacă ești un adevărat protestant... Ciulește urechea. Nu se aud decît urletele săcuilor beți. Prin pologul harabalei se văd flăcările incendiilor din oraș. În tabără n-au rămas decît răniții, bolnavii și cîteva santinele. Apasă pe una din încuietorile din fier forjat ale lăzii. Se aude zgomotul metalic al unui arc. În peretele lăzii se deschide capacul unui sertar secret. Iacob Iacobinus scoate un fel de «Zeitung» scris săsește, cu litere mărunte. Oftînd și compătimindu-se, se așterne la treabă. Notează sîrguincios toate zvonurile auzite astăzi și altădată, ieri și alaltăieri, pe care le va trimite mîine, semnate cu alt nume, bunului său prieten Weiss-Mînă de plumb, să le tipărească

în «Zeitung-ul» lor clandestin, plin de povești uluitoare și desene pornografice, care-i va face foarte curînd unii dintre cei mai bogați oameni ai Siebenbürgen-ului.

12

Ridică sabia. Împunge cu ea zarea tulbure, cîlțoasă de deasupra văioagei prin care-au călărit, călăuziți de hotnogul de priveghetori domnești de margine, Secară Cumanul. Se-ntoarce-n șa. Căpitanii, hotnogii, stegarii au înlemnit cu săbiile deasupra capetelor. Vine un vîntișor de la Dunăre, cu miros de mîl și pește, de ape tulburi și umed, norii se tîrăsc greu și învălmășiți, n-o vede, doar o simte și aude răscolindu-l, furnicîndu-l și secătuindu-l, aude scîrțîitul miilor de care ale oștirii lui Sinan, harapnicele pleznind, răgetul cămilelor, amestecat cu mugetul bivolilor, cu nechezatul cailor, cu strigătele satîrgiilor, undeva, poate la cetate sună trîmbițele pentru schimbarea străjilor, vine dinspre Bulgaria un abur jos și învălătucit care se rostogolește în fuioare fumurii peste lunci și văioage, învăluindu-i pe toți în umbră. Îl simte în gene și în barbă, umed, rece și prevestitor de ploaie. Aproape că nu cutează să iasă din văioagă, la creastă și să vadă. Valul de pîclă îi acoperă călărețiii.

— La creastă, strigă, fără să-și recunoască glasul.

— La creaaastăăă !

— ...aastăăă !

— ...ăăă !

Comanda se duce din om în om, pierzîndu-se în vălătucii groși, plini de apă.

— Loc, măria-ta ! Loc !

Șase perechi de cai trag cel dintîi tun tîrît prin nămoale. O umbră.

— Un' să-l punem, măria-ta ?

— Să-mi rupi podu, Lumînare !

— Am să-l rup, de ce să nu-l rup, dacă-mi poruncișI să-l rup.

Atelajele intră în pîclă. Aude călărețiii ieșind la creastă. Parcă s-ar smulge neființei. Caii opintindu-se, răsuflînd opintit. Chingile pîrîind, scărițele lovindu-se clinchetit, armele ciocnind paftalele. Este aici o luncă bîntuită de toamnă, vîntuită, cu răchiți și sălcii pleșuvite înainte de vreme. Sultan urcă priporul în salturi scurte. Îl ajută din pulpă, plecîndu-i-se pe grumazul încomat. Aspiră lacom mirosul cald, iute, de cal nădușit. Creasta. O salcie ieșită din

neguri, cioturoasă şi încovoiată, cu crengile brobonite. Vălul de pîclă s-a-ndesit, înghiţînd ramătul şi zvîrcolirile celor pe care-i ghiceşte jos, în drumul Oinacului, frămîntînd în nămoale drama asta cumplită a smulgerii din ţară. Porcul de Sinan, după ce-a pierdut Tîrgovişteа, şi-a repezit steagurile de spahii de jur-împrejurul Bucureştilor, după robi. Măcar cu robii voia să-şi plătească înfrîngerea, în faţa sultanului. Că pagubă îi făcuse destulă şi ruşine, mai destulă... Îşi lasă sabia în curmezişul oblîncului. Îşi stoarce barba. S-a împietrit. S-a făcut iască. A stat trei zile la monastire, în post şi rugăciuni, a umblat desculţ, într-o rantie veche, a rînit la cai şi-a spălat picioarele căpitanilor săi, nevrînd să vadă Tîrgovişteа arzînd. L-a implorat pe Sigismund să n-o dea pradă oştenilor, pe care el şi boierii lui îi vor răsplăti împărăteşte. Bubosul neputincios nici n-a vrut s-audă. Tîrgovişteа a fost pentru el o cetate cucerită prin luptă, cea dintîi cetate cucerită prin luptă. A avut nevoie ca Tîrgovişteа să ardă, pentru că, cu cît s-au ridicat mai sus flăcările incendiilor, cu atît mai înalte au fost osanalele cîntate de slugoii şi lingăii curţii. Cu cît s-au văzut ele mai departe în Evropa, cu atît s-a văzut odată cu ele însele viteazul principe eliberator. Cu cît a fost Tîrgovişteа mai cumplit spoliată, cu atît s-a putut justifica principele faţă de oştire, faţă de laudele goale ale nunciilor apostolici. I-a spus Theodosie Rudeanu că la ospăţul dat de Sigismund în cinstea victoriei, la care el nu s-a dus, episcopul Atilio Amalteo i-a mulţumit principelui, nu numai pentru magistrala înfrîngere a păgînilor, dar mai ales pentru că a avut tăria să purifice prin foc această capitală încăpăţînată a schismei. Nu i-a ajutat nici umbletul desculţ, nici rînitul grajdurilor, nici cîntatul în strană, la miezonoptică. I-a repezit vorbă popii Stoica să coboare cu roşii de Gherghiţa spre Brăila. Să-i ridice pe buzoieni. Să-i cheme cu buciumele de prin codri. Să-i ierte pe turcii prinşi şi să-i strige sub steaguri, scriindu-i în registre cu trei taleri pe lună pedestraşul şi şapte taleri călăreţul venit cu cal cu tot. A trimes oştile Băniei, cu Buzeştii, să apere Bucureştii de jaful aliaţilor şi cruciaţilor. Astăzi, acum, aici, începe să lucreze viitorul... L-a ars Sigismund. L-a sărăcit de el însuşi. L-a bîntuit ca o ciumă... S-a vorbit cu Ştefan Răzvan. Au lăsat oastea princiară să care capetele turcilor în vîrful sulităţelor, făloşindu-se în faţa ei însăşi, în a neguţătorilor mai nerușinaţi decît oricînd şi ei, cu călărimile, au tăiat-o de multe ori peste ogoarele înţelenite, călăuziţi de priveghetori de margine. În Vlăsia au dat de băjenari ascunşi în inimă de codru. Unii şi-au deshămat cîte un cal, au lăsat muierile şi-ncălecînd s-au înarmat cu coase şi săcuri, alcătuindu-se în cete. Le-a dat dobîndă slobodă la oastea păgînă... Se înfioară. Îl trece frigul prin şiră. Simte ume-

zeala şi prin nădragii din piele, o simte în el tot, lîncedă şi mucegăioasă. Valul de pîclă se subţiază. Îl smulge vîntul de pe ochi, din crengile sălciilor. Îl ridică dintr-o dată şi-l aruncă spre Neajlov. Întîi vede Dunărea. Mohorîtă. Cenuşie. Cătrănită. O vede şerpuitoare şi lată, cu norii tăvălugindu-i obrazul, Dunărea cea de-o fiinţă cu neamul. Se sleieşte-n el, bîntuit de-o bucurie năvalnică. Doamne, nu mă-ncerca, Doamne milostiveşte-te, de ce mă înalţi Doamne, cînd pe piscurile strălucitoare ale măririi, cînd mă-nfunzi în prăpăstiile negre ale înfrîngerii. Dumnezeule al meu, ai milă de robul tău, Io Mihail Voievod. Buzele uscate îi sîngeră. Le muşcă fără să-şi dea seama. Jos, aici, între Dunăre şi pripor, şerpuind pe lîngă Dunărea de apă, la fel de nesfîrşită, pierzîndu-se în zarea căzută pe umerii colinelor, altă Dunăre neagră şi învolburată, forfotîndă, ridicînd valuri de durere omenească într-un viarmăt colcăitor, zeci şi sute de telegi rumâneşti, trase de oameni plesniţi cu harapnicele, harabalele Urdi Alaiului, cămile încărcate cu poveri, bivoli ducînd în spinare baloturi multicolore, un steag al spahiilor galbeni galopînd spre gura podului, spre care curg mereu alte steaguri de spahii, zgîriind cerul cu sulițele, împingînd în nămoale atelajele de bivoli înhămate la tunurile mari de asediu, topciii încercînd să smulgă roţile din gropi, harabale răsturnate şi-aici, jos, sub grumazul încordat al armăsarului de luptă, robii. Mii şi răsmii de muieri tîrîte de păr, cu iile rupte, fete tinere în şeile spahiilor, bărbaţii înhămaţi şi legaţi la telegi, ori pe conovețe lungi, priponite de pelciugele de la şei, clefăitul zecilor de mii de picioare omeneşti şi copite prin nămoalele răscolite de oştile care se văd trecînd podul de vase, dundarii bătînd caii spahiilor cu ciomegele şi dincolo de Dunărea cea de ape, pe zarea plumburie, abia văzîndu-se, tabăra lui Sinan.

— Măria-ta !

Tresare. Pentru că în aceeaşi clipă iese la creastă, în dreapta, stegarul Caloian cu steagul Ţării Româneşti şi în stînga, Ştefan Răzvan urmat de steagul Moldovei, iar din vale se ridică un vaier atît de neomenesc, cu atîta nesperată şi sălbatică bucurie, un ţipăt de muiere atît de sfîşietor, încît îi dau lacrimile.

— Nu ne lăsaaa, măria-ta !

Şi altul.

— Michalyyy !

Sultan dă să se repeadă de vale. Îl stăpîneşte, smucindu-l în căbală. I se iau toate pîclele de pe ochi.

— Răzvane ! La pod.

— La pod, măria-ta.

Pleacă Ştefan Răzvan la galop.

— Paharnice Şerban.

Paharnicul, cu ochii ieşiţi din orbite. Alb, îl priveşte ca din altă lume. O clipă îi vede pe roşii. Cei din aripa dreaptă a primului steag. Mîini încleştate pe suliţi, cu unghiile vinete, vinele grumajilor cît degetul, priviri de nebuni, ori de mucenici.

— Paharnice !

Paharnicul se prăvăleşte în josul priporului, atît de năvalnic, încît piere ca o nălucă. Odată cu el se prăvălesc şirurile de călăreţi. Într-o tăcere cumplită, mai cumplită decît însăşi tăcerea morţii, pentru că tăcerea asta vesteşte doar moartea acea cumplită prin fier, moartea care nu iartă, moartea care răzbună sfîşiind, călcînd în picioare, zdrobind, crudă şi nemiloasă, atotputernică şi de nestăvilit. Niciodată n-a avut gustul şi sentimentul acestei morţi-răzbunare cum îl are acum. De aceea nici nu se repede în vălmăşag, aşa cum a visat-o de cînd s-a smuls din pămîntul Călugărenilor. Vrea să guste răzbunarea întreagă, nu numai felia de răzbunare pe care i-o alege sabia lui, vrea răzbunarea asta cumplită a unei ţări întregi, are dreptul la ea, pentru că fiecare suferă pentru el însuşi, numai lui i-a hărăzit Pronia suferinţa tuturor şi atunci, ca o îndurare a destinului, tot lui să-i fie hărăzite răzbunarea tuturor şi bucuria tuturor... Se pleacă-n şa, după ce-şi vîră sabia în teacă cu un rînjet rău şi crud.

De sub pologul unei harabale trase de două perechi de bivoli ţîşneşte cîrîind un papagal galben. În urma papagalului cîteva muieri despletite împing sub roţi, chirăind şi suduind, o altă femeie, voinică, cu cercei de aur. Bivolii se sperie. Vede femeia cu cercei căzînd sub roată. Papagalul zboară pe loc. Vine şi se aşează într-una din sălcii. Ţipă gros, cu glas dogit de beţiv în greaca din insule : «Un galben pe-o noapte, kir»... «Un galben pe-o noapte, kir». Apoi spune vorbe urîte, care nu se leagă. Stă în salcie, galben, şi spurcă lumea cu vorbe auzite în taverna şi bordelul celei venite să moară aici, sub roata harabalei. Unul dintre vînătorii domneşti îl ademeneşte cu ovăz. Papagalul îl spurcă. Nu rîde nimeni. Zboară din salcie pe umărul unui cornist tînăr. Ştefan Răzvan închide gura podului. Trei steaguri de spahii şarjează la galop călăreţii Moldovei. Atunci bubuie cele două tunuri tîrîte cu încăpăţînare prin codri şi mîzga ogoarelor. Vin la trap, hurducîndu-se, căruţele cu pulbere şi ghiulele. Prima salvă ridică jerbe de noroi între spahii. În clipa vălmăşagului, cînd rîndurile nu s-au refăcut, năvăleşte Ştefan Răzvan. Trîmba călăreţilor moldoveni despică steagurile de spahii. Începe lupta la sabie. Pe sub pripor trece la galop un cal alb, tîrîndu-şi timariotul cu capul prin mîzgă. Doamne, Dumnezeule. Robii. Au sărit asupra străjilor. Le sfîşie beregăţile cu dinţii. Pri-

veşte halucinat izbucnirea pămîntenilor legaţi la conoveţe. O învălmăşeală cumplită de pumni, de dinţi rînjiţi, iatagane care despică ţeste, frînghii tăiate, turci ridicaţi în propriile lor suliţe, cămile care gonesc legănat aici, pe viroagă, cu ochi trişti, pe care le prind hînsarii şi le mînă spre Slobozia, acolo unde-a poruncit să se strîngă toată dobînda, înainte de a ajunge oştirea lacomă a lui Sigismund. Se văd moşneni şi cojani purtînd basmele roşii de hînsari legate la umărul stîng, scoţînd din învălmăşeala aceea cumplită bivolii cu samare şi baloturi, vitele şi caii de pripas telegile răsnite, mînînd totul cu strigăte şi plesnete de harapnic spre şleahul Sloboziei. O galeră evoluează dincolo de ostrovul Sîn' Giorgiului. Se aşează cu prova în curent, descoperind babordul. Vede limpede topciii încărcînd tunurile de la bord.

— Văzui, măria-ta, spune cineva din garda de vînători domneşti.

O fi văzut acela, dar au văzut alţii, poate priveghetorul de margine Secară Cumanul, pentru că de dincolo de cetate, deci mai sus de pod, ies la larg din păpurişte şase bărci pescăreşti, vîslite voinicește. Sînt înţesate cu priveghetori de Dunăre. Îi recunoaşte după ceapcănele verzi. Cei de la prova au făclii aprinse. Se îndreaptă cutezători drept spre podul de vase. Peste ramătul luptei din drum, coiful de oţel al paharnicului Radu Şerban se vînzoleşte în mijlocul talazurilor umane, se ridică huruitul copitelor pe scîndurile podului. Călăreţii asupra cărora cad bărcile priveghetorilor împing la galop. Învălmăşeală. Strigăte. Un cal cabrează. Sare în apă. Spahiul i se agaţă de coadă. Învălmăşeala creşte. Alţi cai se răstoarnă de pe pod. Priveghetorii aruncă făcliile între picioarele cailor. Alţii le îndeasă sub bîrne. Se lasă scurşi pe sub pod, ca umbrele. Au ieşit dincolo. Toate bărcile. Spahiii aruncă sulițele după ei. Gata. Sînt departe. Plutesc repede spre galeră. Au ajuns-o. Aruncă ghiarele de pisică. Se caţără pe bord. Sînt sus. Luptă. Săbii. Galera face o voltă pe loc. Prin cenuşiul pîclos vede tunurile vărsînd flăcări şi clăbuci de fum alb. Vînătorii domneşti din gardă chiuie. Şase ghiulele de tuci, roşii, se rostogolesc prin văzduh spre tabăra lui Sinan. Şase jerbe de apă clocotindă ţîşnesc la cealaltă gură a podului, lîngă malul bulgăresc. O nouă voltă. Galera încearcă să se pună travers pe sforul apei. Au capete de zei priveghetorii. Vor să rupă podul, cu tunurile de la bord. Are să-i dăruiască c-o slobozie domnească, cu vite şi scutiri de bir pe zece ani. «De ce nu mă laşi, Dumnezeule Atotputernic să-mi răcoresc inima ?»... Îşi scoate gugiumanul. De peste Dunăre, jos şi-nvălmăşit, se rostogoleşte peste ţărm alt val de pîclă. Tăcut, rotitor şi-nfuiorat, astupă cu fum umed şi nefiinţă vălmăşagul şi viermuiala de la

piciorul priporului. Nu se mai vede. Dunărea. Răzbat doar fulgerele tunurilor de pe galeră. Balaurii de pîclă se-ncovoaie pe sub crengile răsucite ale sălciilor. Trag între el și cei încleștați în luptă și-n moarte, un zăbralnic plin de lacrimi. Nu și-a gustat răzbunarea pînă la capăt. Undeva, spre Turbatul, ori spre Remuș, răsună o salvă de muschete... Sigismund... Este după-amiaza zilei de miercuri 28 octombrie, de ziua sfîntului mucenic Terentie și a sfîntului ierarh Firmilian, cu puțin înainte de ceasurile șase după-amiază și dincolo de negurile care acoperă Dunărea, spre Vlăsia, ori și mai departe, spre munte, vede o geană însîngerată de nori și cer, o vîlvătaie de sînge și flăcări în care cade soarele, cade repede și-nvîlvorat, o dungă sîngerie, o jumătate de soare, un glob întreg, rotund, aninat o clipă deasupra golului, apoi totul, vîlvori și soare scurgîndu-se repede în cenușiul acela de pîcle și neființă, lăsîndu-l pe el singur, deasupra, cu steagul Țării Românești, gărzile de vînători călări și sentimentul copleșitor al biruinței, al ajungerii la Dunăre, din nou la Dunăre, de-acolo de unde l-a smuls Sinan, cu rădăcini cu tot, ori poate numai a-ncercat să-i smulgă rădăcinile țesute în hîrcile celor vechi, în scheletele lor, în huma cea mai adîncă, aceea căreia trupurile lor i-au dat putere și tărie, sfîntă sfințenie și veșnicie.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

1

Postul Crăciunului se lungeşte fără zăpadă, cu toate c-o pre-
simte în văzduhul limpede, strălucitor de limpede, prin care mă-
casea morţilor trece uşor şi poleit. Nucii şi-au lăpădat frunza. A
căzut şi frunza sîngerie a perilor din Livada Domnească. Alaltăieri
a fost Sfîntul Nicolae, ziua lui Pătraşcu. Au venit să i se închine
coconului său feciorii boierimii — desigur n-a venit feciorul Chi-
arului —, au cîntat lăutele, s-a dănţuit, mamele care-şi tupilaseră
upînile prin funduri de codri ori prin cetăţile săseşti, ori dincolo,
la făgărăşeni, pe la haţegani, şi le-au scos la vedere, îmbrăcate în
i cusute cu mărgăritare şi fir de aur, a fost o revărsare de tinereţe
şi bogăţie ; iar el s-a simţit hirsut şi bolovănos, înăcrit şi nelalocul
ui. Îi place plimbarea prin tîrg, în carîta deschisă, trasă de şase cai
albi, în după-amiaza asta senină şi însorită a cuvioşilor Patapie,
Sofronie şi Cezar. Se sileşte să-i asculte pe cei doi, aşezaţi pe scău-
nel la picioarele lui, Mina zugravul şi judeţul Todericiu, plesnind de
ală în bărboiul uns proaspăt cu unt rînced, probabil în cinstea
acestei intimităţi cu domnul său. Judeţul Todericiu are nişte ochi
rii, negri păcură, pe care-i ţine cuvios sub sprîncenele stufoase. Cînd
au se simte privit, şi-i fulgeră în toate părţile, după care şi-i as-
unde iarăşi sub pleoape şi sub sprîncenele sure. Este starostele
snafului armurierilor, de fapt al faurilor de săbii, scuturi, lănci,
opoare şi buzdugane, isnaf odinioară preţuit la Curte, păstrat în
runtea celorlalte ca un titlu de noblеţe al fostei Cetăţi domneşti...
Caii albi ai atelajului, cu coamele şi cozile împletite pe fir de aur,
păcăne caldarîmul, garda de roşii domneşti de slujbă la cetate că-
păreşte la pas, cu suliţa la picior, iar aici, lîngă carîtă, călăreşte
Marcu. L-a regăsit, în sfîrşit, pe feciorul pierdut al fratelui său

straniu, Petre Cercel. Îi place carîta capitonată în piele roșie, darul lui Sigismund la plecarea din Țara Românească.

— Zisei, mări-ta, că-nțelepciunea Tîrgoviștii stătu acolo, că primi, fără să urgisească, meșteșaguri și neguțători ori plugari ageri și de-aici i se trase dulceața și frumusețea și tăria, măria-ta.

— Ai limba dulce, județule, și știu unde vrei s-ajungi.

— Sărut dreapta, doamne. Dacă n-ai să știi măria ta, cine să știe !... Un biet județ ca mine, care nu făcui altceva toată viața decît să bat cu barosu oțelu, să-l fac sabie ?... Că făcui la săbii de erau destule pentru toate beregățile împărăției, da' nu prea avu cine le ațîța, măria-ta ! Acu, slavă Domnului, se adeveri că săbiile Todericiului nu-s mai rele decît ale sașilor, nici mai proaste decît ale arsanalelor de la Istanbul, ori ale covăliilor de la Ispahan. Ce s-ar mai înviora tîrgul ăsta, dac-ai porunci măria ta ca tot ce se face pentru oaste, să se facă aici.

— Uitași de București, județule. De Rîmnicu Vîlcii. De Craiova.

— Vai de mine, măria-ta ?! Dă-le și lor, mai ales ălora de la București, să uite amărăciunea de le-o făcuși. Și rușinea.

— Ce le făcui, Todericiule ?

Prinde privirea repede, hoțească a județului care oftează smerit și se ascunde în spatele bărboiului.

— Mutași scaunul domnesc unde fu din vechime și fu cu slavă, măria-ta... Lasă-i pe ăștia care-și găsiră scăpare în tîrg, îi lăsăm și noi vreo zece ani și dacă n-o fi Tîrgoviștea de minunea lumii, să-mi iei capul, doamne.

— Aici ar trebui zidită o fîntînă, măria-ta, spune Mina zugravul... S-o facem din piatră, cu arcuri din lemn lucrat cu dalta, acoperită cu șiță și-n boltă zugrăvită cu Sfîntul Gheorghe ucigînd balaurul. De cîte ori îl zugrăvesc pe sfînt, închid ochii și nu văd altceva decît chipul măriei-tale. La o adică nu-i nici un păcat, dacă și alții, zugravi cunoscuți în toată lumea, au văzut chipurile sfinților în chipurile celor pe care i-au iubit.

Care pline cu bolovani de rîu, trase de boi zdraveni, înjugați cîte patru. Ion Cîrje, surugiul rotaș, întoarce capul. Îi știe năravul și-i ghicește porunca din ochi. Strigă :

— Pe loooc !

Cei șase cai joacă în hamurile galbene, cu paftale de argint.

— Ce faceți, oameni buni ? întreabă.

— Posadă la cetate, măria-ta.

— Vă veni rîndul ?

— Ba ! Ne luă peste rînd, căpitanul Racea.

— Aolică, măria-ta, cu căpcăunul de căpitan ne vlăguim...

— Trase la bolovani, de-ți faci trei cetăți, nu una.

— De unde sînteți ?

— Păi nu ne mai cunoști, că sîntem ăia de noapte, ai lu' Ion Cerbu sin Ghioagă, de-l lăsași căpitan la Cetățeni și ne suge vlaga, că de-o lună nu facem decît posăduim la cetățile astea două. Parc-ai vrea să urci la Dumnezeu pe-un munte de piatră, măria-ta.

— Nu-ți place ?

— De plăcut, cum să-mi placă. Pusăi boii în genunchi.

— Ai vrea să te pună alții în genunchi pe tine ?

— Ei și, măria-ta...

— Ne zise cneazul de la Stoenești că-i făgăduișși să-i fii naș, măria-ta.

— Se mărită Răsura ?

— Nu toamna asta. Ailalta.

— Să veniți și voi la nuntă. Și-acu pas la cetate, că se mînie căpitanul Racea. Moșnenii plesnesc din bice. Boii se opintesc în juguri. Tot tîrgul răsună de bocăniturile dulgherilor, de scîrțiitul carelor cu piatră, de strigătele zidarilor. Nu este uliță, unde să nu se clădească. Mina, zugravul, a însemnat răscrucile, unde are să facă domnia fîntîni și cișmele, cu apă adusă pe olane. Își visează o cetate de scaun care să-i reprezinte. Pe el. Oastea. Țara. Într-un fel, Todericiu i-a prins gîndurile și-acum îl vicleneşte să-i smulgă libertăți și scutiri de biruri pentru toți fugiții de pe moșii, pripășiți în tîrg. Pentru domnie nu poate fi decît mană. Iarăși au să sară fripți bărboşii din Divan. Nu s-a obișnuit cu trecerea de la tabăra ostășească și fapta de arme, la viața asta de domn cu caftan moale, priveghetor de dulgheri și zidari. Își spune că, mai la urma urmei, adevărata veșnicie stă în dulgheri și-n zidari și-n mîna sfîntă a lui Mina zugravul. Își privește pe furiș mîna vînoasă, cu degete puternice, care-a simțit de atîtea ori oțelul pătrunzînd în carne. Privește mîna lui Mina, abandonată pe genunchi, obișnuită să frece culorile și să țină coada pensulelor. Se gîndește la Ravenna. La Veneția. La Ayá Sofia. La tot ce-a văzut pe țărmul egeean și mediteranean al Anatoliei. Ce-ar fi fost toate acele zidiri, fără amintirea oamenilor și a faptelor celor vechi ? Trece o fată tînără cu ulciorul pe umăr. Se oprește. Vine la carîtă. Merge pe-alături și-i strigă :

— Ți-am ieșit cu plin, doamne. De ți-e sete, bea ! De nu ți-e sete, dă-mi un galben să-mi cumpăr mărgele și bariș.

Sînt muieri în porți, tîrgoveţe cu cataveici de vulpe, tîrgoveți în sumane negre, cu căciulile în mîini, dulgheri pe schele, zidari, abia acum îi vede pe toți, zidurile afumate de pîrjolul oștilor lui Sigismund, cercevelele arse, ferestrele cu pocrovițe în loc de gea-

muri, acoperișurile dărîmate, căpriorii făcuți cărbune, apoi casele refăcute, cu alți căpriori proaspeți, abia ciopliți, mirosul de lemn cojit, de maltăr proaspăt și tencuieli încă umede, alte mirosuri decît cele care-i intraseră în sînge, de cai și arme, de hoituri umflate și cămile putrezite în șleah, se simte lacom de mirosurile astea care prevestesc înnoirea vieții, truda care sfințește locul și-i plac ochii jucăuși, catifelați ai fetii ăsteia, care sparge cojocelul cu sînul.

— Ce chip de Maria Magdalena, are hoțoaica, șoptește Mina zugravul și-i dă fetei galbenul cerut cu nerușinare... Auzi tu, să vii mîine le Curte, gătită cu maramă și să-i spui hotnogului de la poartă că-l cauți pe jupîn Mina zugravul.

— Mai îmi dai un galben ?

Fata freacă moneda de aur de bărbie.

— Îți mai dau.

— Cu doi galbeni, mă mărit...

Rîd dulgherii. Rîd tîrgoveții. Au înconjurat carîta, rîd blajin, cuviincios.

— E diavoliță mare, măria-ta, alde Crețușca asta a lu' Mormonea chervanagiul.

— Să trăiască și să trăiți cu toții. Mîntuiți cu zidirile, c-acum dă zăpada.

— La traaap, strigă Ion Cîrje.

— La traaap, poruncește stegarul de roșii.

Marcu se-ntoarce-n șa. Știe c-o fură din ochi pe Crețușca lui Mormonea chervanagiul, închide ochii și revede întîmplări vechi, din insule, ori de la Bursa, ori din Veneția, ori de la Malta, întîmplări parcă trăite de altul, toate legate într-un fel de cite-o femeie, ca și cînd anii aceia, drumurile acelea n-ar fi putut să i se păstreze altfel în amintire decît prin harul pe care-l au femeile de a nemuri locurile străine, drumurile lungi și popasurile bărbaților.

2

Dacă ar fi să se ia după spusele înțeleptului, «răgazul înseamnă moartea», ar trebui să fie nemuritor. Lîngă spătăria mică a refăcut odaia de lucru a lui Petre Cercel, și Mina, cu meșteșug neînchipuit, a spălat zidurile afumate, scoțînd la iveală frescele cărora le-a împrospătat culorile, astfel că acum flăcările repezi și înalte din căminul cu tocuri de marmură albă sculptată în ghirlande de frunze de viță luminează sînul dalb, rotund și îmbietor al femeii care-a fost poate mama acestui Marco, pictată de meșteri străini,

într-o învăluire de mătăsuri și nori, strejuită de îngeri dolofani, căreia i se închină cavalerul înzăuat, avînd chipul lui Petre Cercel. El poate jura că femeia seamănă cu sultana Hasechi. Signor Mantovano spune că seamănă cu regina Henrieta a Navarei și Franței. Theodosie Rudeanu că este leită jupînița Velica a marelui vornic Ivan Norocea, care de aceea nici nu intră vreodată aici, să-și vadă fiica pe jumătate goală, pîngărită de privirile bărbaților... După ce s-a întors din tîrg, mulțumit de graba cu care renaște din cenușă, Mina l-a urcat pe schelele din spătăria mare, unde a-nceput să zugrăvească «Bătălia de la Călugăreni». Pînă acum a zugrăvit pe un perete gugiumanul lui, conturul obrazului, barba, capul lui Sultan și pe celălalt perete, chivăra lui Sinan, nasul coroiat și urechile lui Tasih, armăsarul, cînd cade de pe pod în Neajlov. «Aici ești măria-ta, cînd smulgi steagul profetului. Aici ești măria-ta, cînd îl spargi cu săcurea pe Satîrgi pașa... Aici ești măria-ta, cînd îl gonești pe Hassan pașa și pe Mihnea Turcitu... Aici sînt boierii măriei-tale în luptă... Pe cei care poruncești să-i zugrăvesc și veșnicesc»...

Spusese veșnicesc arătînd un loc alb pe perete, un loc pe zidul mirosind a var proaspăt, unde nu era nimic, dar unde el a și văzut chipul lui Theodosie, chipurile Buzeștilor, pe cel al marelui vornic, al marelui spătar Calotă Bozianu cu bărboiul vîlvoi, ori ochii bulbucați și verzi ai paharnicului Radu Șerban. L-a pizmuit pe Mina pentru siguranța cu care spusese «veșnicesc». Stă în jilț, cu spatele la foc. Ard lumînări în sfeșnice. Ard în candelabrul cu opt brațe. Este lumină destulă ca Theodosie Rudeanu, apărut neauzit din spatele ușii secrete, mascată de o panoplie cu iataganele tuturor pașilor învinși în luptă corp la corp, să-și poată citi știricarul. Pe un scăunel, în umbră, îmbrăcat în costum florentin, Marcu. Nu pentru că i-ar fi prea slabi umerii să ducă povara domniei. Nu pentru că ar vrea să-i ocrotească încă copilăria lui Pătrașcu... Pentru gîndurile tainice, aproape nici lui însuși mărturisite, întărite de cel din urmă mesaj venit de la Tîrnovo pe calea porumbeilor călători, cale pe care Dionisie Rally a spus c-o s-o întindă pînă la Constantinopol, la patriarhie, să se lege cu Andronic Cantacuzino și partida eliberării Bizanțului. Ciudat tînăr acest Marcu. Fața aspră înainte de vreme. Trei cicatrice în sprînceană, bărbie și umărul obrazului. Nasul ușor coroiat al tatălui său. Înalt și subțire în mijloc, cu sprîncene negre, arcuite frumos. Poartă cercel în urechea stîngă, cum poartă corsarii, ori regii. Tăcut. Își ține mîna rănită la asaltul cetății Giurgiu în eșarfă. Îl privește cu cinste înflăcărată și-o dăruire tristă, cu ceva de om singur și neisbăvit, o privire care-l doare și într-un fel îl umilește.

Marele vistiernic poartă caftan de atlaz galben, pantofi de safian, cu talpă de pîslă, a cumpărat o sfoară de livadă în capul tîrgului, unde-şi clădeşte casă, c-a adus aproape cinci sute de robi ţigani şi se ridică zidurile, ca-n poveste.

— Fapte ori gînduri, măria-ta ?!

Era o înţelegere între ei. Ştiri ori comentariul ştirilor.

— Fapte, vere Theodosie.

Theodosie Rudeanu scoate dintr-o geantă de piele ştiricarul, care, într-un fel, este a doua viaţă a lui, aceea de domn cu care-a început din ce în ce să se confunde, regăsindu-se din ce în ce mai puţin în altă ipostază, dinaintea anilor aceştia puţini, de cînd îşi ţine scaunul cu sabia.

— Petre Gregorovici Armeanu ajunse la Hust acu patru zile.

— Să-mi dai de ştire cînd intră în ţară... Îl cunoşti, Marcule ?

— Am auzit de el, măria-ta.

— Îmi poartă treburile diplomaticeşti.

— Cam otova, lacom, pus pe căpătuială şi străin, prinţe... Măria-sa e prea încrezător în străini. Ai să-l cunoşti şi, cu voia măriei-sale, ai să-mi dai dreptate.

Marcu tace... Asta înseamnă putere de stăpînire.

— Treci la stările dinlăuntru, vere Theodosie. Nu-ţi cîştiga prieteni împotriva domnului tău. S-ar putea să creadă lumea că-l cîştigi pe nepot, întru pierderea unchiului.

Îi zîmbeşte marelui vistiernic, care-şi muşcă mustaţa.

— S-ar putea zice că-l cîştig pe nepot, întru slava domnului, măria-ta... Nu răzbim cu sama satelor. E o învălmăşeală şi-o tulbureală şi-o băjenie, şi-o cutremurare, ca după potop. Răbojarii şi vistierniceii îmi aduseră sămile, aşa cum le putură face, din judeţele Pădureţ. Săcuieni, de la Buzău, Slatina, că-n părţile Vlăsiei şi ale Bucureştilor ne pustii Sinan... Să ne fi robit cîteva mii, poate patru. Să fi pierit în lupte, de foame şi boli, alte patru, ori poate cinci mii de pămînteni. Cu ce robiră tătarii astă iarnă, cu ce pieriră în pîrjol, cu ce uciseră turcii de la raia, cu ce... cu ce... cu ce...

Îl urăşte dintr-odată pe marele vistiernic. Bate mereu din buze, parcă i-ar spune nu se ştie ce veşti vesele. Ţîşneşte din jilţul căptuşit cu blănuri de veveriţă. Frămîntă cu paşi repezi odaia de lucru, aşternută cu covoarele de Buhara găsite într-o haraba a Urdi Alaiului. Fostul stăpîn Selim Bahadir din Kütahya, cale de-o zi călare de la Eskişehir, a venit să-şi lase oasele şi covoarele la Giurgiu. Nu-şi aude pintenii, e încălţat cu cizme moi de safian, cu carîmbii scurţi şi asta-l enervează. Aproape o sută de mii de pămînteni pieriţi de sabie, de boli, de foame, tîrîţi în robie, ţara răvăşită, vetre de sat pustiite, le vede, n-ar mai vedea şi cine i-a dat

iarul ăsta, pacoste, nu har, să vadă casele arse, cucuta și bălăriile rescute în prag, cîte-un frasin înălțîndu-se din odăi, printre căriorii putreziți, pisici sălbăticite tupilate prin bălării, șerpi de casă sorindu-se în pragurile putrede — vede și Movila Tursanului u cei trei ulmi, și cerul de vară cu nori albi, gogoloaie pufoase, i-aude bibilicile sălbăticite alungînd vulpea aia năpîrlită, gonind-o e jos, cu aripile și ciocul cînd a călcat el Grădinile, pe lîngă Rounda și cneazul din Grădinile, unul Ozun, mic și-al dracului, și-a uat neamurile, tot satul roind undeva în baltă la Potelu — așa au ămas vetrele pustii, le-așteaptă zăpezile, apoi, în primăvară, au ă le cotropească urzicile...

— Asta-i tihna mea, Marcule...

— Le vindecă vremea pe toate, măria-ta, spune tînărul, se idică și se duce la fereastra înaltă, arcuită sprințar, cu ochiuri de eam venețian prinse în rame grele de plumb. Geam de Murano, ros, lucrat în cercuri, roșu, albastru, verde, prin care moare suav umina amurgului.

— Cum vezi tu vindecarea adusă de vreme ?

— De vreme, înțelegînd prin vreme lucrările măriei-tale, ale sfetnicilor măriei-tale și cele firești, ale naturii. Poate ai să te gîndești să scoți satele roite prin codri și la munte, ori pe cele din altă să le așezi în siliști și-n ślobozii, să le dai libertate să taie din codri, cît vor putea pentru ogoare. Și ce taie, ogorul smuls odrului, să le fie lor, pe veci.

— Te-ascult, prințe.

— Poate n-ai să te oprești, măria-ta, la Dunăre (— ah puiul le șarpe, tresare Theodosie Rudeanu, ah puiul de tigru, a dat cu nasul pe urmele culturii, a trăncănit pe Ponte Vecchio cu spadasinii și studenții, a ascultat cursurile cine știe cărui «doctor honoris causa», s-a-mpăunat cu iubitele plătite în bordelurile de pe *Lungarno della zecca Vecchia* și-acum se visează în fruntea oștilor, sub zidurile Constantinopolului, și voievodul, măria-sa, vărul Mihai, el le mult năzuiește dincolo de hotare și poate nici nu poate altfel) poate, ca-n alte domnii, cînd o treci, ai să împingi peste apă satele le dincolo, creștinești, ori pe-ai noștri din valea Timocului, le-așezi dincoace de Dunăre, prin văi, să aibă apă pentru grădinărit și vremea...

Tace. Face o reverență adîncă, grațioasă. Un butuc de salcîm pufnește într-o vălvătaie înaltă din care țîșnește un roi de scîntei.

— Dă-mi voie, măria-ta, să-l laud pe prinț pentru judecata lui politicească.

— Laudă-l. Laudă-l și din partea mea. S-ascultăm, prințule Marcu (tînărul se-nclină din nou, este întîia oară cînd voievodul

îi spune prinț), s-ascultăm și celelalte veşti ale acestui Mercur neostenit și Achile, care este vărul nostru Theodosie.

— Sînt nedemn de atîta laudă, măria-ta.

Se aud de afară paşii grei ai archebuzierilor styrieni, care schimbă garda de roşii. Mihai se reazemă de marmora căminului. Îi place Marcu. Se-amestecă în dragostea pentru nepotul acesta descoperit atît de tîrziu, sfielnic și matur, o urmă de invidie, poate sentimentul unei datorii neprecise, pentru că, atît cît a domnit Petre Cercel, el a stat retras la Plăviceni, n-a cerut nimic n-a umblat pe la Bănie, numai să nu-i trezească neliniști domnului său, numai să nu dea prilej zavistioşilor să-l pîrască, numai să aibă țara linişte, s-amestecă interesul de a avea aproape oameni de nădejde și nu crede că Marcu gîndeşte la scaunul domnesc, cu toate că, de ce n-ar rîvni scaunul, cînd tatăl său a fost domn, și el, Marcu, este născut înaintea lui Pătrașcu ?!

Marele vistiernic îl ucide cu «legătura». I-a băgat-o Preda Buzescu în cap și nu i-o mai scoate nimeni. Altfel se duce de rîpă vistieria, că n-are de la cine lua dajdiile și birul și...

— Dar boierii ? întreabă Marcu...

Se face o linişte, de s-aud lumînările sfîrîind. Voievodul îşi pleacă barba în piept. Ascultă. Îşi fereşte privirea de privirea vărului Theodosie.

— Boierii, prinţe, hm, boierii ţin partea la războaie, cu oaste, arme și sîngele lor. După cîte se văzu în doi ani de domnie nouă, stăm sub zodia paloşului... Și asta se plăteşte scump, prinţule Marcu.

— Războiul acesta nu este o treabă a domnului. Este treaba țării întregi. Nu știu. Am trăit prea mult la Firenze. Acolo toată cetatea este una și marele duce...

— Aceea este la Firenza, Marcule, spune voievodul încet... Să ne aducem aminte că voievodul Petre, fratele meu și tatăl tău, a uitat cîteodată asta, veşnică să-i fie pomenirea... Ce alte veşti, vere Theodosie ?... Ce lesne i se pare să stea în şa, să ridice sabia, să-l simtă pe Sultan între pulpe, să audă văzduhul despicat de tăiş, să se prăvălească el însuşi acolo unde se-nnoadă greul luptei și ce greu i se pare să stea aici, în odaia de lucru a lui Petre Cercel, caldă și intimă, îmbrăcat în caftanul domnesc de brocat sîngeriu, să descifreze sensurile ascunse, tainele și întortochelile tuturor acestor ştiri, care într-un fel sau altul se încîlcesc în jurul lui și, al ideii de putere a Ţării Româneşti, în jurul lui ca om și domn, pentru că el a smuls-o de sub jugul turcilor, renăscînd-o și făcînd-o stăpînă la Dunăre și în Carpaţi, silindu-l pe Sigismund,

după ce-au cucerit Giurgiul, să-i recunoască toate prerogativele domnești, și încîlcindu-se în treburile țării, pentru că, oricum, de astăzi înainte, oricine va gîndi ceva despre această parte a lumii va trebui să gîndească și prin Țara Românească, prin domnul ei, prin vrerea ei.

Theodosie Rudeanu citește un «*Diario*» apărut la Roma la mijlocul lui noiembrie, adus în zece zile la Raguza și-n alte zece la Niș, unde se glorifică faptele lui Sigismund, asemănîndu-l cu Ion de Hunedoara și Scanderbeg. Se glorifică marea vitejie a lui Piccolomini și redutabilei sale oștiri — aici Marcu izbucnește în rîs — oștire care a tăiat treizeci de mii de turci în castelul San Giorgio.

— Fiecare condotier, cam cinci sute de turci pe zi, mîrîie voievodul... Mă mir că Piccolomini n-a tocat toată oștirea împărătească și nu și-a pus coroana Bizanțului, ca Balduin de Flandra. Te-ascult... Citește, să-nvățăm de la acești limbuți, cum să ne purtăm treburile în fața lumii mai dornică de năzdrăvănii, decît de frumusețea aspră a adevărului.

Același «*Diario*» anunță că însuși sanctitatea sa papa Clement va coborî în ziua de 5 decembrie în basilica San Pietro, cu toți cardinalii și prinții bisericii, pentru a cînta «*Te deum laudamus*» în cinstea victoriilor necunoscute de creștinătate de peste o sută cincizeci de ani. Theodosie Rudeanu trece la veștile de la Alba Iulia. Sigismund i-a propus lui Silvio Piccolomini să ierneze la Lipova și în primăvară să cucerească această cetate. Căpitanul n-a acceptat. Nu se înțelege cu căpitanii unguri, care sînt mai lăudăroși decît condotierii toscani, din această pricină avînd loc încăierări aproape zilnic. Toscanii și-au ales drept sediu taverna «Cocoșul verde», unde chefuie în fiecare seară, punînd gărzile principelui pe fugă, jumulind tîrgovețele și făcînd caricaturi tuturor nobililor pe care-i cunosc. Mai ales au pus în mișcare nobilele doamne, cărora le fac serenade, în grupuri compacte, astfel încît nu pot fi alungați de oamenii stăpînilor.

— Capul răutăților este căpitanul Enmonide Gentili, măria-ta... Cel mai vestit duelgiu și chitarist din Firenze.

— Îți pare rău că nu ești cu ei ?

— Imi pare bine că soarta m-a adus aici. Ștefan Răzvan așteaptă în Ciuc ajutorul lui Sigismund.

— Adică l-a așteptat, cînd îmi repezi olăcarul, acum cinci zile. Astăzi poate să fi trecut munții și să năzuiască spre scaunul uzurpat de Ieremia Moghilă.

— Poate are să-l ajute Dumnezeu, că Moldova nu-l vrea, vere Theodosie.

Marele vistiernic intuiește ce s-ascunde dincolo de acest «să-l ajute Dumnezeu». O Moldovă prietenă prin Ștefan Răzvan, care să stea între Țara Românească, Polonia și Crîm, asigurîndu-i aripa stîngă, adică însăși viața, însăși domnia. Lăute. În surdină. Chitare. Marcu se desprinde de lîngă fereastră.

— Am învățat pentru o viață, cît n-am învățat din toate cursurile de retorică, măria-ta. După poruncă, ți-am adus studianții. Pe cei de la Cracovia și pe cei de la Padova și Firenze. Pași grei. Zăngănit de pinteni și sabie.

— Căpitanul Racea la poruncă măria-ta.

Glasul bubuie dincolo de ușa din lemn de trandafir, cu canaturi masive, de bronz.

— Intră, căpitane.

Oftează ușurat. Nu poate face nimic. Nu mai poate schimba nimic. Nu-l poate împiedica pe sfîntul părinte de la Roma să-și cînte «*Te deum*»-ul și să-l glorifice pe puțoiul urduros, terorizat de gînduri negre, ros de gelozie pînă-n pragul nebuniei, (cînd a auzit că Maria Cristierna cîntă cîntece de lume cu don Cesare Viadana a încălecat în timpul asaltului, italienii erau la al doilea asalt și numai Alfonso Carillo și el l-au putut opri să nu plece cu o gardă de trei sute de cuirasieri), după cum nu-l poate opri pe Ștefan Răzvan să-și împlinească soarta, în lupta pentru scaunul Moldovei, luptă pe care n-o poate justifica nici cu descendența lui domnească, nici cu dorința poporului. Poate ar fi trebuit să-i dea oaste să-l înfrîngă pe Ieremia. De ce nu i-a dat ?! Pentru că este creatura lui Sigismund și nu l-ar vrea prea puternic pe acesta în Moldova ? Pentru că este el însuși sleit și a-i fi dat oaste, însemna să rămînă aproape fără nici o apărare ? Pentru că năzuiește la o înțelegere cu Ieremia și prin el cu Zamoyski ? A greșit ? Și dacă a greșit, cît are să-l coste greșeala asta ? De-ar avea răgaz iarna și primăvara, poate pînă la toamnă de-ar avea răgaz să țească la loc tot ce-au rupt atît de sălbatic în trupul Țării, năvala lui Sinan și prădăciunile oștirii lui Sigismund. Dobînda războiului acesta, vite, aur, arme, cai, covorărie și mirodenii, robi și tunuri, se ridică la două milioane aur. Au avut grijă pămîntenii să-și ia partea. I-a rămas lui Sigismund și oștenilor lui să aibă pe-o viață.

— Măria ta ! Veniră țîrcovnicii, înșcolații să-și arate știința.

Racea. Cu bărboiul dat cu mirodenii. Holbat. În pieptar de piele și cizme pînă la șolduri. Cînd Theodosie Rudeanu își strînge știricarul, îi trage nerușinat cu ochiul. Bate din buze în gol. Parc-ar sufla : «Mîrzea»... ? Tare :

— Măria-sa doamna îl caută prin paji pe domnia-sa vel vistiernicul, într-o pricină de moșie.

Marele vistiernic îl întrebă din priviri. Mereu acest blestemat îl trimite la doamna Stanca și doamna Stanca îi împuie capul cu daravelile ei neguțătorești.

— Am să-i găsesc un vistiernic, spune voievodul. Pînă atunci, n-o lipsi de sfatul tău, vere Theodosie. Duceți-vă. Mă-nsoțește căpitanul Racea. Cînd Theodosie Rudeanu deschide ușa odăii, prin gangul vegheat de fînare lucrate în fier, cu geamuri de sticlă colorată, se scurge melodia cîntecului de oaste izvodit astă-vară prin tabere :

«Măria-sa vodă Mihai
sare peste șapte cai»...

Cîntă un bariton. Doi tenori îi țin hangul. Se văd lucind cuirasele archebuzierilor și voievodul înțelege de ce hoțomanul de Racea i-a înlocuit pe roșii cu styrienii.

— Veşti de la Praga, măria-ta, îi spune șoptit, după ce prințul Marcu își face reverențele și iese.

3

Unde-or fi primit mucenicia sfinții ăștia Tirs, Levchie, Calinic și Filimon, că ninge în duminica lor, de parcă-ar vrea Domnul să acopere cu zăpadă dealurile Căluiului și să nu-i lase pe rumâni să desțelineze codrul, îi ține pe la curțile lor, ca pe boieri, stau ai dracului, Doamne iartă-mă și-ndură-te, stau ai dracului pe cuptor și vrăjesc povești, afurisitele torc și ăștia s-aleseră cu vite, că anul trecut se bătură cu ceambururile hanului, răsnite după pradă, le tăiară și-acu... Doamne, îndepărtează de la mine gîndurile pidosnice. Sîntem în postul Crăciunului, nu păcătuii decît o dată pe săptămînă, ce să-i fac dacă are carnea tare și arămie șerpoaica asta de Domnica, o să-l pun pe careva să-i dea o curea de livadă, să se știe cînd oi închide ochii, Doamneee milueșteee. Cîntă pe nas, dă ochii peste cap, bate trei cruci largi, mărețe, se uită la jupînesele neamului Buzescu, adunate aici la sfînta monastire a Căluiului numai în caftane de atlazuri venețiane căptușite cu blănițe de jder de piatră, atlazuri roșii, verzi, galbene, țesute cu fir, Sima stă între ele ca o șoimană, poartă cercei grei, din aur, prinși cu cîrlige în coziile negre, abia fulguite la tîmple. Încălecă de două ori în toamna asta și de două ori stropși bulucurile de pradă trecute peste Dunăre, cîtă vreme ei îl ținură pe Sinan dincolo de Olt. Tăie ea însăși cîțiva

năvrapi, pălindu-i cu sabia din goana calului. Se pricopsi Stroie c-o muiere cît o țară... Sînt toți aici, în coantășe, cu blănile pe umeri, că e frig în sfînta biserică. Toți. Veniră la sfatul neamului, așa zise Radu, picat de la Praga de-o săptămînă... Își trece privirea peste cumnați, gineri, veri de-a-ntîielea, de-al doilea, și-al treilea, fini și nepoți, așezați în rînduri, umăr în umăr, apoi se lasă pe spate în strană să vadă marmora albă lucrată în cele mai măiestre înfloriturl, pusă peste gropnița care-l așteaptă pe el însuși, atunci cînd îl va chema Domnul. Marmoră albă adusă din Italia, lucrată de meșterii lui Mina zugravul, cu izvoade de flori și frunze și fructe, așa cum i-a fost viața. Meșterii au lăsat chenarul nescris. Are nădejde să mai trăiască, să urce-n boierii și vrea să i le treacă pe toate, acolo, în chenar, după ce-o-nchide ochii, să fie de pomenire urmașilor. Schimnicul Teofan, starețul, că n-au primit călugări greci în ctitoria lor, cîntă slujbele învăluit în pletele albe, ca-ntr-un patrafir. Au și basi, au tenori, au tot ce le trebuie călugărașii, jimblărie, geamuri de sticlă, sobe de zid, cișmea, cum nu se află în multe monastiri domnești... Anul ăsta a fost cu cheag... Dobînda de război le-a acoperit mai bine de jumătatea cheltuielilor. Bașca robii turci, bașca rumânii fugiți de peste Olt, așezați astăzi în siliști, mîine buni de dijmă, palme pentru muncă — Ivănete se sfinți la zece saci cu mei, la treizeci de mioare și la altele — Doamneee miluiești-eee... Eh... E bine ! N-a mai văzut cum arată gropnița, dacă nu intrară șobolani, ori șerpi, Mina zise c-o zidiră meșterii ca pe-o criptă domnească, mai am Doamne, mai am și mai oprește ninsorile astea, să intre ăia cu focu în codru, că-s dealurile astea bune de vie și de livadă — Doamneee milueeeștee. C-a ta este puterea și mărirea, acum și-n veciii vecilor amiin !... Se bucură rău, că el singur din toată biserica știe să dea răspunsul în limba românească, i-a făcut hatîrul ăsta Radu, să-i tălmăcească răspunsurile. La sfînta slujbă îl ascultă pe starețul Teofan, slujind slavonește și el dă răspunsurile românește, cu glas mare, de vin toate satele din jur, vin și de la Oboga, cînd cinstește Căluiu cu trupul lui, asta-l bucură, îi lasă pe bărbați să asculte în pronaos, încap puțini, ailalți stau în curtea monastirii, ascultă cum repetă cuvintele lui cei din pronaos, le iau și le cîntă acolo, afară, sub ninsoare, de s-aude pînă-n biserică : «C-a ta este puterea și mărirea, acum și-n veciii vecilooor, amiiin» !

Radu Buzescu în coantăș de catifea flandreză, albastră, cu guler din blană de veveriță, cu cizme roșii și pinten de aur, urmărește jocul dintre Stroe, Sima și Petre, vătaful moșiei. Se întîmplă ceva. Petre iese, intră, ridică degetele, o dată trei, o dată șapte, Stroie îi trage cu ochiul, îi face aceleași semne Simei și Sima își

scutură cercelii și mesalul de nestemate, oftează și se roagă tare : «Arde-i, Doamne, în focul iadului, arde-i, Doamne, arde-i» !... — Taci, Simo, că te-aude lumea îi șoptește Cătălina, nevasta lui Preda, posmăgită, trecută, strîngînd pe furiș mîinile celor două fiice : Mara și Chera... Taci, că te-aude prostimea ! Preda coboară din cuibul lor de la Cepturoaia, numai să-și vadă mormîntul și lespedea. Probabil asta îi dă mai plin sentimentul vieții. Ori pe-al nemuririi. Are foarte vie amintirea banchetului dat de ministrul de casă Lichtenstein, în onoarea lui, după ce steagul sfînt al profetului a fost așezat în sala trofeelor de război a castelului Hradzany. Sărmana Stanca. Nu-și poate stăpîni tusea. Albește. Își scoate batista din mînecă, gestul dureros care-l torturează, apăsîndu-și-o pe buze. De un an și mai bine scuipă sînge. Îl privește cu ochii ei mari, halucinați și triști, torturați de spaima morții. Își șterge fruntea de sudoare. Are vedenii. Stanca zace sub lespede, în pronaos. A îngropat-o acolo de trei ani. Tușește ușor, să-i atragă atenția, soția lui de-acum, Maria Karatzas, greaca focoasă care-i cîntă noaptea, cînd ard doar butucii în vatră și-l acoperă cu cosița neagră, groasă, mirosind a mirodenii, îl îngroapă sub cosiță pe el și sînii și trupul ei fierbinte, îi cîntă cîntece din insule, străvechi, apoi o cuprinde o turbare și-un foc lăuntric neostoit, că sare din pat, își sună brățările de argint și chihlimbar pe care nu le leapădă niciodată, își ia dairaua și dansează goală în fața focului, goală și nebună pînă amețește și-l amețește. Atunci beau vin de Chios din aceeași cupă și se iubesc pînă la sleire. La ministrul de casă contele Lichtenstein, cristale și servicii de Faenza decorate cu scene de vînătoare, pictate într-un albastru gros ; ori reprezentînd lunile anului, lui i-au pus în față o farfurie reprezentînd cositul, și cavaliere napolitano Girolamo Dentici i-a șoptit că nu întîmplător i-a fost dată acea farfurie pe cînd lui, care stă în solda împăratului cu suma astronomică de 500 florini pe lună, măcelarul de Lichtenstein a ordonat să i se pună «scuturatul pomilor», asta din invidie, banchetul a fost dat într-o sală a palatului Belvedere, se vedea Vîltava, se vedeau arțarii cu frunza ruginită și stolurile de rațe sălbatice zburînd peste Karluv most, don Guillermo de San Clemente, ambasadorul regelui Filip al II-lea al Spaniei, îmbrăcat în negru a toastat pentru vitejii cavaleri și războinici valahi, care-au smuls cu atîta bărbăție cel mai valoros stindard al armatei otomane, niciodată închinat în vr-un război, fapt demn de lauda întregii creștinătăți. Se cufundă cu voluptate în amintirile acelui triumf, care confirmă apogeul Buzeștilor. Pentru că numai unui Buzescu a putut să-i încredințeze Mihai misiunea diplomatică care l-a pus în atenția întregii Europe. Lichtenstein, poate sfătuit de domnul Kriegszahlmeister

Hans Unterholzer, a făcut din ceremonia primirii steagului un act de diplomație. Poate c-a făcut-o și din mulțumire pentru cei șase cai arabi, gătiți cu șei persane, cioltare bătute-n nestemate și frîie din fir, trimeși în dar de Mihai, dar poate a făcut-o gîndind la mîine. *Te-Deum* la catedrala Sfîntul Toma, parada gărzilor, toți ambasadorii apuseni, poporul, caii aduși în dar împăratului purtați de prizonieri turci, în platoșele lor din piele de rinocer, cu pelerinele rupte fîlfîindu-le pe umeri, sălbăticiți, cu iataganele la șold, flamurile în cerul de toamnă, episcopii cu mitrele albe, bătute-n diamante, steagul profetului dus de căpitanul Mîrzea, el călărind în stînga, cu sabia la umăr, muiat în purpură și-n aur, călărețiii băniei cu sulițele la picior, tot alaiul umblînd pe pod și urcînd spre Hradzany în dangătele de bucurie ale clopotelor.

— Dang ! Bang ! Dang ! Bang !

Cloptul din clopotnița monastirii, tras în dungă.

— Turcii, tună Stroe... La cai !...

— Hai frumoaselor, se aude glasul Simei Buzescu... La sănii, că dau bașabujucii peste voi.

Clopotul în dungă, răsunînd înfundat sub lințoliul de ninsoare. Bărbații de-afară chemîndu-și muierile și peste tot, ramăt, dangăte, strigăte, nechezatul cailor, glasul de bas a lui Stroe, ieșit în pridvorul bisericii : — Băăă oltenilor, lăsați muierile și copiii aici, la sfînta monastire, că are ziduri groase și-nalte și oșteni caliciți prin războaie, da țapeni... Simo, la curte... Să se-ntrarmeze al di Știuculiță, că ăia din bălți... Venim și noi, acușica... Li se făcu de prohod bă, că nu le-ajunse ce le dădurăm pînă acuși.

— Li se făcu, boierule.

— Pînă la prohod, ne lasă cu curu gol.

Boierii și boiernașii, neamurile și nemoteniile ies în clinchet de pinteni. Radu Buzescu rămîne lîngă Preda. Starețul își urmează slujba, adică stă în fața ușilor împărătești poleite în aur, ridică mîinile uscate spre Pantocratorul înconjurat de serafimi zugrăvit pe boltă de mîna măiastră a lui Mina și uitînd duhovnicești, îl imploră să aducă toate trăznetele mîniei cerești asupra păgînilor sălbatici, care n-au stare nici în postul Crăciunului și nici în sfînta zi a duminicii. Fîlfîie lumina gălbuie a lumînărilor. Prin geamurile colorate abia pătrunde, cernită, lumina de zi. Acum, cînd biserica s-a golit, Radu Buzescu are senzația că opera lor, această ctitorie, are ceva cu totul deosebit de tot ce-a văzut pînă acum în Țara Românească, ori aiurea. Nu atît prin prospețimea culorilor și tinerească vioiciune cu care strălucesc în frescele din naos, cît mai ales prin faptul că ei, Buzeștii, au avut curajul, tăria și inteligența să poruncească pictorului aceste portrete domnești, al lui Petre

Cercel și al lui Mihai Vodă, ca semn al politicii lor, ca simbol al sensului precis al acestei politici. Aude vag imploratia și blestemele lui Teofan, călugăr învățat, care veghează școala de grămătici unde se copiază în treizeci și cinci de exemplare «Hronicul Buzeștilor». Lumina difuză, plină de strălucirea poleielilor, împrumută celor două portrete domnești un aer de măreție hieratică. Sînt amîndoi splendizi în mantiile voievodale, cărora Mina le-a găsit culorile cele mai potrivite, cu coroanele pe cap, ținînd în mîini crucea și năframa. Mai ales mantia sîngerie a lui Mihai, căptușită cu hermelină, aurul coroanei, fața lui bărboasă și bărbătească și figura princiară a lui Petru, totul dă bisericii măreție și sens.

— Ce facem, Radule, întreabă Preda Buzescu...

— Ne gîndim, neică... Parcă era vorba să ni se-nchine astăzi alde Cocărăștii de pe Cerna, de la Berești.

— Aia... Și cinci boiernași din sus, de la Stroești.

— Sînt aici ?

— Veniră... Cu calul de dar, cu tarhatul de luptă. Ce facem ?

— Facem. Se-nchină. Au prilej să-și dovedească tăria credinței.

Vine Stroe. Uriaș, cu pletele bălaie și ochii lui albaștri, de copil care știe numai să se bucure.

— Păliră turcii la Băbiciu, alaltăieri. Veni Vătău și-mi spuse că păliră. Lăsară Plăviceanca, că are Mihai oșteni la curte. Îi răzbiră satele de pe Teslui. Urcară pe Teslui pînă la Robănești.

Radu Buzescu ascultă atent. Stroe i-a ținut din scurt cu privegheteri și iscoade. Credea că n-au să se încumete să treacă așa aproape de Balș și Craiova, unde banul își ține oștile c-un picior în scară. Azi dimineață au schimbat drumul, apucînd-o spre Balș. Schimbă o privire cu Preda. Stîlpul neamului clipește a încuviințare. Nu pot fi decît oști împărătești, repezite de Mihnea Turcitu de la Ostrov, ori de la Dolmi-Vadin să le aducă aminte că n-a murit și că ei, acum un an l-au asigurat. De ce ?... Nu-și aduce aminte, ori nu mai vrea să-și aducă aminte de ce l-au asigurat Buzeștii pe Mihnea Turcitu. Cu atît mai mult cu cît sultanul, după războiul nenorocit din vară, a devalorizat asprul la jumătate. Asta nici nu le-a spus-o fraților săi: Au contracte cu neguțători turci, contracte care astăzi, dacă le împlinesc, rămîn săraci.

— Ce-mi stați ca sfinții ?... La cai, să-i prindem înainte de Balș, pînă nu vine banul cu oștile lui. Îi datorăm atîta bine lui Mihai... Neică, n-auzi ?

— Domolește-te, Stroe. Vremea e cu noi... Vremea asta, deacu... Sfinția ta Teofane, vină cu biblia să iei credința binecredincioșilor noștri...

— Amin, șoptește Radu Buzescu.

...Ninge rar, liniștit, cu fulgi rotitori și leneși. Jupînesele stau în sănii, în picioare, ținîndu-și copiii sub poalele caftanelor. Caii sînt gătiți cu panașe albastre, culoarea Buzeștilor. Trei oșteni boierești, unul ciung și doi șchiopi, cu picioare de lemn, încinși, cu săbiile la șold, scot sacul de pe culevrina care ține șleahul. Culevrina e pusă în baterie, sus pe podișcă, în dreapta turlii. Alți oșteni, ciungi și șchiopi, ajutați de călugărași aduc ghiulelele din beciul monastirii. Le cară cu o sanie pînă sub podișcă. Le încarcă într-un coș de nuiele pe care doi călugări spătoși îl ridică pe scripetele agățat de grindă, în clopotniță. Toată curtea plină de lume. Sănii țărănești. Moșneni cu căciulile întoarse pe dos, cu sumane lungi, găitănate, cu sabia la șold, mustăcioși, îi cunoaște el, de ăia colțoșii, care nu s-ar da decît beliți. Preda Buzescu, între cei doi frați, în pridvorul bisericii. În față, neamurile. A început să li se aștearnă zăpada pe umeri.

— Preabinecredincioșilor, de Dumnezeu cinstitorilor, domnului nostru Io Mihail Voievod închinătorilor și nouă, slujitorilor...

Radu Buzescu ascultă predica fratelui său mai mare, cu maliție ironică și recunoștință, pentru că Preda, la anii lui, dacă nu este un cărturar și un ingenios — nu prea vrea să accepte ideea unei mori de hîrtie la Craiova, care le-ar aduce bani buni, nici a unor țesătorii, spunînd că asta e treaba tîrgoveților, a boierilor fiind roada pămîntului și lupta cu codrul, dacă nu vrea să accepte progresul privit sub acest unghi — atunci cunoaște, pînă la ultima consecință, obiceiurile, felul de a gîndi, datinile și dorințele oltenilor. Le vorbește de vechimea a mai veche a locurilor de baștină, de Romula și drumul lui Traian, de cetățile împăratului Traian din care-și durează ei pivnițe și ziduri de apărare, de drumul lui Traian și movilele Tursanilor, unde curge apa pe jghiaburi de olane, de faptul că urmașii acelor vechimi sînt ei, cu toții, unii fiind turma, iar Buzeștii păstorii, care turmă nu poate să se bucure de primăvară fără grija păstorilor, o apără păstorii de lup !...

— O mai și tunde, boierule, spune cineva.

— O tunde, clonțosule, că-i ține prea cald blana. Care ești ăla ?

— Ursan Grindătare, de la Băleasa.

— Dacă venișI la monastirea noastră, fii cuviincios, bă Grindătare.

— Pînă nu te iau în buzdugan, spune Stroe.

Preda ajunge la ideea unirii boierimii și boiernașilor, nu vorbește slavonește că nu-i place să vorbească, zice că de aceea s-a născut fiecare neam cu limba lui să-și spună gîndurile cu gustul laptelui de-l supse la țîța maicii, și anunță cu glas mare că astăzi

ei vor primi închinarea şi legămîntul de slujbă credincioasă a jupanilor Voicu, Ghindă, Fagure şi Ion, toţi Cocărăşti din spiţa de la Bereşti, pe apa Cernei...

— Şi-a noastră, domnia-ta, spune un oştean înalt, în zeghe, sprijinit în suliţă.

— Şi a voastră Stroeştenilor. Curpăn, Limbădulce, Suliţă, Vasile şi tu, viteazul din toate războaiele lui vodă, de te-mbrăţişă la Giurgiu, Cernat strajă de codru...

— Să trăieşti, domnia-ta.

— Scoate sfînta evanghelie, să ne-nchinăm, că ne rămîn păgînii.

— Şi ne intră umezeala la obiele.

Cei trei fraţi Buzeşti îşi trag săbiile. Şi le trag şi Cocărăştii cu ceilalţi cinci din Stroieşti. Ninge, oamenii se ridică pe vîrfurile opincilor să vadă, plînge un copil, oştenii caliciţi în războaiele lui vodă, daţi în seama monastirii, ei s-o apere, călugăraşii să-i hrănească şi îmbrace, bat podina cu picioarele de lemn.

— Vezi bă, Ghiujule, să nu-ţi degere piciorul ăla de frasin...

— Mai curînd îţi înghiaţă ţie cangea aia de fier, Sărsăilă. Ridică stratul cu două găuri, să chitesc cotu şleahului, că pe-acolo vin, dacă i-o aduce norocul.

— Şi ne legăm cu sfînt jurămînt, pe aceste săbii neîntinate, să slujim patruzeci de zile pe an, în arme şi călare, cu cîte trei slujitori tot călări, cu suliţe şi paloşe, pe stăpînii noştri jupanii Preda Buzescu ot Cepturoaia, şi Stroe Buzescu ot Căluiu şi Radu Buzescu ot Cepturoaia... şi ne mai legăm... şi ne mai legăm...

Se leagă şi ei, Buzeştii, prin glasul stăpînit al lui Preda, să-i într-ajutoreze la o nevoie, de călcarea altor boieri cu armele, ori cu silnicia ; să le dea slobod în tîrgurile ţinute pe moşiile lor, să-i apere de călcările năvrapilor şi de toate strîmbătăţile, să-i ajute cu sămînţă, ori cu prăsitori, după nevoie, să le aducă sare pentru turme, fără vamă. Se încrucişează săbiile. Cei închinaţi pun un genunchi în zăpadă. Buzeştii îi ating pe amîndoi umerii cu latul săbiilor, după care îi ridică de subţiori, îi sărută pe obraji şi cei închinaţi le sărută mîinile. Se face jurămîntul pe evanghelie. Vin călugăraşii cu lumînări aprinse. Stareţul Teofan ţine evanghelia ferecată în aur, cu scoarţe de safian albastru şi încuietori cu trei rubine şlefuite la Veneţia.

— Apucă mai cu nădejde, bă, Suliţă, ori nu te mai ţine credinţa.

— Vai de mine, boierule. Iaca, apuc...

Teofan spune jurămîntul de legămînt. Ceilalţi îl repetă în slavoneşte. Ridică evanghelia de trei ori deasupra capului. O sărută

pe rînd. Oștenii monastirii trag cu pistoalele. Iarăși clopotul, vesel, și Stroie căruia un om de arme îi aduce calul :

— Uiuiuuu, băăă ! În șa !

Oamenii de arme aduc caii. Sima Buzescu îi dă un cot surugiului vîrît în șubă. Apucă hățurile și biciul. Cînd chiuie o dată, răsună zidurile. Șfichiuiți, caii negri corb, cu coamele împletite, pleacă la galop, nechezînd. Aruncă zăpadă de sub copite. Se pornesc toate săniile. Călărețiii le înconjoară din goană. Zurgălăi, clinchetul clopoțeilor de argint de la gîtarele cailor Simei Buzescu, nori de zăpadă zvîrliți de sub copite și Teofan, starețul, cu evanghelia ridicată deasupra capului, făcînd cruce cu ea spre zarea din care ninge spornic și alb și leneș, așezînd în gorunii de dincolo de ziduri mantii moi și strălucitoare.

4

Allah, ori Dumnezeu, ori prostia lui l-au adus aici. Și cîinele de Mihail... Cum a putut să se încreadă în jurămintele lui de fidelitate ? Și cîinele de Benvenisti Mozes și sultana Hasechi care nu l-a uitat pe cotoiul ei, Petre Cercel, și o mie de dușmani nevăzuți pe care i-a umilit și strivit sub picioare, ca pe viermi. Unde este *Donanma humaiun*, triumful majestuos, cu tot Istanbulul iluminat de făclieri și lampioane, cu jocurile de artificii, cu galerele din radă numai ghirlande de fanioane și lampioane colorate ? Unde este visul vieții lui, Viena ? Steagul acesta verde pe care l-a slujit nu din credință, nu dintr-un ideal, nu dintr-o dăruire mistică, l-a slujit cu necruțare și sălbăticie, pentru că numai prin necruțare și sălbăticie a putut ajunge Cogea Sinan pașa, cel mai mare soldat al împărăției. Dinspre Marmara vin jos, învălmășiți și cenușii, norii din care țîrîie ploaia de decembrie, mucedă. Minaretele de la Ayá Sofia se pierd în zdrențele de nori și în ploaie. Vîntul ridică valuri și ele cenușii, valuri cu spumă albă, care se sparg de pontonul palatului. Caicul lui «*Selatat*», albastru cu ciubucăria aurită, tanghează ancorat la o sută de pași de terasa trandafirilor. Ce gînd prostesc. Unde să fugă ? Ieri au trecut zece galere spre Ahir Kapi. Au ancorat pe-aproape și sînt comandate de Kemal Kazgan, omul lui Regnina, ambasadorul ragusan, care la rîndul lui este omul lui David Sasi, ovreul ajuns astrolog al sultanului. Dincolo de terasele palatului, aici, în harem, mișună spionii sultanei, ai sultanului, ai lui Ferhat, ai doftorului Solomon Tedeschi. Puterea otomană a căzut în plasa țesută diabolic de cabala celor trei fii ai lui Moise : Benvenisti

bancherul, Tedeschi doftorul și Sasi, astrologul, care s-au prelins sub pielea sultanului, care i-au intrat în măduvă și-n tigvă, care nu mai poate face un pas fără ei. Păianjenul acesta scîrbos și prădalnic, viermele ăsta îngrășat din sîngele soldaților, a cumpărat trei sferturi din sfetnici, l-au cumpărat pe Policrat Kamerinos, dar mai ales l-au cumpărat pe Mahomed, întîiul născut. Îi aruncă în brațe cele mai frumoase fecioare din Șirvan și Georgia. Îi aduc haşiş. Îi aduc elixiruri necunoscute, care-i întunecă mințile și-i trezesc simțurile. Dintr-un leu vor face o broască. Nimeni nu vede, ori dacă vede, nimeni nu mai are puterea să reînvie Sublima Poartă.

— Stăpîne !

Sinan pașa, gîrbovit în kafkanul căptușit cu blană de lynx, rămîne cu privirea pierdută în largul mării, acolo unde vîntul de Anatolia face să sară spuma valurilor spre pescărușii care se vînzolesc scoțînd țipete jalnice.

— Stăpîne !

Ard patru vase de aramă pline cu cărbuni. Frig umed. Este foarte conștient că totul s-a sfîrșit. Și altă dată marii viziri veneau înfrînți de pe cîmpul de luptă. Sultanii le tăiau capetele, ori atunci cînd nu le tăiau, așteptau să crească iarba din nou, chemau alte oști și marii viziri războinici se-ntorceau pentru triumful majestuos. El a adus împărăției peste o sută de cetăți în Asia, Europa și Africa, i-a dat un fiu care luptă vitejește contra imperialilor, și ?...

— Stăpîne !

Secretarul circazian îi arată o scrisoare, din vraful care-a rămas nears. În odaia placată cu faianță azurie miroase a hîrtie carbonizată, a smirnă, se-aude susurul havuzului și de afară huetul valurilor. Chiparoșii și smochinii stau cocîrjați sub ploaie. Sinan are ochii roșii, sclerozați, nasul coroiat aproape că-i ajunge în gură, barba cenușie crescută pînă la piept. Întinde mîinile uscate, cu unghiile lăcuite. Mîinile lui. Și le întoarce pe față, pe dos. Mîinile astea au purtat șeșberul de comandant suprem sub toate cerurile împărăției. Cîte capete au căzut la un semn al degetului ăsta ? ! Hi, hi, hi... Înțelepciunea stă în a primi tu însuți, surîzător, soarta pe care-ai hărăzit-o altora.

— Ce scrisoare e asta, fiule ?

— Scrisă de noi lui Nesangi Basi, cancelarul, de la Ierköki.

Sinan își pleacă pleoapele. Rușinea de la Giurgiu. El trăgînd cu patru falconete peste Dunăre și cîinele de Mihai stropșindu-i oștirea, înecînd-o și luîndu-i tunurile, pe care i le impută astăzi sultanul. O sută de mii de taleri aur, pentru tunurile pierdute atunci. Și ce altceva ? Mazilirea. Exilul. Moartea de cîine, cine știe în ce deșert, veghiat de ieniceri și spioni, bătrîn, dezonorat și mai ales,

singur. Se înfioară. Citește scrisoarea. Este, de fapt, o copie a scrisorii lui, scoasă din cancelaria secretă de un spion al bailului Marco Venier, tradusă în Pera de scribul Botisi și expediată dogelui. Ah, nu de pomană li se spune acestor italieni *firenki renki*, oameni cu o mie de culori. Totul a ajuns de vînzare la Sublima Poartă. Asta are să-i aducă pieirea. Îl supără comentariul cavalerului Leonardo Donato, ambasadorul, și al ticălosului de bail care l-a lingușit, căutînd să-i între în grații, chiar dacă i-ar fi dat palme. Regretă că nu i le-a dat. Citește : «...*vederà la Serenità vostra in qual forma Sinan Bassà Generale rappresenta al Gran Signor de la sua retirata di Valachia di qua dal Danubio. La voce universale è che le Transilvano unito con Valachi habbia dato alle sue genti una gran rotta*»...

Aha...«*La voce universale*»... Cîinele de Benvenisti, cu toți neguțătorii lui de știri și calomnii, asta este «*la voce universale*». Deodată gîndul care-l încolțise de la sosirea lui la Istanbul și o dată cu semnele prevestitoare ale dizgrației, gîndul acela pe care singur nu voise să și-l mărturisească izbucnește limpede și strălucitor ca o lamă de sabie.

— Aleb, du-te și cheamă-l pe Fiul nopții la mine.

Circazianul se face livid. Îngenunche. Îi sărută vîrful întors al cizmelor de piele roșie.

— Stăpîne ! Iartă-mă !

— Nu pentru tine, Aleb !... Du-te și crede în dreptatea lui Cogea Sinan pașa... Stai. Bătrînul se pipăie sub caftan. Scoate din teșchereaua de mătase brodată cu aur un sul de pergament, șnuruit, de care atîrnă pecetea mică din ceară roșie, care se aplică numai pe documentele personale. Robul circazian are un tremur nestăpînit, se face palid și transpiră.

— Citește !

Robul citește, silabisind, actul lui de eliberare și hatișeriful de liberă trecere spre ori ce țară va vrea. Se prăbușește pe pardoseala din lemn de chiparos, lovindu-și fruntea de ea. Sinan pașa îl privește cu ochi rotunzi, de pasăre răpitoare. Circazianul Aleb — Gladiatorul — își ridică fruntea nobilă. Îi spune hotărît :

— Iartă-mă, stăpîne... Primesc darul pe care mi-l faci, dar nu acum.

Sinan are un rictus al buzelor, un tremur al mîinilor, se stăpînește și-i spune sec.

— Du-te și-mplinește poruncile stăpînului tău, o Aleb, luminoasă să fie fața ta.

Și-a regăsit tăria. Știe cu precizie ce are de făcut. Citește calm «*et per la gran carica c'haveva da Valachi si sia quasi, fuggendo*

ritirato di qua dal Danubio con perdita di molta gente, et dalla sua propria famiglia, di tuta l'arteglieria, pavioni, muli et gambeli, et del Casnà istesso». Vede dincolo de litere chipul lui Benvenisti, ochii lui reci și ticăloși și perfizi. Răsfoiește copia scrisorii. Era furios pe Mihail Voievod, crezîndu-l numai pe el cauza acestui dezastru *«...il maledetto et scelerato Michali col suo essercito venne contra la militia Musulmana»* — nu e tradus prea prost, sau *«il maledetto voivoda di Transilvania, unitosi insieme col scelerato Michali»...* și altele, că n-au venit tătarii și n-au venit, hanul pretextînd lupta cu Zamoyski, apropierea iernii, că ienicerii n-au vrut să mai lupte și alte zeci de pretexte, de care acum se rușinează. Aruncă copia acelei copii a spionajului venețian pe tava unde fumegă cărbunii. O privește cum ia foc, Bate din palme. De după draperii iese neauzit robul negru Husein. Îi arată maldărul de scrisori. De la arendași, spioni, femei din haremurile puternicilor plătite de el, copii după scrisorile diplomaților, tot ce-a făcut o parte din politica și puterea lui Cogea Sinan pașa, marele vizir. Acea putere reală, exercitată în numele autorității sacre a sultanului, coborîtor din casa lui Osman, învăluit în mister și inaccesibil dincolo de zidurile de la Topkapy. Numai el poate vedea pînă la fund mizeria acestei sacre autorități. Scuipă scîrbit. Husein distribuie maldărul de scrisori pe cele patru vase cu cărbuni aprinși. Le stropește cu ulei de rășinuri, dintr-o amforă de aur. Izbucnesc patru flăcări înalte, verzi albăstrui. Hîrtiile se consumă rapid și Sinan le privește cum ard, înjurîndu-le în italiană. Au costat o avere, au costat vieți, au căzut zeci de capete din pricina lor, au adus unora viața, altora moartea; unora bogăția, altora sărăcia, dizgrația și exilul. Asta să însemne puterea, în ultimă instanță? Uleiurile au făcut să nu rămînă nici o bucățică de scrum. Simte, ca pe o adiere a morții, prezența Fiului. Husein se prosternează. Iese, tîrîndu-se. Între cele două draperii sîngerii care acoperă intrarea în harem, un burnuz negru, cu glugă și doar tăietura îngustă prin care trece, ascuțită, privirea lui. Nu-i poate rosti numele, nici în gînd, pentru că, de fapt, nu are nume, numai dacă Moartea poate fi un nume pentru El. Se înfioară. Trecuse prin Argyrokastron pe valea prăpăstioasă a Vojusei, spre Ianina, să-i înece în sînge pe vlahii răsculați, care închiseseră trecătorile, zdrobind sub stînci spahiii din garda beglerbegului. Sate arse, încă fumegînde. Copii ridicați în sulițe. Bărbați bătuți în cuie pe crucile din vîrful stîncilor. Ori îngropați de vii, pînă la gît, între blocuri de piatră fierbinte. Corbi pe acele capete, cărora le ciuguleau ochii. Popasul. Un spahiu ajutîndu-l să descalece. Lovitura de hanger dată drept în inimă, cu o putere care l-a răsturnat. Vîrful hangerului oprit în

plăcile de oțel ale armurii pe care-o purta întotdeauna pe sub caftan și care i-a scăpat viața de atîtea ori. Un singur cuvînt în albaneză : — Trădătorule... Și tîrgul. El primește viața și-i va fi rob credincios, dacă va deveni mîna judecății supreme, mîna care va ucide dregătorii osmani necredincioși stăpînului său. Altfel preferă moartea. A primit atunci și acum nu regretă nimic.

— Am venit, stăpîne. Poruncește.

Poate prin El și-a răzbunat și plătit renegarea ! Și unul și altul duc în amintiri atîția morți, încît ar putea umple trei cimitire musulmane.

— Apropie-te, fiul meu.

Omul învelit în burnuz negru îngenunche lîngă divan. Sinan îi spune ceva cu glas jos. Omul îi sărută mîna. Dispare după perdele. Palatul pînă atunci pustiu și tăcut, se-nsuflețește brusc. Se aud închizîndu-se capace de lăzi, pași ușori, pîsloși, cuvinte spuse în armeană, georgiană, greacă, arabă și persană, pentru că nu poate suferi sclavii europeni, cu pielea lor de broască, mereu lăcrimoși, stupizi și nerezistenți. Îi ordonă secretarului circazian ca la noapte să transporte la Cubuklu, pe malul asiatic al Bosforului, la timarul și conacul surorii sale, toate lăzile cu faianțerie și aurărie și inventarele sigilate cu sigiliul mic. Acum, el, Aleb, să îmbrace kafkanul de ceremonie al stăpînului, să-și ridice gulerul de blană, să ia oklükul, cucura cu cele trei săgeți de aur și să poruncească vizitiului să ajungă la Topkapi, urcînd la moscheia lui Bayazit și de acolo pe Yeniceriler Divanyolu, să ocolească Ayá Sofia prin dreapta și să sosească la Topkapi, Sarayi peste un ceas. Lui să i se aducă la scara din dos armăsarul Davut, cu șa simplă, de spahioglan. Să nu-l însoțească decît spahiii Kegam și Ismail, cu burnuzuri negre, pistoale și săbii... Trece prin palatul pe care l-a golit noapte de noapte. Săli de marmoră albă, verde și roșie, pereți placați cu cele mai frumoase plăci din faianță de Șiraz, locurile gălbejite unde-au fost armurile, panopliile și trofeele lui de război — o nesfîrșită deșertăciune, un nesfîrșit pustiu... S-a gîndit vreodată de pe culmile gloriei la ziua de astăzi ?! Merge cu pași înceți, tîrșîiți, de bătrîn. Îi tremură bărbia. Circazianul Aleb îl sprijină de subțioară, stăpînindu-și greu lacrimile. Pentru că, într-un fel, l-a iubit pe acest bătrîn războinic sîngeros, a iubit nebunește marșurile lui de război prin deșert, ori peste munții stîncoși ai Rumeliei, ori la bordul galerelor, a iubit șarjele nestăvilite ale spahiilor, la care de atîtea ori stăpînul i-a îngăduit să încalece cu sabia la mînă — a iubit mai ales corespondența lui uriașă, cinică și, de ce n-ar mărturisi-o, a iubit destule din femeile haremului, femei pe care Sinan nici măcar n-a ajuns să le vadă, necum să le dorească. Pe te-

rasă spulber de ploaie și gustul sărat al mării. Spahiul Kegam își îmbracă stăpînul într-un kafkan din piele de cămilă, căptușit cu blană de veveriță. Fără să mai privească arcadele maure din marmoră albă, havuzurile, terasele ornate cu smochini, iasmini și chiparoși, treptele de marmoră care coboară la debarcader, marea Marmara, platanii uriași și pîlcurile de tamariști, încalecă greoi, își ridică gluga și iese la trap pe ulița care urcă la Bimbirdirek. Vede cu coada ochiului carîta lui aurită, trasă de patru telegari arabi, albi, cu hamuri roșii, așteptînd sub arcade și garda de spahioglani în șa, cu sabia la umăr. Totul i se pare străin, ca și cînd nu pe el l-ar fi așteptat carîta și garda, ca și cînd niciodată nu s-ar fi trîntit pe pernele moi, lăsîndu-se purtat de trapul cailor prin Istanbulul gloriei lui... Pe Allah... Iată adevărul. De pe ulițele sordide, pline de gunoaie, dintre casele de scîndură vopsite verde, albastru și roșu, ies femei învăluite în văluri negre, ori invalizi, șchiopi și ciungi, unii purtînd încă șalvarii verzi ai ienicerilor, o lume tăcută și fantomatică, care se-nghesuie spre sokakul care duce la piața Mesat... Ocolește la trap pe cîteva ulicioare înguste, cu streșinile caselor atingîndu-i gluga. Piața Mesat îl atrage cu o forță de nestăpînit. Piața Mesat în care el însuși, comandant de steag de spahii, a arendat timarurile celor dizgrațiați, în care el însuși, de atîtea ori în tinerețea îndepărtată, s-a amestecat în mulțime și-a ascultat lacom zvonurile de la palat, zvonurile despre cei care urcau în măriri, ori despre cei care erau aruncați în pulbere. De pe toate ulicioarele se revarsă în piață șuvoaiele pestrițe ale mulțimii. Giubele, burnuzuri, cei săraci cu saci în cap, desculți, clefăind prin nămoale, caftanele negustătorilor călări pe măgari, arendașii asiatici cocoțați pe cămile, mestecînd impasibili betel, arendașii vlahi ai munților de pășunat din Thessalia călări pe cai puternici, vîrîți sub căciuli negre și-n zeghe negre din pănură, ovrei și armeni, talazuri nesfîrșite și un ramăt de glasuri, lipete, sudălmi, Allah amestecat cu Iisus și totul amestecat cu ploaia țîrîitoare. Kegam și Ismail îl flanchează, deschizîndu-și loc cu latul săbiilor.

— Mai încet, spahiu spurcat, că nu ești pe vremea lui Sinan, crăpați-ar ochii de șacal să-și crape.

Un ienicer, cu pistoalele la brîu. Altul. Chior. Altul. Șchiop. Un negustor de chihlimbar. Un îmblînzitor de șerpi. N-a mai văzut de mult un îmblînzitor de șerpi, ducîndu-și coșul cu șerpi veninoși, pe cap. Șerpi veninoși... Ce coincidență.

— De ce nu vorbește Beyoglu Celebi ?

— Să vorbească Beyoglu Celebi ?

— Prin gura lui vorbește numai adevărul !

— Beyoglu Celebi a visat azi noapte.

— *Chiar ola !* șoptesc toți cei din jur.

— Beyoglu Celebi a văzut căzînd o stea peste sarayul cîinelui e Sinan.

— La noi în Ayvansaray o bivoliță a fătat un vițel cu două apete.

— Ay ! Ay !

— Beyoglu Celebi a ghicit în cafea că va fi pieire de oști la Țara Iflak.

— Dulăul împărăției și-a pierdut dinții.

— Să fie înlocuit cu unul tînăr.

— Care poate să muște.

— Ascultați-mă pe mine, fii ai lui Allah, binecredincioșilor, că eu am fost acolo și l-am văzut cu ochii mei pe Michaly bey, rotind sabia lui de foc, ascultați-mă, o, închinătorilor adevăratului Dumnezeu, că eu, cu acest ochi care mi-a mai rămas, l-am văzut pe Michaly-bey, călărind un cal înaripat, cum l-a izbit în pavăză pe Sinan și cum l-a răsturnat în apă și-n nămoale, din care a ieșit murdar ca un porc, tîrîndu-se in patru labe... O binecredincioșilor, ce urgie a fost și ce pedeapsă pentru păcatele noastre...

Ienicerul stă cocoțat pe piatra arendașului. Alți patru ieniceri zdrențăroși îl sprijină. Ienicerul își scoate giubeaua. Are trupul numai răni puroinde. E chior. Ploaia i le spală. Îi spală craniul ras, cu o ureche ciumpăvită. Mulțimea strigă ay, ay. Se strigă că s-a scumpit pîinea de patru ori. Că numai bogații pot cumpăra miere și unt. Că gelepii n-au de unde aduce turmă de berbeci chivirgic și că mirosul de seu nu se mai simte în mahalale. Că ar trebui date săracilor toate timarurile cîinelui de Sinan, care a sărăcit Istanbulul, aruncîndu-l în brațele foametei. Dintr-o dată se face liniște. Patru cerșetori ridică pe umeri un fel de targă pe care stă turcește un bătrîn îmbrăcat în caftan negru, țesut din păr de cămilă... De mulți ani, de foarte mulți ani n-a mai trecut el prin Mesat medean să asculte *«la voce universale»*... Își plimbă privirea peste mulțimile pestrițe. Încearcă să înțeleagă rostul lor aici. Să fi fost atît de orb să nu fi văzut altceva decît desfășurarea oștilor sub flamuri ? Sau acum s-a prostit și adunătura asta de neghiobi, pleava asta să-l fi orbit într-atîta, încît să nu mai vadă cealaltă față a Islamului ?

— Slavă ție, Beyoglu Celebi !

— Allah să-ți lumineze gîndurile, părinte al nostru.

Bătrînul așezat pe targa ținută de cei patru cerșetori voinici (tîlhari de port, pirați, buni de galere, își spune Sinan) ridică mîna. Spune cu glas pițigăiat, de jumătate castrat :

— A bătut ceasul tiranului, binecredincioşi fii ai lui Allah. Prezicerea mea s-a adeverit. Peste trei ceasuri vor fi aici slujitorii defterdarului cu condicele timarurilor lui Sinan. Sinan paşa nu mai este... Călăul sîngeros, fiara însetată de sîngele nostru, cel care în loc de pîine a dat sărăcimii bice, cel care ne-a călcat în copitele cailor, intrigantul care l-a săpat pe bunul Ferhat paşa, apărătorul nostru, a fost zvîrlit în pulbere. Să mergem la Sarayul luminatului stăpîn al lumilor şi să-l batem cu pietre. Să-l huiduim pe acest şacal îmbrăcat într-o piele de leu.

Sinan îşi caută pistolul la brîu. Se sufocă. L-a recunoscut pe acest celebi. A fost ofiţer de ordonanţă pe lîngă Ferhat paşa. Ienicer. Poate la asediul Raab-ului ori altundeva, a primit o lovitură în ţeastă. De atunci are vedenii şi a devenit derviş. S-a aciuat pe lîngă medresa moscheii Süleymanye. Niciodată nu l-a luat în seamă, cu toate rapoartele iscoadelor din care era nelipsit.

— La Topkapi Sarayi !

— La Topkapi !

— Rămîneţi aici să vedeţi mezatul.

— Rămîi tu, porc de cămătar.

— Ucideţi-l.

— E omul lui Sinan.

— A fost un viteaz, cîini urduroşi.

— Ucideţi-l pe trădător.

Strigăte. Vînzoleală. Nu l-a văzut pe cel care i-a ţinut partea. Îşi striveşte între pleoape, cu duşmănie, ceva ce poate să fi fost o bănuială de lacrimă. Davut îşi croieşte loc printre ciungi, cămile şi măgăruşi, cu pieptul lui de armăsar de luptă... Sinan se înveleşte în pelerina din piele de cămilă. Niciodată n-a avut, mai uscat, sentimentul inutilităţii şi al foamei de oraşul acesta, de capitala aceasta, pe care-a slujit-o, dar care, i se pare acum, niciodată n-a fost a lui. Priveşte lacom zidurile colorate ale caselor, cişmelele, chiparoşii plini de apă, stolurile de ciori vînzolindu-se deasupra platanilor din parcul geamiei lui Bayezit. Descalecă. Intră în curte. Se duce la Şadirvan, îşi face ablutiţiile, citeşte distrat înscripţiile lui Hattat Hamdullah, revine, încalecă, galopează peste medean şi se opreşte în preajma geamiei Süleymanye.

El însuşi a adus sub pază robi perşi, armeni şi georgieni, meşteri zidari neîntrecuţi în patriile lor, dîndu-i pe mîna arhitectului Sinan, de pe atunci poreclit «cel mare». Era foarte tînăr şi i se pare c-a fost foarte demult. Acum 45 de ani, nu era nici tînăr, nici necunoscut. A avut orgoliul să-i spună celuilalt Sinan, arhitectul, că nu şi-ar putea desăvîrşi opera fără ajutorul săbiei lui. Sinan

cel mare, arhitectul, a zîmbit. I-a răspuns celuilalt Sinan, războinicul : — Întoarce-te altădată, cînd minaretele vor fi înălțate în cerul lui Allah, și cugetă la ceea ce este trecător și la ceea ce este veșnic. Allah cu tine și nu te încrede decît în zidirile cugetului.

Privește mohorît cele patru minarete albe, proporțiile grandioase ale moscheii, cupola centrală, imensă, vitraliile, clădirile scunde ale medreselor, spitalului, forfota învățăceilor, a dervișilor, caravanele de cămile din fața Caravansarayului, cupola mauzoleului, strălucitoare sub ploaie, își stăpînește dorința de a descăleca și a se închina în acest lăcaș, care-l nemurește pe celălalt Sinan — arhitectul. «Fiecare cu nemurirea lui», mormăie. «Timpul o să aibă grijă de amîndoi». Îl întoarce pe Davut și, la trap ușor, pe ulițele strîmbe și prăvălatice, văzînd Cornul de aur prin pînza deasă a ploii, ocolind Cemberlitașul, ajunge la intersecția străzii ienicerilor cu una din ulicioarele arămarilor, mai sus de Bimbirdirek, auzind de departe urletele mulțimii : — Moarte !... Jos Sinan !... Ne-a ucis vitejii !... A adus foametea !... În cîrlige !... Vrem capul lui Sinan !.....Apucă să vadă, ridicîndu-se în scări, caleașca lui trecînd la trap, cu perdelele lăsate și gărzile de spahii, apărîndu-și capetele lor și ale cailor, cu scuturile. Se amestecă cu mulțimea care aruncă pietre în carîtă și în gărzi. Davut răstoarnă doi ieniceri în cîrje. Kegan și Ismail lucrează cu săbiile. Răzbat în Atmeydan, piața cailor, unde se aduc cei mai frumoși cai din împărăție și peste Forum Augusteum, ajung la Aya Sofia, o dată cu carîta care vine la galopul celor patru cai albi, înspumați.....

...Hasechi și-a ocupat loja rezervată sultanei Validé, cu un ceas mai devreme decît trebuia. Sclavele i-au adus fructe zaharisite, struguri de Georgia și mied. Stă între perne, în mahfel, deasupra sălii tronului, astfel încît îl vede pe Sinan aproape din față și poate auzi glasul pițigăit, enervat, al stăpînului lumilor, care nu-și poate stăpîni mînia la răspunsurile obraznice și îndrăznețe ale marelui vizir. Ciugulește un ciorchine gruzin, negru, cu boabe mari și parfumate. În sfîrșit..... Într-un fel a triumfat. Peste o clipă, peste zece, Sinan, ucigașul lui Pietro, va ieși de aici un paria. A intrat măreț, posac, strălucind în caftanul aurit, cu cucura de săgeți aurite pe umăr, cu buzduganul de comandant suprem în dreapta, sfidîndu-i pe toți dușmanii adunați în sala tronului la străduința ei. Sînt jos, sub balconul în care stau favoritele, comandanții oștirii de uscat din Europa și Asia sînt marii dregători rezemați în cîrjele lor aurite ; sînt marii preoți și curtenii ; egipteni și perși ; prinți din casa lui Osman și nobili vasali sultanului ; timarioți de Asia, înlemniți în așteptarea cuvîntului sacru, rostit de sultanul așezat pe tronul lui din lemn de cedru

aurit, încrustat cu sidef și spătarul numai din aur bătut în rubine, diamante și perle. Niciodată ca acum nu i-a plăcut lumina irizată, filtrată prin vitralii, căzînd pe dalele de marmoră în valuri diafane. Niciodată nu i-a plăcut ca acum măreția costumelor orientale, pelerinele multicolore, săbiile cu tecile lor bătute în nestemate, aerul sălbatic al timarioților, coifurile lor strălucitoare, halebardele gărzilor, trupurile negre ale eunucilor de Nubia. Pînă și degeneratul Amurat, cocoțat pe tronul lui, pare măreț sub turbanul pe care strălucește diamantul adus în dar de ambasadorul regelui Franței, atunci cînd ea a gustat fericirea pînă la capăt.

— Ai necinstit porunca noastră împărătească, ai adus rușinea asupra oștirii noastre nebiruite, ai pierdut tunurile, mulțime de arme și oșteni viteji, ai stricat țările noastre de la Dunăre, aducînd astfel... aducînd astfel.....

Amurat și-a uitat discursul. Marele muftiu îi șoptește ceva la ureche :

— Aducînd astfel foametea în strălucitul nostru scaun împărătesc...

Cineva strigă :

— În genunchi, cîine bătrîn.

Sinan rămîne nemișcat. Un murmur de admirație trece prin rîndurile comandanților militari și ale timarioților.

— Scaun împărătesc, scaun împărătesc.....

Un urlet neomenesc. Dinspre apartamentele sultanului, răvășit, halucinat, ducînd în brațe un coș de fructe împletit în papirus, năvălește Benvenisti Mozes. Înainte ca satirgiii să tabere pe el, se prosternează în fața tronului.

— Dreptate, stăpîne, strigă... Dreptate.....

Sultana Hasechi își simte bătăile inimii. Vede expresia de triumf crud care se întipărește o clipă pe obrazul lui Sinan. Poate mai mult o ghicește, decît o vede. O speranță nebunească, ametitoare, o ridică dintre perne și-o apropie de grilaj. În clipa aceea întîlnește privirea marelui vizir. Verde. Dură. Plină de triumf. De ceva cu totul omenesc și neomenesc în același timp, astfel că Hasechi, sultana Validé înțelege fulgerător totul, înainte ca Benvenisti Mozes să strige : — Esthera, stăpîne, și să deșerte din panerul acela o viperă cu corn, care ametită poate de răceala dalelor de marmoră, rămîne acolo jos, desdoindu-și nervos inelele cozii, înțelege că Sinan a scăpat-o de cea mai puternică rivală, înainte ca aceasta să fi intrat în harem și s-o poată neutraliza, că Sinan a fost a doua oară destinul ei, așa cum a fost încă odată destinul ei, atunci cînd l-a ucis pe prințul Pietro, voievodul Țării Românești, că poate Sinan a fost zeci de ani însuși destinul Imperiului

Otoman, dar asta n-o interesează cîtuşi de puţin, o bucurie sălbatică o cuprinde şi-atunci are curajul să ridice două degete cu unghiile lăcuite şi să i le arate marelui vizir, semn care înseamnă în limbajul haremului alianţă pe vecie şi tot cu o bucurie amară să primească plecăciunea discretă a marelui vizir, semn că primeşte alianţa cu propria lui învingătoare.....

...Sinan asistă nemişcat la zvîrcolirile demenţiale ale lui Benvenisti Mozes. Doi sătîrgii au decapitat vipera, scoţînd-o afară. Amurat, slăvitul stăpîn al lumilor, s-a cocoţat pe tronul onorat de şezutul lui Soliman Magnificul. Nu ştie astăzi dacă l-a ucis pe voievodul Petre Cercel din raţiuni politice, ori din gelozie. Poate a iubit-o nebuneşte pe femeia din mahfel, care, pentru întîia oară într-o viaţă de om i-a ridicat degetele ei zeieşti, în semn de prietenie şi alianţă. Acum însă totul este prea tîrziu. Prea tîrziu să se bucure pînă şi de durerea lui Benvenisti, viermele care zeci de ani a ros la rădăcina puterii otomane, cîinele care-a schelălăit înainte de a fi lovit, mişelul care a înlocuit tot ce este omenesc, cu intriga şi josnicia, cu pîra veninoasă şi calomnia... Totul este prea tîrziu, acum cînd Sinan paşa trebuie să plătească, pentru ca faţa Imperiului şi a slăvitului împărat, care este totuna, să rămînă albă şi nepătată ; iar pierderea steagului sfînt să rămînă vina unui general ramolit, nu a împărăţiei ajunse falimentară. În clipa aceea de luciditate dureroasă, ştiind că pentru el nu mai încape întoarcere, Sinan paşa, Cogea Sinan paşa, aruncă şeşberul de aur la picioarele sultanului prostit de frica viperei, de vestea morţii Estherei, mai dornic s-o aibă acum, decît oricînd ; să-i împodobească haremul, speriat de gestul bătrînului care i-a fost sprijinul, sabia şi voinţa domniei — aruncă şeşberul în strigătele de spaimă ale comandanţilor oştirii. Apoi, cu gestul scurt care-i înspăimîntase, care-i terorizase pe toţi cei de faţă ani de zile, cu o ură sălbatică şi o mîndrie turbată, bucuros că poate face acest gest, aici, de faţă cu toţi duşmanii lui, dar mai bucuros de prezenţa sultanei, scoate cele trei săgeţi de trestie aurită, semnul puterii absolute, le frînge pe genunchi şi se loveşte cu frînturile peste obraji, de trei ori, neaşteptînd ca gestul acesta al dizgraţierii să-l facă sultanul, pentru că nu se găseşte nimeni aici demn de a-l lovi peste obraz pe Cogea Sinan paşa. Aruncă săgeţile frînte la picioarele sultanului. E atîta linişte, încît se aude respiraţia sufocată a stăpînului lumilor. Gestul atrage după sine moartea pe loc. Îşi încrucişează braţele la piept. Îşi roteşte privirea peste toţi cei de faţă. Numai groază. Numai spaimă mistică.

— Amintirea ta să fie veşnică în oştire, *o selatat !* Allah să-ţi ocrotească singurătatea !

Cine-i spune selatat, cuceritorule ? Cine a avut îndrăzneala să vorbească înaintea sultanului şi să-i indice exilul, în locul morţii ? La picioarele tronului, întîiul născut, fiul lui Hasechi şi-al voievodului Petru, al acelui prinţ superb pentru că numai fiul unui astfel de tată poate înfrunta furia epilepticului de pe tron. Trăsăturile nobile, fanate înainte de vreme. Ochii negri, imenşi, ochii cu care l-a privit Petru, cînd a intrat în celula de la Edikulé, uşor halucinaţi, ca ai tuturor consumatorilor de haşiş. Mahomed întîiul născut pe care l-a răzbunat pentru că, altfel, nu i-ar fi dăruit viaţa ; în mahfel, mama adulterină, albă, astupîndu-şi gura cu palmele, sultanul la începutul unei crize şi Benvenisti scos pe braţe de gărzi..... Haide, îşi spune. Joacă pînă la capăt, renegatule. Se apropie demn. Îngenunche. Îşi lipeşte fruntea de vîrful cizmelor lui Mahomed, care-l ridică de subţiori.

— Să fie aşa cum am spus.....

Gărzile. Timpanele. Trîmbiţele. Ştie că este pentru cea din urmă oară. Din balcon îi cade la picioare un trandafir de Cipru, aproape negru. Uşile grele, aurite, ale sălii tronului sînt împinse de satîrgii nubieni..... Cineva a spus numele locului unde este exilat : Malgara... Malgara..... Merge cu paşi repezi şi se întreabă, unde, în imensitatea imperiului, este această Malgara, care-l scoate din istoria imperiului otoman golindu-l dintr-o dată de el însuşi.

5

În paraclisul palatului, acolo unde Petre Cercel a pus să fie zugrăvită aceeaşi Maica Domnului din camera de lucru, de data asta îmbrăcată, cu pruncul în braţe, avînd o neasemuită expresie de duiosie, ard şase lumînări mari. Mitropolitul Dionisie Rally de Tîrnovo slujeşte slujba morţilor în greceşte, numai pentru Mihai, care o ascultă îngenunchiat pe o pernă de catifea roşie. Voievodul poartă un fel de rantie neagră, pe jumătate soldăţească, pe jumătate monahală, are barba crescută, răvăşită şi pare zguduit de vestea pe care i-a adus-o un curier săcui, ieri seară : Ştefan Răzvan, aliatul său moldovean, a fost învins şi tras în ţeapă pe ziua de 10 decembrie. Mitropolitul Dionisie Rally apreciază gustul fără cusur al paraclisului, lucrătura sfeşnicelor din lemn sculptat şi aurit. Dar mai ales apreciază ideea lui Mihai de a asculta singur o slujbă a morţilor, slujită de un mitropolit trecut Dunărea pe un

viscol cumplit, cu scopuri politice. Voievodul își ridică fruntea, atunci cînd glasul mitropolitului pare să șovăie. A mai cărunțit Dionisie Rally. Nu se gîndește la ce slujește. Se gîndește numai la politică. A fost pasiunea vieții lui și a rămas, se vede, aceeași pasiune. Alături de cărturărie și de femei. Înalt, cu trăsăturile eline ale Cantacuzinilor, fiind nepot bun al lui Andronic, mama mitropolitului este fiica necruțătorului Șeitan Oglu, cu plete negre căzute pe umeri, ușor cărunt la tîmple, barbă și mustăți rotunjite cu grije, lăsînd să i se vadă buzele roșii, cărnoase, cu degetele încărcate de inele, între care, pe degetul arătător al dreptei strălucește inelul-pecete cu vulturul împărătesc al Bizanțului, Dionisie Rally umple paraclisul cu făptura și glasul pentru care vin boierești la mitropolie, de praznice, de la zeci de poște. Nu se poate desprinde de imaginea cumplită a morții lui Răzvan. Frater Ștefan și Ianoș Thamásfalvi i-au trimes un martor : pe Cristofor Kereszteny..... Îl vede pe Răzvan șarjînd, zăpada proaspătă scînteind în duminica aceea, vede cavaleria cuirasată a lui Ian Potocki, castelanul Cameniței și pe cea nobiliară a fraților Stanislav Chanski și Zebrzidowski ținînd aripile, în vreme ce Ieremia ieșit din biserică, cu ochii holbați de groază și de ură, își strînge boierii și-l lovește pe Răzvan, punîndu-i puțina oștire sub sabie. Se zice că sub Ieremia a căzut un cal și că de îndată a încălecat altul. Nu stă la Iași, fiind prea departe de stăpînul său, Zamoyski. Stă la Suceava. Lupta s-a dat la Areni. Pe Răzvan l-au prins în casa popii, unde intrase să-și schimbe cuirasa. L-au ciumpăvit de nas. I-au legat picioarele de doi cai, l-au tras într-o țeapă. L-au ridicat acolo, în fața bisericii și a oștilor și a sătenilor, astfel încît să vadă cum i se taie capul fratelui său, lui Ion, și grecului Caloghera, vînzătorul lui Aron. Aude vîjîitul paloșului, oasele gîtului trosnind, aude strigătul de frățească durere a celui martirizat în țeapă și se cutremură. Ieremia știe să-și apere scaunul... Păcătos obicei ca domnii să se descăpățîneze unii pe alții în fața prostimii și a boierilor, trezindu-le acestora gustul de asemenea isprăvi. Se sapă însăși principiul divin al domniei. Se scade autoritatea și sfințenia ei. Altfel cum ar fi îndrăznit mișeii să-l taie în biserică pe unsul Domnului, Radu de la Afumați ? Cînd se va ieși din lanțul acestor ucideri de domn ? Cînd nemăsurata poftă de domnie, de putere, va fi stăpînită de legi ale pămîntului, care să statornicească pe alesul tuturor stărilor, ca-n vechimile cele vechi ?. ...Nu i-a dat oști lui Răzvan, și acum capul însîngerat al acestuia, retezat și vîrît într-un par, acolo la Areni, îl privește cu globii ochilor plini de spaimă și mustrări, îl strigă și-l răscolește cu tînguiri pe care toată noaptea le-a auzit, de s-a sculat lac de apă strigînd : «ier-

tare» — atît de puternic încît Simion culcat în hora mică, a intrat cu sabia goală în mînă, întrebîndu-l : « — cine-a fost, măria ta, c-am auzit paşi» ...Au fost duhurile celor căsăpiţi la Areni, negăsindu-şi tihna. Poate că slujba morţilor, care nu le-a fost slujită, are să le uşureze neodihna, chemîndu-le la pacea veşnică. Mitropolitul îşi sărută patrafirul. I-a adus în dar cîteva obiecte de cult, de o valoare nepreţuită. Diptice sculptate în lemn de măslin, cu scene în miniatură, «Înălţarea», ori «Apostolii», ori «Botezul», ori «Răstignirea», operă migăloasă, de zeci de ani, panaghiare în lemn de chiparos, cu filigran de aur, icoane de sidef, de la Muntele Athos, un aghiazmătar bizantin de argint aurit, nu le-a lăsat Bisericii domneşti, le ţine aici în paraclis să se poată bucura de ele în fiecare dimineaţă şi seară, cînd îşi face rugăciunile. Slujba morţilor s-a sfîrşit. Are senzaţia fizică a prezenţei lui Răzvan. Îl vede, clipindu-i complice la consiliile de război ale lui Sigismund. Îl vede intrînd la el, după lupta de la Giurgiu şi izgonirea lui Sinan peste Dunăre, îngenunchind, îi alunecaseră pletele pe un umăr, era pasionat, plin de sănătate, vesel, îi strălucea cuirasa florentină pe care-o purta cu plăcere vădită şi-l aude — aude glasul bărbătesc, obişnuit să poruncească, spunîndu-i : — «Măria ta, Sigismund s-a ruşinat el însuşi, ori mai curînd s-a-nspăimîntat de puterea măriei-tale, hotărînd să ridice toate clauzele tractatului de la Alba-Iulia, încheiat peste capul tău, cu boierii tăi». L-a ridicat de subţiori, simţindu-l viu, fremătător de viaţă, el însuşi dornic, în adînc, să scuture suzeranitatea lui Sigismund cînd se va întări în scaunul Moldovei. Îşi trece palma peste ochi, şoptind : — iartă-l Doamne şi odihneşte-l în pace, pentru cele săvîrşite împotriva duşmanilor tăi...

— Ţi-am adus, fiule (de la-nceput Dionisie Rally se păstrează la aceste raporturi de independenţă a înaltului ierarh bizantin, faţă de unul din domnii balcanici, lucru care-l distrează, cu atît mai mult, cu cît la ceasul acesta, este singurul domn liber al Balcanilor), ţi-am adus tot ce s-a scris în Evropa despre aceste pămînturi, pentru a te întări în convingerile tale şi a da acestor convingeri un temei, un argument în faţa curţilor domnitoare şi-n faţa istoriei.

— Tot ce-am înfăptuit pînă acum, sfinţia ta, nu poate fi socotit ca temeiul temeiurilor ?

Mitropolitul Dionisie Rally se lasă în jilţul căptuşit cu blană de urs, gemînd de plăcere. N-a cunoscut palatul domnesc de la Tîrgovişte, a auzit de luxul şi frumuseţea lui încă de cînd se construia, dar n-a mers pînă acolo încît să gîndească o operă autohtonă, valahă, care să încorporeze atît de armonios influenţele goticului şi cele bizantine. Cel puţin cabinetul de lucru, cu frescele

lui, amintindu-i pe marii florentini, cu biblioteca și stampele, cu hărțile, majoritatea lucrate după unicate cunoscute numai de inițiați, cu miniaturi persane în culori strălucitoare și două panoplii cu trofee de război, săbii cu gărzi de aur și nestemate, coifuri aurite purtate numai de pașalele imperiului, scuturi lucrate la Damasc, ori Samarkand, din oțel aurit, încrustat cu arabescuri emailate, totul într-o armonie de forme și culori capabilă să emane acea euforie a spiritului, acel echilibru descoperit de vechii conducători ai orientului, de la care, din păcate, ultimii împărați bizantini n-au luat decît fastul opulent, voluptuos și luxul.

— Este gîndirea destul de scurtă a căpitanului de oști, fiule, căruia sabia i se pare rațiune, forța armelor argument și biruința pe cîmpul de luptă, rezolvare.

— Cu voia sfinției tale, n-am gîndit toate astea decît pentru un loc și un timp dat. Știi că nu-mi place să despic firul în patru. Gîndesc însă totul, pornind de la Țara Românească în afară, nu din afară la Țara Românească...

— Fiule...

— O clipă, sfinția ta. Rațiunea sabie, argumentul armă și rezolvarea biruință, stau toate în însăși vremea noastră. Fără ele nu se poate gîndi nimic, dincolo de jugul Înaltei Porți.

— Este așa, dar...

— Știu !... Las în seama sfinției tale să scrie pentru curți (se ridică din jilț, negru, semănînd cu un corb imens în anteriul acela straniu) pentru curțile care-l sărbătoresc și-l glorifică, cu osanale nerușinate, «pe adevăratul și unicul» fii cu băgare de seamă, sfinția ta, «adevăratul și unicul învingător», serenissimul prinț Sigismund — deci cineva, niște soldați cinstiți, niște cavaleri loiali, vor fi spus că nu este nici adevăratul, nici unicul învingător — pentru acele curți să scrie sfinția ta argumentariul care să îndreptățească războiul și gîndurile noastre... Ai auzit de «*Te-deum*»-ul de la Viena, la biserica Sfîntul Ștefan ?... Sigismund s-a dus la Praga, la împărat, să-și culeagă laurii pe care i-a smuls lui Sinan rațiunea — sabie, mînuită de un oștean necunoscut ca mine. Încă necunoscut, sau dacă sînt cunoscut, încă ținut sub obroc.

Stă în fața hărții care reprezintă Balcanii, pînă la Adriatica, Peloponez și Istanbul. Lui Dionisie Rally nu-i place faptul că voievodul amestecă greaca de curte, greaca veche, cărturărească și aleasă, cu levantina de port și bazar, cu toate că, urechea lui de filolog erudit, găsește din împerecherile cuvintelor șlefuite, cu cele vulgare, scăpărări de-a dreptul strălucitoare.

— Îți visezi doar gloria, Mihail ?

— Îmi visez gloria prin împlinirea ei în libertate, sfinția ta! Privește aici. Am în spate un copil urduros, neputincios a cărui nevastă nenuntită știe să cînte și să spună latinește, la banchetele de glorificare ale Ilustrissimului, unui oarecare cavaler Luigi d'Ailla, rănit la Giurgiu din prostie: «*de vestra virtute audivi și unquam potero rem gratam facere libentissime faciam*», la care principele este gata să-l provoace la duel pe bietul Luigi d'Ailla, fără să se gîndească, însă, că înfrîngerea lui Răzvan la Areni l-a adus pe Zamoyski în Carpați și la Dunăre, că Lipova, Temișoara, Buda sînt ale turcilor, că săcuii sînt gata de răscoală, că Țările noastre a Făgărașului, a Amlașului, a Hațegului fierb, că sașii calvini sînt nemulțumiți de prezența nunciilor apostolici, care și-au început machiaverlîcurile împotriva tuturor «schismaticilor». Am la răsărit un vasal al lui Zamoyski, căruia sultanul i-a trimes steag de domnie și o scrisoare pe care acest dublu vasal, al Poloniei și-al Porții, o citește hatmanului de cîmp Stanislav Zolkiewski, care hatman îi transmite conținutul regelui, copiind-o la cetate la Hotin, unde am și eu ochi, urechi și săbii.

Cu pași repezi, fîlfîindu-și poalele anteriului negru și mînecile largi, se duce la bibliotecă, scoate un volum legat în piele pe cotorul căruia scrie cu litere latine «Erasmus», apasă un resort, deschide un sertar secret și scoate o scrisoare, cu care se apropie de lumina flăcărilor din cămin.

— «Domnul Moldovei mi-a dat de știre că împăratul turcesc i-a poruncit în taină, prin solul său, să încerce pe voievodul Țării Românești dacă vrea din nou să fie primit în grația împăratului turcesc și să-și ofere pentru aceasta mijlocirea, căci împăratul îl va păstra în scaun»...

Mitropolitul Dionisie Rally nu-și poate stăpîni un gest de uimire îngrijorată. Voievodul i-o surprinde cu plăcere răutăcioasă. Dionisie Rally i-a adus într-un cufăr învelit în piele de căprioară, cu părul pe ea, legat cu șină de argint, cronicele tuturor cronicarilor cruciadelor, dar mai ales ai cruciadei a patra de la care, spune el, să pornească scrierea unui «Memorandum» adresat papii și tuturor curților europene, prin care să se arate legitimitatea unei puteri valahe în toți Balcanii, cu argumentele cronicarilor francezi și italieni, pornind de la imperiul vlaho-bulgar al lui «Ioan valahul care era vasal al împăratului Bizanțului și păzea herghelia imperială» așa cum scrie cronicarul francez Robert de Clary. Mitropolitul a subliniat în paginile cronicilor lui Geoffroy de Villehardouin și Henri de Valenciennes pagini întregi, acolo unde acești martori «de visu», numesc vlahi pe fondatorii imperiului. Un an întreg, închis în casele mitropolitane de la Tîrnovo, Dionisie Rally

a alcătuit o întreagă argumentație istorică, cu verva și subtilitatea curteanului bizantin, argumentație din care nu lipsesc scrisorile papei Inocențiu al III-lea către Ioniță, nici citate din cronicarii Ernoul și Franciscus Pipinus din Bologna, care-l numește pe Ioniță «Ioanicius rex blacorum»... Ce vrea mitropolitul? Vrea ca el, singurul principe care și-a cîștigat libertatea cu sabia, spre care se îndreaptă nădejdile tuturor popoarelor din Balcani, pe care-l cîntă poeții Helladei, să elibereze vechile teritorii bizantine, să-i gonească pe turci în Anatolia de unde-au venit, să se urce pe tronul Paleologilor, cu care mitropolitul va dovedi că se înrudește, să redea forța și strălucirea Bizanțului, căruia, desigur, Dionisie Rally îi va fi cel dintîi patriarh, după restaurare. Un imperiu vlah dincolo de Dunăre a existat. Atît de puternic, încît pățania lui Balduin de Flandra, singurul împărat bizantin ridicat dintre cruciați, mort în temnițele de la Tîrnovo, este vie la toate curțile europene. «Memorandum»-ul va legitima lupta lui pentru eliberarea Balcanilor și stăpînirea teritoriilor pînă în Peloponez... Mitropolitul a rămas un visător, cu toată cartea pe care-o știe, cu toată descendența lui imperială. Cu toți anii risipiți în politică. Acum tremură ca pe el să nu-l atragă oferta sultanului. Își dă seama de raportul de forțe, zdrobitor pentru voievodul Țării Românești. Cum judecă destul de pripit, crede că a fi recunoscut de sultan înseamnă o salvare, căreia el ar fi tentat să-i cedeze...Prelungește tăcerea după lectura scrisorii, tocmai ca să-i lase timp să gîndească la această posibilitate de conciliere cu sultanul... Ascultă troznetul butucilor de salcîm. Îi place mirosul de salcîm ars, care-i aduce aminte de iernile lui la Plăviceni, tihnite, cu miros de gutui și mere, cu nămeți și vînători de mistreți, ori de cerbi, cînd se gîndea mai puțin la cronicile lui Robert de Clary, în schimb era slobod, puternic și foarte tînăr... Împătură scrisoarea. Este la Istanbul un cap care gîndește și pe care nu-l cunoaște încă. Acel cap, care nu este al sultanului, ar putea fi a lui Solomon Tedeschi, ori chiar a lui Sinan, acel cap va vrea să-i întindă o nadă. Să-l scoată din ligă prin Ieremia, cu făgăduieli și chiar cu steag de domnie trimes de sultan. Rămas cu Ardealul dușman în spate, cu armia otomană peste Dunăre și-n Banat, cu tătarii învăluindu-mă din Bugeac, m-ar vrea tîrîndu-mă la picioarele lor și cerșindu-le mila.

— Și tu, fiule, întreabă mitropolitul?

— Eu mă mai gîndesc, sfinția ta. Mă gîndesc pentru că sînt hotărît ca sabia mea să nu lucreze lucrări deșarte. Pentru că fiecare semn al ei să fie un semn al unei trebuințe adînci a poporului și vremii mele, trecută prin bruma de judecată și de minte hărăzită mie de Cel de Sus...

Mitropolitul Dionisie Rally se hotărăşte să abandoneze, cel puţin deocamdată, terenul acesta alunecos al generalităţilor, al unor proiecte vagi şi să treacă în domeniul faptului exact, acolo unde, se pare, excelează acest om, pe care a crezut că-l cunoaşte pînă în adîncuri, dar pe care, constată cu regret, nu-l cunoaşte de loc. Ipoteza împăcării lui cu sultanul i se pare monstruoasă. Şi-a dedicat toată viaţa realităţii balcanice, care abia acum, prin situaţia creată de voievod la Dunăre, a ajuns atît de aproape de o rezolvare fericită, încît o schimbare a ei înseamnă o crimă faţă de toate speranţele izbucnite năvalnic în cugetul oprimaţilor din Balcani. Nu-şi poate stăpîni emoţia cînd spune :

— Îndepărtează de la tine acel gînd mişel, care ţi-ar aduce ocara şi blestemul celor cărora le-ai dat nădejdi şi aripi.

— O stăpînire nu poate fiinţa nici prin nădejdile, nici prin blestemele unor sclavi.

— Nu huli. Află că după izbînda ta de la Călugăreni, pe care porumbeii şi călugării mei au vestit-o pînă-n Peloponez, pentru care preoţii mei au slujit slujbe de mulţumire în toate episcopiile aparţinătoare mitropoliei, după înţelegerile noastre am lucrat vîrtos pentru slujba ta şi trezirea conştiinţelor.

— Fapte, sfinţia ta... Fapte !

— Pizmaşule. Mihail, stăpîneşte-ţi pizma. Întoarce-ţi privirea de la fastul cu care papa, ori Rudolf îmbrobodesc gloria firavă a lui Sigismund, glorie fără nici un ecou în conştiinţa popoarelor din apus. Ce-i încălzeşte pe romani, slujba slujită de însuşi papa, în cinstea falsei victorii a principelui ? Cum se poate compara acea slujbă, cu lacrimile vărsate de boierimea şi voinicii, martologii care te aşteaptă ca pe un Mesia ? Fapte ? Iată fapte. Paolo Giorgio...

— Fratele lui Marini Polli ?

— El ! A bătut drumurile de la Istanbul la Raguzza, cu scrisorile mele către episcopii de Lovcea, Şumla şi Cerven, către toţi preoţii satelor de pe ambii versanţi ai Hemusului, de la Vidin, Niş şi Prespa, către albanezii de la Cerven care-ţi cer să-i primeşti în oastea ta. S-au răsculat sîrbii din Herţegovina. Ţi-am înrolat sub steaguri şi ţi-am trimes peste Dunăre o mie de haiduci. Iată, altă mie va trece Dunărea dincolo de Vidin, spre Timoc, în noaptea de Anul Nou. Sînt oameni hotărîţi să învingă. Ori să moară. N-au altă cale. Nu vin să se bată pentru soldă, ca apusenii. Vin să lupte pentru acelaşi ideal, pentru care tu însuţi ţi-ai primejduit capul. Or, prea plin de trufie, nu mai vrei să recunoşti altora meritele pe care ţi le recunoşti numai ţie ?

Voievodul ascultă înfiorat glasul acesta învăluitor şi pasionat, pătrunzător şi voalat de incertitudini, care răspunde atît de clar

și inteligent, propriilor lui frămîntări, gîndului aceluia tainic și păstrat în el cu gelozie și sfințenie, pe care nu și l-a mărturisit întreg, niciodată, gîndul eliberării Balcanilor, al țărilor martirizate mai îngrozitor decît Țara Românească și finalul de apoteoză, pe care Dionisie Rally i-l știe înfiltra în sînge cu perversitate — tronul Bizanțului... Lucid, de data asta stînd la hartă, Dionisie Rally îi expune planul răscoalei balcanice. Îi arată că toată suflarea vlahă din Thessalia, de la Pind la Egee, satele autonome, acele neîmblînzite Kefalohoria, sînt gata să închidă munții cînd el va ajunge la Sipka, unde călugărașii de la monastirea Sipconski au zidit în beciuri butoaie cu praf de pușcă și cinci sute de archebuze, luate ienicerilor uciși de haiduci în munți. Vorbește de chervanagiii vlahi ai cătunarilor de la poalele muntelui Magiore, care-au purtat în fundul dublu al harabalelor, în bărbînțele cu brînză, în burdufe și-n cașuri, nu numai scrisorile preoților, bani din donațiile făcute de boierimea măruntă, dar și pistoale și muschete, aduse de raguzani. Îi dezvăluie o lume în mișcare, un plan chibzuit de răscoală, cu centre puternice în Bulgaria, în Serbia, Albania, Vlahia mare și Hellada. Ochiul lui de oștean înțelege toate avantajele izbucnirii simultane a răscoalei în toate aceste centre, care va fărîmița forțele de Rumelia ale imperiului, atrăgîndu-le într-o luptă haină în munți și codri, izbite noaptea, înghesuite în stîncăria stearpă și-nfricoșătoare a Albaniei, ori a Muntenegrului, deschizîndu-i calea pentru marșul asupra Constantinopolului. Vede totul c-o limpezime dureroasă. Tot atît de limpede cum vede Țara Românească pustiită, sleită de sălbăticia aliaților ei din campania din toamnă. Unde va găsi oștile cu care să treacă Balcanii ? Oricînd Poarta poate să ridice două sute de mii de războinici, dintre care o sută de mii oșteni de meserie. Se teme că astăzi, el nu va putea chema sub steaguri zece mii de oșteni, din care mai puțin de jumătate abia au arme de foc. Și ce arme ! Le-a văzut pe-ale toscanilor. Cu rotiță și cremene, scînteia aprinde pulberea de zece ori mai repede decît cele vechi, cu serpentin și tigăiță, care au nevoie de treizeci și șase de mișcări să fie încărcate și gata de tragere. Mitropolitul Dionisie Rally a ajuns cu visul la reorganizarea imperiului bizantin. Parc-ar vorbi în fața înțelepților lumii, reînviați din morți. A uitat că se găsește la Tîrgoviște, în fața unui voievod sleit, căruia Chisaru îi pregătește juvățul, iar poporenii îi pregătesc necredința. Mîine... Ah, mîine... Mereu de azi pînă mîine... Lefurile pentru cazaci, tainul pentru cei trei mii de turci ai popii Stoica, lefurile pentru săcui și haiducii balcanici, dintr-un împrumut în altul, dintr-o cerșeală în alta și mitropolitul vrea o așezare a stărilor, o împărăție liberală și-l neliniștesc dorințele de imunitate ale no-

bililor din Peloponez. Cu răscoala Balcanilor a mîntuit din vreme ce are la monastire la Sipčowski cinci sute de archebuze și a ridicat sub steaguri două mii de haiduci... Cam așa și-a dus la capăt trebile politice, sfinția sa, pe care-l știe dinainte de a fi fost episcop de Cyzic în Polonia și a fi făcut temenele papii Grigore care l-a trimes la marele cneaz Constantin de Ostrog c-o biblie latină, o traistă de făgăduieli și gîndul de a face propagandă catolică, el, un ierarh ortodox, care-și făcuse o parte din studii la Roma. Marele cneaz îl primise cu cinste, făcîndu-l dascăl la una din școlile lui. Sfinția sa ajunsese sfetnic prețuit, dăruit cum era. Se zice că n-a fost străină de această prețuire o cneaghină din Kiev, care prețuia deopotrivă faima marelui cneaz, cît și învățătura și farmecul episcopului. Au mers toate bine pînă cînd sfinția sa a început s-aducă vorba despre iezuiți și nevoia de ei ca dascăli în școlile ortodoxe. Atunci s-a mîniat mitropolitul Moscopol, să fi fost prin anii 83, s-a mîniat cneazul care aflase de necredința cneaghinei și sfinția sa a ajuns starețul unei monastiri, la Drohobiz în Carpații leșești, unde l-a întîlnit în mare mîhnire și tulburare a sufletului, scîrbit să mai facă pe misionarul papei. Cum mergea la Constantinopol l-a conjurat să-i ducă o scrisoare patriarhului Ieremia și alta lui Andronic Cantacuzino și să le dea el însuși la mîna acelora, povestindu-le suferințele lui monahicești și sufletești. I-a făcut binele ăsta, prețuindu-l pe învățat, cu milă față de misionarul care nu prea știa ce vrea. Prin 85 l-a întîlnit la Constantinopol, la patriarhie, unde se lupta pentru scaunul mitropolitan de la Tîrnovo, cu Pahomie de Lesbos, fratele unui negustător bogat. Oricît de bogat era fratele lui Pahomie, n-a putut răzbi bogăția arhonților de la Galata, dar mai ales partida politică a lui Andronic, care-și pusese în gînd, cu mare jurămînt și cu întîlniri de noapte prin galeriile subterane și catacombele numai de el știute, să elibereze Bizanțul. În planul lui Andronic, Dionisie Rally era un pion de linia întîi. Cum și el, voievodul, tot un pion a fost și este socotit, ajungînd la scaun tot prin partida lui Andronic. Un mitropolit de Tîrnovo care să pregătească răscoala balcanică la adăpostul bisericii, un voievod și căpitan de oști care s-o desăvîrșească, pornind din singurul loc al imperiului capabil de independență și o partidă puternică în chiar inima Constantinopolului, condusă de un urmaș direct al împăraților, care atunci cînd oștile musulmane vor fi înfrînte, cu ajutorul nobililor greci, să lovească Topkapi Saray și să-l urce în tron pe Andronic... Mitropolitul, acest veșnic neliniștit, crede mai puțin că va ajunge patriarh al Bizanțului liber prin Andronic. Poate că biruințele pe

cîmpul de luptă din aceşti doi ani, smulse de Mihail Voievod, îl fac să vadă pe la Tîrgovişte drumul spre tronul patriarhului... Cine poate şti ce se ascunde dincolo de fruntea înaltă, majestuoasă, a sfinţiei sale ?... Îl aude vag vorbind despre o nouă legislaţie a bisericii ortodoxe, a autocefaliei, despre înaltele şcoli care să rivalizeze cu şcolile catolice ale papei... Mereu papa... Înţelege brusc, într-o străfulgerare de limpezimi, resortul intim al activităţii politice primejdioase de moarte, a mitropolitului... Papa... Să rivalizeze cu papa, care l-a făcut abate într-o monastire pierdută în sihle. Să facă din ortodoxie rivala catolicismului şi să-l învingă pe papa la el acasă, adică în învăţămîntul ecleziastic, în puterea lumească şi-n mulţimea credincioşilor... Ce-ar fi căutat altceva, decît o unire a ortodocşilor, în 90, cînd patriarhul l-a trimis tocmai la Mosc, la ţarul Feodor al Rusiei, cînd s-a proclamat mitropolia acolo ? Cît despre avuţia lui pe care-o joacă pe această carte, ştie că l-a întîlnit în Polonia pe Petre Şchiopul, cînd s-a-ntors de la Moscova în 92, şi i-a făgăduit o sută de mii de taleri, să-şi plătească tributul în schimbul unor închinări de monastiri prin stareţii cărora voia să aducă Moldova aproape de partida lui Andronic... Un izbuc de flacără mistuind butucii din vatră îşi aruncă lumina roşietică pe obrazul mitropolitului Dionisie Rally. Îşi ţine ochii închişi, mîinile încrucişate la piept, mîini albe de prelat, nemuncite şi spune şoptit :

— Destinul nostru, fiule, cel mai strălucit al creştinătăţii de la căderea Bizanţului, este de a reda istoriei acest oraş al culturii hellene...

Face semnul crucii în aer.

— Sînt al tău, Mihail Voievod, cu trupul, gîndul şi inima mea şi n-am alt vis mai frumos decît să te ung împărat, în tronul de aur al lui Constantin Dragases, eroul...

...În tronul de aur a lui Constantin Dragases, eroul... Împărat... Rîde singur de ecourile acestor cuvinte, prelinse din colţurile întunecate ale cabinetului, rotindu-se ademenitor prin faţa lui, pline de strălucire, înfuiorîndu-se odată cu flăcăruile din vatră, conţinute ca o chemare în aulitul crivăţului sub streaşina palatului şi-n cercevelele de plumb ale ferestrelor. Lumînările au ars pînă la rădăcină. Simion l-a condus pe mitropolit în odăile de la catul de sus, pentru oaspeţii de seamă. Îl străbate o neliniște înfiorată. Scoate din bibliotecă *«Comentariu a lui Atanasiu cel mare»* prefaţată de Desiderius Erasmus Roterodamus, ediţie tipărită la 1522, un dar al lui Radu Buzescu. Deschide al doilea sertar secret, din care ia un fel de registru cu scoarţe de catifea roşie. Se duce la

biroul masiv, cu picioare de leu, adus de la Veneţia, el singur ascunzînd alte patru sertare secrete, cu tăblia din faţă avînd sculptată «Răpirea Evropei» după tabloul lui Tizian, îşi trage sfeşnicul aproape, ascultă ţiuitul vîntului în vatră, ascultă gemetele palatului înfruntînd viforniţa pornită nu se ştie cînd, apoi, aproape cu teamă, deschide registrul. Frunzăreşte paginile încărcate cu coloane de cifre. Veniturile moşiilor, vămilor şi băilor domneşti de aramă, ale ocnelor de sare, veniturile satelor călărăşeşti, tot ce ţine de vistieria lui şi a ţării. Apoi datoriile... N-a trecut aici averea fabuloasă de sub turnul Chindiei... Îl cuprinde o spaimă mistică la gîndul că ar putea măcar să dorească acea avere a voievozilor vechi, pentru planurile lui de mărire. Este prea obosit să poată privi lucid socotelile făcute pînă într-un taler. Lasă cîteva file libere. Alege o pană de gîscă de la aripa dreaptă, din grămada de pene aşezate într-o vază persienească, îi încearcă vîrful pe unghia mare şi scrie apăsat, cu cirilice, în româneşte «Pohta Bizantină». Subliniază energic, cu trei linii drepte acest titlu. În spre cotor scrie un subtitlu : «Oştile mele la 22 decembrie». Dedesubtul subtitlului : — 30000 oşti domneşti, curteni, roşii, călăraşi, boiernaşi, plăieşi. — Oştile Băniei Craiovei, cu marele ban : poate 1200 călăreţi, că mă minte. — Oştile Buzeştilor, poate 1000 că şi ei mă mint. Alte oşti boiereşti, 1500 şi 2000, mai sigur sînt de oştile paharnicului Şerban, de ale lui Theodosie Rudeanu, vistiernicul, carele am să-l fac mare logofăt să scrie «Hronicul» cu mai multă aplecare şi nădejde, haiduci sîrbi şi bulgari nu sînt decît 600, nu i-am spus mitropolitului, să nu se supere, nici turci nu mai sînt că au rămas 3000 şi cazaci nici 200 şi nemţi 100 şi săcui 300. Iar pe pămînteni nu-i pot scoate la oaste, dacă i-am lipsit de pămînturi, că ei pentru pămînturile lor umblătoare pe bătrîni s-au luptat vitejeşte şi-acum nu pot să-i duc la război, că n-au de ce».

Îşi socoteşte efectivele şi totalul îl încercuie în trei cercuri desemnate rotund şi energic. A pornit din Constantinopol cu steag de domnie dat de sultan, cu Stroe Buzescu şi comisul Radu Florescu, cu un steag de călărime şi un buluc de călăreţi otomani, ca slujbaş al sultanului. Astăzi a ajuns s-asculte temeiurile şi argumentele pentru un nou imperiu, scoase din istorii de un învăţat ca Dionisie Rally... Îşi ridică ochii de pe registru. Îl închide. Pe perete, Velica ; ori Hasechi ; ori Margareta de Navara, ori toate trei contopite în femeia răpitor de frumoasă zugrăvită acolo, plutind printre nori, aproape goală, îi zîmbeşte cu zîmbetul păgîn al Tudorei.

— De ce nu ? şopteşte, suflînd în luminări.

6

Ar vrea să se părăsească pe sine în plăcerea și voluptatea băii fierbinți. Ibrahim și Selim, ieniceri-băieși, au redescoperit sistemul de încălzire al băii domnești, au curățat vistieria apelor, bazinul de piatră unde apa venită de la Ialomița pe tuburi de olane se împarte printr-o rețea de jgheaburi în pereții de bolovani încălziți ai beciului de sub pardosea, ca și la gurile de cișmea cu apă rece ; capete de balauri, de cerb, de urs, sculptate în marmoră și fixate în faința verde și albastră cu care sînt placați pereții. Prin norii de aburi, țîșnind din răsuflătorile de pe marginea pardoselei, căpitanul Racea, gol, păros, bărbos și fără perucă, pare un diavol. Se lăfăie pe grătarul de sus, din lemn de mesteacăn, grohăie, geme și-l firitisește :

— Să trăiești, doamne, și să-ți mai vină gîndul ăl bun ! Să te milostivești de ciolanele astea pline de junghiuri.

— De ce nu te scalzi în baia ostășească, diavole ?

— Nu pot suferi să-mi adulmece ăia... Hm !...

— Nu poți suferi să te vază belit pe cap, aia este... Raceo...

— Poruncă, doamne.

— Ai început să-ți faci de cap în tîrg.

— Ferește-te de zvonuri și de limbile veninoase ale pizmăreților, măria-ta. Nu te mai lua după șușotelile curtenilor, că sînt linge-blide și nu vor decît să-ți deschidă baierile pungii. Nu-i văzuși pe studinți ? Gata să te facă Ahile, ori Alexandru Machidon, ori Traian...

Voievodul se răsucește pe pîntece. Aburii fierbinți îi înmoaie pielea de pe piept. Îi scot din trup toată zdroaba și leșuiala jumătății ăsteia de an, în care a stat în șa, în sudoare, în sînge și-n nori de praf. Tușește. Nu-i prea convine să-l audă pe Racea.

— Și ce vezi rău că mă asemuie cu Alexandru Machidon ?

— Las' să te asemuie ăia de-or veni după măria ta. Lingăveala asta te face să-ți pierzi măsura, măria ta. Te umflaseși, de mi-era teamă să... Doamne iartă-mă, pentru vorba de-o oprii în gușe.

— Să pocnesc... Halal, căpitane... Pînă una alta, să-mi lași neguțătorii în pace, că altfel te leg la scară, ticălosule. Ce-ai cu Irimie, pînzarul ?

— Măsoară pînza cu un cot mai scurt decît cotul domnesc, măria ta.

— Și cu Iftode, ce ai ?

— Aolică ! Iftode ?! Am să-i retez dreapta, aia cu care botează vinul. Și-a făcut vadră pe măsura sufletului de zgriptor. Vadră cu fund gros. Pișcă la fiecare măsură, un sfert... Abia-l

scăpai din labele ferențarilor, că-l spînzurau în grindă. Înțeleg negustorie, da' cinstită, că și așa fac averi. Nu prea-mi place nici cum măsoară și cîntăresc clucerii, slugerii și cămărașii măriei tale... Au năravuri rele, care asupra domniei cad.

— Ascult.

— Veniră ieri moșnenii de la Potlogi... cu darul domnesc de sărbători. Aia de nu intră un turc la ei, cît fuse Sinan. Le găsiră numai pricini... Că mușchiulețul e așa, că slăninile îs pe dincolo... Că nu ies la cîntar. Îi bătui cu harapnicul. Nu ieșea la cîntar, că nu-i unseseră pe ei. Că nu le pică lor plocon de sfintele sărbători. Aia de la Potlogi deteră bir morții, că se bătură și muierile și ăștia, ai măriei tale...

Glasul răgușit al căpitanului îi spintecă măruntaiele. Nu scapă nici călugărașii. Că s-au pus să topească satele rămase în sapă de lemn după pustiirea lui Sinan. Le cer rumânilor vitele dobîndite de la turci. Cîteva sate din Buzău s-au pus cu sabia pe slujbașii domnești... Pînă și căpitanul Ghețea.

— Ghețea !, se miră voievodul.

— Ghețea, măria ta... Se sculă din patul suferinței și luă în sabie dăbilarii măriei tale. Pe Grindei îl lipsi de-o ureche.

— Ticălosul.

— Ticălos, Grindei ăsta, măria ta, și nesătul și obraznic.

Voievodul înghite răstălmăcirea hoțomanului lăfăit deasupra, îi vede spinarea păroasă, de urs și știe că-și bate joc. Spune cît e Grindei de ticălos, el și alții ca el, puși să-și slujească stăpînul, ei însă s-au pus pe procopseală. Pe țărani îi jupoaie în numele măriei sale, măriei sale îi spun că țăranii n-au de unde, și ce iese din asta, le umple beciurile și podurile și le mai rămîne și pentru negoț.

— Pînă nu ridici țeapa la răscruce, ca răposatul Țepeș, și pînă n-o înfigi în dosul liotei ăsteia de slugoi pusă pe făcut averi, nu-ți umpli vistieria, dreptatea n-are să-ți lumineze domnia, măria ta... Cît despre lupii ăia mari, pentru care oropsești țara, vînzători de domni au fost de cînd se legară în conace, vînzători de domn vor fi, pizmași și hicleni, acum și-n vecii vecilor. Te vîndură lui Jigmond Bathor unii, te vîndură lui Sinan alții. Chi...

— Taci.

— Am tăcut. Nu-ți scula țara în cap, pentru niște îmbuibați, gata să te-njunghie pe la spate.

— Ajunseși filosof.

— Am fost de cînd m-am născut. Pînă una alta pierdușî un căpitan, care face cît zece caftane care te lingăvesc toată ziua în divan.

— Pe cine ?

— Pe Radu Ghețea... Nu mai vrea să știe de măria ta, de cînd repezișii dăbilari în satele scutelnice de la Mircea Bătrînul.

— Îi poruncesc să vie la curte.

— Poți să-i tot poruncești. A trecut munții la făgărășeni să se tocmească pentru niște capete de vită.

Îi vine să plîngă. Dionisie Rally halucinează, încheagă planuri de o măreție orbitoare și aici un căpitan ieșit din calicimea Bucureștilor îi spune niște adevăruri atît de usturătoare, încît îi vine să-și pună unghia în gît, ca pițigoiul.

— Hai că te-ai aburit destul, diavole. Du-te și orînduie ca darul domnului să se primească în cinste. Cînd s-o strînge divanul, să fii cu ferentarii în hora mare. Dacă ridic topuzul și te strig...

— Dă-mi mînă slobodă și-ai să fi slujit ca un Dumnezeu.

Bărboiul căpitanului se pleacă peste grătar. Capul jupuit de păr, nu se știe la ce asalt l-au opărit turcii de pe ziduri, cu pielea trandafirie brobonită, sprîncenele groase, umede, mustățile căzute, are ceva de apocalips.

— Fără moarte de om, drace.

— Zbor, măria ta... Nu te mai lenevi în aburii ăștia că te subțiezi prea mult. Dă-te cu apă rece și fă-ți vreme să te uiți în curte din ochetele Olarului...

Își lasă în jos, cu totală nerușinare, picioarele îmblănite, fesele, coboară tot, se vîră sub cișmea, pufăie, se stropește pe obraz și pe tot trupul cu apa rece și strigă puternic :

— Slujba măriei-sale !

Iese gol în sala de masaj, de unde se aud tîrlicii băieșilor mișcîndu-se c-o agerime suspectă. Cîteodată, sățul de minciunile și lingușirile curtenilor, tăvălite în miere și-n fiere, simte nevoia adevărului brutal, jignitor, pe care i-l aruncă în față căpitanul Racea. Așa cum simte nevoia băii de abur. Ori poate altfel... Lîncezește fără gînduri. Poate afară nici n-a mijit de ziuă, baia asta îl pregătește pentru înfruntarea de astăzi, pentru că, Mîrzea a adus la curte cazacii și tighecenii, a sosit contingentul de plăieși de Rucăr, pentru rîndul la cetatea de scaun, așa că vor putea fi cele ce vrea să fie și trebuie să fie «Pohta bizantină», chiar dacă nu i-ar aduce decît puterea totală aici, în scaunul său și tot i-ar aduce mai mult decît visaseră toți domnii dinaintea lui, pînă la Țepeș. Nicolae Kirschner, negustătorul de la Baia, i-a trimes lui Theodosie o scrisoare cifrată în care scrie că Ieremia Moghilă împacă necazurile moldovenilor cu chibzuință și că sașii transilvăneni sînt nemulțumiți de politica religioasă a lui Sigismund, despre care însă știe mai multe fratele său din Brașov, armurierul. Peste o zi și o

noapte, adică mîine, locul de mare logofăt rămîne liber... Chisar şi-a mişcat ieri noapte oştile, are cinci sute de săbii, călărime de pe moşiile lui, cîteva zeci de dezertori ardeleni cu archebuze, urcaţi pe sănii şi două falconete. Iscoadele lui Theodosie îi priveghează fiecare mişcare. Şi-a împărţit oştirea în trei pîlcuri. Una vine pe şleahul Rucărului, de la Cîmpulung, cu Chisarul şi feciorusău, chipurile, cu darul de crăciun şi Anul Nou. Are falconetele vîrîte sub slănini, în două sănii trase de cai albi, singurii albi, să poată fi găsiţi în învălmăşeală. Boier Vasile Iederă, cunoscut ca ţinînd de nevastă o fostă ibovnică a Mihnei Turcitu, vine cu alt pîlc pe la Izvoarele. Pîlcul fostului vornic Oprea Leurdeanul vine prin Dobreşti la Măneşti, astfel încît toate trei să intre mîine în cetate, la deschiderea porţilor pentru slujba din zi'ntîia a Naşterii Domnului. Chisaru cu feciorul au să se închine voievodului, poftindu-l să-şi vadă calul adus în dar şi să-l încalece. Iscoadele zic că este un cal măreţ. În clipa aceea va trage o sanie, la codîrla căreia este legat armăsarul. Chisarii îl vor împinge înăuntru, punîndu-i jungherul în beregată. Falconetele vor trage. Pîlcul Leurdeanului, rămas afară, va slobozi archebuzele. În învălmăşeală, voievodul va fi scos din cetate şi dus la monastire la Dealu, unde va fi judecat. Asupra acelei judecăţi nu mai există ştiri sigure. Se îndoieşte că logofătul ar vrea să-l ucidă. Mai curînd l-ar vinde sultanului... Fără gînduri ? Sare de pe grătar. Bate din palme. Intră Simion şi băieşii. Ibrahim aruncă pe el apă fierbinte, după ce vătaful o încearcă cu degetul. Selim aruncă apă rece. Trece pe laviţa aşternută cu cearşafuri, unde robii turci îl masează, luîndu-i între degete fiecare fibră. Mai ales braţele şi muşchii picioarelor. După ce-l frămîntă, îl dau cu uleiuri parfumate. Simion îi potriveşte barba şi mustăţile cu foarfecile. În postelnicia mică aşteaptă pajii cu hainele pe care le impune ceremonialul curţii pentru Divanul mare, din ajunul Crăciunului. Îl doare cumplit, neomenesc, trădarea Chisarului. A trecut peste cea dintîi sculare cu oaste împotriva domnului său, pe care ar fi putut-o pedepsi, cînd boier Dan, vîrît în complot, l-a trădat pe Chisar, pentru a-şi scăpa pielea. L-a iertat şi-n locul morţii i-a dat cea mai apropiată slujbă, preţuindu-i tăria, cinstea şi dușmănia făţişe. A luptat vitejeşte împotriva turcilor. Se putea aştepta la binefacerile domniei slujită cu sabia. Cînd pajii îi pun caftanul de atlas sîngeriu, tivit cu samuri, şi-i ţin oglinda, ştie că logofătul este un om mort. A se dovedi slab, înseamnă a pune sub semnul întrebării însuşi principiul domniei. Oricît şi-ar scruta conştiinţa, nu-şi poate găsi nici o vină. A uitat de mult întîmplarea cu Tudora şi Chisarul cel tînăr. Este o asemenea uitare o îndatorire a voievozilor... Urmat de

Simion, urcă pe scările de serviciu spre coridorul din spatele palatului, spre turnul în care Petre Cercel își ținea olarii aduși din Vîlcea, să-i facă vase după desenele lui. N-ar strica să-l imite pe Cercel și prisosul să-l vîndă la Tîrnovo, unde oalele smălțuite au mare căutare. Turnul olarilor are trei ferestruici zăbrelite, care răspund în curtea dinăuntru, spre beciuri, cămări și coșare. Simion deschide unul din obloane. Caii de la sănii nechează. Boii înjugați rumegă pașnic. Printre sănii forfotă de slujbași, clucerei, vistiernicei, cămărășei, slugerei, și peste toată larma, glasul cămărașului Cotoi, deșirat în caftan, c-o căciulă cît o căpiță de sub care nu se văd decît mustățile căzute pe oală... Porțile deschise ale beciurilor, largi și încăpătoare, îi dau senzația plăcută a avuției. În dreapta, o sanie ducînd un butoi de trei sute de vedre, înjugată cu patru boi, intră în cramă sub privegherea unui pivnicer.

— De unde sînteți, strigă alt pivnicer, trecîndu-și pana prin lațe.

— Satul călărășesc Priboeni... Rachiu dă-l dă prună... Hai că ne grăbim s-ajungem la stea.

— Bă, voi ăștia de la Priboeni, nu vă gîndiți c-avem și noi un suflet, tu-vă aninătoarea.

— Lasă-i vericule, că tot noi venim la anu să le măsurăm roada... Asta-i butie de trei sute de vedre, bă, tîlharilor ?!

— Pă cine prostiți voi, bă, călărașilor ?

Zarvă la gura cramei. Zarvă la gura podului cu afumături, unde cămărașul Cotoi cîntărește o juma de porc, șunci și slănini și afumături :

— Vă jucați cu focul, ăștia de la Colanu... Băăă ! În furci vă sui... Unde-i bă scăzămîntul ? O să-l pună Cotoi din sărăcia lui ? Cu cine vă jucați voi ăștia de la Colanu ?... Cu domnia, bă ?

— Vrem să vedem ce-ai pus pe fundu coșului, jupîne...

— Aia vrem să vedem.

— Ce să pună, cneazule ?... Plumb a pus, că-i știu eu năravu.

— Si-a cumpărat trei pietre de moară din plumbu ăla.

— Cotoi Plumbu îi zice... Nu-l lăsați, că dacă-l lăsați ne jugănește.

Cămărașul Cotoi bate într-o toacă. Bate repede, atițat.

— V-arăt eu vouă cum să stați la domnie, cu căciula-n mînă, pleavă ce sînteți.

Pe scări, din beciuri, ies ca la alarmă slujitorii curții. Au harapnicele pe umăr, sînt mulți, iuți și se vede își știu bine lecția. Înconjoară săniile cu darul domnesc. Sînt acolo sacii cu mei, cu nuci, coșurile cu mere și pere, buduroaiele cu miere, sloiurile

de ceară, afumăturile şi cărnăria, vin de jos mirosurile îmbietoare ale belşugului de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, de parcă oamenii şi-au arat, semănat şi secerat holdele ca în vremuri biblice, ca şi cînd toamna s-ar fi lăsat cu cîntece la culesul viilor, cu pastramă şi must acrişor, cu cîntece şi cobzari, nu cu spulber de spahii hăituind satele. Recunoaşte în forfota de jos puterea de nebiruit, venită din vechime, a satelor de sub deal şi munte, acolo unde s-ar putea foarte bine spune că stă nemurirea poporului său. Dacă îi sacrifică pe cojani, o face să aibă între Dunăre şi Tîrgovişte, din ţinutul Buzăului pînă în Mehedinţi, un brîu de moşii bogate, pe care «lupii cu caftane» să şi le apere, să-i ceară lui să le apere... De la Tîrgovişte în munţi, de la Buzău spre munţi, de la Piteşti, Rîmnicul Vîlcea şi Tîrgul Jiului spre munţi, să-i aibă pe ăştia care-i strigă lui Cotoi să-şi adune slujitorii, dacă vrea să nu iasă cu sînge, că nu se sperie ei de nişte slăbănogi, cînd au văzut tăişurile spahiilor ameninţîndu-le guşile.

— Din porunca măriei sale, răzbubuie între ziduri glasul căpitanului Racea.

Se iveşte în gura unui beci, cu mîinile-n şolduri. Trei patrule de ferentari închid intrările. Căpitanului, îi vede bine obrazul congestionat de baie, i s-a zbîrlit bărboiul.

— Ce se-ntîmplă aici, oameni buni ? întrebă cu glas stăpînit, trăgînd cu coada ochiului spre turn, să vadă dacă are sau nu martorul pe care şi-l doreşte. Îşi cam bate joc de tot ce nu se cheamă Racea, afurisitul. Moşnenii căpăţînoşi se roagă de «domnia ta, cneazule Obroc, vorbeşte şi spune-i cum ne asupresc slujbaşii în frunte cu Cotoi, cămăraşul». Se apropie de zăbrele, s-audă mai bine. Cneazul Obroc nu-l cunoaşte, spune cum au venit şi ieri şi alaltăieri cu darul domnesc, că vor şi ei, după atîta spulber ce-a fost pe ţară, să petreacă la vetrele lor ajunul, să primească colindători şi mîine să se ducă la biserică. Nici nunţile nu s-au făcut din pricina turcilor. Se fac acum, de Crăciun, alea care se pot face. S-au stricat multe din pricină că ori au murit la războaie ginerii, ori au fost robite miresele. (Vorbele cneazului necunoscut îl umilesc şi-l dor. Îşi aduce aminte de fata cu jungherul împlîntat în piept, de la Malul cu Flori. De casele arse ale moşnenilor. A cui mireasă trebuia să fie ?) Ei dorm în sănii de trei nopţi, merele stau să degere şi Cotoi îi poartă pe drumuri ca să-i iasă cîştig. Le-a cerut doi porci şi-o sută de vedre de rachiu şi trei saci de nuci. Ei nu-i dau lui Cotoi nimic, fără numai dacă-l prind prin sate, în coptul verii, cînd se vine la aşezat partea domniei, au să-l sluţească la nas. Racea face un semn. Doi ferentari mută afu-

năturile din coşul cîntarului în alt coş. Scot de sub pînza de sac u care este căptuşit coşul, trei bucăţi de plumb mărişoare...

— Ce-i cu plumbu ăsta, Cotoiule, întreabă Racea blînd.

— Nu te-amesteca domnia-ta, că iese cu scîntei, spune Cotoi... Plumbul cumpăneşte cîntarul.

— Cumpăniţi cîntarul, porunceşte Racea.

Ferentarii cumpănesc cîntarul. Se cumpăneşte fără plumb. La semnul căpitanului se aşează plumbul.

— Aolică, spune cneazul Obroc. Aici iese un picior de porc din spate, la fiecare cîntăritură.

— Ori o spinăruică bună.

Nu-şi dă seama cînd i-au înşfăcat ferentarii pe Cotoi, pe diecii cocîrjaţi deasupra condicelor, ăştia care potrivesc socotelile din condei şi pe alţi cîţiva slujbaşi, cînd i-au dezbrăcat şi cînd i-au spînzurat de picioare în grinzile uşilor de la beciuri.

— Daţi-le cîte douăzeci şi cinci de trăgători, să-şi aducă aminte şi laptele de l-au supt. Cneazule treci la cîntar. Hai... Trap... Pînă începe divanul să-mi agăţaţi afumăturile la cîrlige în poduri, să duceţi la beci fructele, să le-nveliţi în fîn, să-mi rînduiţi curtea, că n-avem vreme de voi...

Răcnetele lui Cotoi. Îi vede trupul deşirat, vînăt de frig, rotindu-se în jurul lui însuşi. Omul sgreapţănă pragul beciului cu degetele. Ferentarul îi trage cu nădejde. Cureaua lată a săbiei vîjie scurt... La asta nu s-a gîndit niciodată. Să-i lase pe moşneni să-şi cîntărească singuri darul, să-l orînduie şi să-l chivernisească, aşa cum fac la război, cînd intră în rînduri şi îndemnîndu-se între ei, săvîrşesc faptele cărora el, într-un fel, le datoreşte scaunul... De cîţi slujbaşi s-ar putea lipsi, crezînd mai mult în aceia prin harul cărora este ce este...

— Închide oblonul, Simioane... Racea ăsta ştie despre oameni mai mult decît se cuvine să ştie un căpitan domnesc.

Urcă pe coridorul dintre ziduri spre odaia de lucru. Coridoarele astea practicate între ziduri, ori prin zidurile care unesc bastioanele, pline de denivelări, cu neputinţă de descoperit prin măsurători de grosime, pentru că urmează un itinerariu straniu, cînd prin temeliile palatului, cînd la încastrarea caturilor, cînd între fortificaţiile exterioare au fost durate pe vremea lui Ţepeş. Racea i le-a descoperit lui. Dar de unde cunoaşte Racea această taină domnească, care nu se lasă decît din voievod în voievod şi numai de voievodul tată, celui dintîi născut din doamna ţării ?! Credinciosului care ştie taina, odată cu moartea stăpînului, i se dă otravă, la porunca noului voievod... Cui i-a lăsat Ţepeş taina, murind pe neaşteptate, tăiat de boieri ?... Cum de sînt aceste coridoare bine

curățate, fără surpături, cu toate că a trecut veacul de cînd au fost clădite ? Cu cît se apropie de gangul care, printre iatacul doamnei Stanca și hora mare, duce la odaia de lucru, cu atît i se par mai ciudate cîteva fapte și întîmplări ale vieții, mai vechi și mai noi. Cu atît îl stăpînește mai mult figura pustnicului Daurețiu. Poate îl stăpînește duhul pustnicului, acel ceva nenumit și nedescoperit care l-a stăpînit în clipa cînd, judecat de Alexandru cel Rău, pentru pîri mincinoase, a fost dat călăului, în piața Tîrgului din Lăuntru, între miile de poporeni ai Bucureștiului și cînd călăul i-a cerut să-și culce capul pe butuc, el a simțit un fluid necunoscut și nenumit trecîndu-i din trup spre frunte, l-a văzut în spatele gărzilor pe Daurețiu, îmbrăcat în călugăr, avea ochii fosforescenți și i-a poruncit să-l privească pe călău, adică i-a transmis această poruncă fără să fi deschis buzele. L-a privit pe călău, spunîndu-i în gînd : «— leapădă săcurea și cazi în genunchi, duh negru ce ești»... S-a întîmplat minunea cunoscută întregii țări. Călăul a început să tremure. A aruncat săcurea. S-a prăbușit cu fruntea lîngă butuc, bătîndu-și pieptul cu pumnii și strigînd : — «Nu-l pot ucide pe acest om !» Mulțimile l-au smuls dintre gărzi, oștenii și-au lăpădat armele și cu toții, l-au purtat la palat, cerîndu-i tiranului viața lui... Din ce în ce mai puternic se simte atras spre odaia de lucru. În aerul coridorului, primenit prin răsuflători zidite măiestru, plutește o mireasmă abia simțită, o mireasmă din amintirile lui cele mai vechi, ceva din mirosul cerbului în vremea boncăluitului, ori altceva legat de întîmplările lui petrecute la Iskenderum... Coridorul se închide la capătul scărilor pe care le urcă aproape în fugă. Apasă nerăbdător una din cărămizile gangului. Se aude sunetul de metal bine uns, al închizătorilor (cine a ținut unse încuietorile mai bine de o sută de ani ?) și ușa mascată în zid se deschide fără nici un zgomot. Intră în odaia de lucru, precipitat. Simion închide ușa, mascată în interior prin panoplia mare. Aceeași mireasmă stranie, aproape uitată. Controlează totul cu privirea căreia nu-i scapă nimic. Fără să știe de ce, trece la masa de lucru. Deasupra «Istoriei Troadei» pe care a răsfoit-o, o iconiță din lemn de chiparos, pe care este sculptat chipul Pantocratorului. Iconița nu-i aparține și, de fapt, nu este în lemn de chiparos, ci în lemn de tei. Cineva a pus iconița peste «Istoria Troadei». Theodosie Rudeanu nu putea fi, stînd în pîndă. Ușa spre cămările logofeției de taină este încuită pe aici. Trece la fereastră. Privește atent iconița, de mărimea unei palme. Pantocratorul, cu amîndouă mîinile ridicate, are lipsă un deget de la mîna stîngă. În cele patru colțuri ale icoanei sînt sculptate patru puncte, vopsite negru. Sub fiecare punct, cîte-o literă latină. În-

cepînd de la dreapta, sus V din bulele papale, E, I, I, ... A mai văzut icoane ale Pantocratorului, cu patru degete la mîna stîngă şi cu literele latineşti : V, E, I, I la Sfînta Irina în Constantinopol, la Sfînta Fecioară în Efes şi la Biserica Apostolilor din Anavarza, în Anatolia. Sînt asemenea icoane la vlahii din Epir, la Alexandria în Egipt, la Ravenna în Italia şi la Niş în Serbia. Cum a ajuns icoana aici, nu poate fi prea greu de înţeles. Daureţiu i-a prezis, atunci cînd l-a căutat în peştera sihăstriei de deasupra Coziei, că va veni o vreme în care va înţelege ceea ce stă înlăuntrul lucrurilor, dincolo de aparenţe, dincolo de faptele oamenilor. În seara aceea au coborît din alte peşteri săpate în stînci, doisprezece bărbaţi îmbrăcaţi în rase călugăreşti, cu capetele acoperite de glugi tăiate numai în dreptul ochilor, şi douăsprezece femei, îmbrăcate la fel, pe care le-a recunoscut după glasuri, atunci cînd au cîntat un imn de slavă soarelui care apunea dincolo de munţii Lotrului. Cîntau într-o limbă foarte veche, din care a recunoscut cuvinte şi propoziţii întregi. Imnul slăvea soarele, începutul tuturor lucrurilor şi pe închinătorii lui, fiii munţilor şi ai lui Zamolxis, care era fiul Omului. Vorbea de cioplitorii sacri care şi-au dedicat vieţile să veşnicească în stîncile munţilor, vechile dinastii ale Nemuritorilor. După ce-au cîntat acel imn tărăgănat şi sălbatic, cei douăzeci şi patru s-au aşezat în cerc, pe nişte lespezi, avîndu-l în mijloc pe Daureţiu. Soarele era în asfinţit, luminînd doar vîrful stîncos al Coziei. Daureţiu s-a aşezat cu picioarele trase sub el, cu dosul palmelor lăsate pe genunchi, a şoptit cîteva cuvinte necunoscute şi încet, într-o lină unduire s-a învăluit într-o lumină albăstrie violet, din ce în ce mai puternică şi strălucitoare, pînă cînd abia s-a mai văzut, ajunsese aproape străveziu, apoi i s-a părut că lumina aceea pătrunde în el, că-l spală de gînduri şi că renaşte acolo, sub stîncile Coziei şi că aude glasuri niciodată auzite, venite de la cei douăzeci şi patru închinători ai luminii şi-atunci a văzut locuri necunoscute, pieţe orientale cu mari mulţimi de oameni, tîrguri de sclavi, moschei şi biserici, ţărmuri de mare şi cetăţi pe insule, după cum a revăzut locuri cunoscute : Efesul, biserica Sfîntul Petru lîngă Antakya, pe drumul spre Revhauli, o grotă transformată în biserică de cruciaţi. Cuvîntul. Kalaha. Deshala. Sat. Avidya. Mahat. Foşnetul valurilor, mirosul de alge, Narlikuyu, Fîntîna înţelepciunii, Hera, Atena, Afrodita. Kalaha, numără ! Deshala, arată !... Cei douăzeci şi patru, plecînd spre Olt. Unii luînd-o spre Turnu Roşu. Alţii spre Rîmnic. Alţii spre Şuici. Noapte. Alţii douăzeci şi patru în rase negre, de data asta numai bărbaţi, aşezaţi în cerc, pe lespezi şi Daureţiu vorbindu-le în aceeaşi limbă veche, pe care o înţelege, despre poporul munţilor

și fiii soarelui, ajungînd de la Zamolxis la Christos Pantocratorul... Daureţiu, închinător al soarelui şi al vechii credinţe, călugărul de la Dealu, poate Simion închinător al sectei, ori poate alţii, Dionisie Rally ; închinătorii aici în palatul domnesc şi aceste litere V, E, I, I... Un ciocănit în uşa logoţeţiei de taină. La icoana. O aşează în buzunarul interior al caftanului. Îi face semn lui Simion să vegheze uşa. Deschide portiţa de taină. Intră Theodosie Rudeanu, în costum de curte, un caftan de atlaz albastru şi cizme roşii cu pinten de aur. Are ochii căzuţi în fundul capului. Obrazul roşu de ger. Deci, n-a pus el icoana.

— Au schimbat planul, măria-ta, spune şoptit, după ce controlează odaia. Aflară că te duci la vecernie la Dealu. Vor să te lovească cînd urcă sania, la pas. Din bunget. Mîine, la liturghie, să-l aducă pe noul domn.

— Cine ?

— Mihnea Turcitu.

— E aici ?

— N-a îndrăznit. Chisaru are o poruncă pentru divan, iscălită de el.

— Îmi place planul lor. Mîine ar fi stricat ziua Naşterii Domnului... Altceva ?

— Paharnicul Şerban strînge monastirea în trei lanţuri de călăreţi şi alte trei de pedestrime. N-are să scape nici pasărea.

— Să vină la divan.

— Vine. Pe căpitanul Tudor Maldăr cu hăneasa, l-am adăpostit în conacul pentru oaspeţi. Vin la Divan să ţi se-nchine. Solia a ajuns la Dărmăneşti. Sînt o sută de tătari, cu majordomul marelui han pe sănii, o sută cincizeci de călăreţi din koşunul de zi şi altă sută de călăreţi de rînd. N-au stricat nimic. Umblă ziua, cu pohfală, cînd trec prin sate cîntă din trîmbiţe.

Marele vistiernic spune c-au venit cnezi şi boieri făgărăşeni şi amlăşeni, de la Mîndra, de la Sîmbăta, de la Ohaba şi Crihalma, de la Cîrţişoara şi Avrig. Că la mitropolie a sosit azi-noapte stareţul monastirii Prislop din Haţeg, cu doisprezece popi haţegani. Daureţiu şi cei doisprezece bărbaţi necunoscuţi (de ce tocmai doisprezece ?) şi alţi doisprezece cnezi haţegani, îl priveşte intens, dar marele vistiernic nu dă nici un semn că ar pune preţ deosebit pe aceste numere, spune lucrurile astea cu uşurinţă, este obicei străvechi să vină cei de dincolo cu daruri de sărbători pentru domnul lor, să vină cu jalbe şi treburi de negoţ şi Theodosie Rudeanu, cu toată stăpînirea de sine, nu-i poate ascunde temerile pe care şi le face în legătură cu Chisaru, pentru că n-are voie să greşească aici, dar mai ales vrea să-l piardă pe marele logofăt, boier bogat,

puternic, cu relații la Poartă și în Polonia, singurul concurent pentru logofeție, boieria cea mai apropiată de domnie, îi înțelege neliniștea și-l iartă că trece cu atîta ușurință și peste faptul că au tras la hanul domnesc cătunarul morovlah Ion Păcurar cu un chervan de douăsprezece sănii mari și cătunarul Vasile Păcurar de la Larissa, cu alte douăsprezece sănii...

— Nici mai multe, nici mai puține, vere Theodosie ?!

— Atîtea-mi spuseră oamenii mei, măria ta... S-ar putea și altfel, dar atîta-mi spuseră.

«Am ieșit la vedere în noapte de cumpăna, l-am împînzit și l-am curățat de păcate pe tatăl măriei tale, sînt aici din porunci vechi, sînt zidit în piciorul sfîntului lăcaș»... Își aduce aminte, cuvînt cu cuvînt, spusele călugărului ieșit din neființă, la Dealu, în noaptea cînd s-a întors cu oastea. I se pare că altcineva, ori alții, necunoscuți, ținîndu-se în taină, legați prin mii de fire nevăzute, stau alături de el, îl ajută și, într-un fel, îl călăuzesc spre un țel, lui însuși nelimpede încă. De ce au venit vlahii din Thessalia și de lîngă Raguzza cu cîte douăsprezece sănii ? De ce-au venit cei de peste munți, din Hațeg, de două ori cîte doisprezece ?! Ce confrerie conduce Daurețiu și încotro o conduce ? Ce semnificație are icoana Pantocratorului și ce vor să-i ceară, pentru că, este limpede, în jurul lui, tainic, s-a închegat o lucrare cu ițe țesute la Sublima Poartă și nu numai acolo... Aude estompat sunetele trîmbițelor care vestesc deschiderea porților cetății, pentru divanul cel mare din ajunul Crăciunului.

— Ieși în cerdac, măria-ta, spune marele vistiernic, să te vază poporenii, să primești darurile și să vezi cum le binecuvîntă mitropolitul, după datină. Au să fie în mulțime iscoadele Chisarului. E bine să te vadă netemător și nebănuitor. Îl încearcă un simțămînt ciudat, leșios. Vărul Theodosie n-are decît o obsesie. Chisarul... Bate în gongul de aramă. Simion deschise ușa, ducînd pe brat caftanul blănit și gugiumanul... Prin ușa deschisă se văd gărzile de ferentari, garda de copii de casă a feciorilor de boieri veniți să slujească la curte, paji și dincolo de ei bărbile Buzeștilor.

— Să trăiești, măria-ta, spune Stroe, făcîndu-și loc printre gărzi.

— Vă aşteptam, binecredincioșilor, să vă dau mulțămita mea, pentru slujba cu sabia pe care mi-ați slujit-o acum o săptămînă, le spune.

Buzeștii, în caftane de catifea țesută cu fir de aur, îngenunche și-i sărută mîna. El îi ridică de subțiori și-i sărută pe frunte.

— Mă bucur, vere Radule, de slujba pe care mi-ai făcut-o pe lîngă împăratul romanilor.

O spune tare s-o audă copiii de casă. Radu Buzescu i-a cerut să-i vorbească între patru ochi. I-a văzut tresărirea și zîmbetul acru, cînd a dat ochii cu marele vistiernic Theodosie Rudeanu. A început jocul și se cuvine să-l joace abil. În sală sînt ceilalți boieri ai divanului. N-au îndrăznit să intre în cabinetul de lucru, îl așteaptă măreți acolo și lui i se pare că acest ajun de Crăciun 1595, este și ajunul adevăratei lui domnii... Trece cu boierii sprijiniți în cîrjele boieriilor lor prin hora mare, unde Mina zugravul a strîns schelăria, lăsînd pereții cu pictura neisprăvită, să facă loc pentru Vicleim și dansul de Crăciun și Anul Nou. Se oprește și o dată cu el tot cortegiul. Boierii tușesc în bărbi, mulțumiți. Sînt acolo, zugrăviți pe pereți lîngă domnul lor, în mărime naturală, călări, cu săbiile în mînă, crîncени, în zale călcînd în picioare armia turcească. Unora le lipsește o mînă, ori trupul, ori calul nu are decît trei picioare. Voievodul cu barba ridicată, năvălind asupra stegarului purtătorul steagului sfînt, stîrnește comentarii șoptite, nu atît de încet încît să nu le audă. După cum aude și glasul dogit al cuiva — nu vrea să se-ntoarcă — care spune :

— La ce era nevoie să ațităm împărăția cu astfel de zugrăveli zăcașe de pizmă și rușine pentru oștile sultanului ?... Era mai bine pentru noi toți să uităm ce-a fost la Călugăreni.

— Zace-n domnia ta un hiclean, un pui de lup și-o hienă, clucere Bădilă, se aude foarte limpede glasul bătrînului Preda Buzescu.

Se stăpînește, făcîndu-se că n-a auzit nimic. Va să zică și clucerul Bădilă. Și cîți încă înspăimîntați de ziua de mîine ? ! Lași, inimi de scîrnă, gata să dea în genunchi, să lingă mîna care-i amenință, în loc s-o muște ? Și de ce numai între ăștia care au, îmbuibații ? Poate pentru că numai lor li se pare că, pierzîndu-și avuțiile, se pierd pe sine. Pentru că numai ei se socotesc pe ei înșiși, nu după fapte, după înălțimea gîndurilor și semeția lor, după adîncimea cugetului și larga lui cuprindere, după pătrunderea spre tainele firii ; ci numai după numărul satelor stăpînite, după conace și moșii, după hergheliile de cai de soi și turmele de cornute, negîndind astăzi să-și dureze temei în cele veșnice, cînd mîine se vor mulțumi cu patru scînduri și-un pumn de țărînă... Repetă de cîteva ori, în gînd : «Să nu-l uit pe clucerul Bădilă. Să știu unde-a fost în ziua de la Călugăreni și-n tot războiul»... Ceea ce-l izbește dintr-odată, ceea ce îl face să înlemnească, este grupul celor trei frați Buzești. Mina îi zugrăvise și la Căluiu, după cum îl zugrăvise și pe el la Căluiu, ctitoria Buzeștilor, care voiau astfel să nemurească legătura lor cu domnia lui Mihail Voievod, să-l cucerească și să și-l țină de suzeran, dincolo de legăturile de rudenie. Îi zugrăvise asemănători cu toate zugrăvelile din biserici, semănînd cu cei din viață, nemișcați și

împietriți însă, goliți de ei înșiși, pentru că, acolo, atotputernicia și veșnicia stăteau de partea lui Dumnezeu, față de care ctitorii nu erau decît pulbere. Aici Buzeștii sînt alături de stăpînul lor pămîntesc și trecător, sînt ei înșiși stăpîni și războinici, fremătînd de viață și de putere. La mijloc, Preda, pe un cal negru cu șa roșie, cu pavăza la umărul stîng și sabia ridicată, împietrit într-o trufie rece. La stînga Stroe, pe-un roib, cu coama viforîtă, plecat peste oblînc izbește cu buzduganul tigva unui colonel de ieniceri. Rînjește sălbatic, este plin de forță dezlănțuită, zalele stau să crape pe pieptul uriaș. În dreapta Radu, străpunge cu sabia un spahiu, care se frînge în șa (abia schițat în cărbune). Are ochii mijiți și o expresie de cruzime vicleană, de tărie stăpînită și ascunsă, adică acel ceva care i l-a apropiat și îndepărtat în același timp, pe care n-a știut să-l descopere și să-l numească, dar pe care Mina l-a pictat cu deosebită limpezime, scoțîndu-l din adîncurile ascunse ale omului și trecîndu-i-l pe trăsături și-n expresia ochilor... Adevărații Buzești sînt cei de aici, nu cei de la Căluiu. Nu îndrăznește să se uite la el însuși. Va reveni singur. E lacom de sine și de ceilalți. Ce har va fi avînd Mina zugravul, să poată cunoaște gîndurile ascunse ale oamenilor? Străbate coridorul care urcă în cerdac. Se aude murmurul mulțimilor. Bat clopotele. La mitropolie. La Biserica domnească. La toate bisericile Cetății de Scaun. Cînd iese în cerdac îl taie gerul sticlos și limpede. Artileriștii de serviciu la falconetele deasupra porții pun foc. Bubuiturile de tun stăpînesc strigătele celor din curte și de dincolo de ziduri. Șiruri lungi de sănii boierești, ale mazîlilor, ale celor în slujbe, sănii moșnești, plăiești, cu cerbi acoperiți de cetină, mistreți și căprioare, cu țapi de capră neagră așezați pe pat de jneapăn, oierii cu cașurile și burdufurile, cu brînzeturile în coaje de tei, săniile boierești cu caii de dar la codîrlă, acoperiți cu cameloturi să nu răcească, alții cu șei de marochin și scări arăbești, cu frîie bătute în ținte de argint, cu scuturi și săbii legate la oblînc. Patru cai albi, înșeuați cu șei nemaivăzute îl fac să se plece peste pălimar. Îi plimbă de frîie patru coconi tineri. Văzîndu-se priviți, vin sub cerdac. Caii au gîturi scurte, capete nobile, cozi lungi măturînd zăpada, împletite cu fir de aur, coame ajungîndu-le la genunchi, chișița subțire, pieptul lat, sînt focoși, joacă pe loc și nechează, sînt toți armăsari, iar șeile au oblîncuri înalte de fildeș sculptate, așa cum numai persanii știu lucra șeile.

— Darul stăpînului nostru, boier Ivașcu Golescu, făcut măriei tale, strigă unul din coconi, trăgînd la scară cel mai suplu armăsar, care joacă pe loc, nechează, scutură zăpada cu copita și cabrează ușor, în joacă.

— Să trăiască, strigă mulțimea.

Nu-și stăpînește plăcerea pe care i-o face acest dar împărătesc. Își scoate caftanul blănit. Coboară scările printre cele două șiruri de halebardieri. Sare-n șea pe neașteptate. Armăsarul rămîne o clipă nemișcat. Îi tremură picioarele. Nechează scurt. Se lasă pe crupă. Îi pune pulpă. Armăsarul se răsucește fulgerător. Se freacă de pălimar. Abia are vreme să-și treacă piciorul peste coamă. Cabrează, gata să cadă pe spate. Călcîi. Urmează o luptă dură, cu galopuri pe loc, sărituri laterale, o zbatere sălbatică să se elibereze de călăreț, cu nechezături și fornăieli, în strigătele boierimii și plăieșimii, ale moșneșimii și... vede cu coada ochilor grupul făgărășenilor în port de sărbătoare, cu cioarecii lor albi, cu șubele la spate, cu pălărioarele rotunde împodobite cu pene, rezemați în săbii, atunci strînge frîul, se pleacă pe coama udă și-i șoptește la ureche, formula magică învățată de la șeicul Hidayet Riza Han :

— Olsun sana iç işiği
Doldur doldur iç işiği.

Armăsarul înlemnește. Se chiamă că se trage din prăsilă arabă, din armăsarii și iepele cîntate de Firdoùsi. Îl bate pe grumaz. Descalecă. Armăsarul se alintă. Își freacă fruntea de umărul lui după care și-o vîră la subțioară.

— Te cunoscu de stăpîn, măria ta, spune un plăieș bătrîn.

Oamenii se descoperă. În pridvorul Bisericii Domnești iese mitropolitul cu soborul arhieresc. Boierii coboară din cerdac. Bat clopotele. Corul episcopiei Rîmnicului, adus cu săniile de episcopul Theofil să cînte românește «Pe tine te lăudăm, Doamne» și să dea răspunsurile mîine la liturghie, începe cu tenorii și bașii «Slavă, slavă ție împăratul măririi». Mitropolitul Eftimie stropește cele patru zări cu busuiocul spunînd românește, spre mirarea curții :

— Dar din darul tău, Doamne, har din harul tău, binecuvîntă Dumnezeul nostru rodul pămîntului, bogăția pădurilor tale, avuția apelor tale, pe care aceștia, robii tăi, poporenii Țării Românești, isnafurile și neguțătorii și mai presus de ei, boiaaarii acestei țări, învrednicitu-s-au cu truda lor să le sporească și cu inimă curată și gînd curat, fără hăinie și vicleșug, precum curată ca lacrima este apa aceasta sfințită cu harul tău, prin harul preoților tăi, așa și ei au adus prisosul lor domnului nostru pre acest pămînt, de tine binecinstitorul și binecredinciosul Mihail Voievod, apărătorul nostru, acum și-n vecii vecilor, amin...

Mulțimile ascultă îngenunchiate în zăpadă. Ascultă și el. Episcopul Theofil a înțeles pe deplin că în această domnie, biserica se

'ade să fie alături de domnul mirean, să-i slujească gîndurile și să-i ntărească puterea, pentru a putea fi mîntuită ea însăși de prigoana luşmanilor ei de moarte, turcii și papa de la Roma. Vede pe fețele noșnenilor, care ascultă slujba slavonească fără să înțeleagă o slovă, efectul acestei limpezi și înălțătoare rugăciuni. Episcopul Theofil l privește pe sub sprîncenele stufoase, de haiduc ; cum îl privește zîmbind și mitropolitul Dionisie Rally, îmbrăcat în straie aurite de mitropolit bizantin. Vătaful Simion îi aduce caftanul, punîndu-i-l pe umeri. Din foișoarele porții mari încep să zbîrnîie cobzele și lăutele. Trece printre șirurile de sănii pe care le binecuvîntă mitropolitul, mulțumind pentru daruri. Se bucură de limpezimea zilei, de gerul aspru și sticlos, de zăpada scînteietoare așternută în cetinile molizilor crescuți lîngă pridvorul Bisericii Domnești. De fapt, se bucură pentru că sînt aici toți cei care l-au ținut cu sabia de la Răscoală pînă azi și ceilalți, pe care nu-i aștepta încă, hațeganii, cei din Țara Oltului și a Făgărașului, morovlahii de la Narentva și cei de la Larissa, care și-au așternut pe zăpadă rogojinile și pe rogojini au clădit viguri de ștofe italienești, căni și pahare colorate din sticlă de Murano, podoabe femeiești, geamuri colorate, coșuri cu lămîi și portocale, și de fiecare margine, săbii în tecile lor, cu eșarfe de piele, pistoale cu coburii lor, pistoale venețiene, cu plăsele de sidef, apoi cîteva lebede, papagali în colivii, coșuri cu migdale și lîngă tălpicile săniilor butoiașe de lemn de cedru, cu vinuri sudice.

— Să trăiești, măria-ta, strigă cu putere și de departe, cătunarul Ion Păcurar, cel care-l așteptase să iasă de la Topkapi Sarayi.

— Să trăiți și voi, vitejilor. Vă dau mulțămita mea domnească pentru osteneala drumului și pentru daruri. Să fiți bineveniți, bine primiți, vă poftesc să-mi cinstiți divanul, acoperișul meu să vă fie acoperiș la vreme de restriște, ori popas frățesc, atunci cînd vă abateți cu negoațe.

Ion Păcurar, cătunarul morovlahilor din valea Narentvei, îngenunche în zăpadă. Are pletele sure, brîul plin de pistoale și hangere, pare tăiat în piatră, îi sărută mîna și-i spune că vestea biruințelor lui strălucite a ajuns de mult la Adriatica și că în toate satele morovlahe s-au înălțat slujbe de mulțumire Domnului.

— În semn de credință către măria ta, spune Ion Păcurar, pe lîngă aste douăsprezece săbii și aste douăsprezece pistoale, închinăm credinței și slujbei măriei tale făcută nouă, celor cotropiți, această sfîntă icoană lucrată în lemn de măslin, lemn tăiat din pădurea de măslini de pe muntele Ghetsimani...

Scoate dintr-o năframă icoana Pantocratorului care-și ține amîndouă mîinile ridicate, are un deget lipsă la mîna stîngă, patru puncte sculptate la colțuri și sub fiecare punct cîte-o literă latină :

V, E, I, I. Ia icoana cu un tremur interior abia stăpînit. O sărută. I-o trece vătafului Simion care-o ridică deasupra capului.

— Să fii binecuvîntat, măria-ta... Că săcurea călăului nu te taie, plumbul nu te atinge, fierul nu te rănește, porți gugiuman fermecat și noi, cei din Narentva te vrem stăpîn și domn.

Cam la fel vorbește și Vasile Păcurar, cătunarul de la Larissa. Spune că veștile izbînzilor lui au ajuns în Peloponez. Că toate kefalohoriile se înarmează. Că magnații din munți strîng palicarii în tabere și prin vechile temple, în grote și-n mahalalele tîrgurilor. În semn de cinstire i-au adus, cei din Larissa, această cruce din lemn de chiparos tăiat de lîngă Sfîntul mormînt, sculptat cu Invierea Mîntuitorului, așa cum ei au înviat odată cu biruințele voievodului. Fiecare braț al crucii are sculptată o literă latină, din cele patru V, E, I, I.

Cei din Țara Oltului sînt îmbrăcați în recăle hoizărești negre strălucitoare, ori în bubou tot negru cu țesătura îngroșată în vîltoare și părul scos, lungi pînă la călcîie, cu cheutorile împletite. Bărbați toți, nici un fecior, cu săbii : pielari, olari, glăjari, pictori de icoane, cordovani de la Porcești, cu legăturile de meșină colorată așternute pe mițe, cum sînt clădite tot pe mițe, blidele de ceramică, blănile de cerb, legăturile cu blăni de jder, de vulpe, de miel brumăriu, călțunii de piele, chindeiele înflorate, vigurile cu pănură, glugi avrigenești țesute din lînă în patru ițe, bătute zdravăn în piuă, să nu le pătrundă apa ; — să aibă, măria-ta, ce purta la vreme de ploaie spune cneazul Mochie Irimie și o sută de cioareci boresășți pentru oștenii din straja trupului măriei tale — făcuți la piua din Șercaia, că bătrînul cneaz șercăian Gheorghe îi beteag și n-o putut veni la închinare, da se roagă de măria ta să nu-l uiți și-ți trămite sabia asta drept închinare, buzduganul ăsta și cornul de zimbru vînat de el în munții Făgărașului, acu-i anu, să ai cu ce-ți chema supușii făgărășeni. Zice că dacă te sui măria-ta în vîrful Izvorului și suni o dată din corn, se scoală viștișorenii și drăgușenii, dacă suni de două ori aleargă ăi din Sîmbăta, de la Voivodeni și Ludișor; cînd suni de trei ori, atunci se scoală în arme toată Țara Făgărașului, cu cnezii și boierii, cu popii și feciorii, că așa sunet fermecat ar avea cornul ăsta de zimbru... Noi, ăștia doisprezece din Țara Oltului, ne închinăm după datina din vechime. Douăsprezece fete mari au cusut, pentru măria ta, gluga asta avrigenească. S-o porți sănătos și să te ferească de rele. Amin...

Gluga albă din două foi, împodobită în partea de jos cu alesături roșii, galbene și albastre, la poale cu ciucuri din urzeală înfășurați cu lînă, are brodată pe frunte o cruce și între brațe literele : V, E, I, I. I se pare că din mulțimea strînsă dincolo de săniile

celor de peste munți îl caută cineva. Ridică privirea. Între doi călugări stă un bărbat înalt, venerabil, cu barba albă, îmbrăcat în bubou negru, cu glugă. Simte că-l pătrunde un vînt aspru care-i tulbură așezarea firească a eu-lui. Aude în sine cuvintele limbii aceleia necunoscute, ori poate numai uitate :

— Ai rămas în nedesăvîrșire, fiule... N-ai găsit cuvîntul înțelepciunii. Poftele trupului cotropesc binefacerile duhului. Ești cel ales. Nu risipi harul. Pleacă-ți cugetul la cele de o ființă cu Desăvîrșirea. Caută-mă în spirit. Găsește-mă acolo unde se zămislește veșnicirea.

Poate totul n-a fost decît o părere. Omul cu bubou negru s-a pierdut în nălucire. Trag clopotele. La semnalul lui Theodosie Rudeanu, trîmbițașii vestesc începerea divanului celui mare din ajunul Crăciunului.

7

Ușile spătăriei mici, din lemn de trandafir sculptat în reliefuri adînci cu herbul Țării Românești, sînt larg deschise. Lumina zilei de iarnă cade în trîmbe rubinii, filtrate prin vitralii, făcînd să scapere diamantele, rubinele, smaragdele și perlele încrustate pe coroana voievodală, din aur masiv, așezată pe perna de catifea roșie, în fața căreia, pe altă pernă din mătase albastră, sînt încrucișate spata domnească și sceptrul. Copiii de casă, în ceapcăne de catifea verde cu centuri din fir de argint, fac de gardă pe treptele care urcă în spătăria mică, cu halebarda la picior. Tronurile domnești, al voievodului mai înalt, cu spătarul sculptat în frunze de laur împletite sus în jurul corbului cu crucea în cioc, al doamnei mai scund, avînd spătarul fără armorii, sînt așezate în stînga ușilor spătăriei, pe un podium cu trei trepte acoperite de catifea albastră și sub baldachinul imens de mătase roșie. Sînt de gardă, pe fiecare treaptă, cîte doi halebardieri din corpul copiilor de casă, cu coifuri și cuirase ușoare. În stînga și dreapta, două șiruri de vînători domnești, cu căciuli, în fața cărora stau căpitanii și stegarii oștirii de pămînt, avîndu-i în flancul stîng pe cei ai lefegiilor : compania de archebuzieri styrieni, sotnia de cazaci de Nipru, compania de trabanți secui, haiducii sîrbi, voluntarii greci ai poeților Stavrinos și Gheorghi Pallamede, haiducii bulgari, skipetarii din Albania. În fața lor singur, în caftan de brocart galben, prințul Marcu, avîndu-l la un pas în urmă pe Vicenzo Bombardier Mantovano, comandantul artileriei și inginerul șef al fonderiilor. Împotriva ceremonialului, armașul al doilea, nu le-a

luat armele. Marele armaş Udrea, cu buzduganul puterii lui de viaţă şi de moarte, le spune măreţ marilor boieri ai divanului, aşezaţi pe două rînduri în faţa tronurilor :

— Vă dobîndiraţi, cu sabia, cinstea de-a purta sabie în divan. Jeleam de cîte ori vă luam sabia cînd intraţi în spătăria mare. La o adică, nici n-aveţi de ce-o purta. O ţineaţi să vă făloşiţi cu ea în faţa jupîneselor.

— Eşti cam limbut astăzi, vel armaşule, spune posac Preda Buzescu. Îşi ţine cu demnitate toiagul de mare postelnic. Trage cu ochiul la grupul foştilor boieri din divan, mazîlii, adunaţi în dreapta, înaintea boiernaşilor, în mijlocul cărora stă bătrînul Mitrea, pe care-l ştie în legătură cu fostul mare vistiernic Dan, fugit de pe cîmpul de luptă de la Călugăreni, la Zamoyski. După legea pămîntului, moşiile trădătorului au trecut în stăpînirea domniei. Încă trei mari boieri trădători şi Mihai devine cel mai puternic stăpîn de pămînturi din Ţara Românească. Priveşte atent feţele bărboase ale acelora care au fost tari sub alte domnii, săpîndu-i pe ei, pe Buzeşti. Au fost... Asta spune mai mult decît ar putea-o spune în cuvinte alese chiar filosoful de Radu, mezinul. Nu ia în seamă ce-i răspunde marele armaş, namilă împlătoşată, bărboasă, chior de ochiul stîng, peste care şi-a trecut o legătoare de mătase neagră. Chior, chior, da' vede pentru stăpînul lui, cu patru ochi, nu cu doi. Spătăria mare este plină. Mihai i-a primit pe neguţători şi moşneni, pe boiernaşi ; în rîndul din stînga, al oaspeţilor, sînt morovlahii, făgărăşenii, amlăşenii, stareţii monastirilor şi pîrcălabii cetăţilor. Spătăria mare, arsă de turci, parc-a renăscut din cenuşe. Marmora spartă a fost înlocuită, bolţile spoite, Mina le-a pictat cu ghirlande verzi, despărţind cîmpuri cărămizii pe care-a zugrăvit corbul cu crucea în cioc. Postelnicul se pleacă la urechea mezinului Radu, şoptindu-i :

— În două luni, făcu palatul mai frumos decît îl lăsă răposatul Petre Cercel.

— O domnie mare nu se poate adăposti decît într-un palat vrednic de ea, neică. A făcut bine, dînd măreţie palatului... În Apus...

Preda Buzescu cunoaşte cîntecul... Ridică din umeri. Este şi asta o prostie ca toate prostiile omeneşti. Să bagi averi în ziduri, în loc să deştelinezi codrul pentru ogoare, să durezi saivane, stîne, să cumperi vite, ori sate. Radu Buzescu constată filozofic că Mihai este foarte conştient de starea ţării. Îi ceruse încă din anul trecut o lucrare asupra stărilor în Polonia, Transilvania, Ungaria şi Sfîntul Imperiu. I-a făcut un rezumat, cu care n-a fost mulţumit, cerîndu-i adăogiri asupra tratatelor vechi de comerţ ale lui Mircea Bătrînul, Ştefan cel Sfînt de la Moldova şi ale veneţienilor şi genovezilor, o

sinteză a capitulațiilor, copii după tratatele de comerț mai noi cu sibienii și brașovenii. Știe că Theodosie Rudeanu i-a lucrat un rezumat asupra statelor generale ale Transilvaniei. Și poate asupra altor lucruri, pentru că, scumpul lor văr a devenit misterios și de negăsit în vremea din urmă. Mihai a reușit să dea spătăriei mari altceva decît frumusețea pereților cu mari cîmpuri verzi, chenăruite de brîie cărămizii, ori de frumusețea bolților cărămizii unde se alternează ghirlande verzi. A reușit să-i dea o măreție războinică, austeră. Zeci de trofee din războiul cu turcii și tătarii stau agățate pe pereți, în cîrlige de fier forjat. Pe cei doi stîlpi din piatră din fața tronurilor sînt prinse orizontal hampele sangiakurilor, bairacelor și tuiurilor turcești, astfel încît mătasea lor roșie, ori verde, să stea deasupra capetelor divanului, ca un memento. Panopliile cu armele învinșilor de seamă, başbulucbași de ieniceri, stegari de spahii, cuirase și armuri orientale, coifuri de Damasc, muschete și archebuze, patru panoplii numai cu sulițe de cavalerie asiatică, o sală de trofee care ar face mîndru orice palat regal, poate prea mîndru, pentru că, a văzut și la Praga, apusul n-a cîștigat bătălii ca aceea de la Călugăreni de o sută de ani. Își mărturisește că se simte bine în ambianța asta războinică și, în același timp, familiară. În nișa balconului apare un trîmbițaș. Sună prelung intrarea voievodului în spătăria mică. În spătăria mare se face liniște. Moșnenii și boiernașii se ridică pe vîrfuri să vadă cum apar lîngă masa cu coroana și spata, cei doi mitropoliți, al Ungrovlahiei și cel de Tîrnovo, în straiele aurite, cu mitrele bătute în pietre scumpe. Radu Buzescu surprinde o undă de lacrimă în ochii albaștri ai lui Stroe uriașul capabil să ridice pe ceafă un bou de jug, războinicul temut și naivul incorigibil al neamului. Pînă și lui Preda îi tremură bărbia. Face un efort vizibil să-i poată spune :

— Ajunserăm s-o trăim și pe asta, fraților.

Cînd cei doi mitropoliți binecuvîntă coroana, spata și sceptrul și le sărută, înțelege exact rostul lui Dionisie Rally în ceremonial. Înțelege și mai bine de ce Mihai a ținut să strămute portretul lui Ștefan cel Sfînt, din palatul domnesc de la București, și să-l așeze în dreapta tronului, înaintea portretului lui Pătrașcu cel Bun, ori al strămoșului său Radu cel Mare.

Voievodul intră în spătăria mică doar în tunica de atlaz sîngeriu încheiată cu nasturi din diamant. Descoperit, cu părul tuns scurt, fără sabie, neîncins și foarte lucid. Prinde murmurul sălii, un lung oftat de admirație și mulțumire, cu totul altceva decît auzise la Călugăreni, ori la Giurgiu. Lumina difuză, sîngerie, îl face să se oprească brusc. I se pare că vede sub coroană, capul retezat al lui Ștefan Răzvan. Doamne iartă-mă și-ndură-te de mine, păcătosul:

Dacă-i dădeam oaste, de unde să i-o fi dat, că eram sleit, intra și el astăzi în divanul Moldovei, slăvit pentru biruință... Iartă-mă, și pe el odihnește-l în pacea veșnică. Își face cruce. Înconjoară masa cu semnele domniei, cuprins de o neliniște surdă. Este conștient că soarta lui i-a scris pe frunte să fie domn, orînduindu-l în curgerea firească a domniilor, și că el a dat acestei domnii strălucirea de care nu s-a mai bucurat, poate de la Țepeș. Coroana asta care a stat pe fruntea lui Mircea, acel cavaler strălucit al vechimii, încărcată de atîtea semnificații, pentru care s-au dat atîtea lupte între frați, pentru care au căzut atîtea capete, s-au ruinat averi și s-au îngropat atîtea vise, ori atîtea nădejdi, ori atîtea ambiții, el și-o justifică cu sabia, slujind libertății și demnității. Este a lui nu numai prin justiția dreptului, dar mai ales prin faptă. I se pare c-o vede acum, pentru întîia oară. Exercită o putere de fascinație amețitoare. Iradiază dincolo de strălucirea aurului și diamanticalelor, altceva, mult mai subtil, conștiința puterii totale poate, ori altceva, sugestia definitivului, zîmbește crispat întîlnind privirea strălucitoare a mitropolitului Dionisie Rally și-i șoptește în grecește :

— Sentimentul istoriei, sfinția ta...

— Prin coroana Paleologilor, măria ta, răspunde abia auzit, mitropolitul.

Trece la trei pași în fața mesei, în pragul spătăriei mici, cu palmele lipite, ca pentru rugăciune. Vede mulțimea prin pîclă. Are senzația desprinderii de el însuși. A plutirii într-un timp nedeterminat, într-o lume stranie de umbre. Ajută-mă, Doamne, să fiu pe măsura sorții pe care mi-ai hărăzit-o. Aude pașii celor doi mitropoliți, venindu-i din spate. Simte răceala aurului pe frunte. Mitropoliții încheie tratatele dintre el și Dumnezeu, între voievod și destinul lui în istorie. Poate că Dionisie Rally este conștient de asta, în vreme ce Eftimie o face ca un ritual de ceremonie. Aude pașii grei ai marelui spătar Calotă Bozianu și cei împintenați ai copilului de casă, care aduce perna cu sceptrul. Alți doi copii îi pun pe umeri hlamida voievodală. Deschide ochii. Vede mulțimea în genunchi. Cînd apucă sceptrul, o face lacom și hotărît, trei trîmbițași sună intrarea în divan a voievodului. Semnalul este preluat de alți trîmbițași, din sălile palatului, dus în curțile pline de poporeni. I se răspunde cu o salvă trasă din douăsprezece tunuri. Cei doisprezece apostoli. Are revelația simplă a numărului doisprezece, folosit de confreria lui Daurețiu. Mulțimea se ridică în picioare. Izbucnesc strigătele de slavă. Toboșarii din balcon răpăie semnalul întîmpinării Doamnei. Coboară scările cu poalele hlamidei ținute de paji, între cei doi mitropoliți, urmat de marele spătar ducînd pe umăr spata domnească, uriașă, cu două tăișuri, garda din aur încrustată

cu pietre prețioase, conștient de măreția clipei. În stînga, la intrarea în hora mică, Stanca, între jupînese, cu cozile grele lăsate pe umeri, în rochia de hetaia lungă pînă la conduri, căzînd grațios pe sînii plini care-l desfată și acum, tivită cu rîuri de mărgăritare, cu cerceii grei agățați în cozi, cu buzele roșite, cu ochii încondeiați, sprîncenele negre arcuite viguros, Stanca lui cîrcotașe și colțoasă și geloasă, înaltă și dreaptă, c-o semeție aspră, aproape bărbătească, îl copleșește un sentiment ciudat de duioșie cînd îi vede lîngă ea pe Pătrașcu și Florica, gătiți și împodobiți ; Florica smîrcăindu-se, Pătrașcu încins cu săbioara, amîndoi cu coroane pe cap, episcopii Teofil de Rîmnic și Luca de Buzău țin perna cu coroana Doamnei, apoi senzația că de la această sărbătoare lipsește ceva, mai precis cineva, Tudora lipsește, cu ochiul ei ironic și Marula, fiica din dragostea inimii, gîndul îl tulbură, trece prin fața boierilor mari, Stanca îi iese în întîmpinare, el ia coroana de pe perna ținută de episcopi, vede că-i lipsește un diamant din montură, i-o așează soției lui pe cap, ea îi sărută mîna, apoi, păstrîndu-i-o, se lasă condusă pe cele trei trepte spre tronul pe care nu și l-a dorit și nici astăzi nu și-l dorește. Trîmbițele sună așezarea în scaun a măriilor lor. Stanca o are la picioare, pe un scăunaș, pe Florica. El îl are pe Pătrașcu. În liniștea adîncă a divanului se aude glasul tremurat al Florichii :

— Mamă, mă doale piciolu.

...Soarele se mută dintr-o fereastră, în alta, fără ca el să sesizeze trecerea reală a timpului. S-au citit cu solemnitate știrile despre biruințele domnului nostru, binecuvîntatul de Dumnezeu, Io Mihail voievod domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și preabunului Petrașcu-voevod, asupra păgînului turc ajutorat de credința boiarilor, vitejilor, căpitanilor, roșiilor și glotimilor domniei mele, care m-au slujit cu dreaptă slujbă și vărsare de sînge. S-au citit listele celor morți, liste lungi, de răgușise al doilea logofăt citindu-le, pe căpitănii și județe, după fiecare nume sala șoptind «Dumnezeu să-l ierte». S-au citit listele celor răniți, unii cu brațele în eșarfe, alții cu picioare de lemn, ori umblînd în cîrji, au fost strigați de aprozi, din sălile palatului, ori din curte, dacă nu erau în spătăria mare, Au venit, au îngenunchiat, i-au sărutat dreapta, cea cu inelul, el le-a făcut semnul crucii deasupra frunților și Theodosie Rudeanu le-a citit cărțile de danie, fiecăruia după merit, o roată de moară pe apa Buzăului, ori patru boi, ori două ogoare, ori o funie de moșie în cutare slobozie domnească, ori negoț slobod în tîrgurile țării. Erau mulți. Florica s-a smîrcăit iarăși și Stanca a înghioltit-o să tacă. Aer greu. Și dintr-o dată privind sala de sub coroana de voievod, certitudinea adevărului său, singurului adevăr al domniei, pe

care n-a avut vreme să-l gîndească în toate ipostazele lui, pentru că n-a avut pace în țară să-și poată întări stările, să le lege de domnie, să desăvîrșească ceea ce alții n-au îndrăznit să facă, ori n-au vrut să facă. La picioarele tronului, marele divan, alcătuit din boieri credincioși. Își aduce aminte de felul cum s-a alcătuit. Tot la un divan măreț ca acesta, binecredincioșii lui năvălind cu săbiile asupra divanului vechi, slugă turcilor, smulgînd dregătorilor insemnele rangului lor, croindu-i cu latul săbiilor și cu propriile lor toiege. A chemat gărzile și ce n-au făcut partizanii lui cu toiegele, a făcut el cu halebardele. Stă sub zodia armelor, mîrîie și-l atinge pe umăr cu vîrful degetelor pe roșul de țară Oancea, străpuns de suliță la Brăila, pe care l-a dăruit cu o vie. Corbii vechi stau grămadă în jurul lui Mitrea, care uneltește, dar e prea șiret să se lase prins. Pentru ăștia care-l privesc să-l ucidă, slugile lui Mihnea Turcitu, ori ale lui Dan, fostul mare vistiernic, ori ale leșilor, dacă sînt bine plătiți, ori ale pașalelor de la Silistra, dacă le lasă moșiile în pace, ale oricui plătește și le asigură rangurile, negoațele și huzurul, are un leac : teama. Teama de săcurea gîdelui, de pierderea averilor, de împărștierea neamurilor și urmașilor, teama de turci pentru că au luptat împotriva lor, teama de tătari, dacă nu s-ar mișca în ajutor oastea domnească, teama de dizgrație, teama de tot și de toate. Întîlnește privirea lui Radu Buzescu. Scînteietoare. Îi surîde. Degajat și vesel. Ție, Radule, și vouă Buzeștilor, și scumpului meu vel vistiernic, vă citesc ambiția pe obraze... O știu. O cunosc. Știu ce vreți. Slujiți, dragilor, și domnul vostru vă va da mărirea și faima. Luptați-vă între voi, pîrîți-vă, urîți-vă. Veți găsi împăcarea în mîinile domnului vostru. Amin... De doi ani de cînd stă în scaun, a judecat atîtea pricini de pămînt și moșie, a dat atîtea cărți de judecată pentru pămînt, încît știe ce preț are în ochii sfetnicilor săi fiecare stînjen pe care-l pot adăogi, ori nu-l pot adăogi moșiilor... Ori stînjenul ăsta, aici se dă, ori nu se dă... Sînt acolo isnafurile, sînt acolo moșnenii, sînt acolo boiernașii, toți legați între ei prin acest pămînt al cărui domn atotputernic este el.

Un răpăit scurt de tobă... Marele armaș vestește cu glas de stentor, întoarcerea din robie a căpitanului Tudor Maldăr, care s-a însurat cu fiica marelui han al Horzii de Aur, Ghazi Ghirai... Patru armășei se postează la ușile spătăriei, ridicînd buzduganele. Pînă acum divanul s-a scurs fără nemulțumiri. Dimpotrivă. Cum vor primi boierii munteni cartea lui de legătură ?... Poate n-ar trebui să fie atît de neliniștit, așteptîndu-și căpitanul fugit din robie, care-a avut gîndul isteț să-i aducă un zălog atît de scump, cu care oricînd îl va ține din scurt pe marele han... Cît de scump este zălogul, o dovedește solia care se va înfățișa mîine. Faptul că fiica

hanului îi aduce aminte de anii lui orientali, nu este un motiv să-l neliniștească și să-l aţîţe. Iată-i. Tudor Maldăr cel cunoscut, înalt, maturizat, cu ceva dureros în expresie, mîndru-şi, i se pare, provocator. Şoapte în partea jupîneselor, foială de fuste. Hăniţa. Plutind. Fermecătoare și gravă în rochia de curte, cu fotă pe dedesubt și mesal încununîndu-i fruntea înaltă și mîndră... Stanca se pleacă spre el. Îi şopteşte.

— Nu te uita ca un lup, că eşti domn și căpitanul te-a slujit cu sîngele lui. Te faci de ruşine.

— Am să mă uit ca mielul lui Hristos, Stanco.

Adică nu se uită la hăniţă, zîmbindu-i căpitanului.

— Să trăieşti, căpitane Tudore, îi spune. Mă bucur că te-ai întors. Să fii sănătos, să-ţi sporească neamul și din partea domniei să ai vadul Olăneştilor cu cele două mori domneşti. Să le stăpîneşti sănătos, cu feciorii și nepoţii.

— Să trăieşti, măria-ta. Mă-ntorsei din robie să-ţi închin sabia.

— Iar mie să-mi închini soţioara, spune Stanca, întinzînd mîna albă, cu unghiile lăcuite și degetele pline de inele, cu un semn de protecţie care nu-i scapă voievodului.

Căpitanul Maldăr îngenunche. Hăniţa înghenunche alături. Theodosie Rudeanu povesteşte pe scurt păţaniile căpitanului, în strigătele de admiraţie ale sălii. Voievodul le ascultă înduioşat. Îi face semn să stea alături. Acelaşi lucru face Stanca. Cînd cei doi soţi au înţepenit unul în dreapta scaunului domnului, celălalt în stînga scaunului doamnei, trîmbiţele vestesc citirea veştilor din afară, de la alte curţi. Un paj aduce prinţului Marcu un «Aviso» pe o tavă de argint. Prinţul urcă prima treaptă, se înclină, evită vizibil să privească spre locul unde stă doamna Stanca și, la semnul drăgăstos al voievodului, se întoarce spre sală cetind și tălmăcind cu glasul plăcut, de tenor :

Discovrs

de ce qvi s'est

passé en Transylvanie, de l'vnion des Princes de Moldavye & Duc de Valachie, auec le Vvaiuode pour la deffence de la Chrestienté contre le Turc. A Lyon, par Thibavdn Ancelin, Imprimevr du Roy M.D.XCV.

...Le Prince de Valaquie qui à sa Cour à Bon-Rorest (asta înseamnă Bucureşti, măria-ta) *à l'exemple de celuy de Transyluanie à mesme desseing a assemblé les Estats de son pays, ayant premiere-*

ment faict mourir les Turcs, qui de long temps y ont seance, a fait trencher la teste à trois».

— De ce-l pusăşi să citească el, ca să aibă atîta cinste, şopteşte Stanca.

— Taci.

— Îl trecuşi înaintea fiului nostru... De ce ?

...«*Il a pour sa garde dix mil hommes de pieds, & vingt mil cheaux. L'homme de cheual, a cinq thalers par mois, & celuy de pied trois...*

— Să nu-şi ridice ochii la coroana ta, înainte de a-i citi gîndurile !

...«*Ils ont bruslé la ville de Silistrie, apres en auoir tiré de grandes richesses, le Chasteau est demeuré au Turc faute de canon. Ils ont pris la forteresse de Schmit* (Ismail, măria ta) *& le ville, & y ont laissé mille Valaques...*

Fra Giuseppe Pisculo da Melfi a fost om de onoare, dar probabil a luat o pungă cu aur şi din partea lui Sigismund, pentru că meşterul Thibavd Ancelin îi cam amestecă în acelaşi ghiveci pe amîndoi, ba s-ar putea spune că punga lui Sigismund a fost mai bine garnisită şi, desigur, integral catolică, pentru că meşterul ştie mai multe despre acesta, decît despre «*Le Prince de Valaquie*».

...«*Durant les grandes gelées de cest byuer quelques Transyluains & Valaques sont Passez en Tartarie sur les glaces, ont bruslé plus de mille villages, taillé en pieces tous les Turcs, & ramené plus de seize mil bestes à cornes.*

...*Trois fois les Cosaques & Transiluains, ont contraint quelques femmes Tartares de faire rotir & manger leurs enfans, pour leur faire auoir en horreur & fuir la Hongrie* !...

— Doamne, ce sălbăticie, spune Stanca... Bine că hănița nu înţelege ce spune prinţul Marcu.

Mitropoliţii, episcopii şi stareţii monastirilor domneşti şi mitropolitane, se închină cu smerenie... Voievodul îşi aduce aminte de porunca dată astă iarnă să se taie toate capetele turcilor de peste Dunăre, să se ridice purcoaie, să fie numărate şi trecute în catastifele oştirii. A şi văzut capetele cu sîngele îngheţat pe globii ochilor, capetele tragice ale celor sacrificaţi, s-a îngrozit în el, dar n-a oprit măcelul. Poate spaima turcilor la Călugăreni, spaima de sabia lui de foc, se trage şi din mormanele acelea de capete tăiate... Cînd vistiernicul Theodosie Rudeanu dă de ştire că va citi scrisele cronicarului turc Naima, biv vel vornicul Mitrea se ridică din caftan şi spune hotărît :

— Gîndesc c-am auzit destule grozăvii, măria ta... Am văzut cum îi răsplătişi pe cei din prostime. Mă-ntreb de ce nu-şi face

slujbele de logofăt marele logofăt Chisar, că jupan Theodosie este vistiernic, nu logofăt. Şi unde vrei, măria-ta, să ne duci cu acest divan în care te preamărim pentru biruinţe, dar în care n-auzim o vorbă despre trebile dinlăuntru ale ţării.

Spătăria mare se umple de un freamăt scurt. Voievodul îl lasă să treacă pînă afară în fund, acolo unde stau cei care-au făcut războaiele, care le-au cîştigat şi cărora nu le este indiferent ce se spune de ei la Istanbul. Îşi trece sceptrul în stînga, cu gestul reflex cu care-şi trece sabia cînd vrea să lovească. Tot într-un divan mare al ţării, la Bucureşti, acum doi ani, trecînd peste voinţa boierilor bătrîni, a declanşat Răscoala, dînd morţii în acel divan pe toţi dregătorii turci din Bucureşti. Astăzi nu mai poate şi nu mai vrea să facă aceeaşi politică. Lovind cu moartea în partida munteană, s-ar da legat pe mîna celei oltene. Lovind în amîndouă, ar trebui să accepte «prietenia» unei puteri străine. Şi asta l-ar costa mai mult decît ar putea plăti, decît are dreptul să plătească, decît ar vrea să plătească. Biv vel vornicul îi este chiar simpatic, creindu-i situaţia pe care, singur, greu şi-ar fi putut-o oferi. Theodosie Rudeanu înţelege. Se închină cuviincios în faţa fostului mare vornic Mitrea.

— Marele logofăt Chisar s-a bolnăvit în slujbele domniei, scriind rugare măriei sale că nu poate veni cu darul, decît mîine, în zi'ntîi de Crăciun, domnia ta. Aşa că, din porunca voievodului mă ostenesc şi pentru domnia sa.

— Naimà este printre cei mai de seamă cărturari osmani, spune Radu Buzescu. Să vedem cum priveşte luptele domnului nostru, ca să ştim noi înşine ce avem de făcut. Biv vel vornice Mitrea, pricepi greu la trebile politiceşti.

— Ce-i tot căutăm în coarne slugoiului Mihnii, cînd ar trebui să-i dăm între coarne, măria-ta ? strigă Stroe Buzescu... Eşti răbdător, doamne, ca un Iisus.

— Să ascultăm ce zice Naimà, strigă cineva dintre boiernaşi.

— Biv vel vornicul Mitrea se teme că nu-i mai vin gelepii să-şi neguţeze turmele de oi.

— Ba ! Nu mă tem ! O să vă neguţeze alţi gelepi pe voi şi capetele voastre proaste cu iataganele, nepricopsiţilor.

— Vînzare, strigă Preda Buzescu şi bate cu toiagul în pardoseala de lespezi.

— A cîştigat averi la scutul lui divan efendesi...

— Plînge după oblăduirea Porţii, ca după ţîţa dulce a mamii.

— Noi sîngeram sub iatagan şi el aduna moşii cu iataganul şi firmanul.

Voievodul întîlneşte privirea de dulău a marelui armaş Udrea, aricit tot de mînie în bărboiul negru şi sîrmos. Gîndeşte că nici-

odată nu va conteni lupta surdă, ori fățișă dintre interesele celor puternici, nici măcar în ceasurile grele de restriște, nici în cele de glorie, așa cum este ceasul de față. Că ori unii, ori alții vor vinde, pentru a fi ei cei ai zilei. Vor vinde Buzeștii cîndva ? Stau toți trei umăr în umăr, vădit gata de a scoate sabia. Îi face semn vel armașului, care bate puternic cu buzduganul în teaca săbiei și-n cuirasă. Se face liniște. Marele armaș strigă cu glasul dogit de porunci :

— Întîi. Biv vel vornice Mitrea, ai stricat rînduiala divanului, pentru care te cert cu glasul. Nu mă sili să te cert cu semnele puterii mele. Doi. Să nu mai cuteze nimeni să strige în divan. Cine are vreo plîngere, vreo durere, cui i s-au făcut strîmbătăți, să iasă în față, la vedere și să-și spună păsul. Trei. Vel vistiernicul Theodosie Rudeanu să citească ce-a zis porcul de Naimà, că nu-mi cade el sub buzdugan ...Așa să fie.

Sala rîde. Trece peste oameni o undă de înțelegere, de veselie.

— «Înfrîngerea oștilor dreptei credințe se datorește apostatului și blestematului Michaly beyul, cel încălzit ca șarpele la sîn, care infam Michaly a ieșit din pădurile unde-a fost ascuns de spaima oștilor musulmane, a luat Tîrgoviștea și Giurgiul, apoi dușmanii au năvălit ca niște porci turbați (ha, ha... iu, iu, iu, chiuie cineva între moșneni ...I-auzi ia, cneazule Usturoi, ce zice ăla de domnia ta... — Da ce bă, Iepure, de tine nu zice, bă ? — Ia mai citește, domnia ta vel vestiernice, cum zice turcu de porcii ăia turbați, că zice bine, fire-aș al mamii să fiu...) au năvălit ca niște porci turbați, rupînd podul și înecînd pe musulmani. O asemenea retragere dezastruoasă și înfrîngere, n-a mai fost pomenită în istorie...»

Sala strigă slavă, peste porunca numărul doi a marelui armaș. Se aruncă în sus, fără nici un respect, căciulile, se strigă să trăiești măria ta ; ce papară le detem ; auzi, bă Cioroiule, că-și aduc aminte cum le rupse podu'nea Lumînare cu ghiulelele lui înroșite și el se gîndește că alianța cu Sigismund este totuși singurul sprijin extern, Praga fiind prea departe și Balcanii nesiguri, cu toate asigurările lui Dionisie Rally, că are arme de foc puține și că biruințele de pînă acum n-au pus nici pe departe capăt războiului, înrobindu-l pe biruitor propriei lui cutezanțe care, schimbînd raporturile cu Poarta, îl va obliga, să le poată menține libertatea, la un alt șir de războaie, cărora nu știe acum cu ce le va putea face față... Ar vrea să se abandoneze entuziasmului războinic al acestor oameni care și-au cucerit libertatea cu sabia, sîngerînd ; care gîndesc simplu că și-o vor păstra tot cu sabia, fără să știe că pentru a fi cu adevărat liberi, aici unde Imperiul otoman își are laptele și mierea, pîinea de toate zilele și furniturile pentru războaiele lui evropene ori asiatice, este nevoie nu să se dobîndească o sută de biruințe strălucite, ci să se

sfărîme însăşi fiinţa oştirii, statul otoman din Evropa. Unde poate fi adevărul, Doamne ? În capitulaţiile lui Mircea Bătrînul, ori ale lui Ştefan cel sfînt, care, oricît de demne ar fi, rămîn demne numai atît cît stă în scaun un domn dispus să-şi pună capul chezaş, aşa cum a făcut-o Ţepeş, ori Ion Vodă Viteazul ? Ce-a rămas bun din capitulaţii ? Nimic...

Nu ştie cînd s-a ridicat din scaunul domnesc, întinzînd sceptrul peste capetele marilor boieri.

— Iată răspunsul meu, biv vel vornice Mitrea, spune încet, fără să se uite la acela, ascultînd ecoul vorbelor în bolţile spătăriei mari.

Vorbeşte despre împilările cumplite ale Înaltei Porţi, povestind despre spargerea cutărui sat — «voi cei de pe lîngă Mizil, vă mai aduceţi aminte, acum cinci ani cînd a dat ceauş Haviz peste Inoteşti, cu spahiii şi akingiii, de i-a pus la fum, le-a luat muierile şi fetele, a dat foc la sat pentru că n-au mai putut răbda inoteştenii birurile», — «cum să nu ne-aducem aminte, măria ta» — «atunci mi-a pierit fata, c-o măritasem cu Niculae Stîrcu, logofeţelul din Inoteşti», — «au sărit în fîntînă, vreo patru, să nu cadă roabe». Îşi amintesc unii de pustiirile turcilor de la raiale ; a Brăilei, a Giurgiului, a Turnului ; se rememorează viaţa de fiecare zi, cumplită, nu poţi să-ţi durezi o colibă de casă acolo spre Dunăre, că ce durezi astăzi, mîine este pradă focului, a scăzut numărul fumurilor prin sate, a lu cutare şi-a luat cîmpii, a lu cutare zice că nu se mai poate trăi decît la munte ; ori în Banatul Olteniei, el se dedublează conştient — cel cu sceptrul şi celălalt, încă necunoscut, plin de gînduri, acela care-i impune purtătorului de sceptru această dialectică vicleană, care se numeşte politică şi care, acum, nu se prea potriveşte lecturilor din «Învăţăturile» lui Neagoe Basarab, domnul plecat spre sinteza şi filozofia politicii.

— Sîntem astăzi, prin jertfa noastră, locul de mîntuire spre care cată cu nădejdi toate popoarele înrobite ale Balcanilor. La noi şi-n Moldova şi dincolo de munţi se trag de sub teascuri cărţile sfinte, care-ajung pînă la Sfîntul Munte, Domnii Ţării Româneşti şi-ai Moldovei înzestrează sfintele monastiri din ţările căzute sub tirania păgînă. Se cade să cinstim şi aceste nădejdi îndreptate spre noi, ca spre ţara făgăduinţii.

— Aşa este.

— Ai vorbit cu dreptate, doamne.

— Ne-am ologit noi şi pentru alţii.

— Acum să ne mai vedem de-ale noastre.

— Cînd vin călugăraşii de la Sfîntul Munte să ia de la monastirile închinate, mătură podurile, măria-ta.

— Ar fi în stare să-ncarce şi tencuielile.

Poate să aibă ei dreptate, tot atît de bine cum are el dreptate. Va fi în stare să împace aceste două dreptăți, într-o a treia, aceea care să rămînă în timp ?!

— Vă cam luă gura pe dinainte, spune marele armaș.

— Te repezi mereu cu buzduganul, vel armașule Udrea, și faci rău. Înțelepciunea treburilor și rînduielilor țării nu stă în coada buzduganului, oricît ar fi ea de lungă.

— Îți picură miere de pe buze, biv vel vornice Mitrea, spune Radu Buzescu. Noi socotim că și-n coada buzduganului stă o înțelepciune.

— O dovedirăm la Călugăreni.

Voievodul se așează. Rememorează cuvînt cu cuvînt din «Învățături» : «Domnul care va judeca drept acela-i domn adevărat și unsul lui Dumnezeu. Cu ce dreptate veți judeca săracilor în această lume cu aceea vor fi judecate faptele voastre în împărăția cea cerească» ... Peste o clipă, ori peste două, el nu va judeca drept săracilor... «Iau Doamne asupra mea și păcatul acesta. Iartă-mi mie silniciile mele, făcute în numele vremii și judecă-mă după cinstea gîndurilor mele»...

— Ne-am judecat în divanul țării, cu boierii mei, cu vlădicii, și-am hotărît spre binele tuturor, să așezăm țara, să știm care unde este, care ce slujbă face și unde și-o face, la plug, ori la meșteșug, ori la dregătorii, ori la cetăți, la vaduri și vămi, la ocne și băi, așa că voi toți să ascultați acum voia și porunca mea domnească, să nu mai crape caii sub răbojari, căutînd satele acolo unde-au fost din veci și astăzi nu mai sînt...

— Sinan, măria ta.

— El le-a vînturat.

Trîmbițele sună «Voia și porunca, măriei sale», susținute de răpăitul sacadat al tobelor. În spătăria mare se face tăcere. Stă în tron, trăgînd între el și ceilalți perdeaua grea a puterii. O singură trîmbiță cheamă prelung. Se deschid ușile ferecate ale spătăriei mari. Intră în cadență ferentarii, conduși de căpitanul Racea. Pe cele două uși laterale intră archebuzierii styrieni, fără archebuze, cu sabia la umăr, în cuirase, cu coifurile pe cap... Se împietrește, recitîndu-și din «Învățături» : «Să-ți strîngi mintea cea bărbătească în cap, să nu ți se clătească mintea ca trestia cînd o bate vîntul». Vede mișcarea de groază a mazîlilor. Gestul necugetat cu care fostul mare vornic își pipăie grumazul. Aude murmurul nemulțumit al stărilor. În ușa vorniciei se arată marele vornic Ivan Norocea. Îi citește pe trăsături durerea proaspătă a morții feciorului. Mai ales a batjocorii pe care au făcut-o turcii cu rămășițele pămîntești ale acestuia. Durerea pe de o parte, pe de alta siguranța pe care i-o

dă căsătoria Velicăi cu Fabio Genga, favoritul lui Sigismund... Măreția severă a marelui vornic îl impresionează. Are ceva din însăși rațiunea puterii domnești, ceva mai presus de oameni și de timp. După ce se-nchină doamnei, îngenunche și-i sărută inelul domnesc. În răstimpul acestui punct de ceremonial, are revelația întregului. A balcoanelor înțesate cu trîmbițași, cornișți, toboșari și curteni, a trofeelor de război, bairace cu mătasea roșie sfîșiată în lupte, armurilor turtite de lovituri, coifurilor despicate de tăișul securilor, cuiraselor găurite de gloanțe, a divanului care a alcătuit «legătura», cuvînt cu cuvînt, Buzeștii împietriți, Theodosie Rudeanu mobil, stăpînindu-se greu ; mitropolitul cu ochii închiși, numărîndu-și mătăniile, parcă străin de frămîntările acestei lumi, stările nemișcate, bărbați în caftane, năduși ți, cnezi cu dolame albe găitănate, aruncate pe un umăr, în cojocele înflorate, cu săbiile la șold, plăieși, boiernași, moșneni, unii cu plete albe, cu bărbi de Dumnezei, făgărășenii în bubourile negre, lucioase, negri și morovlahii, apoi marele vornic se ridică, un răpăit de tobă și glasul dur, ostășesc :

— Din mila lui Dumnezeu, Io Mihail Voievod, domn a toată țara Ungrovlahiei...

Ar vrea să nu mai stea nemișcat și împietrit în scaunul domnesc, să poată fi oriunde altundeva decît aici, să-și schimbe identitatea cu cel mai umil dintre supuși. Marele vornic și ceilalți nu cunosc probabil această dualitate permanentă, pentru că, pe măsură ce lectura «legăturii» se apropie de sfîrșit li se poate descifra satisfacția întipărindu-se nerușinat pe, față. Bîntuirile lui Sinan au făcut ca satele din Muntenia să treacă Oltul și să ceară adăpost pe moșiile marilor boieri olteni. El însuși este un mare boier oltean. Au fugit nu numai satele slobode. Au fugit și satele boierești. Legea pe care-o citește marele vornic hotărăște ca fiecare om să rămînă acolo unde această lege l-a prins. Nimeni nu mai are voie să se strămute. Drumurile sînt pline de oameni fără căpătîi. Oamenii vînzoliți își caută norocul aiurea. Fiscalitatea s-a dat peste cap. Poate să fie o nedreptate. Dar o nedreptate dreaptă. Lovești și în cîțiva credincioși. În marele paharnic Radu Șerban. În marele vornic Ivan Norocea. În alții. Se vor îndrepta toate, în vreme. Nu poate fugi din fața adevărului, se stăpînește greu și ascultă murmurul de împotrivire al stărilor, glasurile din ce în ce mai limpezi :

— Frînsăși legea pămîntului, măria-ta.

— Călcași orînduiala din bătrîni.

— Ne lași în sapă de lemn, tiranule.

— Să-i îmbogățești pe lingăii din divan.

Și altele. Florica scînceşte speriată. Îl priveşte speriată, Stanca. Albă, cu trăsăturile căzute, şoptind în neştire «Doamne iartă-mă şi ai milă de noi». Prinţul Marcu cu braţele încrucişate la piept îi zîmbeşte rău. Şi-a adus aminte poate că ăştia care strigă «dreptate» l-au scos din scaun pe tăică-su, făcîndu-l să ajungă pe fundul Bosforului. Taică-su nu voise altceva decît să aducă ţara mai aproape de Europa. Tot aşa au strigat în divan Mitrea şi Dumitru, mare logofăt şi Danciul mare vornic şi Duca, paharnic, «ai călcat legea», ori «vrei să strici legea», cum strigă acum dintre mazîli, cum se burzuluiesc, dar nu se pot mişca pentru că ferentarii ţin toată sala divanului, căpitanul Racea se trage de mustaţă şi le spune încet, nu destul de încet să nu se audă pretutindeni :

— Cîini fără colţi, nesătuilor, berbeci fără coarne, strigaţi dacă vreţi să vă iau în fuşturi, vînzătorilor.

Poate nu este bine să le astupe gura cu trîmbiţele, cu tobele şi suliţele. Altă cale nu are, din vreme nu poate fugi şi ca să poată gîndi la mîine, trebuie să-l aibă în mînă pe astăzi. Marele vornic Ivan Norocea sărută pecetea «legăturii». Ar fi vrut altfel întîlnirea lui cu stările, după războiul cumplit în care, ele, stările, s-au arătat mai presus de orice aşteptare. Se ridică din tron secătuit.

— Mergeţi la vetrele voastre, faceţi cum vi s-a poruncit şi judecînd fără pizmă, veţi cădea la picioarele domnului vostru, cerîndu-i iertare pentru necugetarea din divan, cei care veţi fi fost necugetaţi. Vă iert pentru cuvintele voastre proaste şi nesăbuite şi poruncesc tuturor slugilor mele şi boierilor mei să nu prigonească pe nimeni, pentru aceste vorbe. Duceţi-vă şi purtaţi gîndurile mele, ca pe nişte făclii. Mi-am pus viaţa mea, a doamnei mele şi a copiilor mei, averile mele şi tot ce am pentru un gînd şi o credinţă. Nu cu vorba v-am amăgit. Nu din şale m-am frînt să ling mîna care pe voi vă lovea, mai rău decît pe mine. Că-n doi ani puteam face averi, nu să-mi agonisesc ura sultanului şi-a-mpărăţiei. Mi-am pus capul chezaş şi nu vă cer decît ascultare, celelalte venind în vreme.

Ştie că se mărturiseşte, se spovedeşte şi într-un fel îşi cere iertare. Pentru pătimările la care i-a supus. Pentru sîngele care l-a cerut. Pentru că i-a lăsat ologi şi ciungi, pentru că au fost atîtea înmormîntări de doi ani, cîte n-au fost în cincizeci. Dar în acelaşi timp ştie că aşteaptă de la ei să-l recunoască pe el, ceea ce este de fapt şi în cuget, Domnul lor, Ahile al lor, vrea neapărat, e lacom de această recunoaştere fără de care poate n-ar însemna nimic. Cînd le spune — «sărbători fericite», căpitanii şi stările îşi

trag săbiile din teacă într-o străfulgerare seacă de oţele şi într-un ramăt de strigăte de slavă, pe care nu-l pot acoperi corniştii, sunînd ieşirea din divan a măriilor lor.

8

I s-a umplut făptura de mirosul colacilor, al cozonacilor, al turtelor cu miere şi migdale, al zaharicalelor. Stanca şi jupînesele curţii au gătit bradul aşezat în mijlocul horii mari. Brad măreţ, rămuros şi încetinat, adus de plăieşi de sub Leaota. Poate că în bradul ăsta au cîntat cocoşii de munte, în vremea rotitului. Şi-au umplut guşile cu cetină. S-au luptat sub el, pentru găinuşi, el, bradul privindu-i cu înţeleaptă bunăvoinţă. Au alergat veveriţele pe crengi, poate le-au fugărit jderii. A primit vînturile în cetini, cîntînd bărbăteşte. Acum stă gătit cu lampioane şi lumînări, cu stele de argint şi nuci poleite, cu beteală din fir de aur, e plin de beteală şi-a umplut hora mare cu mirosul lui pur, de munte şi sălbăticie, de asprime curată şi codru nepătruns. Ar vrea să fie acolo, să se reculeagă. «Cine seamănă vînt, va culege furtună». Dar ei care-a semănat numai furtună ? Ce va culege el ?! A semănat-o cu sabia în obişnuinţa supuşeniei. A semănat-o aici, cu legătura. Trebuie să se smulgă din el, din gînduri, să trăiască mai plin, mai liber, îi este dor de Tudora, dor carnal, secătuitor şi altfel de dor, neînţeles, i-a repezit la Tîrgşor două sănii cu daruri, pentru ea şi Marula, de sărbători are să se repeadă şi el, măcar pentru cîteva zile.

— La ce te gîndeşti, Mihai ? Îţi cam luă ochii, tătarca. Dă-mi cinstea ce mi se cuvine măcar la curte. Că despre umbletele tale prin paturi străine, e plină gura lumii.

— Altceva mai ştii, Stanco ?

— Te făcuşi aspru. Îndepărtat.

— M-apasă gîndurile.

— Numai ale domniei ?

— Te rabd ca un sfînt.

— Ajunsei s-o aud şi pe asta. Adicătelea, cum mă rabzi ?

— Fii doamnă, Stanco, că de chivuţe e plin tîrgul.

— Ajunsei şi chivuţă. De sărbători, nu le-aş mai fi prins, nu le-aş mai fi ajuns de sărbători, că nimic nu-ţi este pe plac din ce fac, din ce spun, nu-ţi mai place cum mă uit, cum vorbesc, cum îmi cresc copiii, mi-l adusăşi în casa mea pe nepotu-tău Marcu şi-l trecuşi înaintea fiului legiuit, că din cei nelegiuiţi cine ştie cîţi ai

sămănat prin grădini străine. Aolică măria-ta, nu te pune cu Stanca, fui văduvă odată, da-ți aduc ibovnic în patul tău domnesc dacă mă faci lupoaică, ori te otrăvesc, eu cu mîna mea, auzi, că nu rabd să te uiți la alta nici dacă m-ai da pe mîna gîdelui, hainule și tiranule.

Stanca îl sleiește. A rămas frumoasă, trunchioasă, are crețuri mărunte la colțul ochilor, poate de plîns, ori poate din pricina nopților de veghe. O înhață de încheieturi, peste brățările grele, o zmucește lipind-o de el, îi mușcă buzele, o sărută pe gît, femeia miroase a parfumuri egiptiene, dar miroase și-a carne fierbinte, a gutuie și-a busuioc, așa cum o găsea mirosind ațîțător la Plăviceni, geme, își unduiește coapsele, îi trece palmele peste obraz și el îi spune vorbe nerușinate pentru că este lacom de ea și harurile ei ; îi desface nasturii de perle, îi scoate sînul și-l sărută pe sfîrcul cît duda.

— Lasă-mă, că vine curtea. N-auzi ?... Lasă-mă... Te-aștept la noapte, Mihai... Lasă-mă...

Ar fi vrut să-i spună dragule, ori altfel, era meșteră la iscodit alintări, altădată, cînd erau mai apropiați, cînd nu se lăsaseră între ei atîtea gînduri. Se încheie la pieptar, cu regret. Are ochii plini de lacrimi. Strălucește în rochia de hetaia grea, tivită cu șiruri de mărgăritare, pe cap cu mesalul de diamante... Își trece peste piept cozile grele, negre, cu același gest care i-a plăcut, cînd a găsit-o văduvă, la Plăviceni, gest sfielnic și femeiesc.

— Mi-ai șters rumenelele... Haida... Mă-ntorc într-o clipă cu copiii... Vezi că-ți făcui socotelile. Fu an bun pentru toate moșiile. Îmi răspunse Cristian, neguțătorul, că vîndu numai la Sibii, trei sute de boi și că pînă-n anul nou ajunge la Cașovia, unde are trecmiți alți opt sute... Mă duc...

Îi trece degetele peste frunte.

— Ai gînduri, te-apasă domnia... Domnul ți-a dat-o, supune-te ... Zîmbește... Să nu te vază mama trist și-nsingurat.

Se duce în foșnet de fuste, tocăind repede pe lespezile de marmoră. Uitase c-a venit mama. Ard butucii de cer în cămin, aude pașii gărzilor trecînd pe coridoare și nu știe de unde-o fi izbucnit Stanca, din ce gînduri îi ies vorbele astea cumplite «te otrăvesc eu, cu mîna mea», se-nfioară, spunîndu-și că poate e la soroc, că numai înainte de soroc e nebună, gata să sfîșie, dar oricum ar fi, asemenea vorbe ... Am început bine ajunul Crăciunului, n-am ce zice... Se învîrte prin hora mare, singur, așa a poruncit, va fi un ajun între cei apropiați și el nu va fi domn, va fi doar gazdă, l-a răscolit Stanca, hoțoaica, îi are gustul sfîrcului pe buze, colacii stau pe mese, stau grămadă darurile pentru colindători și

de dincolo, dinspre odăile copiilor și iatacul doamnei se aud chicotele jupînițelor și glasul cîntat al Simei Buzescu :

— Ira, măria-ta (apoi șoptit) hai Stanco, că nu ești de măritat și nici la vedere nu te scot — alte glasuri învăluite, dulci, aromitoare, clevetitoare, foșnete de fuste, clinchet de brățări, glasurile copiilor strigîndu-și mamele, ale mamelor chemîndu-și nepoatele, cumnatele, apoi pași grei pe coridorul din spre spătăria mare, clinchet de clopoței afară, un nechezat de cal, o strajă strigînd : «te văd, te văd».

Traversează hora mare. Poartă costum de curte, pantalon din lînițâ frîncească, albă, strîns pe pulpă, cu cizmulițe roșii, de safian tunică de atlaz roșie, încheiată cu nasturi de diamante și gulerul cămășii, brodat, scos pe dinafară. Deschide ușile larg. Rămîne în prag. Se închină cu mîna la inimă.

— Poftiți, poftiți... Poftește, vere Preda. Hai, Stroe. Hai Radule. Poftiți.

— Să-ți fie casa, casă îmbelșugată, să dai de la rădăcină, să-ți fie pătulele doldora, apele pline de pește, codrii să geamă de vînat și holdele... Eh, holdele și turmele și tamazlîcurile și saivanele, astea să-ți dea ăi mai frumoși boi, berbeci cu stea în frunte, cai sirepi și vaci lăptoase, să-ți dea Dumnezeu ani lungi, spre slavă, măria ta, îi răspunde Preda Buzescu, aproape lăcrimînd de cinstea pe care i-o face, primindu-i el însuși, în prag, deschizîndu-le ușa cu mîna lui, spunîndu-le veri și închinîndu-li-se, ca odinioară, la Plăviceni. Voia să fie numai gazdă și iată-l din nou făcînd politică. Îi îmbrățișează pe rînd. Trec în hora mare. Le spune că se bucură văzîndu-i aici, așa cum îi știe de-o viață, uniți, umăr la umăr, sabie lîngă sabie. A încărunțit Stroe. Preda a început să pleșuvească. Are și Radu fire albe în cîrlionți.

— Mă-nchin înțelepciunii măriei tale... Lasă-mă să-ți zic așa. Așa-mi place. Cinstindu-te, mă cinstesc. Făcuși ăl mai înțelept lucru, cu urmări bune pentru vistierie. Mitrea nu-nțelese nimic.

— Am avut grije să se afle pînă-n Anul Nou, în toată boierimea... În Apus știi bine, măria ta.

— Văleleu, doamne, spune Stroe Buzescu cu glasul lui de se cutremură cercevelele de plumb. Iar treburi politicești. Dă-i în mă-sa, că prea-și luară boii lui Dumnezeu în cap. Să stea să trudească pămîntul, că de celelalte vedem noi... Fusăi într-o zi la Golești, cu niște daraveli...

— Stroe...

— Lasă-mă, neică, să-mi ușurez cugetul... Văzui o nepoată a Golescului, a orbului... Dumnezeule din ceruri. Veni călare, în

goană, îi ardeau obrajii de ger, trestioară era și-mi spuse, ah, ce-mi spuse, măria ta...

Stroe Buzescu rîde, se bate cu palma peste gură, îi șoptește la ureche că se teme să nu-l audă doamna, că-i va cere capul ; ori mai rău, să nu-l audă Sima, că-i împlîntă hangerul în vintre, îi povestește la ureche ce nepoată are Golescu și cum i-a spus, auzind că el e Stroe Buzescu, cum va cădea la picioarele măriei-sale s-o primească stegar, că știe lupta cu sabia, cu pistoalele, știe săgeta și sprijini cu scutul — primește-o, măria-ta, îi tăiem cosița, îi dăm zale subțirele, să n-o frîngă, ia-o paj și-ai să vrei să stai numai la război, ha, ha, ha...

Intră Stanca cu copiii de mînă, înconjurată de jupînesele Buzeștilor.

— Ce-i tot cînți și descînți, măriei sale, diavol bătrîn, spune Sima Buzescu, și el simte cum se topește între rubedenii, dau năvală nepoții și nepoatele, care pun un genunchi la pămînt și-și tocăie buzele, sărutîndu-i mîna. Sima are trăsăturile nobile ale fratelui ei Theodosie Rudeanu, e sprîncenată, ochioasă, cu gura cam mare, dar cărnoasă și umedă, de cînd o știe îl iubește într-un fel al ei pe Stroe, adică nu-l lasă să răsufle, ea duce moșiile, ea le apără cu sabia, toată lumea vorbește de isprăvile ei, astă iarnă cu tătarii, iarna asta cu akingiii, își scutură cerceii grei, din aur, agățați în cozi și-l privește provocator.

— Mă-nchin ție, șoimano, îi spune... Dacă stai binișor, nu mă asupreși și-l lași pe boierul meu Stroe să răsufle...

— Hai, hai !... Te-ascult și mă smeresc, măria ta, îi răspunde Sima îmbujorată de plăcere.

— Atunci Crăciun bătrînul are să-ți aducă un dar împărătesc.

— Tot limbă dulce și făcător de farmece ai rămas... Iacă, doamnă, cum îmi ferecă soțul măriei-tale melița.

— Rămase tiranul și vrăjitorul pe care-l știi, Simo ! Supune-te.

Se rîde... Jupînițele din curtea doamnei tămîiază hora mare. Totul este sărbătoresc și familial. Palatul apăsător în singurătatea lui posacă s-a umplut de viață. Jupînesele, c-au venit Buzeștile cu nepoate și strănepoate și verișoare și cumnate, stol de femei frumoase, rumene, gătite și ciripitoare, peste care-și trece Stanca privirea de stăpînă și în care se răsfață Maria Karatzas, greaca, sunîndu-și brățările, aleargă după băieții care-au început să se taie în săbii, toți poartă săbioare în teci colorate, ori după fetele care s-au vîrît sub brad, umblînd după turtele dulci, cu oglinjoare și capete de iepuri, ori de păsări, ori de îngeri. Îl ia pe după umăr pe Radu Buzescu. Se retrage lîngă cămin. Prinde sclipirea de orgoliu a grecoaicei — n-a văzut-o, ori a ținut-o ascunsă grecul

bătrîn, care ține sărbătorile la bănie, după datină — a ținut-o ascunsă, fiind miza lui cea mai puternică în jocul cu boierimea pămînteană. Înrudirea cu Buzeștii i-a scăpat nu numai moșiile, dar și capul.

— A fost un an greu, Radule.

— Plin de fapte mari, măria ta.

— Zi-mi pe nume.

— Altădată.

— Mă-nstrăinai atît de mult ?

— Urcași în slavă și-n mărire.

— Sîntem în Ajun și vreau să fim ca odinioară.

— Nu se mai poate. Ești domn. Rămîi acolo, în slava puterii. Bucuria noastră este să te slujim...

— Și ?

— Și să ne-mpărtășim, cuviincios, după rangul și faptele noastre, din slava ta.

— N-o faceți ?

— Îl topiși pe neica, așteptîndu-ne-n prag.

— Am făcut-o fără vre-un gînd ascuns.

— Domnii nu fac nimic fără vre-un gînd ascuns... Sau ar trebui să nu facă... N-am să-ți pot spune astă seară, ce-am isprăvit la Praga și ce nu știi de la căpitanul măriei tale, Mîrzea.

Prinde ironia cu care Radu Buzescu accentuează «căpitanul măriei tale», adică omul pe care mi l-ai pus în coastă.

— Nu-l văd pe cumnatul nostru iubit Theodosie. Pe paharnicul credincios Șerban.

— Ai să-i vezi la vreme potrivită... Vino să-l primim pe mitropolitul Dionisie Rally !

— Cel plin de vise mărețe, dar cu coburii fără un taler...

— Talerul din coburii lui ține de sufletul răsmeriței și pentru mine face cît o-mpărăție, Radule.

— Supus la această cugetare, măria-ta... Cu părerea mea că-i mai aproape cămașa de trup, decît coantășul.

Jupînesele se smeresc plecîndu-și ochii codați. Mitropolitul Dionisie Rally, ținut de subțiori de doi dieci bărboși, binecuvîntă bradul, ridicînd mîna albă, cu degete lungi pline de inele și unghii lăcuite. Îi iese înainte cu Buzeștii, cărora Dionisie Rally le spune «îngerii păzitori ai domnului nostru slăvit», Preda Buzescu întrebînd destul de tare dacă sfinția sa se trage cu adevărat din Cantacuzini, ori din Paleologi, apoi, în slavonă, că Țara Românească se arată mumă bună, cu piept dulce pentru toți vecinii și alte aluzii mai puțin străvezii la grecii din Fanar, veniți aici să-și încerce noroacele, care în loc să-și vadă de negoațe, vor neapărat să-și

cumpere moșii, uzurpînd locurile boierilor țării. Spune toate astea nu se știe cui, dar le spune zîmbind și-l întreabă pe mitropolit cum o duce cu sănătatea. Dionisie Rally, prea diplomat să audă ce nu-i convine, îl întreabă pe stîlpul Buzeștilor de moșii, apoi, fără să aștepte răspunsul, se așează în jilțul din fața bradului, jilțul din stînga pentru că sînt trei, al voievodului la mijloc și cel din dreapta pentru mitropolitul Eftimie. Armașul Udrea aduce oaspeți noi. Cronicarul Baltazar Walther cel tînăr, silezianul ; Vicenzo Mantovano, prințul Marcu la intrarea căruia se aude foșnetul de șoapte al jupîneselor, prințul își poartă pletele inelate pe umăr, plete negre făcute proaspăt cu fierul, este îmbrăcat într-o tunică venețiană purpurie și urmat de trei sclavi libieni, care duc pe brațe cutii de marochin și valuri de stofe italiene pe care prințul le închină cu grație doamnei Stanca, spunîndu-i «doamnă și mătușă». Spre surprinderea voievodului, marele armaș îl anunță pe căpitanul Tudor Maldăr, cu măria sa hănița Nurbanu. Stanca îi face semn că ea i-a chemat. Îl emoționează lacrimile din ochii căpitanului, cînd dă cu ochii de bradul împodobit. Vine poetul Stavrinos, cu chitara pe umăr, atîrnată cu șnur roșu. Vine mitropolitul Eftimie, binecuvîntînd pomul, cele patru colțuri ale horei mari și oaspeții, rupe un colț de colac, îl gustă și spune :

— Să fie binecuvîntat pămîntul care-a rodit grîul, mîinile care l-au semănat să fie binecuvîntate, morarul să fie binecuvîntat și binecuvîntate să fie palmele care-au frămîntat aluatul acestui colac... Amin.

Voievodul se caută cu înfrigurare pe sine în zumzetul de glasuri, în foiala curtenilor și a rubedeniilor, în intimitatea care-l cucerește și umanizează, ca și cînd lipsa ceremonialului rigid de curte, a gărzilor, a marelui spătar, a hlamidei voievodale, l-au sărăcit de putere, îmbogățindu-l în omenie. Își repetă spusele Radului Buzescu : «Domnii nu fac nimic fără un gînd ascuns... Sau ar trebui să nu facă»... Iată că i se refuză și-n sfînta noapte de ajun harul de a fi numai soț și tată, gazdă cu inima deschisă și om plecat spre cele ale inimii. Se întărește în el, se asprește, refuzîndu-și gîndul care-l ademenește cu o putere stranie : să-l cheme pe Racea cu sania cu șase cai, plină de blăni de urs, să iasă neștiut din cetate, să gonească ascultînd zurgălăii de la gîtare, să gonească prin gerul sticlos, prin troiene, pînă la Tîrgșor și acolo să fie numai el, omul, în fața vetrii plină de jar, cu Tudora mirosind a cozonaci și-a dragoste. Și-l refuză cu atît mai vîrtos cu cît cei doi mitropoliți se-nțeapă veninos, vorbind rar și-n pilde savante, mîngîindu-și solemn bărbile, făcîndu-și cruci peste gură cînd îi încearcă cîte-un căscat.

— Înalt prea sfinția voastră kir Eftimie, ar trebui să gîndească la slava ortodoxiei, care se-ntinde de la marea Mediterană, pînă în țările marelui țar al Moscovei, prin ortodoxie păstrîndu-și ființa toate noroadele din aceste părți ale lumii, tot așa cum prin catolicism...

— Să mă ierte înalt prea sfinția voastră kir Dionisie Rally, că-i iau vorba, dar îmi este cunoscută dragostea înalt prea sfinției voastre pentru papa de la Roma, pe care grăuntele de colb care sînt eu, bătrînul și nevrednicul păstor al acestor turme, nu-l iubește mai mult decît pe Belzebut, cunoscîndu-i strădania întru stingerea dreptei credințe...

— Asta ține de altă teză, înalt prea sfinția voastră.

— De teza ortodoxiei ține închinarea monastirilor noastre, Sfîntului Munte Athos, ori altora din cuprinsul patriarhiei ecumenice ?

— Și asta. Și tipărirea cărților sfinte, care din ce în ce mai greu se pot tipări dincolo de Dunăre și lupta împotriva bogomililor și apărarea ortodoxiei în fața Uniei și pregătirea cărturarilor bisericești, a teologilor, pe lîngă mitropolia Ungrovlahiei, slobodă de asuprirea împărăției musulmane, și...

— Le facem pe toate, începînd de la noi spre alții, după pilda Mîntuitorului nostru, care nu pre alții au trimis în pustie, ci el însuși s-a dus în pustie să se cunoască pre sine și să audă glasul Domnului Dumnezeu. Ori nu grăiesc bine, măria ta ?

Bătrînul viclean îl sfredelește cu privirea ochilor verzi, prea vii pentru anii lui. Trăsese cu urechea la discuția dintre prințul Marcu și Vicenzo Bombardier Mantovano, în care Mantovano, trecîndu-i prin spate a spus ceva de semnificația semnului heraldic al Dragonului, la care prințul Marcu l-a întrebat dacă a studiat emblema voievodului Vlad Dracul din clopotnița bisericii mitropolitane de la Argeș. «Dragonul luptîndu-se cu ghepardul»... Daurețiu i-a vorbit atunci, ori poate nu Daurețiu, poate chiar Dionisie Rally care zîmbește atoateștiutor, cei doi magi care l-au inițiat, unul în tainele domniei pămîntene ; celălalt în tainele și misterele legate de stăpînitorii Bizanțului, unul din ei, ori amîndoi i-au vorbit de ordinul Dragonului. Bătrînul viclean îl încolțește de-aproape. De cînd a murit celălalt mitropolit, Mihail, a cerut să se mai împuțineze daniile către monastirile închinate, care scoteau din țară averi mari și mai bine acele monastiri să fie trecute în seama domniei, să fie monastiri domnești, silite să țină pe cheltuială oșteni, ori bolnițe, ori calicii din războaie. Asta o făcuse cînd a început războaiele cu turcii, știind că el nu va putea decît sări în calea acestei nade, care-i întărea puterea asupra unora dintre cele mai bo-

gate monastiri, dar în același timp îl obliga să accepte înlocuirea egumenilor greci, trimiși de patriarhie, care săpau puterea mitropolitului și din care se puteau alege înalți ierarhi plecați să înlocuiască slavona cu greaca în slujbele bisericești, să stoarcă moșiile monastirești ca să ajute mișcarea de renaștere a Bizanțului, călugări greci în legături cu boierii greci, o partidă puternică pe care mitropolitul n-o dorea și la surparea căreia lucra cu tot harul.

— Cred, înalt prea sfinte, că nu poate fi nimic rău, că se copie și înmulțesc prin monastirile noastre cărți pe care să le ia călugării de la Tîrnovo și să le ducă pe la monastirile de dincolo, întărindu-se astfel ortodoxia.

— Amin, șoptește mitropolitul Eftimie...

Marele armaș Udrea Băleanul, fără sabie, cu un buzdugan mic de lemn poleit, se arată în ușă. Bate de trei ori într-un scut de copil. Spune cu glas mare :

— Fusei pe-afară, prin ger.

Să cercetez crugul stelelor...

Voievodul îi lasă pe cei doi mitropoliți. Din clipa cînd i-a văzut împreună, știe ce vor. Eftimie se teme de întărirea partidei grecești a episcopului Luca de Buzău, prin influența lui Dionisie Rally : Dionisie Rally nu precupețește nimic să-și întărească această partidă, pentru că Buzeștii nu arată nici un semn de bunăvoință față de el și politica lui grecească. Rapoartele lui Theodosie Rudeanu sînt precise. De cînd a venit la curte, Dionisie Rally a primit în lungi sfaturi tainice patru egumeni greci și de alte trei ori pe însuși episcopul Luca, lucru care nu-i convine și cu toate că Eftimie i se pare mărginit, politica lui este cea care-i întărește și influența și puterea. Dionisie Rally era bine să se păstreze numai în rolul de sfetnic și mag... Prințul Marcu face trei pași în întîmpinarea marelui armaș.

« — *Da cine ești domnia-ta*
Să-ntrebi stelele despre faptele pămîntenilor ?
— *Sînt Moșul și Cocoașă*
Stegarul Ghindă cel viteaz
Brezaia sînt și Melchior
Craiul...
M-a adus Crăciun bătrînul într-un sac
Și-ntr-o sanie de argint
Trasă de șase sirepi înaripați
M-a lăpădat
Aici
În pragul palatelor semețe

Să-ntreb cinstita gazdă
Dacă are inima deschisă
Sufletul curat,
Alb ca zăpada
Și dacă-i pe voie
Să primească colindătorii !
Aud ?»

Prințul Marcu îngenunche în fața voievodului. Îi spune :

« — *Cinstită gazdă*
Iacă a venit sorocul
Și Crăciun bătrînul
A lăpădat din sania de argint
La porțile tale
Pe-acest vrăjitor care te-ntreabă
Dac-ai inima curată
Și luminată ?»

Îi răspunde :

« — *Am inima curată*
Și luminată !»
Marcu : *Primești colindătorii ?*
El : — *Să fie bineveniți !*

Stanca coboară treptele din hora femeilor. Se închină adînc în fața prințului Marcu :

« — *Cu mîinile mele am ales fruntea grîului,*
L-am vînturat,
L-am măcinat,
Făina eu am cernut-o,
Apă neîncepută eu am adus de la Izvorul vieții...
Eu am frămîntat aluatul
Cu palmele mele amîndouă...
Eu am încins cuptorul
Și tot eu am copt colacii,
Pe care i-am așternut aici pe masă
Să fie în dar...
Am inima curată
Și luminată.»

Marcu : — *Primești gazdă colindătorii ?*
Stanca : — *Să fie bineveniți !*
Prințul Marcu se ridică. Face o reverență în fața marelui armaș :

« — *Gazdele luminate,*
Înălțate
Ale acestor palate fermecate,
Primesc colindătorii, cu inima deschisă !»

Marele armaș se închină domnului, doamnei, mitropoliților. Cînd ridică buzduganul poleit, în cele trei ferestre ale horei mari se înalță ușor, plutind parcă, trei stele minunat împodobite, luminate cu lumînări. A copiilor de casă la mijloc, a ferentarilor la dreapta și a vînătorilor domnești la stînga. Au centrul din sticlă pictată cu scena Nașterii Domnului, în spatele căreia ard lumînările, colțurile din țiplă colorată, clopoței și canafuri. Se pornește lin și unduitor, izvorînd parcă din zăpezi și zidurile de piatră ale palatului, din cerurile reci de iarnă și neființă ; ori poate din ființa cea mai adîncă și amintirile străvechi ale neamului, colindul care i-a legănat copilăria. Atunci o vede intrînd pe ușa horei mici, îmbrăcată în negru, înaltă și de-o frumusețe calmă, pe mama sa, doamna Tudora... Ce stranie și secătuitoare asemănare de nume. Mama, Tudora ; ibovnica, Tudora... Și într-un fel ce stranie asemănare la chip, același mers semeț, aceeași demnitate, cu toate că amîndouă sînt femei din popor, iar despre mama lui gura lumii a clevetit și poate mai clevetește, dar n-o aude el. Se așează în jilțul păzit de două maici. Stanca se duce la ea. Îi sărută mîna. Călcînd ceremonialul, Florica aleargă și i se urcă în poală. O pizmuiește pe Florica pentru nevinovăția ei. În jocul luminii fîlfîite a lumînărilor, frescele lui Mina zugravul sînt vii, atît de vii încît simte în nări mirosul de sînge al Călugărenilor, aude vaierele muribunzilor, tropotele sălbatice ale spahiilor, într-o clipă, cu uluitoare prospețime, sfîșiindu-l adînc, îl năpădesc imaginile acelei lupte homerice, căreia îi datorește totul. Ori cît ar fi de tare, nu-și poate stăpîni sentimentul de vinovăție simțit și astăzi, în spătăria mare, cînd s-a citit «legătura». Poate pentru că sînt prea vii, prea dumnezeiești de vii chipurile celor cîtorva glotași pe care Mina i-a nemurit cu atîta har pe perete, unul luptînd cu ghioaga chiar lîngă scărița lui. Unde este Mina zugravul, că trebuia să fie aici, să se împărtășească din bucuria calmă a acestei seri sfinte. Ușile horei mari se deschid larg și-n lungul coridorului vin la pas legănat colindătorii, cu cele trei stele în frunte. Au căciuli albe,

negre și brumării, dolame de pănură și traistele pe umăr. Aduc miros de ger și de sărbători. Vînătorii poartă la căciulă pene de gotcan și ramură de brad. Coconii și jupînițele, copiii încurcați prin fustele mamelor, privesc fascinați stelele împodobite, licărind ca-n basm. Iese în față un vătaf, cu sabie, împintenat, c-o traistă pîntecoasă :

« — Loroileo, dragoleo
Iată că m-a adus Dumnezeu
Să vă cîntăm,
Să vă colindăm,
Și măriile voastre să ne dăruiți
Cu bani mari,
Din buzunar.
C-un colac
Dă grîu curat ;
D-asupra colacului
Spata godinatului,
Floarea trandafirului,
Ștergărel,
dă bumbăcel...»

Vătaful se ploconește în cele patru colțuri, spune c-a aflat de la un cerb rămurat, că aici, la aceste curți 'nalte și-mpănate, pe dinlăuntru zugrăvite și cu postav acoperite, se află un prinț voinic, Pătrașcu pe nume și că cerbul rămurat le-a poruncit lor, colindătorilor, să-l colinde, fericean de el și de maica lui, zile ce-a născut, parte ce-a avut, de taică, de maică, fie-mi sănătos, cu taică, cu maică, cu frați, cu surori, la mulți ani cu bine și cu sănătate... Colindătorii cîntă tărăgănat, colindul de cocon domnesc, cum vine :

«Pătrașcu, Făt-frumos,
Pe-un cal negru mîngîios
Vine calul tot jucînd,
Tot jucînd
Și nechezînd,
La părinți tot mulțumind.»

Apoi, la semnul vătafului o dau în colinda coconului cerut de domn. O cîntă atît de duios încît Stanca scoate un strigăt, îl apucă lacomă pe Pătrașcu și-l strînge la sîn, icnind în plîns :

«Sub zare
De soare,
În ostrov de mare
Născut-am
Crescut-am...»

— Ei, măria-ta, îi şopteşte mitropolitul Eftimie. Iată că oştenii măriei-tale, gîndesc dincolo de azi, la mîine... Se chiamă că i-au cuprins faptele măriei-tale şi-ţi aduc gîndurile lor, aşa cum se pricep. Fusei la multe colinde, şi-aici şi la curţile din Bucureşti, şi la Alexandru vodă şi la Mihnea, dar n-am auzit colindul ăsta, poate de la măria sa Pătraşcu cel bun.

«Doi trei păltiori,
Nalţi şi gălbiori.
Sub frunza măruntă,
Jos umbra rotundă
Sub umbriţa lor
Cine se dumbreşte !
Oşti craioveneşti
Şi oşti muntenești.
Ele domn că n-au,
Şi mereu cătau
Şi mi-şi întrebau
Tot din vad
În vad,
Şi din sat
În sat,
Şi din casă,
'n casă,
Şi din masă,
'n masă
Că mi s-a d'aflat
Şi s-adevărat
La domnul stăpîn
Mihai, voievodul
C-are un cocon...»

Aici corul se frînge. Vînătorii domneşti cîntă gros :

— *Dă-ni-l, taică, dă-ni-l...*
Copiii de casă : — *Dă-ni-l, maică, dă-ni-l...*
Ferentarii : — *Că e bun de Domn !*

Se strecoară altceva din colind, altceva decît amintirile lui vechi, de copilărie și Lerui, ler...

« — Taică-su ni-l da,
Maică-sa nu vrea...
Că e mititel
Și e crudicel.
Nu știe domni
Nici împărăți.
Cizmele să-ncalțe
Calul să-l încalice.
Cal în ching' a strînge
Săbioara-ncinge
Grele oști de-a-nfrînge.»

Trece un suflu, un murmur prin hora mare, pornit parcă din zugrăvelile crîncene de pe pereți, ori din amintirile lor foarte proaspete și seara pașnică de ajun dobîndește alte semnificații, cărora el le ghicește tîlcurile, ori i se pare că le ghicește... Chemarea copiilor de casă devine patetică :

« — Dă-ni-l, maică, dă-ni-l
Că în oastea noastră
Sînt ostași bătrîni
Cari l-or învăța
Cizme d-a-ncălța
Cal d-a-ncălica.
Cal de-a-nchingă strînge
Săbioara-ncinge...»

O vede pe Stanca. Albă, cu buzele tremurînd — și-a recăpătat demnitatea, stă țapănă, împietrită, Pătrașcu se smulge de sub palmele ei, este roșu de mînie, de rușine, numai lacrimile îi curg Stancăi grele, i se rostogolesc peste obrazul dat cu rumenele, ea singură aici a priceput cu inima de mamă, tot tragismul cumplit al acestui ajun după care tînjise...

« — Grele oști d-a-nfrînge»

Cîntă vînătorii și le răspund, surprinzător, Buzeștii, deasupra ridicîndu-se bubuitor glasul de bas al lui Stroe Buzescu :

« — *Grele oşti de-a-nfrînge*
Şi l-om dărui
Cu un vestmînt lung
Lung pînă-n pămînt,
Cu zale cusut
Frumos zugrăvit
Podoabele toate,
Pe piept şi pe spate :
Soarele cu razele
Cerul tot cu stelele,
Luna cu luminele,
Pămîntul cu florile.»

Buzeştii : « — *Cerul tot cu stelele,*
Luna cu luminele,
Pămîntul cu florile...»

Vătaful îşi scoate căciula şi urează :

« — *Iar Pătraşcu, Făt-frumos,*
El să fie sănătos
Şi-ai tăi fraţi
Şi-ai tăi părinţi.
Ai lui Dumnezeu să fiţi !
Ne-nchinăm cu bună vreme
La mulţi ani !»

Stanca trece la masa cu daruri. Le dă colaci, carafe cu vin domnesc de Valea Călugărească. Marele armaş îi aduce punga de piele cu taleri de aur, pregătită pentru colindători. Vătaful îngenunche şi-i sărută mîna. Lasă punga să-i cadă în căciulă. Dau şi mitropoliţii. Dau Buzeştii. Cu măreţie. Vătaful mulţumeşte pentru aşa rod bogat, urîndu-le :

«Ia sculaţi, sculaţi,
Voi boieri bogaţi...»

Le urează să le vină tot cirezi de vaci, vacile zbierînd, viţeluşi sugînd, din codiţe dînd, apoi turme de oi, herghelii de cai, care de grîu, care scîrţiind, cărăuşi mînînd, din bice trosnind...

«Ia sculaţi, sculaţi
Voi, boieri bogaţi,

De mi vă uitați
Pe-o gură de vale,
Vouă vi se pare,
Tot soare răsare ;
Soare nu răsare,
Ci vouă vă vine,
Murgu-mpodobit
Cu frîu poleit,
Cu șea de argint
Ce e-n casă să trăiască !
Ce e-afară să sporească !»

Spre deplina mulțumire a boierului Preda Buzescu care-i cere vătafului să vină pițărăii cu nuielele fermecate. În clipa aceea intră, rostogolindu-se cei doi măscărici ai curții, doi pitici, Manea Nebunul și Prințipul Zamfir. Manea Nebunul în costum de curte, plin de petice colorate, cu tichie de care sînt prinși clopoței, înarmat cu o sabie de trestie, Prințipul Zamfir cocoșat, cu gheba în umărul stîng, topuz din zdrențe, căciuliță de boier și mască de cîlți. Se rostogolesc pînă la picioarele lui, continuînd, se pare, o ciorovăială mai veche.

— Liftă nesătulă, țipă pițigăiat Manea Nebunul, croindu-l cu sabia de trestie pe celălalt măscărici...

— Domnul a dat, eu am luat, fie numele Domnului binecuvîntat, cîntă popește Prințipul Zamfir.

— Ma țe-ai luat, țe Domnul țe-a dat-o, ține lucrat-o, țe Domnul ți-a dat-o ?

Prințipul Zamfir se-ascunde după jilțul voievodului. Dispare, ca să apară sub poalele anteriului mitropolitului Eftimie, care zîmbește încîntat de ideile măscăricilor.

— Unii ară, alții ară, spune Prințipul Zamfir de sub anteriul mitropolitului.

— Aha ! Proștii ară, deștepții ară.

Bătaie cu armele de trestie și zdrențe. Manea Nebunul îl imită pe marele spătar, Prințipul Zamfir pe marele armaș, atît de bine, că toată lumea chicotește. Glumele lor sînt în doi peri. Ca-ntotdeauna își bat joc de marii boieri ai divanului. Le știu diavolii și cîte măsele au în gură. Clopoței. Mulți. Cu sunete vesele, clinchetitoare. Prin ușile larg deschise intră o ceată de copii. Sînt copiii oștenilor din gardă. Cu sumane, căciuli buhoase, traiste, opinci și nuiele de alun. Pițărăii. Ating ușile cu nuielele, grinzile cerdacului, scormonesc prin jăratec să aducă noroc și belșug. Cei doi măscărici i s-au așezat la picioare.

— În vremea lui Alexandru vodă, piţărăii aduceau belşug de capete bărboase, Prinţipe Zamfir... Îţi mai aduci aminte ?

— Vremuri de slavă, Maneo ! Fiecare colindător avea în traistă căpăţîna unui hiclean.

— Cu domnul ăsta nou, gîdea are să se călugărească...

— Eh ! Ce să-i faci dacă-i iubit de toată lumea...

— Tăceţi, afurisiţilor, că vine Brezaia, spune Preda Buzescu, şi...

— Oho, ho ! Io-te-l ia pe ăsta ! Îl aşteaptă pat de piatră la Căluiu şi el umblă prin alte paturi, căutînd urma morţilor...

— Pe buricul văduvelor...

— Maneo, ţi-o coace ghiujul bătrîn.

— Zamfire, dă-i cocoaşa pe la nădragi, să-şi aducă aminte de cînd umbla în peţite.

Doamna Stanca roşie de ruşine, umple traistele piţărăilor, ajutată de Sima Buzescu, care spune să fie auzită :

— Îşi cam luară nasul la purtare măscăricii ăştia, măria ta.

— Fiecare-şi ia la purtare ce are, mormăie Manea Nebunul.

În sunetele zurgălăilor şi-ale dairalei intră Brezaia. Gătită cu cordeluţe, cu sarica întoarsă, îşi mişcă şoldurile provocator. Moşul o duce de funie şi stîrneşte strigăte de admiraţie pentru că are o mască straşnică. Sprîncene, barbă şi mustăţi de cilţi nedăraciţi, nasul un morcov ţapăn, rădăcinos. Dinţi de fasole albă şi galbenă, pe spate blană de capră, încinsă peste mijloc cu brîu plin de tălăngi, iar la gît salbă din ardei roşii. Cîntă cu glas plăcut, de bariton :

«Brezăiţa moşului
ţa, ţa, ţa...
Pe coada cocoşului
ţa, ţa, ţa...
Nu te da ! Nu te da !
Că mă leg de hîrca ta...»

Brezaia, cam curvuliţă, se freacă de Moş, Moşul o păleşte cu bîta împletită în papură, apoi scoţînd un chiot voinicesc se repede în stolul de jupînese şi jupîniţe, alergîndu-le prin hora mare care se umple de chicote, de strigăte de ajutor. Moşul îşi scălîmbăe masca, sperie copiii şi numai Sima Buzescu îl goneşte, bătîndu-l cu cingătoarea.

— Aolică, voievoade, şopteşte Manea Nebunul, chiamă-ţi dulăii pe-aproape, că vine Viflaimu.

I se pare ciudat tonul cu care măscăriciul îi şopteşte că Viflaimu ăsta îi alege zodia. Se gîndeşte că paharnicul Radu Şerban îmbrăcat cu şuba şi gugiumanul lui, aşezat în sania domnească, cu mîna pe sabie, aşteaptă atacul Chisarilor. Poate s-a şi consumat drama Chisarului, acest boier cult şi viteaz, cinstit şi priceput în politică, pentru care a făcut tot ce se poate face de un cavaler, altui cavaler pentru a şi-l apropia. De unde porneşte ura lui, de unde încetează raţiunea şi de unde începe nebunia duşmăniei, care l-a aruncat, sau are să-l arunce sub securea călăului ? I se pare că aude clinchet de arme... Doar i se pare. Nu sînt decît pintenii celor trei crai de la Răsărit şi-ai lui Irod împărat, actorii care vor interpreta Naşterea Domnului la Betleem, probabil studenţi din tîrgoveţime, ori paji de la curte. Poartă măşti excelente, Melchior este dat cu funingine pe faţă, să pară arap, îşi rostogoleşte albul ochilor, îşi trage puţin piciorul stîng, iar Irod, măreţ în mantia de purpură se înclină ceremonios cerînd voie măriilor lor să înceapă «Viflaimu». Manea Nebunul se ridică de la picioarele lui. Face trei reverenţe adînci, sunîndu-şi clopoţeii de la tichie :

— Vă dau învoirea mea domnească. Cu Irod sînt frate bun, eu însumi poruncind uciderea pruncilor din împărăţie.

— Ah ! strigă doamna Stanca.

— Tu, buzatule Melhior, degeaba ţi-ai tras jungherul pe gresie, că port platoşe fermecată, pe care dac-ar fi purtat-o Irod împărat, frăţine-miu şi astăzi ar fi împărăţit... Aşa-i, Prinţipe Zamfir ?

— Aşa-i, Maneo ! Că-n lumea asta nebunia se arată a fi cumînţenie şi cumînţii a fi nebuni, după cum smeriţii sînt hicleni şi cel nesmeriţi şi mîndri se arată a fi temeiul... Amin.

Iarăşi i se pare că intră cai, undeva în curţile din spate. Ori că urlă lupii din Livada Domnească. Poate întîrzie prea mult Theodosie Rudeanu şi paharnicul Radu Şerban. E noapte, ger, caii lunecă, să nu li se fi întîmplat ceva, să fi căzut sub fier sau în vreo cursă, Chisaru îşi joacă doar capul şi-l va vinde scump — îl năvăleşte o nelinişte oarbă şi-o ură zăcaşe, amară, se frămîntă în jilţ şi nu bagă de seamă cum curge Viflaimul... Au apărut păstorii, Maica Domnului şi au spus ce-aveau de spus, în încîntarea publicului — mai ales Preda şi Stroe Buzescu aduc laude actorilor, susţinuţi de Sima care le spune c-ar putea ţine şi ei, la curţile lor, asemenea meşteri colindători, dacă nu s-ar gîndi numai la războaie şi nunţi. Baltazar Walther cel tînăr, silezianul, îmbrăcat în costum negru, cu ciorap negru, dantele albe la mîneci şi guler, notează replicile celor trei crai, pe care i le traduce Vicenzo Bombardier Mantovano.

— Ah, ah, pe legea mea signore, aceşti actori pun mult suflet în ceea ce spun şi fac.

— Prea mult chiar, domnule Baltazar Walther.

— Credeţi că este un defect ?

— Nu întotdeauna poate fi o calitate.

— Totul mi se pare magnific şi-n acelaşi timp primitiv, signore. Mă duce gîndul la vechile mistere, ori şi mai departe, dincolo de creştinism, în antichitatea păgînă.

— Cu nimic vrednică de dispreţ, domnule doctor... Dimpotrivă.

— Sînt de părerea signoriei voastre... Dar rămîne între noi... Cum vi se pare principele Marco ?

— Un adevărat principe !

— Şi mie. Trebuie să vă mărturisesc că-mi vine greu să-mi urmez călătoria spre Constantinopol... Voievodul ne-a vrăjit întratîta... Ah ! Ah ! Pe Calvin, craii au devenit războinici... Să ne apropiem, signore.

Voievodul îl simte pe Manea Nebunul strîngîndu-şi picioarele sub el. S-a ajuns la scena cea mai dramatică a Viflaimului, în care craii îl acuză pe Irod de uciderea pruncilor. I se pare că totul este foarte precis făcut şi că Irozii s-au întrecut cu gluma. Abia atunci îşi dă seama că Irod poartă platoşe cu herbul Ţării Româneşti, pelerină voievodală, cisme roşii, ca ale lui şi, mai ales, sabie cu cap de grif, cum nu este decît una la curte : a lui. Ticălosul o poartă neobişnuit, pe partea dreaptă. Cînd o scoate, o vîntură cu stînga. Craii se foiesc de colo, colo, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-se, înfăşurîndu-se în pelerine, căzînd în genunchi şi-atunci i se pare că ascultă odată cu el zgomotele ciudate ale palatului.

«Vezi şi tu, Iroade,
Inima ta cum se roade
Ca să aduni bogăţii
Şi să şezi la-mpărăţii.»

declamă craiul Baltazar, acuzîndu-l pe Irod de împilările sale. Apoi Melhior, făcînd un salt spectaculos, rotindu-şi globii şi strigînd :

«Focu de peatră, pucioasă,
Peste tine, peste ale tale casă,
Vînturile să te usuce
Fulgerile să te trăznească
Îndată să te prăpădească...»

Blestemul îl rostește cu mîinile ridicate ; privindu-l însă pe el cu atîta ură încît se cutremură. Acest Melhior este un diavol... Se răsucește pe călcîie, urmîndu-l pe Irod care se-apropie de mitropolitul Eftimie, înspăimîntat de blestemele celor trei crai. Se apropie, cerîndu-i parcă ajutor. Își acoperă obrazul cu mantia, cu palmele, strigă că-l arde focul pocăinței, că aude glasurile pruncilor nevinovați, pe al mamelor, mai ales vaierul mamelor îi ucide sufletul. Se aud icnetele de plîns ale jupîneselor. Glasurile lor care-și strigă copiii pe nume. Viflaimul ăsta îl acuză nu pe Irod. Pe el îl acuză. Iată-l pe Melhior făcînd un salt pînă-n fața mitropolitului Eftimie, așezîndu-se între acesta și Irod. Pe coridor se aud pași grei, grăbiți, clinchete de arme și de pinteni. Răsuflă ușurat. Melhior ascultă și el. Apoi cu glas cutremurător, plin de patos :

«O, Iroade
Blestemate,
Fierul acesta ascuțitul
Îți va fi ție sfîrșitul !...»

Melhior își smulge jungherul și cu o fandare lungă i-l repede în piept. Totul se petrece fulgerător. Manea Nebunul și Prințipul Zamfir îi sar la piciorul stîng, împingîndu-i-l înapoi. Prințul Marcu așezat în spatele jilțului domnesc lovește mîna ucigașe peste încheietură. Vîrful jungherului îi spintecă tunica sub țîța stîngă, se lovește de cămașa de zale pe care o poartă pe dedesubt și se înfige zbîrnîind în brațul jilțului. Apucă să-i dea lui Melhior un genunchi în bărbie și să-l răstoarne, în vreme ce Buzeștii, marele armaș și colindătorii tabără pe Irod și pe ceilalți doi crai, doborîndu-i pe lespezi. Țipete de femei, mitropoliții albi de spaimă, cei doi măscărici făcînd tumbe și strigînd :

— Îți spuserăm noi, Iroade
să-ți chemi dulăii pe-aproape...
— Mie să-mi dai juma' de-mpărăție...
— Și mie ailaltă jumătate și pe fată de soțioară...

Intră Theodosie Rudeanu cu o rană proaspătă în obrazul stîng. Gărzile chemate de armașul Udrea Băleanu au luat Irozii între săbii. Marele vistiernic îngenunche în fața lui.

— S-a-mplinit porunca, măria ta... Abia cînd nu-l găsirăm cu taică-su, am știut că-l găsim aici.

Îi răspunde urletul craiului Melhior care se repede cu gîtul în lama unei săbii ținută cu vîrful spre el. Oșteanul este mai repede de mînă. Îi pleacă vîrful. Chisarul cel tînăr cade cu fața pe lespezi, unde se tăvălește, urlînd. El rămîne în jilț, alb, nu de

frică, poate nici nu cunoaşte sentimentul ăsta al fricii ; rămîne cotropit de intensitatea urii celorlalţi, de ingeniozitatea cu care şi-au pus crima la cale, de curajul nebunesc cu care şi-au jucat capul. Hora mare se umple repede cu oşteni din gardă, curteni de slujbă la cetate, printre care îşi face loc marele paharnic Radu Şerban, urmat de hotnogul de roşii Matei, alţi hotnogi şi stegari, care-l strigă şi-l roagă să li se arate, să vadă dacă nu este rănit. Sima Buzescu scoate jupînesele şi copiii. Doamna Stanca, ţinîndu-i de mînă pe Pătraşcu şi Florica, vine lîngă el. Se aşează în jilţul pe care i-l oferă mitropolitul Dionisie Rally. Îngenunche la picioarele lui Buzeştii. Preda spune ritos :

— Vrem capetele lor, măria ta... Ăsta-i darul de Crăciun pe care să ni-l faci.

— Capetele lor, strigă bărbăteşte gărzile, hotnogii şi căpitanii de serviciu la curte.

— Au batjocorit sfintele sărbători.

— Ceilalţi sînt în beciuri, spune Theodosie Rudeanu. I-am lăpădat în lanţuri.

— Să-i vedem pe ăştia. Care sînt ăştia...

Face semn să fie aduşi Irozii. Radu Şerban le smulge măştile. Cîţiva copii de casă îl trîntesc la pămînt pe Melhior-Chisar, frecîndu-i obrazul cu poala pelerinei. Chisarul cel tînăr şi-a pierdut minţile. Urlă, face spume la gură, strigă că i-a batjocorit ibovnica, că el a nuntit-o pe curva de Tudora, că toţi aici sînt curve. Marele armaş îşi scoate buzduganul adevărat, de la brîu, de la spate. Un copil de casă îl înşfacă pe Melhior-Chisar de plete. Îi trage capul pe spate. Marele armaş îl izbeşte peste gură, atît de puternic că se aud dinţii crăpînd. Chisarul se prăbuşeşte cu buzele ferfeniţă.

— Moarte, strigă zeci de glasuri.

— Au stricat sfintele sărbători.

— Vor să ne bea sîngele.

— Ne batjocoresc morţii.

— Dreptate, măria ta.

Nu ştie de unde-şi găseşte calmul de gheaţă cînd le spune să nu s-atingă de un fir de păr din capul prinşilor, că numai divanul ţării îi va judeca şi pedepsi, el nevrînd să-şi păteze mîinile cu sînge, de aceste sărbători pe care le voia ale tuturor, cu pace şi fericire, după acest an de trudă cu sabia în holdele veşniciei. Stanca îşi strînge copiii pe lîngă ea cu mişcări spasmodice. Mitropolitul Eftimie, speriat de luciul jungherului care i-a atins barba, bolboroseşte blesteme cumplite. Îi curg sudorile de sub camilafcă şi nu încetează să arunce asupra ucigătorilor de domn, slugilor lui Belzebut, blestemele lui Arie, «să aibă partea lui Iuda, tot sîngele

acestui an asupra capetelor lor» — se ridică în picioare, își fîlfîie mînecile largi, negre, glasul îi dobîndește putere cînd strigă :

— Ați ridicat mîna asupra domnului nostru, care ne-a adus libertatea și mîndria șoimului... Să vi se usuce mîna aceea. Ați strigat asupra domnului nostru... Să vi se usuce glasul. Să fiți blestemați, voi, cu urmașii voștri, pînă la a șaptea spiță cu blestemul celor 318 părinți, cei din Nicheia. Amin !

Gărzile îi aduc Irozii. Îi trîntesc la picioare. Chisaru cel tînăr încearcă să-și recapete demnitatea. Îi curge sîngele pe nas. Amestecat cu resturile de funingine, îl face înspăimîntător. Florica țipă desnădăjduit. Pătrașcu i se lipește de genunchi, spunînd cu glasul dintr-o dată pițigăiat :

— Lasă-mă, doamnă, lîngă măria-sa.

Îl simte tremurînd. Ce trebuie să fie pe sufletul Chisarului. A pierdut totul, cînd putea avea totul. Se acrește în el. Nu-i cunoaște pe nici unul din cei de față.

— Cine sînt, întreabă obosit... Mai ales obosit de prezența străinilor, a lui Baltazar Walther, care va face un caz din necredința acestora, de faptul că mîine vor afla făgărășenii, morovlahii și ceilalți vlahi, din Thessalia, Epir și munții Pindului, vor afla curțile europene, Zamoyski — poate nici nu este prea rău să afle Zamoyski și Sultanul, cum a sfîrșit acest complot.

— Irod ăsta este un nepot al biv vel vornicului Oprea Leurdeanul. El a purtat scrisorile dintre Chisar și boier Dan.

Theodosie Rudeanu îi cunoaște pe toți, spre surprinderea lui Radu Buzescu care-și dă seama că, de fapt, cumnatul lui ține în mînă toate tainele politicii lui Mihai și că el este conducătorul cancelariei de taină. Într-un fel Mihai n-a fost cinstit cu ei, cu Buzeștii, dar mai ales cu el, cu Radu Buzescu. Trebuie să recunoască totuși că voievodul îl cunoaște prea bine, ca să vadă în el un șef de cancelarie de taină. N-are răbdarea și minuțiozitatea Rudeanului, este prea mare senior să se ocupe de poliție și se pare că Mihai îi rezervă un rol de prima mînă în diplomație. Ceilalți doi sînt rubedenii ale celorlalți complotiști, Vasile Iederă și boier Grigore Negară, rudă cu Mihnea Turcitu după o verișoară a acestuia.

— Sub scara de la beciul șătrăriei, îi tot șoptește Manea Nebunul... Acolo-i taina. Acolo-i taina.

Îi spune marelui armaș să caute sub scara de la beciul șătrăriei. Cei patru schimbă priviri complice. Nu vorbesc. Stau în genunchi, înrăiți, foarte galbeni, asudă și tac. Se lasă în hora mare o liniște grea, apăsătoare. Lumînărelele presărate în brad au ars pînă la capăt. Gărzile aduc pe brațe, strigînd loc, patru trupuri țapene. Au

răni cumplite la gît, unde li s-a închegat sîngele... Marele armaş porunceşte ca morţii să fie aşternuţi în faţa Irozilor. Sînt şi ei înveşmîntaţi în Irozi, foarte tineri şi necunoscuţi. Îi scoate marele armaş din nefiinţă, pentru o clipă, strigîndu-i pe nume :

— Stroe, fiul lui Tere neguţătorul, studinte la Cracovia.

— Dumnezeu să-l ierte, spun oştenii.

— Oprea, fiul Sarchizoaiei mărgelăriţa studinte la Padova.

— Dumnezeu să-l ierte.

— Tatomir, cetaşul de vînători domneşti, spun în cor oştenii.

— Cîntăreţul, spune marele armaş.

— Dumnezeu să-l ierte, spune el şi repetă mitropoliţii.

— Grozav, arcaşul de la copiii de casă, spune vătaful colindătorilor.

— Dumnezeu să-l ierte, spun toţi.

Mitropolitul Eftimie se pleacă gîfîind. Închide ochii acelor morţi nevinovaţi.

— Să fie duşi aşa cum sînt, în Biserica Domnească, priveghiaţi şi mîine să le chemaţi părinţii, să le facă slujba morţilor.

Se ridică din jilţ.

— Duceţi-vă, binecredincioşilor mei. Duceţi-vă pe la casele voastre, bucuraţi-vă de noaptea sfîntă a Naşterii Domnului şi a renaşterii mele, prin credinţa voastră, a tuturor. Mă-nchin vouă, binecredincioşilor mei.

Se închină lor. Are trăsăturile căzute, se simte zdrobit şi în acelaşi timp uluitor de uşor, aproape vesel. L-au impresionat cadavrele hăcuite ale celor patru tineri care s-au pregătit să joace Irozii la curte, căzînd nevinovaţi sub pumnalele conspiratorilor. Gărzile ies, ies colindătorii, ţinînd de mînă piţărăii înspăimîntaţi. Chisaru a reuşit dintr-o singură lovitură să transforme ura dintre ei, într-o problemă a divanului şi a ţării. Mîine are să-l judece nu numai divanul. Tot tîrgul are să-l judece. I-a luat o piatră de pe inimă. Cei patru morţi nevinovaţi sînt de fapt condamnarea lui de către întreaga obşte. Chisarului i-a lipsit, în ipostaza de conspirator, esenţialul. Tactul. Şi diplomaţia. Îl îmbrăţişează pe Marcu, spunîndu-i că-i este mulţumitor pentru că i-a scăpat viaţa. Le mulţumeşte celor doi măscărici, spunîndu-le că-i dăruieşte cu cîte un loc de casă, cu livadă şi cîte două familii de ţigani şi că mîine, în divanul de după liturghie, să vină să-şi ia hrisoavele de întărire. Îi îmbrăţişează pe Buzeşti. Mitropoliţii îi binecuvîntă pe cei care au «mîntuit cu vitejie viaţa domnului lor». Îi îmbrăţişează pe cei trei veniţi din ger şi din luptă. Pe Theodosie Rudeanu, Radu Şerban şi hotnogul de roşii Matei, poftindu-i pe toţi la masă, acolo

unde vărul lui, Theodosie Rudeanu, le va povesti întîmplările din astă seară, întîmplări cumplite, după cum ei înșiși au văzut.

Oricît este de tare, încercarea disperată a Irozilor, încercarea de a-l ucide în seara de ajun la colinde, l-a zguduit. Pe Stanca o duce în hora mică, aproape pe brațe.

— Nu mai pot, Mihai, șoptește Stanca, sfîrșită... Nu mai pot.

Îi cuprinde mijlocul, strîngînd-o alături.

— Trebuie, Stanco... Acum mai mult decît oricînd, trebuie.

— Dă-mi mîna, doamnă, spune poruncitor Nicolae Pătrașcu.

Se alcătuiește alaiul. El ținînd pe mîna dreaptă, mîna stîngă a doamnei, în vreme ce Nicolae Pătrașcu, copil de doisprezece ani, îi ține dreapta. Mitropoliții. Buzeștii. Ceilalți. Au răsărit gărzile. Copiii de casă cu săbii goale la mînă. Cînd trece prin dreptul ferestrelor, aude limpede zăngănit de lanțuri, pocnetele harapnicelor și strigătele străjilor. Știe că oștenii lui aduc oștenii Chisarului și simte din nou, zdrobitoare, povara domniei și a viselor lui.

9

Ceasul brumos, plin de chiciură, de după miezul nopții. Între constelațiile strălucitoare și el, noaptea de ajun. Senină sus, îmbrobodită în pîclă și în fumul vetrelor peste Tîrgoviște. A fost un ospăț prea vesel să nu fi fost și prea trist. După întîia cupă s-au ridicat cu toții. N-au rămas nici Buzeștii pînă la a treia. Doar Stanca, tremurînd pentru viața lui. Dincolo de viața lui, i-a ghicit spaima oarbă pentru viața copiilor. Atunci ar fi dorit-o Tudora. Ori Sima. N-a gîndit moartea decît ca pe-un accident firesc pe cîmpul de luptă. Ori, în tinerețe, ca pe un mijloc să fie îndepărtat de scaun. A trăit-o pînă în străfunduri, cînd a fost condamnat și scos în medeanul Tîrgului din Lăuntru, cînd a văzut butucul și securea călăului rezemată de butuc, cînd a auzit icnetele de plîns ale tîrgovețelor, tropotele cailor și duruitul tobelor care anunțau execuția. Încercarea de omor din seara asta a fost ca o trezie... Ori el și ai lui, ori ceilalți. Pe viață și pe moarte. Nu poate fi cale de mijloc pentru păstrarea puterii.. S-ar putea ca destinul puterii să fie necruțarea. I-a oferit Chisarului prilejul să înțeleagă că el, unul, dorește calea de mijloc... E frig. S-a sculat de lîngă Stanca. A lăsat-o despletită, halucinată, luminată de candele. Îi clănțăneau dinții în gură. Cînd l-a văzut luîndu-și hangerul, i-a spus cu glas jos, pătimaș : — scoate-i inima și aruncă-i-o la cîini, dacă vrei să te mai primesc aici. Nu mai era Stanca. Era o lupoaică turbată, care și-a agățat caftanul pe

umerii goi, care l-a hăcuit, mușcîndu-l de buze și de gît, care s-a dus gemînd în iatacul copiilor, jurîndu-se pe mormîntul tatălui ei că dacă nu-l ucide el, îl va ucide ea... Străji multe la ziduri. În donjoane și foișoare. Miros de lemn ars, de ger, de zăpadă. Fînarele agățate în crengi de fier pe zidurile palatului, între contraforți, pe sub podiștile de la crenele, își aruncă petele de lumină pe zăpada frămîntată.

— Ai făcut cum am poruncit, Simioane ?

— Făcut, măria-ta.

— Atunci să mergem, își spune mai mult sieși, să se îmbărbăteze pe sine însuși, să răspundă chemării nestăvilite care l-a sculat de lîngă Stanca, atracției spre Chisar, spre acela care-l voia mort în seara de ajun, care, neîncrezîndu-se numai în pîndele puse în calea săniei domnești, și-a trimes fiul să-l caute în palat, printre ai săi, urzind acest plan diavolesc al Irozilor... Îl respectă pentru tăria urii lui, pentru fascinatoria putere de a se jertfi, pentru faptul c-a jucat totul pe-o carte. Zăpada scîrțîie sub cizmele blănite. Între palat și Biserica Domnească s-a tăiat pîrtie largă. Gărzi în pridvorul Bisericii. Înăuntru rece. În strane, oșteni. În șube. Lumînări filfîindu-și lumina pe aurăria iconostasului. În fața ușilor împărătești, pe patru năsălii, cu lumînările la creștet, cei patru Irozi, cărora li s-au lăsat pe cap coroanele poleite. Jocul de umbră și lumină le însuflețește trăsăturile. Doi călugărași trag pe nas rugăciunile morților. Le ies aburi din gură, își freacă mîinile, bat cruci din obișnuință, și iarăși își fornăie rugăciunile care răsună straniu în Biserica Domnească, aproape goală. Oștenii l-au cunoscut. Se adună în spatele lui. Cînd îngenunche la picioarele Irozilor lui, încep să cînte. Se cutremură. Oștenii colindă cu glasuri joase, abia murmurate. Colindă de flăcău, Ziurel de zi și alte colinde cărora nu le deslușește cuvintele, căzînd într-o amorțire necunoscută, într-o apatie goală, într-o înțepenire a cugetului, neputîndu-și explica nu omorul, dar ura Chisarului, neghiobia acestei uri. Chisaru a văzut în el pe luptătorul pentru libertate, singurul în stare să-i bată pe turci, singurul în stare să ridice steagul răsmeriței, i-a stat aproape în lupte, el însuși luptîndu-se cu vitejie și putere de jertfire... Atunci ?

— Atunci ? întreabă tare, atît de tare încît călugărașii se sperie.

Oștenii își urmează colinda, făcîndu-i loc să treacă.

— Sîntem ai măriei-tale, spune cineva.

— Odihnește-te, doamne, c-ai trudit destul...

— S-aude de niște tătari, măria-ta.

— Priveghiați-i pe soții voștri și de tătari nu duceți grija. Sînt soli.

— Ne-ai luat o piatră de pe inimă... Așa a fost să fie, cu bieții Irozi.

— Să ne chemi mîine la judecată, măria-ta. Ne-am lovit cu Chisaru și vrem să spunem ce știm.

— Cine ești ?

— O fărîmă de țară, măria-ta.

Tac toți. Se-nvelește în dolamă. N-are ce răspunde. Trece prin curți spre beciurile armășiei. Străji care-i pun fînarele în ochi să-l recunoască. Numai ferentari. Cîte doi. Cîte patru. Patrule. Multe... De undeva din fundul pămîntului, ori poate din temelia zidurilor, o colindă tărăgănată. Recunoaște glasul vătafului colindătorilor. În porțile de fier ale beciurilor, încuiate cu drugi și lacăte, un armășel în caftan, cu buzduganul pe umăr.

— Să trăiești, doamne... Vrei să intri să-i colinzi pe ăștia ?

Omul duhnește a rachiu. Chicotește. Se strîng gărzile. Un hotnog.

— Smerește-te, Nicodime, și alege cheile, diavole.

— Le-aleg, cum să nu le-aleg... Uite că le-alesei...

Zornăie cheile grele pe cercul lor de fier, pipăie lacătele, bolborosind că n-a mai avut de multă vreme așa păsări măiestre în coliviile lui... Oștenii deschid porțile grele, scîrțîitoare. Îl izbește miros de mucegai. De rînced. De paie. De umed și pămînt cald. Se-nfioară. Făclii în crengi de fier, multe făclii pe pereți, în lungul scărilor. Coboară. Alte uși, zăbrelite. Alte gărzi. Cu pistoalele la brîu. Cu săbiile la mînă. Aude închizîndu-se deasupra porțile mari de fier. Scîrțîitul balamalelor îi sfîșie nervii. Cînd aude drugii și clănțănitul lacătelor, îi vine să urle... Îl înspăimîntă propria lui putere, pînă la nebunie. I se pare că s-a osîndit singur la neființă, că dintr-o dată între el și lume nu mai există nici o legătură, că ușile acelea uriașe de fier l-au îngropat aici, în măruntaiele pămîntului, că temnița de sub temeliile palatului, lumea aceasta a durerii și neființei, face parte din temeiul puterii celui de deasupra, se închină și trece dincolo de grila pe care o ridică pe scripete, oștenii de pază. Coridor lung, boltit și căptușit cu bolovani de rîu, durat de Vlad Țepeș, să reziste oricărei scule, coridor subpămîntean, în stînga și dreapta cu vizuini legate tot în bolovani, vizuini cu uși de fier și ocheți, uși ferecate din spatele cărora se aud gemete și blesteme, de unde glasuri de bărbați o cheamă pe Sfînta Fecioară, ori îl imploră pe noul născut, «Mesia chip luminos», se aud blesteme, îl bleastămă pe Chisar și pe tiranul de voievod, îl bleastămă pe Dumnezeu, bleastămă soarta care i-a luat de la vetrele lor, în ajunul Crăciunului, să-i arunce aici, în iadul cel fără scăpare, bat cu pumnii în tăbliile de fier, aude un strigăt : — Frate Gheorghe, muri

neica ! Frate Gheorgheee, muri neica ! Din altă parte a coridorului, ori din toate părțile, alt glas, ori o sută de glasuri : — Păstrează-ți cumpătul, Niculae, și-nchide-i ochii !... — Lumînare ai ?... — N-aaam, firea-și blestemat să fiu. N-am !... Alt coridor în cruce, cu garduri de zăbrele căptușind pereții de piatră. Își dă seama instinctiv, că acest coridor răspunde sub palat. Altă grilă. Alți paznici. Grilă mică, dublă, care lasă o deschizătură cît să treacă un om pe dungă. Rămîn în urmă gemetele. Bocetele. Chemările. Rămîn în urmă și-n el, sleindu-l. Îi tremură picioarele. Nu se recunoaște. Străjeri. Cu felinare. I le pun în ochi. Unul bătrîn, chior, cu albeață pe ochiul stîng îi spune :

— Nu trebuia, măria-ta. Asta-i lumea de dincolo, de pe celălalt tărîm.

Trag grila cu scripetul. Intră, subțiindu-se. Bolți de piatră umedă. Își spune că se află sub baia domnească, ori sub vistieria apelor și că poate Țepeș a adus jghiaburi cu apă prin bolți, să-și mucezească robii și întemnițații. Făclii. Vizuinele cu grilaje de fier în loc de porți. Goale. Și colindele. Venind dinspre capătul gangului subpămîntean. Poate de sub iatacul doamnei. Poate de sub hora mică. Calcă din ce în ce mai greu pe nisipul așternut jos, nisip pe care-l simte sub tălpi, moale. Constată că sub palat există o întreagă lume de temnițe. Că mai bine din jumătatea divanului mare al țării, poate încăpea sub tălpile lui. Și că probabil Țepeș n-a săpat de pomană toată această lume de vizuini zăbrelite. Țepeș. Și cei care l-au urmat. Unii din cei care l-au urmat. Că dacă ar fi reușit Chisarul, el era cel care trebuia să-și petreacă ajunul Crăciunului aici. Dacă i-ar fi dat răgaz să și-l petreacă. La dreapta, făclii. La stînga întuneric... Făclii ținute de oameni care cîntă aceleași colinde pe care le-a ascultat aseară, cu aceleași glasuri bărbătești. Rămîne înțepenit pentru că sînt colindătorii domnești, cu cele trei stele poleite și-mpodobite.

— Leapădă-te, Chisarule, de trufia deșartă, că-ți bate ceasul, smerește-te și căiește-te... Chisarule, te-am crezut oștean cinstit. Jurași credință pe steag, pe sabie și pe evanghelie. Dacă tu ai vîndut, cum să nu vîndă alții ? Mi-ai sfîșiat inima, cu vînzarea asta.

— Taci, căpitane. Nu mai boci... N-am vîndut și asta n-ai să-nțelegi niciodată.

Glasul Chisarului, limpede. Glasul lui Racea, bolovănos.

— Vreau să te-nțeleg și nu pot. Vreau să te iert în inima mea și nu pot... Să bem.

— Să bem.

Se aude clinchetul cupelor.

— Să bem cu toții, spune...

Bolțile îi iau cuvintele. I le rostogolesc peste pietrele de rîu. I le fărîmă. Trece printre colindători. Grila vizuinii deschisă. În uşe, o masă. De-o parte şi alta, pe scaune, Chisarul şi Racea. La mijloc o carafă de vin. Două cupe. În celelalte vizuini, abia ghiciți, pe paie, ori agățați de gratii, oameni. Racea se scoală morocănos. Face o reverență scurtă şi tace. Chisarul cu obrazul sprijinit în palme îl priveşte cu ochii rotunzi, de rîs. Are coantăşul flendurit, c-o mînecă tăiată, sînge închegat pe obraz, trăsăturile căzute, părul vîlvoi.

— Te-aşteptam, tiranule, îi şopteşte... Ah, cît te-aşteptam.

Se aude foşnetul paielor. Gîfiitul atîțat al întemnițaților. Îi simte pe toți agățați de gratii. Aude colindătorii, îndepărtîndu-se.

— Mă rabzi, măria-ta ? întreabă Racea...

— Rămîi şi tu, Simioane... Acolo... La răscruce.

— Măria-ta.

— Duceți-vă.

Simte golul care se face în spatele lui. Pe colțul mesei un fînar. Îl ia. Îl lasă pe Chisar la masă, singur, putînd să-i sară în spate, dîndu-i această scăpare, să-i sară în spate, ca să-l ucidă cu pumnalul, să-l înjunghie ca să-l scape de secure. Trece prin fața zăbrelelor.

— Bună dimineața, Opreo Leurdeanul.

— Bună dimineața lu Crăciun bătrînul, măria ta.

— Nu fuse pe voia ta, Leurdene...

— Nu fuse astăzi pe voia noastră. O să fie mîinè, pe-a altora.

— Crezi ?

— Te-ai întins prea mult. Mărirea ta are să te piarză.

— Poate. Ție nu ştiu să-ți fi făcut vre-un rău.

— Singurul rău pe care mi l-ai făcut este că eşti.

— Dumnezeu să te ierte.

— Să mă ierte şi să-mi fie țărîna uşoară.

— Amin... Bună dimineața, Vasile Iederă... Ce ai ?

— Sînt hăcuit, măria-ta. Îndură-te de mine... Îndură-teee, că pulbere mă fac sub tălpile tale, cîine credincios am să-ți fiu, îndură-teee, milostivule, pentru inima coconilor măriei tale, îndură-te... Am greşit, iartă-mă. Am copii, o casă de copii, m-au prostit, m-au amețit, ei, ei sînt vinovații, Chisaru că-mi era vecin şi dacă voia mă sărăcea, îmi închidea negoațele, îmi călca semănăturile, am şi eu două sate, ce pot face cu două sate...

Omul se poticneşte. Are o mînă şleampădă, sîngerîndă. Se prăbuşeşte în genunchi. Gîfîie. Întinde mîna teafără printre gratii. Încearcă să-i apuce poala caftanului... Degetele răşchirate apucă în gol.

— Dumnezeu să te ierte, Vasile Iederă !

— Nuuu, răcnește omul... Nu ! Nu, îndurătorule, nu, binecinstitorule, nu !... Nu pleca... Stai lîngă mine să-ți simt slava și bunătatea, pe inima coconilor tăi, doamne, nu mă lăpăda de la tine. Ca pe Domnul Dumnezeu te rog, milueşte-mă cu mare mila ta !

În altă temniță, mototolit în paie, Chisaru cel tînăr. Nu se ridică. Nu-l învredniceşte cu vre-o privire.

— Bună dimineața, Chisarule...

— ...

— Ți-am spus-o atunci... Păzeşte-te... N-ai ascultat sfatul meu... Ai încercat să mă umileşti. Să-mi răneşti dragostea. Păcat, Chisarule.

Liniște. Omul cu fața plină de sînge se ridică dintr-un salt. Îl scuipă în obraz. Recade în paie. Geme și se tăvălește :

— Oh, cum nu te-a ajuns fierul meu ? Blestemat să fiu ! Să nu-mi fie țărîna ușoară ! Să n-am parte de hodină în vecii vecilor ! Tată, bleastămă-mă, afurisește-mă ! Afurisește-mă, taică, ocărăște-mă, nu tăcea, că-mi plesnește capul !... Dacă aveam mîna bărbată, dacă nu-mi tremura blestemata, dacă eu însumi n-aș fi fost cotropit de frică, acum era la picioarele noastre, fără glas era și nu venea aici, să ne batjocorească !

— Liniștește-te, fiul meu... Fii bărbat.

Răspunde un icnet de plîns, un hohot sfîșietor, înăbușit în paie... Se șterge cu poala caftanului. Așează fînarul pe colțul mesii. Se lasă în scaun. Mai mult se prăbușește în scaun.

— De ce toate astea, Chisare ?

— Pentru că sînt în firea oamenilor și a vremurilor.

— Adevărul nu poate stăpîni oamenii și vremurile ?

— Îngăduie să beau...

— Ți-ai îngăduit singur atîtea, fără să mă-ntrebi... Bea. Toarnă-mi și mie.

— Vreau să-mi fii paharnic tu, voievoade.

— Facă-se voia ta...

Îi toarnă vin în pocal. Abia atunci vede că pocalele sînt niște hîrci argintate pe dinăuntru, cu cîte două safire în locul ochilor. Ridică pocalul ciudat, privindu-l în lumina fînarului.

— Darul lui Ieti Ghirai Chalga.

— Pentru vînzarea ta de astă iarnă, de la Șerpătești ?

— Nu numai pentru aceea.

— Ce jos ai căzut, Chisarule.

— Sînt cobea căderii tale. Căderea mea ți-o prevestește pe a ta, nebunule. N-ai învățat nimic, nici de la viață, nici din curgerea domniilor în Țara Românească. (Se pleacă peste masă, trimețindu-i în obraz miros de vin și sînge, de ură, dacă ura poate mi-

rosi, ură dospită, duhnind a zeamă de cucută). Te va ucide pizma celorlalți. Te va ucide spaima celorlalți de slava și biruințele tale. Te vei ucide singur, dorindu-ți o biruință, după altă biruință, pentru că biruința cheamă biruința pînă cînd soarta sătulă de-atîtea biruințe, ea însăși retează totul într-o clipă, trimițîndu-l pulberii pe slăvitul de ieri.

— Îmi durez temei în fapte.

— Ha ! ha, ha ! În fapte. Ele au să te ucidă. Faptele. Pentru că tot ce facem pe pămîntul ăsta se-ntoarce asupra noastră, cînd nu ne așteptăm. Binele aduce răul, blîndețea strigă după asprime, înțelegerea cheamă neînțelegerea, după cum ziua cheamă noaptea, voievod nebun ce ești.

Bea vinul din cupa de hîrcă, lacom, lăsîndu-l să-i curgă pe la colțurile gurii. Îi apucă mîna.

— Mi-e foame. Fii stolnicul meu la praznicul morții mele.

Poate asta a visat nebunul pe cînd și-a început uneltirile, își spune, poruncindu-i lui Simion să aducă la masă cu tot fastul. Să-l slujească el, stolnicul Mihail, pe măria-sa Chisar voievod cel...

— Cel cum, Chisare ?

— Cel Înțelept, stolnice Mihail.

Vinul băut din cupa de hîrcă are gust de mirodenii. Prinde sclipirea stranie din ochii Chisarului. Se cutremură pentru neghiobia lui. Chisarul izbucnește într-un hohot sălbatec de rîs.

— Nu te-am otrăvit, stolnice Mihail, cu toate c-o puteam face lesne. Și de multe ori. Și-n dimineața lu Crăciun bătrînul încă.

Îi face semn să se plece peste masă. Îi șoptește să se păzească de Theodosie Rudeanu după ce l-o pune logofăt, că nu-i dă toate veștile ce le află, mai ales cele din afară. Că pe banii vistieriei, face politică și de unul singur, avînd iscoadele lui pe la curțile străine, că trimite olăcari cu scrisorile lui, nu ale domnului, că tocmește divanele în așa fel încît să-i cadă lui bine și în orice caz din moșiile Chisarilor, care vor reveni domniei, să nu dăruiască o falcă de pămînt vreunui boier, dacă vrea să nu-l blesteme și de dincolo de mormînt.

— Jură, șoptește, strîngîndu-i mîinile cu atîta putere de-i trosnesc oasele... Jură.

Din vizuină răzbate un bufnet de aer mirosind a paie umede. Aude cum se prelinge apa pe zidurile din bolovani.

— Jur ! Să fie pe voia ta.

Chisaru se destinde. Privește undeva, pe deasupra, poate în viața care-a fost ; ori care-ar fi putut să fie. Tot șoptit îi spune că are doi copii din flori. Un feciorandru de 15 ani, cu jupînița Neacșa,

văduva clucerului Duca din Brătăzani şi o fată, — o zînă, stolnice, o zînişoară cu păr ca spicul, bucălată şi răsfăţată, oftează şi-i dau lacrimile, îi jură pe cinstea de oştean că va păstra taina : «— Ştiu c-ai s-o păstrezi, eşti singurul nebun în stare să păstreze o taină şi să-şi ţină cuvîntul dat», este fiica mai mică a boierului Barbă Albă, cu a treia nevastă...

— Cu Vişa ?

— Cu Vişa, ibovnica mea de inimă. Gîndeşte-te c-o ai pe Marula cu Tudora şi că-i vrei fericirea.

— Să ţi-i aduc la curte ?

— Ba ! Aici totul pute. Totul este numai pizmă, linguşire şi minciună. Lasă-i la părinţii lor, dar ajută-i.

— Din moşiile tale ?

— Din... Şi să fii binecuvîntat.

— Amin...

Are senzaţia dureroasă că vorbeşte cu un mort. Chisaru şi-a luat chipul lui de Chisar mort. De fapt mare logofăt pe năsălie. I se pare că adulmecă printre zecile de mirosuri grele ale temniţei, un miros uşor şi greţos de mort, miros dulceag de carne părăsită de duh. Chisarul are obrazul galben, pămîntiu şi-i spune, răsuflîndu-i în obraz mirosul greţos de mort, că boierii lui mai proşti la minte, mai neînvăţaţi, ăştia îi sînt şi dulăi credincioşi : Udrea Băleanul, marele armaş, spătarul Calotă Bozianu, credincios îi este marele paharnic Radu Şerban : iar Buzeştii ? — Stroe te-ar urma şi-n iad, dacă nu l-ar trage Radu de poale, pentru că ei, Radu şi Preda, vor ca neamul Buzescu să fie pentru Ţara Românească ce sînt Iagellonii pentru Polonia, Cantacuzinii pentru Istambul. Lichtensteinii pentru Viena. Îi spune care sînt oamenii Mihnei Turcitu din ţară... Îi înşiră rar, pentru că, zice el, îi e scîrbă de netrebnicul care şi-a lepădat legea. Să-i prindă, să-i bată şi să-i lase slobozi că-s nemernici şi fricoşi.

Făclieri. Paji cu tăvi de argint, buimăciţi de somn. Curcani fripţi. Claponi umpluţi cu coconari. Răcituri de porc. Mere murate. Chiupuri cu rachiu. Carafe florentine, învelite în piele, cu vinuri alese. Lăutari, Guzlari balcanici. Cobzari. Stau înfricoşaţi sub lumina fumegoasă a torţelor, privegheaţi de gărzi, le vede albul ochilor holbat, Simion îi întinde cupa lui voievodală, enormă, încrustată cu pietre preţioase, lucrată în cizelură fină la Veneţia, i-o restituie după ceremonial, Simion ia credinţă şi el i-o închină Chisarului :

— Să-ţi fie ţărîna uşoară, Chisare. Te-am ţinut ca pe-un frate. Dezleagă-mă de povara remuşcărilor.

— Să fii dezlegat. Am vrut un singur lucru.

— Puterea !

— Puterea ! Măreția ei ucigătoare, slava ei amețitoare, rotitoare, ah, puterea, cît te-am urît c-ai dobîndit-o, c-ai strunit-o și c-ai înhămat-o la carul tău aurit.

— La faptul c-am pus-o în slujba Țării, nu te-ai gîndit ?

— Toarnă-mi, stolnice. Lasă vorbele mari pentru paji.

— Aici ai greșit tu și de aici ți se trage sfîrșitul.

— Fiecare greșim o dată și de acolo-ncepe sfîrșitul fiecăruia din noi. Jură-mi pe sabie că slobozi oștile mele. N-au nici o vină. Și-au urmat stăpînul. Nu le pedepsi credința, să nu dai oștilor tale pilde rele.

Rupe un hartan de clapon. Îl sfîșie lacom. Spune că ceilalți, chiar fiul său pe care l-a iubit pînă-n noaptea asta, nu sînt în stare să treacă peste gîndul morții, ca și cînd data morții ar avea vre-o însemnătate.

— Hei, voi, lăutari și guzlari, ce-mi stați ? O pungă cu țechini, dacă-mi cîntați cîntece vitejești. Stolnice, poruncește să li se dea de băut. Să bem !...

Încep lăutele, tărăgănat, «Fata care și-a pierdut oile». O dau într-un brîuleț ca la Breaza. Se schimbă ceva în temniță. Vine Racea să-și slujească voievodul. Simion îi toarnă vin. Bea cupele una după alta, fără să mai înțeleagă de ce ospătează aici, sub bolțile de bolovani, cu Chisaru care-i spune stolnice și frate, el spunîndu-i măria-ta și frate. Poate-i vine să plîngă. Cineva plînge într-una din vizuini. Oprea Leurdeanul cere vin. Îi trimite vin. O carafă de vin dulce. Racea aduce un guzlar din Rodope. Mustăcios. Cu capul legat într-o basma albastră. Guzlarul își potrivește glasul. Cîntă bulgărește. Apoi o dă pe românește :

«Mihai Beiul ni s-a pornit să se ducă să se bată
La Evanghelia din Vlahia și crucea din Constantinopol.
În frunte merge crucea, în urmă Evanghelia,
Iar Mihai Beiul între ele, ca soarele, ca luna...»

— Auzi Chisarule ?

— Aud !

Îi spune că și-a greșit planurile, uitînd din ele voința poporului. A mulțimilor. A guzlarilor și lăutarilor, care făuresc cîntecele. Și altele multe. Puterea lor de înțelegere. De jertfire. Și ce este nobil și frumos și demn și bărbătesc în sufletul oștenilor. Și setea de libertate.

— Poate, răspunde Chisaru.

Se șterge de unsoare pe poalele coantășului. Pe mustăți. Întinde cupa de hîrcă să-i fie umplută. Se ridică. Trece peste masă. Se duce la temnița Leurdeanului. I-o închină. Îi cere iertare. Leurdeanul îl iartă. Își doresc fiecare să le fie țărîna ușoară. Torțele ard din ce în ce mai fumegos. Lăutarii cîntă o horă lină, legănătoare. Chisar trece pe lîngă temnița lui Vasile Iederă, care-l bleastămă. Se oprește în fața temniței fiului său... Voievodul se ridică. În clipa cînd vrea să-i pună mîna pe umăr, Chisarul cel tînăr, lipit de gratii, înșfacă brațul tatălui său, aruncîndu-i vinul în obraz. Urlă :

— Nemernicule ! Smulgeți-i cupa. E otrăvită... Vrea să scape de secure. El... Din pricina nebuniei lui... Cupa... Ah... Cupa... Acolo... În safire... Otrava de șarpe negru, care nu iartă.

Sare Racea. Sare Simion. Chisaru luptă. Geme. Face spumă la gură. Lăutarii înspăimîntați dau într-o sîrbă voinicească. Se trezește din mahmureală. Un soldat îi dă cupa. O cercetează în lumina torței. Unul din safire este prins într-o montură mobilă. Apăsată, montura ridică safirul. Vede cu groază seacă cum de sub piatra prețioasă se preling în cupă cîțiva stropi incolori. Racea și Simion l-au aruncat pe Chisaru în vizuină. Aude zgomotul ruginit al grilei care se-nchide.

— Să nu uiți ! strigă de undeva, din noapte, glasul mortului... Să nu uiți... Să nuuu uiți, jurăminteleeee !

Îi vine să plîngă bărbăția pierdută a Chisarului. Lăutarii țin hangul unuia cu naiul, care umple dintr-odată temnița de cîntecul aromitor, vesel și însorit al ciocîrliei.

10

Zi 'ntîi de Crăciun. În zori a auzit căzînd chiciura. Pașii robilor turci și tătari făcînd focurile. A găsit-o pe Stanca adormită la picioarele patului Florichii. Fata se văita prin somn, tresărea și-l chema pe bîcu. Stanca o mîngîia prin somnie, spunea și ea ceva, nedeslușit, candelele abia pîlpîiau, în odaia lui Pătrașcu era liniște. Stanchii i se despletise părul negru lucios, îi căzuse pe umeri, învelind-o în intimitate și tandrețe, în ceva foarte vechi, al cărui gust aproape îl uitase. S-a înspăimîntat de moarte, neauzind respirația lui Nicolae Pătrașcu. A intrat la el și l-a găsit dormind copilărește. I-au dat lacrimile cînd a văzut sabia lui de prinț, mică și neajutorată, trasă din teacă și rezemată de căpătîiul patului. În clipa aceea a avut revelația esenței puterii lui domnești. Beciurile poate

chiar sub pardoselile iatacurilor, pline de gemete și blesteme ; Chisarii, tatăl și fiul, dușmani de moarte în fața morții, numărîndu-și ceasurile, prăbușirea lui Vasile Iederă, nebunia acelui ospăț de moarte, cu lăutari și torțe, comorile lui Țepeș îngropate sub Turnul Chindiei, hîrcile și oasele din acel tezaur-osuar ; labirintul de coridoare secrete, unele necunoscute lui, dar cunoscute altora, pentru că a găsit pe scrinul din iatacul lui un cript așezat lîngă sfeșnic, scris cu litere euganiane, salase și glagolitice prin care se poruncea pitagoreicului în numele lui Zamolxis să fie gata pentru întîlnirea fraților întru Igipsia Iglisia i Valakia la ceasul unu după miezul nopții de Crăciun. Poate în subconștient, mai ales în anul acesta 1595, lucrase dorința lui de a fi liber de orice limită și constrîngere exterioară și luase, ah, de cîte ori n-a luat dorința drept realitate, crezînd că eliberînd țara cu sabia, s-a eliberat pe sine. Buzeștii, divanul cel mare și acum criptul, îi arată realitatea. Este robul tuturor oamenilor și împrejurărilor care i-au adus domnia. Care-l mențin domn. În numele cărora este domn. Îi este dureros de limpede că reprezintă o sumă de interese, unele foarte încîlcite și oculte, altele limitate și înguste ; dar puternice, cum sînt interesele de familie ale Buzeștilor. Îl învelește pe Nicolae Pătrașcu. Se întoarce în cabinetul de lucru, unde-l așteaptă Simion îmbrăcat de ceremonie, cu spențăr de catifea verde încins cu cordon din fir de argint. Este inutil să-l întrebe cine a adus criptul, din moment ce el însuși nu cunoaște palatul. Refuză să se gîndească la Igipsia Iglisia i Valakia. Prezența lui Daurețiu, a atîtor vlahi din Balcani și de peste munți, mulți fiind frați aparținători, l-au făcut să înțeleagă că s-a împlinit un soroc de patru ani de la întîlnirea pitagoreicilor la monastirea Boiana, atunci cînd a fost inițierea lui, ridicarea dintre frați la gradul 31, ca numai după un an toate lucrurile să se schimbe în culisele sarayului și el să poată lua tronul. Ce-a vrut să spună Mantovano în legătură cu Templierii ? Un avertisment ? Și ce știe Marcu despre tainele domnilor români ? A avut vreme Petre Cercel să-l inițieze ? I-a dat voie Iglisia să-l inițieze ?! Simion spune că logofătul Chisar și-a revenit la demnitate, că a stat într-o mutenie desăvîrșită și că acum un ceas s-a culcat, dormind adînc, somn de om sănătos și fără griji. Că marele postelnic Preda Buzescu stăruie să-l ajute la îmbrăcat pentru slujbă, aducînd el însuși hainele de sărbătoare. Că vestea încercării uciderii domnului a răscolit tot tîrgul. Toată boierimea... Se aude un rîcîit în ușa secretă care maschează intrarea în cancelaria de taină... Se reculege. Există atît de intens în atîtea ipostaze, încît se secătuiește. Intră Theodosie Rudeanu, măreț în caftanul de brocat conabiu încins cu

brîu din fir de aur, încercănat, cu rana vînătă, plin de o reținere pe care n-o avusese, reținerea pe care-o dă satisfacția și împlinirea.

— Bună dimineața lui Crăciun bătrînul, măria-ta...

Nu așteaptă răspuns. Îi spune că anul acesta este anul de slavă al domniei lui, anul care-a bătut cu buzdugan de foc la porțile istoriei, anul în care Mihail Voievod, acest Ahile al veacului, a supus atît puterea fără seamăn a împărăției otomane, biruindu-l pe nebiruitul Sinan pașa, cît și pe dușmanii de moarte dinăuntru, deschizîndu-și cu sabia și înțelepciunea porțile măririi. Și alte lingușeli asemănătoare, ori mai nerușinate, pe care le ascultă la început cu îndoială, apoi lacom de ele, cu atît mai lacom cu cît sînt mai nerușinate, simțind o ciudată nevoie de ele, ca și cînd faptele lui ce să fie convingătoare, ar fi avut nevoie de lingușeală și pomenire, de ridicarea lor în slava slăvilor. Încearcă o stare de umilință și de triumf, de detașare, de plutire, spunîndu-și că a început bine ziua de Crăciun și că îi este drag Theodosie Rudeanu, curtean pînă în vîrful unghiilor, care-l face să uite faptul că marele voievod care este, este în același timp un frate într-o lume de umbre, mai puternică decît toată lumea văzută și că numai Dumnezeu este «împăratul tuturor, văzutelor și nevăzutelor», el fiind, de fapt, voievodul «văzutelor». Theodosie Rudeanu îi spune că azi-noapte a sosit solia tătară. Că o luat toate măsurile să fie primită cu fast și cinste. Între otacul soliei și porțile palatului a înșiruit roșii domnești călări, călărașii, curtenii și un steag de vînători domnești. Pe cazaci i-a trimes să se închine și petreacă la Dealu, să n-aibă val cu tătarii.

— Ai lucrat înțelept, vere Theodosie.

— După gîndul măriei-tale... Am vorbit cu vel armașul și m-am înțeles cu postelnicul hanului, cum să fie ceremonia aducerii darurilor.

Tușește cu înțeles. Închide pleoapele pe jumătate, lucru care dă obrazului uscat, trăsăturilor vulturești, o expresie vicleană și Pitagoreicul... Să fie Theodosie, frate ? Îl cercetează atent. Nu are nici un semn al numărului patru.

— Măria-ta, spune vătaful Simion... A tras falconeta de la porți. Întîrziem.

Totul s-a petrecut și se petrece în afara lui, într-o lume pe care nu vrea s-o stăpînească, sau în care nu vrea să fie. Boierii divanului în blănuri de vidră, jderi și soboli, Buzeștii grijulii întrebîndu-l cum a dormit, Radu Buzescu șoptindu-i că lîngă Giro-

lamo Estorga a recunoscut un iezuit de la Praga, marele vornic Ivan Norocea strigînd că-şi bleastămă zilele de a nu fi fost aseară lîngă domnul său, să-i smulgă inima Chisarului, paharnicul Radu Şerban tăcut, privindu-l cu ochii lui verzi şi rotunzi de bufniţă, marele armaş strigînd la toată lumea, înconjurîndu-l cu armăşei şi spunînd că cine se apropie mai mult de trei paşi de trupul domnului, riscă să se aleagă cu un buzdugan în ţeastă. Alaiul. Cu Stanca lividă şi Pătraşcu ţinînd mîna pe garda săbiei. Cu Marcu în stînga lui, tăcut, cu trăsăturile căzute şi Mina zugravul smerit în caftan, gărzile pe două rînduri de la pridvorul palatului, la cel al Bisericii Domneşti unde se văd strălucind mitrele celor doi mitropoliţi, zăpezile scînteind în soarele de decembrie şi arborii cercelaţi de chiciură, strigătele oştirii, săbiile şi sulițele, goarnele şi loviturile de tun, tîrgoveţimea năpădind toate curţile, feţe roşii de ger, tîrgoveţe în dolame cu hîrşii de vulpi ridicînd deasupra capetelor plozii înfofoliţi în şaluri de lînă, isnafurile cu praporii, puţind a unt rînced şi haine scoase de pe fundul lăzilor, strigăte : — bine c-ai scăpat sănătos ; — auzirăm că voiră să te răpună păgînii cu viclenia, dacă n-au fost în stare cu vîrtutea ; — dreptate pentru Tere neguţătorul ; — dreptate pentru Sarchizoaia mărgelăriţa, văduvoaia ; — sîngele nevinovaţilor cheamă sîngele vinovaţilor, măria-ta ! şi altele mai puţin cuviincioase la adresa boierilor, puii de lup care nu se mai satură de belit oile — mamele vor să le atingă feciorii, ca plumbu să nu-i străpungă ; soarele se ridică în cerul de sticlă şi totul pluteşte în dangătele clopotelor de Crăciun, cărora li se abandonează, sonorităţilor duioase şi aspre şi metalice amintindu-şi că mama, măicuţa este la curte de două zile, n-a cerut nimic, n-a vrut nimic. I-a ţinut doar mîna în mîinile ei încă frumoase şi i-a şoptit că-i este frică de mărirea lui, pe care ei nu şi-a dorit-o niciodată. Simte o nevoie sălbatecă să-şi culce capul în poala ei şi să doarmă. Să doarmă adînc, somn fără vise. Vede cu coada ochiului şase sănii trase codîrlă în codîrlă, două cîte două, fără oişti, cu vig de postav roşu, un maldăr de scaune şi un vig de pînză roşie, totul păzit de ferentari. Îşi spune că Theodosie Rudeanu n-a uitat nimic din ceremonialul descăpăţînării. Îl ia cu leşin de la lingurică. Mitropoliţii îl primesc în pridvor. Eftimie îi întinde evanghelia, pe care-o sărută ; Rally îi întinde crucea bizantină a patriarhiei, din aur şi fildeş, pe care-o sărută. Corul episcopiei Rîmnicului Vîlcii cîntă puternic «Pe tine se cade să te lăudăm, Doamne». În biserică boierimea, jupînesele, jupîniţele, foşnetele de hetaia şi brocaturi, şoaptele, privirile strălucitoare, furişe, ori drepte, ademenitoare pe

sub sprîncenele încondeiate și mesalurile bătute-n nestemate, sentimentul biruinții, al măririi, nu sînt decît patru luni de cînd l-a smuls urgia dintre aceste ziduri, de cînd jupînesele și-au aruncat mesalurile și cerceii și inelele în tava milelor purtată de mitropolit, mai presus și-a rupt salba cu patru șiruri de galbeni văduva stolnicului Vlad, căzut la Șerpătești, ieșind în față 'năltuță și tristă și negruță, pe care-a iubit-o la Rucăr, găsind-o pătimașă și secătuitoare, lacomă la pat și-nvăluitoare, pînă a aflat Stanca și-a închis-o într-o monastire, ori poate la moșiile răposatului ; ori poate a făcut treaba asta popa Stoica, diavolul care-i poartă între coarne o conștiință ; ori una din conștiințe... Iată-l și pe fostul mare vornic Ivașcu Golescu, îngenuncheat la picioarele Irozilor răpuși aseară. Și Irozii în pacea morții, vegheați tăcut de ai lor, pe năsăliile împodobite cu crengi de brad... Stă în strana domnească, copleșit de suferință. Îi spune că imbrohorul a fost convins să îngenunche și să-i sărute mîna, lucru de efect la curte, mai ales pentru Baltazar Walther silezianul, care va transmite acest lucru la Viena și Praga, după cum îl vor transmite și alții : Girolamo Estorga și Vicenzo Bombardier Mantovano la Roma, italienii din curtea prințului Marcu prin cetățile italice, Dionisie Rally la Constantinopol, iscoadele lui Sigismund la Alba Iulia.

— Nu știu cum să te răsplătesc, pentru trudă și vărsare de sînge, vere Theodosie.

— Încrezîndu-te în mine, măria-ta. Atît... Și-acum îngăduie să mă retrag, să nu aibă cumnații mei, Buzeștii, pricină să creadă mai mult decît este. La cererea boierimii, a tîrgului, a județului și a oștirii, am alcătuit divanul de judecată...

— Care divan, tresare surprins neplăcut de graba marelui vistiernic.

— Divanul care la ieșirea din biserică are să-l judece pe Chisaru, măria-ta...

— Nu știu să-ți fi cerut asta, vere Theodosie.

— Acum o clipă voiai să mă răsplătești și nu știai cum, doamne.

Marele vistiernic face o reverență adîncă. Rămîne plecat, cu mîna pe inimă.

— Facă-se voia ta, abia șoptește, întrebîndu-se ce altceva decît pizma stă în graba lui Theodosie de a avea capul Chisarului. Acum vrea mai puțin decît oricînd să facă să cadă acest cap. Îi e scîrbă de execuții, îi este teamă să pedepsească cu moartea, o teamă superstițioasă, nu vrea să se mînjească de sîngele boierilor săi, au fă-

cut-o alți domni, i-au împins la asta forțele ascunse în numele cărora domneau și nu s-a ajuns nicăieri. Nu s-a ajuns decît la înrădăcinarea unor uri de veacuri, transmise din tată-n fiu în cele două partide care s-au înfruntat de la Mircea Bătrînul, Templierul, pînă la Petre Cercel. Măreția slujbei bisericești, înțelesurile ei de dincolo de cuvinte și rugăciuni, conștiința clară a mutațiilor tuturor fețelor lui una peste alta și una în alta, alcătuindu-se în chipul pe care și l-a dorit, al lui Io Mihail Voievodul a toată Ungrovlahia, în care-a crezut și pentru care și-a pus chezaș viața, pentru că se crede alesul, vrea să fie alesul, vrea să umple straiele acestea domnești cu un domn mai presus decît tot ce-a stat în strana domnească, poate cu un împărat al răsăritului, anul acesta 1595 fiind anul împlîntării lui în vreme. Are certitudinea măreției lui. Și-a dobîndit-o cu jertfirea de sine. Este el însuși în acest voievod din strana Bisericii Domnești. Nu există nimic fals, nimic dogit între el, voievodul și celălalt el, cel intim... Stă nemișcat, cu coroana pe cap, căzînd din liniște în mai liniște, dintr-un adînc într-un mai adînc, dintr-o devenire într-o altă devenire. Timpul rămîne exterior, fără alt conținut în afara conștiinței luminoase spre care-l duc legănat cîntecele de slavă și rugăciunile mitropoliților. Întredeschide ochii spre lumea din afară. Lîngă ușile împărătești, mai la stînga spre strana arhiereilor, trece un călugăr înalt, pletos, trunchios, ducînd pe brațe icoana sfîntului arhanghel Mihail. Cade o rază de soare pe chipul bărbat al arhanghelului cu spada trasă, semănînd aidoma cu el, cu voievodul. În cele patru colțuri ale icoanei, inițialele în glagolitice : V, E, I, I : Valaska Ekli, Igipsia, Iglisia. Oftează. S-a eliberat pe sine o clipă din lumesc și vechimi, din lanțurile lui de aur... Iată că este chemat la realitate, aducîndu-i-se aminte că este fratele Mihail, omul pe care soarta și vechimea l-au ales să poarte în timp destinul unei puteri veșnice, unei ființe veșnice, căruia el nu-i este decît o întrupare trecătoare. Se închină. Își pleacă barba în piept, cu un suspin ușor, aproape ca o chemare.

11

Judecata Chisarului și a celorlalți, acolo afară, în soarele de decembrie luminos, pe podium-ul improvizat deasupra săniilor, înconjurat de mulțime, simplă și firească : ai ucis, vei fi ucis, ai ridicat mîna asupra domnului, vei pieri, necruțătoarea judecată a

mulțimii, neclintită în a cere capetele complotiștilor, satisfacția adîncă, neomenească aproape a marelui vistiernic, care și-a alcătuit și jucat singur rolul, apărînd acolo doar ca un umil slujitor al voievodului și ca martor, nu ca judecător, treaba asta trecînd-o cu viclenie marelui vornic Ivan Norocea, care a luat-o pe umerii săi cu toată gravitatea ; toate astea îl zdrobesc în el, îl alungă din el. Îi trebuie forță nepămînteană să stea în tron, s-o suporte pe Stanca alături, cu aceeași privire halucinată, văzînd un ucigaș în oricine se apropie de ea, de copii, ori de el. Chisaru a mulțumit judecătorilor pentru dreapta osîndă. Așa ceva nu s-a mai pomenit de cînd se știu judecățile de hiclenie. A stat mîndru și neînfrînt, privindu-l și batjocoritor și cu milă. Parcă-i era milă lui, osînditului, de el, voievodul. A cerut să moară astă seară, cînd or trage clopotele pentru vecernie. Divanul a încuviințat. Apoi i-a cerut lui, cu glas mare, ca la ceasurile trei după-amiază, să-l primească la spovedit. Că are o taină, pe care n-o poate mărturisi decît domnului. A trecut un freamăt prin mulțime. S-au auzit strigăte : — Spovedește-l, măria-ta. — Iartă-l pentru ziua Nașterii Domnului și ascultă-l... — Nu se cade să nu-i asculți rugămintea din urmă... — Așa e legea pămîntului. — N-o frînge și pe asta...

Nu-l uitaseră, nu-l iertaseră pentru frîngerea legii cu legătura, cu toate că ei, tîrgoveții, n-aveau decît de cîștigat. Dar nu-l uitaseră. Și nici n-au să-l uite. Acum ar vrea să se bucure de fastul și pohfala cu care Theodosie Rudeanu înconjoară primirea soliei tătare. La picioarele Stanchii, pe un taburet, stă Nurbanu, îmbrăcată în rochie de brocat, cu părul pieptănat cu tîmple, după moda curții. La picioarele lui, căpitanul Tudor Maldăr, palid, cu mîinile încleștate pe garda săbiei, aproape vinete. Omul își așteaptă asupritorii, poate fără să înțeleagă că n-a adus numai o floare rară la curte, dar a lărgit politica Țării Românești pînă la Crîm, în saraiul sublimului han și că poate, avînd-o pe Nurbanu zălog, va putea vorbi o limbă omenească cu fiii Hoardei de Aur. Iarăși trîmbițe, iarăși această trăire în afară, corni și gărzi strălucitoare în armuri, să ia aminte solia cam ce putere are Mihail voievodul, trofeele de război lăsate libere, să fie văzute, stegarii unităților aliniați, aliniați copiii de casă, curtea în coantășe și caftane țesute cu fir de aur, în brocaturi venețiene și în mătăsuri de India, o revărsare de culori vii, somptuoase, senzația c-a devenit robul acestor ceremonii, că începe să vadă lumea prin ele, că ele îl întregesc pe Mihail voievod, îmbogățindu-l, gustul amărui al libertății de altădată pierdută și aproape uitată, apoi solia. Majordomul cu cizme din blană de leopard, cu beniș din mătase albastră tivit cu samuri încins cu brîu din aur, predînd

sabia marelui armaș. Purtătorii de daruri, mîrzaci cu platoșe aurite și paitzele la gît, șapte șiruri de purtători de daruri, ducînd pe tăvi de argint săbii și hangere de Damasc, coifuri de Samarkand smălțuite și încrustate cu pietre prețioase, salbe de diamante și garnituri de cercei cu topaze, ligheane din argint pentru spălatul degetelor, oglinzi venețiene cu ramele aurite. Zece mehterași cu calpace de vulpe, sună din clopoței, bat zarbul și dairalele, țimbalele umplu spătăria mare cu sunetul lor ascuțit. Purtătorii de daruri trec prin fața curtenilor. Urmărește de pe tron entuziasmul apusenilor. Stanca și-a redobîndit măreția. Nurbanu, văzută din profil, pare făcută din ceară. Îi tremură nările subțiri, străvezii. Căpitanul Tudor Maldăr privește undeva, în bolțile spătăriei și el are intuiția că vede acolo saraiul, ori cerul spuzit al stepelor, ori gratiile închisorii. Îl terorizează gîndul unei noi întîlniri cu Chisaru. Ce mai vrea ? Ce mai poate exista pentru el dincolo de faptul că la vecernie va fi descăpățînat ? I se pare cumplit să moară Chisaru la vecernie, mai cumplit i se pare că știe acest lucru, uitîndu-se pe sine, uitînd sau făcîndu-se că uită clipa cînd a simțit vîrful jungherului izbindu-i cămașa de zale, sunetul scrîșnit al oțelului pe oțel, senzația că dacă Simion nu l-ar obliga să îmbrace cămașa din zale fine, ca o crustă de crocodil, acum ar zăcea el în Biserica Domnească și Stanca și Pătrașcu și Florica... Freamăt în divan. Marele armaș îl anunță pe solul măritului Ghazi Ghirai, sublimul han al Crîmului, împăratul nebiruit, spaima răsăritului, în fața căruia tremură și iarba cîmpului și peștii apelor, stăpînul olaturilor de la Marea cea Mare.

Are loc ceremonia sărutării mîinii.

Cînd îngenunche, solul care nu este altcineva decît bătrînul Hatay Mîrza Baatur, cu buzele roșii de betel și fără dinți, cunoscut de la Istambul și din negoațele la Kiev, îi șoptește în turcă :

— Ascultă-mă singur.

După care îi sărută mîna, apoi se tîrăște la picioarele lui Nurbanu spunîndu-i «stăpînă» și aducîndu-i vești despre sănătatea slăvitului Chiri Kani. În urma lui rămîne miros de blănuri, de ghiudem și de cal.

... Totul se petrece într-un alt timp alături de timpul lui interior. Ceremonia înmînării darurilor, discursul chițăit al vicleanului Hatay Mîrza Baatur, care vorbește cu nerușinare de prietenia slăvitului han, pentru măritul și viteazul Michali Bey — vacarmul țimbalelor cînd se dă citire scrisorii lui Ghazi Ghirai care-i comunică iubitului său Michali Bey, cum l-a călcat în copitele calului pe tru-

fașul Zamoyski, care voia să se repeadă asupra Țării Românești, împrăștiindu-i oștirile numai din iubire pentru beyul viteaz și țara sa, făgăduindu-i pace veșnică și rugîndu-l s-o primească la curte pe principesa Nurbanu, lumina ochilor lui. Sînt în scrisoare cuvinte de laudă pentru cel mai viteaz și viclean dintre războinici, căpitanul Tudor Maldăr, care nu trebuia să fugă din otacul războinicilor de la Crîm, ci să vină el însuși la picioarele măritului, pentru a-i cere de soție pe fiica prea iubită. Și alte minciuni și alte povești, din înșirarea cărora se desprinde un înțeles neclar de prietenie, o făgăduință vagă că în toamna viitoare tătarii de la Crîm nu vor da iama să prade Țara Românească, luîndu-și uiumul din alte părți, totul învelit în ambră și aur, în cuvinte fastuoase și mărire... După rolul marelui armaș, vine rîndul postelnicului Stroe Buzescu. Stroe stupefiat de faptul că-i vede pe tătari altfel decît cu arcanele desfășurate, mînînd cîrduri de robi, ori gonind cu săbiile în mînă și hangerele în dinți, îi poftește la ospăț, ca și cînd i-ar pofti la înmormîntare. O mie de amănunte, șopocăiala lui Girolamo Estorga cu iezuitul în haine de cavaler care-l secondează, gesturile largi ale cronicarului Baltazar Walther, căruia Mantovano îi explică nu se știe ce, Mina zugravul desemnînd pe furiș, ascuns după pălimarul balconului, Sima devorînd-o din ochi pe Nurbanu, Radu Buzescu mîngîindu-și barba gînditor, o lume alături de lumea lui care s-a oprit la înțelesurile faptelor, la esența lor ; un timp încremenit, în care se întîmplă ceea ce de fapt ascunde fastul, ceremonia, gestul și vorba... Hotărît, a îmbătrînit. Ori l-a îmbătrînit domnia. Hora mare străjuită de bradul sub care stau și acum darurile neîmpărțite aseară. Mesele. Pajii. Mesenii. Lăutarii. Guzlarii balcanici. Cobzarii de prin tîrguri. Muzicanții tătarului. Nurbanu șoptind ceva soțului ei. Acesta aruncîndu-i o privire întrebătoare, făcîndu-și de lucru pe lîngă Radu Buzescu, și Radu Buzescu șoptindu-i că baaturul acela sălbatic și mîndru, care-l străjuiește pe Hatay Mîrza Baatur, este Ghiriș Baatur, unul din nepoții cei mai dragi hanului, călăuzul Horzii pentru Podolia și trecătorile din Carpații pădurоși. Lăutele, vinul, cîntecele de vitejie ale cobzarilor și guzlarilor, versurile recitate de Stavrinos în grecește, cu patos și ochii închiși, în care-l asemuie deopotrivă cu Achile, dar și cu Ulise, vorbirea mitropolitului Dionisie Rally privit pieziș de tătari, zumzetul glasurilor dominat de strigătele lui Stroe Buzescu : — îi puserăm sub sabie, măria-ta, ești slăvit de-o lume, ți se-nchină pînă și... — dușmanii măriei-tale, îi zîmbește Radu Buzescu, tăind elocința fratelui său, care era să spună «hanul», sentimentul detașării, al desprinderii, al mutației spre altceva necunoscut și tainic, o nouă treaptă a cunoaș-

terii, pentru că ce altceva face de cînd, mînat la Cozia de ceva necunoscut și inexplicabil, l-a întîlnit pe Daureţiu, decît urcă greu, opintit, treaptă după treaptă, cunoscîndu-se pe sine, cunoscînd tainele prezentului și pe ale trecutului, existînd în lumea de dincolo de cele văzute ? Devorat pînă mai ieri de fiecare clipă, de fiecare gest, de fiecare legătură dintre oameni — furat de solii și diplomaţie, de luptă mai ales, de nebunia ei ameţitoare, de dorinţa fizică de a-l arunca pe Sinan peste Dunăre, de a-l scutura de pe trupul ţării ; este acum liber și detașat, dornic de reculegere, dornic să se reîntîlnească cu el însuși în singurătate, temător de întîlnirea cu fraţii pitagoreici, mereu necunoscuţi, mereu împingîndu-l mai adînc spre originea lucrurilor. Se grăbește să ridice cupa întîi, după care treti boierii, boierii de treapta a treia, se scoală de la masă. Cînd ridică cupa a doua, ţine și vorbirea de bun venit, în care de fapt mai mult amenință solia tătară, amintind că oricînd aici, după cum se și vede, poate fi găsit un ospăţ frăţesc ; ori după cîte se aduce aminte, o sabie ascuţită, pămîntul acesta fiind mereu lacom de sîngele celor care-l calcă. Îi face cinstea lui Hatay Mîrza Baatur să-i închine pocalul, după care solia se ridică și în sunetele ţimbalelor, în clinchetul clopoţeilor de argint și în zuruitul dairalelor, părăsește hora mare, călăuzită de vel armașul care restituie sabia solului, în vreme ce armășeii restituie armele gărzilor. O dată cu solii tătari pleacă Girolamo Estorga, pe care nu-l reţine. Stroe Buzescu își descheie nasturii de diamant.

— Uf, măria-ta. Crezui că mă înăbuș de atîta miros de seu.

— Eu îl răbdai zece luni, care trecură ca zece mii de ani, spune căpitanul Tudor Maldăr.

Doamna Stanca bate din palme...

— Prinţesă Nurbanu, vino la mine. Spune-i, căpitane Maldăre, să vină să-i dau stafide și zaharicale cu mîna mea. Vino și domnia-ta, să-mi povestești cum i-ai răpit inima. Veniţi cu toatele, dragelor mele. Veniţi...

Deșteaptă Stanca. Îl scapă de gaiţe. Îi spune mitropolitului Dionisie Rally să-i păstorească boierii, pînă cînd se întoarce, pentru că-l spovedește pe Chisaru, după cum a hotărît divanul. Se face liniște. Theodosie Rudeanu, vînăt, își pleacă fruntea în piept. Se ridică sprijinit de Simion, cu același sentiment ciudat de detașare, de neparticipare, ca și cînd ospăţul de Crăciun, cu bucatele ademenitoare, cu curcanii fripţi, umpluţi cu stafide, cu buturile de căprioară împănate, cu claponii și raţele pe varză, cu strugurii brumaţi, parcă acum rupţi din vie, ar aparţine unei alte stări, rudimentare, unui alt

domn, unui alt om, străin și de care îi este într-un fel milă. Mirosurile de untură și carne friptă îi fac greață.

— Am îmbătrînit, își spune... Am îmbătrînit rău... Mă apasă domnia. Mă zdrobește domnia.

12

Cînd l-au judecat pe Chisaru, marele armaș l-a împodobit cu toate semnele dregătoriei. Toiagul cu măciulie de argint aurit, lanțul de aur de care era agățată pecetea Țării Românești. După osînda rostită de marele vornic Ivan Norocea, Udrea Băleanul i-a smuls semnele dregătoriei, atingîndu-l cu ele peste obraz, ca pe un nevrednic. Acum Chisaru stă în jilțul așezat în foișorul de deasupra intrării palatului, și-a rezemat ceafa de spătar și cu ochii închiși s-a părăsit unei tăceri nefirești. Voievodul stă rezemat de tocul de plumb al ferestrii. Soarele tăvălit peste zarea dealurilor, sîngeriu și învîlvorat, dă să scapete. Zăpezile ard. Ard donjoanele cetății, crenelele, sulițele străjilor. Trece jos, prin cerul în care s-a așezat cenușiu fumul vetrelor, un stol de ciori. În nucul din fața spătăriei mici s-a oprit o coțofană. Singurătatea în doi cu osînditul la moarte, cu cel care voise să-l ucidă, îl sugrumă.

— E cald și bine și tihnit aici, voievoade.

— E cald, Chisarule. E cald, trist și sînt mîhnit de moartea ta. N-am să-nțeleg niciodată ce diavol ți-a intrat în suflet, ce pizmă otrăvită...

Chisaru se ridică din jilț. Dă ocol foișorului. Ciocăne zidul la întîmplare. Ascultă. Se reașează, trăgînd alături celălalt jilț. Ciugulește cîteva boabe de strugure, din fructiera de argint plină cu mere, pere, nuci curățate și struguri.

— Ți-au cules răzăchia asta tîrziu, că e dulce și-nmiresmată... Nimic nu mi-a fost mai drag decît să mă duc la culesul viilor. Să mă-mbăt de miresmele toamnei.

— O puteai face pînă la adînci bătrînețe. Domnia mea ți-a fost zodie bună.

Chisaru rîde mulțește.

— Dacă n-aș fi fost închinător semnului trei și dacă tu n-ai fi închinător semnului patru, voievoade, șoptește atît de încet încît abia dacă-l aude.

I se pare că pentru întîia oară îl vede pe fostul mare logofăt Chisar. Că abia acum îl cunoaște pe marele logofăt Chisar. Că din-

tr-o dată lucruri niciodată înțelese se fac înțelese, că o lumină puternică intră în foișor, alungînd umbrele tainei, ale celeilalte vieți, «nevăzute», că abia acum se pun față-n față Mihail voievod și Chisar marele logofăt și o dată cu ei, acele lucruri vechi și taine străvechi ale puterii, care-au fost în firea acestei puteri, de la începutul începuturilor.

— Nu-nțeleg ce vrei să spui, vel logofete... Ce-nseamnă acești închinători și cine sînt ei ?

— În fața morții, minciuna te dezonorează, voievoade.

— Te-ascult.

— Ctitoria ta de la Sfînta Troiță, ai ridicat-o pătrată și-n formă de cruce.

— Am mai învățat ceva, șoptește... Să cercetez ce forme au bisericile și monastirile boierilor mei.

— Du-te la Vultureștii de jos, unde las cu limbă de moarte să mă-ngroape. Am zidit-o în formă de trifoi. Sub cripta mea, n-o sparge, îți spun cum să-ți deschizi drum, am trei cufere cu taleri de aur. Ia-i pentru oștire. Și să-nvingi atîta vreme cît ai să mai trăiești. Voi, închinătorii vechi sînteți pe drumul cel bun. Noi, Templierii, apoi cei ai Dragonului și astăzi Zidarii liberi, l-am greșit. Dar asta este mai presus de puterile mele. Nu-l pot schimba eu, nu-l pot schimba cei de deasupra mea, ori dacă l-ar putea, nu vor să-l schimbe.

— Ai legămînt cumplit să taci. Nu ți-e frică de răzbunarea Zidarilor, pînă la a noua spiță ?..

— Ți-o spun ție, știind c-o spun mormîntului. Ascultă-mă.

Trece ceva febril prin ochii Chisarului, profunzi, plini de lumi necunoscute, de vieți necunoscute. Totul se schimbă. Totul aparține acelei alte lumi, numai a lor. În foișor se încheagă o lumină de sînge care amestecă umbrele înserării cu gîndurile. Trăiește ca într-o beție dureros de trează, de conștientă. Chisaru începe de unde știe și el, de la Ioniță Asan, templierul, care s-a făcut templier să-i aibă pe aceștia împotriva Bizanțului, ca mai apoi să rupă cu ei după ce l-a învins pe Balduin de Flandra și să moară tot de mîna unui templier... Îl ascultă atent, agățat de buzele lui pentru că este întîia oară cînd stă față-n față cu un Zidar liber, conștient că este un Zidar liber și cînd acest zidar se mărturisește. Chisaru ajunge la marele templier care-a fost Mircea Bătrînul. De cîte ori îți puneai coroana lui grea, cu trei frunze, pe frunte, mă gîndeam că dincolo de tainele voastre, vă-ntîlneați în gîndul libertății. Atît că el o vedea alături de Ungaria, prin templieri și tu o vezi alături de Bizanț,

prin pitagoreici... Că Dăneștii, dușmanii lui de moarte, ieșiți din osul lui Dan, fratele lui, au slujit bisericii vechi și că Drăculeștii au slujit Dragonului și Zidarilor, după ce Filip cel Frumos l-a ars pe rug pe marele maestru Jacques de Molay... Eu sînt din osul Drăculeștilor. Nu te-am urît niciodată pe tine. Dimpotrivă. Am urît biserica voastră, care-a găsit de la-nceput calea. V-am urît pe toți ai mei, pentru că erați în vreme, iar noi, de multe ori, în afara ei.

— Și ce voiați și ce vreți și ce-ați voi, voi ? Ce altceva ați putea vroi, voi ?... Nu ți-a fost destul Călugărenii ?

— A curs prea mult sînge între noi și voi, ca să poată fi pace vreodată.

— Nebunilor.

— Nu huli.

— De zece mii de ori, nebunilor... Vă trebuie tronul, ori vecia prin tron ? Aveți nevoie de un tron al străinilor, într-o țară a nimănui, ori de țara de la Zamolxis care să vă dea tronul ei, în slava nemuririi ? Răspunde-mi, Chisarule ? Răspunde-mi, Zidarule ?... Nu v-a fost destul că însuși Templul, n-a fost în stare să scape viața lui Vlad Dracul voievod ; ori a lui Țepeș ? !

— Pentru că, prin faptele lor erau mai mult ai voștri, decît ai noștri.

— Așa cum vor fi în veci de veci, ai noștri, cei care urcă din vechimile neamului, în viitorimile lui, Zidarule... Că pe voi v-au găsit banii Templului să slujiți străinilor, nici unul din voi nefiind primit în rangurile lui înalte, nici unul din voi neștiind încotro și de ce vă sprijină cu bani și oaste, nici unul din voi negîndind dincolo de nebunia puterii de-o clipă.

— Oprește-te, închinătorule. Și stăpînește-te. Am văzut prea tîrziu asta. Îmi primesc moartea aproape cu bucurie. Poate ca pe singura scăpare a sufletului meu chinuit.

Îi cuprinde mîinile. I le strînge înfrigurat. Îi spune că Mihnea Turcitu este el însuși Zidar, că fiul Mihnei, Radu, este inițiat la Veneția, că au mai rămas zidari destui din vechile ramuri ale Drăculeștilor, strănepoți ai fiilor din flori, că au rămas averi neînchipuite ale Templului scăpate de lăcomia papei și a lui Filip, regele Franciei, că sînt zidari strecurați în rîndurile închinătorilor vechi, poate nu aici, poate la Efes, ori la Cairo, dar sînt și să se păzească, că visul vieții lui de oștean și cavaler a fost să lupte împotriva islamului, a visat o cruciată care să-i poarte flamurile pînă la Sfîntul Mormînt și cînd voievodul a înălțat steagul răscoalei s-ar fi lepădat de orice gînd lumesc și l-ar fi urmat pînă în pînzele albe ; dacă...

Îi cad trăsăturile. Își rupe copcile de la gît. Respiră greu.

— Te-am urmat, atîta cît mi-a fost în putere să te urmez.

— Pînă cînd Zidarii, ți-au cerut capul meu.

— Pînă atunci, doamne. Iartă-mă. Adevărul tău a învins neadevărul meu. Mihail... Ah, Mihail. Nu este nimic mai cumplit decît să slujești neadevărului, știind cu limpezime că lui îi slujești. Ce groaznice nopți ! Ce judecăți cu tine însuți ! Ce cumplită singurătate. Ascultă-mă. Acolo, la Copăceni, a căzut capul meu. Acolo și-atunci cînd m-a căutat Turcitu, aducîndu-mi porunca să te-ncolțesc și să te ucid. Atunci cînd dac-aș fi ridicat mîna, mi s-ar fi uscat din rădăcină. Atunci cînd eu însumi am lăsat urme pe care să le adulmece Rudeanul. Am lăsat urme mereu, pentru că știam, țara era cu tine. Adevărul era cu tine. Dreptatea era cu tine și biserica veche. Voi ați găsit inima țării, pe care noi am căutat-o în cabală... Eu însumi, prin nepricopsitul de fiu-meu, l-am oploșit pe Negură, iscoada Rudeanului, simțind o bucurie tainică, amețitoare, de cîte ori îl vedeam căutînd prilejuri să mi s-apropie, să mă tragă de limbă... Da ! De o mie de ori da ! M-am lăsat tras de limbă, pregătindu-mi prohodul c-o bucurie sălbatică. Pe hotnogul Negură fă-ți-l căpitan. Este isteț, viteaz, răbduriu și credincios. Un om al meu le-a spus măscăricilor tăi adevărul. Un calic al meu, Zidar și el în Mahalaua Calicilor... Cutremură-te în tine. Întărește-te în tine... Din cuferele acelea, auzi, din cuferele acelea trei, unul folosește-l să-i prinzi pe zidari. Prinde-i unul cîte unul, muncește-i cu fierul roșu, așa cum mi-au ars ei sufletul, făcîndu-mă altceva decît eram făcut să fiu, află-le ascunzătorile, află-le umbletele, după moartea mea vor schimba semnele, scriiturile, locurile de taină, află-i pe ei pe toți și treci-i prin sabie... Ah ! Au vrut să mă ucidă după ce m-am dat prins. Au vrut să mă ucidă după ce-am cerut să mă spovedesc. Cu jungherul. Cu săgeata... M-a apărat Simion, vătaful...

Gîfîie. Are fața scăldată în sudoare. În lumina roșie închegată în foișor, pare sudoare de sînge. Apucă carafa de vin cu amîndouă mîinile. Bea lacom, lăsînd vinul să-i curgă pe bărbie. Pe gît. Îl privește, simțindu-se aruncat din el însuși. Cît i se pare de groaznică viața deșartă, torturată și dramatică a Chisarului, a cărui singură vină a fost aceea de a se fi născut dintr-un fecior din flori al lui Vlad Țepeș, pe care Zidarii liberi au pus ochii, atrăgîndu-l în tainele ordinului lor necruțător... Îi lipsesc cuvintele cu care ar putea să-l împace cu sine însuși. Îi lipsesc gesturile cu care să și-l apropie. Îi lipsește glasul omenici cu care să-i mărturisească durerea

de a-l fi văzut ajuns la adevărul adevărului. Nu poate fi nimic mai cumplit decît ajungerea la adevărul adevărului, cu totul altul decît cel căruia i-ai slujit o viață. Doamne, ce pustietate... Și ce fericit trebuie să fie Chisaru, să scape de el însuși ; să scape de povara neadevărului și să regăsească împăcarea veșnică, întru Domnul.

— Ce s-aude, tresare Chisaru... Măria-ta, ce s-aude ? !

— N-aud nimic, întristatule... Decît gîndurile tale și-ale mele le-aud... Să bem.

— Nu ! Ascultă, măria ta ! Ascultă ! Doamne ! Ascultă !

Îi strînge brațul deasupra încheieturii. Parcă s-ar auzi ceva. Parcă ar răzbate din neființa clipei, o tîngă adîncă, jăluitoare, învăluită. Chisaru sare la fereastră. Își lipește fruntea de geam. Întoarce spre el fața descompusă de groază.

— Ce-ai făcut, voievoade ? Pentru numele lui Dumnezeu, ce-ai făcut ? !

Se ridică atît de greoi, de parcă ar avea pietre de moară agățate de umeri. Lumina vineție a amurgului. Porțile cetății deschise larg. Străjile cu vîrful sulițelor lăsat în jos. Șiruri după șiruri de cojani flenduroși, sprijiniți în toiege, mergînd legănat, cu rogojini aprinse pe cap. Șiruri după șiruri, fețe pămîntii, opinci umplute cu paie, rogojini aprinse, flăcări violete, fum, capetele pămîntii din care țîșnesc parcă flăcările fumegoase și cîntecul tărăgănat, sfîșietor.

— Cum frînsăși tu, voievoade,
Sfînta lege din bătrîni,
Lepăda-tu-te-ai de noi
Precum Petru de Isus.
Lupilor ne-ai hărăzit.
Morții.
Sorții rele și-nvrăjbite
Astea toate să le ceară
Domnul din cer sufletului tău,
Amin !

Cîntecul răzbate prin geamuri, tăindu-l adînc, înfigîndu-se în el, sfredelindu-l. Este zi-ntîi de Sfîntul Crăciun și porțile Cetății domnești sînt deschise jălbarilor. Nu i-a spus nimeni c-au venit aici cu sutele, cu opincile pline de paie, zidiți din lut, cu rogojini aprinse pe cap, morții glotimilor. Ce caută morții glotimilor aici,

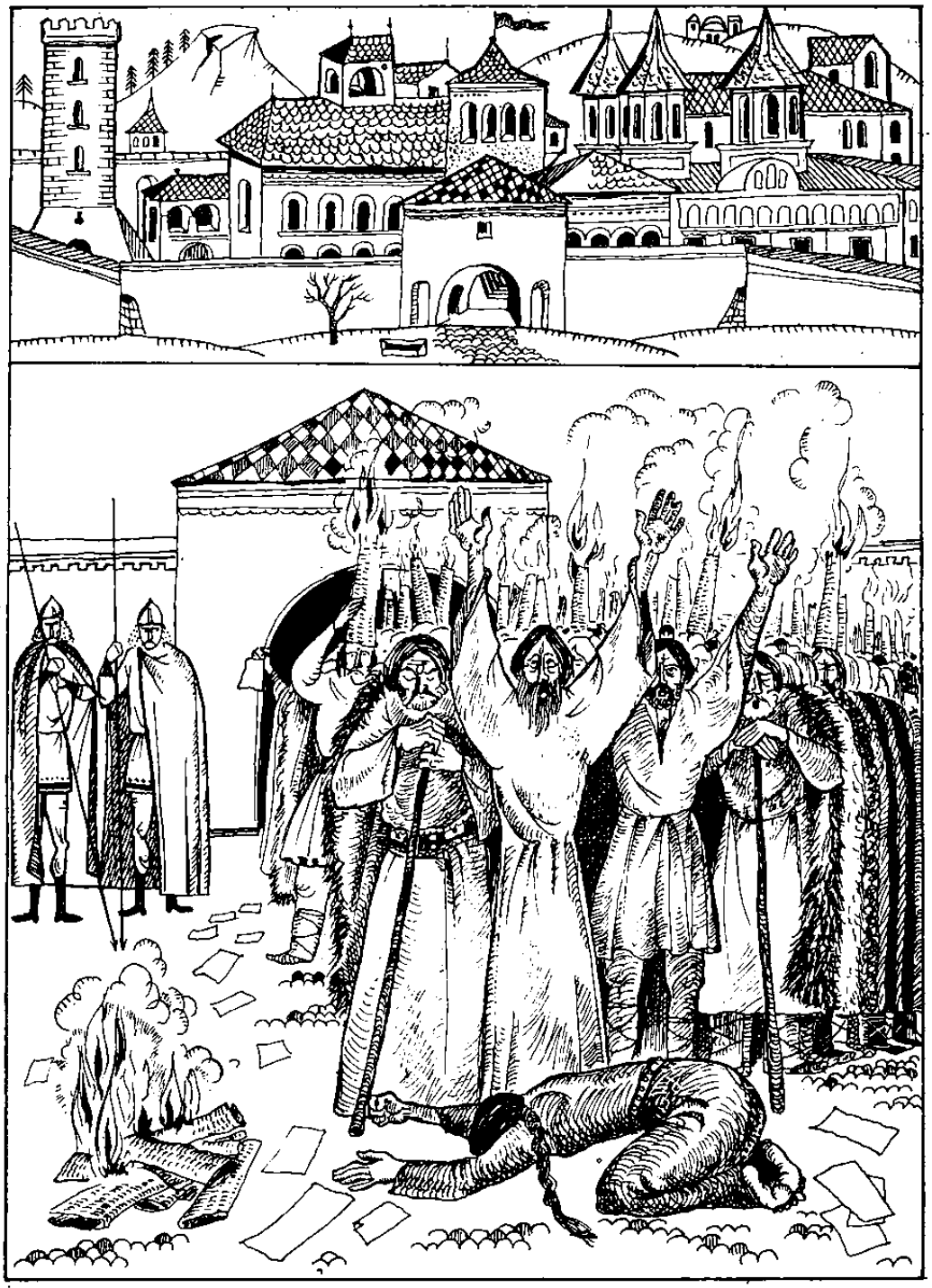

grămadă, umplînd curțile, înconjurați de tîrgoveți, de oșteni, sub lumina vînătă a asfințitului, cu rogojinile aprinse în cap, rezemați în toiege, cu popii lor flenduroși purtînd în vîrful cîrjelor jalbe pe care le leapădă cu scîrbă la picioarele gărzilor de pe treptele palatului ? ! Un asemenea popă zbîrcit, cu plete albe de Dumnezeu, ducîndu-și jalba în cîrje, iese dintre glotimi. Strigă :

— Voievoade Mihai !

Glotimile, surd, înfricoșător de surd.

— Nu aude !

Popa :

— Voievoade Mihai !

Glotimile :

— Nu mai vede !

Popa :

— Voievoade Mihai !

Glotimile :

— Nu mai simte !

Rogojinile ard viu, aruncîndu-și luminile pe fețele de lut. Glotimile le scot. Le aruncă la picioare. Popa acela, diavolul acela, cu glas mare :

— Să ai odihna vîntului (se-nfioară, își mușcă buzele pînă la sînge, se stăpînește să nu urle), crezarea lui Arie (este înalt, ridică brațele ca niște spînzurători, în mîna dreaptă are o cruce), să nu-ți ierte Domnul păcatele (glotimile îngenunche în zăpadă și el o simte rece și se simte cumplit de singur, plin de spaime), să mă auzi cînd te culci, ori cînd te scoli, ori...

— Nuuu ! Nu-l blestema, părinte, nu-l blestema în numele Domnului, strigă de undeva un glas de femeie, atît de sfîșietor și dureros că plîng și pietrele foișorului... Nuuu !

Prin zăpadă, desculță, despletită, nu-i vede decît obrazul alb, Tudora. Mama... Cade la picioarele preotului în jurul căruia ard rugurile rogojinilor. I le înlănțuie. I le acoperă cu cosița ei grea, neagră și el nu mai vede decît mîinile albe ale Mamei ridicate spre rugă și iertare, îl podidesc lacrimile, Chisaru îi spune că și el, voievodul, este mort din ceasul ăsta, din clipa asta miroase a mort, duhnește a mort și că-l roagă să vină cu el, să stea cu el cînd are să-l descăpățîneze, să-i ia capul și să i-l așeze la loc, lîngă trunchi, în raclă, să-i facă binele ăsta, ca să aibă și lui, voievodului, cine să i-l facă, din vreme ce este și el un mort pe care îl leapădă țara, de care se leapădă adevărul cel mare, căruia el crezuse că voievodul îi slujește. Are o criză, urlă, cade în genunchi, se izbește cu fruntea

de dușumele, strigă că nu este pe pămînt nici dreptate, nici adevăr, voievodul se-mpietrește în el, știe c-a jertfit mielul ăl blînd, dar că mielul trebuia jertfit, îl împinge pe Chisar cu piciorul și-i spune :

— Gătește-te de moarte, frate al meu întru suferință, și lasă totul pe umerii domnului tău.

Iese gîrbovit, apăsat, ducînd în el cîntecul ridicat din înserarea geroasă :

«Cum frînsăși tu, voievoade,
Sfînta lege din bătrîni»...

Vătaful Simion de strajă în ușa foișorului îi pune pe umeri caftanul blănit. De jos se aud grei, pașii gărzilor urcînd scara.

13

Beznă adîncă. Au trecut o sută de ani. Au trecut o mie de ani. Beznă a cugetului. Neființă. Simte în palme conturul obrazului Chisarului. Căldura acelui cap nobil, acelei vieți încă vii în trupul care se zbătea pe dușumeaua eșafodului, în vreme ce capul din mîinile lui își redobîndise liniștea, înțelepciunea și măreția. A stat după dorința Chisarului lîngă eșafod. Chisaru a urcat scările. Amurgise.

Locul era luminat de făclii. Gărzi și oșteni. Porțile cetății închise. Nu dăduse voie mulțimii să vadă moartea Chisarului, părîndu-i-se că ar asista impudic la propria sa moarte. Începuse să sufle crivățul. Abia un răsuflet. Rece. Tăiș de sabie. Călăul în costumul roșu, cu gluga pusă. Ajutoarele în costume negre. Chisaru cu fruntea brobonită, privindu-l în ochi. Zîmbindu-i. Și-a scos coantășul. L-a împăturit și așezat lîngă butuc. Și-a descheiat cămașa la gît, răsucindu-i gulerul.

— Nu este nevoie, domnia-ta, a spus călăul... Merge și așa.

A venit popa Duh și l-a dezlegat, dîndu-i să sărute crucea.

— Cu paloșul ori cu săcurea, a mai întrebat călăul, marii boieri putînd alege și știind că săcurea ucide dintr-o singură lovitură, pe cînd paloșul poate greși.

— Moarte de oștean, om roșu... Cu paloșul. Și-ți dau mulțămita mea, pentru trudă.

Atunci marele vornic a ridicat buzduganul. Oamenii Chisarului iertați de osîndă, călări, în arme, cu făclii, cu marame negre legate la căciuli, la dîrlogi, au tras alături sania cu racla. Raclă din

stejar, făcută în cîteva ceasuri în dulgheria palatului. Lumina făcliilor cădea tremurătoare pe obrazul celorlalți osîndiți, smulgîndu-le parcă chipul cunoscut și descoperindu-i așa cum erau. Îngrozitor chipul omului înaintea morții. Fără să mai aștepte buzduganul marelui vornic, Chisaru a îngenuncheat, culcîndu-și gîtul pe butucul îmbrăcat în pînza roșie. L-a văzut pe Theodosie Rudeanu, sub o glugă. Descărnat. Halucinat. Îi tremurau buzele. Ochi măriți, de nebun. Călăul a ridicat paloșul greu, de execuție, spunîndu-i Chisarului să aibă răbdare o clipă — de fapt îl amăgea din milă, din omenie — și în clipa cînd a spus «o clipă»... Doamne, Dumnezeule, am acest drept? Cine mi-a dat, Doamne, dreptul de viață și de moarte, de foame și de îndestulare, de mărire și de nemărire, cine mi le-a dat asupra oamenilor, pentru că toți deopotrivă sîntem în fața ta și-a veșniciei și de ce tocmai eu, Doamne, de ce tocmai eu să duc povara asta, de ce?

— Pentru că tu ești alesul, îi răspunde un glas înăbușit în străvechea limbă francă a celor care nefiind încă români, erau romani și daci, fiii Țării Soarelui...

Își făgăduise să vegheze. Să aștepte acest ceas după miezul nopții, învăluit în glugă... Să audă pașii călăuzei necunoscute. Să descopere taina zidurilor. Lîngă tetrapod o umbră. El însuși îngenuncheat în fața icoanelor, pe retină cu imaginea trupului descăpățînat al Chisarului așezat în raclă de oamenii lui de casă, văzîndu-se cu capul mortului în mîini, mortul care-l privea cu ochi mari, parcă mirați și-ntrebători, glasul sfîrșit al Rudeanului: «închide-i ochii, măria-ta... Pentru numele lui Dumnezeu, închide-i ochii» A ridicat acel cap însîngerat, arătîndu-l boierilor săi. A fost un ramăt, o spaimă, ei care au hrănit moartea cu atîta belșug, au căzut în genunchi, pentru că ochii Chisarului erau îngrozitori de vii, de înțelepți, văzuseră, ah, ochii Chisarului, văzuseră ceea ce nu văzuseră ei, văzuseră Moartea și ei toți au înțeles și s-au înspăimîntat cumplit. Numai el nu s-a mai înspăimîntat. L-a sărutat pe buze, i-a închis ochii și a dus capul la sania cu racla, lipindu-l lîngă trupul căruia îi aparținuse firesc cîndva și căruia, acum, nu-i mai aparținea.

Doar candelele își pîlpîie sîmburii de lumină dedesubtul icoanelor.

Nimic nu mai are ființă în jur. Totul plutește în beznele începuturilor.

— Să mergem, frate, șoptește umbra necunoscută... *Okale mie...*

— *O vimi a om*, răspunde.

Fratele îi pune peste glugă, altă glugă, fără tăietură la ochi. Îl ia de mînă. Din clipa aceea nu mai este decît un frate necunoscut. Un soldat al Iglisiei. Se simte dintr-odată eliberat. Liber, fiind mai rob decît oricînd... Zadarnic vrea să știe încotro îl conduce fratele necunoscut. I se pare că l-a întors pe după tetrapod de cîteva ori, că l-a dus dintr-o parte a camerei în alta, că l-a scos pe coridoare ; apoi au coborît patruzeci și una de trepte ; au urcat alte optzeci și două, au coborît o sută, au urcat o sută și două, totul într-o tăcere de moarte, ca și cînd s-ar fi coborît pe celălalt tărîm și cu fiecare pas orbecăit simte cum se părăsește pe sine, cum se eliberează de sine, cum îl pătrunde o stare ușoară, fără gînduri, aproape luminoasă... Abia atunci aude glasul monoton al fratelui necunoscut repetînd cu același glas, mereu și mereu, parola fraților de rînd în limba vlahilor din Pind : «*Okale mie o vimi a om*». «Ochii mei au văzut un om.»... Ochii mei au văzut un om ! Ochii mei au văzut un om !... Ce om au văzut ochii lui ? Stă cu el însuși, sub cele două glugi în întuneric profund, nu se aud pașii, fratele calcă parcă pe pîslă și omul nu poate fi decît el însuși, Mihail... Mihail despuiat de rangul voievodal și podoabe, de semnele puterii lumești, de gărzi și boieri, de familie și treburi diplomatice, de gînduri de mărire insinuante, desprinse din propunerile lui Dionisie Rally, despuiat de tot ceea ce se adaugă omului, acolo sus, în lumea cea forfotitoare și măruntă, clevetitoare și îngustă, voind totul pentru sine. *Okale mie o vimi a om !* Ochii mei au văzut un om. Acest om singur, Mihail, robul lui Dumnezeu. Acest om, Mihail, în care plîng toate durerile și-n care nu mai rîd toate bucuriile... Murmur de glasuri. Glasuri multe, cîntînd vechiul, străvechiul cîntec al soarelui.

— Ce văd ochii tăi, întreabă un glas puternic... Văăd... ochii... tăi... întreabă ecoul.

Simte deasupra lui bolți largi. Bolți de cărămidă și bolovani. Sunetele ecoului îl împresoară din toate părțile. Îl izbesc. Îl copleșesc.

— *Okale mie o vimi a om !* răspunde șoptit, de teama ecoului.

Vorbele lui cad parcă în cîlți. Abia le aude el însuși. Cineva îi ridică gluga oarbă. Prin tăieturile pentru ochi vede o puzderie de lumînări ținute de frați cu glugile trase, lumînări albe de data asta, bolți sprijinite pe stîlpi din piatră, o încăpere subterană enormă, din care pornesc ca brațele unei cruci, patru galerii laterale, în fiecare perete subteran cîte una. Călăuza a dispărut. Își face loc printre glugi, în vreme ce alți frați, călăuziți și ei, vin mereu din cele patru coridoare, adăugîndu-se mulțimii care slăvește răsăritul Astrului, stăpînul Țării Munților, al Țării Nisipului

Arzător şi al Ţării Soarelui. Retrăieşte sentimentul uitării de sine. Al contopirii cu fraţii necunoscuţi, asemănători aidoma, antiriu negru cu glugă, lîngă antiriu negru cu glugă, nici un semn al puterii lumeşti, nici un semn al bogăţiei, ori al sărăciei, o egalitate care aparţine doar morţii, ori poate a aparţinut cîndva vechimilor. Pe nesimţite se contopeşte cu Închinătorii, unindu-şi glasul cu corul în care răsună înalt şi armonios, glasul subţire al femeilor. Clopotul de aramă al Marelui preot. Imnul soarelui se frînge. Pe altarul din piatră urcă cei patru. Îmbrăcaţi aidoma Închinătorilor. Marele preot îşi încrucişează mîinile la piept. Spune :

— Ne-nchinăm ţie Doamne, stăpînul văzutelor şi nevăzutelor. Îl slăvim pe preotul soarelui, Zamolxis, părintele nostru pămîntean, cel dintîi Mare preot, aducătorul credinţei vechi, stăpînul Oamenilor de piatră. Sfatul nostru întru veşnicirea urmaşilor în Ţara Soarelui să fie binecuvîntat de mare puterea Preoţilor veşnici, acum şi-n vecii vecilor, amin.

Izbucnesc flăcări mlădioase de jur împrejurul Marelui preot, înălţîndu-i-se pînă la genunchi, pînă la mijloc, pînă la frunte, apoi şerpuitoare şi încolăcitoare, pînă în tavanul din bolovani, luminînd crucea săpată în piatră din spatele Marelui preot, stăpîn al focului, care-şi face purificarea.

— *Ehove* ! *Ehove* ! psalmodiază Închinătorii.

— *Ehove* ! Marele preot este curat ca lumina, spune unul din cei patru.

— *Ehove* ! Glasul lui este glasul adevărului.

Flăcările scad. Marele preot le face semn să se stingă. Flăcările se sting.

— *Ehove* ! Jertfa sufletului meu a fost primită, spune Marele preot.

Se gîndeşte că mitropolitul, ori patriarhul l-ar afurisi şi scoate afară din lege pe marele preot pentru ritul lui păgîn, ori l-ar face bogomil, ori arian, dar că nici mitropolitul, nici patriarhul nu stăpînesc puterea magică a focului, marginile puterii lor spirituale fiind din ce în ce mai înguste, cu atît mai înguste cu cît îşi măresc şi lărgesc puterea pămînteană. Că Marele preot, sălăşluindu-şi puterea în spirit, este de fapt nemuritor, puterea lui fiind veşnică. Marele preot nu şi-a pierdut tăria glasului cu care-i cheamă pe Închinătorii de la răsărit şi apus, miazănoapte şi miazăzi să spună cum au ostenit pentru Iglisia în aceşti patru ani. Poate că Marele preot este unul de-o fiinţă cu ceilalţi patru şi că acest număr patru se opune treimii dogmelor creştine, că ei Închinătorii sînt un fel de creştini care l-au primit pe Unul Dumnezeu, dar greu îl

primesc pe Fiul și Proorocul său, Isus Nazarineanul... Poate i s-a părut numai, pentru că au rămas nespus de multe taine necunoscute încă. Din mulțime se ridică un glas.

— Sînt Închinătorul de la miazănoapte. Ascultați-mă și cugetați. În Moravia s-a pierdut urma Poporului. Trăim între munții noștri vechi, ai Maramorășului. Tălmăcim Cărțile și la foile numite de Lege, scriem tainic poruncile Iglisiei.

— Care sînt poruncile ? întreabă Marele preot.

— Întîiu : Să crezi în nemurirea Poporului, răspunde scandat mulțimea.

— Al doilea : Precum fiecare ramură pleacă de la un singur trunchi, așa și cele patru ramuri ale Poporului, pleacă de la un singur trunchi. Crede.

— Al treilea : De două ori în vechime Poporul a fost Una întru ființa Soarelui. Urgiile l-au plecat, dar nu l-au înfrînt. Crede.

— Al patrulea : Se apropie din neguri ziua de slavă cînd Poporul va fi călăuzit în Cetatea de piatră aflînd taina cea mare. Pentru aceasta ne-am juruit, ducînd din veac în veac dreapta credință. Și o vom duce din veac în veac, pînă cînd vom ajunge să sălășluim netulburați în însăși inima noastră. Amin !

A auzit de două ori pînă acum «poruncile», luîndu-le ca pe un dat sacru, fără înțelesuri deosebite, ca pe niște vrăji, ori jurăminte de frățietate. Astăzi poruncile i se par de-o limpede străvezime, de-o simplitate limpede în esența lor și se cutremură gîndindu-se că Iglisia înrădăcinată în veacuri l-a ales chezaș al acestor jurăminte. Fratele de la miazănoapte vorbește de harul pe care-l poartă Închinătorii în principatul Transilvaniei, avînd bisericile lor, dar neavînd încă Păstorul. Că pe fiecare an ce trece soarta le este mai grea, apăsarea mai cumplită. Ei care erau ai turmelor slobode, au ajuns turme mînate cu biciul. Închinătorii de la miazănoapte găsesc din ce în ce mai greu unde să semene cuvîntul Iglisiei. Poporul caută scăparea mai curînd în armă, decît în cuvîntul Închinătorilor, Iezuiții urmăresc Închinătorii cu aceeași înverșunare cu care i-au urmărit Templierii. Credința veche mai ales o urmăresc. Nu au aflat nici scrierea tainică a Iglisiei, nici semnele ei... Cel mai cumplit prigonitor este nunciul Germanico Malaspina, care este și Zidar...

— Luați aminte ! spune Marele preot.

— Luăm aminte ! răspund Închinătorii în cor.

Pe măsură ce se aud din mulțime glasurile Închinătorilor de la răsărit, apus și mai ales izbîndirile celui de la miazăzi, care începe cu Leul din Pireu, statuia sub soclul căreia se găsește oc-

niţa unde se întîlnesc Închinătorii din Asia Mică, cu cei din Egipt, Calabria şi Sicilia (Închinătorul nu spune asta, el spune numai Leul din Pireu, Iota) pe măsură ce se adună ştiri necunoscute în ştiricarul lui Theodosie Rudeanu, i se pare că pătrunde în lumea adevărurilor veşnice, dincolo de lumea tulburată a zilei, dincolo de puterea organizată a Înaltei Porţi, a Habsburgului, a regelui Poloniei, cel mai puţin rege dintre toţi regii. Vede cum sub temelia acestor puteri se ţese o altă lume, deasupra oricărei puteri pămîntene, a credinţelor popoarelor, a vieţii mulţimilor. Închinătorul de la răsărit spune cum Ieremia Movilă este şi el Zidar liber, cu rang mai mare decît Zamoyski şi că Închinătorii l-au scăpat din temniţă pe fratele Kappa (n-a ştiut, Doamne se cunosc de-o viaţă şi n-a ştiut că Nikifor Parasios este Închinător, ce naiv, ce prost a putut fi şi cît de şiret şi inteligent a fost celălalt, poate chiar Nikifor a fost însărcinat de Iglisia să-l pregătească — îşi aduce aminte de nopţile lor constantinopolitane, de frecventarea ruinelor bizantine, a vechilor biserici, de drumul lor la Efes ; dar Andronic, dar Dionisie Rally, care din ei sînt aici, sub glugile negre, uniforme, care dintre boierii lui, care dintre sfetnici, ori dintre oşteni, dintre căpitani, de unde ştia Racea taina comorii lui Ţepeş, de unde-a răsărit călugărul de la mănăstirea Dealu, de ce ienicerul de Damasc care a intrat cu toată oda în slujba lui, avea patru stele de smalţ pe scutul lui, cît se întinde puterea Iglisiei şi pînă unde se-ntinde) ascultă atent — Închinătorul de la răsărit gîndeşte, spune o mulţime de lucruri despre lupta Zidarilor pentru pătrunderea în ortodoxia rutenilor, despre vînzarea mitropolitului Kievului, care şi el este zidar, despre neclintita credinţă a fratelui Omicron (s-a făcut de rîs în faţa lui Kappa — Nikifor, dîndu-i inelul care să-l reprezinte în faţa fratelui Omicron. Cneazul Constantin de Ostrog nu poate fi decît cneazul acest Omicron, despre care Închinătorul spune că şi-a desfăşurat planurile împotriva Zidarilor). Simte pulsul viu, sîngele credinţelor vechi, al legăturilor străvechi pulsînd fierbinte prin miile de firişoare care unesc popoarele. Toate popoarele. Este lacom de faptele acestea tainice care lui i se par deosebit de fireşti. N-a fost negustător, umblînd jumătate de Evropa, de Asia Mică şi Egipt, fiind el însuşi unul din germenii legăturii ? Doamne, ce profunzime dobîndeşte viaţa văzută de aici, din beciurile de sub beciurile palatului, de la rădăcina puterii lumeşti, ce profunzime şi ce cuprinzătoare lărgime, şi cît de îngustă şi neadîncă se vede din vîrful piramidei, de pe tronul lui voievodal, unde înţelege atît cît vor sfetnicii lui să înţeleagă, unde ştie cît vrea Theodosie Rudeanu să ştie şi unde poate atît cît vor

Buzeştii să poată. Iglisia a ţesut şi ţese puterea spiritului ei de la Adriatica în Moravia, de la Tisa pînă la curţile lui Constantin de Ostrog. Îi este frică să gîndească mai departe. Aproape paralizează de frică. Scapă sensul rugăciunii cîntată cu glasuri profunde, de başi, de cei patru. Rugăciune într-o limbă mai veche decît franca, atît de veche încît simte cum se face stană de piatră.

— *Ehove !* murmură mulţimea, aşteptăm porunca !

— Duceţi-vă în cele patru vînturi, în cele patru zări, araţi şi semănaţi, astfel ca cei de după voi şi urmaşii urmaşilor voştri să strîngă roadele întru veşnicie... Duceţi-vă fiecare la Învăţătorul vostru, care vă va povăţui pe voi, vă va spune sorocul şi locul, duceţi-vă întru Zamolxe profetul credinţei vechi şi-ntru unul Dumnezeu, stăpînul tuturor văzutelor şi nevăzutelor.

— *Ehove !*

Ecoul se stinge între bolţi. Închinătorii cu lumînări le sting, întorcîndu-le cu flacăra în jos. Totul se-nvăluie în întuneric. Doar cei patru de pe altarul de piatră sînt luminaţi de o lumină tainică, o aură fosforescentă care le desemnează conturele în beznă. Încet, într-o curgere lină şi tălăzuită, Închinătorii intră în patru şiruri care cu paşi mici se îndreaptă spre cei patru, nemişcaţi în strania lor mantie de lumină... Redevine simplu, fără gînduri, Mihail om, îndreptîndu-se spre izvorul cu apă vie al cunoaşterii. Cu fiecare pas care-l apropie de preotul său i se pare că descifrează în ce stă forţa acestei congregaţii mai vechi decît însăşi vechimea poporului. Poate în taina cu care s-a învăluit. Sigur în faptul c-a făcut politica permanenţei. Dar mai ales pentru că ştie, păstrează şi duce din veac în veac, istoria poporului. Se opreşte departe de Închinătorul din faţa sa, care se pleacă la urechea preotului şoptindu-i parola sa. Pentru că, fiecare Închinător este aparţinător celor patru ramuri ale Iglisiei şi fiecare ramură îşi are parola... Închinătorul din faţă pleacă spre coridorul din dreapta, care ar putea fi al răsăritului, după ce a primit Semnul din mîna preotului. Ajunge lîngă altarul din piatră. Preotul său, luminos, cu aura bătînd în portocaliu pe margine, sidefie lîngă corp, îi spune şoptit :

— Urcă, fiule, şi mărturiseşte-mi numele profetului tău.

Se simte năvălit de un sentiment eteric, ca şi cînd un val de aer purificator i-ar fi umplut toată fiinţa. Urcă cele patru trepte de piatră. I se pare că aude o muzică veche, un fel de cor bărbătesc într-o limbă pe care n-o înţelege, dar care i se pare cunoscută, o imploraţie ori un imn de slavă, ceva venit din negurile timpului, dintr-o amintire care se desprinde grea şi fără contur din străfundurile lui.

— Profetul meu, părinte, este Zaharia.

— Atunci împlinește-te în miazănoapte. Numărul trei te va călăuzi la învățătorii tăi. Amin.

Simte în palmă rotunjimea rece a semnului. Fără să se îndoiască o clipă că va greși drumul, se duce spre gura coridorului din spatele altarului. Simte cum spre coridorul din spate, deci cel dinspre miazăzi, al numărului unu, se îndreaptă mulțimea Închinătorilor, în vreme ce spre coridorul de apus nu se îndreaptă nimeni, după cum nici în spatele lui nu vine nimeni. În deschizătura boltită un frate, încins peste anteriu cu un brîu lat, ciudat, bătut în ținte de aramă, de care poartă agățată o pală cumplită, cu teaca de piele nerăzuită.

— Semnul, Închinătorule.

Îi dă semnul, fără să încerce să-l privească.

— Care este țara ta, Închinătorule ?

— Țara Soarelui.

— Atunci să te călăuzească numărul 31... Treci.

Pătrunde în coridorul jos, foarte vechi, cu bolovanii de rîu mucezi, căzuți pe alocuri, luminat de torțe. Sub fiecare torță, în stînga și dreapta, chilii în care ard candele. În ce străfund de pămînt s-au săpat tunelele astea și în ce vechime și cîte rînduri de Închinători s-au întîlnit aici, fără ca domnul din scaunul țării să știe ? Numără torțele și chiliile. Ajunge la 31. Intră, trebuind să se plece mult. Are revelația semnificației acestei frîngeri a trupului, să poată ajunge în fața Învățătorului său. Numai prin înfrîngerea trufiei se poate ajunge la adevăr. Chilie îngustă. Ceea ce luase drept candelă, sînt marginile luminoase ale tăieturilor pentru ochi din glugă. În fiecare chilie Învățătorul își așteaptă ucenicul. Aproape că-l zdrobesc forța și inteligența Iglisiei. Se simte mai neajutorat, mai singur, dintr-o dată pierdut în beznele subpămîntene, despuiat de puterea lui domnească, avînd o singură scăpare : ascultarea... Șoptește cutremurat :

— Am sosit din lumea văzutelor în lumea nevăzutelor. Ascult, Învățătorule.

— Fii binevenit întru cunoaștere. Spune-mi ce știi din vechime, să adăugăm ceea ce nu știi, întru lumină.

— Știu că Thales a primit învățătura la Memphis, în Egipt. Știu că a adus-o în Grecia, trecînd-o lui Pitagora, care l-a avut ucenic pe Zamolxis și că el, Zamolxis, a venit în Cetatea de piatră, trecînd-o strămoșilor daci... Atît știu din vechimea vechimilor.

— Atunci să mai știi despre acele vremuri în care s-a-ntărit puterea fără de moarte a Poporului.

— Cel din munți...

— Și din Țara Soarelui, că marii preoți împreună cu cei aleși au dăltuit în munții lor, credințele lor și mărturiile vremii lor, cioplind o istorie de piatră cu patru chei tainice, după numărul patru al acelor popoare. În patru munți, sînt patru sfincși. Fiecare sfinx închide o taină. Vei afla taina lor, cînd vei fi vrednic.

— Amin.

— Cînd vrednic vei fi, vei cunoaște taina Elefantului, a Marelui războinic, a Înțeleptului și a celor patru Războinici.

— Amin.

— A fost Poporul unul din cele patru ale vechimii : Chitaii, de-o ființă a spiritului cu Egiptul și India. La înțelepciunea lui au venit să se adape popoarele pustiurilor... Vei ști cum, cînd va veni vremea.

— Amin.

— Rămîi în reculegere și meditează asupra acestor adevăruri, pentru tine păstrate în taină de moarte, ție dăruite în păstrare, cu legămînt de moarte. Amin !

Ce liniște subpămînteană, ce liniște în care-și aude inima și în care gîndurile îl dor. Și ce sălbatică mîndrie, ce nesupusă și fierbinte nebunie, ce amețeală dulce îl cuprinde. Cade în genunchi. Își lipește gluga de pămîntul scobit adînc. Șoptește.

— Dumnezeule ! Încep să văd, Doamne !... Încep să văd !

— Binecuvîntarea Marelui preot pentru tine, Închinătorule.

Alt glas. Mai bărbătesc. Dar parcă mai bătrîn. Aceleași fascinante deschizături fosforescente, umbra unei ființe și emoția secătuitoare a adevărului.

— Am văzut firul Învățăturii, țesîndu-se între miazăzi și răsărit, Învățătorule. Mintea mea nu pricepe nimic, dincolo de bezna veacurilor. Sînt însetat de lumină.

— O vei avea, cînd vei fi vrednic. Bisericii noastre vechi i-a fost închinător Kirano Kuyula ot Saka ot Lahor, marele rege din India... Ai patru ani să gîndești la aceste taine. Să legi cunoscutele de necunoscute și cu ajutorul minții, în reculegere să afli adevărul.

— Amin.

— Să știi că multe din neamurile pustiei, călăuzite de regii lor ucenici ai Învățătorilor din Marea cetate de munți a lumii, au venit aici să cunoască preoții lui Zamolxis. Unul dintre ei a fost Athanaric al Tervingilor. El și alții au îngropat comori în aceste

pămînturi sfinte, trecînd taina lor, preoților lui Zamolxis. Taina lor este taina Marelui preot. Amin.

Se gîndește la taina comorii lui Țepeș... Ce altceva ascund aceste pămînturi încă ? ! Cît este de nesfîrșită știința lor ?

— Învățătorule, nu știu nimic de la Mircea Bătrînul la Zamolxis ? Luminează-mă.

— N-a venit încă vremea să știi. Află doar că mult înainte, Banatul Olteniei fost-a slobod sub Asani. Că Băsărabii sînt Închinători din Vidin și Asanii din Craiova, avînd stema Olteniei patru lei, în picioare, cu patru gheare care se văd la fiecare picior, sabie în stînga, coroană și coada în sus, semnul libertății și al independenței. Anul celor patru lei slobozi este 1111 de la Hristos... Adîncește-te în gînduri și află răspuns. Amin.

— Spune-mi taina numărului patru, Învățătorule.

— Este semnul Memphisului. Nu ai voie să ți-l sapi în pecete, ori pe inel, ori să-l așezi în casa ta, pe armele tale, în iscălitura ta, pentru viața ta și taina Iglisiei.

— Amin.

— Nu ai voie să scrii scrisori tainice în limbile Iglisiei. Zidarii vor pierirea ta și a Iglisiei. Ferește-te să le dai pe mînă taina care nu este a ta.

— Amin.

— Rămîi în reculegere și meditează asupra acestor adevăruri, pentru tine păstrate în taină de moarte, ție dăruite în păstrare, cu legămînt de moarte... Amin !

Aceeași liniște bruscă, stăpînitoare și definitivă, ca și cînd vorbele acelea n-ar avea nici o legătură cu întunericul chiliei, ca și cînd ieșite din beznă s-ar fi pierdut în beznă, el nefiind nici măcar martorul lor. Ca și cînd l-ar fi bîntuit o pustietate și o neființă, ca și cînd s-ar fi golit de el însuși, ca și cînd s-ar fi mortificat, uitîndu-se pe sine. Ciopliții în piatră. Regele din Lahore. Athanaric. Coșnilă Asan. Thales. Pitagora. Zamolxis. Pitagora... Unde l-a văzut pictat printre filozofi ? La monastirile lui Ștefan cel Mare și Sfînt ?... La Voroneț ?... Ori la alte monastiri, ale altor domni moldoveni, acolo unde Iglisia a fost mai puternică decît aici, unde un veac a fost puternic Templul ?... Îngenunche, ametit la gîndul că va ști. Alt glas și senzația că în chilie sînt mai mulți oameni :

— Ridică-te.

Își sugrumă emoția. Sînt acolo cei patru preoți învăluiți tainic în aura lor strălucitoare. Se prosternează adînc, fiecăruia din

ei, spunînd : — Mă-nchin ţie, Învăţătorule, păstorul tainelor văzutelor şi nevăzutelor, cred ţie şi mă supun Iglisiei, amin !

— Eşti vrednic.

— Amin.

— Pe tine alesule, cu tine alesule, cuvîntul, fapta şi înţelepciunea, spune cel din mijloc.

— Ţie îţi încredinţăm, din veac, pentru alt veac, fapta. Pleacă-te.

— Îngenunche.

— Ascultă.

Ascultă în genunchi, copleşit, glasul mineralizat, ieşit din înseşi mărunţaiele timpului care-i spune că de Anul Nou va schimba coroana lui Mircea Bătrînul, cu trei ramuri, cu coroana pe care o va găsi în spătăria mică. Coroana lui Mircea şi-a împlinit ursita. Iglisia o ia în paza sa veşnică... Patru ani va fi liber să facă aşa cum va trebui să facă, cum îl vor sili împrejurările să facă, dar : — întîi, se cuvine să ajute Iglisia în eliberarea vechilor pămînturi spirituale din miazăzi, pe drumul vechi al credinţei, ferindu-se cu aspră poruncă să distrugă islamul la adăpostul căruia Iglisia s-a-ntărit şi care a oprit Templierii să cucerească Răsăritul. — Al doilea, să cucerească libertatea bisericii peste munţi, iar vlădică văzut să fie Ioan din Prislopul Haţegului. Vlădica Ioan al Prislopului a murit în clipa asta, născîndu-se întru Iglisia sub litera Rho. Al treilea. Omicron să facă totul pentru Kappa, altfel neputîndu-se scrie slovele acestei vieţi şi acestei lupte. Amin !

O clipă de linişte nepămînteană. Aceeaşi senzaţie stranie de nefiinţă. De desprindere de sine însuşi. De plutire. Glasuri bărbăteşti, cîntînd acelaşi imn de slavă străvechi în care distinge cu limpezime cuvinte latineşti «*ad Caucalandensem locum, altitudine silvarum inaccessum et montium*», numele lui Zamolxis, Pitagora, Thales, al lui Coşnilă Asan şi Athanaric, o implorăţie repetată soarelui, cuvinte de adoraţie pentru Cetatea de piatră a munţilor, senzaţia de plutire se accentuează, pluteşte legănat pe-o mare de azur, deasupra cerul senin şi strălucitor, foarte aproape un ţărm muntos, soarele incandescent deasupra piscurilor de gresie, apoi dintr-o dată noapte. Prăbuşire în noapte şi-n nefiinţă, într-o lume de umbre tainice, tăcută, fără hotar.

— Măria-ta !... Măria-ta !...

Revine greu. Dureros. Parcurge stări de lumină şi umbră, de conştienţă şi inconştienţă.

— Măria-ta !

Lumină firavă. Ţiuitul crivăţului în streaşini. Chipul femeii aceleia, care poate fi Velica, fiica marelui vornic Ivan Norocea, ori

sultana Hasechi, ori Margareta de Navara, zîmbindu-i. Şi chipul pietrificat al vătafului Simion, chip cioplit în stîncă, fără nici o expresie, armurile, panopliile, biblioteca, o altă lume în care se integrează sfîşietor de greu, căutîndu-l înfrigurat pe Io Mihail Voievod a toată Ungrovlachia, în vreme ce trîmbiţele gărzii sună vesele deşteptarea şi clopotul de argint al paraclisului clincheteşte, chemîndu-l la slujba de dimineaţă.

Sfîrşitul volumului I.

Braşov
februarie-noiembrie 1969.

Redactor: E. GROZEA
Tehnoredactor: D. ANDREI

Bun de tipar 15.02.1980
Coli tipar 25 1/2. B 233.

Tiparul executat sub comanda
Nr. 1/734, la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

EDITURA MILITARĂ

LEI 15,50